مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ (الفتح ۲۹)

حقیقا لونکی

دحق دلاری دا تلو غازیانو او شهیدانو معتمد لښه تاریخ

جمع کوونکی

دافغانستان نامتو عالِم الحاج قیام الدّین کشّاف

www.nanafghan.com

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ (الفتح : ۲۹)

حقیقتالونکی

دحق دلاری دانلو غازیانو او شهیدانو معتمد لنډ تاریخ

جمع کوونکی:

دافغانستان نامتو عالِم الحاج قیام الدّین کشّاف

احمد حبیبی

مکتبه حبیبیه

ارگ بازار، کندهار، افغانستان

دحق دلاری داتلو غازیانو او شهیدانو معتمد لنډ تاریخ

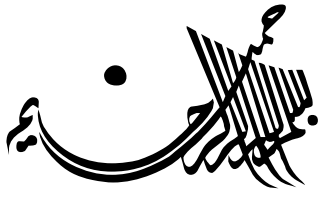

په [حقپالونکي] کی دبیان سوو صحابه ؤ رضی الله عنهم فهرست

شماره	مضمون	مخ
*	دناشر سریزه	۱۲
*	دراتولوونکی سریزه	۱۴
	[الف]	
۱	حضرت ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنه	۲۰
۲	حضرت ابو ذر غفاری رضی الله عنه	۲۳
۳	حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه	۲۷
۴	حضرت ابو ایوب انصاری رضی الله عنه	۳۰
۵	حضرت اُبیّ بن کعب رضی الله عنه	۳۴
۶	حضرت اسید بن حضیر رضی الله عنه	۳۸
۷	حضرت ابو هریره رضی الله عنه	۴۲
۸	حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری رضی الله عنه	۴۶
۹	حضرت ارقم بن ابی الارقم رضی الله عنه	۵۰
۱۰	حضرت ابو جندل بن سهیل رضی الله عنه	۵۳
۱۱	حضرت ابو دجانه انصاری رضی الله عنه	۵۷
۱۲	حضرت انس بن مالك رضی الله عنه	۶۰

شماره	مضمون	مخ
۱۳	حضرت ابن ام مکتوم رضی اللہ عنہ	۶۴
۱۴	حضرت ابو لبابه انصاری رضی اللہ عنہ	۶۸
۱۵	حضرت اسعد بن زراره رضی اللہ عنہ	۷۲
۱۶	حضرت ابو سلمه عبدالله مخزومی رضی اللہ عنہ	۷۶
۱۷	حضرت ابو العاص بن ربیع رضی اللہ عنہ	۸۲
۱۸	حضرت ابو سفیان مغیره بن الحارث رضی اللہ عنہ	۸۶
۱۹	حضرت ابو سفیان بن حرب رضی اللہ عنہ	۹۰
	[ب]	
۲۰	حضرت بلال حبشی رضی اللہ عنہ	۹۵
۲۱	حضرت براء بن مالك رضی اللہ عنہ	۹۸
	[ت]	
۲۲	حضرت تمیم بن اوس داری رضی اللہ عنہ	۱۰۲
	[ث]	
۲۳	حضرت ثابت بن قیس انصاری رضی اللہ عنہ	۱۰۶
	[ج]	

شماره	مضمون	مخ
۲۴	حضرت جعفر طیار رضی اللہ عنہ	۱۱۱
۲۵	حضرت جابر بن عبداللہ انصاری رضی اللہ عنہ	۱۱۵
۲۶	حضرت جریر بن عبداللہ البجلی رضی اللہ عنہ	۱۱۹
	[ح]	
۲۷	حضرت حمزہ بن عبد المطلب رضی اللہ عنہ	۱۲۲
۲۸	حضرت حنظلہ بن ابی عامر رضی اللہ عنہ	۱۲۶
۲۹	حضرت حذیفہ بن الیمان رضی اللہ عنہ	۱۲۸
۳۰	حضرت حسان بن ثابت انصاری رضی اللہ عنہ	۱۳۲
۳۱	حضرت حبیب بن زید رضی اللہ عنہ	۱۳۷
	[خ]	
۳۲	حضرت خبیب بن عدی رضی اللہ عنہ	۱۴۱
۳۳	حضرت خباب بن الارت رضی اللہ عنہ	۱۴۵
۳۴	حضرت خالد بن ولید رضی اللہ عنہ	۱۴۸
۳۵	حضرت خالد بن سعید رضی اللہ عنہ	۱۵۲
	[ز]	
۳۶	حضرت زید بن حارثہ رضی اللہ عنہ	۱۵۶

شماره	مضمون	مخ
۳۷	حضرت زبیر بن العوام رضی اللہ عنہ	۱۲۰
۳۸	حضرت زید بن ثابت رضی اللہ عنہ	۱۲۳
۳۹	حضرت زید بن خطاب رضی اللہ عنہ	۱۲۷
۴۰	حضرت زید بن ارقم رضی اللہ عنہ	۱۷۱
	[س]	
۴۱	حضرت سعد بن معاذ رضی اللہ عنہ	۱۷۲
۴۲	حضرت سعد بن عامر رضی اللہ عنہ	۱۷۹
۴۳	حضرت سلمان فارسی رضی اللہ عنہ	۱۸۴
۴۴	حضرت سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ	۱۸۸
۴۵	حضرت سعید بن زید رضی اللہ عنہ	۱۹۱
۴۶	حضرت سعد بن عباده رضی اللہ عنہ	۱۹۴
۴۷	حضرت سلمه بن اکوع رضی اللہ عنہ	۱۹۸
۴۸	حضرت سالم مولی ابی حذیفه رضی اللہ عنہ	۲۰۲
۴۹	حضرت سهیل بن عمرو رضی اللہ عنہ	۲۰۷
	[ش]	
۵۰	حضرت شرحبیل بن حسنه رضی اللہ عنہ	۲۱۱
	[ص]	

شماره	مضمون	مخ
۵۱	حضرت صهيب رومی رضی اللہ عنہ	۲۱۵
	[ض]	
۵۲	حضرت ضرار بن ازور اسدی رضی اللہ عنہ	۲۱۸
	[ط]	
۵۳	حضرت طلحه الخير رضی اللہ عنہ	۲۲۲
۵۴	حضرت طفيل بن عمرو رضی اللہ عنہ	۲۲۶
	[ع]	
۵۵	حضرت عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ	۲۳۰
۵۶	حضرت عكرمه بن عمرو بن هشام رضی اللہ عنہ	۲۳۴
۵۷	حضرت عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ	۲۳۷
۵۸	حضرت عمار بن ياسر رضی اللہ عنہ	۲۴۰
۵۹	حضرت عبد الله بن رواحه رضی اللہ عنہ	۲۴۴
۶۰	حضرت عبد الله بن عباس رضی اللہ عنہ	۲۴۸
۶۱	حضرت عبد الله بن عمر رضی اللہ عنہ	۲۵۱
۶۲	حضرت عبد الله بن زبير رضی اللہ عنہ	۲۵۴
۶۳	حضرت عثمان بن مظعون رضی اللہ عنہ	۲۵۸

شماره	مضمون	مخ
۶۴	حضرت عمرو بن العاص رضی اللہ عنہ	۲۶۲
۶۵	حضرت عباده بن صامت رضی اللہ عنہ	۲۶۶
۶۶	حضرت عبد الله بن جحش رضی اللہ عنہ	۲۷۰
۶۷	حضرت عمرو بن عبسه رضی اللہ عنہ	۲۷۳
۶۸	حضرت عبیده بن حارث رضی اللہ عنہ	۲۷۶
۶۹	حضرت عمرو بن جموح رضی اللہ عنہ	۲۸۱
۷۰	حضرت عبد الله بن سلام رضی اللہ عنہ	۲۸۵
۷۱	حضرت عتبه بن غزوان رضی اللہ عنہ	۲۸۹
۷۲	حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام رضی اللہ عنہ	۲۹۳
۷۳	حضرت عدی بن حاتم طائی رضی اللہ عنہ	۲۹۸
۷۴	حضرت عمیر بن سعد رضی اللہ عنہ	۳۰۲
۷۵	حضرت عباد بن بشر رضی اللہ عنہ	۳۰۶
	[ق]	
۷۶	حضرت قیس بن سعد بن عباده رضی اللہ عنہ	۳۱۱
۷۷	حضرت قتاده بن نعمان انصاری رضی اللہ عنہ	۳۱۵
	[ک]	
۷۹	حضرت کعب بن مالك انصاری رضی اللہ عنہ	۳۱۹
	[م]	

شماره	مضمون	مخ
۸۰	حضرت مصعب بن عمیر رضي الله عنه	۳۲۳
۸۱	حضرت مقداد بن عمرو رضي الله عنه	۳۲۷
۸۲	حضرت معاذ بن جبل رضي الله عنه	۳۳۰
۸۳	حضرت مغیره بن شعبه رضي الله عنه	۳۳۳
۸۴	حضرت مثنی بن حارثه رضي الله عنه	۳۳۷
	[هـ]	
۸۵	حضرت هشیم بن عتبه رضي الله عنه	۳۴۱
۸۶	حضرت هشام بن عاص رضي الله عنه	۳۴۵
	[ی]	
۸۷	حضرت یزید بن ابو سفیان رضي الله عنه	۳۵۰
*	دذکر سوو صحابه کرامو رضي الله عنهم لنډه پیژندنه	۳۵۴
*	دحقپالونکي مأخذونه	۳۹۹
*	ددې کتاب دمؤلف نور چاپ سوی آثار	۴۰۰

* * *

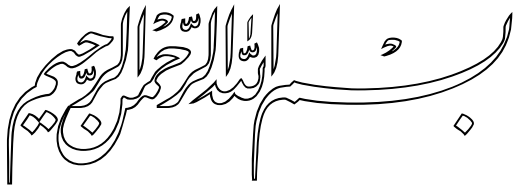

الحمد لله والصلوة والسلام علی رسول الله ﷺ وعلی اله واصحابه الذین جاهدوا فی الله. امابعد:

دپښنور له رادیو څخه دافغانستان دمسلمان او مجاهد ملت لپاره دخپریدونکو مواعظو او بیانیو په لړ کی، چی له (۱۳۵۸) هـ ش کال څخه را پدیخوا می د (**اسلامی نظام**) تر سرخط لاندی پرله پسی اورولی دی دنورو مختلفو دینی اوسیاسی موضوعاتو ترڅنګ چی مخکښی دهغه څه برخی په دوو ټوکونو کښی چاپ سویدی په موضوع (**دحق دشمعی پتنګان**) تر عنوان لاندی، دصحابه ؤ کرامو ﷺ دژوند حالات دی چی د (۱۹۸۷) م کال دجولای له (۷) نیټی څخه پیل د (۱۹۸۹) م دجون تر (۱۵) نیټی پوری خپاره شوه او پدی دوران کی زیات شمیر محترمو اوریدنکو وخت په وخت غوښتنه کوله چی دغه مضامین په کتابی شکل کښی چاپ شی ترڅو داوسنیو اوراتلونکو نسلونو داستفادی وړوی او دهوا په څپو کښی له مینځه ولاړ نشی ما دګرانو اوریدونکو هڅوونکو اوله مینی ډکو احساساتو ته په جواب ورکولو دپښنور رادیو په اجازه ددغی مجموعی په چاپولو پداسی شان اقدام وکړ چی همغه لنډ مضامین کټ مټ می راواخیستل اوبی له دی چی دوهمه کتنه پر وکړم یا لمن لیك اوڅه ضروری تعلیقات ورباندی زیات کړم نشر ته می وسپارل خودا معذرت وړاندی کوم چی که محترم لوستونکی په تفصیل سره دصحابه کرامو ﷺ دژوند دحالاتو دمطالعی تنده محسوسوی نو درادیوی پروګرام دلنډ او تنګ وخت په نظر کښی نیولو سره به ما مجبور وګنی نه مقصِر.

دصحابه وو ﷺ دسیرت انتخاب:

ددی موضوع په انتخاب کښی زما خاص مطلب داؤ چی دافغانستان مجاهد ملت چی دتاریخ پدی دورکښی پر کومه لاره قدم کیښود هغه په حقیقت کښی داسی له مصیبتونو اوکړاوونو څخه ډکه اواغزنه لاره ده چی درسول الله ﷺ دخوږو ملګرو غوندی کلك ایمان قوی عزم، اخلاص، صبر، توکل، ایثار اوقربانی غواړی اوددی اغزنی لاری لارویان به هغه کسان وی چی رسول الله ﷺ اودهغه شریعت ورته له خپله ځانه له خپلو خوږو اولادونو له خپل پلار اومور اوددنیا له ټولو خلګونه محبوب او ګران وی اوددی مبارك حدیث مصداق وی چې:

(لاَ یُؤْمِنُ اَحَدُکُمْ حَتّٰی اَکُوْنُ اَحَبَّ اِلَیْهِ مِنْ وَّالِدِهٖ وَوَلَدِهٖ وَالنَّاسِ اَجْمَعِیْنَ) ، (بخاری)

یعنی هیڅ یو له تاسی نه ترهغه پوری مؤمن نشی کیدی ترڅوچی زه ورته له مور اوپلار اولاد اوټولو خلګو څخه محبوب نه سم.

دالار په ګلونو فرش بستر اودخوندورو خوراکونو دسترخوان نه دی بلکی دا دجهاد اوهجرت لاره ده دبند اوزندان لاره ده دا دتکالیفو اومحرومیتونو لاره ده په سمڅو او غارونو کښی دشپو ورځو تیرولو لاره ده په سرونو باندی دلوبو کولو لاره ده اوبالاخره دالله ﷻ اورسول ﷺ سره دمینی پخاطر دمالونو او اولادونو د قربانولو لاره ده.

ددی سختی اواغزنی لاری لومړنی لارویان دحق دشمعی هغه پتنګان دی چی الله تعالی دهغوی په باب دسورة توبه په (۱۰۰) آیت کښی فرمائی:

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ.

هغه مهاجرین او انصار چی هغوی ترټولو دمخه دایمان دعوت ته په لبیك ویلو کښی وړاندی شول اوهغه کسان چی وروسته له ریښتینوالی سره په هغو پسی راغلل الله ﷻ له هغوی نه راضی شو اوهغوی له الله ﷻ نه راضی شول الله ﷻ دهغوی لپاره داسی جنتونه تیار کړیدی چی ترهغه لاندی به ویالی

بهیږی او هغوی به پکښی دتل لپاره اوسیږی همد اډیر لوی بریالیتوب دي.

هو! په ریشتیا سره د اډیر لوی بریالیتوب دی چی له چا څخه الله ﷻ راضی شی اوخپله رضا په همدی دنیا کښی ورته اعلان هم کړی په ټولو عبادتونو کښی دبنده هدف همدا وی چی الله ﷻ راضی شی هیڅ یو نعمت او دولت دالله ﷻ درضا له نعمت اودولت سره سیالی نسی کولای او دغه لوی نعمت دحق دشمعی پتنګانو ته ځکه په نصیب شو چی هغوی دحق په لاره کښی دمیړانی اوپه بندګی کښی داخلاص خاوندان وه او پدی خبره باندی دسورۀ فتح (۲۹) آیت شاهد دی چي:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ الله وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ الله وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ .

محمد (ﷺ) دالله ﷻ رسول دی اوکوم کسان چی له هغه سره ملګری دی هغوی پرکافرانو سخت اوپخپلو مینځو کښی خوا خوږی دی ته چی کله هغوی وینی په رکوع اوسجده اودالله درضا په طلب کښی به یی ووینی دسجدو نښی نښانی دهغوی پر تندی باندی موجودی دی چی په همدی نښانو سره له لیری پیژندل کیږي.

درسول اکرم ﷺ دخوږو ملګرو نښه صفت همدا بیان شویدی چی:

دخپل محبوب دشریعت داقامت لپاره ددین ددښمنانو په مقابل کښی ډیر سخت یعنی دفولادو دغره په څیر ولاړ وو نه له مرګ او ژوبلی څخه ویریدل اونه له تهدید اوفشار څخه نه ددښمن دسیسو له خپل سپیڅلی هدف څخه واړولی سول اونه مادی طمعی اوحرص په هرراز ترخو شرایطو اوحالاتو کښی دخپل هدف خواته مخ په وړاندی روان وه او هرڅومره سختی یی چی کوله هغه ددښمنانو په مقابل کښی وه نه دخپلو مومنانو ورونړو، په خپل مینځونو کښی خو هغوی ډیر زیات زړه سواندی او خواخوږی وه آن تردی پوری چی دتنګسی په وختونو کښی یی خپلو ورونړو ته پرخپل ځان باندی ترجیح ورکوله لکه چی ددی مدعا داثبات نښه شاهد دسوره حشر (۹) آ یت دی چي:

(وَيُؤْثِرُوْنَ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ)

یعنی (دوی خپلو وروڼو ته پخپل ځان باندی ترجیح ورکوی اګرکه پخپله په تنګسه کښی وي). دکافرانو سره سخت برخورد پخپلو مینځو کښی خوا خوږی اوالله ﷻ په عبادت کښی اخلاص هغه صفتونه دی چی دمسلمانانو دحریت عزت او عظمت تضمین کوی که مسلمانان داسلام ددښمنانو په مقابل کښی له سخت مقاومت صبر ثبات او استقامت نه کار وانخلی سرښندنی او قربانی ته تیار نشی مصیبتونه ونه زغمی لوږی تندی ونه ګالی خپل اودخپلو خوږو اولادونو ژوند له اسلام نه لوګی نکړی نه به دخدای په دی ځمکه کښی اسلامی نظام قایم شی او نه به مسلمان ته دعزت ژوند په برخه شی که ژوندی وی هم دنورو تر لاس لاندی به دذلت بی خونده ژوند تیروی اوپه مړو به حساب وي.

همدارنګه که مسلمانان پخپلوکښی خواخوږی اوغم شریك نه وی دټولنی ترکیب یی دیوبدن دغړو په څیرنه وی یوبل ته دمرستی اوهمدردی لاس ونه غزوی ددیوال دخښتو په څیر یو بل ته اوږه ورنکړی اوهر یو دخپل ځان په غم کښی وی نو بیا ددښمن په مقابل کښی مقاومت نشی کولای اوټول به دځان ځانی په حالت کښی ددرندو مصیبتونو ښکار شي.

اوکه دادواړه صفتونه موجود وی خوچی بنده دخدای په وړاندی دعاجزی سر کښته نکړی له هغه څخه دنصرت اومرستی غوښتنه ونکړی بیاهم پخپل قوت دبری اوکامیابی منزل ته نشی رسیدی دجهاد اومبارزی په میدان کښی دمؤمنانو اسره دخدای (ج) نصرت وی اودخدای (ج) نصرت دمتقیانو اونیکانو په برخه کیږی دبریالی توب په دغه رازونو باندی صحابه کرام ﷺ ډیر ښه پوهیدل اودا دری ۳ واړه صفتونه یی درلودل ځکه خو دهغوی په ټولنه کښی دمادی وسایلو دنشتوالی سره سره دهغوی ټولنه دغره په شان محکمه وه دنړی هیڅ یو طاقت ورسره ډغری وهلو ته زړه نشو ښه کولای دهغوی دعبادت اوقربانیو په برکت الله تعالی خپل دین چی یو وخت دښمنانو دکعبی په خوا او شا کښی څرګندیدو اوخپریدوته نه پریښود په کمه موده کښی دعربی نړی په

ګوټ ګوټ کښی اوبیا له هغه نه دباندی په ډیر عزت او عظمت سره خپور کړ اودجهل پر نیلی سپرو مغرورو واکمنانو ورته دتسلیم اواحترام سرونه کښته کړل صحابه کرامو ﷺ دا غوره صفتونه اولوړ خویونه په نبوی مدرسه کښی زده کړی وه او دهغوی ژوند اوسیرت دنبوی سیرت هنداره ده که له یوی خوا دهغوی سترګی دخپل محبوب ﷺ دمبارك مخ په لیدو رڼیدلی له بلی خوایی قدم په قدم دهغه دعمل اوکړو وړو عکاسی کوله او دخپلی لاری دمشال په توګه یی ور څخه کار اخیست که وویل شی چی هر صحابی مجسم قرآن ؤ ډیره مبالغه به نه وی ځکه چی دقرآن عملی صورت ددوی په سیرت کښی لیدل کیده اوپه عمل کښی تفسیر کیده.

دوی په ډیرو سختو شرایطو اوحالاتو کښی درسول (ﷺ) ملګرتیا غوره کړه او دهغه ﷺ دصحبت په چینه یی دزړه او دماغ کروندی خړوبه شوی.

دوی دهدایت داسمان هغه ځلانده ستوری دی چی دهغو په رڼا کښی دانسانیت طوفانی بیړی دنجات دساحل خوا ته خپله لاره وپیژندله دوی که ددنګو مانیو اوږدو او پلنو سړکونو اودپلونو اوبندونو معماران نه وه خو د جهالت په زلزله نړیدلی انسانیت هغه ماهر معماران وو چی دزړونو کنډوالی یی دمجللو ښارونو په څیر ودانی کړی اودهغو په تیارو ګوټونو کښی یی د ایمان، تقوی، ترحم، صدق، اخوت اومحبت ډیوی بلی کړی او ترڅو چی دا ځمکه اواسمان وی دا ډیوی به بلی وی ددوی پر نقش قدم باندی تګ داسلام دسر لوړی اودمسلم امت دسلامتیا عزت او برم ضامن اوحق ته درسیدو هغه محکم تناب دی چی دالله ﷻ خواته غځیدلی دی ترکومه وخته چی مسلمانان ددوی پر نقش قدم باندی روان وه دحریت، عزت اوشرف ژوند ور په برخه ؤ خوکله چی مسلمانانو له دی لاری نه فاصله ونیوله اودمعنوی عزت پرځای یی دظاهری عیش اوعشرت خواته مخه کړه نو دذلت کندوته وغورځیدل اودنورو لاس ته کښیناستل خو الحمدلله چی دتاریخ پدی دورکښی دافغانستان مؤمن اومجاهد ملت دجهاد اوهجرت دلاری په مخ کښی نیولو سره دحق دشمعی ددغو پتنګانو کارنامی یو ځل بیا تازه کړی اودهغوی دژوند دحالاتو په نظر

کښی نیولو سره چی هره ترخه صحنه وربانډی راغله نا اشنا نه وه اوپه پوره صبر سره یی وزغمله.

دسره وحشی او بی دینه جلادانو دلاسه دغیر انسانی تعذیبونو په دوران کښی دحضرت بلال حبشی، حضرت ابو فکیهه، حضرت عمار بن یاسر، حضرت عبد الله بن یاسر، حضرت مصعب بن عمیر، حضرت زبیر بن العوام، حضرت ابو جندل بن سهیل، حضرت ابوذر غفاري، حضرت عبدالله بن مسعود، حضرت عثمان بن مظعون، حضرت طلحه بن عبیدالله، حضرت خباب بن ارت، حضرت عثمان بن عفان، حضرت عیاش بن ابی ربیع، حضرت سلمه بن هشام حضرت ولید بن ولید، حضرت صهیب بن سنان ﷺ او نورو دتعذیبونو حالات او همدارنګه دبیبیانو له جملی نه دحضرت سمیه بنت خباط حضرت زنیره، حضرت لبینه، حضرت نهدیه، حضرت ام عبیس اوحضرت حمامه ﷺ دژوند دردوونکی واقعات وریاد شول چی دظالمانو مشرکانو دلاسه په بیلا بیلو ډولونو دظلم په ژرنده اوړه کیدل خو هیڅ یو مصیبت دهغو په ایمان کښی یوه ذره تزلزل رانه وستلی شو.

همدارنګه که دوحشی روسانو دوحشیانه بمباریو او عامو وژنو لامله خپل وطن پریښودلو ته مجبور شول اولوړی تندی وربانډی راغلی نو درسول الله (ﷺ) او دهغه دملګرو دهجرت او نبوی مسجد کښی داصحاب صفه ﷺ حالت یی له یاده ونه ایسته، که په تش لاس د نړی له ستر نظامی طاقت سره د جنګ په متعددو ډګرونو کښی مخامخ شول پدی عقیده وجنګیدل چی په جنګ کښی دکامیابی راز دپوځ او وسلی په ډیروالی کښی نه بلکی په استقامت او صبر اودقربانی په جذبه کښی نغښتی دی او دایمان او عقیدی وسله تربلی هری وسلی قوی ده اوپه زړه کښی یی دصحابه کرامو ﷺ دجهاد اوفتوحاتو یاد تازه شو چی په بدر کښی دری سوه دیارلس ۳۱۳ دناکافی وسلی لرونکی مؤمنان دکافرانو دزر ۱۰۰۰ کسیز مجهّز لښکر په مقابل کښی دأحد په جګړه کښی اووه سوه ۷۰۰ مؤمنان ددری زره ۳۰۰۰ کسیز کفری لښکرپه مقابل کښی داحزاب په جنګ کښی دری زره ۳۰۰۰ مؤمنان دخلور

ویشت زره ۲۴۰۰۰ کسیز مجهّز کفری لښکر په مقابل کښی، د موته په جنګ کښی دری زره ۳۰۰۰ مؤمنان د دیرش زره ۳۰۰۰۰ کسیز لښکر په مقابل کښی اودتبوك په جګړه کښی دیرش زره ۳۰۰۰۰ مؤمنان ددوو لکو ۲۰۰۰۰۰ کافرانو په مقابل کښی په پوره ثبات جنګیدلی او روستی بری هم مؤمنانو ته په نصیب شوی ؤ.

که دحق اوباطل دمعرکو په بیلا بیلو ډګرونو کښی یی دشهادت جامونه وڅیښل نودرسول الله (ﷺ) دهغو ملګرو دشهادت یادیی تازه کړ چي هغوی په خپلو وینو سره داسلام بنڼ ښیرازه وساته اوترڅو چی دادنیا ودانه وی ددغه بنڼ په میوو اوګلونو سره به دمؤمنانو تالو خوږ اودماغ به یی معطّر وي. ددی کاروان مخکښانو: حضرت سید الشهداء حمزه (رض)، حضرت طلحه (رض) بن عبید الله، حضرت عبدالله بن زبیر (رض)، حضرت مصعب بن عمیر (رض)، حضرت زید بن حارثه (رض)، حضرت جعفر بن ابی طالب، حضرت عبد الله بن رواحه، حضرت سعد بن معاذ، حضرت سعد بن عبید، حضرت طفیل بن عمرو، حضرت عمرو بن طفیل، حضرت ابو حذیفه بن عتبه، حضرت عکرمة بن ابو جهل، حضرت عبدالله بن عبدالله بن أبیّ، حضرت ابو دجانه سماك بن خرشه، حضرت زبیر بن العوام، حضرت نعمان بن مقرن، حضرت عبدالله بن جحش، حضرت خبیب بن عدی، حضرت زید بن الدثنه، (رضي الله عنهم) اونورو دفانی ژوند په قربانولو سره ابدی اونه ختمیدونکی ژوند وګاټه اوپه سپینو مخونو اوهسکو غاړو پخپل محبوب محمد رسول الله ﷺ پسی ولاړل.

خدا رحمت کند این عاشقان پاك طیـــنت را

بنا کردند خوش رسمی بخاك وخون غلطیدن

دافغانستان دجهاد شهیدان دهمغوی پر نقش قدم روان شول اوکه خدای کول داخرت په تل پاته او جاودانی ژوند کښی به په جنت کښی له همغوی سره ملګری وی.

لکه څنګه چی دجهاد اوقربانیو په نتیجه کښی درسول الله (ص) خواږه ملګری پخپل هدف کښی چی هغه داسلامی نظام قایمول اودشرك اوجهالت

دشیطانی رژیم له مینځه وړل ؤ کامیاب شول همداسی به زمونږ مجاهد ملت هم پخپل دغه هدف کی کامیابیږي. انشاء الله

* * *

(حضرت ابو عبیده بن الجراح) رضي الله عنه

دحضرت ابو عبیده بن الجراح اصلی نوم عامر بن عبد الله بن الجراح ؤ او دقریشو دبنو فهد کورنۍ ته منسوب ؤ هغه وخت دحضرت صدیق اکبر رضي الله عنه په دعوت په اسلام مشرف سوی ؤ چي لا فخر الرسل (ص) دار ارقم ته نه ؤ داخل سوی. دبدری صحابه ؤڅخه ؤ دعشره مبشرهٔ ؤ یو تن اوپه هغو کښی هم شامل چي تر ونی لاندی یی درسول الله (ص) په لاس دسرښندنی بیعت کړی ؤ.

په کوم وخت کښی چی حضرت ابو عبیدهٔ (رض) داسلام حق دعوت قبول کړ په هغو شرایطو کښی اسلام قبلول داور په سکروټو کښی دلاس ننه ایستلو په څیر ؤ خو ابوعبیدهٔ (رض) دغه اورته په ورین تندی او پوره افتخار سره وردانګل ځکه ومنل چی الله جل جلاله اورسول صلی الله علیه وسلم ورته له خپله ځانه ګران وو.

ابوعبیده (ض) یو سرښندونکی مجاهد دزهد اوتقوی صدق او امانتداری سمبول ؤ له همدی امله کله چی په نهم ۹ هجری کال کښی دنجران دخلګو نماینده ډله مخی ته راغله اوویی غوښتل چی درسول الله (ص) استازی ورسره ولاړشی اودحق دعوت اوتعلیم ورته وکړی نو سرور کائنات (ص) هغوی ته وفرمایل: (زه به له تاسی سره یو ریښتونی امانتدار ولیږم) حضرت عمر (رض) فرمائي: کله چی پیغمبر (ص) له لمانځه نه وزګار شو ښی اوکینې خواته یی کتل اوما به دځان ورښولو لپاره ځان ورغځوه ترڅو چی دغه سعادت او دامین لقب راپه برخه شی پدی ترڅ کښی دهغه نظر په ابو عمیده (رض) باندی ولګیده اوورته یی وفرمایل: اخرج معهم فاقض بینهم بالحق فیما اختلفو فیه. (له دوی سره ولاړ شه اوددوی ترمینځ ددوی دذات البینی (خپل مینځی) شخړو په هکله دحق فیصله وکړه) داهغه وخت ؤ چی پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلی وو: (لکل امة امین وامین هذه الامة ابو عبیدة) (دهرامت لپاره یوامین سته اوددی امت امین عبیده دي).

ابو عبیده (ض) په دریمه قافله کښی حبشی ته هجرت کړی ؤ اوبیا دمدینی په لومړیو مهاجرینو کښی هم شامل ؤ ابوعبیده (رض) ته الله ﷻ او رسول ﷺ او داسلام مبارك دین ترمور اوپلاره اوخپلو خپلوانو ډیر محبوب ؤ ددی اثبات هغه دبدر په معرکه کښی داسی وکړ چی دالله ﷻ دخوښی لپاره یی دخپل پلار سر په توره غوڅ کړ.

دأحد په جګړه کښی چی مسلمانان په سخته ازموینه کښی ولویدل ابو عبیده (رض) له رسول الله (ص) سره دخپلی بی حده مینی څرګندونه داسی وکړه چی ابوبکر صدیق (رض) وائی دأحد په ورځ په رسول الله (ص) باندی یو سخت ګوزار داسی وشو چی دزغری دجنګی خولی دوې کړی دهغه په دواړه خواته اننګو کښی ښخی شولی، زه دهغه خواته ور روان وم کتل می چی یو سړی پداسی بیړه دهغه خواته په منډه دی لکه چی په وزرونو الوزی اودا سړی ابوعبیده ؤ، ماچی کله غوښتل چی دسرورکائنات (ص) له اننګونه کړی وباسم نو ابوعبیده راته قسم واچوه ویی ویل: داکار ماته پریږده، زه به یی وکړم په مخامخ غاښ باندی یی دیوه مخ کړی را وایستله، کړی یی چی وغورځوله دهغه غاښ هم ورسره وغورځیده بیایی دبل مخ کړی په بل مخامخ غاښ سره ونیوله هغه یی چی وایستله بل غاښ یی هم ورسره وؤت.

ددی زړه دردوونکی منظر په کتلوچی درسول الله (ص) مبارك مخ په وینو رنګ ؤ ابوعبیده په خواشینی سره وویل: (څنګه به فلاح ومومی هغه قوم چی دخپل پیغمبر مخ یی په وینو رنګ کړ او هغه یی دپروردګار خواته دعوت کوي). دخدای (ج) دلاری دغه ستر مجاهدپه ټولو غزاګانو کښی دیو تکړه قوماندان په صفت برخه واخیستله څومره لوی شان ؤ دابوعبیده چی دسلاسل په غزا کښی چی کله رسول الله (ص) دعمرو بن العاص (رض) لپاره دمرستی لښکر ورلیږه اوپه هغه کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) اوحضرت عمر (رض) غوندی شخصیتونه شامل وه نو ابو عبیده (رض) یی ددغه لښکر قوماندان وټاکه. دخبط په غزا کښی چی کله رسول الله (ص) څه دپاسه دری سوه تنه مجاهدین دحضرت ابو عبیده (رض) ترقیادت لاندی ولیږل، پدی غزا

کښی له مجاهدینو سره دخوراك لپاره دیوځه اندازه خرماؤ نه پر ته نورځه نه وو. حتی دومره سختی پر راغله چی یوتن مجاهدته به یی دورځی یوه دانه خرما ورکوله، ټوله ورځ به یوه سړی هغه یوه دانه خرما داسی رودله لکه ماشوم چی دمور تی روی اوبه یی ورپسی څښلی اوپه هغی به یی ګوزاره کوله اوکله چی هغه هم ختمی سوی بیا به یی دونو پانی خوړلی او اوبه به یی ورپسی څښلی خو دمجاهدینو په صبر اوثبات کښی څه سوستی رانغله.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته هم ابوعبیده (رض) دابوبکر صدیق او عمر فاروق ﷺ دخلافت په دور کښی دخدای (ج) په لار کښی جهاد ته ادامه ورکړه. کله چی د شام او ایران د جګړو اوږده لړۍ شروع شوه ابوبکر صدیق (رض) د شام خواته ابو عبیده، د فلسطین خواته عمرو بن العاص د اردن خواته شرحبیل بن حسنه او د دمشق خواته یزید بن ابی سفیان وټاکل خو درخصتیدلو په وخت کښی یی ورته هدایت ورکړ چی که د جګړی په ترڅ کښی تاسی یوځای کیدوته اړ وزي، نوبیا به ستاسی ټولو قوماندان ابوعبیده وي. حضرت ابو عبیده (رض) چی کله روانیده ابوبکر صدیق (رض) ترمثنیة الوداع پوری ورسره مشایعت وکړ او دخدای پامانی په وخت کښی یی ورته وویل: (ابوعبیده ښه عمل کوه چی ژوندی یی جهاد کوه چی مری شهید مړ شه خدای (ج) دی ستا عملنامه ستاپه ښی لاس کښی درکړي، په دنیا اواخرت کښی دی ارمان پوره شه. په خدای (ج) قسم، زه هیله من یم چی ته له هغو خلګو څخه یی چی له الله (ج) نه ډیر بیریږی. له دنیا سره یی مینه نه وي، داخرت غوښتونکی وی الله (ج) په تاباندی ډیره پیرزوینه کړیده چی ته داسلام دلښکر دمشرپه حیث دالله (ج) له دښمنانو سره دجنګیدو لپاره روان یی نوکوم خلګ چی له الله نه منکر دي، له هغه سره شریك نیسی اوددروغو خدایان یی ځان ته نیولی دی له هغو ټولو سره جهاد وکړه.

الله تعالی حضرت ابوعبیده (رض) ته پدی سترو جنګونو کښی ستره فتح په نصیب کړه دشام اوروم لښکرو ته ئی ماتی ورکړه اوپه بی شمیره سیمو کښی دتوحید بیرغ ورپیده.

حضرت عمر (رض) دشام داوړدو جګړو په ترڅ کښی حضرت ابوعبیده (رض) ته دحضرت خالد بن ولید (رض) په ځای دقوماندانی فرمان ولیږه. هغه دا فرمان پټ وساته اودجګړې له پای ته رسیدو نه وروسته یی ورکړ. خالد بن ولید وویل: (یرحمك الله ابا عیده ما منعك ان تخبرنی حین جاءك الکتاب) ابو عبیده الله (ج) دی په تاباندی رحم وکړي، ولی دی همغه وخت خبر نکړم چی دغه فرمان درته رسیدلی ؤ ؟

امین الامت جواب ورکړ: (انی کرهت ان اکسر علیك حربك وما سلطان الدنیا نرید و لا للدنیا نعمل کلنا فی الله اخوة).

ما دانبه ونه ګڼله چی جګړه دربانډی خرابه کړم، مورږ خو نه دنیوی اقتدار غواړو اونه ددنیا لپاره کار کوو، مورږ ټول دخدای (ج) په لاره کښی ورونه یو.

ابو عبیده (رض) دعمر فاروق (رض) نه مخکښی وفات شو حضرت عمر (رض) یوه ورځ وفرمایل: (لوکان ابو عبیده بن الجراح حیاً لاستخلفته فان سالنی رب قلت استخلفت امین الله (ج) وامین رسوله (ص).

یعنی که ابوعبیده بن الجراح ژوندی وای مابه خپل جانشین ټاکلی ؤ او که پروردګار دهغه په باب رانه پوښتنه کړی وای ویلی به می وای چی ما دالله ﷻ او رسول الله ﷺ امین خپل جانشین ټا کلی ؤ. (رضی الله تعالی عنه)

(حضرت ابو ذر غفاری) رضی الله عنه

حضرت ابو ذر چی اصلی نوم یی جندب بن جناده ؤ بنو غفار قبیلی ته منسوب له مدینی منوری نه اتیا میله لیری دبدر په خواوشا کښی هغی لاری ته نژدی اوسیده چی له مکی مکرمی نه دشام او فلسطین په لوری تللی وه.

دحضرت ابوذر دقبیلی دټولو خلګو ورځنی شغل که څه هم لاری شکول، اودتجارتی کاروانونو لوټول ؤ خوده ته الله تعالی د اسلام له راتګ نه لا دمخه دتوحید لاره ښودلی وه اوپه فطری ډول له شرك اوبدو عملونو څخه بیزار او متنفرؤ، پخپله یی دځان لپاره دیوه خدای دبندګی څه طریقه ټاکلی وه اودشپی زیاتره برخه به الله تعالی ته په سجده پروت ؤ، په صحیح مسلم کښی راغلی دی چی په ابوذر (رض) باندی لا داسلام راوړلو نه مخکښی دخدای بیره

مسلطه وه، پخپله دهغه نه روایت دی چې: زه به دشپی دلمانځه لپاره دریدم او تر هغه به ولاړ پاتی کیدم چی صبح کاذب به راوخوت بیا به می ځان داسی پر مزکه وغورځوه چی تا به ویل کومه ټوټه پرته ده اوهغه وخت به را ولاړیدم چی دلمر تودوخه به راباندی ولګیده. دبنو غفار خلګو به دهغه له خولی نه د (لا اله الا الله) ذکر اوریده اوحیرانیدل به چی دغه سړی په څه لیونتوب اخته شویدي. پدی وخت کښی په مکه باندی داسلام دلمر وړانګی خپری شوی وی اومحمد رسول الله (ص) دتوحید دعوت پیل کړی ؤ یوه ورځ دغفار قبیلی یوسړی مکی ته ولاړ، هلته دتوحید دبلنی له طرز نه خبر شو کله چی بیرته راغی حضرت ابو ذرته ئی وویل ابوذره ستاپه رقم په مکه کښی یوسړی (لا اله الا الله) وائی او خلګ له بت پرستی نه منع کوی ابوذر (رض) ددی خبر په اوریدلو سمدلاسه خپل ورور انیس چی یو اوچت شاعر او ځیرك سړی ؤ دحالاتو معلومولو لپاره مکی ته ولیږی، انیس چی کله بیرته راستون شو ابوذر (رض) ته یی خپل تأثرات وړاندی کړل ویی ویل: خلګو دتوحید داعی ته شاعر اوجادوګر وایه مګر په خدای قسم چی هغه نه شاعر دي، نه کاهن اونه جادوګر، هغه خلګو ته دنیکی په لوری دعوت ورکوی اوله بدیو نه یی منع کوی دابوذر (رض) په زړه کښی دسرور کائنات (ص) دلیدو مینه ځپانده شوه پخپله مکی ته ولاړ، دکعبی تر څنګ دیره شو.

څو ورځی یی په لوړه پداسی حال کښی تیری کړی چی یوازی دزمزم په اوبوبه یی ګوزاره کوله په پای کښی حضرت علی (رض) ورسره مخامخ شو پوښتنه یی وکړه: وروره زه داځو ورځی تادلته وینم، نه پوهیږم دځه شی په لټه کښی یی. ابوذر (رض) جواب ورکړ: که ته له ما سره مرسته کوی اوزما حال نه افشاء کوی نو خپل مقصد به درته ووایم علی (رض) چی اطمینان ورکړ نو حضرت ابوذر (رض) دزړه حال هغه ته بیان کړ علی (رض) هغه له ځانه سره دپیغمبر (ص) حضورته وروست اوپه اسلام مشرف شو.

رسول اکرم (ص) ابوذر (رض) ته وظیفه ورکړه چې: ته اوس بیرته ولاړ شه خپلی قبیلی ته دحق دعوت وړاندی کړه اوکله چی ددعوت دځرګند اعلان خبر

درته ورسیده بیا مکی ته راشه. ابوذر (رض) عرض وکړ: ای دالله رسوله که اجازه راکوی په خدای (ج) قسم چی زه همدا اوس په مکه کښی خپل اسلام اعلانوم. دالله حبیب (ص) چی دهغه توده ولوله اودقربانی جذبه ولیدله چوپ پاتی شو.

ابوذر (ض) دکعبی حرم ته ولاړ، دمشرکانو یوی غونډی ته په خطاب یی وویل: (ای خلګو! له یوه خدای (ج) نه پرته بل معبود برحق نشته اومحمد (ص) دالله (ج) ریښتونی رسول دي) ددې اعلان په اوریدلو سره مشرکان له ځلورو خواوو نه په ابوذر (رض) باندی راټول شول اوله حده زیات یی وواهه پدی وخت کښی عباس (رض) بن عبد المطلب ورځاندی شو خلګوته یی وویل: دا سړی وپیژنی دا دښو غفار قبیلی څخه راغلی دی که تاسی دی ووژنی نو ستاسی یوتجارتی کاروان به هم دمقصد پرځاوته ونه رسیږي. ښه داده چی دښو غفار قبیله دځان دښمنه ونه ګرځوی دعباس (رض) پدی وینا سره یی ابوذر (رض) خوشی کړ.

بیا له هغه وروسته حضرت ابوذر (رض) خپل وطن ته ولاړ، هلته یی خپلی کورنی او ټولی قبیلی ته دتوحید بلنه ورځاندی کړه چی دهغه دبلنی په اثر زیاتره خلك په اسلام مشرف شول ابوذر (رض) ډیر کلونه داسلام دیو مؤثر داعی په حیث وظیفه اجرا کړه اوپه پای کښی دتبوك له غزا نه مخکی مدینی ته مهاجر شو. دتبوك په غزا کښی ابوذر (رض) هم دسرور کائنات (ص) په ملګرتیا کښی په سفر روان شو.

په لاره کښی دهغه اوښ لټ شو اوله قافلی نه بیرته پاتی شو. مجبور شو دخپل سفر وسایل یی پخپلو اوږو باندی راواخیستل .اسلامی لښکر په یو ځای کښی توقف وکړ.

یوسړی پیغمبر (ص) ته عرض وکړ: یارسول الله! یوسړی له لیری نه راروان دی نه پوهیږم چی څوك به وي؟

رسول الله (ص) وفرمایل: ابوذر به وي. کله چی لږ رانژدی شو په ریشتیا سره ابوذر (رض) ؤ. رسول الله (ص) وفرمایل: ابوذر (رض) یوازی ګرځي،

یوازی به مړکیږی او دقیامت په ورځ به یوازی راپاځیږی، یوه ورځ رسول الله (ص) دصحابه ؤ په مینځ کښی ناست ؤ حضرت ابوذر (رض) راغی اوسلام یی واچوه، پیغمبر (ص) وفرمایل (ما اظلت الخضراء وما اقلت الغبراء اصدق لهجة من ابی ذر) اسمان پداسی چا باندی خپل سیوری ندی اچولی اوځمکی داسی څوك پخپلو اوږو ندی را اخیستی چی له ابوذر نه دریښتینی لهجی خاوند وي؟

هو! حضرت ابوذر په هغه وخت کښی دفدائیانو له کاروان سره یو ځای شو چی له خدیجة الکبری، صدیق اکبر، علی مرتضی، اوزید بن حارثه (رضی الله عنهم) نه پرته بل چا (اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله) نه ؤ ویلی. کله چی ددواړو جهانو سردار له دی فانی دنیا نه رحلت وکړ دابو ذر (رض) دزړه دنیاګی ورانه شوه مدینه یی پریښودله شام ته ولاړ اوهلته اوسیدونکی شو حضرت ابوذر (رض) دټولو اخلاقی محاسنو خاوند ؤ ددنیا له شتمنی څخه یی سخته کرکه وه، دفقر ژوند یی خوښ وو، په حق ویلو کښی دخپلی زمانی مثالی انسان ؤ اغنیاؤ ته دهغه دپیغام لنډیز داؤ : ای شتمنو خلګو! که تاسی خپل مالونه دالله (ج) په لاره کښی ونه لګوي، نو دقیامت په ورځ به ستاسی په ذخیره کړی دولت سره ستاسی مخونه، ارځونه اوشاګانی وداغل شی په یاد ولري، چی په مال کښی دری شیان شریك دي: وارث چی سترګی په لاره دی چی تاسی به کله له دی دنیا نه رخصتیږی چی ستاسی پر مال دولت باندی خیټه واچوي، تقدیر چی ستاسی څخه له پوښتنی کولو پرته خپله فیصله صادروی اوپخپله تاسی که تاسی له دغو دواړو نه میدان ګټلای شی اومسابقه وړلی شی نودا کار هرو مرو وکړئ الله تعالی فرمائی:

(لن تنالوا البر حتی تنفقوا مماتحبون) تاسی هیڅکله نیکی نسی موندلی ترڅو چی دخپلی خوښی وړشیان انفاق نکړی. یوه ورځ امیر معاویه (رض) ابو ذر (رض) ته یوموټی پیسی ولیږلی، هغه سمدلاسه په بیوزلو باندی وویشلی، په دویمه ورځ امیرمعاویه (رض) دازمیښت لپاره یوسړی ورولیږه چی هغه پیسی چی وتاته رالیږل شویدی، بیرته یی راکړه مطلب یی داؤ چی که پیسی

ورسره پاتی وی نو پوښتنه به ترینه وسی چی ته خو دیوی ورځی لپاره هم مال جمع کول ناروا بولی اوپخپله دی ولی د اکار کړیدی؟

خو ابوذر (رض) دقاصد په جواب کښی وفرمایل: ماهغه پیسی دسهار له لمر ختلو مخکښی په مسکیینانو باندی وویشلی امیر معاویه (رض) ته چی داخبره ورسیدله ویی ویل: واقعاً ابوذر ریښتونی دی څه چی وائی عمل هم وربانډی کوی. دعمر په پای کښی حضرت ابوذر (رض) دعربو په بیدیا کښی ربذه نومی ځای ته ولاړ اوهلته میشت شو. د (۳۱) هجری کال دحج په شپو او ورځو کښی ناروغ شو. یوازی دهغه میرمن اویوه لور ورته ناستی وی او ژړل یی ابوذر (رض) پوښتنه وکړه: ولی ژاړئ ؟

هغوی جواب ورکړی: ته په یوه بیدیا کښی وفات کیږی څوك به ستا په کفن دفن کښی له موږسره مرسته وکړی؟

ابو ذر (رض) جواب ورکړ: رسول اکرم (ص) یوه ورځ موږ څو کسانو ته ویلی وو چی له تاسی نه یو تن به په یو بیدیا کی وفات کیږی اویوه ډله لاروی مسلمانان به دهغه په جنازه کښی ګډون کوی. اوس له هغی جملی نه یوازی زه پاتی یم نور ټول په ښارونو کښی وفات شویدی نودرسول الله (ص) دوینا مصداق همدازه یم. همداسی وشول یوه ډله سپاره راغلل چی عبد الله بن مسعود (رض) پکښی ؤ هغوی دحضرت ابوذر (رض) جنازه ادا کړه اوپه ډیر احترام سره یی په نمناکو سترګو خاورو ته وسپاره. (رضی الله عنه)

(حضرت اسامه بن زید) رضي الله عنه

ابو محمد اسامه بن زبد (رض) دبنو کلب قبیلی دبنو قضاعه له کورنۍ څخه اودپیغمبر (ص) جلیل القدر صحابی ؤ دهغه پلار زید بن حارثه (رض) ددواړو جهانو سردار (ص) په زوی والی نیولی ؤ دځلورو لومړنیو مؤمنانو له جملی نه ؤ او په صغارت کښی په اسلام مشرف شوی ؤ اود (محبوب رسول) په غوره لقب باندی مشهورؤ دهغه مور برکت (رضی الله عنها) چی په ام ایمن سره مشهوره وه هغه بی بی وه چی سرور کائنات (ص) یی په غیږ کښی لوی کړی ؤ او پیغمبر (ص) به ورته مور ویل. حضرت اسامه (رض) ددغسی مور

اوپلار دسترګو تور ؤ اوطبعی خبره ده لکه چی حافظ بن حجرؒ وائی هغه له اسلام نه پر ته نور څه نه پیژندل.

په رسول اکرم (ص) پسی یی مدینی منوری ته پداسی حال کښی هجرت وکړ چی عمریی تقریباً اوه کاله ؤ دلمړنیو غزاګانو په دورکښی اسامه کم عمره ؤ ځکه خوپیغمبر (ص) هغه ته په جهادکښی دشریکیدو اجازه ورنکړه. درسول اکرم (ص) له حضرت اسامه سره دومره مینه وه چی دعمر تردیارلس ۱۳ کلنی پوری به په ازادانه ډول نبوی حرم ته داخلیده یوه ورځ په نبوی حرم کښی ناست ؤ ام المومنین عائشه صدیقه (رضی الله عنها) هم موجوده وه رسول کریم (ص) حضرت اسامه ته وکتل مسکی شو او حضرت عائشی (رضیی الله عنها) ته یی وویل: عائشی! که اسامه نجلی وای مابه نبی ګینې ور اغوستلی او سینګاروله به می تر څو چی یی دښکلا اوازه خپره شوی وای اوله هر لوری به یی دخواستګاری جرګی راتلی. په مسند احمد کښی پخپله له حضرت اسامه (رض) نه روایت نقل شویدی چی پیغمبر (ص) به زه پر خپل ورانه باندی کښینولم اوپر کینې ورانه باندی به یی حضرت حسن بن علی (رض) کښینوه او بیابه یی دعا کوله (الهی) زه پر دغه دواړو باندی رحم کوم ته هم پردوی باندی رحم وکړه، په صحیح بخاری کښی راغلی دی (کله به چی رسول اکرم (ص) اودس کوی حضرت اسامه (رض) به اوبه وراچولی دمکی دفتح په سفر کښی حضرت اسامه (رض) له رسول اکرم (ص) سره ملګری ؤ یوازی ملګری نه چی په همدی دوران کښی یوواری داسی پیښه شوه چی درسول اکرم (ص) دسپرلی داوښی تر څنګ حضرت عثمان (رض) حضرت طلحه (رض) اوحضرت بلال (رض) روان وو او حضرت اسامه (رض) درسول الله (ص) ترشا پر اوښه باندی سپور ؤ.

په (۱۱) هجری کال کښی رسول اکرم (ص) دشام دسرحدونو دحفاظت لپاره یو لښکر تیار کړ، پدی اوه سوه لښکر کی پر حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق، حضرت ابو عبیده بن الجراح، حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) او حضرت سعید بن زید (رضی الله عنهم) سربیره نور زیات شمیر دلوی

مقام خاوندان صحابه شامل وه او ددی لښکر امارت یی حضرت اسامه (رض) ته چی پدی وخت کښی اتلس یانولس کلن زلمی ؤ وسپاره ځینو کسانو پدی کار باندی تعجب ښکاره کړ چی څنګه دیوکم عمر زلمی ترقیادت لاندی داسی لوی لوی صحابه کرام (رضی الله عنهم) جهادته لیږل کیږی؟

کله چی سرور کائنات (ص) ته دهغوی دملاحظی خبر ورسیده پداسی حال کښی چی ناروغ اومبارك سریی په یوه ټوټه ټرلی ؤ له کوره راوؤت، دممبر دپاسه کښیناست اودیوی خطبی په ترڅ کښی یی وفرمایل : (ای خلګو! تاسی چی ددی لښکر دقائد په هکله څه ویلی دی زه خبر شوی یم، داڅه نوی خبره نه ده، دده دپلار په هکله هم تاسی دمخه دغسی خبری کولی. په خدای قسم دی چی پلارپی هم دقیادت مستحق ؤ اودی هم مستحق دی، پر مابانډی هغه هم ډیر ګران ؤ اودی هم. له دی امله تاسی له ده سره ښه چلن وکړی، دی ستاسی له غوره کسانو څخه دی) صحابه ؤ عرض وکړ: یارسول الله موږ ستا فیصله په سر سترګو منو همدغه زلمی به زموږ قاید وی. درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته ابوبکر صدیق (رض) اوحضرت عمر فاروق (رض) هم له حضرت اسامه (رض) سره ډیره زیاته مینه کوله اودهغه احترام یی ساته.

ابن اثیرؒ په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښی صحابه کرامو ته معاشونه وټا کل پدی لړ کښی یی خپل زوی ته دوه نیم زره اوحضرت اسامه (رض) ته دری زره معاش مقرر کړ حضرت عبدالله بن عمر (رض) شکایت وکړ ویی ویل: پلاره نه زه په کومه غزا کښی له اسامه نه شاته پاتی شوی یم اونه ته دده له پلار زید نه خو تا داسامه لپاره له ما نه زیات معاش مقرر کړیدی؟

فاروق اعظم (رض) جواب ورکړ: دی په رسول الله (ص) باندی له تانه زیات ګران ؤ اوده پلار ستا له پلار نه وربانډی زیات ګران ؤ. له هغه وروسته حضرت عبد الله بن عمر (رض) دحضرت اسامه ډیر زیات احترام کوی، بلکی دهغه له اولاد سره یی هم مینه کوله یوه ورځ یی دنبوی مسجد په یوه ګوښه کښی یو ښکلی زلمی ولیده، له عبد الله بن دینار څخه یې چی ورسره ناست ؤ

پوښتنه وکړه: دازلمی څوك دی؟

هغة ورته وویل: (دا داسامه بن زید زوی محمد دی) حضرت عبدالله بن عمر (رض) وویل: (که رسول الله (ص) ژوندی وای له ده سره به یی ډیر مینه لرلای) حضرت اسامه (رض) په صورت او سیرت دواړو ډیر ښکلی ؤ دزهد او تقوی سمبول ؤ دشپی زاهد اودورځی مجاهدؤ کلونه کلونه یی دسرور کائنات (ص) دعبادت طریقه لیدلی وه په همغه شان عبادت به یی کاوه په سپین ږیر توب کښی به یی هم په هفته کښی دوی ورځی دوشنبه او پنجشنبه روژه نیوله چا ور څخه پوښتنه وکړه: داروژی خوفرض ندی ته کمزوری یی ولی ځان تکلیفوی؟

جواب یی ورکړ: دائکه چی رسول الله (ص) به هم پدغو دوو ورځو کښی روژه نیوله. (رضی الله عنه)

(حضرت ابو ایوب انصاری) رضی الله عنه

سرور کائنات ﷺ دبعثت ددیارلسم کال دربیع الاول په میاشت کښی له مکی معظمی سره خدای پامانی وکړه مدینی منوری ته مهاجر شو په قبا کښی له څو ورځی تم کیدو نه وروسته چی کله مدینی ته روان شو نو دهغه انصارو دلاری په دواړو خواو کښی داستقبال شانداره صفونه جوړ کړی وه، دالله اکبر، جاء رسول الله شعارونه یی ورکول اود (اهلاً وسهلاً) او مرحبا په نعرو سره یی دعقیدت اواخلاص پیرزوینی وړاندی کولی دبامونو دسر څخه ددی خوږی ترانی زمزمه پورته کیدله چی:

طَلَعَ الْبَدْرُ عَلَيْنَـــا مِنْ ثَنِـــيَّاتِ الْوَدَاعِ

وَجَبَ الشُّكْرُ عَلَيْنَا مَـــا دَعَـــى لله دَاعٍ

اَيُّهَـــا الْمَبْعُوْثُ فِيْنَا جِـئْتَ بِالْاَمْرِ الْمُطَاعِ

دوداع دغرونو له څوکونه پر مورږ باندی دځوارلسم سپوږمی راوختله پر مورږ باندی شکر واجب دی ترڅو چی دالله خواته یوداعی باقی وی، ای موږته راتلونکی تاله ځانه سره داسی حکم راوړیدی چی منل اواطاعت یی فرض دی.

هلته دبنو نجار په نوم یوه قبیله درسول اکرم دپلار ماما خیل هم میشته وه کله چې دهغوی محلی ته ورسیدی نو وړو نجونو په دی شعر کښی دمحبت جذبه څرګندوله :

نَحْنُ جِوَارُ مِنْ بَنِی النَّجَارِ یَا حَبَّـــذَا مِنْ جَـــارِ

مورِ دبنو نجار قبیلی نجونی یومحمد (ﷺ) څومره ښه ګاونډی دی.

رحمة للعلمین دهغوی له څنګ نه په تیریدو کښی په موسکا شونډو وفرمایل: بچیانو! ایا تا سی له ما سره مینه لری ؟

هغوی په یوه ږغ جواب ورکړ: هو! یا رسول الله ، پیغمبر (ص) وفرمایل: زه هم له تاسی سره مینه لرم.

پدی ترتیب هری قبیلی لکه بنی بیاضه، بنی ساعده بنی حارث اوبنی عدی په ډیره څپانده اوګرمه ولوله داهیله کوله چې کاشکی رحمة للعلمین دهغوی میلمه شی دقبیلو مشرانو لکه عتبان بن مالك (رض) سعد بن عباده (رض) عبد الله بن رواحه (رض) عباس بن عباده (رض) خارجه بن زید (رض) زیاد بن لبید (رض) فروه بن عمرو (رض) سعد بن ربیع (رض) سلیط بن قیس (رض) منذر بن عمرو (رض) اواسیره بن ابی خارجه (رض) هریوه دمسابقی په ډول عرض کوی چې: یارسول الله زمورِ ځان اومال ستا په خدمت کښی دی زمورِ فقیر خانی ته تشریف راوړی. خو رسول الله (ص) چې پر قصوا نومی اوښه باندی سپور ددوی له مینځ نه تیریده په موسکا شونډو به یې همدا جواب ورکاوه چې: (خلوا سبیلها فانها مأمورة) داوښی لاره خوشی کړی دا د خدای (ج) لخوا مؤظفه ده. یعنی دا اوښه چې په هرځای کښی څملی همغه به درسول الله ددمی اواقامت ځای وی. ټول زړونه په درزا وو چې اوس به نو دچا داقبال ستوری ځلیږی چې دهغه په دسترخوان باندی ددواړو جهانو سردار میلمه شی. اوښه دخدای (ج) په حکم ولاړه دیوه دوه پوړیز کور مخی ته چې نن هلته دمسجد نبوی لویه دروازه ده ودریدله، پیغمبر (ص) ورځخه کښته نشو، هغه بیا روانه شوله وړاندی ولاړه خو بیرته را وګرځیدله اوپه لومړنی ځای کښی څملاستله دا دچا کور ؤ ؟

دا دحضرت خالد بن زید (ابو ایوب انصاری) کورؤ دا سعادت الله تعالی ده ته په برخه کړی ؤ، حضرت ابو ایوب انصاری (رض) دخزرج قبیلی ته منسوب له نبوی هجرت نه یودیرش کاله مخکښی زیږیدلی اوله هجرت نه مخکښی دحضرت مصعب بن عمیر (رض) ددعوت اوتبلیغ په اثر په اسلام مشرف شوی ؤ چی وروسته یی بیا دبیعتِ عقبه ثانیه په وخت کښی له رسول الله (ص) سره مخامخ لیدنه کتنه وشوه اودهغه په لاس یی دسر ښندنی بیعت وکړ.

ابوایوب انصاری (رض) دوې کوټی درلودی، یوه په لاندی اوبله په پاسنی پوړ کښی دپیغمبر (ص) حضورته یی عرض وکړ: یارسول الله، تاسی په پاسنی پوړ کښی واوسیږی پیغمبر (ص) وفرمایل: ماته به دخلګو تګ راتګ وی زما لپاره لاندینی کوټه ښه مناسبه ده، حضرت ابو ایوب انصاری (رض) دپیغمبر ﷺ له غوښتنی سره سم لاندینی کوټه وزګاره کړه او پخپله یی په بالا خانه کښی استوګنه غوره کړه خوکله یی کولای شول چی هلته استراحت اوارام وکړی پداسی حال کښی چی ددواړوجهانو سردار لاندی اوسیده، دهغوی روح پدی ناکراره ؤ چی بادار په لاندینی کور اونوکران دی په پاسنی کور کښی استوګن وی، یوه شپه ابو ایوب انصاری اودهغه میرمنی ترسهاره دکوټی په ګنج کښی په ناستی ناکراره تیره کړه اوکله چی سهارشو خپل حالت یی پیغمبر (ص) ته بیان کړ او هیله یی وکړه چی پیغمبر (ص) خپله دیره ورسره بدله کړی چی هغه (ص) ددوی خواهش ومانه.

دابو ایوب انصاری (رض) کورنی به تر هغه ډوډی نه خوړله ترڅو به چی سرور عالم (ص) نه وه خوړلی اوکله به چی له پیغمبر (ص) نه خواړه بیرته راغلل په کاسه کښی به یی دهغه دمبارکو ګوتو داغونه لټول اودتبرك لپاره به یی له همغه ځایه خوراك کاؤ. کله چی دهجرت په دویم کال داسلامی جهادونو لړی شروع شوه داسی غزا نه وه چی حضرت ابو ایوب انصاری دی دپیغمبر (ص) ملګرتیا نه وی کړی.

دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته یی هم دحق اوباطل په هره معرکه

کښی ګډون درلود، دهغه یوازنی شعار چی شپه او ورځ اوپه پټه او ښکاره به یی تکراروه دالله تعالی دافرمان ؤ چی: (انفروا خفافاً وثقالاً) په یوه غزا کښی یی هم دقیادت اوامارت غوښتنه نکوله اوپدی به له حده زیات خوشحاله ؤ چی دیوعادی عسکر په صفت په اسلامی لښکر کښی داسلام تر بیرغ لاندی ولاړ شی.

دحضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په بختور دور کښی چی داسلامی لښکر اسونو داسیا اوافریقا په لکونه مربع میله مځکه ترپښو لاندی کړه په زیاترو دغو جنګونو کښی درسول الله (ص) میلمه پال برخه درلوده. دحضرت علی مرتضی (رض) دخلافت په دور کښی څه موده ابو ایوب انصاری (رض) دمدینی منوری مرکزی امیرؤ دحضرت علی (رض) له شهادت نه وروسته یی ګوښه ناسته غوره کړه خو بیابه یی هم په زړه کښی دجهاد مینه ژپانده وه امیر معاویه (رض) چی کله دقسطنطنیه دتسخیرولو لپا ره لښکر ولیږه حضرت ابو ایوب انصاری (رض) دیوعادی مجاهد په صفت پکښی شامل ؤ. دمسلمانانو دلښکر کشتئ چی دروم له بحیری نه تیری شوی اوپه یو موزون ځای کښی په دریدو یی عسکر کوز کړل رومیانو وربانډی حمله وکړه. یو غښتلی مجاهد عبد العزیز بن زراده په تنهائی سره پر رومی لښکر حمله وکړه پدی وخت کښی ځینو کسانو ږغ وکړ چی داکار دخدای (ج) ددی فرمان په خلاف دی چی: (ولا تلقوا بایدیکم الی التهلکة) تاسی پخپله خپل ځانونه په هلاکت کښی مه اچوی حضرت ابوایوب انصاری (رض) وفرمایل: ددی آیت معنی اوتفسیر ددی برعکس دی. ددی شان نزول داسی ؤ چی دامن په وختونو کښی انصارو اراده کړی وه چی په کارو بار مصروف شی اوکوم تاوانونه چی دجنګونو په وخت کښی ورته رسیدلی دی هغه تلافی کړی، دهغو له دی تصمیم نه وروسته دغه آیت نازل شو چی په جهاد کښی مصروفیت تاوان او هلاکت نه بلکی له جهاد نه ګوښه کیدل پخپلة خپل ځان په هلاکت کښی اچول دی، دهغه له دی تفسیر کولو نه وروسته مسلمانانو په رومی لښکر باندی حمله وکړه اوالله تعالی فتح ورنصیب کړه.

دابو ایوب (رض) څخه دلښکر قائد پوښتنه وکړه چې: څه حاجت په زړه کښې لرې؟ جواب یې ورکړ: کله چې وفات شم زما مړې ددښمن په خاوره کښې وړاندې ولیږې ترڅو یوه ورځ داسې راسې چې هم هلته داسلامې لښکر داسونو دقدمو خړپهار اورم همداسې وشول له وفات نه وروسته دابو ایوب انصاري (رض) مړې په استانبول کښې ښخ کړې شو چې نن هم دهغه زیارت ته خاص اوعام ورځي.

پیرِ هرات حضرت خواجه عبدالله انصاري (رض) دحضرت ابو ایوب انصاري (رض) له اولاد څخه دی همدارنګه دهغه له اولادې نه دوه نامتو شخصیتونه حضرت یوسف انصاري اوحضرت علاؤ الدین انصاري (رح) هندوستان ته راغلې وه اونن چې دنړۍ پدې برخه کښې څوك په انصاري شهرت لرې زیاتره دهمغه له اولادې څخه دی. (رضی الله عنه).

(حضرت اُبیّ بن کعب) رضي الله عنه

حضرت ابی بن کعب (رض) دمدینې منورې دانصارو دخزرج قبیلې دبنو نجار له کورنۍ څخه اوله نبوی هجرت نه مخکښې په اسلام مشرف شوی ؤ کله چې رسول اکرم (ص) مدینې ته هجرت وکړ حضرت ابی بن کعب (رض) هغه څوك ؤ چې ترټولو دمخه دقرآن مجید دلیکلو سعادت ورپه برخه شو یعنی په انصارو کښې دوحی لیکونکو په جمله کښې دړومبی والی امتیاز ده ته الله تعالی ورکړ.

حضرت ابی بن کعب (رض) له پخوا نه په لیك لوست پوهیده، تورات یې لوستی ؤ اودانصارو له تعلیم یافته کسانو څخه شمیرل کیده. کله چې دحق او باطل تر مینځ دجنګونو لړۍ شروع شوه حضرت ابی بن کعب (رض) په هیڅ یوه غزا کې دسرور عالم ملګرتیا پرې نښودله له بدرنه واخله ترطائف پورې، ټولو غزاګانو کې یې ګډون وکړ.

دحضرت ابی بن کعب (رض) له رسول اکرم (ص) اوالله له پاك کلام دواړو سره دومره زیاته مینه وه چې اټکل یې ګران دی، دخپل وخت زیات تره برخه به یې درسول اکرم (رض) په مجلس کښې تیروله اوپیغمبر (ص) به ورته

قرآن کریم اوروی او وربانډی حفظ کاوه به یی اودوحی لیکلو کاربه یی هم ورځخه اخیست، له قرآن اوپیغمبر سره دحضرت ابی بن کعب دمینی پلوشې په اسمانونو کښی هم خوری شوی وی اوپخپله الله تعالی یی تائید کړی ؤ.

یوه ورځ په نبوی مجلس کښی ناست ؤ چی په ناڅاپی ډول پر هغه باندی دوحی دراتګ اثار ولیدل شول او دځینو روایتونو له مخی په مبارکه ژبه یی دسورة البینه عبارات جاری شول.

حضرت ابی بن کعب (رض) ددغه سورت الفاظ ټکی په ټکی اوریدل او لیکل یی. کله چی جبریل رخصت شو رسول اکرم (ص) حضرت ابی (رض) ته وویل: (الله تعالی ماته امر کړیدی چی زه تاته قرآن واوروم).

حضرت ابی بن کعب (رض) عرض وکړ: یارسول الله ایا الله تعالی زما نوم اخیستی دی؟

ویی فرمایل: (هو) ددی خبری په اوریدلو سره له ډیری خوښی نه دحضرت ابی (رض) په سترګو کی اوښکی راډنډ شوی اوبیسده شو.

دالله تعالی له امر سره سم رسول اکرم (ص) دحضرت ابی بن کعب (رض) تعلیم ته دخاصی پاملرنی په برکت په نتیجه کښی هغه دقرآن مجید حافظ او دقرآنی علومو یومتبحر عالم شو دهغه له قرائت سره درسول اکرم (ص) دومره مینه وه چی یوځل یی وفرمایل: (په ټولو خلګوکی لوی قاری ابی بن کعب دی) یوځل پیغمبر (ص) له هغه څخه پوښتنه وکړه چی: (په قرآن مجید کښی ډدیر زیات عظمت لرونکی ایت کوم یودی ؟

حضرت ابی (رض) عرض وکړ: (اية الکرسی) دهغه ددی جواب په اوریدلو سره رسول اکرم (ص) ډیر زیات خوشحاله شو او ویی فرمایل: (ابی ته دی تل پدی علم خوشاله اوسی). سرورعالم (ص) حضرت ابی (رض) ته اجازه ورکړی وه چی څنګه یی خوښه وی اوکله وغواړی پوښتنه کولای شی له همدی امله به هغه هروخت له نبوی فیوضاتو څخه استفاده کوله اوزیاتره وخت به لا داسی پیښیدله چی دپوښتنی پرته به رسول اکرم (ص) هغه ته دقران مجید اسرار او رمزونه وښودل.

پخپله له حضرت ابی بن کعب (رض) څخه روایت دی چی یوځل پیغمبر راته وفرمایل:

(ایا داسی یو سورت درونه ښییم چی نه په تورات کښی شته، نه په زبور کښی اونه په انجیل کښی اونه پخپله په قرآن کښی دده په څیر بل نازل شویدی؟ ماعرض وکړ: ولی نه، یا رسول الله ! هرو مرو یی راوښیاست ویی فرمایل: (ښه ده، له دغی دروازی څخه به لا وتلی نه یی چی وبه یی پیژنی له هغه نه وروسته رسول اکرم (ص) پاځیده اوزه هم ورسره پاځیدم لاس ترلاسه می ورسره نیولی ؤ اوخبری یی راسره کولی، ماورځخه ځان شا شاته کاوه پدی خاطر چی هسی نه چیرته ددی سورت له راښودلو نه مخکښی له دروازی څخه ونه وزی کله چی دروازی ته نژدی شوم عرض می وکی یا رسول الله هغه سورت راوښایاست چی وعده مو راسره کړیده، ویی فرمایل: کله چی ته دلمانځه لپا ره دریږی څه لولی ؟

(همدغه سورت دی، اودا سبع مثانی دی چی دده په باب الله تعالی فرمایلی دی: (ولقد اتیناك سبعا من المثا نی والقرآن العظیم) یعنی موږ تاته اوه آیتو نه درکړل چی مکرر لوستل کیږی اوقرآن عظیم مو درکړ.

حضرت ابی بن کعب (رض) ترداسی حده درحمة للعالمین (ص) دخاصی پیرزوینی مورد ؤ چی په خپله په نبوی دور کښی ددرس اوافتاء مقام ته ورسیده، خلګو به ورځخه قرآن زده کاؤ او دمختلفو مسئلو په هکله به ئی پوښتنی ورځخه کولی.

حضرت ابی (رض) چی له رسول اکرم (ص) څخه څه اوریدل هغه به یی په ژوند کښی دلاری مشال ګرځاوه. یوه ورځ په نبوی مجلس کښی ناست ؤ چی یو سړی راغی عرض یی وکړ:

یا رسول الله موږ چی ناروغه کیږو اویا څه نور تکلیفونه راته رسیږی ایا پدی کښی هم څه ثواب شته؟

ویی فرمایل: (هو: پدی ناروغیو او تکلیفونو سره دمسلمان ګناهونه رژیږی) حضرت ابی (رض) پوښتنه وکړه: ایا په وړو غوندی تکلیفونو سره هم

دمسلمان ګناه رژیږی؟

وبی فرمایل (واړه واړه تکلیفونه خوپریږده چی که دمسلمان په پښه کی اغزی دننه شی هم دهغه دګناهونو کفاره ګرځی) ددی خبری په اوریدلو سره یی په ایمانی جوش او ولوله کښی دادعا له خولی نه ووتله: پروردګاره! تل می په تبه اخته ولره خو دجمعی دلمانځه، حج، عمری، اوجهاد کولو وس او قدرت ورسره راکړه، سیرت لیکونکی وائی چی له هغه وروسته به تل دحضرت ابی خفیفه غوندی تبه په بدن کښی وه. رسول اکرم (ص) دژوند تر پایه پوری حضرت ابی (رض) ته خاصه پاملرنه کوله اودا پاملرنه یی دالله تعالی په امر وه پیغمبر (ص) دخپل رحلت په کال یعنی په (۱۱) هجری کال کښی هم دوروستی ځل لپاره حضرت ابی بن کعب (رض) ته قرآن کریم واوروه او ویی فرمایل: جبریل راغی اوویی ویل چی ابی ته قرآن واوروه.

دسرور عالم (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صدیق دخلافت په دور کښی چی کله دقرآن حکیم دتدوین لپاره اهتمام وشو نو دقرآن دلیکنی لپاره دصحابه کرامو یوه ډله حافظان وټاکل شول خوددغی ډلی مشر حضرت ابی بن کعب ؤ هغه به قران وایه اونورو به لیکی.

حضرت ابی بن کعب (رض) ته حضرت عمر فاروق (رض) سید المسلمین اوسید القرآء ویل یعنی دمسلمانانو سردار اودقرآن دقاریانو سردار، یوازی حضرت عمر (رض) نه بلکی ټول صحابه پدی معترف وه چی حضرت ابی (رض) دقرآن حافظ ، ژوندی سند اومتبحر عالم ؤ، ټولو یی ډیر زیات احترام ساته او کله به چی دقرآن مجید دکوم آیت په هکله څه پوښتنه پیدا کیدله نو له هغه څخه به یی پوښتنه کوله حضرت ابی بن کعب (رض) به ویل: په مؤمن کښی باید هرو مرو د اځلور صفتونه موجود وی:

۱. که مصیبت پر راشی صابر اوسی.
۲. که نعمت ورپه برخه شی شاکر اوسی.
۳. که فیصله کوی عادل اوسی.
۴. اوچی څه وائی نو ریښتیا ویونکی او صادق اوسی حضرت ابی (رض)

دقرآن په انوارو کښی عمر تیر کړ دتلاوت اولمانځه په وخت کښی به یی له ستړګونه اوښکی بهیدلی، هره دریمه شپه به یی قرآن کریم ختم کوی. په (۳۲) هجری کښی یی له دنیا نه سفر وکی. (رضی الله عنه)

(هاشمی حضرت اُسَید بن حضیر) رضی الله عنه

حضرت اسید بن حضیر (رض) د انصارو داوس قبیلی دبنو اشهل کورنۍ څخه اودهغه پلار حضیر بن سماك دخپلی قبیلی سپه سالار اویو نامتو باتور ؤ حضرت اسید (رض) له نبوی هجرت نه مخکښی هغه وخت په اسلام مشرف شو چی حضرت مصعب بن عمیر (رض) دبنو اشهل قبیلی سیمی ته نزدی په یوه باغ کښی ناست دحق په دعوت او تبلیغ مصروف ؤ.

حضرت اسید په ډیر غضب ورغی اوحضرت مصعب (رض) ته یی په تنده لهجه وویل: تا څنګه داجرئت کړیدی چی زمونږ سیمی ته راشی اوزمونږ خلګ له خپل پلرنی دین څخه واړوی؟ که عافیت غواړی نوډیرژرله دی ځایه ولاړشه) حضرت مصعب (رض) په ډیر زغم سره ددعوت په نرمه او خوږه لهجه جواب ورکړ:

ګرانه وروره! مهربانی وکړه، یوه شیبه کښینه، زما خبره واوره که دی خوښه شوه ښه ده اوکنه نوبیا خپل تصمیم ونیسه. په حضرت اسید (رض) باندی دحضرت مصعب (رض) دغی خوږی اونرمی وینا اغیزه وکړه، کښیناست، هغه ورته دقران کریم دځو مبارکو آیتونو په لوستلو سره دحق دعوت وړاندی کړ.

دهغه په اوریدلو سره داسید (رض) دزړه دنیاګی چی دلیك لوست خاوند باشعوره سړی ؤ بدله شوه او سمدلاسه یی ایمان راوړی اوویی ویل: (په مونږ کښی یو بل مخور سړی هم شته، که چیرته هغه دحق دین ومنی نو ټول قوم به په اسلام مشرف شی مطلب یی حضرت سعد بن معاذ (رض) ؤ چی دی یی له مدینی څخه دحضرت مصعب (رض) دایستلو لپاره رالیږلی ؤ له دی وینا څخه وروسته حضرت اسید (رض) پاځیده اوحضرت سعد بن معاذ (رض) ته ورغی: حضرت سعد (رض) دده په لیدلو وویل (قسم په خدای دی اوس ستا هغه څیره

نده کومه چی له دی خوا نه دتګ په وخت کښی وه لکه چی ستا په فکر کښی یی هم څه تغیر راوستی دی. بیا ډډیری غصی په حال کښی پخپله دهغه باغ خواته روان شو چیرته چی حضرت مصعب (رض) دخپل میلمه پال حضرت اسعد بن ذراره (رض) ترڅنګ دیره ؤ خوحضرت سعد (رض) هم له هغی صحنی سره مخامخ شو چی حضرت اسید (رض) ورسره مخامخ شوی ؤ او دخدای (ج) په فضل اودخپل نیك فطرت په مرسته دکفر له تیاری نه داسلام رڼا ته راووت. دحضرت اسید بن حضیر اوحضرت سعد بن معاذ (رض) داسلام راوړلو په برکت د انصارو په ټولو کورنیو کښی دحق ډیوه بله شوه او په ډیر لږ وخت کښی دیثرب (مدینی) په فضا کښی دالله اکبر لړزوونکو نعرو ږغ خپور شو. دبعثت په (۱۳) کال دحج په موسم کښی دحق دشمعی پتنګانو یوه (۷۵) کسیزه ډله چی (۷۳) نارینه اودوه میرمنی وی مکی معظمی ته راغلل. په یوه ټاکلی شپه کښی دعقبی په خواکښی راټول شول سرورکائنات هم تشریف راوړ دوی ټولو پیغمبر (ص) ته دعوت ورکړ چی مدینی منوری ته هجرت وکړی او دهغه په لاس یی دقربانی اوسرښندنی بیعت وکړ دابیعت په تاریخ کښی دبیعت عقبه ثانیه په نوم یادیږی او داسلامی تاریخ یوه زرینه پاڼه ده چی په هغه کښی حضرت اسید بن حضیر (رض) موجود ؤ، او ددینی چارو دحفاظت لپاره له (۱۲) منتخبو نمایندګانو څخه یوتن حضرت اسید (رض) وټاکل شو. درسول اکرم (ص) له هجرت نه وروسته چی داسلامی جهاد لړی شروع شوه، یوازی دبدر په غزا کښی دشرعی عذر لامله حضرت اسید (رض) شرکت ونشو کړای خوپه نورو ټولو غزاګانو کښی دالله له رسول ﷺ سره ملګری و.

داحدپه مشهوره تاریخی غزاکښی حضرت اسید (رض) له هغو سرښندنکو څخه ؤ چی په ډیر سخت حالت کښی یی خپلی سینی ددښمن ګوزارونو ته سپر کړی وی او دخدای له حبیب (ص) څخه یی دخپلو سرونوپه بیه دفع کوله. پدی غزا کښی حضرت اسید (رض) اوه زخمونه خوړلی وو. داحزاب په غزا کښی ددوو سوو مجاهدینو په مشر تابه برخه وال ؤ اوڅو ورځی مسلسل یی څلور ویشت ساعته دخندق مراقبت اوڅارنه کوله. په (۲) هجری کال کښی حضرت

اسید (رض) دبیعت رضوان سعادت وګاته، هلته چی ترونی لاندی یو زر او څلور سوو صحابه ؤ ﷺ دالله (ج) درسول په لاس دسرښندنی بیعت وکړ اوالله تعالی هغوی ته دخپلی رضا اعلان وکړ ویی فرمایل: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونك تحت الشجرة) یعنی الله تعالی له مؤمنانو څخه راضی شو چی کله یی له تا سره ترونی لاندی بیعت کوی.

دمکی دفتحی په سفر کښی، دحنین، طایف او تبوك په غزاګانو کښی او بالاخره دحجة الوداع په مبارك تاریخی سفر کښی حضرت اسید (رض) ددواړو جهانو له سردار (ص) سره ملګری ؤ. حضرت اسید (رض) به خپل زیاتره وخت درسول الله (ص) په مجلس کښی تیراوه او په ازادانه ډول به یی له هغه سره خبری کولی یوه ورځ یی دخوش طبعی خبری کولی او خپل ملګری یی خندول، کله چی دهغه ظرافت له اندازی نه لږ څه زیات شو نورسول اکرم (ص) دچړی په څوکه په تشی کښی وټومبه حضرت اسید (رض) عرض وکړ: یا رسول الله ستا د چړی څوکی ډیر ژوبل کړم پیغمبر (ص) وفرمایل: (وروره! خپل قصاص رانه واخله) عرض یی وکړ: (یا رسول الله ستا دچړی څوکه زما پر بربنډ بدن باندی ولګیده، اوستا پربدن قمیص دی، دا قصاص څنګه پوره کیدای شی؟

رسول اکرم (ص) فوراً خپل قمیص پورته کړئ ویی فرمایل (راشه خپل قصاص واخله) دهغه سترګی له اوښکو ډکی شوی، په بیړه وروړاندی شو، د پیغمبر (ص) مبارك اړخ یی په مینه مینه په مکرر ډول ښکل کړ، بیا یی له ژړا نه په ډکه لهجه عرض وکړ: یا رسول الله مور اوپلار می ترتا جار شی، زه به څنګه له تا څخه قصاص اخلم، په خدای (ج) قسم چی زما همدغه مقصد ؤ چی ستا دمبا رك اړخ ښکلولو سعادت راپه برخه شی.

دحضرت اسید (رض) دبی شمیره غوره صفتونو ترڅنګ یوصفت داؤ چی همیشه به یی په ډیره مینه دقرآن حکیم تلاوت کاؤ په صحیح بخاری کښی پخپله له هغه څخه روایت را نقل شوبدی چی وایی:

یوه شپه می دسوره بقره تلاوت کاؤ ها خواته څنګ ته می آس تړلی ؤ دتلاوت په وخت کښی یی ټوپونه وهل، زه به چی چوپ شوم هغه به هم غلی

شو اومابه چی لوستل شروع کړل هغه به ټوپونه وهل شروع کړل څنګه چی زما زوی یحیی اس ته نژدی ولاړ ؤ وویریدم چی هغه ته څه تکلیف ونه رسوی، سلام می وګرځاوه یحیی می ځانته رانژدی کړ، په ناڅاپی ډول می دآسمان خواته وکتل ومی لیدل چی دسرله پاسه می دچترۍ غوندی وریځ ولاړه ده چی دبریښنا غوندی رڼا پکښی بلیږی. سهار می داحالت پیغمبر (ص) ته بیان کړ: ویی فرمایل:

(ابن حضیره! په همدی شان سره تلاوت کوه او هرو مرو یی کوه) عرض می وکړ: یارسول الله! کله چی دسهار سپیدی وچاودلی هغه وریځ چی رڼا پکښی بلیدله دآسمان خواته پورته شوه اوله نظره می غائبه شوه) رسول الله (ص) وفرمایل: پوهیږی چی دا څه شی ؤ ؟

عرض می وکړ: نه ویی فرمایل: ملائکه وه چی ستا دتلاوت اوریدو لپاره راغلی وه، که تاتر سهاره لوستل نه وای بس کړی هغوی به ترسهاره اوریدلای تر دی پوری چی خلګو به لیدلی وای.

څنګه چی له رسول الله (ص) سره دحضرت اسید بن حضیر (رض) له حده زیاته مینه وه، دی هم ددواړو جهانو دسردار دزیات شفقت مورد ؤ اوډیر ورته ګران ؤ حتی په ځینو مسائلو کښی به یی ورته سفارش کاؤ اورسول الله (ص) به دهغه سفارش مانه. دسرور عالم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت اسید (رض) دسیدنا ابوبکر صدیق اوسیدنا عمر فاروق (رضی الله عنهما) دخاص احترام څخه برخمن ؤ اوپه مهمو چارو کښی به یی له هغه څخه مشوری اخیستلی. دحق دشمعی پتنګ، دغه جلیل القدر صحابی په (۲۰) هجری کال کښی له دی فانی دنیا نه رخصت شو، په کومه ورځ چی وفات شو، په ټوله مدینه کښی ماتم خپور شو، دټولو مهاجرینو اوانصارو سترګی لمدی وی امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) دبی شمیره صحابه ؤ په ملګرتیا دهغه مورته ورغی دهغه جنازه یی جنة البقیع ته راوړله پخپله یی دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او بیایی په لمدو سترګو دغه ستر اسلامی شخصیت چی سرور کائنات ورته د (نعم الرجل) لقب ورکړی ؤ دبقیع په هدیره کښی خاورو ته وسپاره.

حضرت ابو هريرة رضي الله عنه

درسول اکرم (ص) په خوږو ملګروکښې یوداسی شخصیت ؤ چی ډدیر ښه ذکاوت قوی حافظی اولویی علمی پانګی خاوند ؤ صرف څلور کاله یی ددواړو جهانو دسردار ملګرتیا په برخه شوی وه خو دنبوی حدیثو په باب به حتی هغو کسانو هم ورڅخه پوښتنی کولی چی له شلو کلونو څخه زیات وخت دصحابیت په مقام کښی ورباندی تیر شوی وو. داجلیل القدر صحابی حضرت ابوهریرة دؤسی (رض) ؤ. حضرت ابو هریرة (رض) دیمن ددؤس قبیلی دعبد شمس له کورنۍ څخه ؤ، رسول الله (ص) دهغه دغه نوم په عبد الرحمن باندی بدل کړ او په ابو هریرة سره یی ځکه شهرت درلود چی هغه پیشو ساتلی وه او ډیره مینه یی ورسره کوله نوځکه خلګو ورته دپیشو پلار (ابو هریره) ویل.

حضرت زید بن ثابت (رض) وائی: یوه ورځ موږدری تنه چی یودیمن دؤس قبیلی ته منسوب ؤپه نبوی مسجد کښی ناست دخدای (ج) په یادونه اودعا کښی بوخت وو. پدی ترڅ کښی دالله رسول (ص) تشریف راوړ موږ چوپ شوو ویی فرمایل: (خپل کارته ادامه ورکړی) موږ په لوړ اواز دعا کوله اوپیغمبر (ص) امین ویل، په پای کښی زموږ دواړو له دعا نه وروسته دؤسی زلمی په دعا کښی وویل: (الهی زما ملګرو چی څه درڅخه وغوښتل ماته هغه هم راکړه اوسربیره پرهغه داسی علم هم راکړه چی هیڅکله می هیر نشی) رسول الله (ص) امین وویل: ددی دعاپه اوریدلو سره ماوزما هغه بل ملګری عرض وکړ: یارسول الله! موږ ته دی هم داسی علم راکړل شی چی هیڅکله موهیر نشی. ویی فرمایل: دابرخه دغه دؤسی زلمی ته ورسیدله اودازلمی حضرت ابوهریره (رض) وو.

حضرت ابوهریره (رض) په ماشومتوب کښی دخپل پلار له سیوری څخه محروم شوی ؤ په ډیر فقر اوبیوزلی کښی را لوی شو، هره ورځ به یی پسونه پیولو ته بیول اومانبام به کورته راستنیده، د اسلام بلنه ورته ددؤس قبیلی درئیس طفیل بن عمرو (رض) لخوا وړاندی شوه چی هغه دمخه مکی ته تللی اوپه اسلام مشرف شوی ؤ. کله چی په (۷) هجری کال دخیبر دغزا په دوران

کښی حضرت طفیل بن عمرو (رض) دخپل قوم له اتیا ؤ کورنیو سره مدینی منوری ته ولاړ، په همدی کاروان کښی حضرت ابو هریره (رض) او دهغه مور امیمه (رضی الله عنها) هم شامله وه.

له رسول الله (ص) سره له همدی لومړنۍ کتنی څخه وروسته چی په خیبر کښی وشوه بیا تر رحلت پوری، ابو هریره (رض) له نبوی صحبت څخه ګوښه نشو، نه په سفر کښی نه په حضر کښی، نه په شپه کښی، اونه په ورځ کښی، یوازی دخوب په وخت کښی به ورځخه جدا ؤ خو نور ټول وختونه به یی له نبوی ارشاداتو څخه استفاده کوله اوټول نبوی احادیث به یی پخپل ذهن کښی ذخیره کول.

له کومو اوو تنو صحابه ؤ څخه چی له زرو نه زیات حدیثونه روایت شویدی په هغو کښی لومړی لمبر مقام دحضرت ابوهریره (رض) دی دائکه چی: له حضرت عبدالله بن عباس نه (۲۲۶۰) حدیثونه له حضرت عائشه صدیقه (رضی الله عنها) څخه (۲۲۱۰) حدیثونه. له حضرت عبدالله بن عمر (رض) څخه (۱۶۳۰) حدیثونه له حضرت جابر بن عبدالله انصاری (رض) څخه (۱۵۴۰) حدیثونه له حضرت انس بن مالك (رض) څخه (۱۲۸۶) حدیثونه اوله حضرت ابو سعید خدری (رض) څخه (۱۱۷۰) حدیثونه روایت شویدی مګر له حضرت ابوهربره (رض) څخه (۵۳۷۴) حدیثونه روایت شویدی.

ددی دلیل دا ؤ چی له یوی خوا رسول الله (ص) ورته دعا کړی وه اوله بل پلوه ټولو صحابه ؤ ﷺ یوځه کاروبار درلود مهاجرین په تجارت اوانصار په باغداری او بزګری کښی بوخت وو مګر یوازی حضرت ابو هریره (رض) داسی څوك ؤ چی ددنیا له چارو څخه وزګار اوخپل ژوند یی نبوی صحبت اودعلم زده کړی ته وقف کړی ؤ یوځل ځینو کسانو حضرت ابو هریره (رض) ته وویل: ته ډدیرو زیاتو حدیثونو روایت کوی پداسی حال کښی چی مهاجرین اوانصار دزیاترو حدیثونو روایت نکوی؟

په جواب کښی یی وویل: (زما مهاجرین وروڼه به په تجارتی چارو کښی اوزما انصار وروڼه به دکرنی اوباغداری په چارو کښی مصروفیدل خوزه به هر

وخت درسول الله (ص) په خدمت کښی حاضر وم کله به چی نور خلګ غائبیدل زه به دپیغمبر (ص) په صحبت کښی موجود وم، زه صرف دفقیرانو دټولګی یو غړی وم، خلګو به چی هیرول ما به زده کول.

په لومړیو وختونو کښی دابو هریره (رض) له ذهن څخه ځینی حدیثونه هیریدل، پدی کار باندی هغه روحاً ځوریدی یوه ورځ یی عرض وکړ: (یا رسول الله! ﷺ له ماڅخه ستا ځینی ویناوی هیریږی؟

ویی فرمایل: (څادر وغوړوه) کله چی ابو هریره (رض) خپل څادر وغوړوه، پیغمبر (ص) پکښی خپل لاس کیښوده، بیا یی وفرمایل:

داپه سینی پوری ومښه، ابو هریره (رض) همداسی وکړل، دصحیح بخاری په کتاب العلم کښی دهغه خپله وینا ده چی له هغه وروسته می بیا هیڅ شی نه هیریدل.

دحضرت ابوهریره (رض) په حافظه کښی دومره حدیث ذخیره شوی وو چی پیغمبر (ص) به ویل: (ابو هریره دعلم ظرف دی) حافظ ذهبی (رح) یوه واقعه رانقل کړیده چی یوځل ترڅو ورځو پوری ابو هریره (رض) دخوراك لپاره څه ونه موندل له لوږی څخه بیتابه شو، دباندی ووت، په لویه لاره کښی وغځیده، پدی ترڅ کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) پرلاره تیریده، زړه یی وغوښتل چی څه خواړه ورڅخه وغواړی اوخپل حال ورته بیان کړی مګر جرئت یی ونکړای شو، دکنایی په ډول یی دقران حکیم دهغه ایت دتفسیر پوښتنه ور څخه وکړه چی په هغه کښی توصیه شویده چی باید دفقیرانو اومسکنانو لاس نیوی وشی، هغه دایت مفهوم ورته بیان کړ او ورڅخه روان شو، وروسته حضرت فاروق اعظم (رض) راغی، هغه هم همداسی وکړل، په پای کښی رسول الله (ص) ته راغی، دابو هریره (رض) دځیری په لیدلو دهغه په لوږه وپوهیده، له ځا نه سره یی کورته بوتی، هلته چا له شیدو څخه ډکه یوه کاسه ایښی وه چی دهدیی په توګه ورلیږل شوی وه پیغمبر (ص) وفرمایل (ورشه ټول اهل صفه راوله) ابو هریره (رض) له امرسره سم، اصحاب صفه راوستل، بیا رسول الله (ص) ابوهیره (رض) ته وفرمایل: (دا شیدی ټولوته ورکړه چی ویی څښی)

اصحاب صفه چی شمیر یی اویا ۷۰ کسانو ته رسیده شیدی یی په مړه نس وځښلی خوبیاهم یوځه پاتی شوی پیغمبر (ص) ابو هریره (رض) ته وفرمایل: (داپخپله وځښه هغه وځښلی، بیا یی وفرمایل: (وځښه بیایی وځښلی، بیایی وفرمایل: (وځښه) بیایی وځښلی تردی پوری چی په پای کښی یی عرض وکړ: په هغه ذات قسم چی ته یی بر حق پیغمبر رالیږلی یی نور زماپه خیټه کښی ځای نشته، له هغه وروسته پاتی شیدی پخپله رسول الله (ص) وځښلی.

حبر الامت حضرت ابوهریره (رض) دخپلی کونډی مور امیمه سره، سره له دی چی تر ډیره وخته په جاهلیت کښی پاتی وه ډیر زیات احترام ساته دځکه چی دده دیتیمی اوښکی یی پاکی کړی وی اودفقیری اوبیوزلی په حالت کښی یی دده پالنه کړی وه. ده په پرله پسی توګه دتوحید دعوت ورته وړاندی کاؤ اوهغی به ردوه، له بده بدتره دا چی یوه ورځ یی درسول اکرم (ص) په شان کښی دبی ادبی الفاظ استعمال کړل، ابو هریره (رض) په ژړا سره درسول الله (ص) حضورته ورغی او واقعه یی بیان کړه، هیله یی وکړه چی دده دمور دهدایت لپاره دعا وکړی پیغمبر (ص) سمدلاسه دعا وکړه: (الهی! دابو هریره مورته هدایت نصیب کړه) ابوهریره په ډیری خوښی سره کورته ولاړ، ویی لیدل چی موریی غسل کوی، کله چی فارغه شوه، ویی ویل: (زویه! ته شاهد اوسه ما په الله ﷻ په رسول ﷺ باندی دزړه له کومی ایمان راوړیدی) ابو هریره (رض) ډیر خوشاله شو، بیرته دپیغمبر (ص) حضورته ورغی، عرض یی وکړ: (یا رسول الله زیری درکوم چی زما مور په اسلام مشرفه شوه، ددی زیری په اوریدو سره دالله رسول هم ډیر زیات خوشاله شو. ابوهریره (رض) که له یوی خوا داسی متبحر عالم ؤ چی په زرګونو زرګونو شاګردان یی وروزل او نن هم کله چی یو واعظ اوخطیب دممبر دپاسه دحدیث په بیانولوپیل کوی نو زیاتره خپله وینا داسی شروع کوی چی: عن ابی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله (ص)... خوله بلی خوا له خیبر نه نیولی تر تبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی دخدای (ج) په لار کښی جنګیدلی دی.

په (۵۸) هجری کال کښی چی کله له دنیا نه رخصتیده دځنکدن په حالت

کښی یی وویل: (خدایه! زه ستا دملاقات لپوال یم، ته هم زما ملاقات خوښ کړه) دهغه دجنازی لمونځ دمدینی امیر حضرت ولید بن عتبه (رض) ادا کړ، لوی صحابه لکه عبدالله بن عمر (رض) او ابو سعید خدری (رض) دهغه له جنازی سره روان وو اوپه جنة البقیع کښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

(حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری) رضی الله عنه

حضرت ابو طلحه زید بن سهل دمدینی دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجار له کورنۍ څخه ؤ له بیعت عقبه ثانیه نه مخکی په اسلام مشرف شوی ؤ له اسلام راوړلو نه مخکښی یی دبنو نجار یوی کونډی میرمنی ام سلیم بنت ملحان ته دنکاح پیغام ولیږه هغه دمدینی دنورو زیاترو خلګو په څېر دحضرت مصعب بن عمیر (رض) په دعوت سره په اسلام مشرفه شوی وه اوپه خپل زوی انس بن مالك (رض) باندی یی کونډتوب کاوه دابو طلحه دپیغام په جواب کښی یی وویل: (ما دخدای (ج) په ریښتونی پیغمبر محمد رسول الله (ص) باندی ایمان راوړیدی ته دلرګی دبت بندګی کوی داسی شی دی معبود نیولی دی چی نه چاته ګټه رسولای شی نه زیان، زه دیوه خدای ﷻ عبادت کوونکی اوته مشرك یی، زما او ستا نکاح څنګه کیدای شی؟

دحضرت ام سلیم (رضی الله عنها) جواب پر ابو طلحه باندی سخته اغیزه وکړه، له څو ورځو تیریدو نه وروسته ام سلیم (رضی الله عنها) ته ورغی اوپه ایمان مشرفه سو ام سلیم (رضی الله عنها) دومره دهغه په ایمان راوړلو خوشاله شوه چی ورته یی وویل: اوس حاضره یم له تاسره نکاح وکړم، مادی مهر، مال اودولت همدرنه نه غواړم، ستا اسلام به زما مهر وی) له اسلام راوړلو نه څه موده وروسته حضرت ابوطلحه (رض) په هغی پنځه اویا کسیزی ډله کښی مکی معظمی ته ولاړ چی هغوی په لیلة العقبه کښی دالله ﷻ درسول (ص) په لاس دسر ښندنی بیعت وکړ چی دسیرت لیکونکو په نزد په بیعت عقبه ثانیه کښی دبرخی اخیستونکو صحابه کرامو رضی الله عنهم درجه دخلفاءِ راشدینو، ازواجو مطهراتو او لومړنیو مهاجرینو نه پس له نورو ټولو صحابه ؤ رضی الله عنهم څخه لوړه

او بهتره ده.

له هجرت نه وروسته چې کله رسول اکرم (ص) د مهاجرینو او انصارو په مینځ کښې دیو یو مهاجر او یو یو انصاري دورورولی ټړون کاؤ نو دحضرت ابو طلحه عقد مواخات یې داسلامی تاریخ دنامتو فاتح او داسلامی لښکر دمشهور قوماندان حضرت ابو عبیده بن الجراح رضی الله عنه سره وکړ. په (۲) هجری کال کښې چې کله دحق اوباطل لومړنۍ معرکه یعنی دبدر غزا مینځ ته راغله، حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری (رض) له هغو دری سوه دیارلس تنه پاکو هستیو څخه یو تن ؤ چې هغوی په تاریخ کښې دبدری صحابه ؤ له افتخاره ډك لقب ګټلی او دګناهونو دبښل کیدو اعلان ورته شویدی.

ددریم هجری کال دأحد په تاریخی غزا کښې هم حضرت ابو طلحه (رض) په ډیره مینه اوپه خورا توده ولوله برخه واخیستله او دامتحان په هغو سختو شیبو کښې چې یو شمېر صحابه کرامو رضی الله عنهم عقب نشینی وکړه، رسول الله (ص) یوازی دڅو محدودو کسانو په مینځ کښې دکفارو مقابلی ته پاته شو غاښ مبارك یې شهید اومبارك مخ یې زخمی شوی ؤ اومطهری وینی ورباندی بهیدلی، پدی وخت کښې حضرت ابو طلحه خپل ځان دپیغمبر (ص) په وړاندی سپر ګرځولی ؤ هر غشی به چې دخدای جل جلاله دښمنانو درسول اکرم (ص) خواته ګوزاروه، ده به ورته خپله سینه نیوله، دغره په شان محکم ولاړ ؤ په ډیر جوش سره یې لیندۍ چلوله اوله ځانه سره یې دا زمزمه کوله :

نَـفْسِیْ لِنَـفْسِكَ الْفِـدَاءُ وَوَجْـهِیْ لِوَجْـهِكَ الْوِقَـاءُ

زما سر دی ستا له سره قربان وی زمامخ دی ستا دمخ په وړاندی سپروی.

پدی دوران کښې دری لیندۍ دهغه په لاس کښې ماتی شوی، یو لاس یې ددښمن دګوزار سره شل شو خوله خولی نه یې اُف قدری هم وانه وریدل شو، رسول الله (ص) دهغه دسرښندنی په ګرمه ولوله له حده زیات خوښ شو ویې فرمایل: (په پوځ کښې دابو طلحه اواز له سلو کسانو څخه بهتر دی). دأحد نه وروسته یې داحزاب په جګړه اونورو ټولو غزاګانو کښې برخه واخیستله، په اتم ۸ هجری کال کښې دمکی دفتحی په لس زره کسیز اسلامی لښکر کښې

هم دپیغمبر (ص) سره ملګری ؤ دحنین په جګړه کښی دخپلی مجاهدی میرمنی ام سلیم (رضی الله عنها) په ملګرتیا برخوال ؤ، او دهغې په لاس یو ویشت تنه مشرکان دجهنم کندی ته ولیږل شول، ام سلیم (رضی الله عنها) پدی غزا کښی توره په لاس له نبوی شمعی څخه لکه پتنګ تاویدله، حضرت ابو طلحه (رض) پیغمبر (ص) ته عرض وکړ: (یا رسول الله ام سلیم توره په لاس ولاړه ده) رسول الله (ص) له ام سلیم نه پوښتنه وکړه: په توره باندی څه کوی)؟

هغی عرض وکړ: (یا رسول الله! که کوم مشرك نژدی راشی پدی سره به یی خیټه ورځیری کړم). زیدبن سهل انصاری (رض) یوازی مجاهد نه بلکی دقرآن اوحدیث فاضل عالم هم ؤ، یوازی بدنی جهاد نه بلکی دخدای په لار کښی دمال په انفاق کښی هم دهغه ساری کم لیدل کیده. یوه ورځ مانښام مهال یو بیوزلی سړی نبوی مجلس ته راغی اوعرض یی وکړ: (یا رسول الله! زه مسافر یم، په مدینه کښی داستوګنی او ډوډی خوړلو ځای نلرم، زما سره مرسته وفرمایاست پیغمبر (ص) څوك ولیږه، له ازواجو مطهراتو نه یی پوښتنه وکړه چی په کور کښی دخوراك څه لری؟

دهغوی لخوا جواب راغی چه دهیڅ یوی په کورکښی دخوراك څه نشته، بیایی صحابه ؤ ته مخ واړوه ویی فرمایل: (څوك دی چی دالله ﷻ دغه بنده میلمه کړی؟

حضرت ابو طلحه (رض) سمدلاسه پاځیده، عرض یی وکړ: (یارسول الله! زه به یی بوځم له هغه وروسته کورته ولاړ اوخپلی میرمنی ته یی دمیلمه دراتلو خبر ورکړ. هغی وویل: یوازی دماشومانو لپاره لږ څه خواړه شته، له هغی نه پرته په خدای قسم، چی په کور کښی هیڅ شی نشته). ابو طلحه وویل: (خیردی، ماشومان ولوبوه، وږی یی ویده کړه، دهغوی خواړه به میلمه ته کښیږدو، دسمولوپه پلمه څراغ مړکړه، په تیاره کښی میلمه ته ډوډی کښیږده، مورږ به هسی په کاسه کښی ورسره لاس وهو چی میلمه ونه پوهیږی چی مورږ تش لاس وهو اوڅه نه خورو) همد غسی یی وکړل، میلمه یی وپاله، میړه، میرمن او ماشومانو په لوږه شپه تیره کړه، کله چی سهار دپیغمبر (ص) په

حضور مشرف شو دهغه په مبارکه ژبه دا ایت جاری ؤ: (ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة) هغوی نورو ته پر خپل ځان ترجیح ورکوی اګر که پخپله وربانډی تنګسه (لوړه) وی. بیا یی ابو طلحه ته وفرمایل (دشپی چی تاسی له میلمه سره کوم چلن وکړ، دالله تعالی ډیر خوښ شو) یوه ورځ درسول اکرم (ص) په مجلس کښی ناست ؤ چی دا ایت نازل شو (لن تنالوا البر حتی تنفقوا مما تحبون) هیڅکله به ثواب ونه مومئ ترڅو چی خپل محبوب اوګران مالونه دالله (ج) په لار کښی ونه لګوی. ابو طلحه نبوی مسجد ته مخامخ دیوه حاصل خیزه ګڼ باغ مالك ؤ، په هغه کښی (بیرحاء) کوهی ؤ، ډیری خوږی اوبه یی وی چی پیغمبر (ص) به په ډیره مینه څښلی، په مدینه منوره کښی دغه راز جایداد ډیر لوی نعمت ؤ، پاڅیده عرض یی وکړ: (یارسول الله! زما محبوب دولت بیرحاء دی، زه دا دخدای (ج) په لاره کښی وقف کوم او په خدای (ج) قسم که دا خبره پټیدای شوای مابه هیڅکله نه وای څرګنده کړی). پیغمبر (ص) دهغه پدی جذبه له حده زیات خوشاله شو اوویی فرمایل: (پخپلو خپلوانو باندی یی تقسیم کړه). حضرت ابوطلحه (رض) درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دومره خپه ؤ چی تابه ویل دغمونو غر وربانډی را غورځیدلی دی مګر پدی وخت کښی هم الله تعالی داسی سعادت ورپه برخه کړ چی بل چاته نه ؤ په برخه شوی، دپیغمبر (ص) دمبارك قبر دکیندلو خبره مینځ ته راغله دصحابه کرامو ﷺ نظر ته ابو طلحه چی په لحد کیندلو کښی ماهر ؤ اوابو عبیده بن الجراح چی په شق قبر کیندلو کښی ماهر ؤ راغلل، په دواړو پسی یی پیغام ولیږه او فیصله یی داسی وکړه چی: هریو چی دمخه راغی همغه به قبر وکینی او څنګه چی لحد قبر دالله (ج) درسول خوښ ؤ نو دصحابه کرامو دزړه هیله دا وه چی کاشکی ابو طلحه مخکښی راورسیږی، دهغوی دزړه له هیلی سره سم ابو طلحه مخکښی راغی اوددواړو جهانو دسردار دقبر کیندنی سعادت ورپه برخه شو.

ابو طلحه (رض) دخلفاءِ راشدینو اوامیر معاویه (رض) په دور کښی هم وخت نا وخت په جهادونو کښی برخه اخستله په پای کښی دخپل عمر په اویا

کلنی کښی په هغه بحری سفر کښی شامل شو چی دامیر معاویه (رض) لخوا دقسطنطنیه دنیولو لپاره لښکر لیږل شوی ؤ، په بیړۍ کښی یی روح علیین ته والوت اوکله چی ساحل ته ورسیدل په ټاپو کښی دفن کړای شو. (رضی الله عنه)

حضرت ارقم بن ابی الارقم رضی الله عنه

رسول اکرم (ص) دبعثت په لومړنیو وختونو کښی دتوحید دعوت او تحریك پداسی شان سره چی دهغه دقوم جاهلی تعصب اوغصه په ناڅاپی ډول راونه پاریږی چی ددوه نیم زرو کلونو په اوږدو کښی دخدای تعالی لخوا کوم پیغمبر ورته نه ؤ را لیږل شوی او نه یی غوږونه دتوحید له ږغ سره اشنا وو، له همدی امله به یی دعوت هم په پټه چلوه او خپل دینی مراسم به یی هم په پټه اجرا کول. دمکی په ګوښه ځایونو کی به یی په پټه لمونځونه ادا کول او ډیر کوشش به یی کاؤ چی څوك ورباندی خبر نشی، مګر سره له دی هم دمشرکانو غوږونو ته دپیغمبر (ص) اودهغه دګوتو په شمیر سرښندونکو پیروانو خبرونه ورسیدل او هغوی پدی لټه کښی شول چی دلمانځه په ادا کولو یی وویني اواذیت اوازار ورته ورسوی لکه چی یو دوې واقعی همداسی پیښی شوی؟ که څه هم مسلمانانو ته یی ضرر ونشو رسولای مګر بیاهم دآینده خطر اندیښنه پیدا شوه چی هسی نه مشرکان دقومی او قبیلوی جګړی ډګر ګرم کړی دهمدغه عملی حکمت په رعایت او نظر کښی نیولو سره رسول الله (ص) غوښتل، داسی یومحفوظ ځای پیدا شی چی هلته دکافرانو دحملی ویره نه وی ترڅو په ډاډه زړه لمونځ ادا کړی او ددعوت تدابیر ونیسی. ددغسی یو مرکز په لټه کښی و، چی یوه ورځ یو نولس کلن شل کلن زلمی دپیغمبر (ص) حضور ته راغی، عرض یی وکړ: (یارسول الله! زه دصفا غونډی تر څنګ یو پراخ کور لرم چی بیت الله ته نژدی واقع دی، هغه تاسی ته نذرانه کوم، مسلمانان چی څه غواړی هلته یی کولای شی اومشرکان نشی کولای چی هلته داخل شی اویا خندونه ایجاد کړی) پیغمبر (ص) ددی زلمی دحقپالنی پدی توده ولوله له حده زیات خوشاله شو، هغه ته یی دخیر او برکت دعا وکړه او د

هغه سخاوت مندانه پیشکش یی قبول کړ اوهمدغه کوردمسلمانانو دغونډیدو عبادت او ددعوت او تبلیغ مرکز وګرځول شو. دایثار او فداکاری دغه پیکر څوك ؤ ؟

دا دبنو مخزوم قبیلی ارقم بن ابی الارقم رضی الله تعالی عنه ؤ حضرت ارقم بن ابی الارقم (رض) دبعثت په لومړیو دریو کلونوکښی هغه وخت دایمان دقیمتی خزانی مالك شوی ؤ چی دمؤمنانو شمیر دګوتو دشمیر څخه زیات ؤ.

هغه وخت چی داسلام اوتوحید نوم په خوله اخیستل دوحشیانه تعذیبونو اودرندو مصیبتونو سمندر ته وردانګل ؤ هغه وخت چی دعدل اوانصاف بیرغ یی پورته کړی چی په هغه سره دمادیت پرستو مشرکانو دحیوانیت، وحشت او بربریت او غیر انسانی ظلمونو مخنیوی کیده له مرګ سره لوبیدل ؤ.

دایمان راوړلو په وخت کښی دحضرت ارقم (رض) عمر داولس کلنی په خواوشا کښی ؤ خودده همت دومره لوړؤ چی په هغو سختو حالاتو کښی یی رسول اکرم (ص) او دهغه خورو ملګرو ته پخپل کور کښی پناه ورکړه چې دار ارقم دیوه خدای (ج) دبندګی او دحق ددعوت مرکز او منبع وګرځید، پیغمبر (ص) هم هلته اوسیده، دنیك فطرت خاوندان پرله پسی ورتلل اوددواړو جهانو دسردار په لاس یی دایمان او سرښندنی بیعت کاؤ یعنی له همدی مبارك کور نه دتوحید انوار خپریدل اودشرك په تورو لوخړو پټ زړونه یی روښانه کول چی په همدی سلسله کښی داسلامی تاریخ نامتو بهادرانو سید الشهداء حمزه (رض) اوجهان کشاء عادل عمر فاروق (رض) هم دار ارقم ته ورغلل او دایمان په دولت معمور شول او بیا هغه دور راورسید چی مؤمنانو په ښکاره څرګنده دکعبی ترڅنګ لمونځ ادا کړ او په لوړ اواز دتکبیر دنعرو زمزمی پورته سوی. له حضرت عبدالله بن مسعود (رض) څخه روایت دی چی: (په خدای قسم، ترڅو پوری چی عمر (رض) اسلام نه ؤ راوړی، مونږ دکعبی په خوا اوشا کی لمونځ نشو ادا کولی دار ارقم دبعثت له دریم کال نه دبعثت تر شپږم کال پوری داسلامی دعوت دمرکز او دپیغمبر (ص) اومؤمنانو دپناه ځای حیثیت درلود خوپدغه موده کښی چی څومره کسان په ایمان مشرف شویدی کله چی دهغوی

دژوند حالات اوسیرت بیانیږی ددار ارقم اهمیت او عظمت دانسان سترګو ته نیغ دریږی.

حضرت ارقم بن ابی الارقم (رض) لکه څنګه چی داسلام په مکی دور کښی خپل ژوند دالله ﷻ دپاك حبیب (ص) په ژوند پوری تړلی ؤ اوتل به له نبوی شمعی څخه دپتنګ په څیر تاویده اوهر راز ستونزی او کړاوونه یی زغمل، دهجرت له عامی اجازی نه وروسته په مدینه منوره کښی هم له نبوی صحبت اوفیوضاتو نه برخمن ؤ، دمهاجرینو اوانصارو تر مینځ دوروروڼی دعقد په سلسله کښی دحضرت ارقم (رض) دمواخات تړون له حضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری (رض) سره وشو. ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر تاریخی لویه غزا مینځ ته راغله حضرت ارقم (رض) په هغی کښی برخوال ؤ، علامه ابن اثیر په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی دحق او باطل پدی لومړنی معرکه کښی رسول الله (ص) حضرت ارقم (رض) ته یوه توره ورکړه چی په همغی سره له پیل نه ترپایه په پوره میړانه وجنګیده. نه یوازی په بدر کښی بلکی په اُحد، احزاب، حنین اونورو ټولو غزاګانو کښی حضرت ارقم بن ابی الارقم (رض) دجهاد دمیدان یو غښتلی عسکرؤ. دحضرت ارقم (رض) په دیانت او امانتداری باندی درسول الله (ص) ډیر زیات اعتمادؤ. دهمدی اعتماد له مخی یی دزکات دمالونو دتحصیل وظیفه ورسپارلی وه او حضرت ارقم (رض) درسول اکرم (ص) دژوند تر پایه دغه وظیفه په ډیره ښه توګه سرته ورسوله.

حضرت ارقم (رض) دصدق، زهد، تقوی او شجاعت سمبول ؤ اود خدای (ج) په عبادت کښی دومره حریص ؤ چی یوځل یی دثواب ګټلو په نیت په بیت المقدس کښی دلمانځه ادا کولو اراده وکړه، دسفر تیاری یی ونیوه او داجازی اورخصت اخیستلو لپاره دپیغمبر (ص) حضورته راغی، رسول الله (ص) ورڅخه پوښتنه وکړه: بیت المقدس ته دڅه لپاره ځی دتجارت اوکه دکوم بل مقصد لپاره؟ عرض یی وکړ: یا رسول الله! مور اوپلار می درنه ځار شه، دثواب ګټلو په نیت هلته دلمانځه ادا کولو لپاره ځم. پیغمبر (ص) وفرمایل: (په نبوی

مسجد کښی یولمونځ ادا کول له بیت الله نه پرته نور ددنیا له ټولو مساجدونه زر درجی فضیلت لری.

ددی ارشاد په اوریدلو سره حضرت ارقم (رض) دسفر اراده ترک کړه حضرت ارقم (رض) دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته څه دپاسه څلویښت کاله ژوند وکړ، تر هغه وخته ژوندی ؤ چی دراشدینو خلفاؤ دور تیر شو اوپر ټوله اسلامی نړۍ باندی دحضرت امیر معاویه (رض) حکومت ټینګ شو په پای کښی دسیرت لیکونکو دروایتونو داختلاف له مخی په (۵۳) یا (۵۵) هجری کال کښی د (۸۳) یا (۸۵) کلونوپه عمر له دی فانی دنیانه داخرت دنه ختمیدونکی ژوندانه په لور روان شو. په طبقات ابن سعد کښی راغلی دی چی حضرت ارقم رضی الله عنه له وفات نه دمخه وصیت کړی ؤ چی زما دجنازی لمونځ به حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) ادا کوی، څنګه چی هغه له مدینی څخه په یو څه لیری فاصله عقیق نومی ځای کښی اوسیدی او راتګ یی وځنډیدی نو دمدینی والی مروان بن الحکم وویل: (جنازه به ترکومه دسعد بن ابی وقاص راتګ ته ایساره وی، زه به یی دجنازی لمونځ ادا کړم دحضرت ارقم (رض) زوی عبید الله (رض) دخپل پلار دوصیت په احترام دمروان خبره ردکړه اوجنازه ترهغه معطله شوه، ترڅو چی حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) تشریف راوړ اودجنازی دلمانځه له ادا کولونه وروسته داسلام دآسمان دغه ځلانده ستوری دبقیع په هدیره کښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو جندل بن سهیل رضی الله عنه

سهیل بن عمرو دقریشو له مشرانو څخه اودلسانی فصاحت لرلو له کبله یی دقریشو دخطیب په نامه شهرت درلود خوله بده مرغه چی دهغه دغه خدای (ج) ورکړی نعمت داسلام او مسلمانانو پر ضد استعمالیده، دهغو بد بختو خلګو په لومړی صف کښی ولاړؤ چی هغوی دحضرت رسول اکرم (ص) اودحق ددعوت پر خلاف دریځ نیولی ؤ او شپه ورځ یی داهڅه وه چی اسلامی تحریك وځپی، دتوحید عاشقان وځوروی اوله راز راز کړاوونو او مصیبتونو سره یی مخامخ کړه ددی ټولو خنډونو سره سره دتوحید رڼا دشرك تیاری روښانولی او

ورځ په ورځ داسلام دنفوذ دایره پراخیدله، په مکه کښی داسی کورنی نه وه چی په هغی کښی دی دتوحید څرك نه وی لګیدلی، که پلاربه دشرك په تړمی کښی پاتی ؤ زامن او لونې به یی دحق پلویان وو که میړه به مشرك پاتی ؤ ښځه به یی مسلمانه وه که ښځه به مشرکه وه میړه به یی دتوحید دعوت ته لبیك ویلی ؤ دسهیل بن عمرو دکورنی هم همدغه حالت ؤ که پخپله دحق ددعوت سره سخت دښمن ؤ خو دهغه دوې لونې سهله (رضی الله عنها) او ام کلثوم (رضی الله عنها) او دوه زامن عبد الله (رض) او ابو جندل (رض) چی اصلی نوم یی عاص ؤ دحضرت محمد رسول الله (ص) سره بیعت کړی ؤ. سهیل بن عمرو چی دکفر اوشرك علمبردار ؤ خپل زوی ابوجندل (رض) ته یی داسلام په راوړلو داسزا ورکړه چی زولنی یی په پښو کښی وارواچولی او په کلونو کلونو یی آن دنبوی هجرت تروخته بندی وساته بلکی له هجرت نه وروسته هم دحدیبیې دسولی تر زمانی پوری دتعذیبونو داور په بټی کښی سوځیده.

دشپږم هجری کال دذی القعدی په میاشت کښی رسول اکرم (ص) له یو زر اوځلور سوه تنه صحابه کرامو (رض) سره دعمری ادا کولو په نیت له مدینی منوری نه دمکی معظمی خواته روان شو قریشو ته چی خبر ورسیده مکی معظمی ته دمسلمانانو دداخلیدو دمخنیوی لپاره یی تدابیر ونیول رسول اکرم (ص) له مکی نه په یو څه فاصله کښی په حدیبیه نومی ځای کښی دیره شو، قریشو ته یی پیغام ولیږه چی (مونږ یوازی دعمری ادا کولو په غرض راغلی یو، نه دجنګ لپاره. نو ښه داده چی قریش له مونږ سره مؤقتی صلح وکړی).

قریشو ددی پیغام په جواب کښی عروه بن مسعود ثقفی دخپل استازی په توګه دخبرو اترو لپاره درسول الله (ص) حضورته ولیږه. هغه دراستنیدو په وخت کښی قریشو ته دخپلو ستړګو لیدلی حالات بیان کړل، ویی ویل: زه دقیصر کسری او نجاشی درباروکو ته ورغلی یم، قسم په خدای (ج) دی چی ما هیڅ باچا دخپل رعیت په مینځ کښی دومره محبوب ندی لیدلی لکه محمد (ص) دخپلو یارانو اوپیروانو په مینځ کښی له ډیر احترام نه په غټو ستړګو دهغه خواته نه ګوری، دهغه په وړاندی په لوړ اواز نه ږغیږی، دهغه په یوه

اشاره ځانونه اورته غورزوی اودهغه په امرخپلی وینی قربانوی نوښه داده چی مخه یی ونه نیوله شی. له هغه وروسته رسول اکرم (ص) حضرت عثمان (رض) دخپل استازی په توګه ورولیږه چی قریشو هغه په مکه کښی بندی وساته او دیخواته په مسلمانانو کښی داخبره مشهوره شوه چی حضرت عثمان (رض) شهید کړای شویدی، رسول الله (ص) څوارلس سوه صحابه راټول کړل او بیعت یی ورڅخه واخیست ټولو صحابه ؤ دفخر کائنات (ص) په لاس دځان ځارونی بیعت وکړ چی هغه ته په تاریخ کښی دبیعت رضوان نوم ورکړ شویدی. که څه هم وروسته څرګنده شوه چی دحضرت عثمان (رض) دوژل کیدو خبر غلط ؤ خوقریش چی دمسلمانانوله تصمیم څخه خبرشول نوسولی ته یی غاړه کیښوده اودابو جندل (رض) پلار سهیل بن عمرو دقریشو دنماینده په صفت حدیبیې ته ورغی دسولی په معاهده کښی یوه ماده داوه چی: که له قریشو نه څوک مسلمانانو ته راشی هغه به بیرته په لاس ورکوی دمعاهدی ټول شرائط اومواد لانه ؤ ختم شوی چی حضرت ابو جندل (رض) زولنی په پښو کښی حدیبیې ته راغی، دهغه له مبارکو پښو څخه چی زنخیرونو زخمی کړی وی وینی بهیدلی، غږ یی وکړ زما مسلمانو ورونو داسلام راوړلو په جرم کښی زما داحال دی چی زما پلار کلونه کلونه ماته دغه سزا راکړی ده، هیله من یم چی ددی تعذیبونو او کړاوونو څخه نجات راکړی) دهغه پلار سهیل بن عمرو دصلحی دلفظ نامی دیوی مادی په اساس اصرار وکړ چی ابو جندل (رض) دی بیرته وروسپارل شی ابوجندل (رض) پدی وخت کښی فریاد وکړ چی زه څنګه بیرته هغه چاته سپارل کیږم چی هغوی ما له اسلام نه دکفر خوا ته اړوی؟

دغی ماجرا پرحضرت عمر فاروق (رض) باندی سخته اغیزه وکړه، درسول الله (ص) په حضور کښی یی عرض وکړ: (یا رسول الله! ایا ته په حقه سره پیغمبر نه یی؟ جواب یی ورکړ: (ولی نه) عرض یی وکړ: (ایا موږ په حقه او زموږ دښمنان په باطله نه دی؟ ویی فرمایل: (ولی نه) عرض یی وکړ: (نو موږ ولی له کفارو سره دغه شرائط ومنو؟

ویی فرمایل: (دا دالله (ج) حکم دی، زه دالله (ج) دحکم تابع یم الله ﷻ

زمونږ ساتونکی او مرستندوی دی) بیا رسول الله (ص) ابو جندل ته وفرمایل: (صبر وکړه زمونږ دکار نتیجه ډیره ژر څرګندیدونکی ده، خدای (ج) به ستا او دنورو مظلومو مسلمانانو دنجات لپاره یوه لاره پیدا کړی) درسول الله (ص) دپیش ګوئی سره سم یو بل صحابی ابو بصیر (رض) چی دابو جندل (رض) دسر نوشت په څېر حالت کښی واقع ؤ اوابو جندل (رض) له مکی نه وتښتیدل دمدینی پرځای دهغی ساحلی لویی لاری ترځنګ دیره شول چی له مکی نه شام ته تللی وه اوپر هغی باندی به دقریشو تجارتی قافلی تلی راتلی په ډیره لنډه موده کښی دابوبصیر اوابوجندل (رض) ترځنګ زیات شمیر مسلمانان ورغونډ شول اویو ستر ټولګی ورڅخه تشکیل شو. دقریشو تجارتی کاروانونه به یی راګرځول او ددښمن دا لاره یی په اغزو پټه کړه چی په نتیجه کښی قریشو پخپله دمعاهدی ددغی مادی دماتیدو پیشنهاد وکړ اوپدی ترتیب درسول اکرم (ص) هغه هیله ترسره شوه چی: (الله تعالی به دمظلومو مسلمانانو د نجات لپاره لاره برابره کړی) پیغمبر (ص) ابوجندل (رض) اوابو بصیرته خط ولیږه چی مدینی ته راشی. دابوبصیر (رض) خودژوند شیبې پوره وی مخکی له دی نه چی مدینی منوری ته راورسیږی له دی فانی دنیانه رخصت شو مګر ابوجندل (رض) له خپلو ملګرو سره مدینی منوری ته راغی ابوجندل (رض) مدینی ته له راتګ نه وروسته دمکی دفتح حنین، طایف، تبوك اونورو ټولو غزا ګانو کښی ددواړو جهانو له سردار (ص) سره ملګری ؤ له ایمان راوړلو نه وروسته مکی ژوند یی دحق له حریم نه ددفاع لپاره په زولنو کښی تیر شو او دمدنی ژوند لومړی کلونه یی دحق دلاری په جهادونو کښی. درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دصدیقی دور په موده کښی ابوجندل (رض) په مدینه کښی اوسیده خو دفاروقی دور په ترڅ کښی چی کله دشام دجنګونو اوږده لړی پیل شوه ابو جندل (رض) دهغه لښکر په ملګرتیا دیو مجاهد په صفت شام ته ولاړ چی درومیانو پر خلاف جنګیدل. شپږ کاله پرله پسی په جهاد مصروف اوپه پای کښی دعمواس دتاریخی طاعون ساری ناروغۍ باندی په اخته کیدو دجهاد په میدان کښی وفات شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو دجانه انصاری رضی الله عنه

حضرت ابو دجانه انصاری چی اصلی نوم یی سماك بن خرشه ؤ دانصارو دخزرج مشهوری قبیلی دساعده له کورنی څخه ؤ مدینی ته درسول الله (ص) له هجرت نه دمخه په اسلام مشرف شوی اودمدینی له ۹ توریالیو کسانو څخه یو تن ؤ.

له حق دین اوداالله تعالی (ج) له برحق پیغمبر سره یی له حده زیاته مینه وه، دنورو حقپالونکو په څیر دهغی ورځی په انتظار کښی ؤ چی درسالت په روښانه لمر باندی دمدینی چاپیریال رڼا شی، هغه وخت راورسیده او ددواړو جهانو سردار حضرت محمد مصطفی (ص) مدینی ته هجرت وکړ ابو دجانه به دحق له شمعی څخه دپتنګ په شان تاویده اوخپل ژوند یی دبشریت دلارښود صحبت او خدمت ته وقف کړ.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر غزا پیښه شوه اودحق اوباطل ترمینځ معرکه ګرمه شوه پدی وخت کښی دمشرکانو له صفونو څخه دښو سهم یومشهور جنګیالی، عاصم بن ابی عوف بن جبیره چی دغټی اوقوی جوسی خاوند او د درنده ځناور غوندی خوی یی درلود پداسی حال کښی میدان ته راوړاندی شو چی له ډیری غوسی نه یی زګونه له خولی نه بادیدل په ډیر کبر اوغرور سره یی توره پرکوله او ناری یی وهلی: (ای قریشو! نن په هغه سړی باندی ایله ونکړئ چی دقبیلو په مینځ کښی یی درز اچولی دی، نن به زه یاهغه وژنم اویا به له خپل ژوند څخه لاس په سرکیږم ددی بد مرغه انسان اشاره درحمت للعلمین (ص) خواته وه دهغه ددی چیغی په اوریدو سره دحقپالونکو زړونه په جوش راغلل او دموحدینو له صفونو څخه حضرت ابودجانه (رض) پداسی حال کښی دعاصم خواته ورغی چی په سره دسمال سره یی سر تړلی او توره یی پرکوله، پر عاصم باندی یی داسی قوی ګوزار وکړ چی بل ګوزار ته اړتیا پاتی نشوه، اوځای پرځای راوپرځیده او ددوزخ لاره یی په مخ کښی ونیوله له هغه وروسته یوبل مشرك، معبدبن وهب کلبی راوړاندی شو، ابودجانه انصاری (رض) هغه هم په عاصم بن ابی عوف پسی دجهنم کندی

ته ولیږه. دبدر په ورځ داسلام ددغه نامتو قهرمان په لاس دمشرکانو دوه نور جنګیالی، ربیعه بن اسد اوابو مسافع اشعری هم ووژل شول اوزیات شمیر کسان زخمیان شول.

په صحیح مسلم او مسند احمد بن حنبل کښی له حضرت انس بن مالك (رض) څخه روایت دی چی د اُحد په غزا کښی رسول الله (ص) یوه توره پخپل لاس کښی ونیوله ویی فرمایل: (څوك به دا توره واخلی؟)

ټولو په هیله مندی سره دحضرت فخر الرسل (ص) خواته وکتل، ورپسی یې وفرمایل : (څوك به ددی توری حق اد ا کړی؟)

ددی خبری په اوریدو سره ټول غلی شول، یوازی حضرت ابودجانه سماك انصاری (رض) پاځیده عرض یی وکړ: (یا رسول الله مور او پلار می درنه ځار شه زه به ددی توری حق ادا کړم، خو تاسی را وښیاست چی ددی حق څه دی؟

رسول الله (ص) وفرمایل: ددی حق دادی چی پرمسلمان باندی به نه پورته کیږی اوچی داتوره درسره وی له کافر څخه به نه تښتی) علامه ابن اثیر (رح) په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی حضرت ابو دجانه (رض) دتوری له اخیستلونه وروسته له خپل عادت سره سم په سره دسمال سره خپل سر وتاړه او په ډیر غرور سره دجنګ میدان ته روان شو، رسول الله (ص) دکبر او غرور په حالت کښی دهغه دتګ په لیدلو وفرمایل:

اګرکه دکبر اوغرور قدمونه اخیستل دالله تعالی نه خوښیږی خو بیا هم په دغسی وختونو (دکافرانو له عسکرو سره دمخامخ کیدو په وخت) کښی څه پروانلری) حافظ ابن کثیر (رض) په خپل مشهور کتاب: البدایه والنهایه کښی دابن هشام په حواله پدی روایت کښی داهم زیاته کړیده چی: کله چی ابودجانه (رض) خپل سر په سره دسمال سره وتاړه نو انصارو وویل: (ابو دجانه! دمرګ په پټې باندی سر ټرلی دی) معنا داچی ابو دجانه (رض) به دکفارو مقابلی ته پداسی حال کښی وړاندی کیده چی دمرګ شعار به یی دسر دپاسه ښکاریده.

دجنګ میدان ته ددا خلیدو په وخت کښی یی له ځانه سره دا زمزمه کوله:

انا الذی عاهدنی خلیلی ونحن بالسفح لدی النخیل

ان لا اقوم الدهر فی الکیول اضرب سیف الله والرسول

زه هغه څوك یم چی له مانه زما خلیل محمد (ص) ژمنه اخیستی ده، په داسی حال کښی چی مورږ نخلستان ته نژدی دغره په لمن کښی اوسیږو.

داچی زه به په ټول ژوند کښی په وروستی صف کښی ونه دریږم، دالله ﷻ او رسول په توری سره به ګوزارونه کوم.

له حضرت کعب بن مالك انصاری (رض) څخه روایت دی چی ما دأحد په جنګ کښی ولیدل چی دکافرانو یو پهلوان چی له سره تر پښو پوری په جنګی زغره کښی نغښتی اوپه وسله سمبال ؤ پرمسلمانانو یی حملی کولی او ورسره یی ناری وهلی: زما ملګرو! دا خلګ (مسلمانان) دپسونو درمی غوندی په یو ځای کښی بند کړی. پدی وخت کښی په ناڅاپی ډول دمسلمانانو له صفونو څخه یوزغره وال مجاهد راووت پر مشرك پهلوان باندی یی دتوری داسی سخت ګوزار وکړ چی هغه دوه ټوټی شو، زه دمجاهد ترشا ولاړ وم، ماته یی مخ راواړوه او له مخی نه یی دزغری څیره ایسته کړه راته ویی ویل: کعبه! ما وینی، زه ابو دجانه یم)، له حواری رسول حضرت زبیر بن العوام (رض) څخه هم دغسی روایت نقل شویدی خوپه هغه کښی داهم زیاته شویده چی پدی جګړه کښی دهند بنت عتبه ترمشری لاندی دمشرکانو ښځو ګډون کړی ؤ پخپلو عشقی انقلابی ترانو سره یی خپل نارینه جنګ ته هڅول، حضرت ابو دجانه (رض) وړاندی ورغی دهندی پر چټ باندی یی توره کښیښودله، هغی چیغی وهلی چی: هلئ راشئ چی ما وژنی مګر هیڅوك یی خواته ورنغی، ابو دجانه (رض) توره ورڅخه پورته کړه بیرته راغی، حضرت زبیر (رض) وایی: (ما ورنه پوښتنه وکړه چی ولی دی هغه ښځه ونه وژله ؟

جواب یی راکړ: (ماته شرم راغی چی درسول الله (ص) په توری سره یوه ښځه ووژنم، ښځه هم دومره بی څوکه (بی کسه) چی چیغی یی ووهلی اوڅوك یی خلاصولو ته رانژدی نشو.

په همدی جګړه یعنی دأحد په غزا کښی چی کله مسلمانان دخدای ﷻ له ازموینی سره مخامخ شول، مسلمانان شهیدان اوزخمیان شول، داسلام لښکر

تیت پرك اورسول الله (ص) له خپلو څو تنو سرښندونکو سره دجنګ په میدان کښی زخمی اومحاصره پاتی شو نو دهغو سرښندونکو له جملی نه چی تر پایه پوری درسول الله (ص) دمخی سپر وو یو هم حضرت ابو دجانه (رض) ؤ پدی سختو شیبو کښی دابو دجانه توری ډیر دښمنان درسول اکرم (ص) له مخی نه وشړل اوپخپله یی داحال ؤچی په بدن کښی یی داسی ځای نه ؤ چی دغشی اوتوری ګوزار یی نه ؤ خوړلی. دکفارو له په شا تمبیدو نه وروسته رسول کریم (ص) وفرمایل: ابودجانه ډیره ښه جګړه وکړه.

له بدر اواُحد نه وروسته په نورو ټولو غزاګانو کښی هم حضرت ابودجانه (رض) دمجاهدینو په لومړی صف کښی ځای درلود او په هر محاذ کښی یې عملاً داثابته کړه چی په رښتیا دنبوی شمعی پتنګ دی.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دصدیق اکبر (ض) دخلافت په دور کښی حضرت ابو دجانه (ض) دجهاد لړۍ جاری وساتله او بالاخره دمسیلمة کذاب پرخلاف دیمامی په مشهوره تاریخی جګړه کښی خپل هغه لوړ هدف ته ورسید چی یومسلمان دهغه لپاره ژوند کوی یعنی دخدای (ج) په لاه کښی شهادت (رضی الله عنه).

حضرت انس بن مالک رضی الله عنه

حضرت انس بن مالك بن نضر دانصارو دخزج قبیلی دبنو نجار کورنۍ ته منسوب او دعمر په اته کلنی کښی یی دتوحید مبارکه کلمه په ژبه جاری شوی وه پلار ئی متاسفانه پخپل جاهلی مسلك کښی مړ شوی ؤ خو دهغه مور حضرت ام سلیم (رضی الله عنها) له نبوی هجرت نه دمخه داسلام په مقدس دین مشرفه شوی وه ورسره دحضرت انس (رضی الله عنها) تره انس بن نضر، خاله ام حرام (رضی الله عنها) اوماما حضرت حرام بن ملخان (رضی الله عنه) هم دایمان ددولت خاوندان شول کله چی دفخر کائنات (ص) دهجرت په وسیله په یثرب باندی سمسور پسرلی راغی اوپه ګوټ ګوټ کښی داسلام دعطرو خوشبوئی خوره شوه، په همدی وختونو کښی یوه ورځ یوه پتمنه بی بی په داسی حال کښی دپیغمبر (ص) حضور ته ورغله چی نهه کلن ښکلی هلك هم

ورسره ؤ، عرض ئی وکړ: یارسول الله! مور اوپلارمی درنه ځار شه، دازما دزړه ټوټه ده، تاته ئی دنذرانی په ډول وړاندی کوم، هیله ده دخپل خدمت لپاره یی قبول کړی) رسول الله (ص) دهغی داخلاص په ولوله شاباسی ووایه، دهلك پر تندی ئی دمهربانئ لاس راښکود، دخیر او برکت دعا ئی ورته وکړه او دهغی پتمنی بی بی له غو ښتنی سره سم ئی دخپل رحمت مورد وګرځوه.

الله ! الله ! څومره لوړ مقام دی داچی څوك دسرور کونین (ص) خدمتګار شی، حضرت انس (رض) دهمدی لوړ مقام په برکت، سره له دی چی دعمر په لحاظ کشر ؤ خو دفضلیت په لحاظ دمشرانو صحابه ؤ په صف کښی ځای ونیوه.

حضرت انس بن مالك (رض) پرله پسی ترلسو کلونو پوری ددواړو جهانو دسردار (رض) دخدمت له سعادت نه برخوردار ؤ اوپدی دومره اوږده موده کښی درحمة للعلمین (ص) دشفقت وریځ ورباندی خوره او درحمت باران پری اوریده.

دخپل بادار دخدمت لپاره حضرت انس (رض) داسی مهال ویش جوړ کړی ؤ چی دسهار له سپیده داغ نه مخکی درسول الله (ص) کورته ورتلی غرمه به دلږ شیبی لپاره بیرته خپل کورته راتلی ماسپښین به بیاپه خدمت کښی حاضر ؤ دورځی تر پایه پوری اوکله به دشپی ترناوخته پوری پاتی کیده. پدی دومره اوږده موده کښی کله هم داسی پیښه نشوه چی دسرور کائنات (ص) په وچولی (تندی) مبارك کښی دحضرت انس رضی الله عنه په نسبت ګونځه پیدا شوی وی.

په بیهقی او په صحیح بخاری کښی پخپله له حضرت انس (رض) څخه روایت دی چی ما لس کاله دخپل بادار محمد رسول الله (ص) په خدمت کښی تیر کړل خو کله هم داسی پیښه نشوه چی پر ما به غوسه شوی وی، ان تر دی پوری چی کله کله له ما څخه څه کار خراب شویدی بیا ئی ملامتی را باندی نده اچولی دکورنی کوم غړی به که دکار په ورانیدو څه ویل نو فرمایل به ئی: هیڅ مه وایاست که دازیان مقدر نه وای هیڅکله به نه ؤ رسیدلی.

په مسند احمد بن حنبل کښی راغلی دی چی یوځل پیغمبر (ص) حضرت

انس (رض) په کوم کار پسی ولیږه، په لاره کښی په یوځای کښی ماشومان لوبیدل حضرت انس (رض) دهغوی نند اری ته ودریده، پدی کښی څه وخت تیر شو، چی رسول الله (ص) ولیده حضرت انس ته ئی وویل چی هغه دی رسول الله (ص) را روان دی، حضرت انس. (رض) ددی پرځای چی وتښتی په ډیر ادب سره ودریدی، رسول الله (ص) نژدی راغی، دحضرت انس (رض) لاس ئی ونیوه اوپه موسکا سره ئی ورته وفرمایل چی: (ځه پخپل کار پسی ولاړ شه ترڅو چی حضرت انس (رض) له خپل کار څخه بیرته نه ؤ راغلی رسول الله (ص) ددیوال سیوری ته ناست ؤ دهغه لاره ئی څارله. حضرت انس (رض) په ډیر ځنډ تللی ؤ، کله چی کور ته ولاړ، دهغه مور صحابیه بی بی حضرت ام سلیم (رض) ورڅخه دځنډویدو پوښتنه کړه، حضرت انس جواب ورکړ: رسول الله (ص) په یوکار پسی لیږلی وم، ام سلیم ورڅخه پوښتنه وکړه: (څه کار ؤ ؟)

جواب ئی ورکړ: ماته رسول الله (ص) ویلی دی چی چا ته ئی مه وایه ، حضرت ام سلیم ورته وویل: (زویکیه پام کوه چی هیڅکله چاته ونه وائی) ، (حضرت انس (رض) هغه راز په ټول عمر کښی افشاء نکړی) .

څومره چی حضرت انس (رض) درسول الله (ص) په خدمت اونوکری کښی مخلص ؤ، هغومره درسول الله (ص) هم له هغه سره مینه وه حضرت انس (رض) ته به ئی، زویکیه یا انیس ناری وهلی اوتل به ئی دهغه پرسر باندی دمینی لاس راښکوده اودهغه روزنی ته ئی خاصه پاملرنه وه، په ترمذی شریف کښی له حضرت انس نه روایت دی چی یوځل رسول الله (ص) راته وفرمایل: (ای زما وړوکیه زویکیه! ډیر کوشش کوه ترڅو چی دی وس وی چی خپله شپه او ورځ داسی تیره کړی چی دچا په نسبت دی په زړه کښی تاو تریخوالی نه وی دا زما سنت دی، دچا چی زما له سنت سره مینه وی، د هغه له ما سره مینه ده او دچا چی له ما سره مینه وی، هغه به له ماسره په جنت کښی یو ځای وی.

پیغمبر (ص) به کله نا کله له حضرت انس ﷺ سره دخوش طبعئ خبری کولی، یوځل ئی حضرت انس (رض) ته وفرمایل: (یا ذا الاذنین) یعنی ای ددوه غوږونو خاونده! یوځل پیغمبر (ص) دحضرت ام سلیم (رض) کورته تشریف

یوور، هغې پیشنهاد وکړ: (یا رسول الله! زما زویکی انس ته دعا وکړه (رسول الله (ص) اوږده دعاورته وکړه اوپه پای کښی وفرمایل: (اللهم اکثر ماله وولده وادخله الجنة) ، (ای خدایه: دده مال او اولاد زیات کړه اوجنت ته ئی داخل کړه). دهمدی دعا برکت ؤ چی حضرت انس تر ټولو انصارو زیات شتمن ؤ او دومره اولادونه ئی لرل چی دوفات په وخت کښی دهغه دزامنو، لونو او لمسیانو شمیر له سلوتنو څخه زیات ؤ دحق او باطل دلومړنی معرکی یعنی دبدر دغزا په وخت کښی دحضرت انس (رض) عمر ددولس کلونو ؤ اوپیغمبر (ص) په جنګ کښی دشریکیدو لپاره دپنځلس کلنی عمر شرط کړی ؤ ددی شرط دنشتوالی سره سره بیا هم حضرت انس (رض) دغزا په میدان کښی موجود اودخپل بادار په خدمت کښی مصروف ؤ داُحدپه غزا کښی هم حضرت انسؓ ته دپیغمبر (ص) ملګرتیا په نصیب وه اګر که دعمر هغه معیار ته نه ؤ رسیدلی چی رسول الله (ص) په جنګ کښی دګډون کولو لپاره شرط کړی ؤ. حضرت انس (رض) داحزاب په غزا کښی، په بیعت رضوان، په غزوة خیبر، په عمرة القضاء، دمکی دفتح په سفر کښی، دحنین، طائف او تبوك په جنګونو اودحجة الوداع په سفر کښی له سرور کائنات (ص) ملګری ؤ.

په یوولسم هجری کال چی کله سرور عالم (ص) له دی فانی دنیا نه سفر وکړ، پر حضرت انس (رض) باندی غرونه غرونه غمونه راغلل په ترمذی شریف کښی له حضرت انس (رض) نه روایت دی وائی :

په کومه ورځ چی رسول الله (ﷺ) مدینی ته داخل شو نو ټوله مدینه ځلیدله اوپه کومه ورځ چی وفات شو نوټوله مدینه توره تالاره وه، مورِ لادهغه دمزار له دورو څخه لاسونه نه ؤ څنډلی چی دخپلو زړونو په کیفیت کښی مو تغییر ومونده.

له رحلت نه وروسته چی کله ابوبکر صدیق (رض) دمسلمانانو خلیفه وټاکل شو، حضرت انس (رض) په پوره اخلاص له هغه سره بیعت وکړ، او ابو بکر صدیق (رض) دعمر فاروق (رض) په مشوره، دزیات اهلیت اوکفایت لرلو لامله حضرت انس (رض) دبحرین والی وټاکه. دعمر فاروق (رض) په دور کښی

حضرت انس (رض) په زیات شمیر اسلامی جهادونو کښی شریك ؤ نه یوازی دجهاد دمیدان یوغښتلی سپاهی ؤ بلکی دعلم او فضیلت داسمان یو ځلیدونکی ستوری هم ؤ، دحدیثو دروایت په اعتبار سره دصحابه ؤ په لومړی صف کښی ځای لری اوله هغه څخه (۱۲۸۶) حدیثونه روایت شویدی. درسول الله (ص) دخادم حضرت انس (رض) عمر په جهاد، دقرآن، سنت اوفقهی دعلومو په تدریس اوزهد اوتقوی کښی تیر شو، په پای کښی په (۹۳) هجری کښی د (۱۰۳) کالو په عمر پداسی حال کښی لدی بی وفا دنیا نه رخصت شو چی په هغه وخت کښی له ابو الطفیل نه پرته دځمکی پرمخ بل صحابی ژوندی نه ؤ، قطن بن مدرك کلابی (رح) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او بصری ته نږدی په طف نومی ځای کښی دهدایت داسمان پردغه ځلانده ستوری باندی خاوری واړول شوی. (رضی الله عنه)

حضرت ابن ام مکتوم رضی الله عنه

درسول اکرم (ص) خواږه ملګری که څه هم ټول هغه لوړ شخصیتونه دی چی دهغوی تګ لاره دقیامت تر ورځی پوری دامت مسلمه دلاری مشال او دژوند په کړلیچونو کښی دسمی لاری خواته دهدایت منبع ده خوپه دوی کښی ځینی هستئ داسی شته چی دهغوی دمقام او مرتبی په عظمت اولوړتیا باندی قرآن کریم صراحت کړیدی او هرکله چی یو مسلمان دالله جل جلاله دپاك کلام تلاوت کوی دهغوی قدر اومنزلت ئی سترګوته نیغ دریږی لکه چی په سورة (عبس وتولّی) کښی دیو مونسی او معذور صحابی دمعنوی قوت او دالله جل جلاله په وړاندی دهغه دلوړتیا اوعظمت یادونه شویده او په تنبیهی الفاظو کښی دهغه خواته دسرور کائنات (ص) پاملرنه اوتوجه وراړول شویده. دحق دشمعی دغه پتنګ جلیل القدر صحابی حضرت عبدالله بن ام مکتوم (رض) ؤ چی دبینائی له نعمت څخه محروم او دبعثت په لومړنیو دریو کلونو کښی په اسلام مشرف شوی ؤ اودحقپالونکوپه هغه سپیڅلی ډله کښی شامل ؤ چی دسابقون الاولون لقب ورکړل شویدی.

دده دپلار نوم قیس بن زائده او دمورنوم یی ؤ عاتکه بنت عبدالله چی په

تاریخ کښی په اُمِّ مَکْتُوْم سره مشهوره ده. ابن اُمِّ مَکْتُوْم دحضرت خدیجة الکبری (رضی الله عنها) سکنی دماما زوی ؤ او پداسی حال کښی چی دسر سترګی ئی ړندی وی خو دزړه په سترګو ئی دحق او هدایت لاره له اکثره سترګه ورو څخه ښه لیدله اودخپلی باطنی بینائی له امله دالله تعالی په وړاندی محبوب اوګران ؤ. یوه ورځ دحق لټولو اوداسلام زده کولو لپاره په ډیره مینه دهادی برحق سرور عالم (ص) مجلس ته په منډه منډه ورغی، داهغه مرحله وه چی لا پیغمبر (ص) ته دځرګند تبلیغ امر نه ؤ شوی او دحق اوباطل تر مینځ طوفانی کشمکش نه ؤ شروع شوی.

دقریشو لویانو به درسول اکرم (ص) خبری اوریدلی او غوږ به ئی ورته نیوی، پدی ورځ په نبوی مجلس کښی داسلام بانفوذه دښمنان لکه عتبه، شیبه، ابو جهل، اُمیه بن خلف اوابی بن خلف غوندی خلګ ناست ؤ، پیغمبر (ص) ډیره هڅه کوله چی که دغسی با نفوذه خلګ دکفر اوګمراهی له تروړمیو نه راووزی او داسلام په دایره کښی داخل شی، نو دهغوی په اسلام راوړلو سره به اسلامی تحریك قوت ومومی په همدی وخت کښی عبد الله بن ام مکتوم (رض) په مجلس کښی مداخله وکړه عرض ئی وکړ: (ارشدنی یا رسول الله) یعنی ای دالله رسوله! ماته سمه لاره وښیه دا مداخله درسول الله (ص) خوښه نشوه، دهغه پوښتنی ته ئی څه اعتناء ونکړه په وچولی مبارك کښی ئی خط ولویده اومخ ئی ترینه واړوه، پدی منظور چی دقریشو سردارانو ته خپل دعوت پوره وړاندی کړی اوابن ام مکتوم (رض) چی دحضرت ام المؤمنین خدیجة الکبری (رضی الله عنها) دماما زوی ؤ په کور کښی ئی هم له رسول الله (ص) څخه خپلی پوښتنی کولی شوی.

مګر الله تعالی خپل حبیب داسلامی دعوت اوتحریك په مزاج باندی پوه کړ او په تنبیهی الفاظو کښی ئی ورته وفرمایل:

﴿ عَبَسَ وَتَوَلَّىٰٓ ﴿١﴾ أَن جَآءَهُ ٱلۡأَعۡمَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يُدۡرِيكَ لَعَلَّهُۥ يَزَّكَّىٰٓ ﴿٣﴾ أَوۡ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ
ٱلذِّكۡرَىٰٓ ﴿٤﴾ أَمَّا مَنِ ٱسۡتَغۡنَىٰ ﴿٥﴾ فَأَنتَ لَهُۥ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيۡكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَن جَآءَكَ

يَسۡعَىٰ ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخۡشَىٰ ﴿٩﴾ فَأَنتَ عَنۡهُ تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ كَلَّآ إِنَّهَا تَذۡكِرَةٞ ﴿١١﴾ فَمَن شَآءَ ذَكَرَهُۥ ﴿١٢﴾

ترجمه: تریو وچولی سو اومخ یی واړوه پدی خبره چی هغه ړوند ورته راغی، ته څه پوهیږی کیدای شی چی هغه سم شی یا نصحیت ته ځیر شی او نصیحت کول هغه ته ګټه ورسوی ؟ چاچی بی پروائی وکړه تا دهغه لوری ته پاملرنه وکړه پداسی حال کښی چی که هغه سم نشی پرتا ئی څه ضمانت دی ؟ او څوك چی پخپله تاته په منډه راغی اوهغه ویریده، تا له هغه نه مخ واړوه، هیڅکله داسی نده، داخو نصیحت دی، دچاچی خوښه وی ودی منی.

معنا داچی دحق مینان که ډیر کمزوری، بیوسی اوبی چاره خلګ وی هم الله تعالی ته له هغو بانفوذه او بارسوخه خلګو نه ډیر محبوب اوګران دی چی هغوی اسلامی دعوت ته څه اعتنا نکوی اوقیمتی شی ورته نه ښکاری دادحق دیو داعی مسئولیت اوذمه واری نده چی هرو مرو به قوی خلګ دځان ملګری کوی بلکی دیو داعی مسئولیت دا دی چی خلګو ته دحق په لوری دعوت ورکړی که دچا خوښه شی وبه ئی منی اوکه ئی ونه منی دهغه معامله له خدای سره ده. دحق دعوت ډیر لوړ اوقیمتی شی دی، دا دعوت چاته محتاج ندی بلکی انسانان ورته محتاج دی.

جبرائیل علیه السلام چی کله دسورۀ عبس دغه مبارك ایتونه محبوب رب العالمین ﷺ ته لوستل. دهغه پریشانی اواندیښنه شیبه په شیبه زیاتیدله خوکله چی د (کلا انها تذکرة) مبارك ایت ته ورسیده نو رسول کریم (ص) وپوهیدی چی داپه حقیقت کښی ددعوت په هکله درس اوپوهنه ده.

وروسته سمدلاسه دابن ام مکتوم (رض) کورته ورغی هغه ئی مجلس ته راؤست، خپل مبارك څادرئی ورته وغوړاوه اوهغه ئی په ډیر درناوی اواحترام سره ورباندی کښینوه. دسوره عبس له نازلیدو نه وروسته پیغمبر (ص) ، پاکو بیبیانو، اوټولو صحابه ؤ دحضرت ابن ام مکتوم (رض) ډیر زیات احترام کاؤ په مستدرك حاکم کښی له ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رضی الله عنها) څخه روایت رانقل شویدی چی ابن ام مکتوم (رض) به چی هرکله نبوی حرم ته

ورتلی نوهغی (رض) به ورته شات په مخ کښی اینبودل. حافظ ابن عبد البر لیکلی دی چی ابن ام مکتوم (رض) به چی هرکله په نبوی مجلس کښی حاضریدی نو رحمة للعلمین (ﷺ) به ویل: هغه څوك دی په خیر راشی چی دهغه په باره کښی داسمانونو اوځمکی مالك زه تنبیه کړی یم بیابه ئی ورځخه پوښتنه کوله، ووایه که څه حاجت لری ؟ درسول الله (ص) لخوا چی کله صحابه ؤ ته اجازه وشوه چی مدینی ته هجرت وکړی نو حضرت ابن ام مکتوم (رض) هم مدینی ته هجرت وکړ اوسره لدی چی معذور اونابینا ؤ دهجرت او پردیسئ ټول مشکلات ئی په ډیر اخلاص سره وزغمل.

ابن ام مکتوم ﷺ دقرآن کریم حافظ ؤ خلګوته به ئی دقرآن تعلیم کاؤ، نه یوازی په نبوی مسجد کښی مؤذن ؤ بلکی کله ناکله به ئی دامامت وظیفه هم سرته رسوله. په هغه وختونو کښی چی پیغمبر (ص) له مدینی څخه دباندی وتلی دی دیارلس ځله ئی ابن ام مکتوم خپل قائم مقام او دلمانځه امام ټاکلی دی. حضرت ابن ام مکتوم (رض) به نبوی مسجدته دپنځه وخته لمانځه لپاره حاضریده که څه هم چی دلاری په کنډو کپرو کښی به ئی تیندکونه خوړل اوپه تکلیفیده به. سره لدی چی هغه معذور ؤ او دا ایت دهم ده په باب نازل شوی ؤ چی: ﴿لا یستوی القاعدون من المؤمنین غیر اولی الضرر والمجاهدون فی سبیل الله باموالهم وانفسهم﴾.

ترجمه: یعنی کوم مؤ منان چی بی له عذره په کورونو کښی ناست دی په مرتبه کښی له هغو مؤمنانو سره برابر ندی چی دالله ﷻ په لار کښی په سر او مال سره جهاد کوی مګر ددی عفوی او استثناء سره سره ابن ام مکتوم (رض) به کله ناکله په ړندو سترګو دجنګ په میدان کښی دمجاهدینو په صف کښی ولاړ ؤ اودجهاد بیرغ به ئی په لاس کښی نیولی ؤ. دنبی کریم (ص) له رحلت نه وروسته هم صحابه کرامو ﷺ دحضرت ابن ام مکتوم (رض) ډیر زیات احترام ساته اوپه تیره بیا عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښی دهغه لپاره کافی معاش ټاکلی ؤ اویو خدمتګارئی ورته مقررکړی ؤ چی له کوره ترجوماته به ئی بیوی اوراوستی به ئی کله چی عمر فاروق (رض) حضرت سعد بن ابی

وقاص (رض) دعراق فتح کولو لپاره ولیږه نوابن ام مکتوم (رض) سره لدی چی معذور ؤ په اسلامی لښکر کښی شامل شو، همدارنګه دعلامه ابن حجر دوینا له مخی حضرت عبدالله بن ام مکتوم (رض) دقادسیه په جګړه کښی برخوال ؤ. دجنګ زغره ئی اغوستی وه، بیرغ ئی په لاس کښی نیولی او دمجاهدینو دصفونو په مینځ کښی ولاړ ؤ خو دجنګ دګرمیدو په وخت کښی چی کله دصفونو ترتیب پخپل حال پاتی نشو نو په همدی وخت کښی ابن ام مکتوم (رض) دشهادت جام نوش کړ او پخپل خواږه محبوب (ص) پسی داخرت په سفر روان شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو لبابه انصاری (رضی الله عنه)

حضرت ابو لبابه رفاعه بن عبد المنذر دمدینی دانصارو داوس قبیلی دعمرو بن عوف له کورنۍ څخه اودقباء له اوسیدونکو څخه ؤ له هجرت نه مخکښی په اسلام مشرف شوی اوله هغو کسانو څخه ؤ چی دعقبی په ناؤ کښی یی دسرور کائنات (ص) په لاس دسرښندنی بیعت کړی ؤ یعنی په هغی سپیځلی ډله کښی شامل ؤ چی دجمهور علماؤ په نزد دهغوی درجه دبدر له صحابه ؤ څخه هم لوړه ده. له هجرت نه وروسته چی کله فخر الرسل (ص) قباء ته تشریف راؤړی نوحضرت ابولبابه (رض) دنورو هرکلی کوونکو غوندی په ډیره توده ولوله دهغه استقبال وکړ اوبیایی پداسی اخلاص سره ددواړو جهانو دسردار خدمت کاؤ چی دفرشتو وربانډی رخه (غبطه \ قصد) راتله. ابن هشام داهم لیکلی دی چی کومو صحابه ؤ کرامو رضی الله عنهم چی له نبوی هجرت نه مخکښی هجرت کړی اوقباء ته رسیدلی وو حضرت ابولبابه دیوشمیر لومړنیو مهاجرینو میلمه پال ؤ او دریښتینو انصارو درجه اوسعادت ورپه برخه ؤ.

دهجرت په دوهم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر دغزا په وخت کښی دزرکسیز مجهز لښکر مقابلی ته دری سوه دیارلس تنه مؤمنان روان شول له دوی سره صرف شپیته اوښان اودوه اسونه وو اوله مدینی نه تر بدرپوری اتیا میله لاره یی پداسی شان ووهله چی پر یو یو اوښ باندی دری دری تنه غازیان په نوبت سره سپریدل. دیوه اوښ په سپرلی کښی دری کسان

شریك وو: سرورکائنات (ص) فاتح خیبر علی مرتضیٰ (رض) اوحضرت ابولبابه (رضی الله عنه) دنوبت له مخی چی کله ابولبابه پراوښ سپور شو نورسول الله (ص) اوحضرت علی (رضی الله عنه) ورسره پیاده روان وو ابولبابه عرض وکړ:

یارسول الله! مور اوپلار می درنه ځار شه، ته پر اوښ سپور شه، زه به پیاده درسره ځم، رسول اکرم (ص) وفرمایل: (نه! داوښ دسپرلی نوبت ستادی، ته په تګ کښی له مانه زیات تکړه نه یی او بله داچی زه هم غواړم چی دخدای په لاره کښی دپیاده تګ ثواب وګټم).

په همدی سفر کښی چی کله روما نومی ځای ته ورسیدل نورسول اکرم (ص) حضر ت ابولبابه (رض) ته امر وکړ چی ځه بیرته مدینی ته ولاړ شه اوهلته زما دنائب په صفت وظیفه ترسره کوه، ابولبابه (رض) دخپل پیشوا امر ومانه اوسرور کائنات (ص) هغه دبدر په مجاهدینو کښی وشمیره او دنورو غازیانو په اندازه یی دغنیمت له مالونو څخه برخه ورکړه حضرت ابولبابه ته یوازی دبدر دغزا په دوران کښی نه بلکی دعلامه ابن سعد (رح) دوینا له مخی دبنی قینقاع اوسویق په غزاګانو کښی هم په مدینة کښی دفخرالرسل (ص) دنیابت، سعادت ورپه برخه وو.

ابولبابه رفاعه بن عبد المنذر انصاری (رض) دبدرله غزانه وروسته په أحد، احزاب خیبر اونورو غزاګانو کښی له خپل پیشوا (ص) سره ملګری ؤ او په هره غزا کښی یی په ډیره ولوله برخه اخیستی ده.

په پنځم هجری کال کښی داحزاب په غزا پسی یو وخت دبنی قریظه په غزا کښی داسی یوه پیښه مینځ ته راغله چی په تاریخ کښی دحضرت ابو لبابه (رض) دبی ساری شهرت باعث وګرځیدله چی دهغی لنډیز دا دی:

دمدینی یهودی قبیلی بنو قریظه په ظاهره له مسلمانانو سره دننګی تعهد کړی ؤ خو دپردی ترشا داسلام اومسلمانانو پرضد وه دهجرت په پنځم کال کښی چه کله دکافرانو مختلفو ډلو ددولس زره کسیز مجهز لښکر په برابرولو پرمسلمانانو ناڅاپی حمله راوړه اوداسلام مرکز مدینه منوره یی محاصره کړه، دادیره نازکه مرحله وه او دتعهد پر اساس پر بنو قریظه ؤ باندی لازمه وه چی

لومړی خوبی دمسلمانانو ملاتړ کړی وای اوکنه نولږ ترلږه بیطرفه پاتی شوی وای خوهغوی دایو کارهم ونکړ بلکی له کافرانو سره په سازش کولو یی دښار دامنیت په مختل کولو لاس پوری کړچی ددی خطرناك عمل نه په خبریدو سره رسول الله (ص) حضرت سعد بن معاذ (رض) اوحضرت سعد بن عباده (رض) له خپل دغه پیغام سره ورولیږل چی پدی نازکه مرحله کښی نه ښائی خپل تعهد مات کړی. مګر بنوقریظه په جواب کښی وویل: مورږ نه محمد (ص) پیژنو اونه زمورږ او دهغه ترمینځ کوم تعهد اوپیمان شته.

ددی ځواب په اوریدو سره رسول اکرم (ص) چوپ شو خو دکفارو دلښکر له تیښتی نه وروسته یی دبنو قریظه کلاګانی محاصره کړی چی له پنځه ویشتو ورځو محاصری نه وروسته هغوی دمقاومت همت له لاسه ورکړ او پیشنهاد یی وکړ چی دخبرو اترو لپاره دی حضرت ابو لبابه چی دهغه قبیله ددوی له زړو حلیفانو څخه وه ورولیږل شی، رسول اکرم (ص) دبنو قریظه غوښتنه ومنله اوحضرت ابولبابه یهودو ته مشوره ورکړه چی وسله کښیږدی خو ددی خبری ترڅنګ یی پخپل لاس سره دخپلی مری خوا ته اشاره وکړه، معنایی داوه چی تاسی به دخپلی غداری اوخیانت له کبله وژل کیږی. ددی اشاری کولو سره سم یی په زړه کښی را وګرځیدله چی ما خو دمسلمانانو یو حربی راز افشا کړی، که یهودیان دمرګ دخطر لیدلو لامله په کوم خطرناك اقدام لاس پوری کړی اومسلمانانو ته څه زیان ورسوی ددی مسئولیت به زما پرغاړه وی ددی احساس له امله ولړزیده ځان یی دخدای اورسول سره دخیانت مرتکب وګانړه، (انا لله وانا الیه راجعون) یی وویل او له سترګو نه یی دومره اوښکی وبهیدلی چی ږیره یی لمده شوه، له ډیره خجالت نه له پیغمبر (ص) سره مخامخ نشو، نبوی مسجد ته ولاړی اوهلته یی خپل ځان په نبوی ستنی پوری، په ځنځیر باندی کلك وتاړه، شپه ورځ یی الله تعالی ته زاری کولی چی: خدایه! زما قصور معاف کړه.

خوراك څښاك یی پریښود، یوازی دلمانځه اوانسانی ضرورت لپاره به یی خان خوشی کاؤ او بیا به یی خپلی لور ته ویل چی ما وتړه، کله کله به یی

لور یوه یوه دانه خرماپه خوله کښی ورکوله چی دهغه قوت لا یموت شی، دښو قریظه یهودو خپله سزا ومیندله، نارینه یی ووژل شول ښځی اوماشومان یی اسیران ونیول شول، خوحضرت ابولبابه لاهم هغسی تړلی ؤ پیغمبر (ص) هم دهغه دخوشی کولو موضوع خدای ته وسپارله اوویی فرمایل: (که په لومړی وخت کښی ابولبابه ماته راغلی وای، مابه ورته دالله نه مغفرت غوښتی ؤ خو اوس چی څه وشول هغه شویدی) حضرت ابو لبابه ډیری ورځی په همدی تکلیف کښی تیری کړی، له ډیری ژړا نه یی دسترګو بینائی کمزوری شوه او بدن یی هم دومره ضعیف شوی ؤ چی بی هوښه پرځمکه راولویده. همدا هغه وخت ؤ چی دغفور رحیم خدای درحمت سمندر څپانده شو اوپر پیغمبر (ص) باندی دسهار له ختلو نه مخکښی دسورۀ انفال دا ایتونه نازل شول:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَخُونُواْ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓاْ أَمَٰنَٰتِكُمۡ وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ٢٧ وَٱعۡلَمُوٓاْ أَنَّمَآ أَمۡوَٰلُكُمۡ وَأَوۡلَٰدُكُمۡ فِتۡنَةٞ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجۡرٌ عَظِيمٞ ٢٨ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَتَّقُواْ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّكُمۡ فُرۡقَانٗا وَيُكَفِّرۡ عَنكُمۡ سَيِّـَٔاتِكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ٢٩ ﴾

ترجمه: ای مؤمنانو! له الله اورسول سره خیانت مکوی اوپخپلو امانتونو کښی هم خیانت مکوئ پداسی حال کښی چی پوهیږی. پدی پوه شئ چی ستاسی مالونه اوستاسی اولادونه دازمیښت وسایل دی اوله الله سره لوی اجر دی، ای مؤمنانو! که تاسی له خدایه وویریږی نوالله به تاسی ته دتمیز قدرت درکړی اوستاسی بدی به درڅخه ایسته کړی اوستاسی قصور به دروښنی الله دلوی فضل خاوند دی).

پیغمبر (ص) چی پدی وخت کښی دحضرت ام سلمه (رض) په حجره کښی ؤ په موسکا شونډو یی وفرمایل: (دابو لبابه توبه قبوله شوه) ام سلمه (رض) عرض وکړ: مور اوپلار می درنه ځار شه، که اجازه وی چی زه ابولبابه ته زیری ورکړم؟ ویی فرمایل: (اجازه ده) بیا هغی (رضی الله عنها) له خپلی حجری نه

چی مسجد ته نژدی وه، غږ وکړ: (ابولبابه مبارك شه، ستا توبه قبوله شوه) دا اوازه ډیره ژر په ښار کښی خپره شوه او خلګ ډلی ډلی راتلل حضرت ابو لبابه ته یی مبارکی ورکوله، خلګو چی وغوښتل ابولبابه له ستنی څخه خلاص کړی نوهغه وویل: (ترڅو چی رسول الله (ص) ماګناه ګار خلاص نکړی زه به هم دلته ترلی یم) رسول الله (ص) چی دسهار دلمانځه لپاره راغی هغه یی پخپل مبارك لاس سره پرانستی.

اوس هم په نبوی مسجد کښی یوه ستن دابو لبابه په ستنی مشهوره ده. حضرت ابولبابه (رض) چی عذر یی دالله به دربار کښی قبول شو او دمغفرت زیری ورکړل شو سربیره پدی چی یو سړښندونکی مجاهد ؤ درسول (ص) په مجلس کښی دهمیشه کښینستلو لامله دعلم خزانی هم ورپه برخه شوی وی چی عبدالله بن عمر (رض) غوندی جلیل القدر صحابی اوسعد بن مسیب (رح) عبدالرحمن بن یزید (رح) ابوبکر بن عمرو بن حزم (رح) سالم بن عبد الله (رح) اونافع مولی ابن عمر (رح) غوندی دتابعینو لویان دهغه شاګردان وو. (رضی الله عنه)

حضرت اسعد بن زراره (رضی الله عنه)

حضرت اسعد بن زراره دمدینی دانصارو دخزرج دمشهوری قبیلی دښو نجارله کورنی څخه ؤ اودهغو کسانو په لومړی صف کښی یی ځای درلود چی هغوی دعقبه په ناؤ کښی دسرور کائنات (ص) په لاس دسړښندنی بیعت وکړ اوهغه ته یی دعوت ورکړ چی دمکی له ظالمانو څخه هجرت وکړی اومدینی منوری ته ولاړ شی.

الله تعالی حضرت اسعدبن زراره ته صحالح فطرت ورکړی ؤچی دجاهلیت په زمانه کښی هم له شرك او بت پرستی څخه متنفر اودتوحید منونکی ؤ. کله به یی چی دیثرب له یهودی عالمانو څخه داخر الزمان پیغمبر دبعثت خبره اوریدله نوپه زړه کښی به یی داهیله څپانده کیدله چی کاشکی ماته هم ددغه پیغمبر (ص) دلیدلو سعادت راپه برخه شی دهغه داسپیڅلی هیله پداسی شان ترسره شوه چی دبعثت په (۱۱) کال دحج په موسم کښی په منی کښی دعربوله

ګوټ ګوټ نه دراغليو قبيلو خلګو خيمی درولی وی، رسول اکرم (ص) له خپل عادت سره سم پدی خيمو کښی ګرځيده اوخلګوته يی دحق بلنه وړاندی کوله. پدی لړ کښی چی کله دجمره عقبه څنګ ته ورغی ويی ليدل چی په يوه خيمه کښی شپږ کسان چی له دری سوه ميله ليری فاصلی يثرب نه راغلی ناست دی او پخپلو کښی په خبرو اترو بوخت دی.

رسول الله (ص) پر هغوی سلام واچوه اوويی فرمايل: (تاسی به زما خبری ته غوږ کښيږدی؟)

هغوی عرض وکړ: ولی نه، ووايه څه ويل چی غواړی، پيغمبر (ص) په ډيره خوږه لهجه دالله ﷻ دجلالت اوعظمت پيغام ورته واوروه، دتوحيد بلنه يی ورکړه او ويی فرمايل: (زه دالله وحده لاشريك له رسول يم اوپدی مامور شوی يم چی دخدای بندګانو ته سمه لاره وښيم) دغو شپږو کسانو چی نومونه يی وو: اسعد بن زراره، عقبه بن عامر، عوف بن حارث بن عفرا، رافع بن مالك، قطبه بن عامر اوجابر بن عبدالله، درسول کريم عليه افضل التحية والتسليم ويناپه ډيره مينه اوپوره غور سره واوريدله اوبيايی عرض وکړ: (الله تعالی چی په تا باندی کوم کلام نازل کړيدی دهغه څه برخه موږ ته واوروه؟)

پيغمبر (ص) دسورة ابراهيم په لوستلو شروع وکړه، دڅو ايتونو په لوستلو سره دقرآن مجيد فصاحت اوبلاغت دهغوی پرزړونو باندی ژوره اغيزه وکړه، يو بل ته يی سره وکتل او ويی ويل:

(قسم په خدای چی داهماغه پيغمبر دی چی زموږ دسيمی يهوديان يی تل يادونه کوی، راځئ چی موږ په ده باندی په ايمان راوړلو کښی له يهودو نه مخکښی شو).

ټولو عرض وکړ: ای محمده موږ دزړه له کومی ستا دعوت منو اوشاهدی وايو چی الله ﷻ يودی اوته دهغه رينبتونی رسول يی پدی شپږو کسانوکښی حضرت اسعد بن زراره لومړی مؤمن ؤ چی وړاندی شو اوعرض يی وکړ: (يا رسول الله! ماته دی مبارك لاس راکړه چی زه درسره داسلام بيعت وکړم بيا ورپسی دهغه نور پنځه ملګری وړاندی شول او دسرور کائنات (ص) په لاس

یی بیعت وکړ اوپه اسلام مشرف شول. حضرت اسعد بن زراره اودهغه پنځه مؤمن ملګری چی کله مدینی ته ستانه شول هلته یی پخپلو قبیلو کښی دحق تبلیغ شروع کړ چی دهغوی ددعوت په برکت ځینی نیك فطرته خلګ په اسلام مشرف شول. په راتلونکی کال یعنی دبعثت په (۱۲) کال کښی دمدینی دولس تنه مسلمانان دحج په موسم کښی مکی ته ولاړل، لس ۱۰ دخزرج اودوه داوس قبیلی څخه وو چی په خزرجیانو کښی یوتن حضرت سعد بن زراره (رض) هم ؤ، رسول الله (ص) چی دهغوی له راتګ نه خبرشو دشپی یی منی ته تشریف یوؤړ او دعقبه په ناؤ کښی یی له هغو سره لیدنه کتنه وشوه، ټولو ته دپیغمبر (ص) دبیعت کولو سعادت په نصیب شو او ددی خبرو ژبنه یی وکړه ، چی:

۱- موږ به شرك نه کوو.

۲- غلا به نه کوو.

۳- دبیحیایی دچارو به نه مرتکب کیږو.

۴- خپلی لونی به نه وژنو.

۵- په چا پوری به تور تهمت نه وایو.

۶- درسول الله (ص) له امرنه به سر نه غړوو، په هرحال کښی به یی امر منو که دسختی حالت وی اوکه داسانی.

۷- په هرحال کښی به حق وایو اودحق په لاره کښی به دهیچا له محاکمی څخه نه ویریږو. له بیعت کولونه وروسته پیغمبر (ص) هغوی ته وفرمایل: که تاسی خپله ژبنه پوره کړه نوتاسی به دجنت مستحق یاست اوکه ژبنه موماته کړه نوبیا دالله تعالی خوښه ده چی بخښنه درته کوی اوکه په عذابوی مو. دغه بیعت ته په تاریخ کښی بیعت عقبه اولی وایی دعلامه طبری اوابن هشام دوینا له مخی دغوبیعت کوونکو صحابه ؤ درخصتیدوپه وخت کښی له رسول الله (ص) څخه غوښتنه وکړه چی دقرآن دتعلیم لپاره هغوی ته یومعلم ورکړی. رسول الله (ص) دهغوی پیشنهاد منظورکړ اوددی سترخدمت لپاره یی حضرت مصعب بن عمیر (رض) ورسره مدینی ته ولیږه او دټولو سیرت لیکونکو دمتفقه روایت له مخی دقرآن معلم حضرت مصعب (رض) په مدینه کښی

دحضرت اسعد بن زراره (رض) میلمه ؤ او دهم هغه کوریی دتعلیم اوهدایت او دتبلیغ اودعوت مرکز وګرځوه ګواکی دمدینی پرتیارو کوټو باندی به دهدایت پلوشی دهمغه له کورڅخه خوریدلی اودا سعادت هم الله تعالی هغه ته په برخه ورکړی ؤ په ډیره لږ موده کښی دمدینی په زیات شمیر کورونو کښی داسلام دلمر وړانګی خپری شوی او داوس اوخزرج دمشهورو قبیلو په کورنیو کښی داسی کور پاتی نشو چی لږ ترلږه یو تن یی په اسلام نه وی مشرف سوی. خو له دی سره سره متاسفانه ددغو قبیلو سرداران تریو وخته له اسلامی دعوت سره نا اشنا پاتی وو چی له دی امله طبیعی خطره ده داسلامی دعوت دتعمیم په مخکښی څه خنډونه موجود وو مګر الله تعالی ددی خنډونو ایسته کولو لپاره هم لار هواره کړه. دحضرت مصعب ددعوت او دحضرت اسعد بن زراره دحمایت په برکت دمدینی لوی سرداران لکه حضرت اسیدبن حضیر اوحضرت سعد بن معاذ په اسلام مشرف شول اوبیا دهغوی په بلنه ډیر زیات خلګ دحق دشمعی پتنګان شول او دمدینی پرټوله فضابه دتکبیر دنعرو وړانګی پورته کیدلی. دنبوت په (۱۳) کال دمدینی دمسلمانانو پنځه اویا کسیز ټولګی چی (۷۳) نارینه اودوه بیبیانی وی دحج په موسم کښی مکی ته ولاړل پدی سفر کښی هم حضرت اسعد بن زراره موجود ؤ. داځل بیا رسول الله (ص) دعقبه په ناؤ کښی له خپلو عاشقانو سره پداسی حال کښی ولیدل چی عباس بن عبد المطلب هم ورسره ملګری ؤ. حضرت عباس پدی پوهیدلی ؤ چی دمدینی مسلمانان رسول الله (ص) ته دعوت ورکوی چی مدینی ته هجرت وکړی نویی وویل: (ای دیثرب خلګو! محمد (ص) په خپله کورنۍ کښی یومعزز اومحترم شخصیت دی، مشرکان دده سخت دښمنان دی خوبنو هاشم اوبنومطلب تل دده حمایت اوننګه کړیده اوآینده به یی هم کوی. اوس چی تاسی دعوت ورکوی چی یثرب ته ولاړ شی، نښه فکر وکړی دا ډیره لویه ذمه واری ده اوکه حمایت یی کولای شئ نښه ده اوکنه نوپخپل حال یی پریږدی) دمدینی دمؤمنانو له جملی ته حضرت براء بن معرور (رض) پاڅیده ویی ویل: (عباسه! مورږ ستاخبره واوریدله، ته هم واوره اوپه یاد ولره چی مورږ بی غیرته خلګ نه یو مورږ دتورو

ترسیوری لاندی رالوی شوی یو) ددی بیعت په وخت کښی چی په تاریخ کښی ورته بیعت عقبه ثانیه وائی حضرت اسعد بن زراره (رض) بیا ترټولو دمخه پاځیدی، درسول الله (ص) لاس یی ونیوه اوخپلو ملګروته یی وویل: (واوری دیثرب خلګو! مورږ پدی سفرکښی دخپلو اوښانو توری ددی عقیدی لپاره اوبه کړیدی چی دادالله ﷻ رسول دی، له ځانه سره دده بیول په حقیقت کښی دټولو عربو ددښمنی په محاذکښی دریدل دی، کیدای شی دده دحمایت په لاره کښی ستاسی مشران ووژل اوستاسو بدنونه ددښمنانو په تورو سره ټوټی ټوټی شی، که ددی ټولو سختیو زغملوته چمتو یاست نودی درسره بوځئ الله ﷻ به اجر درکړی او که دویری اوخطر احساس کوی نوپخپل حال یی پریږدی اومعذرت وغواړئ. ټولو وویل: (مورږ ددی هرڅه سره سره په خدای قسم دی چی بیعت کوو اوبیابه هیڅکله خپل بیعت مات نکړو) په لیلة العقبه کښی دولس تنه نمایندګان وټاکل شول چی په هغو کښی په خپله حضرت اسعد بن زراره هم ؤ، یوازی نماینده نه بلکی پیغمبر (ص) حضرت اسعدبن زراره (رض) دنمایندګانو درئیس په صفت هم وټاکه. له نبوی هجرت نه وروسته حضرت اسعد بن زراره به هر وخت دسرور کائنات (ص) په خدمت کښی حاضر ؤ اوله نبوی شمعی څخه به دپتنګ په څېر تاویده خوله هغه سره دعمر مهلت ډیره یاری ونکړه او دهجرت دلومړی کال دشوال په میاشت کښی وفات شو اوپخپله رسول الله (ص) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ.

حضرت اسعد بن زراره (رض) که څه هم داسلام دمدنی دور په لومړیو وختونو کښی له فانی دنیانه سترګی پټی کړی خو دبعثت له (۱۱) کال نه دهجرت ترلومړی کال پوری چی هغه درسول الله (ص) په حمایت اونصرت او داسلام په خپرولو کښی کوم خدمتونه وکړل هغه به ترقیامته پوری داسلامی تحریك دبچیانو دلاری مثال وی. (رضی الله عنه)

حضرت ابو سلمه عبد الله مخزومی ﷺ

حضرت ابو سلمه عبد الله بن عبد الاسد دقریشو بنو مخزوم قبیلی ته منسوب اودرسول اکرم (ص) له نژدی خپلوانو څخه ؤ دهغه مور بره بنت عبد

المطلب دسرور کائنات (ص) ترور (عمه) وه او دبخاری اومسلم دوینا له مخی حضرت ابوسلمه درسول الله (ص) رضاعی ورورهم ؤ یعنی حضرت رسول اکرم (ص) حضرت ابو سلمه او حضرت حمزه دریو واړو ته حضرت ثوییه شیدی ورکړی وی.

حضرت ابو سلمه (رض) مخزومی اودهغه میرمن ام سلمه (رضی الله عنها) هند بنت ابی امیه په هغه وخت کښی دحق دعوت ته لبیك وویل چی لا رسول اکرم (ص) دحضرت ارقم بن ابی الارقم په کور کښی دیره نه ونیولی یعنی دبعثت په لومړیو دریو کلونو کښی چی دمؤمنانو شمیر دګوتو دشمیر په اندازه ؤ او داسلام نوم په خوله اخیستل دمرګ او ژوبلی اوسختو مصیبتونو داور بتې ته وردانګل ؤ دمکی عامو خلګو په ظاهری لحاظ په عیش اونوش اومزو اوچړچو کښی شپی تیرولی او دهوا اوهوس په څپو کښی غرق وه مګر مؤمنان یعنی دخدای ﷻ هغه بندګان چی دژوند او مرګ په اصلی فلسفه پوهیدلی وو، دکائناتو له رمزونو سره اشنا شوی وو او په هغی بلنی پسی روان شوی وو چی په ریښتینی توګه دفلاح اوسعادت لاره ده هغوی له درندو کړاوونو سره لاس په ګریوان وو حضرت ابو سلمه (رض) له همدی ډلی څخه ؤ اودبعثت ترپنځم کال بوری یی دمشرکانو وحشیانه ظلمونه په سړه سینه وزغمل هیڅ یومصیبت هم دهغه په محکمه او راسخه عقیده کښی څه سستی رانه وستلی شوه ځکه چی هغه پدی پوهیده چی دا الهی سنت دی چی دکامیابی او سعادت لاره دخدای درضا او جنت لاره دسختیو په مینځ کښی تیره شویده او ددوزخ لاره دخوندونو او عیاشیو په مینځ کښی.

کله چی پنځه کاله پرله پسی دحق دشمعی پتنګان دنور او رڼا ددښمنانو دلاسه دظلم په ژرنده ویلیدل! اوسړه ځمکه ورباندی هروخت سره وه نوسرور کائنات (ص) اجازه وکړه چی حبشی ته هجرت وکړی هغی ځمکی ته چی دهغی واکمن نجاشی یو خواخوږی انسان ؤ او دپردیسو مظلومانو حمایت او ملاتړ یی کاؤ دمهاجرینو لومړنی ډله پنځه لس کسان وو یوولس نارینه اوځلور ښځی چی په هغو کښی ابوسلمه (رض) اومیرمن یې دواړه شامل وو له هجرت نه

دری میاشتی وروسته دهغوی غوږ ته اوازه ورسیدله چی مشرکانو ایمان راوړیدی یا داچی درسول اکرم (ص) سره یی صلح کړیده او مؤمنان نه ځوروی نو ددی خبر په اوریدلو مکی ته راستانه شول خو کله یی چی ولیدل چی دمشرکانو وحشت دپخوانه لازیات شوی دی نومجبورشول چی دعربو دتعامل سره سم هریو په مکه کښی دخپلو خپلوانو ننګه اوحمایت تر لاسه کړی.

ابن هشام لیکلی دی چی حضرت ابو سلمه (رض) دخپل ماما ابو طالب په کور کښی پناه واخیسته.

دبنو مخزوم قبیلی خلګو ابوطالب ته ګوابښ وکړ چی یوخو تا له پخوانه خپل وراره محمد (ص) په خوا پوری نیولی دی او ملاتړ یی کوی اوبل دی اوس زموږ دقبیلی سړی ابو سلمه ته پخپل کور کښی پناه ورکړه موږ دانشو منلی ابوطالب جواب ورکړ: محمد رسول الله (ص) زما وراره او ابو سلمه می خوریی دی ځکه داحق لرم چی خپل وراره ته پناه ورکړم داحق هم لرم چی خپل خوریی ته پناه ورکړم.

له دی پیښی نه وروسته دحق دښمنانو چی دحق دپلویانو دصبر او استقامت په لیدلو یی دتوحید دانقلاب ویره اوخطر په زړه کښی ورځ په ورځ زیاتیده پر مسلمانانو یی دخپلو ظلمونو لړی لا زیاته کړه چی په نتیجه کښی رسول الله (ص) یوځل بیا هدایت وکړ چی حبشی ته هجرت وکړی اوداځل (۸۳) نارینه ؤ اوشلو ښځو هجرت وکړ چی دمهاجرینو پدی قافله کښی هم حضرت ابوسلمه (رض) اودهغه میرمن ام سلمه شامل وو اودبعثت تر دولسم کال پوری په حبشه کښی پاتی شول له نبوی هجرت نه دمخه یی مکی ته تشریف راوړ خو کله یی چی ولیدل چی داسلام اومسلمانانو په مقابل کی دخدای ددښمنانو غوسی اودښمنی له پخوانه زیات تاؤجن دی نو دنبوت په (۱۲) کال یی مدینی ته دهجرت اراده وکړه.

پدی وخت کښی دهغه ټوله شتمنی یو اوښ ؤ خپله میرمن ام سلمه (رضی الله عنها) اوخپل زوی سلمه یی پراوښ سپاره کړل او پخپله پیاده ورسره روان شو. دحضرت ام سلمه (رضی الله عنها) قبیله بنو معیره چی خبر شول نو راغلل

اوښ یی محاصره کړ اوابوسلمه (رض) ته یی وویل: ته کولای شی چی ولاړشی خوزمورږ خورلږه درسره نه پریږدو هغوی ام سلمه (رضی الله عنها) له اوښ نه کوزه کړه اوله ځانه سره یی بوتله اودابوسلمه (رض) دقبیلی خلګ راغلل سلمه یی له خپلی مور نه جداکړ اوهغوی ته یی وویل: تاسی چی خپله لور زمورږ له تربور نه بیله کړه مورږ خپل هلك نه پریږدو چی له تاسی سره ولاړ شی.

علامه بلاذری (رح) لیکلی دی چی پدی کشمکش کښی دحضرت سلمه دلاس هډوکی مات شو چی بیا دمرګ تروخته پوری سم جوړ نشو. ښځه په یوه اوزوی په بله خوا ولاړ خوددی دردوونکی منظر لیدلوسره سره ابوسلمه (رض) پر خپل زړه دصبر غټه تیږه کیښودله اویوازی دمدینی په لور روان شو له حق سره دمینی په خاطر دری کسیزه کورنی دری ټوټی شوه ام سلمه (رضی الله عنها) دبنو مغیره په قبیله کښی سلمه دبنو مخزوم دبنو عبد الاسد په کورنی کښی اوابو سلمه (رض) په مدینه منوره کښی درې واړو یوله بل نه دجدائی غمونه ګالل.

حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) یوکال مسلسل هرسهار به له کوره راوتله ټوله ورځ به پرابطح نومی غونډی باندی ناسته وه ژړا اوزاری به یی کوله. یوه ورځ دبنو مغیره یوزړه سواندی سړی دهغی داحالت ولیده زړه یی ودردیده دخپلی قبیلی افراد یی راټول کړل او هغوی ته یی وویل:

دا ښځه زمورږ خپله وینه ده مورږ به ترڅو پوری دا له خپل میړه او زوی نه جدا ساتو ای بنومغیره داظلم دی اوزمورږ قبیله دخپل شرافت اوشجاعت لامله ظلم نه خوښوی. دهغه دویناپه اوریدو سره دخلګو په زړه کښی رقت پیدا شو حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) ته یی وویل کولای شی چی ولاړه شی مدینی ته اوله خپل میړه سره یوځای ژوند وکړی بنو عبد الاسد چی خبر شول هغوی هم سلمه خپلی مورته وسپاره حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) خپل زوی په غیږ کښی واخیست پر اوښ سپره شوه اودمدینی لاره یی په مخ کښی ونیوله دمکی وادی ته نژدی په تنعیم نومی ځای کښی دبنو عبدالدار قبیلی یوشریف انسان عثمان بن طلحه چی له حدیبیې نه وروسته په اسلام مشرف شو په مخه

ورغی پوښتنه یی وکړه: ای دابن امیه لوری! چیرته ځی؟

جواب یی ورکړ: مدینی ته. پوښتنه یی وکړه: څوك درسره دی؟

جواب یی ورکړ: الله اوبل زما دا ماشوم زوی، عثمان بن طلحه ته غیرت ودریده دهغی داوښ مهار یی ونیوی او ورسره روان شو کله به چی شپه راتله نو اوښ به یی په یوی ونی پوری تاړه پخپله به هم لیری په یوه ګوښه کښی ویده کیده او چی سهاربه شو بیابه یی اوښ راوسته ام سلمه (رضی الله عنها) او سلمه (رض الله عنه) به پراوښ سپاره شول هغه به پیاده ورسره روان وو څو چی دمدینی قباء نومی ځای ته ورسیدل هلته چی حضرت ابوسلمه (رض) دیره ؤ. حضرت ابوسلمه (رض) دخپلی میرمنی اوماشوم زوی په لیدلو له حده زیات خوشاله شو او دالله تعالی شکر یی ادا کړ. عثمان بن طلحه بیرته دمکی خواته روان شو.

حضرت ام سلمه (رضی الله عنها) به تل داخاطره یادوله ویل به یی: (داسلام په خاطر دابو سلمه له کورنۍ نه زیات به پرچا باندی غمونه نه وی راغلی اوله عثمان بن طلحه نه زیات شریف اوخوا خوږی انسان می بل نه دی لیدلی) حضرت ابو سلمه (رض) اودهغه میرمن ام سلمه (رضی الله عنها) دری ځلی هجرت کړیدی دوه ځله حبشی ته اویو ځل مدینی منوری ته ګواکی دژوند یوه برخه یی دخدای درضا لپاره په پردیسی اومحرومیت کښی تیره کړه. کله چی رسول اکرم (ص) مدینی ته هجرت وکړ نو دمواخات دعقد په لړ کښی یی دحضرت ابوسلمه (رض) وروروڼی دمشهور انصاری صحابی حضرت ابوخیثمه (رض) سره برقراره کړه اودهغه داستوګنی لپاره یوه ټوټه ځمکه ورکړه چی هغه په کښی مینه ودانه کړه اوپه کښی میشت شو.

حضرت ابوسلمه (رض) نه یوازی داسلام دروښانه لمر راختو له لومړیو وختونو راهیسی ددعوت ددور بی شمیره ستونزی وزغملی بلکی دجهاد دګرم سنګر یواتل سپاهی هم ؤ دهجرت ددویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر تاریخی غزا مینځ ته راغله اوپه هغی کښی دری سوه دیارلس تش لاسو مؤمنانو دکافرانو دزرکسیز مجهَّز لښکر دمقابلی لپاره دقربانی او

سرښندنی په توده ولوله ومیدان ته ودانګل پدې وخت کښی حضرت ابوسلمه (رض) ددغی مشهوری معرکی یو سر ښندونکی برخوال او داسلامی لښکر یو نامتو عسکرؤ. یو کال وروسته بیا دهجرت په دریم کال دأحد تاریخی غزا مینځ ته راغله حضرت ابوسلمه (رض) په دی غزا کښی هم دسرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ دجګړی په دوران کښی دابو اسامه جشمی په نوم یو مشرك په کمین کښی ناست اوپرهغه باندی یی دیو زهرجن غشی وار وکړ چی دهغه مټ سخت زخمی شو. له یوی میاشتی علاج نه وروسته په ښکاره روغ شو خو د هغه غشی زهرو ورو ورو دهغه په بدن کښی کار کاؤ ترڅو چی څه موده وروسته ډیر سخت ناروغ شو رسول اکرم (ص) دهغه پوښتنی ته ورغی کورته چی داخل شو حضرت ابوسلمه (رض) په ځیرځیر سره دهغه مبارك مخ ته وکتل اوبیله دی چی خبری ورسره وکړی روح یی والوته پداسی شان چی تابه ویل درسول الله (ص) راتګ ته دهغه روح ایسار ؤ سرور کائنات (ص) دهغه دجسد ترڅنګ ودریده او دعایی وکړه (الهی! دده قبر پراخ او روښانه کړه اوله نورنه یی مالا مال کړه. خپل دغه بنده ته مغفرت وکړه اودسمی لاری دموندونکو په ډله کښی لوړه درجه ورکړه).

په مسند احمد بن حنبل کښی پخپله دام سلمه (رضی الله عنها) داروایت راغلی دی چی: یوه ورځ ابوسلمه (رض) درسول الله (ص) له مجلس نه ډیر خوشاله راغی راته ویی ویل: نن درسول الله (ص) وینا ډیر خوشاله کړم. هغه وفرمایل: (یومسلمان چی دغم په وخت کښی دادعا وکړی چی خدایه! پدی مصیبت کښی راسره مرسته وکړه او ښه نعم البدل راکړه نو خدای تعالی یی دعا قبلوی) کله چی ابوسلمه (رض) وفات شو زه ډیره غمجنه شوم اوهمدا دعا می وکړه خوپه عین وخت کښی می فکر وکړ چی له ابوسلمه (رض) نه به ښه نعم البدل څوك وی؟

کله چی زما عادت تیر شو او پخپله رسول الله (ص) راته دنکاح پیغام ولیږه نوراته ثابته سوه چی الله تعالی ماته له ابوسلمه (رض) ښه نعم البدل راپه برخه کړ. (رضی الله عنه)

حضرت ابو العاص بن ر بیع رضي الله عنه

حضرت ابو العاص بن ربیع چی اصلی نوم یی لقیط ؤ دقریشو دبنو عبد شمس له کورنۍ څخه اودهغه دنسب لړۍ په څلورم پلار عبد مناف کښی دسرور کائنات (ص) دنسب سره یوځای کیږی او دهۍ په یووالی سر بیره یی له رسول الله (ص) سره دوینی پیوند هم درلود پدی معنی چی درسول الله (ص) له دریو زومانو څخه یو تن ؤ چی دوه نور حضرت عثمان ذو النورین (رض) او حضرت علی (رضی الله عنه) وو. دسرور کائنات (ص) مشره لور حضرت زینب (رضی الله عنها) دحضرت ابو العاص په نکاح کښی حضرت رقیه اوام کلثوم (رضی الله عنها) یوه په بلی پسی دحضرت عثمان بن عفان په نکاح کښی او جنتی بی بی حضرت فاطمة الزهراء (رضی الله عنها) دحضرت علی بن ابوطالب (رض) په نکاح کښی وی.

له یوی خوا دا اوله بلی خوا دحضرت ابو العاص مور هاله بنت خویله دام المؤمنین حضرت خدیجة الکبری (رضی الله عنها) سکنۍ خور وه چی دصحابیت سعادت ورپه برخه ؤ اوله حضرت خدیجة الکبری (رضی الله عنها) نه وروسته تریو وخته ژوندۍ وه اودسرور عالم (ص) په وړاندی یی خاص مقام اومنزلت درلوده لکه چی حافظ ابن عبد البر (رح) په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی یو ځل له مکی مکرمی نه مدینی منوری ته درسول الله (ص) دلیدنی لپاره ورغله درسول الله (ص) کورته چی ورسیدله دکورپه دروازه کښی یی ددا خلیدو داجازی غوښتلو لپاره غږ وکړ، له دی کبله چی دهغی اواز دحضرت خدیجة الکبری (رضی الله عنها) له اواز سره پوره شباهت درلود نوپیغمبر (ص) ته ام المؤمنین خدیجة الکبری (رضی الله عنها) چی دامهات المؤمنین په لړ کښی لومړنۍ بی بی لومړنۍ مسلمانه اودمحمدی دعوت په ترخو سختو پړاوونو کښی دپیغمبر (ص) خواخوږی اوملګری وه وریاده شوه اوام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رضی الله عنها) ته یی وفرمایل: دابه دخدیجی خور هاله وی، هغه چی کورته ننوتله نوسرور کائنات (ص) دهغی ډیر زیات احترام او درناوی وکړ.

دابن اثیر اوحافظ ابن حجر عسقلانی دوینا له مخی حضرت ابو العاص له خلګوسره په برخورد کښی دډیر ښه سلوك خاوند اوپه چارو کښی ډیر زیات امانتدارۀ اوسربیره په امانتداری ډیر زړه ور اوتوریالی هم ۀ چی عربو به هغه ته (دحجاز زمری) ویل له بعثت نه مخکښی دحضرت خدیجی (رضی الله عنها) په پیشنهاد رسول الله (ص) خپله مشره لور حضرت زینب (رضی الله عنها) هغه ته په نکاح کړه. کله چی رسول کریم صلوات الله علیه وسلامه دحق دعوت پیل کړ دخپلی مور حضرت خدیجه الکبری (رضی الله عنها) په تعقیب حضرت زینب (رضی الله عنها) هم په اسلام مشرفه شوه خو له بده مرغه ابو العاص فردی اوقومی مصالحو ته په ایمان باندی تر جیح ورکړه اودخپل پلرنی مذهب په حال کښی ایسار پاتی شو او دپخوا په شان ئی ژوند ژواك ته ادامه ورکړه. ابوالعاص که دمؤمنانو په ډله کښی ونه دریده خو دهغو کسانوپه صف کښی هم ولاړنه ۀ چی هغوی خپل ټول طاقت درسول الله (ص) اودهغه دمؤمنو ملګرو دځورولو په لاره کښی په کار اچولی ۀ بلکی په سختو حالاتو کښی به یی دسرور عالم (ص) اومسلمانانو سره خوا خوږی کوله لکه چی په شعب ابی طالب کښی دپیغمبر (ص) اوبنو هاشم دمحاصری په دوران کښی یی څو ځله خوراکی مواد دمشرکانو دخنډ کیدو سره سره هلته ورسول چی رسول الله (ص) دهغه دهمکاری اوخوا خوږی دستاینی په باب وفرمایل: (ابو العاص زموږ دزوموالی حق ادا کړ).

له نبوی هجرت نه ورو سته دبدر په معرکه کښی ابو العاص نه غوښتل چی درسول الله (ص) اومسلمانانو پرضد جګړی ته ولاړ شی خو مشرکانو دبی زړه توب دپیغور په ورکولو سره هغه دیته اړویست چی زړه نازړه داسلام ددښمنانو په صف کښی ودریږی کله چی مشرکانو دجنګ په میدان کښی ماتی وخوړله اویا تنه یی ووژل شول اواویا تنه نور یی دمسلمانانو په لاس اسیران ونیول شول نوابو العاص هم دیو انصاری صحابی حضرت عبدالله بن جبیر (رض) په لاس بندی ونیول شو او وروسته بیا دغه بندیان دفدیی په ورکولو سره خوشی کړای شول چی پدی کښی حضرت زینب (رضی الله عنها)

هم دابو العاص دخوشی کولو لپاره دیمن دعقیقو هغه غاړګۍ دفدیی په ډول ولیږله چی حضرت ام المؤمنین خدیجة الکبری (رضی الله عنها) هغی ته دتحفی په ډول سره ورکړی وه رسول الله (ص) ته ددی غاړګۍ په لیدلو سره حضرت خدیجة الکبیری (رضی الله عنها) وریاده شوه اوله مبارکو سترګو یی اوښکی توی شوی، صحابه ؤ کرامو ﷺ ته یی وفرمایل:

(که مناسبه ګڼی نودغه غاړګۍ بیرته زینب ته ولیږی ځکه چی دا دهغی دمور دلاس ننبه ده دابو العاص فدیه داده چی مکی ته ولاړشی اوزینب مدینی ته راولیږی. صحابه ؤ ﷺ ددی پیشنهاد په وړاندی دمننی سرونه کښته کړل اوابو العاص هم داشرط قبول کړ. له خوشی کیدونه وروسته مکی ته ولاړ اوله وعدی سره سم یی حضرت زینب (رضی الله عنها) دخپل کشر ورور کنانه بن ربیع په ملګرتیا دمدینی منوری خواته رخصت کړه دقریشو مشرکان چی له واقعی نه خبر شول هغوی یی تعقیب کړل اوپه (ذی طوی) نومی ځای کښی یی لاندی کړل، یومشرك هبار بن اسود دنیزې په ګوزار سره حضرت زینب (رضی الله عنها) له اوښ نه را وغورځوله هغه حامله وه اوپه دی ګوزار سره دومره صدمه ورته ورسیدله چی حمل یی سا قط شو.

کنانه دبې رحمو مشرکانو مقابله وکړه او حضرت زینب (رضی الله عنها) ته یی نجات ورکړ، تربطنِ یاجج نومی ځای پوری یی ورسره ملګرتیا وکړه او له هغه ځایه وړاندی درسول الله (ص) محبوب حضرت زید بن حارثه (رض) له حضرت زینب (رضی الله عنها) سره ملګری شو اوهغه یی مدینی منوری ته ورسوله. په شپږم کال ابو العاص بن ربیع له یو تجارتی کاروان سره شام ته روان ؤ چی په عیص نومی ځای کښی دمجاهدینو یوټولۍ پرکاروان باندی حمله وکړه اودهغوی ټول مالونه یی ونیول اومدینی ته یی یووړل. ابوالعاص هم مدینی ته ورغی اوهلته یی له حضرت زینب (رضی الله عنها) څخه پناه وغوښتله اوهغی هم له دی کبله پناه ورکړه چی په ټول ژوند کښی یی له هغی سره ښه سلوك کړی ؤ او بیایی رسول الله (ص) ته پیشنهاد وکړ چی دهغه مالونه دی بیرته ورکړل شی.

سرور کائنات (ص) دهغی پیشنهاد صحابه ؤ ته وړاندی کړو صحابه ؤ کرامو ﷺ چی دژوند یوازنی هیله یی دخپل مولی محمد مصطفی (ص) خوښی حاصلول ؤ دابو العاص ټول مالونه بیرته ورکړل او هغه مکی ته ولاړ. ددی کار ښه نتیجه دا راووتله چی ابوالعاص داوم ۷ هجری کال دمحرم په میاشت کښی مدینی ته راغی او درسول الله (ص) په مبارك لاس یی دایمان او سرښندی بیعت وکړ.

رسول الله (ص) دابو العاص له ایمان راوړلو نه وروسته دهغه (رض) او حضرت زینب (رضی الله عنها) ترمینځ دنکاح عقد بیا له سره تجدید کړ، له حضرت زینب (رضی الله عنها) سره دژوند مهلت ډیره یاری ونکړه اوپه اتم هجری کال کښی له دی فانی دنیا نه داخرت په سفر روانه شوه. ابو العاص (رض) دهغی په جدائی باندی له حده زیات خپه شو اودهغی دوفاداری حق یی داسی ادا کړ چی بله نکاح یی ونکړه.

دزینب (رضی الله عنها) څخه دابو العاص دوه اولادونه شوی وو، یوزوی علی (رض) اویوه لور امامه (رضی الله عنها) چی پر رسول الله (ص) باندی له حده زیات ګران وو دمکی دفتحی په وخت کښی رسول الله (ص) علی بن ابو العاص (رض) له ځانه سره پراوښی باندی سپور کړی ؤ چی پدی وخت کښی دهغه عمر دپنځلسو کلونو په خوا اوشا کښی ؤ.

له حضرت امامه بنت ابو العاص سره هم درسول الله (ص) ډیره زیاته مینه وه یوځل چی دحبشی باچا نجاشی یوه ګوتمی دسوغات په توګه رسول الله (ص) ته رالیږلی وه نو رسول الله (ص) وفرمایل: (زه به دا ګوتمی هغه چاته ورکوم چی ترټولو زیاته راباندی ګرانه ده).

داوریدونکو ګومان ؤ چی دابه حضرت عائشه (رضی الله عنها) ته ورکوی په داسی حال کښی چی درسول الله (ص) مطلب له مشرانو څخه نه بلکی له کشرانو څخه ؤ بیاوروسته یی حضرت امامه (رض) راوغوښتله اوهغه یی ورپه ګوته کړه.

دحضرت رسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته داسلام دلومړی خلیفه

حضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی دارتداد خطرناکه فتنه را مینځ ته شوه چی دمرتدانو اومسلمانانو ترمینځ دجګړی په لړ کښی ترټولو ستره او سخته جګړه دمسیلمة الکذاب دځلویښت زره کسیز مجهَّز لښکر پر ضد دیمامی جګړه وه حضرت سیدنا ابو العاص بن ربیع (رض) پدی جګړه کښی برخوال ؤ او دخدای ﷻ ددښمنانو پرضد ترهغه پوری په پوره میړانه وجنګیده ترڅو چی یی دشهادت جام نوش کړ. (رضی الله عنه)

حضرت ابو سفیان مغیره بن حارث رضی الله عنه

حضرت مغیره بن حارث بن عبد المطلب چی په کنیت نوم ابوسفیان سره مشهور ؤ درسول الله (ص) سکنئ دتره زوی ؤ اودا هغه ابو سفیان نه ؤ چی بنو امیه قبیلی ته منسوب اوپه ځلورم پلاریعنی عبدمناف کښی دهغه دنسب لړی له رسول الله (ص) سره یو ځای کیدله. ابو سفیان مغیره بن حارث پرنسبی خپلولی سرببیره درسول الله (ص) رضاعی ورور هم ؤ یعنی ده هم دحضرت حلیمه سعدیه شیدی رودلی وی، له ماشوم متوب نه دبعثت تروخته درسول الله (ص) ډیرخوږ اوصمیمی ملګری اودوست ؤ خوهی افسوس !!! کمه ملګرتیا چی ډیره ګټوره وه دهغی له سعادت څخه پوره شل کاله محروم اوبی برخی پاتی شو. دمحمدی بعثت نه وروسته چی دانسانانو داقبال دازمیښت مرحله وه ابو سفیان بن حارث ددی پرځای چی دتوحید دعوت ته لبیك ووائی دهدایت اونجات لاره په مخ کښی ونیسی او دخپلولی اوځلویښت کلنی ملګرتیا دحقوقو په رعایت سره له بل هرچانه مخکښی دحق له کاروان سره روان شی برعکس دحق ددښمنانو په کتار کښی ودریده، نه یوازی په لاس سره یی رسول الله (ص) او دهغه صدیقو او سرښندونکو ملګروته له هیڅ ډول اذیت رسولونه ډډه ونکړه بلکی په ژبه سره یی هم چی دشعر او شاعری غټ استاد یی درلوده داسلام دپیغمبر اومسلمانانو بدګویی کوله. له نبوی هجرت نه وروسته چی پیغمبر ته داسلامی دعوت دخپرولو په خاطر دخدای ددین ددښمنانو پرضد دجهاد پیل کولو امر وشو ابو سفیان بن حارث پدی وخت کښی هم دشیطان دلښکرو مټ اوباز وؤ او لا هماغسی دشرك او ضلالت په

ګړنګونو کښې یې تیندکونه خوړل او داسلام دحقانیت دځرګندو شواهدو او نښانو لیدلو سره سره پخپل باطل دریځ باندی کلك ولاړ اوله حق دین څخه یې په زړه کښې کرکه پرته وه.

دحق اوباطل په لومړنۍ ستره معرکه یعنی دبدر په جګړه کښې چې دلوی خدای په خاصه مرسته او نصرت دمشرکانو زرکسیز مجهَّز لښکر ددری سوه اودیارلس تنو مؤمنانوپه مقابل کښې ماتی وخوړله ابوسفیان بن حارث دباطل پوځ یوسپاهی ؤ ابولهب بن عبد المطلب پدی جګړه کښې برخه نه وه اخیستی او سترګی په لاره ؤ چې که څوك راشی چې دجګړې دنتائجو په باب ورڅخه پوښتنه وکړی چې دلومړی ځل لپاره یې پرخپل وراره ابو سفیان بن حارث باندی سترګی ولګیدی اوړغ یې وکړ: وراره دلته راشه اوراته ووایه چې په بدر کښې څه پیښ شول؟

ابو سفیان بن حارث جواب ورکړ: قسم په خدای چې موږ له داسی خلګو سره مخامخ شوو چې زموږ اورمیږونه یې رامات کړل ځینی یې راڅخه ووژل او ځینی نوریې بندیان ونیول. اوقسم په خدای دی چې زموږ په مقابل کښې داسی کسان جنګیدل چې سپین مخونه یې وو او دهغوی دسپرلۍ اسونو دځمکې او اسمان په مینځ کښې ټوپونه وهل نه له هیڅ شی سره مشابه کیدای شول او نه یې څه شی مخی ته دریدای شو.

. له دی خبرونه دابو سفیان بن حارث بن مطلب داؤ چې درسول الله (ص) اومؤمنانو دملاتړ لپاره له اسمانه پرښتی راکوزی شوی وی خوددی ټولو مشاهداتو سره سره بیاهم دهغه داقبال ستوری دضلالت په تورو وریځو کښې پټ ؤ او دحق پرخلاف دریځ باندی ټینګ ولاړ ؤ.

مغیره بن حارث ؤ او دا بدمرغی، ترڅو چې دهجرت په اتم کال خبر ورته ورسیده چې حضرت سرور کائنات (ص) له لوی لښکرسره راروان دی اوغواړی مکه فتحه کړی. ددی خبرپه اوریدلو سره له حده زیات وارخطا شو اوخپلی ښځی غزنه بنت قیس ته یې وویل: اوس په قریشو کښې داطاقت نشته چې ددی لښکر مقابله وکړی ما ډیر کلونه له محمد (ص) او مسلمانانو سره سخته

دښمنی کړیده که دهغو لاس ته ورشم ژوندی به می پری نږدی ښه داده چی ټوله کورنۍ لدی ځایه وتښتو مخزنه بنت قیس چی دنیك فطرت اوپوهی خاونده وه ورته وویل: ته وینی چی عرب اوعجم ډلی ډلی دمحمد رسول الله (ص) تربیرغ لاندی دریږی خو افسوس چی ته اوس هم ددښمنی په محاذ کښی ولاړ یی تاته مناسبه داوه چی له نورونه مخکښی دی دمحمد (ص) ملګرتیا غوره کړی وای.

ددی جواب په اوریدوسره دهغه دزړه په دنیا کښی انقلاب راغی دتیښتی پرځای یی دیته ترجیح ورکړه چی دکفر له تیارونه دایمان رڼا ته پناه یوسی سپرلۍ یی تیاره کړه خپل زوی جعفر یی له ځانه سره واخیست او دمدینی لاره یی په مخ کښی ونیوله چی تصادفا په ابواء نومی ځای کښی له اسلامی لښکر سره مخامخ شو. دخپلی ماضی په نظر کښی نیولو سره دویری په څپو کښی غرق شو چی که ناڅاپه دکوم مسلمان لاس ته ورشی نو مخکښی له دی چی له رسول الله (ص) سره مخامخ شی وبه وژل شی له اوښ نه کوزشو پرمخ یی نقاب واچوه یومیل فاصله یی پیاده ووهله او درسول (ص) حضورته ورغی له مخ نه یی چی نقاب لیری کړ او درسول الله (ص) نظر وربانډی ولګیده هغه ورڅخه خپل مخ واړاوه بیایی مخی ته ودریده رسول الله (ص) بیا ورڅخه مخ واړوه چی په پای کښی مغیره او دهغه زوی جعفر دواړو په لوړ ږغ وویل: (نشهد ان لا اله الا الله ونشهد ان محمدا رسول الله) او په ژړ غونی لهجه یی وویل ما وبخښه یارسول الله! سره له دی چی ابوسفیان پوره شل کاله داسلام په دښمنی کښی تیر کړی وه خو درسول الله (ص) دمهربانی اورحمت سمندر څپانده شو او ورته یی وویل (لا تشریب یا ابا سفیان) ملامتی دربانډی نشته ای ابو سفیانه. بیا وروسته یی حضرت علی (کرم الله وجهه) ته وسپاره چی په مسنونه ډول اودس وربانډی وکړی اوبیرته یی راولی دطهارت نه وروسته چی کله درسول الله (ص) حضور ته راوستل شو نوپیغمبر (ص) حضرت علی (کرم الله وجهه) ته وفرمایل: اعلان وکړه چی رسول الله (ص) له ابوسفیان نه راضی شو ای خلګو تاسی هم ورڅخه راضی شی.

اللّٰہ ! اللّٰہ ! دحضرت مغیره بن حارث لپاره په ژوند کښی داڅومره دخوښی شیبی وی چی رسول الله (ص) ورته خپله رضا اعلان کړه او دایمان په قبلیدو سره یی تیر ګناهونه وبخښل شول او دپاکانو په صف کښی یی ځای ونیوه.

هغه له خپل خدای (ج) سره تعهد وکړچی آینده به دالله (ج) اودهغه درسول داطاعت اوداسلام دسرلوړی په لارکښی داسی قربانی ورکوی چی تیرګناهونه وربانډی تلافی کړی دمکی له فتحی نه چی درمضان په میاشت کښی وه یوه میاشت وروسته دحنین تاریخی غزا مینځ ته راغله په دی جګړه کښی مسلمانان دلوی ازمیښت سره مخامخ شول دښمنان ورته په کمین کښی ناست اوپه ناڅاپی ډول یی ډیره سخته حمله وربانډی وکړه. چی دمسلمانانو صفونه تیت پرك اوبی نظمه شول یوازی څو سرښندونکی مؤمنان وو چی درسول الله (ص) خوا وشاته په میړانه ولاړ وو او جنګیدل حضرت مغیره بن حارث پدی سختو شیبو کښی درسول الله (ص) دآس جلب په چپ لاس اوتوره په ښی لاس کښی نیولی وه او پر دښمنانو بی ګوزارونه کول. رسول الله (ص) پدی سختو شیبو کښی دازمزمه وکړه: (اِلَیَّ اَیُّهَا النَّاسُ! اَنَا النَّبِیُّ لاَ کَذِبْ ، اَنَا ابْنُ عَبْدُ الْـمُطَّلَبْ)

ای خلګو زماخواته راشی زه پیغمبر یم پدی کښی دروغ نشته زه دعبدالمطلب زوی یم ددی غږ په اوریدو سره مؤمنان یوځل بیا دخپل سردار محمد مصطفی ﷺ خواوشاته راټول شول اوپه منظم ډول ددښمن پرضد وجنګیدل چی په پای کښی الهی نصرت ورپه برخه سو اودښمنان له ماتی سره مخامخ شول.

وروسته بیا رسول الله (ص) دابو سفیان بن حارث دمیړانی څخه دخوښی څرګندولو په باب وویل: (ابوسفیان زما وروردی) دوروری دخطاب په اوریدو سره ابوسفیان له ډیری خوښی نه بی اختیاره درسول الله (ص) مبارك قدمونه ښکل کړل اوهغه یی پخپلو اوښکو سره ووینځل. حضرت ابوسفیان بن حارث یوازی دجهاد دمیدان اتل سپاهی نه بلکی دزهد اوتقوی داسمان یو ځلانده ستوری هم ؤ په مسجد کښی شپه اوورځ په عبادت دریدل دهغه دژوند ستره مشغله وه. یوه ورځ چی رسول الله (ص) مسجد ته ددا‌خلیدو په حال کښی ابو

سفیان ولیده نوام المؤمنین عایشی (رضی الله عنها) ته یی وویل:
عائشی! د اسړی پیژنی؟ هغی عرض وکړ: نه، یا رسول الله! ویی فرمایل: دازما دتره زوی ابو سفیان بن حارث دی، له ټولونه مخکښی مسجد ته راځی اوله ټولونه وروسته بیرته ځی درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته په ابو سفیان باندی ودانه دنیا ورانه شوه اوتل به یی داهیله کوله چی له دی فانیګی دنیانه سفر وکړی اوله رسول الله (ص) سره یوځای شی چی لږ موده وررسته الله (ج) دهغه داهیله پوره کړه دیادولو وړخبره ده چی هغه له خپل مرګ نه دری ورځی مخکښی پخپله خپل ځان ته قبر وکینده، خلګو په تعجب سره پوښتنه وکړه: دا څه کوی؟ جواب یی ورکړ دازما استوګنځی دی. دځنکدن په وخت کښی دهغه خپلوانو ورته ژړل خوهغه په جواب کښی وویل: مه ژاړی له اسلام راوړلونه وروسته الله (ج) له هرډول خطا اوګناه څخه ساتلی یم دقبر له کیندلو نه دری ورځی وروسته وفات شو. عمر فاروق (رض) یی دجنازی لمونځ ادا کړ اوپه جنت البقیع کښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت ابو سفیان بن حرب رضی الله عنه

حضرت ابوسفیان صخر بن حرب دقریشو دبانفوذه پلرګنی بنو امیه مشر ؤ، اوپه څلورم پښت عبدمناف بن قصی کښی دهغه دنسب لړی دسرور کائنات (ص) دنسب سره یوځای کیدله. داسلام دلمر دراختلوپه وخت کښی دابوسفیان عمر تقریبا دپنځوسو کلونو په خوا اوشا کښی ؤ په محمدی بعثت سره دحق اوباطل ترمینځ اوږده مبارزه پیل شوه دقریشو هغه مشران چی تر پرونه یی حضرت محمد مصطفی ﷺ ته دصادق اوامین لقبونه ورکول او دهغه ریښتینوالی او امانتداری یی دزړه له کومی منلی وه نن په خپل ټول طاقت سره دهغه ددښمنی په محاذ کښی ودریدل چی ابو سفیان صخر بن حرب هم ددغه ډلی یو فرد ؤ خو دهغه دښمنی دابو لهب، ابو جهل، عقبه بن ابی معیط، امیه بن خلف، نضربن حارث، ولیدبن مغیره، اسود بن عبد یغوث، او نورو اشرارو له دښمنی سره توپیر درلود. کوم ذلیل حرکتونه چی درسول اکرم (ص) په مقابل کښی له هغوی څخه صادریدل له ابوسفیان څخه نه صادریدل بلکی

په ابوسفیان کښی دمروت اومیړانی خویونه موجودوو. حافظ ابن حجر لیکلی دی چی: له بعثت نه وروسته چی کله مشرکانو پخپلو غیرِ انسانی اوذلیلو حرکتونو سره پیغمبر (ص) ځوروی نوهغه ﷺ به کله ناکله دهغوی له شر څخه دځان ژغورلو پخاطر دابو سفیان کورته ورتلی له دی امله چی ابو سفیان له یوی خوا دبنو امیه رئیس اوله بلی خواعسکری قائد ؤ نودمکی خلګو ورځخه ویره کوله اودا جرئت یی نشو کولای چی دهغه کورته داخل شی اوپر محمد (ص) باندی لاس پورته کړی ابوسفیان او دهغه دکورنیِ غړو به درسول اکرم (ص) سره پدغسی حالاتو کښی ښه چلن کاؤ اودهغه حمایت به یی کاؤ. امام جلال الدین سیوطی دحضرت عبدالله بن عباس (رض) روایت رانقل کړیدی چی: (دبعثت په لومړیو وختونو کښی یو ورځ ابوجهل جنتی بی بی حضرت فاطمة (رضی الله عنها) په څپیړه ووهله هغه پدی زمانه کښی ماشومه وه، په ژړا ژړا خپل کورته ولاړه اوخپل مهربان پلار محمد مصطفی (ص) ته یی فریاد وکړ، رسول اکرم (ص) ورته وفرمایل: لوری ورشه ابوسفیان ته دابو جهل ددی ظلم حال بیان کړه. حضرت فاطمة (رضی الله عنها) چی کله ابوسفیان ته ورغله ابوسفیان هغه له لاسه ونیوله اوابو جهل ته ورغی حضرت فاطمی (رضی الله عنها) ته یی وویل: لوری دابوجهل پرمخ هم هغسی ګوزار وکړه لکه چی پرتا یی ګوزار کړیدی (که دی څه ووایی نوزه به یی جواب ورکړم) حضرت فاطمی (رضی الله عنها) له ابوجهل نه خپل انتقام واخیست اوبیرته خپل کورته ولاړه پیغمبر ﷺ ته ئی قصه وکړه هغه لاس په دعا شو او ویی ویل: (خدایه! دابو سفیان دانښه سلوك هیر مکړی سیرت پوهانو ډیری داسی پیښی په مستندو حوالو سره رانقل کړیدی چی له هغو څخه څرګندیږی چی ابو سفیان صخر بن حرب په زړه کښی دمحمد رسول الله (ص) په ریښتینولی باندی قائل ؤ خو قومی تعصب دهغه او داسلام ترمینځ پرده ګرځیدلی وه. په شپږم هجری کال کښی دحدیبیی له سولی نه وروسته رسول اکرم (ص) دګاونډیو هیوادونو دمشرانو په نوم ددعوت نامو لیږلو په لړ کښی دحضرت دحیة کلبی (رض) په لاس دروم قیصر هرقل ته چی پدی وخت کښی په بیت المقدس کښی ؤ یوه

دعوت نامه ولیږله دپیغام رسیدلو په وخت کښی ابو سفیان هم دیوی تجارتی قافلی سره هلته تللی ؤ اوپه غزه کښی استوګن ؤ هرقل ابوسفیان خپل حضور ته وغوښت اودپیغمبر (ص) په باب دهغوی تر مینځ دا پوښتنی اوجوابونه تبادله شول:

هرقل: داسړی چی دنبوت دعوه یی کړیده په نسب کښی څنګه دی؟

ابو سفیان: ډډیر شریف او لوړ نسب خاوند دی.

هرقل: له دینه مخکښی هم چا دده په کورنۍ کښی دغسی دعوه کړیده؟

ابو سفیان: نه.

هرقل: کومو کسانو چی دده پیروی غوره کړیده هغوی بانفوذه خلګ دی او که کمزوری؟

ابوسفیان: زیاتره کمزوری اوبیوزلی خلګ دی.

هرقل: دهغه پیروان زیاتیږی اوکه کمیږی ؟

ابو سفیان: ورځ په ورځ زیاتیږی.

هرقل: ایا داسی پیښه شویده چی له ایمان راوړلو وروسته څوك بیرته ورځخه اوښتی وی؟

ابو سفیان: نه

هرقل: له خپل تعهد او وعدی څخه یی کله مخالفت کړیدی؟

ابو سفیان: نه، خو اوس موږ ورسره یوه معاهده کړیده وبه ګورو چی څه کوی.

هرقل: ستاسی او دهغه ترمینځ کله جګړه پیښه شویده؟

ابو سفیان: هو.

هرقل: میدان چا ګټلی دی؟

ابو سفیان: کله موږ اوکله هغه.

هرقل: دهغه دعوت څه شی دی؟

ابو سفیان: وائی چی دیوه خدای بندګی وکړئ، دالله ﷻ سره په عبادت کښی څوك مه شریکوی دپلرونو او نیکونو مذهب پریږدئ، لمونځ ادا کوئ، ریشتیا وایاست، دپاك نبی لاره غوره کړئ، خیراتونه اوصدقات ورکوی اوله خپلوانو

سره ښه سلوك کوی.

هرقل: که ستا جوابونه ریشتیا وی نوهغه ریښتونی پیغمبر دی، زه پدی پوهیدم چی یو پیغمبر به مبعوث کیږی خو پدی نه وم خبر چی هغه به په عربو کښی مبعوث شی، زه دهغه په ریښتنوالی باندی اعتراف کوم او یوه ورځ به داسی راشی چی هغه به زما ترپښو لاندی دغه خاوره هم ترخپلی ولکی لاندی راولی، کاشکی کیدای شوای چی ورغلی وای اودهغه قدمونه می ښکل کړی وای.

ابو سفیان چی دپاچا له درباره راووت خپلو ملګرو ته یی وویل دمحمد (ص) خبره اوس دی حدته ورسیدله چی رومی پاچاهان هم ورڅخه ویریږی، ابو سفیان سره له دی چی تردغه وخته پوری په اسلام نه ؤ مشرف شوی خودروم دپاچا هرقل دپوښتنو په جوابونو کښی یی په دروغو باندی ژبه ونه خوځوله اوداټول هغه اثار اونښانی وی چی ښودله یی چی یوه ورځ به ابوسفیان داسلام تر بیرغ لاندی ولاړ او دهغو مخلصو مؤمنانو په صف کښی به شامل وی چی الله (ج) له هغوی نه او هغوی له الله (ج) نه راضی شول.

پخپله ابوسفیان خودمکی دفتحی تروخته دایمان له سعادت نه محروم پاتی شو مګردهغه دکورنی غړی په اسلام مشرف شوی وو لکه چی دهغه دوې لونی حضرت رمله چی په اُم حبیبه سره یی شهرت درلود اوحضرت رفاعه ، دبعثت له لومړیو وختونو څخه دحق له کاروان سره ملګری شوی وی چی حبشی ته له هجرت نه وروسته حضرت ام حبیبه (رضی الله عنها) په امهات المؤمنین کښی شامله شوه.

اوهمدارنګه دهغه له تربورانو څخه حضرت عثمان بن عفان، حضرت عمرو بن سعید اوحضرت خالد بن سعید په مؤمنانو کښی له سابقون الاولون څخه وو.

ابوسفیان داحد اوخندق په جګړو کښی دمسلمانانو پرضد په سختی سره وجنګیده اودهجرت تراتم کال پوری دضلالت په تیارو کښی لا لهانده ؤ مګر په پای کښی دمکی له فتحی نه یوه ورځ مخکښی دهغه داقبال ستوری

وځلیده او دقدسیانو له لس زره کسیز لښکر سره یوځای مکی معظمی ته پداسی ویاړ اواعزاز سره داخل شو چی رسول الله (ص) اعلان وکړ چی: څوك چی حرم ته داخل شی هغه په امن دی، څوك چی دابو سفیان کورته داخل شی هغه په امن دی او څوك چی دخپل کور دروازه وتړی هغه په امن دی.

دابو سفیان کور هغه کور ؤ چی یووخت به رسول الله (ص) هغه ته په داخلیدو سره دمشرکانو له شرڅخه په امن کیده ځکه خواوس هغه دنورو دامن ځای وګرځول شو.

داسلام راوړلو په وخت کښی دابو سفیان عمر د (۷۰) کلونو په خوا اوشا کښی ؤ لومړنی غزا چی ابوسفیان پکښی برخه واخیستله دحنین غزاوه چی دمکی له فتحی نه یوه میاشت وروسته مینځ ته راغلی وه. پدی غزا کښی دابو سفیان (رض) په سترګه کښی ددښمن غشی ولګیده اودسترګی ګاټی یی دباندی راووت، پیغمبر (ص) ددغه حالت په لیدلو ورته وفرمایل:

(که غواړی نوکیدای شی چی زه دعا وکړم او سترګه دی روغه شی خوکه پدی مصیبت صبر وکړی الله (ج) به ددی په بدل کښی جنت درکړی).

حضرت ابوسفیان (رض) ددی زیری په اوریدو سره دخپلی سترګی ګاټی غوڅ کړ، ایسته یی واچوه اووییی ویل: یارسول الله! مور او پلارمی درنه ځار شه، زه جنت غواړم) په حنین سربیره حضرت ابو سفیان دیرموك په جګړه کښی هم له خپلی ټولی کورنۍ سره ګډون وکړ اودهغه زوی حضرت یزید بن ابو سفیان ددی جګړی قوماندان ؤ.

سیرت لیکونکی وایی چی دحضرت ابوسفیان بله سترګه په همدی جګړه کښی ددښمن په غشی ولګیدله او ووتله چی پدی توګه هغه خپلی دواړه سترګی دخدای په لاره کښی قربانی کړی.

له هغه وروسته پاتی عمر په کور کښی ناست او دخدای ﷻ په عبادت مصروف ؤ چی په پای کښی دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښی په (۳۳) هجری کښی دتقریبا (۹۷) کلونو په عمرپه مدینه منوره کښی وفات اوپه جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت بلال حبشی ﷺ

دابوبکر صدیق (رض) نوم به چی کله یادیده نوحضرت عمرفاروق (رض) به ویل: ابوبکر سیدنا واعتق سیدنا یعنی بلالا. ابوبکر زمونږ سردار دی او زمونږ سرداریعنی بلال یی ازادکړ. په جاهلی ژوند اوقانون کښی دبلال غوندی بیوسه اوبیکسه غلامانو لپاره نه یوازی دلویو شخصیتونوپه صف کښی ځای نه ؤ بلکی دانسانیت په سترګه هم ورته نه کتل کیدل خو داسلام رینښتونی مساوات ته وګوری چی ابوبکر صدیق اوبلال (رضی الله عنهما) په یوه ردیف کښی ستایل کیږی نه دحضرت بلال (رض) بدن نوی اونرمی جامی موندلی وی اونه یی پښوپتی اونه په صورت اوځیره ښکلی ؤ خودا چی درسول اکرم (ص) دعاشقانوپه لومړی صف کښی یی ځای درلود نودنږ له زر ملیونه مسلمانانو څخه علی الاقل اوه سوه ملیونه مسلمانان دهغه له نوم اوشخصیت سره اشنا دی. داسلامی نړی په ګوټ ګوټ کښی که له یو ماشوم څخه هم پوښتنه وشی چی بلال څوك ؤ؟

نوسمدستی به جواب ووایی چی درسول الله (ص) مؤذن. بلال (رض) په صورت ښایسته نه ؤ سیرت یی دومره ښکلی اوفطرت یی دومره نیك ؤ چی څنګه یی غوږ ته دتوحید ږغ ورسیدی سمدستی یی ورته لبیك وویل دا داسلامی دعوت لومړنی وختونه او هغه دور ؤ چی داسلام په حلقه کښی داخلیدل داور ښې ته وردانګل ؤ.

دحضرت بلال (رض) بادار امیه بن خلف چی کله دبلال له اسلام راوړلو نه خبر شو زړه یی دغوسی څخه ډك شو اوبلال ته یې وویل چی ما اوریدلی دی چی تا ځان ته کوم نوی معبود نیولی دی، ووایه هغه کوم دی؟

بلال جواب ورکړ: محمد (ص) چی دکموم معبود بندګی کوی زه هم دهم هغه بنده یم همغه زما خدای دی. داسلام اعلان ؤ اودمصیبتونو طوفانونه چی پرحضرت بلال (رض) باندی راوالوتل، په مکه کښی دحره په نوم یوسوځونکی ډاګ ؤ چی په غرمو کښی به دسری کړی اوسپنی غوندی ګرمیده، امیه به حضرت بلال ﷺ په ټکنده غرمه کښی ددغه ډاك په سرو شګو کښی بربنډ

ځملاؤ یوه غټه ډبره به یې پرسینه باندی ور ایښودله چې پر اړخ وانه وړی او بیابه یې ورته ویل که غواړی چې له دی عذاب نه خلاص شی دمحمد (ص) له دین نه واوړه اودلات اوعزی ستاینه وکړه، دغه مظلوم بیوسه او بیکسه غلام به په جواب کښی ویل: اَحَدٌ اَحَدٌ ، یعنی الله (ج) یودی الله (ج) یودی.

کله داتعذیب اوکله به یې خپلو خدمتګارانو ته په لاس ورکړ، هغوی به یې په غاړه کښی پړی واچوه اودمکی په لارو کوڅو کښی به یې راکشوه خود هغه له مبارکی خولی نه چې کوم الفاظ وتل هغه داَحَدٌ اَحَدٌ الفاظ وو. دسیدنا ابوبکر (رض) کور دبنو جمع په سیمه کی ؤ پر بیکسه حضرت بلال باندی دغو جاری فرعونی مظالمو سخت ځوروه یوه ورځ یې امیه ته وویل: دغه مظلوم نور مه کړوه پرما باندی یې وپلوره، زه به دده په بدل کښی خپل رومی غلام فسطاس چې ستاسی په دین دی درکړم، امیه دفسطاس ترڅنګ دځلویښت اوقیه طلاؤ غوښتنه هم وکړه ابوبکر صدیق (رض) داهر څه ومنل او حضرت بلال یې دامیه له قید نه خلاص کړ. امیه ورته وویل: ابن ابی قحافه که زه ستا پرځای سم دغه غلام به دیوی روپی په شپږمه برخه هم وانخلم ابوبکر صدیق (رض) ورته جواب ورکړ: امیه! ته ددی غلام په قدر اوقیمت نه پوهیږی، که له مانه پوښتنه وکړی، زه به یې دیمن په پاچاهی هم بدل نکړم. ابوبکر صدیق (رض) حضرت بلال (رض) دغلامی له قیدنه ازاد کړ اورسول اکرم (ص) پدې کارسره له حده زیات خوشاله شو. له هغه وروسته حضرت بلال خپل ټول عمر دسرور کائنات ﷺ خدمت اوملګرتیا ته وقف کړ. له هجرت نه وروسته چې کله داسلامی جهادونو لړی شروع شوه حضرت بلال (رض) له بدر نه تر تبوك پوری ټولو غزاګانو کښی برخه واخستله. امیه بن خلف دبدر په غزا کښی د هغه ترنظر لاندی ووژل شو.

دصحابه ؤ په مینځ کښی چې کوم ځانګړی امتیاز حضرت بلال ته ور په برخه شو هغه دا ؤ چې رسول اکرم (ص) هغه دمؤذن په حیث مقرر کړی ؤ.

الله (ج) هغه ته ډیر لوړ، خوږ اوزړه راښکونکی اواز ورکړی ؤ، کله به یې چې اذان کاؤ دخلګو له سترګونه به اوښکی بهیدلی، حتی ښځی به پربامو

باندی ختلی او غوږ به یی نیوه.

دمکی معظمی دفتح په وخت کښی د نورو وختونو په څیر حضرت بلال (رض) درسول الله (ص) سره ملګری ؤ، له بتانو څخه دکعبی له پاکولو وروسته رسول الله (ص) بلال ته امر وکړ چی دکعبی بام ته وخیژی او اذان وکړه. هغه چی کله د ا کلمات ویل:

(اشهد ان لا اله الا الله ، اشهد ان محمدا رسول الله) دمکی دمځکی او اسمان ترمینځ دغه ښکلی اواز اوزړه رانښکونکی زمزمی انګی وکړه زړونه ویلی اومسخر شول. دهجرت په (۱۱) کال چی ددواړو جهانو سردار رحلت وکړ دحضرت بلال (رض) دزړه دنیاګی دخپل محبوب په بیلتانه ورانه ویجاړه شوه، څوموده وروسته یی لومړی خلیفه ابوبکر صدیق (رض) ته عرض وکړ چی: (ما له رسول الله (ص) نه اوریدلی دی چی له ایمان نه وروسته بهترین عمل دالله (ج) په لار کښی جهاد کول دی، ماته اجازه راکړه چی خپل باقی عمر په جهاد کښی تیر کړم. ابوبکر صدیق (رض) وویل: بلاله زما عمر زیات تیر شویدی، کمزوری شوی یم دخدای پخاطر مایوازی مه پریږده. په کوم روایت کښی چی راغلی دی چی حضرت بلال (رض) داخبره ومنله داشرط یی وضع کړ چی لتاسره به اوسیږم خوزه درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته اذان نکوم. دصدیق اکبر ﷺ له دورنه وروسته حضرت بلال ﷺ شام ته ولاړ او جهاد ته یی ادامه ورکړه، دفاروق اعظم (رض) په دور کښی چی کله بیت المقدس دمسلمانانو لاس ته ورغی حضرت عمر (رض) وفرمایل: ای زمونږ سردار بلاله، نن داسلام په لومړنی قبله باندی دتوحید بیرغ رپیدلی دی دخوشحالی پدی بختوره موقع کښی که مونږ ته اذان وکړی ډیر به خوښ شو.

حضرت بلال (رض) دهغه سفارش ومانه او په اذان یی شروع وکړه، کله چی داشهد ان محمدا رسول الله الفاظو ته ورسیده صحابه ؤ ته درسول اکرم (ص) وخت وریاد شو اوټولو ډیر زیات وژړل پخپله دعمر فاروق (رض) ستونی له ډیری ژړا نه وچ شو.

دشام له جنګونو نه له فارغیدو وروسته حضرت بلال (رض) همالته

استوګن شو، یوه شپه یې خوب ولیده: رسول الله (ص) ورته وویل: بلاله ! ایا ددی وخت نه دی را رسیدلی چې زما زیارت ته ورشی؟

(بلال دهغی شپی په سبا په ډیره چټکی دمدینی خواته روان شو. مطهری روضی ته چې ورسیده، زړه یې دفراق په لمبو بې قراره شو، دومره یې وژړل چې ټولو حاضرینو خپلی اوښکی ورسره یوځای بدرګه کړی. حسن او حسین (رضی الله عنهما) یې په غیږ کښی ونیول اوښکل یې کړل. هغوی غوښتنه وکړه: بابا سبا به ته اذان کوی، دهغوی خواهش یې ومانه خو داذان په وخت کښی په ټوله مدینه کښی دژړا اوخپګان داسی حشر برپا شو چې تابه ویل پیغمبر (ص) همدا نن رحلت کړیدی حضرت بلال (رض) دشپیتو کالو په عمر په دمشق کښی وفات وکړ اوهمالته دفن کړای شو. (رضی الله عنه)

حضرت براء بن مالک رضی الله عنه

حضرت براء بن مالك دمدینی دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجار له کورنۍ څخه، دمالك بن نضر زوی، دأحد دنامتو شهید انس بن نضر وراره او درسول الله (ص) دخاص خدمتګار حضرت انس بن مالك علاتی ورورؤ له نبوی هجرت نه لږځه مخکښی دایمان خزانه ورپه برخه شوی وه اوځنګه چې په صغارت کښی یتیم شوی اوبیوزله پاتی شوی ؤ نو ځکه خو دالله ﷻ په خاصو میلمنو یعنی اصحاب صفه کښی شامل شو، دهغو معززو مؤمنانو په ډله کښی چې دلوړو تندو په زغملو سره یې خپل وخت دالله ذکر او دعلم زده کړی ته وقف کړی ؤ اوپداسی پوهنتون کښی یې تحصیل کاؤ چې له هغوی څخه په پای کښی دنړۍ ډیر ښه حکمرانان، مدبرین، سیاستمداران، استاذان اومجاهدن جوړ شول.

حضرت براء بن مالك دالله محبوب بنده اودرسول الله (ص) خواخوږی اوپه زړه پوری ملګری ؤ یوه ورځ رسول الله (ص) دخپلو خوږو صحابه ؤ په مینځ کښی ناست اوهغوی ته یې داسلام ښوونه کوله چې په دی وخت کښی حضرت براء پداسی حال کښی راغی چې دسر اوږیری وریښتان یې په دوړو پټ اودوه زاړه پیوندی ځادرونه یې له ځانه تاؤ کړی وو اوپه ډیر ادب سره په نبوی

مجلس کښی کښیناست او دخپل پیشوا نصائحو ته یی غوږ ونیوه رسول الله (ص) دخپلو ارشاداتو په ترڅ کښی وفرمایل:

ډیر داسی کسان شته چی وریښتان یی انجړ اوپه دوړو پټ دی، اودوه څادرونه یی دتن جامه اودخلګو په نظر کښی ډیر حقیر دی خوکله چی قسم وخوری الله تعالی دهغوی قسم پوره کوی اوبراء هم له همداسی خلګو څخه دی. دحضرت براء بن مالك (رض) دژوند لوړه هیله دخدای په لاره کښی دشهادت میندل ؤ او همدی لوړی هیلی ته درسیدو په خاطر ؤ چی په ټولو اسلامی جهادونو کښی برخوال ؤ او دهغه په ټول ژوند کښی شعار داؤ چی ویل به یی: (الله، والجنة).

دحق اوباطل په معرکه کښی پردښمنانو باندی برلاسی او غلبه او دخدای نصرت که څه هم دخدای دلاری دهر مجاهد هدف دی او ددی غوښتونکی وی چی نصرت ورپه برخه شی مګر براء بن مالك به چی هروخت دجنګ په میدان کښی توره پرکوله نودنصرت پرځای به یی دشهادت غوښتنه کوله، هو: دهغه لوی نعمت غوښتنه چی رسول الله (ص) هم پخپل مبارك حدیث کښی دهغه هیله په صراحت سره څرګنده کړیده اوفرمایلی یی دی:

(والذی نفسی بیده لوددت ان اقتل فی سبیل الله ثم احی ثم اقتل، ثم اقتل).

ترجمة: یعنی زمادی په هغه ذات قسم وی چی زماساه دهغه په لاس کښی ده زه له دی سره مینه لرم چی دخدای دلاری په جهاد کښی ووژل شم، بیا را ژوندی شم بیا ووژل شم او بیا راژوندی شم بیا ووژل شم.

براء بن مالك یوه ورځ ناروغ ؤ، صحابه کرام دهغه عیادت ته ورغلل او غمجن ورته کښیناستل، هغه ددوی دخپګان په لیدلو وفرمایل: لعلکم ترهبون ان اموت علی فراشی... لا والله لن یحرمنی ربی الشهادة) تاسی اندیښمن یئ، چی زه به په بستر کښی مړ شم؟ داسی نه ده زما په خدای قسم دی چی زما پروردګار به ما دشهادت له درجی څخه محروم نکړی.

دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کښی په ناڅاپی ډول په ټول عربی چاپیریال کښی دارتداد دفتنی لمبی

بلی شوی اودادومره نازکه اوحساسه مرحله وه چی لږ تساهل ډیر غټ نه تلافی کیدونکی زیانونه مینځ ته راوړل، له دی امله دټولو مرتدانو ځپل په کار وو، په تیره بیا دمسیلمه بن حبیب چی په (مسیلمه کذاب) سره مشهور ؤ ځکه چی هغه لا دمحمد رسول الله (ص) دژوند په وروستیو وختونو کښی له اسلام نه اوښتی ؤ، مدینی منوری ته راغلی اوله پیغمبر (ص) څخه یی غوښتنه کړی وه چی له ماسره تعهدوکړه چی له تانه وروسته به زه ستا خلیفه یم اوپیغمبر (ص) دهغه ددی شیطانی غوښتنی په ردکښی وفرمایل : (خلافت خو لاځه چی زه به تاته دخپل لاس لکړه هم درنکړم) مسیلمه چی کله بیرته یمامی ته ستون شو، پیغمبر (ص) ته یی په یومکتوب کی ولیکل: (ماته ستا په ماموریت کښی ونډه راکړل شویده، نیمائی هیواد زما او نیمایی دقریشو دی) رسول الله (ص) دهغه دلیك جواب داسی ورکړ چی: (دملك څښتن الله (ج) دی چاته یی چی خوښه شی له خپلو بندګانو هغه ته یی په میراث ورکوی او داخرت ښیګنه دپرهیزګارانو لپاره ده).

دمرتدانو پرضد په ټولو جګړو کښی حضرت براء بن مالك دیوغښتلی سپاهی په صفت برخوال ؤ اوپدی ټولو جنګونو کښی دهغه کارنامی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کرښو ثبت دی او ترڅو چی دادنیا ودانه وی او دحق او باطل تر مینځ معرکی روانی وی دحضرت براء ﷺ په څیر داتلانو میړانه او جرئت به دخدای ﷻ دلاری دمجاهدینو لپاره اغیزناك درسونه وی.

دیمامی په جګړه کښی دمسیلمه کذاب څلویښت زره کسیزه لښکر چی کله دمسلمانانو په دیارلس زره کسیز پوځ باندی سخته حمله راوړه نو د مسلمانانو په صفونو کښی وار خطائی اوبی نظمی پیداشوه، پدی وخت کښی حضرت براء بن مالك په ډیره ولوله وړاندی شو، او په لوړ ږغ سره یی وویل: این یا معشر المسلمین انا البراء بن مالك هلم الیَّ.

(ای مسلمانانو چیرته ځئ زه براء بن مالك یم زما خواته راشی) دهغه دغی چیغی دمجاهدینو حوصلی لوړی کړی او داسلام لښکر بیرته منظم شو چی وروسته بیاپه همدی دهشتناکه صحنه کښی دحضرت براء (رض) له خولی نه

مسلمانانو ته په خطاب دا جملی ووتلی چی:

یا اهل المدینة لا مدینة لکم الیوم انما هو الله والجنة .

ترجمة: ای دمدینی خلګو! نن په زړه کښی مدینی ته بیرته ستنیدل یعنی ددنیا ارام ژوند مه راګرځوی بلکی له الله سره وصل کیدل او جنت ته تلل په زړه کښی ونیسئ جنګ په پوره شدت سره روان ؤ پدی وخت کښی ددښمن دپوځ یو نامتو جنګیالی چی د (حمار یمامه) لقب ورکړ شوی ؤ دحضرت براء مخی ته راغی ده ﷺ پرهغه کافر دتوری وار وکړ اودوه ټوټی یی کړ. دجګړی دقوت اوشدت په نظر کښی نیولو سره داسلامی لښکر قوماندان حضرت خالد بن ولید (ﷺ) دافیصله وایستله چی ددی جګړی دخاتمی لپاره مناسبه لاره داده چی مسیلمه ووژل شی نویی یوی ډلی ته چی حضرت براء (رض) هم پکښی وو قومانده ورکړه چی دمسیلمه خواته وړاندی شی مسیلمه په وضع باندی په پوهیدلو سره له خپل پوځ سره خپل مشهور باغ (حدیقة الرحمن) ته چی ډیرلوړ اومحکم دیوالونه یی لرل وتښتیده، دباغ دروازه هم دومره محکمه وه چی ماتول یی ګران ؤ، حضرت براء (رض) مسلمانانوته ږغ وکړ چی: دخدای لپاره ما پردیوال باندی باغ ته ورکوز کړی، مجاهدینو چی کله هغه دباغ پر دیوال باندی کوزکړ هغه دباغ دروازه پرانستله اواسلامی لښکر باغ ته ننووت اوددواړو خواو ترمینځ ډیره سخته جګړه ونښتله، حضرت براء (رض) څه دپاسه اتیا زخمونه خوړلی وو خو حوصله یی ماته نشوه، دجګړی په ترڅ کښی مسیلمه کذاب دحضرت وحشی بن حرب ﷺ په لاس دجهنم کندی ته ولیږل شو اودهغه لښکرهم تارومار شو داتیاؤ نه دزیاتو زخمونو سره سره حضرت براء ﷺ ته شهادت مقدر نه ؤ حضرت خالد (رض) دهغه تداوی وکړه او الله (ج) روغتیا ورپه برخه کړه.

دمرتدانو پر ضد دجګړو سربیره دعراق او ایران په جنګونو کښی هم حضرت براء ﷺ په پوره میړانه شریك ؤ اوکله چی (۱۷) هجری کال کښی دخوزستان مشرانو دمسلمانانو پرخلاف دبغاوت بیرغ پورته کړ نوحضرت براء ﷺ دهغوی په ځپلو کښی هم دخپلی توری جوهر وښوده او په یوازی ځان یی

ددښمن شل تنه ووژل یوه ورځ هغه په زړه راښکونکی اواز شعرونه ویل، دهغه ورور حضرت انس بن مالك خیمی ته ورغی ورته یی وویل: (ورورہ! دشعر پر ځای ولی د قرآن حکیم تلاوت نکوی؟

جواب یی ور کړ: (انس! ښائی لتاسره ویره وی چی زه به په بستر کښی مړ شم، په خدای قسم دی چی زما مرګ به په بسترکښی نه بلکی دجهاد په میدان کښی وی بله ورځ چی دښمنانو پر اسلامی لښکر باندی سخته حمله وکړه مجاهدین حضرت براء رضی الله عنه ته راټول شول ویی ویل: خدای ستا قسم پوره کوی، نن دعا وکړه چی الله تعالی مونږ ته فتح نصیب کړی. حضرت براء لاس په دعا شو ویی ویل: (الهی! مسلمانانو ته پر کافرانو باندی غلبه ورکړه ما نن له خپل حبیب (ص) سره وصل کړه) دحضرت براء (رض) دعا قبوله شوه مسلمانانو ته نصرت په برخه شو خوپخپله یی دشهادت جام وڅښه اوله دی فانی دنیانه پخپل خواږه ملګری پسی روان شو. (رضی الله عنه)

حضرت تمیم بن اوس داری رضی الله عنه

حضرت تمیم بن اوس داری دشام (لخم) قبیلی ته منسوب دعیسائی مذهب پیر وؤ خو الله (ج) هغه ته ډیر سپیڅلی فطرت په نصیب کړی ؤ دمکی مکرمی اومدینی منوری خلګ به زیاتره دتجارت لپاره شام ته تلل، حضرت تمیم داری چی کله ددغو تاجرانوله خولی څخه درسول اکرم (ص) اودحق دبلنی خبرونه واوریدل نو زړه یی دا ګواهی ورکړه چی محمد مصطفی (ص) بر حق پیغمبر او دهغه دعوت هغه اسمانی پیغام دی چی رب العزت دبندګانو داصلاح لپاره رالیږلی دی خوسره له دی هم ترنهم هجری کال پوری پخپل وطن کښی پاتی شو او درسول الله (ص) له ملاقات اودهغه په لاس باندی دبیعت له شرف اوسعادت څخه محروم ؤ ترڅو چی دهجرت په نهم کال دهغه داقبال ستوری وځلیده اودخپل ورور نعیم په شمول مدینی ته راغی اودسرور کائنات (ص) په مبارك لاس یی دایمان او سرښندنی بیعت وکړ اوله هغه وروسته شام ته دتلو پرځای یی دیته ترجیح ورکړه چی همدلته په مدینه کښی دنبوی شمعی په خوا کښی دپتنګ په څیر دمینی او محبت ژوند وکړی او دخپل روح خزان

وهلی کړونده دنبوی فیوضاتوپه باران سره خړوبه اوښیرازه وساتی نوله همدی کبله یی په مدینه کښی دائمی استوګنه غوره کړی مورخ ابن اثیر (رح) په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی له شام نه مدینی ته دراتګ په وخت کښی حضرت تمیم بن اوس (رض) له ځانه سره دتیلو ډیوی راوړی وی، هغه یی له تیلو نه ډکی کړی او دنبوی مسجد په غولی کښی یی بلی کړی، په دغه شپه چی حضرت رسول الله (ص) دلمانځه لپاره مسجد ته تشریف یووړ اوویی لیدل چی ټول مسجد روښانه اوډیوی پکښی بلی دی له حده زیات خوشاله شو، له صحابه ؤ کرامو ﷺ څخه یی پوښتنه وکړه: نن شپه مسجد چاروښانه کړیدی؟ صحابه ؤ دحضرت تمیم (رض) خواته اشاره وکړه، سرور کائنات (ص) هغه ته دخیر او برکت دعا وکړه اوویی فرمایل (که زما کومه ناواده شوی لور وای نو مابه ده ته په نکاح ورکړی وای) پدی وخت کښی درسول الله (ص) دتره زوی نوفل بن حارث بن عبدالطلب هم په مسجد کښی موجود ؤ، هغه سمدلاسه عرض وکړ: (یارسول الله! زما کونډه لور ام المغیره سته، که دی خوښه وی هغه ورته په نکاح کړه) رسول الله (ص) دحضرت نوفل بن حارث (رض) پیشنهاد ومانه اوپه همغه مجلس کښی یی دام المغیره نکاح له حضرت تمیم بن اوس داری (رض) سره وترله. ابن ماجه دحضرت ابوسعید خدری (رض) روایت رانقل کړیدی چی: (حضرت تمیم بن اوس داری (رض) لومړنی سړی دی چی په مسجد کښی یی ډدیوی بلولو دغوره عمل بنسټ ایښی دی.

ده دلومړی ځل دپاره په هغه مبارك مسجد کښی ډیوی بلی کړی چی دټولو ظاهری ښکلاؤ فاقد او دسادګی مظهر ؤ دیوالونه یی دخامو خښتو او تیږو څخه، ستنی یی دخرما دلرګیو، چت یی دخرما په لښتو سره پوښ شوی اوفرش یی دشګو څخه جوړ شوی ؤ خودا چی په ډیرو مقدسو لاسونو سره دهغه ودانی شوی وه اوپه هغه کښی چی دکومو هستیو مبارك وچولی په سجده کښته کیدل دهغه معنوی عظمت دومره لوړ ؤ چی داسمانونو پرښتی په هغه کښی عبادت کولوته پسخیدلی، پدی مبارك مسجدکښی درنا کولو لپاره هم اهتمام نه ؤ شوی، صحابه ؤ به دسپوږمی او ستورو په رنا کښی لمونځونه

ادا کول اوکله کله به درنا کولو ضرورت پېښیده نوصحابه ؤ کرامو به ددی کار لپاره دخرماؤ له لښتو څخه کار اخیست.

په کوم وخت کښی چی حضرت تمیم داری (رض) په اسلام مشرف شوله تبوك نه پرته نوری ټولی غزاګانی تیری شوی وی له دی امله حضرت تمیم داری (رض) ته په نورو غزاګانو کښی دبرخی اخیستلو فرصت نه ؤ میسر شوی مګر دتبوك په غزا کښی چی له یوی خوا دسختی ګرمی موسم اوله بلی خوا دوچکالی لامله دجهاد توښه برابرول ګران کارؤ حضرت تمیم بن اوس داری (رض) په پوره میړانه ګډون وکړ اوداسلام دیوسر ښندونکی سپاهی په توګه یی خپل مسئولیت په ډیره مینه اواخلاص ترسره کړ.

حضرت تمیم داری (رض) تقریبا دوه کاله درسول الله (ص) په ملګرتیا کښی تیر کړل خوپدی موده کښی یی دنبوی مجلس له فیوضاتو نه دومره ګټه واخیستله چی سیرت لیکونکو هغه دقرآن کریم دعلماؤ په ټولی کښی شمیرلی دی اوحتی علامه ابن سعد وائی چی کومو صحابه ؤ چی درسول الله (ص) په ژوند کښی دقرآن راجمع کولو وظیفه سرته ورسوله حضرت تمیم داری (رض) ددغه معتبر کمیسیون غړی ؤ له هغه نه درواېت شویو حدیثونو شمیر په موثوقه توګه ندی تعیین شوی خوبیا هم پدی خبره کښی څه شك اوشبه نشته چی هغه دحدیثو دراویانو په پنځمه درجه کښی ځای لری یعنی په هغه ډله راویانو کښی دی چی له هغو څخه څلویښت یا له څلویښتو نه کم حدیثونه روایت شویدی.

په حدیث پوهنه کښی دهغه مقام اومنزلت له دی خبری نه ښه معلومیدای شی چی دهغه په راویانو کښی دحضرت انس بن مالك اوعبد الله بن عمر او عبد الله بن عباس او حضرت ابوهریره غوندی لویان صحابه شامل دی او په صحیح مسلم کښی مشهور حدیث: الدین النصیحة، له حضرت تمیم داری (رض) څخه روایت شویدی دهغه شاګردان هم داسی ستر شخصیتونه وو چی داسلامی امت دلاری مثالونه ګڼل کیږی لکه روح بن زنباع (رح) شهر بن حوشب (رح) عبدالله بن موهب (رح) اوعطاء بن یزید لیثی (رح). له قرآن کریم

سره دحضرت تميم داری (رض) له حده زياته مينه وه اوپه لمانځه کښی به يی دومره اوږد تلاوت کاؤ چی زياترو صحابه ؤ به وربانډی غبطه کوله يعنی هر يوه به ويل چی کاشکی زه هم داسی وای. هغه به زياتره وختونه ټوله شپه په لمانځه کښی په قيام سره ويښه تيروله په لمانځه کښی به چی ولاړ ؤ دخدای له ويری څخه به يی پراندامونو لړزه راتله اوپه ځينو وختونو کښی به يی په لمانځه کښی ژړل لکه چی حافظ ابن حجر په (اصابه) کښی ليکلی دی چی حضرت تميم (رض) يوه شپه په لمانځه کښی قرائت لوسته، کله چی دسورة جاثيه (۲۱) ايت ته ورسيده چی:

(اَمْ حَسِبَ الَّذِيْنَ اجْتَرَحُوا السَّـيِّئٰتِ اَنْ نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَوَاءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُوْنَ) .

ترجمة: کوم خلګ چی دبدو عملونو مرتکب شويدی ايا هغوی داګومان کوی چی مونږ به دوی له هغوکسانو سره برابر کړو چی هغوی ايمان راوړيدی اونيك عملونه يی کړيدی، ددوی اودهغوی ژوند اومړينه به يوډول وی؟ داډيره بده فيصله ده چی دوی يی کوی). پدی وخت کښی يی په قرائت پيل وکړ تر سهاره يی همدا ايت تکراروه او ورسره يی ژړل.

درسول الله (ص) دوه کلن صحبت له حضرت تميم بن اوس داری (رض) څخه داسی مثالی مؤمن اودحق دشمعی داسی ريښتونی پتنګ جوړ کړی ؤ چی دهغه په هره وينا اوعمل کښی دپيغمبر (ص) اسوۀ حسنه له ورايه ځليدله، دپيغمبر (ص) په ويناؤ يی په کلکه عمل کاؤ اودهغه په نقش قدم يې قدم ايښود، يوځل يی له رسول الله (ص) څخه دريا کاری دغندنی په باب حديث واوريده له هغه وروسته يی په ټول عمر کښی هڅه کوله چی دهغه دزيات عبادت په حال باندی خلګ خبر نشی. حافظ ابن حجر روايت رانقل کړيدی چی يوځل يوچاله هغه څخه پوښتنه وکړه چی ته په ټوله شپه کښی څورکعته لمونځ کوی؟ حضرت تميم (رض) دپوښتونکی په پوښتنه باندی ناخوښی ښکاره کړه اوويی ويل چی زه دشپی په يوازيتوب کښی (چی څوك راباندی خبر نشی) يو رکعت لمونځ له دينه ښه ګڼم چی ټوله شپه په لمانځه تيره کړم اوسبايی خلګو

ته ووایم. یو ځل دهغه شاګرد مشهور تابعی حضرت روح بن زنباع دهغه ملاقات ته ورغی ویی لیدل چی هغه دآس لپاره اوربشی پاکوی او دکورنی غړی یی ورسره وزګار ناست دی، حضرت روح په تعجب سره پوښتنه وکړه: (ابو رقیه ایاپه کور کښی بل څوك نشته چی د اکار وکړی؟)

حضرت تمیم (رض) جواب ورکړ: (ولی نه، خو بیابه زما اجر ضایع شی، ما له رسول الله (ص) نه اوریدلی دی چی: (کوم مسلمان چی دخپل اس لپاره دانه برابروی اوهغه ته یی ورکوی نودهری دانی په بدل کښی یوه نیکی ورپه برخه کیږی.)

رسول الله (ص) پخپل ژوند کښی دحضرت تمیم دګوزاری لپاره په شام کښی دعینون نومی کلی جایداد ورکړی ؤ چی دشام له فتحه کیدونه مخکښی دپیغبر (ص) داکار دځینو محدثینو لخوا دپیغمبر (ص) له معجزو څخه ګنل شویدی. حضرت تمیم (رض) نه یوازی درسالت په دور کښی بلکی دحضرت صدیق اکبر، حضرت عمر فاروق اوحضرت عثمان غنی (رضی الله عنهم) په دور کښی هم په مدینه کښی استوګن ؤ او درسول الله (ص) خورږو ملګرو هغه ته داحترام په نظر کتل حتی تردی پوری چی حضرت عمر (رض) به ورته (خیر اهل المدینة) ویل. دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته حضرت تمیم داری (رض) په ډیری خواشینۍ له مدینی منوری سره خدای پامانی وکړه او خپل وطن شام ته ولاړ چی دحافظ ابن حجر دوینا له مخی په څلویښتم هجری کښی وفات اوپه حبرون نومی کلی کښی خاوروته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت ثابت بن قیس انصاری رضی الله عنه

حضرت ثابت بن قیس انصاری (رض) دمدینی دانصارو دخزرج قبیلی څخه اودهغه مور دطی قبیلی ته منسوبه وه له نبوی هجرت نه مخکښی دبیعت عقبه ثانیه څخه وروسته دایمان دخزانی مالك سوی ؤ لکه څنګه چی حضرت حسان (رض) درسول الله (ص) اواسلام په شاعرسره شهرت موندلی ؤهمدغسی حضرت ثابت بن قیس درسول الله (ص) اواسلام په خطیب سره شهرت درلود الله (ج) هغه ته دتقریر اوخطابت ډیر لوی صلاحیت او استعداد ورکړی ؤ.

دفصیحی ژبی خاوند او ډیر لوړ او ډډ اواز یې درلود په (۹) هجری کال کښی چی په تاریخ کښی دعام الوفود په نوم یادیږی دښو تمیم قبیلی یوهیئت چی اویا کسان پکښی وو مدینی ته راغی، دهیئت مشر اقرع بن حابسی رسول الله (ص) ته وویل: (مورږ غواړو له اسلام راوړلو نه مخکښی له تاسی سره خپل افتخارات بیان کړو) پیغمبر (ص) وفرمایل: (زه دافتخاراتو بیانولو اومشاعرو لپاره نه یم مبعوث شوی خوبیا هم که ته غواړی مورږهم حاضر یو) دعطارد بن حاجب په نوم دښو تمیم یوسړی چی ډیر زیات ژبه ور اوفصیح خطیب ؤ ودریدو اوخپله وینایی پدی مفهوم پیل کړه:

(ستاینه اوصفت دهغه خدای لپاره دی چی پخپل فضل او پیروزینی سره یی مورږ دتاج اوتخت مالکان کړی یو دختیز په انسانانو کښی یی ترټولو زیات مورږ ته عزت رابخښلی دی، زمورږ خزانی له سرو او سپینو زرو څخه ډکی دی چی مورږ بی په خلاص لاس سره مصرفوو. مورږ په خلګو کښی ساری اوثانی نلرو ایا مورږ دخلګو سرداران اوپه هغو کښی دفضیلت خاوندان نه یو؟ که بل څوك ددی دعوه کوی هغه دی راوړاندی شی زمورږ له وینا څخه دی غوره وینا وکړی اوزمورږ له وضعی څخه دی ښه وضعه بیان کړی، ماچی څه ویل غوښتل ومی ویل).

دعطارد دوینا له پای ته رسیدو څخه وروسته رسول اکرم (ص) حضرت ثابت بن قیس ته امر وکړ چی پاځیږه او دهغه جواب ووایه، حضرت ثابت بن قیس پاځیده اوپه ډیره جذب اوزړه رابښکونکی لهجه یی ووویل:

دټول کائنات ستاینه هغه الله ﷻ لره ده چی دځمکی او آسمانونو خالق دی، پرهغو باندی یې خپل حکم نافذ کړئ، دهغه کرسی اودهغه علم پراخ دی، دمطلقی واکمنۍ اوقدرت خاوند دی، هرڅه چی کیږی دهم هغه په قدرت او امر سره کیږی، دهغه له قدرتونو څخه یودا دی چی له خپلو بندګانو څخه یی یوپیغمبرمبعوث کړ، ترټولو زیات شریف انسان، ترټولو زیات ریښتونی، اوتر ټولو زیات دلوړو اخلاقو خاوند. بیایی پردغه پیغمبر باندی یوکتاب نازل کړ او دخپل مخلوق امانت یی ورته وسپاره، هغه یی له ټولو مخلوقاتو څخه غوره

کړ. دغه پیغمبر خلګوته دحق خواته بلنه ورکړه، دهغه له قوم اوخپلوانو څخه مخکښې مهاجرینو چې دغوره نسب خاوندان اونیك عمله دی دهغه بلنه ومنله ورپسې په ټولو عربو کښې مورِ انصارو دهغه دعوت ته لبیك وویل مورِ پدی ویاړو چې مورِدالله انصار اودهغه درسول ملاتړیو. ترڅوپورې چې خلګ ایمان رانه وړی او (لا اله الا الله) ونه وائی مورِ به ورسره وجنګیږو، اوڅوك چې دالله اودالله درسول (ص) له منلو څخه انکار وکړی مورِ به دهغوی پرخلاف دخدای په لاره کښې جهاد کوو اوجهاد کول زمورِ لپاره څه ګرانه خبره نده، ماچې څه ویل غوښتل ومی ویل اوپه پای کښې دټولو نارینه ؤ اوښځو مؤمنانو لپاره دخدای له درباره مغفرت غواړم).

دتقریرونو له مسابقی نه وروسته دشعر مسابقه وشوه چې دبنو تمیم لخوا زبرقان بن بدر او دپیغمبر (ص) لخوا حضرت حسان بن ثابت (رض) شعرونه وویل، دویاړونو بیانولو غونډه چې پای ته ورسیدله نو دهیئت رئیس اقرع بن حابس چې پخپله هم مشهور شاعر اوخطیب ؤ پاڅیده او ویی ویل: (قسم کوم چې دمحمد (ص) خطیب اووياند زمورِ له ویاندڅخه اودده شاعر زمورِله شاعر څخه غوره دی، دهیئت غړو دخپل مشر فیصله تائید کړه او سمدلاسه ټول په اسلام مشرف شول.

حضرت ثابت بن قیس یوازی لسانی جهادنه بلکی دخدای دلاری په جهاد کښې یی په توری سره هم برخه اخیستله درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښې دارتداد دفتنی پرضد جهاد کښې په هرمحاذ کښې په توده ولوله وجنګیده، پدی لړ کښې دیمامی جګړه ډیره سخته اومشهوره جګړه وه، کله چې پرمسلمانانو باندی سختی راغله نژدی وه چې پرشا ولاړ شی پدی حساس وخت کښې حضرت ثابت (رض) په لوړ اواز ږغ وکړ قسم په خدای دی چې درسول الله (ص) په ملګرتیا کښې زمورِ دجنګیدو کیفیت داسی نه ؤ، بیایی کفن پر سر وتړه، عطر یی ووهل، په یوه خندق کښې ودریده ترنامه پوری یی ځان په شګو کښې ښخ کړ او په یو مناجات کښې یی وویل: (ای پروردګاره! ددښمنانو له عمل نه چې مطلب یی دمسلیمة الکذاب

لښکر ؤ بیزاریم اوددی نورو دعمل په باب چی مطلب یی دمسلمانانو سستی ښودل ؤ تاته عذر وړاندی کوم) پدغسی حالت کښی چی نیمایی په قبر کښی ښخ اونیمائی دځمکی پرسرؤ حضرت ثابت توره په لاس دخدای ددښمنانو پر ضد جنګیده هرکافر به چی ورنژدی کیده په توره به یی واهه چی په پای کښی همالته شهید شو.

له حضرت انس بن مالك (رض) څخه روایت دی چی دحضرت ثابت بن قیس پربدن باندی دجنګ ډیره قیمتی زغره وه هغه چی شهید شو، یو مسلمان ورڅخه واخیستله یوبل مسلمان خوب ولیده چی حضرت ثابت ورته وایی: زما فلانی مسلمان ورور له ماڅخه زماجنګی زغره اخیستی ده ته خالد بن ولید ته ووایه چی له هغه څخه زما زغره واخلی، پرما باندی دومره قرض دی، درسول الله خلیفه دی زما زغره، وپلوری او زما قرض دی ادا کړی او زما فلانی غلام دی هم ازاد کړی.

حضرت خالد بن ولید (رض) دازغره بیرته واخیستله مدینی ته ولاړی او ټوله قصه یی حضرت ابوبکر صدیق (رض) ته تیره کړه هغه دحضرت ثابت وصیت پرځای کړ، زغره یی وپلورله دهغه قرض یی اداکړ او دهغه غلام یی هم ازادکړ پدی ترتیب له حضرت ثابت نه پرته په اسلام کښی دهیچا وصیت له مرګه وروسته ندی نافذ شوی خودایوازی حضرت ثابت ؤ چی له مرګه وروسته یی وصیت وکړ او داسلام لومړی خلیفه وربانډی عمل وکړ.

دخدای دلاری شهیدحضرت ثابت بن قیس انصاری (رض) دلویانو صحابه ؤ په کتار کښی ځای لری دهغه دسپیڅلی ژوند دکتاب په مطالعی سره انسان ګوری چی هغه څومره زیات له خدایه ویریده له جهاد سره یی څومره مینه وه او الله ﷻ اورسول ﷺ وربانډی څومره ګران ؤ.

یوه ورځ رسول الله (ص) دخپلو صحابه ؤ په مینځ کښی ناست ؤ دیوی مسئلی په هکله بحث روان ؤ چی په ناڅاپی ډول دځینو صحابه ؤ ږغونه له عادت نه زیات لوړ شول، داوضعه دالله (ج) خوښه نشوه اودمسلمانانو دروزنی پخاطر یی دا ایت نازل کړ:

يَا أَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا لاَ تَرْفَعُوْا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلاَ تَجْهَرُوْا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لاَ تَشْعُرُوْنَ .

ترجمة: ای مؤمنانو خپل ږغونه دپیغمبر (ص) پرږغ باندی مه لوړوی اومه له پیغمبرسره په هغسی زور اوزغرده ږغیږی لکه چی پخپلو مینځوکی ږغیږی چی پدی سره به ستاسی (نیك) عملونه ضایع شی اوتاسی به خبرنه یاست لا.

ددی الهی فرمان په اوریدلو سره ټول صحابه کرام دخدای له ویری نه ولړزیدل او تعهد یی وکړ چی بیابه دپیغمبر (ص) په وړاندی په لوړ اواز سره خبری ونکړی خوپر حضرت ثابت بن قیس باندی دخدای ویره دومره غالبه شوه چی ولاړی دکور په یوه ګوښه کښی کښینستی له سترګو نه به یی اوښکی بهیدلی اوپه ژبی سره یی استغفار وایه کله چی پیغمبر (ص) څو ورځی پرله پسی هغه په مجلس کښی ونه لیدی نوله صحابه ؤ نه یی پوښتنه وکړه چی ایا ثابت بن قیس خو به ناروغ نه وی؟

داوس قبیلی مشر حضرت سعد بن معاذ انصاری (رض) عرض وکړ: (یا رسول الله! زه ورځم چی دهغه خبر راوړم حضرت سعد ورغی له هغه نه یی پوښتنه وکړه: څوورځی دپیغمبر (ص) مجلس ته نه یی راغلی، رسول الله (ص) زه رالیږلی یم چی ستا دحال پوښتنه وکړم).

حضرت ثابت وویل: دالله (ج) لخوا وعید نازل شویدی چی که څوك دهغه دپیغمبر په وړاندی په لوړ اواز خبری وکړی نوعملونه به یی ضایع شی ته خو پوهیږی چه زه په تاسی کښی دلوړ ږغ خاوند یم، دغه غم زما ملا ماته کړیده چی زما ټول نیك عملونه ضایع شول او ددوزخ مستحق شوم) حضرت سعد بن معاذ (رض) چی کله درسول الله (ص) حضور ته ورغی اودهغه خبره یی ورته واورولە نو پیغمبر (ص) وفرمایل: هغه (ثابت) دوزخی نه بلکی له جنتیانو څخه دی.

امام ذهبی (رح) دهغه له زوی محمد بن ثابت څخه دهمدغسی پیښی یوبل روایت کړیدی، هغه وائی: کله چی دسورۀ لقمان دا ایت نازل شو چی: (إِنَّ اللهَ لَا

يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ) ، ترجمه: الله (ج) هیڅ یو ویاړونکی متکبرنه خوښوی) نوپر حضرت ثابت باندی لړزه راغله، په کور کښی کښیناست، په ژړا یی پیل وکړ پیغمبر (ص) یواستازی ورولیږه او دهغه دغیاب پوښتنه یی وکړه، هغه عرض وکړ: یارسول الله! زمانښکلا اوښائست خوښیږی، ښایسته جامه خوښوم، ویریږم چی له مختالینو او ویاړونکو څخه ونه شمیرل شم) رسول الله (ص) د موسکا په حال کښی ورته وفرمایل:

(انك لست منهم بل تعيش بخير، وتموت بخير وتدخل الجنة)

ترجمة: نه ته داسی نه یی بلکی ته به په خیر کښی ژوندکوی، په خیرکښی به مری او جنت ته به داخلیږی.

هو: دسرور کائنات (ص) خبره ریښتیا وه، حضرت ثابت بن قیس (رض) دنبوی شمعی په څنګ کښی دیوپتنګ په څیر دخیر ژوند وکړ اوپه پای کښی دخیر مړینه یعنی دخدای دلاری په جهاد کښی دشهادت غوره مقام چی په اخرت کښی دجنت مستوجب دی ورپه برخه شو او دهغه نقش قدم دمؤمنانو لپاره غوره سرمشق وګرځیدی. (رضی الله عنه)

حضرت جعفر طیار رضی الله عنه

دبعثت په دریو لومړنیو کلونو کښی رسول اکرم (ص) دحق دتبلیغ وظیفه په سری اوخفی توګه سرته رسوله خودنبوت په څلورم کال کښی چی کله دقرآن کریم دحجر سورت دا مبارك ایت نازل شو چی:

(فاصدع بما تؤمرو اعرض عن المشركين)

ترجمة: یعنی دتبلیغ وظیفه په ډاګه څرګنده اجرا کوه او دمشرکانو ددښمنی پروا مکوه نورسول اکرم (ص) دحق دتبلیغ کارپه ښکاره توګه پیل کړ، خوش نصیبو خلګو دحق بلنی ته سمدلاسه لبیك ووایه خو کوم بدبخته چی پخپله ګمراهی اوشرك باندی ټینګ پاتی سول هغوی له ډیری غوسی نه ددرندګی مرحلی ته ورسیدل. دتوحید دلاری پر پیروانو باندی یی داسی ظلمونه شروع کړل چی سړه ځمکه یی وربانډی سره کړه، څه موده یی دغه

ظلمونه وګالل خوپه پای کښی دبعثت دپنځم کال درجب په میاشت کښی دالله حبیب (ص) ورته وفرمایل: چی حبشی ته لاړشی، هلته داسی یوباچا واکمن دی چی پرچا باندی ظلم کیدلوته اجازه نه ورکوی، هلته خوا خوږی موجوده ده تاسی ترهغه پوری هلته واوسئ چی الله (ج) ستاسی ددغه کړاؤ دفع کولو لپاره څه لاره برابره کړی له دغی اجازی نه وروسته یوولس نارینه اوڅلور ښځی په همدی کال کښی اواتیا نارینه اتلس ښځی دبعثت په شپږم کال کښی حبشی ته مهاجر شول اوهلته یی سوکاله ژوند پیل کړ. دمکی مشرکان چی کله خبر شول چی مسلمانان په حبشه کښی ارام ژوند تیروی نویوه شیطانی دسیسه یې غوټه کړه چی خپل استازی دحبشی باچا نجاشی ته ولیږی ترڅو چی په مهاجرینو باندی په دار الهجرت کښی ژوند تریخ شی اوله هغه ځایه راوتلوته یی مجبور کړی. ددی کار لپاره یی عمرو بن العاص او عبد الله بن ابی ربیعه له ډیرو قیمتی سوغاتونو سره ولیږل. دمشرکانو هیئت باچاته خپل پیشنهاد وړاندی کړ ویی ویل چی: زمونږ ناپوهو اوغولیدلو خلګو خپل پلرنی دین اووطن پری ایښی دی دلته راغلی دی اودلته یی ستاسی دین هم ندی منلی خپل یو نوی دین یی ایجاد کړیدی دهمغه پابندی اوپیروی کوی، زمونږ عرض دادی چی دغه خلګ بیرته مکی ته وشړه، دباچا درباریانو چی پدی معامله کښی یی رشوتونه خوړلی وو هغوی هم دمکی هیئت خبره تائیدکړه اوویی ویل چی دغه مهاجر خلګ دی مجبور کړای شی چی بیرته خپل وطن ته ولاړ شی.

نجاشی که څه هم تردغه وخته په اسلام نه ؤ مشرف شوی خویو خواخوږی اوعدل خوښوونکی انسان ؤ دمشرکانو دوفد په جواب کی یی وویل: څنګه کیدای شی چه زه بی له څه پوښتنی کولو څخه دغه مجبور خلك چی خپل وطن یی پری ایښی دی اودلته یی پناه راوړیده له خپل وطن نه وباسم. نجاشی مهاجرین راوغوښتل دقریشو وفد اومهاجرین یوځای دباچا دربارته ورغلل دقریشو هیئت دباچا په وړاندی سجده وکړه اومهاجرین بی له سجدی نه داخل شول باچا لومړی داپوښتنه وکړه چی تاسی ولی زما په وړاندی دتعظیم سجده ونکړه او بیایی وویل چی تاسی ولی دخپل قوم دین پری ایښی بل کوم دین مو

هم ندی غوره کړی اونوی دین مو ایجاد کړیدی؟

له مهاجرینو نه یوتن وړاندی شو ویی ویل: مورږ یوازی دالله په وړاندی دسجدی لپاره سرونه ټیټوو له هغه نه پرته بل هیچاته سجده نکوو دویمه خبره داچی مورږ دجاهلیت په دورکښی دیوه خدای پرځای دبتانوعبادت کوی مرداری مو خوړلی دفحاشا چاری مو سرته رسولی زمورږ زورورو به دکمزورو غوښی خوړلی او دګمراهی په تیاره کښی مو ژوند تیروه بالاخره الله (ج) زمورږ په حال باندی رحم وکړ، خپل پیغمبر (ص) یی راولیږی چی هغه مورږ ته دیوه خدای دعبادت اوبندګی صدق او امانتداری، له خپلوانو او ګاونډیانو سره دښه سلوك امر کوی.

له وینو تویولو حرامو کارونو، دبی حیائی له چارو، دروغ اوبهتان ویلو څخه مومنع کوی، مورږپه هغه باندی ایمان راوړیدی، په همدی خبره مورږ ددغو ظالمانوله ظلمونو څخه تنګ شولو اودلته موپناه راوړه لتا څخه زمورږ هیله دا ده چی دلته په مورږ باندی ظلم ونشی.

دمهاجرینو دمشر له وینانه وروسته نجاشی هغه ته وویل ایا دهغه کلام څه برخه راته اورولی شئ چی الله (ج) ستاسی په پیغمبر باندی نازل کړیدی؟

جواب یی ورکړ هو: بیایی دسوره مریم څو ایتونه ورته ولوستل. باچا او دهغه مذهبی پیشوایانو ورته وژړل او ویی ویل: په خدای قسم، دغه کلام او هغه کلام چی حضرت موسی (ع) راوړی ؤ دواړه له یوی سرچینی څخه راغلی دی، همدارنګه نجاشی دحضرت عیسی (ع) په هکله دمهاجرینو دمشر ددی وینا داوریدو څخه وروسته چی هغه صرف دالله (ج) رسول او بنده ؤ له ځمکی نه یوځلی راپورته کړ ویی ویل: په خدای قسم، دحضرت عیسی (ع) په باب چی تاځه وویل هغه ددی خلی په اندازه هم له دی نه هاخوا دیخوا بل څه نه ؤ بیا وروسته یی دقریشو استازو ته وویل چی بیرته ولاړ شئ، دا هیڅکله نشی کیدای چی زه دغه خلګ تاسی ته وسپارم اوله خپل وطن څخه یی وباسم.

دمهاجرینو مشر دغه پنځه ویشت ۲۵ کلن زلمی چی په خپله جذابه وینا اوقوی استدلال سره یی دحبشی دواکمن زړه ویلی کړ او دخپلو مسلمانو

ورونو لپاره یی هلته دامن اواطمینان استوګنځی برابر کړ دحضرت رسول اکرم (ص) دتره زوی او دعلی (رض) مشر ورور حضرت جعفر بن ابی طالب ؤ.

حضرت جعفر (رض) له خپلو مسلمانو ورونو سره تقریبا (۱۳) کاله په حبشه کښی پاتی شو او دخیبر دغزا په وخت کښی مدینی منوری ته راستون شو له هغه وروسته غزاګانو کښی یی مسلسل برخه واخیستله دمؤته په جنګ کښی چی رسول اکرم (ص) دری زره کسیز لښکر دحضرت زید بن حارثه (رض) ترقیادت لاندی ولیږه پدی لښکرکښی حضرت جعفر (رض) هم شامل ؤ دلښکر رخصتولو په وخت کښی رسول کریم (ص) وفرمایل؟ که په جنګ کښی زید شهید سو نوجعفر به دلښکر امیر شی اوکه هغه هم شهید شو نوعبد الله بن رواحه انصاری به دلښکر قیادت په غاړه واخلی. له دی خوا دمجاهدینو دری زره لښکر اوها خواته دعیسائی عربو اوروميانو دمجهز لښکر شمیر سل زره تنو ته رسیده.

دمؤته په میدان کښی دحق او باطل لښکرو جګړه پیل کړه، داسلامی لښکر امیرحضرت زید بن حارثه (رض) په پوره میړانه وجنګیده اوپه پای کښی یی دشهادت جام نوش کړ، له هغه وروسته دجهاد بیرغ حضرت جعفر (رض) راپورته کړ، ددښمن په صفونو کښی دیو غښتلی سپاهی په حیثیت ورننوت او پدی مفهوم اشعار یی وویل: جنت څومره ښه اوښکلی دی هغه ته نزدی کیدل څومره خوند کوی. دهغه اوبه ډیری یخی دی، رومیان هغه خلګ دی چی دعذاب نیټه یی نژدی شویده دوی کافران دی نبیره یی ورکیدونکی ده- پرما باندی دا فرض ده چی ورسره مخامخ شم ګوزار وربانډی وکړم.

پرحضرت جعفر باندی له هرلوری دغشو، تورو او نیزو باران ؤ ټول بدن یی زخمی زخمی ؤ خوله دی سره سره به چی دښمن ورته نژدی کیده هغه به یی په یوګوزار راپرځوی او دجهنم کندی ته به یی لیږی، په پای کښی دښمن دهغه یولاس غوڅ کړ، هغه سمدلاسه بیرغ په بل لاس کښی ونیوه بل لاس یی هم ورنه غوڅ کړ.

هغه بیرغ په خپلو شوټو لاسونو په سینی پوری ټینګ ونیوه په همدی

حالت کښی یی په سینه باندی ددښمن دنیزی ګوزار وخوړ او پداسی حال کښی چی په بدن کښی یی نوی ۹۰ زخمونه وه پرځمکه راولویدی او شهید شو. له هغه وروسته عبدالله بن رواحه (رض) دلښکر قیادت په غاړه واخیست خوهغه هم دشهادت جام نوش کړ. هلته رسول کریم (ص) دصحابه ؤ په مینځ کښی په مدینه منوره کښی ناست ؤ په ناڅاپی ډول یی وفرمایل: زید (رض) بیرغ واخیست شهید شو، جعفر (رض) بیرغ په لاس کښی ونیوه شهید شو، عبدالله بن رواحه بیرغ راپورته کړ هغه هم شهید شو اوس دخدای له تورو نه یوی توری یعنی حضرت خالد بیرغ واخیست اوهغه فاتح شو. دالله رسول دا وینا پداسی حال کښی کوله چی له مبارکو سترګونه یی اوښکی بهیدلی. بیا دحضرت جعفر (رض) کورته ورغی اودهغه ماشومان یی په غیږ کښی ونیول اوورته ویی ژړل، کله چی دجعفر (رض) میرمن حضرت اسماء (رضی الله عنها) پوښتنه وکړه نونبی کریم (ص) ورته دجعفر (رض) دشهادت خبرواوروه دحضرت جعفر (رض) له شهادت نه وروسته یوه ورځ رسول الله (ص) صحابه ؤ ته وفرمایل چی:

جبرئیل ماته خبر راکړیدی چی الله (ج) جعفر ته دهغه دلاسونو په عوض وزرونه ورکړیدی اوپه جنت کښی پروازونه کوی. (رضی الله عنه)

حضرت جابر بن عبد الله انصاری رضی الله عنهما

حضرت جابر (رض) دخزرج دقبیلی دبنو سلمه له کورنۍ څخه ؤ له نبوی هجرت نه تقریبا نولس کاله مخکښی زیږیدلی او دبعثت په دیارلسم کال دبیعت عقبه ثانیه په وخت کښی له خپل پلار عبدالله بن عمروبن حرام بن کعب سره یوځای په اسلام مشرف شوی ؤ، دحضرت جابر پلار عبد الله بن عمرو (رض) دأُحُد په تاریخی غزا کښی خپله ګرمه وینه دخپل خالق دربار ته نذرانه کړه او دشهادت جام یی نوش کړ.

سخت زړیو مشرکانو دهغه جسد مثله کړ یعنی غوږونه، پوزه اوشونډی یی ورنه غوڅی کړی، دجګړی له ختمیدو وروسته صحابه ؤ دهغه پرمخ څادر وغوړاوه، حضرت جابر (رض) چی کله دخپل پلار له مخ نه څادر پورته کړ او د

هغه حالت یی ولیده سخت یی وژړل، رسول اکرم (ص) ورته وفرمایل: (تاسی وژاړی اوکه ونه ژاړی، پرښتو خپل وزرونه پر عبد الله باندی سیوری کړیدی).

په جامع ترمذی کښی راغلی دی چی دأُحُد له غزانه وروسته حضرت جابر (رض) ډیر زیات غمجن ؤ پیغمبر (ص) دهغه دحالت په لیدلو ورځخه پوښتنه وکړه جابره! ولی دومره خپه یی؟

جابر (رض) عرض وکړه (یارسول الله! پلار می شهید شو، ډیر قرضونه او ګڼ شمیرکورنۍ یی راپاتی ده چی ډیرزیات می ځوروی) پیغمبر (ص) وفرمایل: (الله (ج) ستا له پلار سره دهغه له شهادته وروسته بی له حجابه اوبی واسطی خبری وکړی پداسی حال کښی چی الله (ج) له هیچا سره بی حجابه خبری نکوی، هغه یی خپل حضورته وغوښت ویی فرمایل: ای زما بنده! څه چی غواړی ووایه. هغه عرض وکړ: ای پروردګاره! ما بیا دنیاته ولیږه چی ستا له دښمنانو سره وجنګیږم اوبیا شهید شم الله (ج) وفرمایل: دازما قاطع فیصله ده څوك چی له دنیا نه راشی هغه بیرته نه لیږل کیږی، عبدالله عرض وکړ: الهی! زما پسماندګان زما له حال نه خبر کړه. له هغه وروسته دامبارك ایت نازل شو: (کوم کسان چی دالله په لار کښی ووژل شی هغوته مړه مه وایاست بلکی هغوی ژوندی دی. درسول اکرم (ص) ددی مبارکی ویناپه اوریدو سره حضرت جابر (رض) داسی محسوسه کړه لکه چی په زخم باندی یی دملهم پتی ایښودل شوی وی.

څو ورځی وروسته رسول الله (ص) دحضرت جابر یوباغ ته سهار مهال لاړ، هلته دخرماؤ پررشه باندی کښښستی، حضرت جابر (رض) ته یی وفرمایل: خپل قرض داران را وغواړه او په هغو باندی دخرماؤ دحاصلاتو ویش شروع کړه. هغه قرض داران را وغوښتل دخرما ویش یی پیل کړ، او پیغمبر ﷺ دعا وکړه الله (ج) په خرماؤ کښی دومره برکت واچوه چی دټول قرض له ادا کیدونه وروسته هم پاته سی، دقرض له اداء کولو څخه وروسته زیاته اندازه خرماوی وسپمیدی. پدی ترتیب حضرت جابر (رض) دقرض له بار نه خلاص او خورا زیات خوشاله شو. په صحیح بخاری کښی دغه واقعه دپیغمبر (ص) په معجزو

کښی شمیرل شویده.

دخرماؤ له ویش نه په فارغیدو سره حضرت جابر (رض) پیغمبر (ص) له ځانه سره خپل کورته بوتلی خپلی میرمنی ته یی زیری ورکړ چی نن زمونږ په فقیر خانه کښی ددواړو جهانو سردار میلمه دی، هغه هم ډیره خوشاله شوه. دوزی بچی یی حلال کړی دهغه غوښه، یوځه خرماوی او اوبه وړاندی کړی. رسول اکرم (ص) چی له خوراك نه وزګار شو او روانیدی نودکور میرمن عرض وکړ یارسول الله! مور اوپلار می درنه ځار شه، زما پرمیړه اوما باندی درود ووایه: رسول کریم (ص) وفرمایل: (الله دی پرتا اوستا پرمیړه خپل رحمت نازل کړی).

حضرت جابر (رض) په (۱۹) غزاګانو کښی درسول اکرم (ص) سره ملګری ؤ په ځینو غزاګانو کښی په هغه پوری مربوطی ځینی خاصی پیښی مینځ ته راغلی دی لکه دهجرت په پنځم کال داحزاب په غزا کښی چی دکفارو تقریبا (۱۲) زره کسیز لښکر مدینه منوره محاصره کړی وه اومسلمانانو ګرد چاپیره یوژور خندق کیندلی ؤ او ددښمنانو مخه یی نیولی وه.

په صحیح مسلم او دحدیثو په ځینو نورو کتابونو کښی پخپله دحضرت جابرؓ روایت نقل شویدی چی دهغه په یوه برخه کښی وایی: (مونږ دری ورځی دخندق په کیندلو مصروف وو پدی موده کښی زمونږ له ستونی څخه غذا نه وه کښته شوی مونږ په خپلو پوری دلوږی له شدت نه تیږی تړلی وی اوحتی دالله (ج) رسول (ص) په خپلی پوری یوه تیږه تړلی وه ددی حالت په لیدو می زړه وځوریده، دپیغمبر (ص) په اجازه کورته ولاړم، خپلی میرمنی ته می وویل:

نن ما سرور عالم (ص) پداسی حال کښی لیدلی دی چی حوصله می تنګه شویده، ایا په کورکی دخوراك څه شته؟

هغه وویل: لږ څه اوربشی او دوزی یومرغومی شته، ما مرغومی ذبح کړ، په دیګ کښی می واچوه اوزما میرمن اوربشی میچن کړی اوړه یی لامده کړل. دپیغمبر (ص) حضورته ورغلم او دډوډئ دعوت می ورکړ هغه مهاجرینو او انصارو ته غږ وکړ چی: (ای دخندق خلګو: نن جابر ستاسی لپاره ډوډئ تیاره

کړیده، تاسی ځانونه تیار کړی، ددی اعلان څخه وروسته رسول الله ﷺ ماته وفرمایل: چی ترڅو مورږ نه یو راغلی نه به کتغ له دیګ نه باسی اونه به ډوډی له تنور څخه، زه چی کورته ولاړم ډیر وار خطا شوم چی خدایه: دا لږ خواړه به دومره لوی لښکرته څنګه رسیږی؟

پیغمبر (ص) له صحابه ؤ سره تشریف راؤړی، پخپله یی ډوډئ میده کوله اوپخپله یی کتغ وربانده اچوه اوخلګو خوړله، ټول ماړه شول خواړه لا نور هم پاتی وو بیایی وفرمایل: تاسی یی هم وخوری اونورو خلګو ته یی هم ولیږی ځکه چی خلګ دلوږی په تکلیف اخته دی. دصحیح بخاری دروایت له مخی دډوډی خوړونکو شمیر دزرو تنو په خوا اوشا کښی ؤ چی داهم دپیغمبر (ص) له معجزو څخه شمیرل کیږی.

حضرت جابر (رض) سربیره پردی چی دجهاد دمیدان یوغښتلی اوتکړه سپاهی ؤ دقرآن اوحدیث لوی عالم هم ؤ اودهغو صحابه ؤ په کتار کښی ؤ چی اساطین امت ورته ویل شویدی.

له حضرت جابر (رض) څخه یوزر پنځه سوه څلویښت ۱۵۴۰ حدیثونه روایت شویدی. په تاریخ الصغیر کښی امام بخاری (رح) لیکلی دی چی هغه دقصاص په باره کښی په یوحدیث پسی پراوښ باندی شام ته سفر وکړ اوهغه یی له عبد الله بن انیس (رض) څخه واوریده اوبیرته راستون شو. طبرانی په الاوسط کښی راوړیدی چی هغه یوځل دیوحدیث لپاره مصرته هم سفر کړی ؤ. صحیح بخاری دهغه په روایت یوحدیث رانقل کړیدی چی: (په حدیبیه کښی خلګ تږی شول، له پیغمبر (ص) سره یوه وړه غوندی کوزه وه، اودس یی کاوه، دخلګو دتشویش په لیدلو یی پوښتنه وکړه، څه خبره ده؟

هغوی جواب ورکړ: چی دڅښلو او اوداسه لپاره اوبه نشته، رسول کریم (ص) دکوزی په خوله کښی ګوتی کیښودلی اوبه دهغه له مبارکو ګوتونه را توئیدلی مورږهم وڅښلی اوهم مو اودس وربانده وکړ، پدی وخت کښی مورږ یونیم زرکسان وو.

جلیل القدر صحابی حضرت جابربن عبدالله بن عمرو چی خپل ټول عمریی

دخدای دلاری په جهاد اودقرآن اوحدیث په زده کړه اوتدریس کښی تیر کړ د (۹۴) کلنی په منځ کښی وفات اوپه جنت البقیع کښی خاروته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت جریر بن عبد الله البجلی رضی الله عنه

حضرت جریر بن عبدالله بجیله قبیلی ته منسوب ؤ دا قبیله دعربوپه بیلا بیلو سیمو کښی خوره وره پرته وه حضرت جریر دخپلی قبیلی دهغی برخی چی په یمن کښی وه نه یوازی داچی دی مشر ؤ بلکی دده نیکونو په یمن کښی باچاهی هم کړی وه.

له بده مرغه حضرت جریر بن عبدالله البجلی (رض) ډیر ناوخته په اسلام مشرف شو یعنی هغه وخت چی دمکی فتحه اودحنین غزاګانی هم تیری شوی وی اودا داسی زمانه وه چی (اذا جاء نصر الله والفتح ورأیت الناس یدخلون فی دین الله افواجا) انځور په عمل کښی پلی شوی ؤ اوخلګ ډلی ډلی له هر لوری نه راتلل او داسلام تر ژوند بخښونکی بیرغ لاندی دریدل ځینی داسلام راوړلو لپاره ځینی داسلام داحکامو دزده کړی لپاره اوځینی دسولی دلوظنامی لاسلیك کولو لپاره.

دلسم هجری کال درمضان په میاشت کښی یوه ورځ مدینی منوری ته یو باوقاره اوشانداره هیئت راغی چی دهیئت دټولو غړو پرتن باندی یمنی ښکلی لباسونه وو اویو ښایسته ځوان ددی هیئت قیادت کوی پیغمبر (ص) ددی هیئت په لیدلو ډیر زیات خوښ شو حتی چی دهیئت مشرته یی خپل مبارك څادر وغوړوه او بیایی صحابه ؤ کراموته وفرمایل:

(کله چی تاسی ته دیو قوم معزز سړی راشی دهغه درناوی وکړی). له دی وینا وروسته یی دهیئت له مشر څخه پوښتنه وکړه دځه لپاره دلته راغلی یاست؟ هغه عرض وکړ: (داسلام راوړلو لپاره. ددی جواب په اوریدلو درسول الله (ص) په مبارکه ځیره کښی دخوښی ننبی ولیدل شوی اوویی فرمایل:

ډیره ښه ده، نوتاسی به پدی خبرو کښی له ما سره بیعت کوی چی له الله (ج) نه پرته بل معبود نشته اوزه دالله رسول یم، لمونځونه چی دربانده فرض

کړای شویدی دهغو دادا کولو پاییند اوسی، تاکل شوی زکات به پوره اوپه خپل وخت ورکوی، تل دمسلمانانو خیر غوښتونکی او خواخوږی اوسی ځکه څوك چی په چا باندی رحم نکوی الله پر هغه باندی رحم نکوی.

دخپل امیر اطاعت کوی که څه هم هغه حبشی غلام وی هم. دهیئت مشر حضرت جریر بن عبد الله البجلی (رض) سم دلاسه عرض وکړ: (یارسول الله! زه پدی ټولو خبرو باندی اقرار کوم اودزړه له کومی یی منم، راکړه مبارك لاس دی پیغمبر (ص) دموسکا په حال کښی له هغه نه بیعت واخیست او ورپسی دهیئت نورو غړوهم دتوحید کلمه وویله او دحق دشمعی دپتنګانو په ردیف کښی یی ځای ونیوه اوپه هغو هستیو کښی حساب شول چی الله (ج) دهغوی په باب فرمائیلی دی: (رضی الله عنهم ورضوا عنه) یعنی الله له هغونه راضی شو اوهغوی له الله نه راضی شول. دا وخت درسالت ددور داسی فرصت ؤ چی اسلامی غزاګانی تیری شوی وی خوبیاهم حضرت جریر (رض) دحجة الوداع په سفر کښی له رسول الله (ص) سره ملګری شو او ددی ترځنګ ابن سعد پخپل طبقات کښی لیکلی دی چی حضرت جریر بن عبدالله (رض) چی کله درسول الله (ص) په مبارك لاس دایمان اوسر ښندنی بیعت وکړ نو پیغمبر (ص) ورځخه پوښتنه وکړه: (جریره! ستا له قوم څخه چی کومو کسانو اسلام ومانه اوبت پرستی یی پریښودله، هغوی له خپلو بتانو سره څه وکړل؟ جریر (رض) جواب ورکړ: (یا رسول الله: الله (ج) اسلام ته برلاسی په نصیب کړه، په جوماتونو او بیدیاؤ کښی دتوحید نعره (اذان) پورته شو اوخلګو خپل بتان مات کړل.

پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: (ستاسی بت خانه ذی الخلصه څنګه شوه ؟

جریر (رض) عرض وکړ: (یا رسول الله! هغه لا تراوسه پوری شته، کله چی مورږ بیرته ستانه شو نو هغه به ونړوو) پیغمبر (ص) وفرمایل:

هو! چی ورشئ هغه ورانه کړی اوماته خبر راکړی حضرت جریر (رض) له خپل هیئت سره پاځیده اوپخپلی وظیفی پسی روان شو، څو ورځی وروسته بیرته دسرور کائنات (ص) حضور ته راغی اوعرض یی وکړ: یارسول الله مورږ ولاړو اوذی الخلصه ته مواور واچوه اوایری موکړه، هیچا داجرئت ونسو کړای

چی زمونږ په مخ کښی ودریږی). پیغمبر (ص) ددی رپوټ په اوریدو ډیر زیات خوښ شو او دحضرت جریر (رض) او دهغه ملګرو لپاره یی دحشر دعا وکړه.

پدی ترتیب دشرك هغه مرکز له مینځه لاړ چی دهغه ځای خلګو ورته دیمامه کعبی لقب ورکړی ؤ.

حضرت جریر بن عبدالله البجلی (رض) ته ددواړو جهانو دسردار محمد رسول الله (ﷺ) زیاته ملګرتیا په برخه نشوه، دپیغمبر (ص) له رحلت نه دری ورځی وروسته یی دیمن له یواوسیدونکی نه چی عمرو نومیده داخبرواوریده، ډیر زیات خپه شو اوسمدلاسه دمدینی په لور روان شو، په لاره کښی یوه ډله سپاره چی دمدینی لخوا راروان وو په مخه ورغلل، هغوی هم دسرور کائنات (ص) درحلت خبر تصدیق کړ او ورسره داچی حضرت ابوبکر صدیق (رض) دمسلمانانو خلیفه وټاکل شو نو یی پوره باور راغی چی دده محبوب له دی فانی دنیانه داخرت په لور سفر کړیدی له دی امله دغمونو غرونه پر راپریوتل او دا ودانه دنیا ورباندی ورانه شوه.

دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی چی کله مسلمانانو شام اوعراق ته لښکری وخوځولی حضرت جریر (رض) پیشنهاد وکړ چی دبنو بجیده خوری وری قبیلی دی یوځای کړای سی اوماته دی دهغوی مشرتوب را وسپارل شی ترڅو چی زه دیولوی لښکر سره داسلام په خدمت کښی حاضرشم. دمسلمانانو خلیفه داخبره معطله کړه اوهغه بیرته یمن ته ولاړ خودعمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی دخلیفه دفرمان له مخی داکار سرته ورسید، دبنو بجیله ټولی پلرکنی یوځای کړای شوی او حضرت جریر بن عبدالله بجلی (رض) دهغوی عمومی امیر وټاکل شو چی دیو لوی لښکر دقائد په حیث یی دایران او عراق په جنګونو کښی په پوره میړانه برخه واخیستله اوبی شمیره فتوحات ورپه برخه شول.

ګواکی دحضرت فاروق اعظم (رض) دخلافت په دور کښی چی څومره معرکی مینځ ته راغلی حضرت جریر بن عبد الله په هغو ټولو کښی دجهاد دمیدان یوقهرمان سپاهی ؤ یوازی سپاهی نه بلکه دبنوبجیله دګڼ شمیر قبیلو

قوماندانی یې کوله دحضرت عمر (رض) له شهادت نه وروسته دمسلمانانو دریم خلیفه حضرت عثمان ذوالنورین (رض) دحضرت جریر بن عبدالله جهادی خدمتونه وستایل او هغه یی دایران دهمدان دوالی په توګه وټاکه چی خپلی ورسپارل شوی وظیفی یی په پوره تدبیر سرته ورسولی اوعملاً یی ثابته کړه چی که له یوی خوا دجهاد دمیدان یوغښتلی قوماندان ؤ ورسره دسیاست په میدان کښی هم یومدبر اداره چی اوځیرك فرمانروان هم ؤ.

دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته حضرت جریر (رض) دځلورم خلیفه حضرت علی کرم الله وجهه سره هم خپله وفاداری څرګنده کړه اودهغه په لاس یی بیعت وکړ.

حضرت جریر (رض) ته لږفرصت میسر شوی ؤ چی له نبوی صحبتونو څخه استفاده وکړی خو بیاهم له هغه څخه سل حدیثونه روایت شویدی. حضرت جریر (رض) پرپیغمبر (ص) خلفاءِ راشدینو او نورو صحابه ؤ کرامو باندی له حده زیات ګران ؤ او ټولو ورته دخاص احترام په سترګه کتل.

له حضرت جریر (رض) نه روایت دی چی یوځل زه مدینی منوری ته ورغلم اوپداسی حال کښی نبوی مسجدته داخل شوم چی پیغمبر (ص) خطبه اوروله ما سلام واچوه کښیناستم، خلګوپه مینه مینه زما خواته وکتل، مادخپل څنګ له سړی نه پوښتنه وکړه: ایا رسول الله (ص) زه یادولم؟

ویی ویل هو: رسول الله (ص) همدا اوس وفرمایل:

لږ شیبه وروسته به له دغی دروازی یا کړکۍ نه دلته دیمن بهترین سړی راشی. (رضی الله عنه)

حضرت حمزه بن عبد المطلب رضي الله عنه

حضرت حمزه (رض) بن عبد المطلب درسول اکرم (ص) تره دترور زوی او رضاعی ورور ؤ پدی معناچی له یوی خوا عبدالله بن عبد المطلب اوحضرت حمزه علاتی ورونه وه له بلی خوا حضرت آمنه او دحضرت حمزه مور هاله سکه دتره لونی وی اودریم داچی دابی لهب وینزی ثویبه (رضی الله عنها) دواړو ته تی ورکړی ؤ پدغو دریونسبتونو سرببره دمور له وفات نه وروسته رسول کریم

(ص) دخپل نیکه عبد المطلب تر مستقیمی پالنی لاندی ؤ نو حضرت حمزه (رض) دهغه دهلکتوب ملګری هم ؤ خوحضرت حمزه له رسول اکرم (ص) نه دوه ۲ کاله مشر ؤ.

په غشی ویشتلو، توره زنی، نیزه بازی اوپهلوانی کښی یی خاص مهارت اوشهرت درلود اوزیاتره ورځنی شغل یی ښکار کول ؤ له بعثت نه وروسته دهمدی شغل لامله تقریباً ترشپږو کلونو پوری حضرت حمزه داسلام دعوت ته پاملرنه ونه کړه ترڅو چی یوه ورځ یوی پیښی دهغه په فکر اوژوندنی مسیر کښی انقلاب راؤست هغه داسی چی دبعثت په شپږم کال رسول اکرم (ص) له دار ارقم نه راووت دصفا غونډی ترڅنګ تیریده ابوجهل ورسره مخامخ شو، بی له څه مقدمی اوتمهیدنه یی رسول کریم (ص) اوحق دین ته بدی ردی وویلی سرور کائنات (ص) چی دهغه جواب په سکوت سره ورکړ نو هغه ته لا زیاته غوسه ورغله او وار اوګوزار یی ورباندی وکړ دعبد الله بن جدعان وینزه ددی ماجراشاهده وه چی په ناڅاپی ډول حضرت حمزه (رض) له ښکارنه په راستنیدو کښی دابو قبیس له غره نه راکوز شو. هغی ورباندی ږغ وکړ:

ابوعماره! کاشکی لږڅه مخکښی دلته وای چی لیدلی دی وای عمرو بن هشام یعنی ابوجهل ستا له وراره سره څه بدسلوك اوناوړه برخورد وکړ اوهغه دبیوسی په حالت کښی په پټه خوله ورڅخه روان شو.

دغی خبری دحضرت حمزه (رض) احساس راولږزوه له غوسی نه ډك حرم ته ورغی هلته ابو جهل دقریشو دمشرکانو په غونډه کښی په خبرو بوخت ؤ حضرت حمزه (رض) دهغه پرسر دغشی ګوزار وکړ چی سر یی زخمی شو او وینی ورڅخه وبهیدلی او دګوزار سره یی داهم ورته وویل چی ایا تاسی زما وراره بیکسه ګڼلی دی؟

زما دین هم همغه دی کوم چی محمد (ص) راوړیدی. ابوجهل له دی ویری چی دبنو مخزوم اوبنو هاشم ترمینځ قبیلوی جنګ پیښ نشی هیڅ ونه ویل خو حضرت حمزه (رض) چی کله کورته راغی داسلام دمنلو اونه منلو ترمینځ متردد ؤ ترڅو یی چی الله (ج) داسلام دقبول لپاره سینه پرانسته او دنبی کریم (ص)

حضورته ورغی اوپه اسلام مشرف شو. له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت حمزه (رض) خپل زیاتره وخت په دار ارقم کښی درسول اکرم (ص) په خدمت کښی تیروی اوله نبوی فیض څخه یی استفاده کوله او دیو غښتلی اوباعزمه مسلمان په حیث یی دټولو هغو سختیو اوکړاوونو سره سره چی دخدای ﷻ ددښمنانو لخوا متوجه وو دالله درسول (ص) حمایت اوملاتړ یی کوی. په شعب ابی طالب کښی دبنو هاشم ددری کلنی محاصری په دوران کښی حضرت حمزه (رض) هم درسول الله (ص) په ملګرتیا کښی دمحاصری مصیبتونه وزغمل. کله چی مسلمانانو ته دهجرت اجازه وشوه درسول الله (ص) له هجرت نه څه موده مخکښی حضرت حمزه (رض) هم له یوشمیر مسلمانانو سره مدینی ته مهاجر شو.

له نبوی هجرت نه وروسته چی دجهاد سلسله شروع شوه حضرت حمزه (رض) بیا دجهاد دمیدان یوغښتلی او اتل سپاهی ؤ علامه ابن سعد وایی چی په اسلام کښی دجهاد لومړی بیرغ حضرت حمزه (رض) ته ورکړل شویدی دهجرت دلومړی کال درمضان په میاشت کښی چی کوم ګوریلا (چریکی) ټولګی دقریشو دکاروان دمخنیوی لپاره ساحلی سیمی ته ولیږل شوه دهغه قوماندان حضرت حمزه (رض) ؤ اوپه تاریخ کښی دسریه حمزه نوم ورکړل شویدی. ددویم هجری کال دصفری په میاشت کښی چی دابواء غزوی ته کم اویا کسیزه ګوریلا ټولګی ولاړه دهغه قآئد هم حضرت حمزه (رض) ؤ.

دهمدی کال دجمادی الاخر په میاشت کښی دذو العشیره غزوه مینځ ته راغله په هغی کښی هم دمجاهدینو دیو نیم سل کسیز ټولګی دعلمبرداری سعادت حضرت حمزه (رض) ته په برخه شو.

ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی دبدر لویه غزا مینځ ته راغله حضرت حمزه (رض) په هغی کښی په ډیره ګرمه ولوله او توده جذبه برخه واخیستله پدی جنګ کښی دحضرت حمزه (رض) په لاس دمشرکانو نامتو جنګیالی لکه شیبه بن ربیعه اوطعیمه بن عدی دجهنم کندی ته ولیږل شول، دا ورځ دحضرت حمزه (رض) دمیړانی اوپهلوانی څرګندولو ورځ وه پخپلو دواړو

لاسونو یی توره چلوله اوخنګه به چی دخدای ﷻ ددښمنانو په صفونو کښی ورګډیدی دهغوی صفونه به یی تارمار کول. ددویم هجری کال دشوال په میاشت کښی دښنو قینقاع غزا پیښه شوه چی یوی خواته دحق پلویان او بلی خواته دمکارو یهودو لښکر ؤ، ابن سعد او ابن هشام وائی چی پدی غزا کښی هم دمجاهدینو بیرغ رسول اکرم (ص) حضرت حمزه (رض) ته سپارلی ؤ. ددریم هجری کال دشوال په میاشت کښی دأحد تاریخی جګړه برپا شوه، هند بنت عتبه لا دمخه پتېیلی وه چی له حضرت حمزه (رض) نه دبدر په جګړه کښی دخپل پلار، تره ورور اوزوی انتقام واخلی همدارنګه جبیر بن مطعم دخپل تره طعیمه بن عدی دقصاص لپاره خپل غلام وحشی بن حرب پدی مامور کړی ؤ چی حضرت حمزه (رض) ووژنی هند بنت عتبه هم هغه ته ددی کار په بدل کښی ډدیر زیات انعام وعده ورکړی وه حضرت حمزه (رض) غټ غټ کافران یوپه بل پسی راپرځول وحشی چی دهغه لپاره په کمین کښی ناست ؤ موقع ومیندله او دنامه په غوټه کښی یی په نیزه وواهه چی له ملا څخه یی ووتله او خپل پاك روح یی خپل خدای ته نذرانه کړ.

مشرکان دحضرت حمزه (رض) په شهادت باندی له حده زیات خوشاله شول په تیره بیا هند بنت عتبه خو دهغه اندامونه هم غوڅ کړل.

دجنګ له پای ته رسیدونه وروسته چی کله دخدای حبیب (ص) دشهیدانو جسدونه کتل دحضرت حمزه ﷺ په مثله شوی جسد باندی یی سترګی ولګیدی هغه ته په خطاب یی وفرمایل: الله دی پر تاباندی رحم وکړی تادخپلو خپلوانو درناوی کوی او دنیکی په چارو کښی دی مسابقه کوله که ستا دخور صفیه (رض) دخپګان اندیښنه راسره نه وای نو مابه ستا جسد پری ایښی وای چی درندګانو اومرغانو خوړلی وای اوته دقیامت په ورځ دهغوی له ګیډو نه راتلی وای په همدی وخت کښی یی داهم وفرمایل چی: جبرئیل (ع) ماته زیری راکړی دی چی دحمزه نوم په اوو اسمانونو کښی اسد الله اواسد الرسول لیکل شویدی په ځینو روایتونو کښی راغلی دی چی پیغمبر (ص) هغه ته پدی وخت کښی داسد الله او سید الشهداء لقب ورکړ. دأحد داویا تنو شهیدانو په مینځ

کښی یوازی حضرت حمزه (رض) داسی ؤ چی اویا ځله دالله رسول وربانډی دجنازی لمونځ ادا کړ دهغه دتکفین لپاره یو لنډ تنګ څادر ؤ چی پر سر یی وارخوا اوپه پښویی دسرګړی وانښه وارخوا او همالته دأحد په میدان کښی دفن کړای شو. (رضی الله عنه)

حضرت حنظله بن ابی عامر رضی الله عنه

حضرت حنظله بن ابی عامر انصاری (رض) دمدینی دمشهوری قبیلی اوس دعمرو بن عوف له کورنۍ څخه ؤ دهغه پلار ابی عامر پخپله قبیله کښی یو مخور سړی دتورات او انجیل عالم او داخر الزمان پیغمبر په بعثت باندی قائل ؤ او په زیاترو وختونو کښی به یی دابراهیمی دین دحقانیت او ښیګنو یادونه کوله دهمدغی مفکوری لرلو لامله یی درهبانیت خواته میلان پیدا کړ اوګونښه ناسته یی غوره کړی وه او شپه ورځ په ریاضت مشغول ؤ او دجاهلیت په دور کښی یی دمدینی دخلګو په مینځ کښی دیو مذهبی پیشوا حیثیت میندلی ؤ لکه څنګه چی دمدینی نورو یهودی عالمانو دمحمدی بعثت نه مخکښی خپل حریفان پدی ویرول چی دا دی په دی نزدی وختونو کښی به وروستی پیغمبر مبعوث اواسمانی کتاب به نازل شی او بیابه تاسی زمونږ دمقابلی وس او توان ونلری ابی عامر به هم خلګو ته د اخر الزمان پیغمبر (ص) دراتلو خبری کولی خوکله چی دغی پیش ګوئی دعمل جامه واغوسته پر مکه معظمه باندی دفاران دغرونو له څوکونه داسلام دلمر وړانګی خپری شوی نو ابوعامر دمحمد ﷺ رسالت دتصدیق پرځای په ګډو وډو خبرو خوله پرانستله اوبیا کله چی سید المرسلین (ص) مدینی منوری ته هجرت وکړ هغه له پیغمبر (ص) سره دمخالفت اودښمنی محاذ ونیوه دحسد او بغض په لمبو کښی به سوځیده اوخلګ به یی له پیغمبر (ص) اومسلمانانو سره ناوړه سلوك ته هڅول دابی عامر داجهالت ؤ خودهغه زوی حنظله (رض) چی دخورا نیك فطرت خاوند زلمی ؤ درسول الله (ص) دریښتینو عاشقانو اودحق دشمعی دپتنګانو په صف کښی ودریده اوپه اسلام مشرف شو له سرور کائنات (ص) او اسلام سره دهغه دومره مینه وه چی دخپل پلارپه اسلامی ضد حرکتونو باندی له حده زیات

ځوریده اوددی مبارك حدیث دروحیی په تقاضاچی: ستاسی یوتن به هم ترهغه پوری ریښتونی مؤمن نشی ترڅو چی زه ورته دهغه له خپله ځانه دهغه له مور او پلاره اوله ټولو خلګونه محبوب اوګران ونه اوسم.

یوه ورځ درسول اکرم (ص) حضور ته ورغی عرض یی وکړ: یا رسول الله (ص) که اجازه وی زه به دخپل پلار سر غوڅ کړی راوړم؟

رحمة للعلمین (ص) وفرمایل: نه؟ مورِ له هغه سره ناوړه سلوك نکوو، ابو عامر دهغه حسد اودښمنی لامله چی له اسلام اومسلمانانو سره یی لرله مدینه یی پریښوده مکی ته ولاړی او هلته یی له مشرکانو سره لاس یو کړ او داسلام پرضد فعالیتونو باندی یی لاس پوری کړ او ددی وخت په انتظار کښی ؤ چی دکفارو دلښکر په ډله کښی دمسلمانانو پرخلاف جګړه کښی برخه واخلی او د کفر په لمبو کښی سوځیدونکی زړه یخ کړی ددریم هجری کال دشوال میاشت وه دمکی مشرکانو دبدر په تاریخی غزا کښی دخپلو وژل شویو کسانو دغچ اخیستلو لپاره دری زره کسیز مسلح لښکر تیار کړ اوپر مدینه منوره باندی یی حمله وروړه پدی لښکر کښی ابوعامر هم شامل ؤ.

ها خواته رسول کریم (ص) دمجاهدینو لښکر تیارکړ ددی لښکر دروانیدو په وخت کښی حضرت حنظله په کور کښی پاتی ؤ په بستر کښی ټوله شپه وربانډی خورا نا کراره تیره شوه سهار وختی پداسی حال کښی چی لاغسل یی هم نه ؤ کړی دجنګ وسله یی واخیسته اوداُحد خواته روان شو هلته دجګړی میدان ګرم ؤ دحق او باطل صفونه سره مخامخ وه حضرت حنظله (رض) په ډیره میړانه دجنګ میدان ته ور ودانګل په تصادفی ډول دقریشو له نومیالی مشر ابوسفیان سره مخامخ شو هغه پرآس سپور ؤ حضرت حنظله (رض) پخپله توره دهغه دآس پښی غوڅی کړی ترڅو پرځمکه یی رانسکور کړی اوویی وژنی خو مخکښی له دی نه چی پرهغه باندی ګوزار وکړی شداد بن اسود لیثی دشا لخوا پرحضرت حنظله (رض) باندی دتوری سخت ګوزار وکړ چی پرځمکه را پریووت اوخپله ځوانی یی خپل خدای ﷻ ته دقیمتی نذرانی په توګه وړاندی کړه او دشهادت جام یی نوش کړ.

حضرت حنظله (رض) دواده په بستر کښی دبیغمی له خوب نه دأحد په شګو کښی پخپلو وینو کښی لت پت راغورځیدو ته ترجیح ورکړه اوخپله ځوانی یی داسلام له مقدس حریم نه ددفاع په لاره کښی لوګی کړه. هو! هغه به دیو مخلص او وفادار مؤمن په صفت څنګه پخپل کور کښی دعیش اوراحت وخت تیروه پداسی حال کښی چی دالله ﷻ حبیب (ص) او دهغه خوارِه ملګری دأحُد دغره په لمن کښی دمعرکی په ګرم میدان کښی ولاړ وه. دأحد ورځ ډیره سخته او ویرجنه ورځ وه پدی ورځ اویا ۷۰ تنه مجاهدین شهیدان شوی وه دحضرت حنظله (رض) پلار ابوعامر چی دفاسق په لقب مشهور ؤ درسول الله (ص) په مخکښی یی یوخندق کیندلی ؤ اودهغه سریی په پانو او بوټو باندی پوښلی ؤ تصادفاً رسول اکرم (ص) په همغه خندق کښی وغورځیده خوعلی کرم الله وجه لاس ورکړ اودخندق نه یی راپورته کړ داداسی حالت ؤ چی درسول الله (ص) مبارك مخ زخمی ؤ اومبارك غاښ یی شهیدشوی په أحدکښی مسلمانانو ته دتکلیف رسیدلو اوازه په مدینه کښی خپره شوی وه چی له هغه ځایه دمسلمانانو بیبیانی هم راوتلی وی په هغوکښی دسرور کائنات (ص) دزړه ټوټه جنتی بی بی فاطمة الزهراء (رضی الله عنها) هم وه هغه چی کله دجنګ میدان ته راورسیدله اوویی لیدل چی دمهربان پلار رحمة للعلمین ﷺ مبارك مخ په وینو رنګ دی او دوینو داری پر رابهیږی نوپه غاړه کښی ورولویدله او دهغه دمبارك مخ وینی یی دخرما دپوټکو په ایره وروچی کړی. دجګړی په پای کښی چی کله رسول اکرم (ص) دجنګ دمیدان خواته وکتل ویی فرمایل:

حضرت حنظله (رض) ته پرښتی غسل ورکوی حضرت ابوأسید ساعدی (رض) وائی چی زه دپیغمبر (ص) ددی مبارکی ویناپه اوریدلو دحضرت حنظله (رض) دجسدخواته ورغلم ومی لیدل چی دحضرت حنظله (رض) دسرله ویښتانو څخه اوبه څڅیږی له همدغی ورځی نه وروسته حضرت حنظله (رض) په غسیل الملائکه سره ونومولی شو. (رضی الله عنه)

حضرت حذیفه الیمان ﷺ

داسلام دوهم خلیفه عمر فاروق (رض) دمدائن دخلګو لپاره نوی والی

وټاکه هغه څوك چې درسول الله (ص) جليل القدر صحابي او په زهد او تقوى سره يې شهرت درلود دعراق په فتوحاتو کښې يې زيات تکليفونه ګاللى وو اوستري کارنامې يې سرته رسولى وى خلګو له ښارنه دباندى دهغه داستقبال او هرکلى لپاره ګنه ګونې جوړه کړى وه او سترګې په لاره وه.

والى په عادى لباس کښې پرشا توري مرکب باندى سپور ښار ته ننووت خو څوك پدى ونه پوهيده چې دچا دراتلو انتظار چې کيده هغه ښارته داخل شويدى له ډيره انتظاره وروسته خلګو پوښتنه وکړه چې زمونږ زمامدار والى رامعلوم نشو؟

جواب ورکړل شو چې هغه همدا اوس ستاسى ترمخ تيرشو ښارته داخل شو ددى خبرى په اوريدو دښار مشران په تعجب کښې ولويدل داعظيم المرتبة او جليل القدر صحابي چې دفقر او سادګى ژوند يې درلود څوك ؤ؟

داحضرت حذيفه بن اليمان (رض) ؤ ، حضرت حذيفه (رض) دښو عطان قبيلى دعيس له کورنى څخه ؤ دهغه دپلار اصلى نوم حسيل ؤ خوځنګه چې يمنى الاصل ؤ نوځکه يې په يمان سره شهرت درلود پيغمبر (ص) لا مدينى منورى ته تشريف نه ؤ راوړى چې حذيفه اويمان داسلام ددعوت اوازه واوريدله دواړه له مدينى نه مکى معظمى ته لاړل او دپيغمبر (ص) په لاس يې بيعت وکړ او په اسلام مشرف شول.

دبدر په غزا کښې يې درسول الله (ص) دهدايت لامله برخه وانخيستلى شوه خو دأحُد په تاريخى جګړه کښې زوى او پلار دواړه شريك شول متاسفانه حسيل اليمان (رض) په همدى غزا کښې په اشتباه سره دمسلمانانو په لاس شهيد کړاى شو څنګه چې داپيښه په ناپوهى سره مينځ ته راغلى وه نوحضرت حذيفه (رض) همدا وويل چې: يغفر الله لکم، يعنى الله تعالى دى تاسى ته مغفرت وکړى رسول الله (ص) چې له دى حادثى نه خبر شو ډير زيات خواشينى شو دحضرت حذيفه (رض) حوصله يې وستايله بيايى هغه ته ديت ورکړ خو حضرت حذيفه (رض) ددیت مال په مسلمانانو باندى صدقه کړ.

داحزاب په غزا کښې چې تقريباً يوه مياشت مدينه منوره دکفرى لښکرو

لخوا محاصره وه اوپه پای کښی الله (ج) دډیر سخت اویخ طوفان په را الوزولو سره په غیبی ډول ددی محاصری ماتولو لپاره لاره برابره کړه پدی وخت کښی حضرت حذیفه (رض) داخلاص او سربندتی مظهر یوخطرناك ماموریت سر ته ورسوه هغه داسی چی رسول الله (ص) مسلمانانو ته په خطاب وفرمایل:

څوك دی چی دمشرکانو لښکر ته ورشی اودهغوی دبیرته ستنیدو رپوټ راوړی هرڅوك چی دغه وظیفه سرته ورسوی زه هغه ته زیری ورکوم چی په جنت کښی به له ماسره ملګری وی دری ځله یی داخبره تکرارکړه خومسلمانانو یوبل ته کتل په څلورم ځل پیغمبر (ص) وفرمایل: حذیفه! ته ولاړ شه دغه وظیفه سرته ورسوه خو پام کوه چی په کوم مشرك باندی لاس پورته نکړی.

حضرت حذیفه (رض) دحضرت فخر الرسل (ص) دامر دتعمیل پخاطر په ډیره بیړه روان شو دمشرکانو لښکر ته ننوت هغوی روحیات بایللی وو ډیر وار خطا اودتیښتی په حال کښی وه حضرت حذیفه دغه خطرناك ماموریت سرته ورسوه اورپوټ یی دالله ﷻ رسول ته راوړی.

له احزاب نه وروسته حضرت حذیفه (رض) په خیبر، بیعت رضوان، فتح او نورو ټولو سفرونو اوجګړو کښی په پوره میړانه برخه واخیستله او دپیغمبر (ص) ملګرتیا یی وکړه دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت حذیفه (رض) په اسلامی غزاګانو کښی برخه وال ؤ په تیره بیا دایران اوعراق قادسیه اونهاوند په جنګونو کښی دهغه کارنامی اسلامی تاریخ په زرین خط پخپله سینه کښی ثبت کړیدی.

دحضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی چی کله هغه دمدائن والی وټاکل شو نودمدائن خلګ یی راجمع کړل اودهغوی په وړاندی یی دامیر المؤ منین فرمان ولوست چی لیکلی یی وو:

حذیفه بن الیمان ستاسی امیر ټاکل شویدی دهغه امرونه اورئ اواطاعت یی کوی اودهغه غوښتنی ترسره کوی دفرمان له اوریدلو نه وروسته خلګو په یوړغ عرض وکړ خپلی اړتیاوی ووایه چی مور یی پوره کړو حضرت حذیفه (رض) وفرمایل: زما ضرورت زما دلوړی دفع کولو لپاره خواړه اوزما دمرکب

لپاره وانبه دی ترڅوپوری چی دلته اوسیږم له دی نه زیات به نورڅه ونه غواړم.

یوځل یی په یوه خطبه کښی خلګو ته وویل: دفتنی له ځایونو څخه ځان وژغوری! خلګو پوښتنه وکړه: د فتنی ځایونه کوم دی؟

جواب یی ورکړ: دامیرانو اوحاکمانو دروازی. خلګ امیرانو ته ورځی دهغوی دغلطو خبرو تائید کوی اوبیا دهغوی ستاینه کوی همدا فتنه ده.

حضرت حذیفه (رض) درسول الله (ص) خاص ملګری او راز دار ؤ او د صحابه ؤ په مینځ کښی یی په صاحب سِرّ رسول الله باندی شهرت درلود حافظ ابن عبد البر (رح) په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی ددی لقب وجه تسمیه دا وه چی رسول الله (ص) هغه ته دمنافقانو نومونه ښودلی وو چی هغه دغه رازنه افشاء کاؤ دعمر فاروق (رض) خو دهغه په راز داری باندی دومره اعتمادؤ چی که حضرت حذیفه به دڅه عذر لامله هم دچا دجنازی په لمانځه کښی ګډون ونکړای شو نوحضرت عمر (رض) به هم نه ورتلی پدی فکر چی کیدای شی دا به منافق ؤ ځکه حضرت حذیفه دهغه په جنازه کښی شرکت ونکړ.

جلیل القدر صحابی حضرت حذیفه (رض) دزهد اوتقوی سمبول ؤ. له وړو اوغټو ټولو بدو چارو څخه یی ځان په کلکه ساته پخپله دهغه ویناده چی: خلګو به له پیغمبر (ص) څخه پوښتنی کولی چی دخیر کارونه کوم دی او مابه پوښتنه کوله چی دشر چاری کومی دی داپدی خاطر چی ویریدم چی دشر او بدی کوم عمل راڅخه صادر نشی هغه وپیژنم او ځان ورڅخه وساتم.

له شتمنی اودولتمندی څخه دحضرت حذیفه (رض) سخته کرکه وه اودفقر اوبیوزلی ژوند یی خوښیده دی په مدائن کښی د اسلامی نړیوال عظیم خلافت والی ؤ خودقوت لایموت نه زیات یی نور څه نه لرل تر څپری لاندی یی ژوند کوی اومرکب یی دسپرلی وسیله وه کوم معاش یی چی له بیت المال نه اخیستی یوازی دخوراك څښاك لپاره به یی څو روپی ساتلی اونوری پیسی به یی پرمسکینانو باندی ویشلی.

له مدائن نه چی مدینی منوری ته راستنیده حضرت عمرفاروق (رض) ددی لپاره چی معلومه کړی حذیفه (رض) له ځانه سره څه شی راوړی نو دمدینی او

عراق دلویی لاری ترځنګ دخرماؤ پداسی یوځنګل کښی پټ ناست لاره یی ځارله چی له بهرنه چا نشو لیدلی خوده دباندی تیریدونکی لیدل.

له څه وخت انتظار نه وروسته یی ولیدل چی په شاتوری مرکب باندی سپور سړی پیوندی جامی په تن دسفر په دوړو کښی پټ حضرت حذیفه (رض) تش لاس راغی حضرت عمر (رض) له ځنګل نه ور ووت حضرت حذیفه (رض) یی په غیږ کښی ونیوه اودډیری مینی په الفاظو کښی یی ورته وویل: قسم په خدای چی تا داسلام حیثیت پرځای کړ ته زما ورور او زه ستا ورور یم.

دحضرت عمر (رض) دخلافت له دورنه وروسته هم دځه وخت لپاره حضرت حذیفه (رض) دمدائن امیرؤ یعنی حضرت عثمان (رض) پرخپله وظیفه باندی برقرار پریښود خودهغه له امارتونو سره نه بلکه له جهاد سره مینه وه له امارت نه یی استعفا وکړه او دمجاهدینو په هغه لښکر کښی شامل شو چی دخراسان فتح کولو لپاره روان ؤ له هغه وروسته یی د: رَیُ او: ارمینیه په جګړه کښی په پوره میړانه ګډون وکړ مګر دحضرت عثمان (رض) دخلافت په وروستیو وختونو کښی بیا دمدائن دوالی په توګه ولیږل شو چی په (۳۵) هجری کال کښی دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه څلویښت ورځی وروسته همالته وفات شو. دژوند په وروستیو ورځو کښی به یی ډیر زیات استغفاروایه اوژړل به یی خلګو ورڅخه دژړا دسبب پوښتنه وکړه ویی فرمایل: زما سره ددنیا دجدائی غم نشته زه دمرګ استقبال کوم خو ژاړم پدی چی ویریږم په اخرت کښی به را سره څه کیږی.

دځنکدن په حالت کښی یی داخبره تکراروله چی: خدایه! خپل ملاقات دی ماته مبارك کړه ماته له دنیا اوما فیها نه ستا ملاقات محبوب اوګران دی. (رضی الله عنه)

حضرت حسان بن ثابت انصاری رضی الله عنه

حضرت حسان بن ثابت بن منذر بن حرام دمدینی دمشهوری خزرج قبیلی دبنو نجار له معززی کورنۍ څخه اوله نبوی هجرت نه وروسته چی داوخت یی عمرڅه دپاسه شپیته کاله ؤ دایمان دلازواله خزانی مالك شو په ابو الولید

کنیت نوم سره یی شهرت درلود او لقب یی ؤ: درسول الله ﷺ شاعر.

دهغه دمور نوم ؤ فربعه بنت خالد دخزرج قبیلی دبنو ساعده کورنۍ ته منسوبه دحضرت سعد بن عباده دتره لور او هغی ته هم دصحابیت شرف په برخه شوی ؤ نه یوازی پخپله حضرت حسان (رض) یوقادر الکلام شاعرؤ بلکی دهغه پلار نیکه او دکورنۍ نور مشران هم دخپل وخت مشهور اوبیساری شاعران وو دشعر او ادب تاریخی ماهر حضرت ابو عبیده وایی:

حضرت حسان (رض) په دریو خصوصیاتو کښی له نورو شاعرانو څخه امتیاز درلود دجاهلیت په دورکښی دمدینی شاعرؤ له نبوی هجرت نه وروسته درسول الله ﷺ شاعرؤ او داسلام دخپریدو په دور کښی دټول یمن بی ساری اوبی سیاله شاعر ؤ.

دعربی قوم اوقبائیلو ترمینځ دښمنیو کښی که له یوی خوا دښو توریالیو ښه اغیزه وه له بلی خوا دتوری له جګړی څخه دژبی دجګړی یاپه بل عبارت دساړه جنګ یا روانی اوتبلیغاتی جنګ اثر هم له هغی څخه که زیات نه وؤ نو کم هم نه ؤ په ربښتیا هم ډیر ځله دښمن دتوری په ګوزارونو دومره نه وار خطا کیږی لکه څومره چی دژبی او قلم په تبلیغ له ماتی او رسوایی سره مخامخ کیږی دمکی په قریشوکښی ډیر لوی لوی شاعران وو هغوی به پخپلو شعرونو کښی درسول الله (ص) او دهغه دخوږو ملګرو په تذمیم او تقبیح کښی اشعار ویل چی دهغوی داناوړه تبلیغات به په ډیر کم وخت کښی په تندۍ سره په لیری اونژدی سیمو کښی خپریدل دمدینی مسلمانان چی کله ددښمنانو له دغو فعالیتونو څخه خبر شول په روانی اوحیاتی لحاظ یی دسخت تکلیف احساس وکړ حضرت علی کرم الله وجهه ته یی پیشنهاد وکړ چی دمکی دشاعرانو دناوړه اوناروا پروپاګنډونو جواب ورکړی هغه داپیشنهاد منظورکړ ویی ویل: زه حاضریم خو پدی شرط چی رسول الله (ص) اجازه راکړی. صحابه کرام ﷺ درسول الله حضورته ورغلل اوعرض یی وکړ: یارسول الله! زمونږ مور اوپلاردی درنه ځارشی مشرکان ستا اوستا دملګرو په شان کښی ناوړه اشعار وایی او پروپاګنډونه خپروی که ستاسی اجازه وی نوعلی ؓ به دهغوی جواب ووایی؟

پیغمبر (ص) وفرمایل: علی ددی کار وړ ندی بیا وروسته یی دانصارو خواته مخ واړوه ویی فرمایل: کومو خلګوچی په توره سره زما ملاتړ کړیدی ایاهغوی په ژبی سره له ما څخه دفاع نشی کولای؟

پدی وخت کښی حضرت حسان بن ثابت (رض) پاڅیده عرض یی وکړ: یا رسول الله! ددی کار لپاره زه حاضریم په خدای قسم دی دشام دبصری او دیمن دصنعاء ترمینځ به ماته له هغه کلام نه بل کلام محبوب او دقدر وړنه وی چی درسالت ددښمنانو په جواب کښی وویل شی.

حضرت حسان بن ثابت انصاری (رض) که دسپین ږیرتوب بدنی کمزوری اودسترګو دنظر دکموالی لامله نشول کولای چی په اسلامی جهادونو کښی دفولادو توره وچلوی خودهغی پرځای یی دژبی توره پداسی شان چلوله چی له یوی خوایی ددښمن دادیبانو اوشاعرانو ژبی ګونګی کړی اوله بلی خوایی خپل ټول شاعرانه استعداد اوصلاحیت دسرور کائنات (ص) په مدح او ستاینه کښی ترنهایی سرحده په کار واچوه دخدای پردښمنانو به دتوری دګوزارونو دومره تاثیر نه لویده لکه څومره چی دهغوی زړونه دحضرت حسان (رض) دژبی په توره زخمی کیدل دهغه ددی خدمت دتمجید او تقدیر په هکله به رسول الله (ص) فرمایل: پرکافرانو باندی دحسان (رض) اشعار له هغو غشو څخه زیات اثرکوی چی په تړمیو کښی دهغوی پر بدن لګیږی.

ډیرداسی وختونه پیښیدل چی رسول الله (ص) به دهغه دشاعرانه خدمتونو ستاینه کوله یوځل یی هغه ته امر وکړ چی: ای حسان! زما لخوا جواب ووایه ورسره یی دعا وکړه:

الهی دروح القدس په ذریعه دده مرسته وکړه یوبل کرت یی ورته وفرمایل: ای حسانه! ته چی دمشرکانو تقبیح کوی نوجبرئیل (ع) لتاسره ملګری وی حضرت حسان پخپله هم پدی فخر کاؤ چی ژبه یی داسلام دسر لوړی په لاره کښی خوځیږی یوځل یی دیو مشرك په جواب کښی وویل:

لسانی صارم لا عیب فیه وبحری لا تکدره الدلاء
هجوت محمدا فاجبت عنه وعند الله فی ذلك الجزاء

وجبريل امين الله فينا وروح القدوس ليس له كفاء

معنا داچی: زما ژبه دغوځوونکی توری غوندی تیره ده چی هیڅ عیب په کښی نشته او زما کلام داسی صاف او شفاف سمندر دی چی د ډولچو په ورغورځولو سره یی اوبه نه خړیږی تاپخپل شعرکښی دمحمد (ص) تقبیح وکړه اوما دهغه لخوا ستا جواب ووایه چی زما داخدمت دالله په وړاندی اجر لری زمونږ په مینځ کښی دالله امانتداره فرشته جبرئیل اوروح القدس موجود دی چی هغه ثانی نلری.

پیغمبر (ص) ددی اشعارو په اوریدلو وفرمایل: (جزاك الله على الله الجنة) یعنی هو! همداسی ده دالله په وړاندی ستا جزاء جنت دی په نهم هجری کال کښی دبنوتمیم قبیلی یوهیئت مدینی ته راغی دهغوی شاعر زبرقان بن بدر چی په هغه وخت کښی په اسلام نه ؤ مشرف شوی دخپل بلیغ اوفصیح شعرپه څپوکښی یی خپل قومی افتخارات بیان کړل سرور کائنات (ص) حضرت حسان ته امر وکړ چی پاځیږه او دزبرقان جواب ورکړه هغه پاځیده فی البدیهه یی داسی اشعار وویل چی دبنوتمیم قبیلی رئیس اقرع بن حابس اعتراف وکړچی:

ای محمده! قسم خورم چی ستاسی شاعر زمونږله شاعر نه ډیر ښه دی. په ریښتیا سره څومره ښه ژبه وی هغه چی دمحبوب رب العالمین حضرت سید المرسلین محمد رسول الله (ص) په مدح اوستاینه باندی خوځیږی حضرت حسان چی ددواړو جهانو دسردار په هکله دښپساری مینی او محبت په څپو کښی څه ویلی مونږ دلته دمشت نمونۀ خروار په توګه دڅو شعرونو عبارات او مفاهیم وړاندی کوو:

وَاَحْسَنُ مِنْكَ لَمْ تَرَ قَطُّ عَيْنِیْ وَاَجْمَلُ مِنْكَ لَـمْ تَلِدِ النِّسَاءُ

خُلِقْتَ مُبَرَّءًا مِنْ كُلّ عَيْبٍ كَاَنَّكَ قَدْ خُلِقْتَ كَمَا تَشَاءُ

یا رسول الله: لتا نه ښایسته زما سترګو هیڅ ندی لیدلی اونه کومی مور لتانه ښایسته زوی زیږولی دی ته له هرعیب نه پاك پیدا کړای شوی داسی لکه چی څنګه ستا خوښه وه همغسی پیدا شوی.

دحضرت حسان (رض) نعتیه اشعار داسی نه وو لکه ددی وخت دشاعرانو غوندی چی کله په افراط کښی له حقیقت نه جار وزی اوکله په تفریط کښی بلکی هغه چی څه ویل هغه به دحقایقو دهنداری انعکاس ؤ لکه دا نمونی:

نبی اتانا بعد یأس وفـــترة　　من الرسل والاوثان فی الارض نعبد
فامسي سراجا منیرا وهادیاً　　یلـوح کمـا لاح الصقـیل المهـند
وانذرنا نـاراً وبشـر جـنة　　وعلمـنا الاســـلام الله نـحـمد

هغه دالله ﷻ دپیغمبر ﷺ په صفت پداسی حالاتو کښی مور ته راغی چی دپیغمبرانو دراتګ په لړۍ کښی پوره خنډ راغلی ؤ اوپه دنیا کښی دبتانو دعبادت دور ؤ.

هغه زمور لپاره بله ډیوه او هدایت راغی داسی ځلیدونکی لکه صیقل شوی هندی توره چی ځلیږی هغه مور ددوزخ له اوره وویرولو او دجنت زیری یی راکړی مور ته یی د اسلام تعلیم راکړی چی مور ددی کار لامله دالله ﷻ شکر ادا کوو، دنبوی هجرت په لړ کښی دمکی دخلګو بدبختی او دمدینی دخلګو خوشبختی ته داسی ګوته نیسی:

لقـد خاب قـوم مال عنـــهم　　وقـدس من یسری الیه ویغـتدی
ترحل عن قوم فزالت عقولهم　　وحل علی قـــوم بنـور مجـــدد
هداهم بعد الضـــلالة ربـــهم　　وارشدهم من یتـبع الحـق یرشد

یعنی زیانمن شو هغه قوم چی پیغمبر (ص) ورڅخه ولاړی او عزتمند شول هغه چی پیغمبر (ص) ورغی ا و توره شپه یی په سهار بدله شوه.

له کومو خلګو نه چی پیغمبر ولاړی دهغوی پوهی هم ورسره ولاړی او چا ته چی ورغی هغوی یی پخپل نور سره روښانه کړل اوهغوی ته له ګمراهئ نه وروسته دهغوی پروردګار ددی پیغمبر په ورتګ سره هدایت نصیب کړئ، او سمه لاره یی وروښودله، څوك چی دحق پیروی کوی هغوی سمه لاره مومی.

حضرت حسان (رض) دحضرت معاویه (رض) دخلافت په دور کښی په (۵۶) هجری کښی پداسی حال کښی وفات شو چی دهغه عمر تقریبا دیو سل اوشلو کلونو په خواوشا کښی ؤ مګر دهغه داشعارو مجموعی نن هم ددنیا په

ځینو مشهورو موزیمونو کښی موندل کیږی. (رضی الله عنه)

حضرت حبیب بن زید ﷺ

حضرت حبیب بن زید بن عاصم دمدینی دمشهوری قبیلی خزرج دبنو نجار له کورنۍ څخه او په بیعت عقبه ثانیه کښی یی دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس دایمان اوسرښندتی بیعت کړی ؤ پدی بعیت کښی پنځه اویا تنه شامل وه اودری اویا نارینه او دوی ښځی چی یوه دحضرت حبیب مور حضرت نسیبه بنت کعب او بله یی خاله وه دحدیثو او سیرت په کتابونو کښی حضرت نسیبه په کنیت نوم (ام عماره) سره مشهوره ده.

له نبوی هجرت نه وروسته حضرت حبیب بن زید انصاری په سفر اوحضر کښی زیاتره وختونه دسرور کائنات (ص) سره ملګری او دحق له شمعی نه دپتنګ په څیر په پوره مینه اواخلاص تاویده او درسول الله ﷺ دریښتونی پیرو په صفت یی خپل ټول فرائض سرته رسول.

دهجرت په دریم کال دشوال په میاشت کښی چی کله داحد مشهوره جګړه مینځ ته راغله په هغی کښی حضرت حبیب او دهغه مور ام عماره او دهغه ورور عبدالله هم په پوره میړانه برخه واخیستله او ترپایه پوری یی دایمان او بیعت حق ادا کړ په تیره بیا پدی غزا کښی دحضرت ام عماره ﷺ میړانه او قربانی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کرښو ثبت شویدی.

داحد په غزا کښی چی کله داسلام لښکر له الهی امتحان سره مخامخ شو یو شمیر کسان شهید ان اویو شمیر نور ټپیان شول او پخپله رسول اکرم (ص) ته هم زیات تکلیف ورسیده نو دمسلمانانو په صفونو کښی بی نظمی پیدا شوه اوزیاترو کسانو میدان پریښوده خوددی ټولو سختیو سره سره رسول الله (ص) او ورسره یوشمیر سرښندونکو مؤمنانو ددښمن په مقابل کښی ټینګار وکړ چی په دغه شمیر کسانو کښی یوه دحضرت حبیب بن زید مور حضرت ام عماره (رضی الله عنها) وه هغی له دی حالت نه مخکښی غازیانو ته داوبو رسولو وظیفه اجرا کوله خوکله یی چی ولیدل چی سرورکائنات (ص) دکافرانو دهجوم په مینځ کښی واقع دی نو دابو ژی یی کیښوده توره اوسپر یی را

واخیستل اودرسول ا لله (ص) ترڅنګ دکفارو دګوزارونو په مقابل کښی یی خپله سینه سپر کړه اودنورو سرښندونکو په څیر یی دکفارو دهجوم مخه دتوری په ګوزار سره نیوله پدی ترڅ کښی یومشرك وړاندی اوپر هغی باندی یی دتوری وار وکړ حضرت ام عماره (رضی الله عنها) دډال په وسیله دګوزار مخه ونیوله اوبیایی ددښمن داس پښی دتوری په سخت ګوزار سره داسی ووهلی چی هم اس پرمځکه را وغورځیده اوهم پخپله کافر، دحضرت حبیب ورور عبدالله بن زید انصاری (رض) دتوری په یو وار سره هغه کافر دجهنم کندی ته ولیږه. یوبل مشرك په همدی وخت کښی پر عبدالله باندی دتوری ګوزار وکړ او دهغه کینې لاس یی زخمی کړ حضرت ام عماره (رضی الله عنها) دخپل زوی عبدالله پر زخم پټی کیښودله اوویی فرمایل: زویکیه! پاخیږه تر څو چی ستاپه بدن کښی سا چلیږی وجنګیږه همغه مشرك چی حضرت عبدالله بن زید یی زخمی کړی ؤ بیا راوګرځیده پیغمبر (ص) حضرت ام عماره ته وفرمایل بیداره اوسه دا هغه بد مرغه سړی دی چی عبدالله یی زخمی کړیدی حضرت ام عماره پرهغه باندی دتوری داسی کاری واری وکړ چی هغه یې دوه ټوټی کړ. حضرت ام عماره (رض) دهغه مشرك مقابلی ته هم ودریدله چی دهغه په ګوزار سره دسرور کائنات (ص) مبارك مخ زخمی شوی ؤ یعنی دقریشو مشهور پهلوان ابن قمیه خوهغه دتوری په وار سره دحضرت ام عماره (رض) اوږه زخمی کړه اوپه چټکی سره وتښتیده رسول الله (ص) پخپل مبارك لاس سره دام عماره (رض) پرزخم باندی چی وینی ورڅخه بهیدلی پټی ولګوله ام عماره (رض) پدی وخت کښی عرض وکړ: یارسول الله: زما مور پلار دی درنه ځار شی ماته دعا وکړه چی په جنت کښی هم لتا سره یوځای اوسم رسول الله (ص) دعا وکړه: ای خدایه! ام عماره (رض) په جنت کښی له ما سره یو ځای کړه ام عماره (رض) ډیره خوشحاله شوه اوویی ویل: اوس نوزه په دنیا کښی دهیڅ مصیبت پروا نلرم حضرت حبیب بن زید (رض) ددغسی مور شیدی رودلی وی اودهغې ترسیوری لاندی روزل شوی ؤ درسول الله (ص) دژوند په وروستیو وختونو کښی دیمامی رئیس مسیلمه کذاب مرتد شو دنبوت دعوه یی وکړه او

رسول الله (ص) ته یی پدی مفهوم خط ولیږه.

دخدای درسول مسیلمه لخوا دخدای درسول محمد (ص) په نامه السلام علیك زه په پیغمبری کښی لتا سره شریك یم نیمائی باچائی به زما وی او نیمائی دقریشو خو قریش یو متجاوز اوبی انصافه قوم دی.

رسول الله (ص) دهغه دلیك جواب پدی الفاظو کښی ورولیږه

بسم الله الرَّحمٰن الرَّحیم، من محمد رسول الله الی مسیلمة الکذاب، السلام علی من اتبع الهدی.

امابعد: فان الارض یورثها من یشاء من عباده والعاقبة للمتقین.

ترجمة: دالله درسول محمد (ﷺ) لخوا ددروغجن مسیلمه په نامه، سلام دی وی پر هغه چا چی دسمی لاری پیروی کوی له دی نه وروسته دا چی دا مځکه دالله ﷻ ده له خپلو بندګانو څخه چا ته چی وغواړی په میراث یی ورکوی او ښه انجام دپرهیزګارانو لپاره دی.

ددی جواب په میندلو سره دمسیلمه دکفر او سرکښی دیګ له پخوانه زیات په جوشیدو شو او خلګ به یی دظلم په ژرنده اوړه کول تر څو چی دهغه په پیغمبری اعتراف وکړی. خالد محمد خالد پخپل کتاب (رجال حول الرسول) کښی لیکی چی: رسول الله (ص) حضرت حبیب بن زید انصاری (رض) دخپل استازی په توګه ورولیږه ترڅو چی هغه ته نصیحت وکړی مسیلمه نه یوازی داچی دحضرت حبیب (رض) نصیحت ته غوږ کینښوده بلکی دشیطانی غرور لمبی یی لاتاؤ جنی شوی خپل قوم یی راوغوښت اوحضرت حبیب یی هم په داسی حال کښی دغی لویی غونډی ته راؤست چی پربدن باندی یی دوحشیانه تعذیبولو داغونه موجود وو پوښتنه یی ورڅخه وکړه: (ایا ته شهادی وایی چی محمد ﷺ دالله رسول دی؟

حضرت حبیب ﷺ جواب ورکړ: اشهد ان محمد رسول الله بیایی پوښتنه وکړه: ایا ته شاهدی وایی چی زه دالله رسول یم؟

جواب یی ورکړ: انی لااسمع شیئا، زه هیڅ شی نه اورم یعنی داخبره هیڅ د اوریدلو نه ده مسیلمه خپل وحشی جلادان راوغوښتل او دعربی مروت پر

خلاف چی دیو استازی او نماینده احترام باید وشی جلادانو دهغه یو یو اندام غوڅوه او په هرځلی به یی پوښتنه ورڅخه کوله ایا دمسلیمه رسالت منی؟

هغه جواب ورکوه نه! هیڅکله نه، بلکی زه شاهدی وایم چی محمد (ص) برحق رسول دی دکذاب مسیلمه دبیرحمه جلادانو په لاس دحبیب بن زید (رض) دبدن غوښی ټوټی ټوټی شوی او په داسی حال کښی له خپل خدای سره وصل شو او دا اشعار یی په ژبه جاری ؤ:

لا اله الا الله محمد رسول الله

کله چی دشهید حبیب مجاهده مور حضرت ام عماره (رض) دخپل زوی له شهادت نه خبره سوه دهغه په مقاومت ثبات اومتانت باندی یی دخدای ﷻ شکر پرځای کړ خو ور سره یی قسم وکړ چی زه به دمسیلمه په وینو کښی خپله توره سره کوم.

درسول الله (ص) له رحلت نه لږوخت وروسته هغه وخت راورسیده داسلام لومړی خلیفه حضرت ابوبکر صدیق (رض) دمرتدانو پر ضد جهاد شروع کړ د یمامی خواته یی چی کوم لښکر لیږه په هغه کښی دشهید حبیب مور مجاهده بی بی حضرت ام عماره (رض) (نسیبه بنت کعب) پداسی حال کښی چی په ښی لاس کښی توره او په کین لاس کښی یی نیزه وه شامله شوه او دهغی بل زوی حضرت عبدالله بن زید (رض) هم ورسره ملګری ؤ، کذاب مسیلمه داسلامی لښکر په مقابل کښی چی قیادت یی دمشهور فاتح قوماندان حضرت خالد بن ولید (رض) په غاړه ؤ ځلویښت زره مجهز لښکر میدان ته را وایستی اوداسی سخته جګړه ونښتله چی علامه طبری وایی: مسلمانانو له دی نه سخته جګړه هیڅکله نه وه لیدلی، حضرت ام عماره (رض) دتوری په بریښنا دجنګ په لیکو کښی ځانته لاره برابروله اومخ په وړاندی دمسیلمه خواته ورروانه وه چی پدی دوران کښی یوولس زخمونه ورته ورسیدل.

مسیلمه ته چی ورنژدی شوه او غوښتل یی چی دنیزی ګوزار ورباندي وکړی ویی لیدل چی مسیلمه دوه ټوتی داس له شانه پرځمکه راوغورځیدی پر هغه باندی په یو وخت کښی ددوو تورو ګوزارونه شوی وو یو عبد الله بن زید

دشهید حبیب ورور او بل وحشی بن حرب (رض) وربانډی کړی ؤ، حضرت ام عماره (رضی الله عنها) خپل قسم پوره کړ او دهغه په وینو کښی یی خپله توره رنګ کړه اوسمدلاسه یی دلوی خدای دربارته دشکرانی سجده ادا کړه اوپه دی ترتیب دشهید حبیب دقاتل په مرګ باندی یی سترګی یخی سوی.

دحضرت حبیب بن زید انصاری (رض) دشهادت داستان دخدای دلاری هر مجاهد او داسلامی لښکر هر اتل او متعهد سپاهی ته دا درس ورکوی چی که داسلام په لاره کښی یی ددښمن په لاس خوارۍ اندامونه غوڅیږی اوکه د عقیدی په خاطر یی د تعذیب په څپو کښی دبدن له لمدو غوښو څخه وار په وار بوټی جدا کیږی هم خو په اراده اوایمان کښی یی باید دیوی ذری په اندازه سستی اوتزلزل رانشی او همدا په حقیقت کښی دکامیابی لاره ده. (رضی الله عنه)

حضرت خبیب بن عدی رضی الله عنه

حضرت خبیب بن عدی انصاری (رض) اوس قبیلی ته منسوب اوله نبوی هجرت نه مخکښی داسلام په مقدس دین مشرف شوی ؤ تل به یی ددواړو جهانو دسردار (ص) له صحبت نه استفاده کوله دایثار اخلاص اوشجاعت سمبول ؤ دبدر دغزا په هغو دری سوه دیارلس تنو مجاهدینو کښی شامل ؤ چی الله (ج) دهغوی دګناهونو دبخښنی کیدو اعلان کړیدی.

په همدی غزا کښی دقریشو دمشرکانو یومشر حارث بن عامر بن نوفل دهمغه په لاس ووژل شو او دجهنم کندی ته ولیږل شو.

په څلورم هجری کال کښی دبنو لحیان مشر سفیان بن خالد دمسلمانانو پرخلاف یوه دوسیه جوړه کړه هغه داسی چی دعضل اوقاری اوه کسان یی دپیسو په بدل کښی استخدام کړل ترڅو داسلام په جامه کښی مدینی منوری ته لاړ شی او په څه بانه پلمه یو شمیر مسلمانان له ځان سره راولی اوکافرانو ته یی په لاس ورکړی. دانسی شیطانانو دغه اوه کسیزه ډله مدینی منوری ته ورسیدله درسول کریم (علیه افضل التحیة والتسلیم) حضور ﷺ ته یی عرض وکړ چی: له موږ سره څه کسان زمونږ علاقې ته واستوه، ترڅو هلته داسلام

تبلیغ وکړی او خلګو ته قرآن شریف وښیی او پدی ترڅ کښی یی داهم زیاته کړه چی زمونږ خلګ له عاصم بن ثابت (رض) سره زیاته مینه لری هغه دی هم په دغه وفد کښی شامل شی پدی کښی دهغوی خاص مقصد داؤ چی عاصم بن ثابت (رض) دسلافه بنت سعد ددوو وژل شویو زامنو مسافع او حارث په بدل کښی ووژل شی اوله هغی نه اعلان شوی سل اوښان په انعام کښی تر لاسه کړی.

نبی کریم (ص) دعضل اوقاری دوفد پیشنهاد قبول کړ دعاصم بن ثابت (رض) تر قیادت لاندی شپږ تنه صحابه کرام یی ورسره ولیږل چی په هغوی کښی یوتن حضرت خبیب (رض) هم ؤ کله چی دقرآن کریم دمعلیمنو دغه ډله رجیع نومی ځای ته ورسیدله دعضل اوقاری جاسوسانو دښولحیان خلګوته اطلاع ورکړه چی راشی ستاسی دغوښتنی وړ ښکار مو برابر کړیدی دښو لحیان دوه سوه مسلح کسان ددغو شپږ وتنو دمقابلی لپاره راووتل، دصحابه ؤ کرامو ﷺ چی کله په هغو باندی سترګی ولګیدی نو یوی غونډی ته وختل او هغوی ته یی وویل: ای غدارانو! ولی دعربو دروایا تو پرخلاف کار کوی میلمانه کورته راغواړی او بیایی په وژلو لاس پوری کړی که تاسی دغه ناپاکه اراده لرئ نوواوری چی مونږ به دژوند تر وروستی سلګی درسره وجنګیږو مونږ ته چی هرڅوك نژدی راشی خیر به ونه مومی دوه سوه مسلحو کافرانو پدغو بیوسی لاسو شپږتنه صحابه ؤ ﷺ باندی حمله وکړه دری تنه یې شهیدان کړل او حضرت خبیب بن عدی له خپلو دوو نورو ملګرو حضرت زید بن الدثنه (رض) او حضرت عبدالله بن طارق (رض) سره ژوندی ونیول شول په لاره کښی عبدالله بن طارق (رض) هم شهید کړای شو اوښو لحیان داسلام دوه پتنګان حضرت خبیب (رض) او حضرت زید بن الدثنه (رض) دمکی بازارته ورسول چی هلته به انسانان دځاریو غوندی خرڅیدل خوپه حضرت خبیب (رض) باندی چی کله دحارث بن عامر زوی خبرشو نوحضرت خبیب (رض) یی دسلو اوښانو په بدل کښی واخیست ترڅو دخپل پلار حارث انتقام ورنه واخلی چی هغه دبدر په جنګ کښی دحضرت خبیب (رض) په لاس وژل شوی ؤ همدارنګه صفوان بن

امیه دبدر په جنګ کښی دخپل وژل شوی پلار امیه به خلف دانتقام اخیستلو لپاره زید بن الدثنه (رض) دپنځوسو اوښانو په قیمت واخیست دا دذیقعدی میاشت وه او قریشو دکفر په حالت کی هم دحرامو میاشتو احترام ساته نو له همدی کبله یی حضرت خبیب (رض) دابن ابی وهاب دوینزی ماریه په کورکی بندی وساته اوزینب بنت حارث یی دهغه ځارونکی وټاکله ماریه چی وروسته په اسلام مشرفه شوه دهغی ویناده چی په خدای قسم دی ماله خبیب بن عدی نه بل ښه بندی ندی لیدلی.

هغه به دشپی په لومړی برخه کښی پداسی زړه راښکونکی اواز سره دقرآن تلاوت کاؤ چی دقریشو ښځو به دهغه په اوریدو سره بی اختیاره ژړل.

ما یوه ورځ ددروازی له درز نه وروکتل ومی لیدل چی حضرت خبیب (رض) پداسی حال کښی چی په زنځیرونو تړلی دی دانسان دسر په اندازه دتازه انګورو وړی ورسره دی اوخوری یی اودا دانګورو موسم هم نه ؤ حرامی میاشتی چی تیری شوی قریش راټول شول اوفیصله یی وکړه چی دغه بیوسی مسافر بندی دهغه چاپه بدل کښی ووژنی چی هغه دجنګ په میدان کښی وژل شوی ؤ دتنعیم په مقام کښی یی دار ورته ځوړند کړ اواعلان یی وکړ چی که څوك دخبیب دقتل نندارہ کوی رادی شی خلګ ډلی ډلی دعاشق دشهادت نندارې ته په داسی حال کښی ورغلل چی چا دریې وهلی او چا اتڼونه کول جلادانو له حضرت خبیب (رض) نه پوښتنه وکړه که څه غوښتنه لری ووایه دخدای دغه سپیځلی بنده جواب ورکړ: نور څه نه خو دومره غواړم چی ددوه رکعته لمانځه ادا کولو وخت راکړی.

هغوی اجازه ورکړه اوحضرت خبیب (رض) له لمانځه ادا کولو وروسته وویل: زما عادت داؤ چی اوږد لمونځ به می کاوه اوس می ددی لپاره لنډ کړ چی تاسی ونه وایاست چی خبیب له مرګه ډاریږی او په پلمه وخت تیروی بیا چی ددار ترکړی لاندی ودریدی نو پدی مفهوم یی شعرونه وویل:

زه دوژل کیدو په ځای کښی په زنځیرونو تړلی ولاړ او خلګ می نندارې ته راټول شویدی زه ددار تر کړی لاندی ولاړ او خلګ راته وائی چی اسلام

پریږده کنې نوشهید به دی کړو خو دحق دین له پریښوولو نه وژل کیدل راته ډیر ښه دی سترګی می لمدی دی خوزړه می له صبره ډك دی هیڅ کله به دښمن ته سر ټیټ نکړم ځکه چی له حق سره وصل کیدونکی یم له مرګه نه ویریږم ددوزخ له سووځونکی اور څخه په کار ده دعرش عظیم مالك له مانه کار اخیستی دی اوماته یی دصبر او تحمل لار ښوونه کړیده دحق دښمنانو له ډیرو وهلو زمابدن تك شین اړولی دی زه دخپلی پردیسی اوبیکسی فریادخپل خالق ته کوم. قسم په خدای کله چی د الله په لار کښی شهید کیږم پروامی نشته چی په کوم اړخ لویږم او څنګه می ساخیژی له خدایه هیله من یم که وغواړی زما دبدن په هره ټوټه به برکت نازل کړی بیایی اسمان ته وکتل تا به ویل دحال په ژبه وائی:

بجرم عشق تو ام میکشند غوغائیست تو نیز برسر بام اچه خوش تماشائیست

له اشعارو ویلو نه وروسته یی دعا وکړه:

خدایه! ماستا درسول پیغام خلګو ته ورسوی ته خپل برحق رسول ته زما دحال خبر ورسوه! ددار په کړی کښی له ځړیدونه مخکښی مشرکانو خبیب (رض) ته وویل: ایا پدی نه یی خوشاله چی محمد (ص) ستا پر ځای وی او ته په کور کښی په کراره ناست اوسی؟

جواب یی ورکړ: نه په خدای قسم زه داهم نه خوښوم چی دمحمد (ص) په پښه کښی اغزی ولاړ شی اوزه په کور کښی بیغمه ناست اوسم له هغه وروسته حضرت خبیب (رض) په دار وځړول شو تر وروستی سلګی پوری یی دتوحید کلمه په ژبه جاری وه هلته په مدینه منوره کښی نبی کریم (ص) دصحابه ؤ په مینځ کښی ناست ؤ په ناڅاپی ډول یی وویل: علیك السلام یاخبیب! علیك السلام یاخبیب! خبیبه! په تا دی سلام وی، خبیبه! په تادی سلام وی.

صحابه ؤ رضی الله عنهم په حیرانتیا سره پیغمبر (ص) ته وکتل رسول کریم (ص) وفرمایل: خبیب دمشرکانو په لاس شهید شو، جبرئیل علیه السلام ماته دهغه لپاره دسلام دغه وحی راوړه.

داده دحقپالونکو لاره الحمد لله چی پدی شلمه پیړۍ کښی په افغانستان

کښی داسلام پتنګان دحضرت خبیب (رض) دقربانی تمثیل کوی دخدای په لار کښی مرګ ته په مینه مینه ورځغلی خوکفر اوکمونیزم ته په هیڅ شان غاړه نږدی. (رضی الله عنه)

حضرت خباب بن الارت رضی الله عنه

ابوعبدالله خباب بن الارت (رض) دام انصار بیت سباع الخزاعیه غلام او بنو تمیم قبیلی ته منسوب ؤ دده کسب توری جوړول ؤ دمکی سوداګروبه ورنه اخیستلی اوخارجی بازارونو ته به یی صادرولی دتوحید دعوت ته یی پداسی وخت کښی لبیك وویل چی صرف پنځه شپږ کسان په اسلام مشرف شوی وو، او په حقیقت کښی په هغه وخت کښی له رسول اکرم (ص) سره بیعت کول دمصیبتونو غره ته اوړه ورکول ؤ، حضرت خباب (رض) که څه هم یو بی کسه بی اسری پردیس غلام ؤ او پدی ښه پوهیده چی داسلام په څرګندولو سره دمکی قوی او شتمن خلګ هم دمشرکانو له تعذیبونو څخه په امن نشی پاتی کیدای خو سره له دی هغه خپل اسلام پټ ونه ساته اوداسلام دځرګندولو سره سم دوحشی کافرانو دظلم اوفشار مورد وګرځیده دانسانیت اوشرافت منافی تعذیبونه یی ورکول جامی به یی ترینه وایستلی او داور په سکروټو به یی څملاوه او بیابه یی غټه تیږه په سینه باندی ورایښودله ترڅو چی په اړخ وانه وړی لمدی غوښی به یی په سکروټو باندی کبابیدلی ترهغه پوری به یی څملولی ؤ چی دبدن په وینو زووسره به یی سکروتی سکاره شوی او ددی ټولو تعذیبونو او ظلمونو سره سره دهغه په ایمان کښی دیو ویښته په اندازه تزلزل نه پیښیده دکفارو ددی غیر انسانی وحشیانه ظلمونو څخه چی ډیر زیات په تنګ شو یوه ورځ دپیغمبر (ص) حضورته ورغی په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی رسول کریم (ص) پدی وخت کښی دکعبی ددیوال ترسیوری لاندی ناست ؤ څادر مبارك یی ترسر لاندی ایښی ؤ خباب (رض) عرض وکړ: یارسول الله ﷺ ولی زمونږ لپاره له الله (ج) نه دعا نکوی پیغمبر (ص) راپاڅیده کښیناست په مخ کښی یی سوروالی پیداشو ویی فرمایل: لتاسی نه مخکښی داسی خلګ تیر شویدی چی داوسپنی په ږمنځو باندی دهغوی غوښی تورپل

شویدی یوازی هډوکی یی پاتی شویدی په سرونو باندی یی اری راتیری شویدی اوبدن یی دوې ټوتی شویدی خو بیاهم دهغوی په عقیده کښی تزلزل ندی راغلی او نه یی دین پری ایښی دی الله (ج) به ارو مرو اسلام غالبه وی او تاسی به ووینی چی یو سپور سړی به له صنعاء نه ترحضرموته یوازی مزل کوی او له الله نه پرته به له بل چا څخه نه بیریږی درسول اکرم (ص) ددی وینا په اوریدلو سره دحضرت خباب (رض) حوصله لوړه سوه او په اطمینان سره خپل کور ته ولاړ دحضرت خباب باداره ام انمار ډیره سخت زړی ښځه وه هغی به د اسلام راوړلو په خاطر حضرت خباب (رض) ته کله داوسپنی زغره وراغوستله اوپه سرو شګو کښی به یی ځملاؤ اوکله به یی په تندی باندی دسروسیخانو داغونه ورکول یوه ورځ رسول الله (ص) تیریدی دا زړه دردوونکی وحشیانه پیښه یی په سترګو ولیدله چی دحضرت خباب (رض) په تندی باندی سره سیخان ایښودل کیږی او داغونه ورکول کیږی په زړه کښی یی درحمت ولوله طوفاني شوه خوبی له دعا نه یی نه یی نور څه په وس کښی وو؟

لاسونه یی داسمان خواته پورته کړل اودعایی وکړه چی: اللهم انصر خبابا ای الله! دخباب سره مرسته وکړه، درسول اکرم (ص) دعاقبوله شوه ډیری ورځی لانه وی تیری شوی چی دام انمار په سرکښی درد پیداشو او دومره یی ناکراره کړه چی اسلامی مؤرخین وائی دسپی په شان به یی انګوالل په پای کښی خلګو ورته دعلاج یوه چاره وښودله هغه داچی سرته یی داغونه ورکړل شی ام انمار دغه وظیفه حضرت خباب (رض) ته ورکړه او هغه به سهار اومابنام دام انمار سرته پخپل لاس دسرو سیخانو داغونه ورکول ترڅو چی په پای کښی له همدی تکلیف نه مړه شوه دهجرت دحکم له نازلیدونه وروسته حضرت خباب (رض) مدینی منوری ته هجرت وکړ او کله چی دجهاد لړی شروع شوه خباب (رض) په ټولو غزاګانو کښی درسول اکرم (ص) په ملګرتیا په پوره میړانه او سرښندنه برخه واخیستله او تاریخ دهغه نوم داسلام دمصیبت ځپلیو اوسترو مجاهدینو په لړ کښی ثبت کړ حضرت خباب چی له څه سره مینه لرله هغه دالله ﷻ اورسول ﷺ رضاء حاصلول ؤ نه یی له ژوند سره مینه وه او نه دژوند له

فانی مادی ښیګنو سره دخلفائی راشدینو په زمانه کښی چی کله دفتوحاتو دروازه خلاصه شوه نو حضرت خباب (رض) به په ځینو وختونو کښی ژړل او ویل به یی: مورِ دخدای درضا پخاطر له رسول الله (ص) سره هجرت وکړ او زمورِ اجر دالله پرذمه پاتی شو له مورِ څخه ځینی کسان داسی وه چی داخرت په سفر ولاړل او په دنیا کښی یی دخپلو عملونو هیڅ میوه ونه څکله خوځینی نور داسی دی چی عملونو یی ثمره ورکړه او خوری یی مصعب (رض) په احد کښی شهید شو دهغه دتکفین لپاره دهغه له خپل تنګ لنډ څادر نه پرته له مورِ سره نورڅه نه وو هغه څادر به چی مورِ دهغه سرته راکش کړی پښی به یی لوڅیدلی اوکه پښوته به مو پر راکش کړی سربه یی لوڅیده په پای کښی مو دهغه سر ورباندی پټ کړ اوپه پښو باندی مو دسرګړی وانښه ورواچول، اوس دالله په فضل پرمورِ باندی نعمتونه را اوریږی، زه ویریږم چی هسی نه الله (ج) زمورِ دکړاوونو بدله همدلته پدی دنیا کښی راکړی.

حضرت خباب (رض) دقرآن له معلمینو څخه ؤ حضرت عمر (رض) چی له اسلام راوړلونه مخکښی دخپلی خور کورته په غضب اوغوسه ورغی پدی وخت کښی حضرت خباب له فاطمی اوسعید سره ناست ؤ دقرآن تعلیم یی ورته کاؤ کله چی دسوره طه دڅو مبارکو ایتونو په لوستلو سره دعمر (رض) برخلیك اوسرنوشت بدل شونو خباب (رض) ورته وویل: عمره مبارك شه درسول اکرم (ص) دعا ستاپه حق کښی قبوله شویده هغه پرون شپه دعا کړی وه چی الهی! دعمر بن خطاب یا عمر بن هشام (ابوجهل) په اسلام راوړلو سره اسلام ته قوت په برخه کړه دخباب (رض) له دی وینا نه وروسته عمر فاروق (رض) دار ارقم ته ولاړی اودرسول اکرم (ص) په وړاندی یی خپل اسلام اعلان کړی. حضرت خباب (رض) چی داسلام په لار کښی څومره کړاوونه تیر کړل په نورو صحابه ؤ کښی دهغه ساری کم لیدل کیږی یوځل حضرت عمر (رض) ورته وویل: خبابه! مورِ ته دخپلو مصیبتونو قصه واوروه! حضرت خباب ﷺ دهغه دپوښتنی په جواب کښی خپله مبارکه شا ورته لوڅه کړه چی داسی سپین سپین داغونه پکښی وه لکه چی دفِس په ناروغی اخته وی حضرت عمر (رض)

حیران پاتی شو خباب (رض) وویل امیر المؤمینه! اور به یی بل کړ زه به یی په سکروټو باندی بربنډ څملولم ترهغه چی زما دبدن دوازګو په غوړو کښی به سکروټی سکور شوی.

حضرت خباب (رض) دعمرپه پای کښی کوفی ته ولاړی هلته وفات او همالته دفن کړای شو کله چی علی کرم الله وجهه دصفین له جنګ نه راستون شو دښارنه دباندی یی قبرونه ولیدل ویی ویل مورِ چی تلو دلته قبرونه نه وو دا نوی قبرونه دچا دی؟

جواب ورکړ شو لومړی دلته خباب دفن کړای شو ورپسی شپږ نور کسان. علی (رض) دهغه دقبر ترڅنګ ودریده اوښکی یی له سترګو نه توی شوی او ویی ویل: الله دی په خباب باندی خپل رحمت نازل کړی دزړه په مینه یی اسلام راوړ پخپله خوښه یی هجرت وکړ.

ټول ژوند یی په جهاد کښی تیر کړ او دحق په لاره کښی یی ډیر زیات مصیبتونه وګالل الله (ج) دنیکو کارانو عملو نه نه ضایع کوی. (رضی الله عنه)

حضرت خالد بن ولید رضی الله عنه

حضرت خالد بن ولید داسلامی لښکر ستر قوماندان تاریخ جوړوونکی فاتح اودحق دلاری هغه سرښندونکی اتل ؤ چی تر نن پوری دڅوارلس سوه کلونو په اوږدو کښی دهغه میړانه دژبو وِرد ده اوپه اینده کښی به هم وی، دده دبیساری کارنامو یاد دحق دلاری دمجاهدینو زړونه په درزا اووینه په جوش راولی.

رسول الله (ص) دهغه لپاره دعا کړی وه چی خدایه خالد په اسلام مشرف کړی کله چی دعمرو بن العاص (رض) اوحضرت عثمان بن طلحه (رض) په ملګرتیا دالله ﷻ درسول (ص) حضورته ورغی اوپه ایمان مشرف شو نو سرور کائنات (ص) صحابه ؤ ته په خطاب وفرمایل: رمتکم مکة بافلاز کبرها. مکی دخپل زړه ټوټی ستاسی خواته درغورځولی ده.

حضرت خالد هغه شخصیت دی چی رسول الله (ص) ورته پخپله مبارکه ژبه دسیف الله لقب ورکړ یعنی دالله ﷻ توره، مؤرخین ددنیا په ګوټ ګوټ

کښی پدی معترف دی چی دنړی هیڅ نور جنګیالی په عسکری اوجنګی مهارت کښی له حضرت خالد سره سیالی نشی کولای، یومصری مؤرخ عباس محمود العقاد پخپل تالیف: (عبقریة خالد) نومی کتاب کښی لیکلی دی: (دعسکری قیادت له صفتونو څخه به هیڅ یوصفت داسی نه وی چی په خالد کښی موجود نه ؤ هغه په جرئت میړانه، زیرکتیا اوپر دښمن باندی په کاری ګوزارونو کښی بیساری ؤ اوپه لږ ساعت کښی دجګړی بنی ته په تغیر ورکولو کښی ډیر زیات ماهر ؤ.

هو: هغه په هره زمانه کښی دحق دلاری دمجاهدینو دویاړاو افتخار نمونه دی دحق ددښمنانو پرضد معرکو کښی دهغه په نقش قدم باندی تلل دکامیابی رمز اوراز دی. خالد بن ولید (رض) دقریشو دقبیلی دبنو مخزوم له کورنی څخه ؤ په اووم پښت یعنی مرة بن کعب کښی دهغه دنسب لړی له رسول اکرم (ص) سره نښلی.

دهغه پلار ولید بن مغیره داسلام او پیغمبر (ص) له سختو دښمنانو څخه اودمکی له بډایانو او شتمنو خلګو څخه ؤ، حضرت خالد (رض) هم تر ډیره وخته دایمان له نعمت نه محروم پاتی شو خو څنګه چی دپیغمبر دعا دهغه په حق کښی قبوله شوی وه بالاخره یی داقبال ستوری وځلیده اوپه اتم هجری کال کښی په اسلام مشرف شو.

هغه دخپل اسلام راوړلو سرګذشت پخپله داسی بیان کړیدی چی: کله چی ما وغوښتل درسول الله (ص) حضورته ورشم له عثمان (رض) بن طلحه اوعمرو بن العاص سره مخامخ سوم هغوی ته می دپوښتنی په. جواب کښی خپله اراده څرګنده کړه بیاپه ګډه سره ورغلو سلام می واچوه پیغمبر (ص) دسلام جواب راکړ اومسکی شو ماخپل اسلام اعلان کړ پیغمبر (ص) راته وفرمایل:

ماچی ته دیو معقول انسان په توګه پیژندلی همدا می هیله وه چی ستا پوهه به ارو مرو دخیر خواته ستا رهبری وکړی. ما له رسول الله (ص) سره له بیعت نه وروسته عرض وکړ چی: ماته له خدایه دهغه قصور مغفرت وغواړه چی زه دخدای په لاره کښی خنډ واقع شوی یم ویی فرمایل: (په اسلام راوړلو

سره مخکینی ګناوی بخښل کیږی) ماوویل: سره له دی هم ماته بخښنه وغواړه رسول الله (ص) دعا وکړه چی: خدایه! خالد بن ولید که هر څومره ستا په لار کښی خنډونه اچولی وی دهغو بخښنه ورته وکړه له مانه وروسته عثمان بن طلحه او عمرو بن العاص هم په اسلام مشرف شول. دحضرت خالد (رض) له اسلام راوړلو نه دوه میاشتی وروسته دمؤته غزا مینځ ته راغله داتم هجری کال دجمادی الاولی په میاشت کښی پیغمبر (ص) دحضرت زید بن حارثه تر قیادت لاندی دری زره لښکر ولیږه او هدایت یی ورته ورکړ چی (که زید شهید شو نو دلښکر قیادت به جعفر بن ابی طالب کوی او که هغه هم شهید شو نو دلښکر امیر به عبدالله بن رواحه وی).

حضرت خالدبن ولید (رض) پدی لښکر کښی دیو عادی مجاهد په صفت برخه واخیستله. دبصری حکمران چی خبر شو هم یی پخپله خپل فوج تیار سی کړ اوهم یی له خپلو خلیفه ګانو څخه مرسته وغوښتله چی ددښمن دعسکرو شمیر تقریبا دوه لاکه ؤ یومسلمان دشپیتو تنو کافرانو مقابلی ته ولاړ ؤ دمؤته په میدان کښی ددواړو خواؤ ترمینځ خونړی جګړه وشوه چی په هغی کښی حضرت زید بن حارثه (رض) او حضرت جعفر بن ابی طالب او حضرت عبدالله بن رواحه یو په بل پسی شهیدان شول له هغه وروسته دلښکر قیادت حضرت خالد (رض) په غاړه واخیست چی په پای کښی فتح دخدای ددوستانو په نصیب شوه، ددی جنګ په دوران کښی چی رسول الله (ص) په مدینه مسجد کښی تشریف درلود په ناڅابی ډول یی دصحابه ؤ ﷺ یو ټولګی ته چی هلته موجود ؤ وفرمایل: زید بیرغ واخیست شهید شو ورپسی جعفر بیرغ واخیست هغه هم شهید شو بیا عبدالله بن رواحه بیرغ واخیست هغه هم شهید شو اوس هغه چا بیرغ پورته کړ چی دالله له تورونه یوه توره ده اوهغه فاتح شو سیرت لیکونکی وائی چی الله (ج) ددی جنګ ټوله نقشه درسول الله (ص) مخی ته وړاندی کړه او ټول حالات یی په سترګو لیدل. حضرت خالد (رض) دمؤته له غزانه وروسته هم په هره جګړه کښی دیومیړنی اواتل په صفت برخه واخیستله دیوعادی مجاهد په توګه نه بلکی دیو غښتلی او ماهر قوماندان په صفت.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت خالد (رض) دحضرت ابوبکر صدیق (رض) او عمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښی دحق او باطل په معرکو کښی برخوال ؤ اوپه هر محاذ کښی دخدای له نصرت او فتحی څخه برخوردار ؤ.

دکسری ټولو والیانو ته یی پدی مضمون فرمانونه صادر کړل:

بسم الله الرَّحمٰن الرّحیم. دخالد بن ولید لخوا دفارسی واکمنو ته! سلام دی وی پر هغه چا چی دسمی لاری پیروی کوی.

امابعد: ټوله ثنا او ستاینه هغه الله ﷻ لره ده چی له تاسی نه یی باچائی واخیستله او ستاسی دسیسی یی شنډی کړی.

کله چی زما دالیك در ورسیږ ی نوسمدلاسه ماته خپل بیعتونه راولیږی اوفرمان ته غاړه کښیږدی اوکنه نو زما دی په هغه ذات قسم وی چی له هغه پرته بل معبود نشته چی زه به ارومرو داسی خلګ درولیږم چی هغوی له مرګ سره داسی مینه لری لکه چی تاسی یی له ژوند سره لری.

په ریښتیا هم ددی لیك له رسیدنی نه وروسته خلګ ډلی ډلی ورران وو او په اسلام مشرف کیدل دخالد (رض) لپاره دخدای په فضل دځمکی تنابونه لنډیدل او په ګوټ ګوټ باندی یی داسلام بیرغ رپاوه.

دخالد (رض) ټولی اسلامی ژوند داس پر شا باندی او دتوری تربریښنا لاندی تیر شو ټول په هغه ستر عبادت تیر شو چی رسول الله (ص) هغه ته داسلام لوړه څوکه وبلی دی یعنی دالله ﷻ په لار کښی جهاد. حضرت خالد (رض) دعمر په شپیتم کال رحلت وکړ.

حافظ ابن عبدالبر رحمه الله په الاستیعاب کښی لیکلی دی چې: خالد (رض) دخدای په لار کښی دشهادت دومره هوسمن ؤ چی دځنکدن په شیبو کښی یی په نا امیدی سره وویل: ما پخپل ژوند کښی تقریبا په دری سوه جنګونو کښی برخه اخیستی ده اوزماپه بدن کښی داسی ځای نشته چی په غشو تورو اونیزو سره زخمی شوی نه وی خو شهید نشوم اونن می په بستر کښی داوس په څیر سا وزی دهغه پروفات باندی ژړندونکو ښځو ته حضرت عمر (رض) وفرمایل:

تاسی حق لری چی وژاړی خوپام کوی چی په لوړ اواز سورانی ونکړی اوسینی په سوکانو ونه وهئ.(رضی الله عنه)

حضرت خالد بن سعید رضی الله عنه

حضرت خالد بن سعید دقریشو دبنو امیه له کورنی څخه او دیوی شتمنی او بارسوخه کورنی په غیږ کښی لوی شوی ؤ الله (ج) هغه ته نیك فطرت او لوړ فراست ورکړی ؤ اودایی غوښتی وو چی دمحمدی دعوت په نور سره دهغه دزړه ګوټونه روښانه کړی دمحمدی بعثت په لومړیو وختونو کښی یوه ورځ حضرت خالد بن سعید اموی چی داوخت دهغه دنوی ځوانی دور ؤ دحضرت ابوبکر صدیق (رض) حضور ته ورغی اوعرض یی وکړ: ای ابوبکره ما نن شپه عجیب اوغریب خوب ولیدی هغه داسی چی دیوی لویی له اوره ډکی کندی پر غاړه ولاړوم اور خورا تاؤجنی لمبی وهلی اوزماپلار پخپلو دواړو لاسونو سره زه داورنه ډکی کندی خواته ورټیل وهلم او کوشش یی کاؤ چی په هغی کښی می وغورځوی خو په دې وخت کښی محمد بن عبدالله (صلی الله علیه وسلم) راغی زه یی په هغی کنده کښی له غورځیدو څخه وژغورلم دهمدی کش مکش په څپو کښی له خوبه راویښ سوم اودشپی پاتی برخه می په ډیره اندیښنه کښی تیره کړه او کله چی سهار شو نو دادی چی تاته راغلم ترڅو چی ددی هیبت ناك خوب په تعبیر باندی می پوه کړی؟

حضرت ابوبکر صدیق (رض) ورته وفرمایل زمامشوره داده چی سمدلاسه هغه دین قبول کړه دکوم خواته چی محمد (ص) دعوت ورکوی. ستا دخوب تعبیر څرګند دی چی داسلام په راوړلو اودمحمد مصطفی (ص) په پیروی سره به ددوزخ له اورنه نجات وموميی ستا دپلار په برخه کښی دا نشته هغه به ارومرو ددوزخ داور خوراك شی.

دحضرت ابوبکر صدیق (رض) توصیه دحضرت خالد بن سعید (رض) زړه ته پریوتله سمدلاسه پاځیده درسول اکرم (ص) حضور ته ورغی اوعرض یی وکړ: ای دعبد المطلب زویه ته خلګوته دڅه شی بلنه ورکوی. پیغمبر (ص) وفرمایل: زما دعوت دادی چی الله یودی شریك نلری همغه دعبادت لائق دی

یوازی دهمغه بندګی وکړه اوما دهغه درسول په توګه ومنه ددغو بتانو بندګی پریږده چی نه څه اوری اونه څه وینی، نه چاته ګټه رسولای شی اونه زیان دپیغمبر (ص) په دعوت سره دحضرت خالد بن سعید اموی په څیره کښی دخوښی ځلا پیدا شوه دبیعت لپاره یی خپل لاس دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس کښی کیښوده اوویی ویل: (اشهدان لا اله الا الله واشهد ان محمدا رسول الله) زه شاهدی وایم چی له الله نه پرته بل برحق معبود نشته اوشاهدی وایم چی محمد ﷺ دالله ﷻ رسول دی). دحق دغه شاهدی دحضرت خالد بن سعید (رض) دزړه له تل نه راوتلی اودژبی له لاری څرګنده شوی وه.

له الله ﷻ اودالله ﷻ له رسول ﷺ سره مینه دهغه په رګونو کښی لکه وینه ځغلیدله هغه چی په کوم وخت کښی دتوحید بلنه قبوله کړه په هغه وخت کښی صرف څلور پنځه تنه دحق له کاروان سره ملګری شوی وو دمکی په شرك ځپلی تیاره چاپیریال کښی دحق له کاروان سره ملګرتیا دمصیبتونو داور بتیې ته وردانګل ؤ پدغه محیط کښی ددوه نیم زره کلونو په اوږدو کښی کوم پیغمبر نه ؤ راپاڅیدلی اونه یی غوږونه دتوحید له اواز سره اشناوو، هلته شرك ؤ، انسانانو دبتانو بندګی کوله دقومی اوقبیلوی تعصبونو اودښمنیو په اور کښی سوځیدل زورآورو دضعیفو اوکمزورو خلګو وینی څیښلی، سود او لوټماری دخلګو ورځنی شغل ؤ، ښکاره خبره ده چی پدغه چاپیریال کښی دتوحید او دعدل اوانصاف انقلاب راوستل څه اسانه خبره نه وه خونیك فطرتو اونیك بختو انسانانو ددغو سختیو په مینځ کښی دهر راز کړاوونو په زغملو سره دنجات اوسعادت خواته لاره وایستله اومخ په وړاندی روان وو چی حضرت خالد بن سعید اموی (رض) هم ددغو سر ښندونکو له جملی څخه ؤ.

کله چی سعید بن عاص دخپل زوی خالد له ایمان راوړلو څخه خبر شو هغه یی راوغوښت او ورته یی وویل: ته خوپوهیږی چی زه دقریشو سرداریم او ترټولو زیات دخپلو پلرنیو عقایدو ساتونکی یم مګر تاداسی کار وکړ چی هغه په قریشو کښی زما دسپکاوی باعث ګرځی ایا داصحیح ده چی تا دمحمد (ص) پیروی غوره کړیده او زمونږ دمعبودانو سپکاوی کوی؟

حضرت خالد دخپل پلار دپوښتنی په جواب کښی وویل: (والله انه لصادق ولقد امنت به واتبعته) هو! قسم په خدای چی محمد (ص) پخپل دعوت کښی ریښتونی دی ماپه هغه باندی ایمان راوړیدی اودهغه پیروی می غوره کړیده سعید بن عاص دهغه په وهلو ټکولو پیل وکړ اوورته ویل به یی: (څنګه؟ ایا دې ته حاضر یی چی دمحمد ﷺ پیروی پریږدی؟

هغه به پرله پسی جواب ورکاؤ: نه هیڅکله که تروهلو اوتعذیبونو لاندی می سا وزی هم خوزه به هیڅکله دمحمد (ص) پیروی پری نږدم.

سعید بن عاص خپل زوی حضرت خالد په یوه تیاره کوټه کښی بندی کړ، خواړه او اوبه یی وربانډی بند کړل خوهغه به دبندی دروازی ترشا زمزمه کوله: (والله انه لصادق وانی به لمؤمن) قسم په خدای چی دمحمد (ص) دعوت ریښتیا دی اوماپه هغه باندی ایمان راوړیدی دمشرك پلار زړه پدی تعذیبونو باندی یخ نشو هغه یی له کوټی نه راوایستی په غاړه کښی یی پړی ور واچوه دری ورځی یی دمکی په ګرمو ډاګونو کښی واچاوه نه یی پدی موده کښی یوه ګوله ډوډی ومیندله نه یوغړپ اوبه اونه یخ سیوری ددی ټولو سختو مصیبتونو سره سره چی کله سعید پوښتنه وکړه: دا تعذیبونه خوښوی که دمحمد (ﷺ) پیروی؟

خالد جواب ورکړ: لن ادع الاسلام لشیئ وساحي به واموت علیه. زه به هیڅله دهیڅ شی لپاره اسلام پری نږدم. زه متعهد یم چی ژوند به می داسلام لپاره او مړینه به می داسلام په لاره کښی وی. سعید ورته وویل: زه به روزی دربانډی بنده کړم ترڅو چی له لوږی نه مړ شی؟

خالد جواب ورکړ (والله خیر الرازقین) الله ډیر ښه روزی رسان دی، خالد که دناز او نعمت څخه په ډك کور کښی هرڅومره له لوږی او محرومیتونو سره مخامخ شو خوڅه پروایی ونکړه خکه چی له هغه سره دایمان خزانه وه دهغه زړه مطمئن ؤ هغه خپله روښانه آینده لیده لوږی محرومیت اوتعذیب دهغه په ایمان کښی تزلزل رانه وستلی شو.

رسول الله (ص) چی کله خپلو خوږو ملګرو ته دویم ځلی اجازه وکړه چی

حبشی ته هجرت وکړی حضرت خالد دمهاجرینو په دی قافله کښی شامل شو اوتقریبا دیارلس کاله یی په حبشه کښی دمهاجرت او پردیسی ژوند تیر کړ او بیا هغه وخت مدینی ته ستون شو چی اسلامی لښکر دخیبر له فتحی نه وزګار شوی ؤ له هغه وروسته په ټولو غزاګانو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ.

حضرت خالد بن سعید بن عاص اموی له دی امله چی دسابقون الاولون څخه ؤ او داسلام پخاطر یی ډیری سختی منلی وی او کړاوونه یی زغملی وو دټولو صحابه ؤ دخاص احترام مورد ؤ حضرت خالد او دهغه دوه نور مسلمان ورونه حضرت عمرو بن سعید اوابان بن سعید درسول الله (ص) دخاص شفقت مورد وو له همدی امله سرور کائنات (ص) حضرت خالد (رض) دیمن حضرت ابان (رض) دبحرین حضرت عمرو (رض) دتیماء دوالی په حیث ټاکلی وو.

حافظ ابن عبدالبر په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی درسول الله (ص) درحلت دخبر له اوریدو نه وروسته درو واړو خپل ماموریتونه پریښودل او مدینی ته راستانه شول ابوبکر صدیق (رض) دری واړه ورونه راوغوښتل او ورته یی وویل تاسی دسرور کائنات (ص) له خوا مقرر شوی یاست خپلو وظیفوته ادامه ورکړی هغوی په جواب کښی وویل: مونږ له رسول الله (ص) نه وروسته نوره وظیفه نشو اجرا کولای.

دچوکی اومقام سره که دحضرت خالد مینه نه وه خو دجهاد مینه یی تل په زړه کښی ځپانده وه دابوبکر صدیق (رض) په دور کښی چی کله دشام لوری ته دمجاهدینو لښکر لیږل کیده نوحضرت خالد بن سعید په هغه عسکری ټولی کښی شامل ؤ چی دهغه قوماندان حضرت شرحبیل بن حسنه ؤ درخصتیدو په وخت کښی یی امیر المؤمنین ته وویل: ای خلیفة الرسول لاس راکړه کیدای شی بیا زما اوستا دیدن ونشی اوله الله ﷻ نه غواړم چی په جنت کښی مونږ اوتاسی ته درسول الله (ص) دملاقات سعادت راپه برخه کړی پدی غزا کښی دحضرت خالد زوی سعید بن خالد شهید شو او پخپله ژوندی راستون شو مګر دویم ځلی چی د ابوعبیده بن جراح (رض) ترقیادت لاندی دجهاد لپاره

شام ته ولاړی په هغه سخته جګړه کښی چی دمسلمانانو اورومیانو ترمینځ ونښتله حضرت خالد په پوره میړانه وجنګیدی اوپه پای کښی په (مرج الصفر) نومی ځای کښی دخدای ددښمنانو په لاس شهید کړای شو اودجنت اودیدار مستحق شو. (رضی الله عنه)

حضرت زید بن حارثه رضی الله عنه

حضرت زید (رض) دیمن دقضاعه قبیلی دمشر حارثه بن شراحیل زوی او دمور نوم یی ؤ سعدی بنت ثعلبه چی دطی قبیلی بنومعن شاخ ته منسوبه وه.

داته کلنی په عمر کښی له خپلی مور سره دیوی قافلی په ملګرتیا کښی په سفر روان ؤ چی ډاکی اچوونکو دمالونو دغلا کولو په ترڅ کښی حضرت زید هم وتښتوه هغه وخت دوحشت او بیرحمی دا حال ؤ چی انسانان په بازارونو کښی دمالونو په څیر خرڅیدل لار وهونکو زید دعکاظ بازار ته دخرڅلاؤ لپاره راؤست اوهلته دام المؤمنین خدیجة الکبری (رض) وراره حکیم بن حزام په څلور سوه درهمه واخیستی اوخپلی ترور ته یی هدیه کړی کله چه له خدیجی (رض) سره درسول اکرم (ص) واده وشو نوهغی زید چی پدی وخت کښی پنځه لس کلن ؤ سرور کائنات (ص) ته وبخښی اودغه خوش نصیب غلام دخپلو غوره اخلاقو او نیك سیرت لامله درسول کریم (ص) دزیات شفقت او مهربانی مورد وګرځیدی او دزید هم دالله له پاك حبیب سره دومره مینه وه چی دهغه له څنګ نه یوساعت جدا کیدل وربانډی ډیر سخت تمامیدل.

مور اوپلار دخپل ورك شوی زوی په بیلتانه کښی شپه ورځ اوښکی تویولی اوکلی په کلی دهغه په لټولو کښی لا لهانده وو یووخت دحج په موسم کښی دقضاعه قبیلی څوکسان مکی ته راغلل له زید سره مخامخ شول هغه یی وپیژانده اودبیرته ستنیدو په وخت کښی یی دهغه مور او پلار ته زیری ورکړ حارثه اودهغه ورور کعب په زید پسی مکی معظمی ته راغلل درسول کریم (ص) په حضور مشرف شول اوله اوښکو نه په ډکو سترګو یی دقیمت په بدل کښی له هغه نه دزید غوښتنه وکړه سرور کائنات (ص) وفرمایل: که زید پخپله خوښه درسره ځی بی پیسو به یی درکړم اوکه دلته پاتی کیږی له تاسی سره تلو

ته یی نه مجبوروم زید یی راوغوښت پوښتنه یی ترینه وکړه: زیده داخلګ پیژنی؟ جواب یی ورکړ: هو! دایو زما پلار اودا بل می تره دی پیغمبر (ص) وفرمایل: دوی په تا پسی راغلی دی ستا خوښه چی له دوی سره ځی اوکه له ما سره پاتی کیږی؟

زید عرض وکړ: زما باداره زه پرتا باندی ددنیا هیڅ یو انسان ته ترجیح نشم ورکولی هیله کوم چی ماله ځانه جدا نکړی دزید پلار ددی خبری په اوریدو هك پك پاتی شو اوپه تنده لهجه یی زوی ته وویل: افسوس دی چی ته دغلامی ژوند ته په ازادۍ باندی ترجیح ورکوی زید جواب ورکړ: زما بادار دومره پرما مهربان دی چی هیڅ یوپلار پخپل زوی باندی دومره مهربان نه وی زه دی غلامی ته زر واری په ازادۍ باندی ترجیح ورکوم پدی جواب سره رسول اکرم (ص) دومره خوشحاله شو چی زید یی په همدی وخت کښی ازاد کړ او دکعبی ترڅنګ یی دقریشو په عامه غونډه کښی اعلان وکړ چی: ای خلګو! شاهدان اوسی چی زیدله نن نه وروسته زما زوی دی زه دده اودی به زما وارث وی حارثه اوکعب هم ددی صحنی په لیدو ډیر خوښ شول اوپه ډاډه زړه خپل وطن ته رخصت شول.

کله چی نبی کریم (ص) په رسالت مامور شو زید بی له ځنډه ایمان راوړ او دلومړنیو ځلورو تنو مؤمنانو څخه یوتن دی یعنی خدیجة الکبری (رض) ابوبکر صدیق (رض) علی مرتضی (رض) زید بن حارثه (رض) له هجرت نه مخکښی دطائف په سخت سفر کښی حضرت زید دسرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ هغو ظالمانو چی په رسول کریم (ص) باندی دتیږو باران جوړکی نو زید به له پیغمبر (ص) نه ګردچاپیره تاویدی ترڅو چی دتیږو دګوزارونو لامله د هغه سر وچاودی او وینو بی له سر نه فواری کړی.

له هجرت نه وروسته حضرت زید له بدر نه واخله ترمؤته پوری په ټولو غزاګانو کښی برخه اخیستی ده بلکی په نهو چریکی حملوکښی هم دقوماندان په صفت برخوال ؤ په اتم هجری کال دجمادی الاولی په میاشت کښی چی کله دغازیانو دری زره کسیز لښکر دمؤته جګړی ته روانیدی نو رسول کریم (ص)

حضرت زید ددی لښکر امیر وټاکه حضرت جعفر بن ابی طالب عرض وکړ: یا رسول الله (ص) ما دا توقع نه لرله چی زید به پر ما باندی امیر وټاکی؟ سرور کائنات (ص) وفرمایل: داخبره مکوه ته نه پوهیږی چی دخدای په نزد څوك غوره دی؟ حضرت زید دمؤته په جنګ کښی په پوره شجاعت وجنګیده اوپه پای کښی یی دشهادت لوړ مقام په نصیب شو.

په مدینه منوره کښی رسول کریم (ص) دصحابه ؤ په مینځ کښی ناست ؤ الله تعالی دجنګ نقشه مخ ته ورته وړاندی کړی وه ویی فرمایل: (زید شهید شو بیرغ جعفر واخیست هغه شهید شو بیرغ عبدالله بن رواحه پورته کړ هغه هم شهید شو اوس بیرغ دخد ای له تورونه یوی توری واخیست اوهغه فاتح شو پدی وخت کښی دسرور عالم (ص) له مبارکو سترګو نه اوښکی بهیدلی او دا الفاظ یی په ژبه راغلل (اخوانی ومونسائی ومحدثائی) دوی زما ورونه زما خواخوږی او زما دمرکی ملګری وه.

دهغه له شهادت نه په خبریدلو دهغه ماشومی لور رقیه ژړل پیغمبر (ص) له هغی سره یوځای دومره وژړل چی له ډیری ژړا نه یی ږغ په ستونی کښی وچ شو حضرت سعد بن عباده په حیرانتیا سره پوښتنه وکړه: یا رسول الله (ص) دا څه کوی؟ ویی فرمایل: دا دمحبت هغه جذبه ده چی دخپل محبوب لپاره دهرچا په زړه کښی پر ته وی. زید هغه یوازنی محبوب الرسول صحابی دی چی نوم یی دالله په کتاب کښی ذکر شویدئ ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) فرمائی چی: هیڅکله داسی نده پیښه شوی چی رسول الله (ص) حضرت زید کومی غزا ته لیږلی وی اوهغه یی دمجاهدینو قائد نه وی ټاکلی.

کله چی حضرت عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دور کښی دصحابه ؤ معاشونه وټاکل نوخپل زوی عبدالله ته یی دوه نیم زره اواسامه بن زید ته یی دری زره معاش تعین کړ عبدالله بن عمر (رض) عرض وکړ: ماتل له اسامه سره په جهادونو کښی اوږه په اوږه برخه اخیستی ده اوته هم داسامه له پلار زید نه بیرته نه یی پاتی شوی نو زما معاش دی ولی داسامه له معاش نه کم وټاکی؟

حضرت عمر (رض) وفرمایل: زویه! ستا خبره صحیح ده خو په رسول الله

(ص) باندی اسامه لتانه اوداسامه پلار ستا له پلار نه زیات ګران ؤ. دمؤته له جګړی نه وروسته چی دانتقام اخیستلو لپاره پیغمبر (ص) کوم لښکر تیار کړ اګرکه په هغه کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) حضرت سعید بن زید (رض) حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) حضرت قتاده بن نعمان (رض) غوندی جلیل القدر صحابه شامل وه خو رسول الله (ص) دزید زوی اتلس کلن زلمی اسامه ددی لښکر امیر مقرر کړی ځینو کسانو دی خبری ته تعجب وکړ رسول الله (ص) سره له دی چی ناروغ ؤ له حجری نه راوؤتی پرمنبر باندی کښېنستی ویی فرمایل: ای خلګو! زه خبر شوی یم چی تاسی داسامه په مشرتابه باندی اعتراض کړیدی دازما لپاره څه نوی خبره نده تاسی له دی نه مخکښی داسامه دپلار زید په قیادت باندی هم اعتراضونه کول په الله قسم چی زید دهړول مشرتابه لائق ؤ اوپرما باندی له حده زیات ګران ؤ اوله هغه وروسته اسامه لتاسی نه ماته زیات محبوب دی.

دحضرت زید (رض) همیشنی غذا داوربشو ډوډی وه زړی پیوندی جامی به یی اغوستلی او خپلی پښی به یی پخپله پیوندولی یوچا ورنه پوښتنه وکړه: ا بو اسامه! ولی دومره زړی جامی اغوندی؟

جواب یی ورکړ: زمونږ عزت صرف په اسلام کښی دی له قیمتی جامونه څه نه جوړیږی. حضرت زید که څه هم تل دغازیانو دلښکر امیر اویو تکړه قوماندان ؤ خو دجنګ په میدان کښی یی له یو عادی مجاهد سره څه فرق نه لیدل کیده دهغه له کړو وړو نه دانه محسوسیدله چی هغه دلښکر مشر اونور یی ترلاس لاندی سپاهیان دی. عبدالله بن عامر وائی یوه ورځ حضرت زید دمجاهدینو لپاره داوبو مشك پر اوږو راخیستی ؤ ما ورته عرض وکړ: ای امیره! دامشك ماته راکړه ویی فرمایل: تاته دی خدای اجر درکړی داکار زه پخپله کوم ترڅو چی زما په زړه او دماغ کښی دامارت بوی پیدا نشی. رضی الله عنه

* * *

حضرت زبیر بن العوام ﷺ

دبعثت لومړنی زمانه وه یوه ورځ په مکه مکرمه کښی ډنډوره شوه چی مشرکانو محمد (ص) بندی کړی یایی شهید کړیدی ددی دهشت ناك خبر په اوریدلو دبنو اسد قبیلی یو شپاړس کلن زلمی په ډیره بیره پداسی حال کښی له کوره ووتی چی توره یی له تیکی څخه ایستلی وه او درسول اکرم (ص) کور ته ورسیدی ویی لیدل چی دالله حبیب (ص) روغ رمټ په عافیت کښی ناست دی نوله حده زیات خوشحاله شو سرور کائنات (ص) چی دغه زلمی ولیده دموسکا نه په ډکو شونډو یی وفرمایل: وروره! څه خبره ده چی پدی ټکنده غرمه کښی بربنډه توره په لاس راغلی؟

زلمی عرض وکړ: یارسول الله: مور اوپلار می درنه ځار شه ما اوریدلی وو چی دښمنانو بندی کړی یا شهید کړی یی، ویی فرمایل: ښه نو که دا کار شوی وای تابه څه کړی وای؟ زلمی عرض وکړ: قسم په خدای چی زه به دمکی له خلګو سره ترهغه جنګیدلی وم ترڅو چی وژل شوی وای.

دهغه ددی جواب په اوریدلو درسول اکرم (ص) په مبارکه څیره کښی دخوښی ننښی ولیدل شوی دزلمی په سرښندنی یی شاباس ووایه دخیر دعایی ورته وکړه یوازی هغه ته نه بلکی دهغه توری ته یی هم دعا وکړه چی دا دحق دملاتړ لپاره له تیکی نه راوتلی لومړنی توره وه دحق دشمعی دغه پتنګ دبنو اسد قبیلی زلمی حضرت زبیر بن العوام ؤ (رض). نبی کریم (ص) حضرت زبیر (رض) دحواری رسول په لقب سرلوړی کړ اوپخپله مبارکه ژبه یی هغه ته دجنت زیری ورکړ چی پدی ترتیب سره هغه دعشره مبشره یوتن ؤ. حضرت سیدنا زبیر (رض) ددواړو جهانو دسردار (ص) دترور صفیه بنت عبد المطلب زوی د ام المؤمنین خدیجة الکبری (رض) وراره دحضرت اسماء (رض) میړه او دام المؤمنین عائشی (رض) اخښی ؤ پردغو نسبتونو سربیره په قصی بن کلاب کښی دهغه دنسب لړی هم درسول کریم (ص) سره یوځای کیدله. حضرت زبیر (رض) په ماشوم توب کښی دپلار له سیوری نه محروم شوی او دخپلی مور حضرت صفیه (رض) اوتره نوفل بن خویلد ترسر پرستی لاندی ؤ، دبلوغ منګ

ته نه ؤ رسیدلی چی په اسلام مشرف شو او دلومړنیو مؤمنانو په صف کښی یی لوړه درجه وګټله کله یی چی دحق دعوت قبول کړ دتره شفقت په دښمنی اونفرت بدل شو دومره ظلم اوستم به یی وربانډی کاؤ چی کله به یی داور دسکروټو داغونه ورکړل اوکله به یی په خوټیدلو اوبو کښی لمبوه اوورته ویل به یی چی خپل پلرنی دین ته راواوړه مګر دغه دحقی لاری رینبتونی عاشق به جواب ورکاؤ چی: نه زه به هیڅ کله بیا کافر نشم. ظلمونه او کړاوونه چی کله له زغم اوحوصلی نه پورته شول نو حضرت زبیر (رض) درسول (ص) په اجازه حبشی ته هجرت وکړ هلته له څه وخت تیرولو نه وروسته بیا مکی ته راغی او په تجارت یی لاس پوری کړ رسول اکرم (ص) چی کله پخپله مدینی منوری ته په هجرت روان ؤ حضرت زبیر (رض) دتجارتی قافلی سره مکی ته راستنیده نو په لاره کښی له سرور کائنات (ﷺ) اوحضرت ابوبکر صدیق (رض) سره مخامخ شو اوهغوی ته یی سپین ټوکران دهدیی په ډول ورکړل.

څه موده وروسته دخپلی مور صفیه (رض) اوخپلی میرمنی حضرت اسماء (رض) په ملګرتیا پخپله هم مدینی ته مهاجر سو. داسلامی جهادونو لړی چی شروع شوه نوحضرت زبیر (رض) په هره جګړه کښی په پوره میړانه اواستقامت برخه اخیسته تردی پوری چی رسول اکرم (ص) به دهغه دزړور توب او سر ښندنی ستاینه کوله.

حضرت علی (کرم الله وجهه) به هغه ته اشجع العرب ویل یعنی په عربو کښی ډیر باتوره. دحق اوباطل دلومړنی معرکی بدرپه جګړه کښی دحضرت زبیر (رض) توری ددښمن لیکی تارمار کړی پدغه ورځ هغه ژیړه پګړۍ په سرټړلی وه کله چی درسول اکرم (ص) سترګی وربانډی ولګیدلی ویی فرمایل: نن دمسلمانانو دمرستی لپاره له اسمانه پرښتی راکوزی شویدی او هغوی هم ژیړ رنګ پګړۍ ټړلی دی.

له حضرت اسماء بنت ابوبکر (رض) نه روایت دی چی دجګړی په ترڅ کښی دمشرکانو یو جنګیالی دیوی غونډی دپاسه ودریدی اوچیغه یی کړه څوك شته چی زما مقابلی ته را وړاندی شی؟

پدی وخت کښی درسول اکرم (ص) نظر پرحضرت زبیر (رض) باندی ولګیدی چی نړدی دډیری غوسی په حال کښی ناست ؤ پیغمبر (ص) وفرمایل: ای ابن صفیه! (رض) پاځیږه او ددغه مشرك مقابلې ته وړاندی شه.

مشرك هم خورا پهلوان سړی ؤ دواړو یو دبل دراپرځولو هڅه کوله پیغمبر (ص) وفرمایل: له دغو دواړونه چی هریو مخکښی له غونډی نه لاندی وغورځیدی هغه به ووژل شی بیایی دحضرت زبیر (رض) په حق کښی دعاوکړه څوشیبی وروسته دواړه پداسی شان لاندی وغورځیدل چی مشرك لاندی اوحضرت زبیر (رض) پری دپاسه ؤ حضرت زبیر (رض) دسترګی په رپ کښی پخپلی توری سره دمشرك سرغوڅ کړ او دجهنم کندی ته یی ولیږه له هغه وروسته دمشرکانو نامتو پهلوان عبیده بن سعید بن عاص چی سرتر پایه په جنګی زغره کښی پټ ؤ دحضرت زبیر (رض) مقابلی ته راووت خو دتوری څوکه یی دهغه په سترګه کښی ښخه کړه اوهغه هم هلاك شو دحضرت زبیر دغه توره هم په تاریخ کښی دیو مبارك یادګار په توګه ساتل کیدله.

داحد په غزا کښی حضرت زبیر (رض) له هغو څوارلسو صحابۀ کرامو څخه یوتن ؤ چی له پیل نه تر پایه یې درسول اکرم (ص) دحمایی لپاره ځانونه سپر کړی وه پدی جګړه کښی دمشرکانو علمبردار طلحه بن ابی طلحه مسلمانانو ته دجنګ دعوت ورکړ حضرت زبیر (رض) په منډه وروړاندی شو له ځمکی نه یی توپ کړ دهغه تر شا پر اوښ باندی سپور شو بیایی هغه لاندی راوغورځوی او پخپلی توری سره یی ذبح کړی، پیغمبر (ص) پدی وخت کښی دحضرت زبیر ستاینه وکړه ویی فرمایل: دهر پیغمبر لپاره یوحواری یعنی ملاتړ وی زما ملاتړ زبیر دی که زبیر دهغه مقابلی ته نه وای وتلی زه به پخپله وروتلی، داحزاب په سخته جګړه کښی هم چی کله نوفل بن عبدالله بن مغیره مخزومی دمقابلی لپاره میدان ته ودانګل نو حضرت زبیر (رض) وروړاندی شو او هغه یی پخپلی توری سره دوه توتی کړ.

یوځل چی دبنوقریظه دحالاتو درپوټ راوړلو لپاره حضرت زبیر ته وظیفه ورکړه شوه اوهغه دغه خطرناکه وظیفه سرته ورسوله بیرته راغی نورسول الله

(ص) هغه ته په شاباسی اوتحسین کښی وفرمایل: فِدَاكَ اَبِیْ وَاُمِّیْ. یعنی زما مور اوپلار دی درنه ځارشی، حضرت زبیر (رض) دبنو قریظه په خوا کښی هم برخه واخیستله په بیعت رضوان کښی هم برخوال ؤ دخیبر په جنګ کښی یی هم ډیره میړانه وښودله هلته مرحب پهلوان دحضرت علی (رض) په لاس او د هغه ورور یاسر چی په پهلوانی کښی ترهغه کم نه ؤ دحضرت زبیر (رض) په لاس ووژل شو. دمکی دفتح په کال کښی دلس زره کسیز اسلامی لښکر په مینځ کښی دا امتیاز حضرت زبیر ته ورپه برخه شو چی هغه ته نبوی مبارك بیرغ درسول الله (ص) لخوا ورکړ شو له هغه وروسته دحنین طائف اوتبوك په جنګونو کښی برخوال اوبیا په حجة الوداع کښی درسول الله (ص) سره ملګری ؤ دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت زبیر دشام اومصر په جنګونو اونورو معرکو کښی پوره میړانه ښودلی ده په پای کښی دحضرت علی (رض) دخلافت په دور کښی دعمرو بن جرموز لخوا دماسپښین په لمانځه کښی دسجدی په حال کښی شهید کړای شو ابن جرموز دحضرت زبیر (رض) زغره توره اوپریکړی سر دانعام په تمه دحضرت علی (رض) په مخ کښی کیښودل خو حضرت علی (رض) توری ته وکتل او ویی ویل: دغی توری ډیر ځله درسول الله (ص) له مخی نه دښمنان تارمار کړیدی ای دابن صفیه قاتله! تاته دی دجهنم زیری وی. (رضی الله عنه)

حضرت زید بن ثابت رضی الله عنه

حضرت زید بن ثابت بن ضحاك دمدینی دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجار له مشهوری پلرګنی څخه اوله نبوی هجرت نه یوکال مخکښی دعمرپه (۱۱) کلنی کښی دحضرت مصعب بن عمیر (رض) په دعوت په اسلام مشرف شوی ؤ دهغه پلار ثابت بن ضحاك له نبوی هجرت نه پنځه کاله دمخه دبعاث په مشهوره جګړه کښی وژل شوی ؤ اوهغه دشپږو کالو یتیم پاتی شوی ؤ.

دسپیځلی فطرت خاوند زید (رض) له اسلام راوړلونه وروسته دزړه په مینه دقرآن مجید په زده کړه شروع وکړه کله چی سرور عالم (ص) له مکی معظمی نه مدینی منوری ته هجرت وکړ او دایمان دخوږی اوزړه رابنکونکی

وړمی په لګیدو دمدینی دخلګو دشرك وهلیو زړونو په وچو کروندو باندی ښیرازه اوسمسور پسرلی راغی نویوه ورځ څوتنو انصاری صحابه ؤ یو دولس کلن هلك دپیغمبر (ص) حضورته راؤست عرض یی وکړ: (یا رسول الله! داهلك دبنو نجارله کورنی څخه اوپه ډیرشوق سره دقرآن په زده کړه بوخت دی تراوسه پوری یی اوه لس سورتونه حفظ کړیدی).

رسول اکرم (ص) ددی خبری په اوریدلو ډیر زیات خوشحاله شو اوحضرت زید (رض) ته یی امر وکړ چی قرآن ولولی هغه ورته یولس حفظ کړی سورتونه ولوستل پیغمبر (ص) پداسی حال کښی چی په مبارکه څیره کښی یی دخوښی ښنی ځلیدی دهغه پرسر باندی یی دشفقت لاس راتیر کړئ او دخیر او برکت دعا یی ورته وکړه.

له نبوی هجرت نه وروسته دحضرت زید بن ثابت (رض) زیاتره وخت به دسرور کائنات (ص) په صحبت کښی تیریدی په بیړه بیړه یی قرآن حفظ کوی اوسره لدی چی عمر یی کم ؤ خو دعلمی مقام په لرلو سره درسالت ددربار له مقربینو څخه وشمیرل شو.

حضرت زید بن ثابت (رض) ډدیر ښه ذکاوت او قوی حافظی خاوند ؤ ، سیرت پوهان وائی چی هغه نه یوازی دعربی ژبی لیکوال ؤ بلکی دپیغمبر (ص) په هدایت یی عبرانی او سریانی ژبی هم زده کړی اوحتی دتورات او انجیل مطالعه یی هم وکړه.

علامه مسعودی (رح) پخپل کتاب (التنبیه والاشراف) کښی لیکلی دی: (حضرت زید بن ثابت (رض) په مدینه کښی له اوسیدونکو ژب پوهانو څخه حبشی قبطی، رومی اوفارسی ژبی هم زده کړی وی).

دقرآن کریم په حفظ اودمختلفو ژبو په زده کړه سربیره حضرت زید (رض) په علم الحساب کښی هم لوی لاس درلود اودحساب ډیری سختی مسئلی به یی سمدلاسه حل کولی.

پیغمبر (ص) حضرت زید دوحی دلیکونکی اوخپل منشی په صفت ټاکلی ؤ دهیوادونو دباچاهانو اومشرانو لخوا به چی کوم خطونه راتلل حضرت زیدبه

دهغو جوابونه لیکل اګر که دوحی دلیکلو اوخط نویسی لپاره دحضرت زید (رض) په څنګ کښی نور صحابه کرام هم تعین شوی وو خوپدی مورد کښی دده نوم ځکه زیات څرګند اومشهوردی چی ده داوظیفه دپیغمبر (ص) تررحلته پوری سرته رسوله په مسند احمد بن حنبل (رح) کښی راغلی دی چی حضرت زید (رض) به له قلم مشوانې هډوکو او دنیزو له تختو سره دپیغمبر (ص) څنګ ته ورتلی کله به چی پر پیغمبر (ﷺ) باندی وحی نازلیدله نوځه چی به یی دهغه له مبارکی ژبی نه اوریدل هغه به یی یوازی لیکل نه بلکی حفظ کول به یی هم له همدی امله درسول اکرم (ص) په ژوند کښی دقرآن بشپړ حافظ شو او ورسره داچی دقرآن کریم ټولی اجزاوی په هرځه باندی چی لیکل شوی وی هغه ټول شیان یی هم ساتلی وو.

دهجرت ددویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر تاریخی غزا مینځ ته راغله پدی وخت کښی حضرت زید دیارلس کلنی ؤ دځو نوروکم عمره هلکانو په ملګرتیا په ایمانی ولوله دپیغمبر (ص) حضور ته ورغی اوپه جهاد کښی دبرخی اخیستلو پیشنهاد یی وکړ مګر څنګه چی رسول اکرم (ﷺ) دپنځلس کلنی له عمرنه کمو هلکانو ته په جنګ کښی دشریکیدو حق نه ورکاؤ له دی امله دده پیشنهاد ونه منل شو.

داحدپه غزا کښی چی دهجرت ددریم کال دشوال دمیاشتی واقعه ده دحضرت زید په ګډون کولو کښی اختلاف دی خوټول سیرت لیکونکی پدی متفق دی چی حضرت زید بن ثابت (رض) داحزاب په غزا کښی چی دپنځم هجری کال واقعه ده برخوال ؤ اوپدی وخت کښی هغه شپاړس کلن ؤ.

ابن سعد (رض) وائی چی هغه دخندق په کیندلو کښی په ډیره مینه مصروف ؤ چی دپیغمبر (ص) نظر ورباندی ولګیدی ویی فرمایل: دا څومره ښه هلك دی، داحزاب له غزانه وروسته حضرت زید (رض) ته په ټولو غزاګانوکښی درسول اکرم (ص) سره دملګرتیا سعادت ورپه برخه ؤ دتبوك په غزا کښی دبنو نجار قبیلی بیرغ دحضرت عماره بن حزم انصاری (رض) په لاس کښی ؤ پیغمبر (ص) له هغه نه بیرغ واخیستی او حضرت زید ته یی ورکړی، حضرت عماره

عرض وکړ: (یا رسول الله! مور اوپلار می درنه ځارشه له ماڅخه کوم قصور شویدی؟ رسول الله (ص) وفرمایل: دقصور څه خبره نشته خوزه ددی لپاره زید ته بیرغ ورکوم چی له تا نه یی قرآن زیات لوستی دی.

دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته په سقیفه بنو ساعده کښی دخلیفه ټاکلو په غونډه کښی حضرت زید حضرت ابوبکر صدیق (رض) ته درایی ورکولو په وخت کښی وویل: لکه څنګه چی مونږ له رسول الله (ص) سره نصرت کړیدی اوس به همغه شان دحضرت ابوبکر صدیق انصار یو. دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کښی دمسیلمه کذاب پرخلاف خونړی جګړه مینځ ته راغله اوپه هغی کښی داووه سوه کسانو په خواوشا کښی دقرآن کریم حافظان شهیدان شول ددی صحنی په لیدلو له عمر فاروق (رض) سره اندیښنه پیداشوه چی که په جنګونو کښی دقرآن حافظان په همدی ډول شهیدان شی هسی نه چیرته دقرآن حکیم کومه برخه ضایع شی.

ابوبکر صدیق (رض) ته یی پیشنهاد وکړ چی قرآن کریم باید راجمع او تدوین کړای شی دعمر فاروق (رض) له ډیر اصرار نه وروسته ابوبکر صدیق (رض) ددی وظیفی لپاره حضرت زید (رض) راوغوښت او دقرآن په راجمع کولو یی ورته امر وکړ، حضرت زید لومړی ددی وظیفی له سرته رسولو نه ډډه کوله خو دانشراح صدر نه وروسته یی دغی وظیفی ته غاړه کیښودله، صدیق اکبر (رض) دهغه ترمشری لاندی دصحابه ؤ (رض) پنځه اویا کسیز کمیسیون وټاکی اوپه ډیر غور او دقت سره یی دقران کریم نسخه تدوین کړه.

لومړی دامصحف له حضرت ابوبکر صدیق (رض) بیا له عمر فاروق (رض) اوبیا وروسته له ام المؤمنین حضرت حفصه (رض) سره وه دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښی چی کله په مختلفو سیمو کښی دخلګو ترمینځ مختلف قرائتونه رامینځ ته شول اودقرآن دقرائت په باب دفتنی راولاړیدو خطر پیدا شو نوامیر المؤمنین عثمان (رض) له حضرت حفصه (رض) نه دغه مصحف راوغوښت اودصحیح بخاری دروایت له مخی دڅلورو صحابه ؤ په اهتمام پنځه کاپی تیاری کړای شوی چی پدی څلور کسیز هیئت کښی هم

دحضرت زید (رض) بارز مقام ؤ.

نن چی زمونږ په لاس کښی دقرآن کریم کومه نسخه ده دا هماغه مصحف دی اوتر قیامته به پدغه حال مصئون او محفوظ پاتی وی.

حضرت زید بن ثابت (رض) لکه څنګه چی درسول اکرم (ص) په ژوندانه کښی داسلامی احکامو مفتی ؤ اوپیغمبر (ص) به دهغه په حق کښی ویل: (افرض امتی زید بن ثابت) یعنی زما په امت کښی تر ټولو زیات دفرائضو علم زید بن ثابت ته ورکړل شویدی، همدغه راز دراشدینو خلفاؤ په دور کښی هم حضرت زید (رض) داسلام لوی مفتی ؤ دحضرت عمر(ض) په دور کښی دهغه مقام دومره محترم ؤ چی ویل به یی: (دمدینی دخلګو بی له زید نه چاره نشته، دوی زید ته محتاج دی ځکه کوم شی چی له زید سره دی هغه له بل چا سره نشته).

له همدی امله عمر فاروق (رض) هیڅکله حضرت زید (رض) له مدینی نه دباندی دکومی وظیفی لپاره نه لیږه زیاترو اسلامی فقهاؤ دحضرت زید رض) په اجتهاد اوفیصلو باندی عمل کړیدی همداسی چی په فقهه کښی ماهر ؤ په علم قرائت کښی هم دممتاز مقام خاوندؤ نن چی په اسلامی نړۍ کښی دقرآن کریم قراءات دی دا دحضرت زید (رض) قراءات دی.

دقرآن دنسخی مدون، دپیغمبر (ص) اوراشدینو خلفاؤ دوخت اسلامی مفتی اوددی امت متبحر عالم بالاخره دعمر په (۵۶) کلنی په (۴۵) یا (۴۶) هجری کښی له دی فانی دنیانه رخصت سو او مروان بن الحکم دمدینی والی دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ کله چی هغه دفن کړای شو رئیس المفسرین عبدالله بن عباس (رض) په ډیر افسوس وویل: (نن دعلم په ډیره لویه برخه باندی خاوری واړول شوی) حضرت ابوهریره (رض) چی دهغه له وفات نه خبر شو په نمناکو سترګو یی په ژبه دا الفاظ جاری شول (نن حبر الامة له مینځه پورته کړای شو). (رضی الله عنه)

حضرت زید بن خطاب رضی الله عنه

حضرت زید بن خطاب (رض) دقریشو دبنو عدی کورنی ته منسوب او د

حضرت عمر فاروق (رض) مشر ورورؤ دبعثت په لومړیو دریو کلونو کښې هغه وخت په اسلام مشرف شوی ؤ چې په هغه وخت کښې دسرور کائنات حضرت محمد رسول الله (ﷺ) ملګرتیا داور سکروټه په لاس کښې نیول ؤ. حضرت زید بن خطاب (رض) په مودو مودو دسخت زړیو او وحشی مشرکانو دتعذیب او تهدید موردؤ، خو دایمان په مینه دومره مست ؤ چې دکافرانو اذیتونو او وهلو ټکولو دهغه په عقیده کښې یوه ذره تغییر رانه وستلی سو.

کله چې رسول (ص) مؤمنانو ته اجازه وکړه چې له مکی نه مدینی منوری ته هجرت وکړی حضرت زید بن خطاب (رض) هم دمهاجرینو په دویمه قافله کښې مدینی منوری ته ولاړی او هلته په قباء کښې دحضرت رفاعه بن عبد المنذر ترځنګ استوګن شو درسول اکرم (ص) په هجرت سره دحضرت زید (رض) سترګی یخی شوی اودومره خوشاله شو لکه چې دټولی دنیا نعمتونه ده ته ورپه برخه شوی وی دهجرت په دویم کال چې کله دحق اوباطل لومړنی معرکه په بدر نومی ځای کښې مینځ ته راغله حضرت زید په هغو دری سوه دیارلس سرښندونکو کښې شامل ؤ چې داسلام په تاریخ کښې دهغوی دقهرمانی کارنامی په زرینو کرښو ثبت شویدی او دبدری صحابه ؤ په نوم دیو خاص امتیاز خاوندان او دالله (ج) لخوا دګناهونو دبخښل کیدو زیری ورکړل شویدی.

په دریم هجری کال کښې چې کله داحد تاریخی غزا مینځ ته راغله یوی خواته دحقپالونکو اوه سوه کسیز ټولګی اوبلی خواته دخدای ددښمنانو دری زره کسیز لښکر و، چې دهغه وخت په هر راز جنګی وسلو اومهماتو سمبال وو نوپدی جګړه کښې هم حضرت زید بن خطاب (رض) برخوال ؤ اودخپل خالق دربار ته یی دقربانی داسی نذرانه وړاندی کړه چې دعربو نامتو بهادران ورته ګوته په خوله پاتی وو پدی خونړی جګړه کښې حضرت زید نه یوازی جنګی زغره نه وه اغوستی بلکی کمیس ئی هم ایستلی ؤ اوبربنډ بدن ددښمنانو صفونو ته مخ په وړاندی روان ؤ دهغه کشر ورورحضرت عمر فاروق (رض) چې کله هغه پدغسی حالت کښې ولیدی نوپه وار خطائی سره په منډه ورغی او

ورته ئی وویل په خدای قسم چی تابه پربښږدم چی پدغسی وضع کښی ددښمن مقابلی ته وړاندی شی بیایی خپله زغره وایستله اوهغه ته یی ور واغوستله هغه دحضرت عمر (رض) پیشنهاد ومانه زغره یی واغوستله خولږ شیبه وروسته یی بیا هغه زغره وغوره ځوله اوبربنډ بدن ددښمن خواته وړاندی شو حضرت عمر (رض) بیاپه منډه ورغی او پوښتنه یی ورڅخه وکړه چی: (زغره دی ولی وغورځوله؟) حضرت زید ﷺ په لوړ اواز جواب ورکړ: (عمره زما له مخی ایسته شه که ستا په زړه کښی دشهادت هیله شته نوزه هم له شهادت سره له حده زیاته مینه لرم زغره به هغه څوك اغوندی چی له ژوند سره یی مینه وی خوما خپل ژوند دحق په لاره کښی پلورلی دی) حضرت عمر (رض) لاجوابه راستون شو اوهغه په بربنډ بدن دحق داحقاق لپاره په پوره میړانه وجنګیده خوځنګه چی دا وخت شهادت ورته مقدر نه ؤ ژوندی پاتی شو.

له احد نه وروسته دخندق په غزا کښی دمکی دفتح په سفر کښی دحنین اوطایف په جنګونو کښی اودغه راز په بیعت رضوان اوحجة الوداع کښی هم درسول اکرم (رض) سره ملګری ؤ اوپه هرمیدان کښی یی په عملی ډول ثابته کړه چی دخدای په لاره کښی او دخدای ددین داعلاء لپاره یو مؤمن باید څنګه ایثار او قربانی ته چمتو اوسی.

له رحلت نه وروسته چی کله دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی دارتداد سره فتنه مینځ ته راغله زیات شمیر قبیلی پدی باطنی مهلك مرض اخته شوی وی او ددغی فتنی داور وژلو لپاره ډیر زیات اهتمام ته ضرورت ؤ حضرت ابوبکر صدیق (ﷺ) دتوری په زور دمرتدینو دمقابلی لپاره تیاری ونیوی پدی لړ کښی دحق دعلمبردارانو اومرتدانو ترمینځ متعددی خونړی جګړی پیښی شوی چی په هغو کښی دمسیلمۀ کذاب پرضد دیمامی جګړه په تاریخ کښی ترټولو زیاته مشهوره ده.

حضرت زید بن خطاب (رض) پدی ټولو جنګونو کښی شریك ؤ اوحتی په ځینو روایتونو کښی راغلی دی چی حضرت زید (رض) دهغه لس زره کسیز لښکر علمبردار ؤ چی دمسیلمه کذاب دځلویښت زره پوځ په مقابل کښی

جنګیده دجنګ په دوران کښی دمسیلمه کذاب دلښکر له صفونو څخه دنهار الرجال په نوم یو جنګیالی مرتد راولاړ شو اوناری یی کړی: (څوك دی چی زما مقابلی ته راوړاندی شی؟)

حضرت زید (رض) دډیر جوش اوغوسی په حالت کښی ورغی اوله اوږدی مقابلی نه وروسته یی (نهار) دخاورو څلی کړ اومسلمانان یی دهغه له شر څخه خلاص کړل له هغه وروسته عامه جګړه ونښتله او دمسیلمه لښکر چی دمسلمانانو دلښکر څلور برابره ؤ په ډیر شدت سره حملی شروع کړی تر داسی حده چی مسلمانان یی عقب نشینی ته مجبور کړل پدی وخت کښی حضرت زید (رض) په لوړ اواز وویل: (ای مسلمانانو! ولی عقب نشینی کوئ په خدای قسم دی زه به نن ترهغه وخته ونه غزیږم ترڅو چی یا دښمنانو ته شکست ورنکړم اویا دخپل خدای په وړاندی حاضر نشم اوخپل معذرت وړاندی نکړم ای خلګو! مصیبتونه وزغمئ توری اوسپر واخلئ اوپر دښمنانو باندی یرغل وکړی مخ په وړاندی ددښمن خواته ولاړ شئ ای مسلمانانو تاسی دخدای لښکر یاست اوستاسی دښمنان دشیطان ډله ده عزت دالله لپاره دالله درسول لپاره اودالله دلښکر لپاره دی زما پیروی وکړی زه چی څه کوم تاسی هم همغسی وکړی ورپسی یی پداسی حال کښی چی ویی ویل: (الهی! زه دخپلو ملګرو دعقب نشینئ په هکله ستا دربارته عذر وړاندی کوم) توره په لاس په مرتدانو باندی یی په پوره میړانه حمله وکړه دهغوی صفونه یی تار په تار کړل او ویی ځغلول خوپه پای کښی مرتدانو حضرت زید بن خطاب (رض) محاصره کړ، دتورو او برچو باران یی پر جوړکړ اوپدی ترتیب دحق دشمعی دغه پتنګ دشهادت جام نوش کړ اوخپل ژوند یی له اسلام نه قربان کړی.

پدی خونړی جګړه کښی یوشمیر نور صحابه کرام رضی الله عنهم هم شهیدان شول خو بالاخره حضرت خالد بن ولید (رض) د لښکر نوی تعبیه وکړه اودوحشی بن حرب او عبدالله بن زید انصاری رضی الله عنهما په لاس دارتداد دفتنی اور بلوونکی او دنبوت دروغجن مدعی مسیلمه کذاب دجهنم کندی ته ولیږل شو.

عمر فاروق (رض) دخپل مشر اوخواخوږی ورور حضرت زید (رض) په

بیلتانه له حده زیات غمګین ؤ دهغه د شهادت دخبر په اوریدو یی له خولی نه دا الفاظ ووتل: زید ددوو نیکیو په میندلو کښی له مانه وړاندی شو یو داسلام په قبلولو کښی اوبل دشهادت دجام په څیښلو کښی، کله به یی چی دزید یادونه په زړه اوریدل ویل به یی: دسباوون وړمه چی چلیږی ماته له هغی نه دزید خوشبوئی راځی اوپه زړه دهغه یاد تازه کیږی.

حاکم پخپل مستدرك کښی لیکلی دی چی په حضرت عمر فاروق (رض) باندی به چی هرکله کوم مصیبت راتلی نو ویل به یی: (دزید دجدائی له مصیبت نه به بل غټ څه وی ما هغه وزغمی اوصبر می وکړی).

حضرت عمر (رض) یوځل دعربو له نامتو شاعر متمم بن نویره څخه یوه مرثیه واوریدله چی هغه دخپل ورور مالك بن نویره په هکله ویله نو متمم ته یی وویل: (که ما مرثیه ویلای شوای نو مابه هم دخپل ورور زید په جدائی کښی ویلی وای)، متمم عرض وکړ: امیر المؤمنینه! که زما ورور ستا دورور په شان دجهاد په میدان کښی شهید شوی وای نو مابه هیڅکله په هغه پسی اوښکی نه وای توی کړی حضرت عمر (رض) وفرمایل: (تاچی پدی خبره ماته کوم تسلیت راکړ له دی نه مخکښی هیچا داسی تسلیت نه ؤ راکړی. (رضی الله عنه)

حضرت زید بن ارقم ﷺ

حضرت زیدبن ارقم دمدینی دانصارو دخزرج دمشهوری قبیلی دبنوحارث له پلرګنی څخه اوپه ماشومتوب کښی یی زړه دایمان په نور روښانه شوی ؤ، دی له پلار وړوکی یتیم پاتی شوی اومشهور صحابی داسلامی لښکر یوتکړه قوماندان حضرت عبدالله بن رواحه چی هغه هم دخزرج دبنو حارث دکورنی څخه ؤ دده پالنه پرغاړه اخیستی وه اودهمغه په تعلیم اولار ښوونه په اسلام مشرف شوی ؤ کله چی دسرور کائنات (ص) په هجرت سره دمدینی په ټولولارو کوڅو کښی دخوښیو ببسابقی اوبیساری جشنونه وو حضرت زیدبن ارقم ﷺ هم دهغو ماشومانو په ډله کښی شامل ؤ چی استقبال ته ولاړ وو اوناری یی وهلی: جاء رسول الله، جاء نبی الله، دالله رسول راغی، دالله نبی راغی.

دبدر اواحد په غزاګانو کښې چې دهجرت ددویم اودریم کال پیښې دی حضرت زید غوښتل چې دخدای دلاری دمجاهدینو په صف کښې شامل شی مګر دعمر دکموالی لامله چې پدی وخت کښې دلسو یوولسو کلونو ؤ رسول الله (ص) هغه ته په غزا کښې دګډون کولو اجازه ورنکړه لومړنی غزا چې حضرت زیدبن ارقم (رض) پکښې برخه واخیستله داحزاب غزا وه پدی غزا کښې هغه دنوی ځوانی په منګ کښې اودګرمی وینی خاوند ؤ دخندق په کیندلو اونورو خدمتونو کښې تر نورو زیات فعال ؤ دښو مصطلق په جګړه کښې چې دصحیح روایت له مخی دخندق له جګړی نه وروسته مینځ ته راغله حضرت زید په هغی کښې هم په پوره میړانه برخه واخیستله اوپه هغی کښې داسی یوه واقعه وشوه چې الله (ج) دوحی په ژبه دحضرت زید ریښتینوالی تائید کړ اوترڅو چې په دنیا کښې دقرآن لوستونکی پاتی وی دسوره منافقون داتم ایت په لوستلو به یی دهغه صداقت سترګوته دریږی داحزاب له غزا نه لږه موده وروسته سرور کائنات (ص) ته خبر ورسیده چې دمصطلق قبیلی رئیس حارث بن ابی ضرار دمسلمانانو پرضد دجنګ لپاره یوه قوی ډله چمتو کړیده. اوغواړی پرمدینه باندی یرغل وکړی نو پیغمبر (ص) هم دهغوی دمقابلی لپاره مجاهدین تیارسی کړل اودشپږم هجری کال دبرات په لومړیو ورځو کښې دخپلو سرښندونکو خوږو اومؤمنو ملګرو په شمول له مدینی نه ووتل او د مریسیع نومی کاریز ترڅنګ یی واړول چې دهغه په شاوخوا کښې دمصطلق قبیلی خلك استوګن وو.

رسول کریم (علیه افضل التحیة والتسلیم) دحضرت عمر فاروق (رض) په وسیله داسلام دعوت هغوته ورواندی کړ، له دی توصیی سره چې له شر اوفساد څخه لاس په سرشی خوهغوی نبوی دعوت اوپیغام رد کړ اودجنګ لاره یی خوښه کړه مجاهدینو دخپل قائدله قوماندی سره سم پرهغوی باندی حمله وکړه اوهغوی دمقاومت پرځای دتیښتی لاره په مخ کښې ونیوله دښو مصطلق له شکست نه وروسته داسلام لښکر دڅو ورځو لپاره دمریسیع سره په جوخت کلی کښې پاتی شو.

پدی دوران کښی یوه ورځ له بده مرغه دیومهاجر حضرت جهجاه بن مسعود غفاری (رض) اویو انصاری حضرت سنان بن وبراء الجهنی (رض) تر مینځ داوبو پرسر باندی څه شخړه پیښه شوه چی په نتیجه کښی حضرت سنان دیامعشر الانصار په ناری وهلو انصارو ته دننګی بلنه ورکړه اوحضرت جهجاه مهاجرینو ته دیامعشر المهاجرین په ویلو سره بلنه ورکړه اوددی خطر احساس کیده چی دانصارو اومهاجرینو ترمینځ جګړه ونښلی پدی وخت کښی دمنافقانو رئیس عبدالله بن ابی بن سلول هم موجود ؤ اوهغه به تل دغسی یوه موقع لټوله چی دمهاجرینو اوانصارو ترمینځ تعلقات اوروابط خراب شی نو یی انصار ولمسول اودسنان دننګ لپاره یی راوپارول په همدی وخت کښی دا اوازه درسول الله (ص) غوږته ورسیدله له خپلی خیمی څخه دباندی راووتی اوویی فرمایل: (ما بال دعوی الجاهلیة، مالکم والدعوة الجاهلیة؟ دعوها فانها منتنة)،

یعنی دا دجاهلیت بلنه دځه لپاره؟ چیری تاسی او چیری دجاهلیت ننګه؟ دغه بلنه پریږدی چی ډیره ناوړه او بدبویه ده. دسرور عالم (ص) له تعلیم اولار ښونی سره سم حضرت جهجاه غفاری اوحضرت سنان انصاری رضی الله عنهما سمدلاسه ددوو خوږو وروڼو په څیر دمینی لاسونه سره ورکړل دشیطان وسوسه او د منافقانو لمسون یی شاته واچوه خبره داسی تیره شوه لکه چی هیڅ نه وی پیښی شوی خو پرعبد الله بن ابی اودهغه پر نورو منافقو ملګرو باندی داخبره ډیره ګرانه تمامه شوه پخپلو کښی ئی دشیطانت اوفساد مجلس جوړ کړی او رئیس المنافقین دخپل زړه خبری پدی الفاظو کښی څرګندی کړ چی: (داهر څه تاسی پخپل لاس کړیدی که تاسی له مهاجرینو سره مرسته ونکړی هغوی به خودپخپله په تنګ شی اوله مدینی څخه به ووزی په خدای قسم چی کله مورږ مدینی ته ورسیږو نو دعزت خاوندان به ذلیل خلګ ارومرو وباسی) تصادفا پدی غونډه کښی زلمی صحابی حضرت زید بن ارقم هم ناست ؤ هغه څوك چی دحق دشمعی فدائی پتنګ او دخدای ﷻ درسول سرښندونکی ملګری ؤ، دعبدالله بن ابی دخبرو په اوریدو سره یی وینه په جوش راغله دخپلی کورنی

مشر عبدالله بن رواحه (رض) ته په منډه ورغی اوماجرا یی ورته واوروله پدی خبره دهغه ایمانی غیرت وپاریده درسول اکرم (ص) حضور ته ورغی دابی ابن سلول خبره یی دهغه غوږته ورسوله رسول الله (ص) حضرت زید بن ارقم (رض) خپل حضورته وغوښت دپوښتنی په جواب کښی هغه ټولی هغه خبری تکرار کړی چي دابن ابی په مجلس کښی یی اوریدلی وی پیغمبر (ص) وفرمایل: ښایی ته به له ابن ابی څخه خپه یی دهغه دخبرو په اوریدو کښی به څه غلط فهمی درڅخه شوی وی؟

حضرت زید بن ارقم (رض) دقسم په خوړلو سره وویل: (یا رسول الله! ما چی څه ویلی دی هو به هو به می دابن ابی له خولی څخه اوریدلی دی). رسول الله (ص) ابن ابی راوغوښت دماجرا پوښتنه یی وکړه هغه منکر شو او دقسم په خوړلوسره یی وویل: ماهیڅ ندی ویلی داهلك دروغ وایی دابن ابی په قسمونو باندی دانصارو باور راغی او برعکس حضرت زید یی ملامت کړ چی ولی په دغسی شکایتونو سره دپیغمبر (ص) دخپګان موجبات برابروی.

حضرت زید بن ارقم (رض) ډډیری خواشینی په حال کښی خپلی خیمی ته ولاړی او داندیښنی په حالت کښی خوب وربانده راغی هغه لا له خوبه نه وو راپاڅیدلی چی الله (ج) دوحی په ژبه دهغه تصدیق وکړ او دمکار او منافق دښمن له دسیسی څخه یی پرده پورته کړه چی غوښتل یی دانصارو او مهاجرینو په مینځ کښی دښمنی ایجاد کړی پر پیغمبر (ص) باندی سورةِ منافقون نازل شو چی دمنافقانو درئیس له وینا څخه رسول الله (ص) پدی شان سره خبر کړای شو: (یقولون لئن رجعنا الي المدینة لیخرجن الاعز منها الاذل، ولله العزة ولرسوله وللمؤمنین ولکن المنافقین لا یعلمون) .

ترجمة: منافقان وایی کله چی موږ مدینی ته ورسیږو نوڅوك چی دعزت خاوند دی هغه به له مدینی څخه هغه څوك وباسی چی هغه ذلیل دی پداسی حال کښی چی عزت خو دالله اودالله درسول او دمؤمنانو لپاره دی مګر دغه منافقان عزت اوذلت نه پیژنی. دسورةِ منافقون له نازلیدو نه وروسته رسول الله (ص) دحضرت زید (رض) غوږ ونیوی اوپه موسکا شونډو یی ورته

وفرمایل: (دهلك غوږونو ریښتیا اوریدلی ؤ الله (ج) پخپله دهغه تصدیق وکړ).

بیا حضرت عمر (رض) او ورپسی دابن ابی زوی چی دحق دشمعی یو سرښندونکی پتنګ ؤ او دهغه نوم هم عبدالله ؤ عرض وکړ چی یارسول الله! که اجازه وی چی مورږ دابن ابی سر غوڅ کړو خو رحمة للعلمین هغوی دواړه له دغه اقدام څخه منع کړل.

حضرت زید بن ارقم (رض) دخندق او بنو مصلطق نه سربیره په پنځه لسو نورو غزاګانو کښی هم برخوال ؤ لکه چی دصحیح بخاری په یو روایت کښی راغلی دی چی حضرت زید وائی: (رسول الله (ص) (۱۹) غزاګانی کړیدی اوزه په پنځلسو کښی ورسره ملګری وم) دبیعت رضوان په هغو څوارلسو تنو صحابه ؤ کښی هم شامل ؤ چی الله (ج) هغوی ته دخپلی رضا زیری ورکړ. حضرت زید بن ارقم (رض) ددی ترڅنګ چی دخدای دلاری یو غښتلی او قهرمان مجاهد ؤ ددین یو پیاوړی عالم هم ؤ درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته به یی خپل زیاتره وخت ددین په زده کړه او ښوونه کښی تیروی، له حضرت زید (رض) څخه (۹۰) حدیثونه روایت شویدی.

دعلامه ابن سعد دوینا له مخی حضرت زید (رض) په پای کښی په کوفه کښی دایمی استوګنه غوره کړی وه اوپه هغه وخت کښی ژوندی ؤ چی دکربلا دردوونکی پیښه مینځ ته راغله په (الاخبار الطوال) کښی راغلی دی کله چی دعبیدالله بن زیاد په وړاندی دسیدنا حسین (رض) مبارك سر کیښودل شو خپله چاړه یی را واخیستله اودهغه پرمبارکو شونډو یی ولګوله تصادفا حضرت زید هلته موجود ؤپه ډیره غمجنه لهجه یی وفرمایل:

مه، مه، له دغو شونډو څخه خپله چاړه ایسته کړه، په خدای قسم دی چی ما رسول الله (ص) لیدلی دی چی دغه شونډی به یی بوسه کولی. حضرت زید ددی غمجنی پیښی په لیدلو په کوکارو، وژړل، ابن زیاد دغوسی نه په ډکه لهجه ورته وویل: (ولی ژاړی؟)

خدای دی ستا سترګی له ژړا نه نه خلاصوی په خدای قسم چی له ماسره داګومان نه وای چی ته دسپین ږیرتوب له امله کم عقل شوی یی نواوس به می

سر در نه غوخ کړی وای) حضرت زید (رض) دصبر اوثبات پیکرؤ یوځل ناروغ شو رسول الله (ص) دهغه پوښتنی ته ورغی ویی فرمایل: (ابن ارقم که دغه تکلیف نه ایسته کیدلای تابه څه کول؟) عرض یی وکړ: (یا رسول الله صبر به می کوی اوپه اخرت کښی به داجر هیله من وم). پیغمبر (ص) وفرمایل: (که داسی دی کړی وای نو په اخرت کښی به همدا یو کار ستا دټولو ګناهونو دبخښل کیدو لپاره بخښنه کړی وه. په (۲۸) هجری کال کښی دحضرت زید بن ارقم (رض) دعمر مهلت پوره شو او داتیا کالو په عمر په کوفه کښی وفات شو. (رضی الله عنه)

حضرت سعد بن معاذ رضی الله عنه

حضرت سعد بن معاذ دانصارو داوس قبیلی دبنو عبدالاشهل مشر له هجرت نه مخکښی په اسلام مشرف شوی ؤ هغه پخپله قبیله کښی ددومره اثر اورسوخ خاوند ؤ چی دهغه په اعلان سره په یکی یوه ورځ کښی دټولی قبیلی افراد مسلمان شول له نبوی هجرت نه وروسته درسول اکرم (ص) اومهاجرو صحابه کرامو (رض) په خدمت مصروف ؤ. ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی دبدر دغزا مهمه پیښه مینځ ته راغله سعد بن معاذ (رض) همغه شخصیت ؤ چی درسول اکرم (ص) په اشاره باندی په پوهیدو سره پاځیده او دانصارو په نماینده ګی یی داسی عرض وکړ: (یا رسول الله! مورږ په تا باندی ایمان راوړیدی اوستا درسالت تصدیق اوستا داطاعت تعهد موکړیدی څه چی غواړی هغسی وکړه په هغه لوی خدای قسم چی ته یی رسول رالیږلی یی که ته مورږ ته په سمندر کښی دغورځیدلو امر وکړی مورږ به ځانونه په سمندر کښی واچوو زمورږ یوتن به هم بیرته پاتی نشی انشاء الله چی ته به مورږ دجنګ په میدان کښی ثابت قدم ومومی الله (ج) به زمورږ په کارنامو ستا سترګی یخی کړی رسول اکرم (ص) دهغه ددی وینا په اوریدلو ډیر زیات خوښ شو اوهغه ته یی دخیر دعا وکړه کله چی دلښکر دتعبیی وخت راغی رسول الله (ص) داوس قبیلی بیرغ حضرت سعد (رض) ته په لاس کښی ورکړ داحد په جګړه کښی هم چی دهجرت په (۳) کال کښی پیښه شوه حضرت سعد (رض) دیوغښتلی

قوماندان حیثیت درلود ترټولو لوی سعادت خو دا ورپه برخه شو چی کله په مسلمانانو باندی زیات تکلیف راغی داویا تنو په خواوشا کښی شهیدان شول اوپخپله سرور کونین (ص) زخمی اوغاښ یی شهید شو نو یو زیات شمیر کسانو میدان پریښودی خوحضرت سعد (رض) دهغو فداکارانو له جملی څخه ؤ چی درسول اکرم (ص) نه چاپیر ولاړ وو او په پوره میړانه یی دفاع کوله.

په پنځم هجری کال کښی چی کله داحزاب غزا منځ ته راغله داسلام مختلفو دښمنانؤ دقریشو دملاتړ لپاره پدی ستره جګړه کښی برخه اخیستی وه اومسلمانان په مدینه کښی دمحاصری په حال کښی وه (یوه ورځ حضرت سعد دجنګ زغره اغوستی توره په لاس دجنګ میدان ته روان ؤ دبنو حارثه په محله کښی تیریدی هلته ام المؤمنین حضرت عائشه (رض) اودهغه مورحضرت کبشه (رض) ناستی وی سعد (رض) له ځانه سره پدی مفهوم شعر وایه:

لږ ایسار شه زما سپرلی دجنګ میدان ته ورسوه کله چی دمرګ نیټه را ورسیږی مرګ څومره ښه ښکاریږی) دهغه مور ورته په لوړ اواز ناری کړی (زویه! په منډه ځه ډیر وځنډیدلی په کوم لاس کښی یی چی توره وه هغه له زغری نه وتلی ؤ ام المؤمنین وفرمایل: دسعدموری کاشکی دسعد زغره اوږده وای لاس یی له زغری نه وتلی دی دام المؤمنین (رض) تشویش ریښتونی ثابت شو دجنګ میدان ته چه ورسیدی نویو مشرك حبان بن عبد مناف چی دابن العرقه په نامه مشهور ؤ دهغه پدی لوڅ لاس ګوزار وکړ اوپدی ګوزار سره دحضرت سعد (رض) اکحل رګ غوڅ شواو په ډیر شدت سره وینو ورڅخه فواری وکړی رسول اکرم (ص) چی دهغه له حال نه خبر شو ابن عرقه ته یی داسی ښیرا وکړه حرق الله وجهك فی النار الله دی ستا مخ په اور کښی وسوځوی له جنګ نه وروسته هم حضرت سعد (رض) له دی زخم نه په تکلیف و او په مسجد نبوی کښی پروت ددواړو جهانو سردار (ص) به یی وخت په وخت عیادت اوپوښتنه کوله حضرت سعد (رض) دهمدی ناروغی په دوران کښی یوه ورځ داسی دعا وکړه: یا الله که دقریشو دجنګونو لړی باقی وی ماته دژوند مهلت راکړه چی زه دهغه کافرانو په ضد وجنګیږم چی هغوی ستا برحق

رسول ځورولئ دروغجن یی ګڼلی اوله وطن نه یی ایستلی دی او که دجنګونو سلسله پای ته رسیدلی وی نو ماته له همدی زخم نه شهادت نصیب کړه خو بیا هم ترهغه وخته ماژوندی ولره چی دبنو قریظه په یهودو می زړه یخ شی.

دهغه ددعا وروستی برخه دخدای په دربار کښی قبوله شوه بنوقریظه دالله له رسول سره غداری کړی وه اوتعهد یی پدی الفاظو سره مات کړی ؤ چی: لاعقد بیننا وبین محمد ولا عهد. زمونږ اودمحمد (ﷺ) ترمنیځ عهد اوپیمان نشته له جګړی نه وروسته چی کله بنوقریظه دمحاکمی لپاره حاضر کړل شول پخپله هغوی وویل چی حضرت سعدبه زمونږ په هکله فیصله کوی حضرت سعد دناروغی په حالت کښی راوستلای شو اوداسی فیصله یی صادره کړه: دبنوقریظه جنګیالی نارینه دی ټول ووژل شی ښځی اوماشومان دی دوینزو او غلامانو په صفت وساتل شی او ددوی جائدادونه دی په مسلمانانو باندی وویشل شی بیا وروسته پدی فیصلی باندی عمل وکړای شو اوالله (ج) دحضرت سعد (رض) زړه یخ کړ دحضرت سعد بن معاذ (رض) ناروغی سخته شوه اوپداسی حال کښی له خپل خدای سره وصل شو چی دهغه سر رسول اکرم (ص) پرورانه باندی ایښی ؤ رسول کریم (ص) چی له مبارکو سترګونه یی اوښکی رابهیدلی دالله (ج) په دربار کښی داسی دعا وکړه: زما ربه سعد ستا په لار کښی ډیر کړاوونه وزغمل ستا درسول تصدیق یی وکړ اوداسلام حقوق یی ادا کړل الهی! دده له روح سره هغسی معامله وکړه لکه چی دخپلو دوستانو له ارواحو سره یی کوی دهغه په وفات سره ټوله مدینه په ماتم کده بدله شوه حضرت ابوبکر صدیق (رض) چی دهغه دمبارك جسد ترخنګ ودریده داچیغه یی له خولی نه ووتله: (هی! زما ملا ماته شوه) رسول الله (ص) ورته وفرمایل؟ ابو بکره! داسی مه وایه حضرت عمر (رض) به دژړا په حال کښی په مکرر ډول همدا ویل چی: (انا لله وانا الیه راجعون) دحضرت سعد (رض) مور په ژړا کښی دهغه ستاینی اوصفتونه کول رسول الله (ص) وفرمایل: ټولی ویرګری ښځی دروغ وائی خودسعد مور چی څه وائی ریښتیا وائی دالله ﷻ رسول ﷺ او په زرګونو سپیځلی مؤمنان دهغه په جنازی پسی روان وو کومو

کسانو چی جنازه په اوږو باندی اخیستی وه له هغونه یوتن وویل: جنازه ډیره سپکه ده پیغمبر وفرمایل: هو! جنازه پرښتو اخیستی ده.

ابو سعید خدری (رض) په جنت البقیع کښی ورته قبر کیندی ویی وویل: (قسم په خدای دی چی ماته له دی قبرنه دمشکو خوشبوئی راځی) له مقبری نه دبیرته راستنیدو په لاره کښی دالله رسول (ص) پداسی حال کښی چی له سترګونه یی اوښکی روانی وی وفرمایل: (ددی متوفی په مرګ باندی دخدای عرش ولړزیده دهغه دروح لپاره داسمانونو دروازی پرانستل شوی اودهغه په جنازه کښی اویازره پرښتو برخه واخیستله) الله! الله! څومره لوړی دمسلمان شان دهغه مسلمان چی په ریښتنی توګه دالله اورسول اطاعت کوی داسلام د اعتلاء لپاره جهاد کوی اوبالاخره په همدی لاره کښی شهید کیږی. (رضی الله عنه)

❊ ❊ ❊

حضرت سعید بن عامر رضي الله عنه

حضرت سعید بن عامر (رض) دحق ددعوت پیل کیدوپه وخت کښی اوه کلن ماشوم ؤ دتمیز منګ ته نه ؤ رسیدلی ځکه خو داسلامی دعوت په مکی دورکښی متوجه نشو خوکله چی ځوان شو اودحق اوباطل ترمینځ دتمیز شعور پکښی پیداشو پدی وخت کښی رسول اکرم (ص) مدینی منوری ته هجرت کړی ؤ سره له دی هم الله (ج) حضرت سعید (رض) ته داسعادت ورپه برخه کړ چی دخیبر له غزانه مخکښی مدینی منوری ته ولاړی اوپه اسلام مشرف شو. څنګه چی هغه وخت داسلامی جهادونو لړی روانه وه نودخیبر دمکی دفتح حنین اوتبوك په ټولو جنګونو کښی یې برخه واخیستله داسی مجاهدانه هلی ځلی یی وکړی چی دعربو دباتورانو په کتارکښی یی ځای ونیوه دسرورکائنات (ص) له رحلت نه وروسته حضرت سعید (رض) له ډیره غمه څه موده ګوښه ناسته غوره کړه خو دالله ددین په لار کښی دجهاد مینی ګوشه نشینی ته پری نښود اوکله چی دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دور کښی اسلامی لښکرپه شام باندی یرغل وکړ نوحضرت سعید (رض) هم دمجاهدینو په ډله کښی شامل ؤ دیرموك په جګړه کښی چی درومیانو لښکر ډیر زیات او دمسلمانانو شمیرکم ؤ داسلامی پوځ قوماندان حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) له دار الخلافت نه دمرستی غوښتنه وکړه حضرت عمر فاروق (رض) چی پدی وخت کښی دمسلمانانو دخلافت اوامارت مسئولیت ورپه غاړه ؤ حضرت سعید (رض) له زرو تنو سپرو عسکرو سره په سملاسی توګه یرموك ته ولیږه اودهغه په رسیدلو سره دمجاهدینو حوصلی لوړی شوی پدغه فیصله کن تاریخی جنګ کښی پرحضرت سعید (رض) باندی ډیر تکلیف راغی اوځوواری دکفارو له خوا محاصره کړای شو مګر هیڅ ډول کړاؤ او سختی دهغه په کلك عزم او لوړه حوصله کښی څه سستی رانه وستله له یرموك نه وروسته یی دشام په ځینو نورو جنګونو کښی هم دیوغښتلی قوماندان په توګه برخه واخیستله او په پای کښی بیا مدینی منوری ته راستون شو اوګوښه کښیناستل او دخدای عبادت یی غوره کړ، پدی وختونو کښی دحمص والی حضرت عیاض (رض)

بن غنم وفات شو اودهغه دجانشینی لپاره دعمر فاروق (رض) سترګی په حضرت سعید بن عامر (رض) باندی خوږی شوی هغه یی راوغوښت دهغه له زړو جامو اوپه وچولی کښی دسجدی دځایونو څخه دهغه زهد څرګندیده په ډیره مینه اومحبت یی خپل څنګ ته کښینوه او ورته یی وویل: (وروره! پوهیږی چی دځه لپاره می راغوښتی یی؟ جواب یی ورکړ امیرالمؤمنین پخپله ښه پوهیږی. فاروق اعظم (رض) وفرمایل: دحمص والی عیاض بن غنم وفات شویدی اودهغه ځای خالی دی ما له ډیر فکر کولونه وروسته ددغی وظیفی لپاره ته غوره کړی یی.

حضرت سعید (رض) ددغی خبری په اروېدو سره تکان وخوړ اوعرض یی وکړ: نه! نه! ای امیر المؤمنینه! زه ددی مسئولیت بار نشم پورته کولای ماپه فتنه کښی مه اچوه عمر فاروق (رض) په تنده لهجه ورته وویل: تاسی دخلافت دروند پیتی زماپه اږو باندی کیښود اوس دیته نه حاضریږی چی ددغه درانده مسئولیت په ادا کولو کښی راسره مرسته وکړی په خدای قسم دی چی ته به ارومرو دحمص دامارت مسئولیت ته غاړه ږدی حضرت سعید (رض) له دی سوال جواب نه وروسته دغه وظیفه ومنله خو کله چی دحمص خواته روانیدی له سترګو نه یی اوښکی بهیدلی اوداسی ښکاریدله لکه چی یولوی غریبی په اږو راپورته کړی وی.

حضرت سعید بن عامر (رض) دحمص دامارت وظیفه په ډیر ښه شان ترسره کوله نه دځان غم ورسره ؤ نه دخپلی کورنی دخپل ماموریت په مقابل کښی چی له بیت المال نه کوم معاش ورکول کیده ډیر لږ شی یی دخپل کور دخوراك اوڅښاك لپاره مصرفوی اونوری پیسی یی دخدای په بیوزلو بندګانو باندی ویشلی دهغه میرمن به چی کله ترینه پوښتنه کوله چی دمعاش باقی پیسی دی څه کړی نوجواب به یی ورکاؤ چی هغه می قرض ورکړیدی مطلب یی هغه قرض ؤ چی دخدای دبیوزلو بندګانو دارتیاؤ دلیری کولو په لاره کښی لګول کیږی اوپه قرآن کریم کښی ورته قرض حسنه ویل شویدی یو ځل څو کسانو هغه ته پیشنهاد وکړ ویی ویل:

مورِ وینو چی ستا ژوند په اقتصادی لحاظ په ډیره تنګسه کښی تیریږی لږ څه سپما وکړه او دخپلی کورنی ژوند په نظر کښی ونیسه جواب یی ورکړ: دازما له وسی پورته خبره ده زما دفقر ژوند خوښیږی ځکه چی ماله خپل بادار محمد مصطفی (ص) نه اوریدلی دی چی فقیران مؤمنان به دقیامت په ورځ اویا کاله مخکښی له بډایانو څخه جنت ته داخلیږی.

یووخت امیر المؤمین عمر فاروق (رض) دحمص له مشرانو نه وغوښتل چی دهغه ځای دمسکینانو او بیوزلو خلګو لسټ تیار کړی ترڅو چی دهغوی دارټیا لیری کولو لپاره څه چاره ونیوله شی هغوی چی لسټ تیار کړ اودفاروق اعظم (رض) حضورته یی وړاندی کړ نو دلسټ په پیل کښی دسعید بن عامر نوم لیکل شوی ؤ پوښتنه یی وکړه: سعید بن عامر څوك دی؟

خلګو عرض وکړ: زمورِ امیر. عمر فاروق (رض) وفرمایل: هغه ته خو معاش ورکول کیږی هغه په څه شی باندی مصرفوی؟

خلګو عرض وکړ: هغه په بیوزلو باندی ویشی ددی خبری په اوریدو سره دامیر المؤمنین له سترګو نه اوښکی وبهیدلی اوسمدلاسه یی یوزر دیناره حضرت سعید ته له دی پیغام سره ولیږل چی: دادخپلو ارټیاؤ رفع کولو په لاره کښی مصرف کړه دغه پیسی چی کله حضرت سعید (رض) ته ورسیدلی بی اختیاره یی له خولی نه ووتل: انا لله وانا الیه راجعون. دهغه میرمن چی دغه اواز واوریده په منډه راغله او په وار خطائی سره یی پوښتنه وکړه: څه مصیبت پیښ شویدی ایا امیر المؤمنین وفات شویدی؟ جواب یی ورکړ: نه له دی نه لویه پیښه شویده هغی پوښتنه وکړه: ایا دقیامت کومه نښه ښکاره شویده؟ جواب، یی ورکړ: له دی نه هم لویه پیښه شویده هغی بیا پوښتنه وکړه: څه پیښه شویده ماته یی ووایه؟ جواب یی ورکړ دنیا له فتنو سره زمورِ کورته رانښوتلی ده هغی عرض وکړ: داداندیښنی خبره نده څه چاره یی وسنجوه حضرت سعید (رض) دینارونه په یوه کڅوړه کښی واچول ټوله شپه یی په عبادت تیره کړه سهار دهغه دکور له مخی نه دمجاهدینو لښکر تیریده هغه ټولی پیسی یی په مجاهدینو باندی وویشلی.

یو وخت دحمص خلګو له خپل والی نه امیر المؤمنین ته دځلورو خبرو شکایت وکړ: یودا چې: خپل دفتر ته ناوخته راځی دویمه داچی دشپی دچا شکایت نه اوری دریمه داچی په میاشت کښی یوه ورځ له کوره نه راوزی او څلورمه داچی کله کله بی هوښی ورباندی راځی والی دمسلمانانو خلیفه ته دځلورو واړو شکایتونو عذر پدی ترتیب وړاندی کړ.

سهار اوړه لمدوم هغه پخوم اوبیا دفترته ځم دشپی دچا غږ نشم اوریدلی ځکه چې ورځ می دمخلوق دخدمت اوشپه می دخالق دعبادت لپاره ټاکلی ده. په میاشت کښی یوه ورځ جامی وینزم همدا یوه جوړه جامی لرم دجامو دنیشت والی لامله بهر نسم وتلی اوداچی بی هوښی راباندی راځی زه دحضرت خبیب دشهید کیدلو په وخت کښی حاضروم کافرانو دهغه غوښی په امبورونو غوڅولی او بیابه یی ورته ویل: ایا نه یی خوشاله چې محمد (ص) ستا پرځای وی اوته پخپل کور کښی ارام کښینی؟ هغه جواب ورکاوه: نه په خدای قسم چې زه داهم نشم زغملی چې دهغه په پښه کښی اغزی ولاړ شی هغه په بی رحمانه ډول شهید کړای شو اوما ورسره مرسته ونکړه دهغه مظلومانه شهادت چې راپه زړه کم بی هوښه کیږم.

حضرت عمر (رض) دالله شکر ادا کړ او مطمئن شو. (رضی الله عنه)

❊ ❊ ❊

حضرت سلمان فارسی ﷺ

حضرت سلمان (رض) چی اصلی نوم یی ماپه بن بوذخشان بن مورسلان ؤ دایران داصفهان (فارس) اوسیدونکی او دخپلی شتمنی کورنی دناز اونعمت په غیږ کښی لوی شوی ؤ پلرنی مذهب یی اتش پرستی وه بوذخشان چی ورځنی شغل یی بزګری وه یوه ورځ یی حضرت سلمان ته وویل: زویه زه دځه مصروفیت لامله کروندی ته نشم ورتلای نن ته ورشه دکروندی څارنه وکړه سلمان (رض) کروندی ته دتګ په لاره کښی دعیسائیانو پر کلیسا باندی تیریده ویی لیدل چی هغوی په عبادت مصرف دی اوپه لوړ اواز مناجات وائی دهغوی دعبادت طریقی ورباندی اغیزه وکړه اوله خپل پلرنی مذهب اتش پرستی نه یی په زړه کښی کرکه پیدا شوه اودا هغه زمانه وه چی محمد (ص) لانه ؤ مبعوث شوی کله چی عیسائیان له عبادت نه وزګارشول نوسلمان (رض) دهغوی مشرته وویل: ستاسی مذهب می ډیر خوښ شو زه خپل مذهب پریږدم اوستاسی په دین کښی داخلیږم عیسائیان خوشاله شول هغه یی په عیسوی مذهب کښی داخل کړ. سلمان (رض) پوښتنه وکړه ستاسی دینی مرکز چیرته دی؟ جواب یی ورکړ: په شام کښی حضرت سلمان (رض) ترمانبامه هلته په کلیسا کښی پاتی شو اوکله چی کورته راغی بوذخشان ورځخه دکښت او کروندی پوښتنه وکړه نوده ورته دکلیسا اومسیحیت قصه واورواله ویی ویل: دهغوی دعبادت طریقه می ډیره خوښه شوه بوذخشان سخت په غوسه شو او د

خپل نازولی زوی په پښو کښی یی زولنی واچولی په کور کښی یی بندی کړ هغه دبند ورځی شپی په پوره زغم تیری کړی کله چی خوشی شو عیسائیانو ته یی پیغام ولیږه چی که شام ته کومه قافله کله خوځیږی ماته خبر راکړئ.

څه ورځی وروسته له شام نه یوه تجارتی قافله راغله دهغی دبیرته تګ په وخت کښی عیسائیانو سلمان (رض) ته خبر ورکړ او هغه دقافلی په ملګرتیا شام ته ولاړی او هلته دهغه ځای مذهبی مشرته ورغی عرض یی وکړ چی زه غواړم لتاسره دخدمتګار په توګه واوسیږم او ته ماته دمسیحیت تعلیم وکړی اسقف داخبره ومنله اوحضرت سلمان (رض) یی دځان سره دیره کړ مسیحی چی په ظاهره یودرویش اوزاهد ښکاریده په واقع کښی یوریاکار اومادی پرست انسان ؤ اوحضرت سلمان دهغه له عملونو څخه سخت متنفر ؤ څه موده وروسته هغه دمرګ په ناروغی اخته شو اومړ شو دهغه له مرګ نه وروسته دهغه جانشین یو تارك الدنیا زاهد او دښه فطرت خاوند ؤ حضرت سلمان (رض) دهغه په خدمت کښی خوشاله اومطمئن ؤ خو دهغه عمرهم لنډ ؤ دمرګ نه مخکښی یی حضرت سلمان (رض) ته وصیت وکړ چی زما له مرګه وروسته موصل ته ورشه هلته یومسیحی راهنما دی له هغه سره دیره شه دراهب له وصیت سره سم حضرت سلمان (رض) موصل ته ولاړی له هغه وروسته دیوبل راهب په لټه کښی نصیبین او په پای کښی یی عموریه ته سفر وکړ دعموریه اسقف چی کله مړ کیده حضرت سلمان (رض) ته یی په وصیت کښی وویل: ای حق پرست زلمیه! زما له مرګه وروسته زه داسی څوك نه وینم چی تا ورولیږم ټول خلګ مادی پرستان اومنحرف شویدی خو دخوښی ځای دی چی اوس داخر الزمان پیغمبر دبعثت وخت نژدی دی هغه په عربو کښی مبعوث کیږی او دابراهیم (علیه السلام) دین به ژوندی کوی هغه ځای ته به هجرت کوی چی هلته دخرماؤ ونی ډیری دی دهغه ددواړو اوږو ترمینځ به دنبوت مهر وی هغه به هدیه قبلوی اوصدقه به نه خوری که ته موفق شی نوارومرو هغه ته ځان ورسوه داسقف له مرګه وروسته حضرت سلمان (رض) دبنوکلب له هغه تجارتی کاروان سره ملګری شو چی دعموریه ترځنګ تیریده اوعربو ته روان ؤ کاروانیانو له

دغه پاك طینه زلمی سره غداری وکړه دغلام نوم یی وربانډی کیښوده اوپه وادی القری کښی یی خرڅ کړ بیا وروسته دیثرب یو یهودی واخیست اوله ځانه سره یی بوتی پدی ترتیب حضرت سلمان (رض) دخرماؤ هغه ښکلی وطن ته ورسیده چی هغه داخر الزمان پیغمبر (ﷺ) دهجرت ټاټوبی ؤ دکوم رونړ سهار په انتظار کښی یی چی دجبری غلامی دوحشت اوږده شپه تیروله هغه راوخوت سرور کائنات (ص) مدینی ته تشریف راوړ، اوس سلمان (رض) دهغو ننبو معلومول غواړی چی له راهب نه یی اوریدلی دی څه خواړه یی برابر کړل درسول اکرم (ص) حضورته ورغی عرض یی وکړ: دا صدقه ده لتاسی نه بل څوك راته مستحق نه ښکاری تاسی مسافر یاست دا واخلی رسول الله (ص) خواړه واخیستل په صحابه ؤ یی وویشل خوپه خپله یی ونه خوړل سلمان (رض) یوه ننبه ومیندله چی اخر الزمان پیغمبر صدقه نه خوری بله ورځ یی خواړه برابر کړل عرض یی وکړ: داهدیه ده ستاسی حضورته یی وړاندی کوم پیغمبر (ص) هدیه قبوله کړه صحابه ؤ ته یی هم ورکړل اوپخپله یی هم وخوړل اوس حضرت سلمان (رض) ددریمی ننبی په لټه کښی دی یوه ورځ رسول اکرم (ص) له یوی جنازی سره جنة البقیع ته ځی اوحضرت سلمان (رض) ورپسی شاته روان دی پدی هیله دی چی ګوندی دنبوت مهر وګوری دالله حبیب پری وپوهیده څادریی له اوږونه کښته کړ دنبوت مهر ښکاره شو اوحضرت سلمان (رض) په بیړه وړاندی شو هغه یی ښکل کړ او په اسلام مشرف شو.

دحق دشمعی ددغه پتنګ زړه تل دا غوښتل چی یوه شیبه هم دخپل محبوب له دیدارنه محروم پاتی نشی خو دیهودی دغلامی طوق دده اودیار ددیدار په مینځ کښی حائل دی رسول الله (ص) دهغه مجبوریت لیدی نو یوه ورځ یی صحابه وته وفرمایل: دسلمان سره مرسته وکړی چی دیهودی له غلامی نه ازاد شی حضرت سلمان (رض) دسرور عالم (ص) اوصحابه کرامو (رض) په مرسته یهودی ته قیمت ورکړ اوازادی یی ترلاسه کړه داحزاب په جګړه کښی چی دپنځم هجری کال دذی قعدی په میاشت کښی مینځ ته راغله اومسلمانان دزرهاؤ لښکر په مقابل کښی واقع شول حضرت سلمان (رض)

دخپلی تجربی له مخی له مدینی نه دچارپیر خندق کیندلو پیشنهاد وکړ، دهمدی حربی په برکت مدینه دکفارو له حملی نه په امن پاتی شوه اوپه پای کښی دالله په فضل داسلام پیروان بریالی او دکفر لښکر ناکام په شا ولاړی، د همدی جنګ په دوران کښی دانصارو اومهاجرو ترمنیځ بحث راغی چی مهاجرینو سلمان ته مهاجر اوانصارو ورته انصاری ویل رسول اکرم (ص) وفرمایل: سلمان من اهل البیت، سلمان زما له اهل بیت څخه دی داحزاب له غزانه وروسته حضرت سلمان (رض) په ټولو اسلامی جهادونو کښی برخه وال ؤ له رسول الله (ص) اوجهاد فی سبیل الله سره دهغه دمینی په لیدلو یوه ورځ سرور کائنات (ص) هغه ته د (سلمان الخیر) لقب ورکړ.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت سلمان فارسی (رض) په ډیرو اسلامی جهادونو کښی برخه واخیستله دراشدینو خلفاؤ لخوا مهمی رسمی وظیفی هم وروسپارل شوی خو دهغه ژوند دفقر اوزهد ژوند ؤ، درسول اکرم (ص) دصحبت په برکت دعلم اوحکمت له قیمتی نعمت څخه برخوردار ؤ پخپله رسول الله (ص) یوه ورځ وفرمایل: سلمان په علم پوره معموردی پردیس غلامی ځپلی حقپرست سلمان ته دامقام ورپه برخه شو چی رسول الله (ص) وفرمایل: الله (ج) امر کړیدی چی له څلورو کسانو سره محبت ولرم اوالله (ج) هم له هغوی سره محبت لری صحابه ؤ رضی الله عنهم پوښتنه وکړه: هغوی څوك دی یا رسول الله؟ ویی فرمایل: علی، مقداد، سلمان، ابوذر. دوفات په ناروغی کښی حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) دهغه پوښتنی ته ورغی حضرت سلمان وژړل سعد (رض) پوښتنه وکړه: ولی ژاړی؟ رسول الله (ص) درڅخه خوښ تللی دی او په جنت کښی به ورسره یوځای شی. جواب بی ورکړ: قسم په خدای دی چی نه له مرګه بیریږم او نه می ددنیا سره مینه شته خوژاړم پدی چی رسول الله (ص) له مانه تعهد اخیستی ؤ، چی دنیا به نه جمع کوی اوس زما په کور کښی دژوند وسایل جمع شویدی بیریږم درسول الله (ص) له دیدار نه محروم نشم.

هغه وسایل چی دهغه په کورکښی ؤ یو ګیلاس، یوه کوزه یوه کمبله اویو بل دغسی شی چی دټولو قیمت دوه ویشت درهمه ؤ. (رضی الله عنه)

حضرت سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه

یوه شپه په مدینه منوره کښی چی حالات ډیر نازك او داسلام متعدد دښمنان هروخت دمسلمانانو لپاره په کمین کښی ناست وه دپیری لپاره څوك موجود نه ؤ پیغمبر (ص) وفرمایل: کاشکی نن شپه کوم رجل صالح (نیك سړی پیره دار وای، پدی وخت کښی دتوری خرپ واوریدل شو رسول اکرم (ص) پوښتنه وکړه: څوك یی؟ ژر جواب ورکړ شو یارسول الله زه یم سعد، ویی فرمایل: دځه لپاره راغلی یی؟ عرض یی وکړ: په زړه کښی می ستا په باب اندیښنه پیداشوه دپیری کولو لپاره راغلی یم پیغمبر (ص) دهغه پدی خبره ډیرخوشاله شو دحضرت سعد لپاره یی دخیر دعاوکړه او بیایی استراحت وکړ.

داچی رسول کریم (ص) ورته درجل صالح لقب ورکړ حضرت سعدبن ابی وقاص دقریشو دقبیلی دبنوزهره له کورنی څخه اودپلار لخوا دهغه نسب په پنځم پښت کښی له رسول کریم (ص) سره یوځای کیده دحضرت نبی اکرم (ص) مور دابو وقاص دتره لور وه اوله همدی امله به پیغمبر (ص) حضرت سعد ته ماما ویل.

دغه جلیل القدر صحابی چی له عشره مبشره ؤ څخه یوتن اوپه اسلام کښی دخورا لوړ مقام خاوند ؤ په اوه لس کلنی کښی خپل ښی لاس دبیعت لپاره دسرور کائنات (ص) په لاس کښی کیښود په هغه وخت کښی په اسلام مشرف شو چی دمسلمانانو شمیرله پنځو شپږو تنو څخه زیات نه وو حتی په ځینو روایتونو کښی خولا داراغلی دی چی هغه په نارینه ؤکښی دریم مسلمان ؤ داسلام په راوړلو حضرت سعد دټولو اقاربو دسترګو اغزی شو په تیره بیا دهغه مور حمنه بنت سفیان بن امیه دومره له غوسی ډکه شوه چی داعتصاب په توګه یی څو ورځی دلوږی روژه ونیوله اوهمدایی ویل چی: سعده! له دغه نوی دین څخه بیرته خپل پلرنی دین ته راواوړه کنه نوزه به ځان له لوږی ووژنم حضرت سعد جواب ورکړ: (موری ته ماته ډیره ګرانه یی خوکه ستاپه بدن کښی سل ساګانی وی اویوه په بلی پسی ووزی هم له اسلام څخه به وانه وړم).

دده دخبری دتائید لپاره دا ایت نازل شو چی: (ان جاهداك لتشرك بی ما

لیس لك به علم فلا تطعها). یعنی که مور اوپلار تاپدی مجبور کړی چی له ما سره شریك ونیسی چی ته پری خبرنه یی نوپدی باب دهغوی خبره مه منه.

یوه ورځ دنورو څوتنو صحابه ؤ په ملګرتیا حضرت سعد په پټه دلمانځه ادا کولو لپاره دغرونو یو ناؤ ته ولاړی هلته څوتنه مشرکان ورغلل حمله یی ورباندی وکړه حضرت سعد چی عیناً دزلمیتوب په دور کښی ؤ داوښ یو هډوکی یی راپورته کړ او دیو مشرك پرسر یې کلك ګوزار وکړ دهغه له سرنه وینی وبهیدلی اوتیښتی ته مجبور شول. علامه ابن اثیر وائی چی سعد بن ابی وقاص لومړنی سړی دی چی دحق دملاتړ لپاره یی دخدای دیودښمن وینی توی کړی.

حضرت سعد (رض) په هرراز سختو شرایطو کښی ددواړو جهانو دسردار (ص) ملګرتیا کوله حتی په شعب ابی طالب کښی دبنو هاشم ددری کلنی محاصری په دوران کښی هم ورسره ملګری ؤ سره له دی چی دبنوهاشمو دمحاصری پدی دوران کښی ډیری لوږی تندی راغلی حضرت سعد (رض) وایی یوه شپه می دلوږی دفع کولو لپاره دځرمنی یوه وچه ټوټه په اوبو ووینځله بیامی اورته ونیوله په اور سوی هغه څرمن می وخوړله اوبه می ورپسی وڅښلی اوخپله لوږه می دفع کړه.

له هجرت نه وروسته حضرت سعدپه مسلسل ډول په غزاګانو کښی برخه اخیستله په صحیح بخاری کښی پخپله له حضرت سعدنه روایت شویدی وائی چی موږ به له رسول الله (ص) سره غزاګانی کولی اوزیاتره وخت به دخوراك لپاره دونو له پاڼو نه پرته نور څه راسره نه وه.

دهجرت په دویم کال درمضان المبارك په میاشت کښی چی کله دبدر مشهوره ستره جګړه مینځ ته راغله په هغی کښی دقریشو مشهور پهلوان سعید بن عاص دحضرت سعد په لاس ووژل شو.

داحد په جنګ کښی چی دهجرت د (۲) کال خبره ده کله چی په مؤقتی ډول مسلمانانو ته تکلیف ورسیده اوډیر سخت حالات وو حضرت سعد خپل ځان درسول اکرم (ص) په وړاندی دکفارو ګوزارونو ته سپر کړی ؤ او رسول

اکرم (ص) به غشی ورکول حضرت سعد به پر دښمن ګوزارونه کول دا دسعد (رض) دسعادت هغه بختوری شیبی وی چی رسول اکرم (ص) به ورته ویل ارم سعد فداك ابی وامی یعنی سعده! غشی وله مور اوپلارمی درنه ځارشه، الله! الله! څومره لوی مقام دی چی پیغمبر (ص) یوچاته وائی: مور اوپلار می درنه ځار شه.

دحضرت سعد بن ابی وقاص هم غشی پرځای لګیده اوهم یی دعا قبلیدله دائکه چی نبی کریم (ص) ورته دعا کړی وه چی: (اللهم سدد رمیته واجب دعوته) یعنی یاخدایه! دده وار محکم کړه او دده دعا قبوله کړه.

عامر بن سعد وائی: یوه ورځ یو سړی علی (رض) طلحه (رض) اوزبیر (رض) ته ښکنځلی کولی حضرت سعد منع کړ خو منع نشو بیایی ورته وویل: که نه منع کیږی نوښیرا درته کوم هغه سړی ورته وویل: ستا په ښیراؤ به څه وشی ته خو پیغمبر نه یی. حضرت سعد (رض) اودس وکړدوه رکعته لمونځ یی ادا کړ بیایی دعا وکړه چی: الهی! دغه سړی هغو خلګو ته ښکنځل وکړه چی هغوی ستا نیکان بندګان دی خدایه ته وربانډی خپل قهر نازل کړی چی دنورو لپاره عبرت شی. لاډیر وخت نه ؤ تیر شوی چی یومست اوښ په ځغاسته په داسی شان راغی چی هیچایی مخه نشوه نیولی دخلګو په مینځ کښی یی داسی کتل لکه چی څوك لټوی بیایی هماغه سړی را ایسارکړ ترداسی حده یی ترګونډو لاندی ومروړی چی سایی ووتله حضرت سعد (رض) دونی لاندی بیعت دمکی په فتح اودحجة الوداع په ټولو سفرونو کښی له رسول اکرم (ص) سره ملګری ؤ دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت سعد (رض) دابو بکر صدیق (رض) اوعمر فاروق (رض) دخلافت په دورکښی داسلامی لښکر داعلی ستر قوماندان په توګه په جهادونو کښی برخوال ؤ نه یوازی برخوال بلکی دقادسیه مدائن اونورو سیمو فاتح ؤ دایران قوت یی مات کړ اودکسری تخت یی ونیوی. حضرت سعد (رض) پداسی حال کښی چی عمر یی له اتیا کلونو څخه تیر شوی ؤپه څلور پنځوسم هجری کال کښی ناروغ شو دهغه زوی وائی: هغه زما په غیږ کښی وروستی سلګی وهلی ما وژړل هغه راته وویل:

زویه ولی ژاړی؟ الله به هیڅکله ماپه عذاب اخته نکړی زه له جنتیانو څخه یم پدی شان حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) وفات شو اوپه جنة البقیع کښی دفن کړای شی. (رضی الله عنه)

حضرت سعید بن زید رضی الله عنه

حضرت سعید بن زید (رض) دقریشو قبیلی دبنوعدی له کورنۍ څخه ؤ او دنسب په اوم پښت کښی له رسول اکرم (ص) سره یوځای کیږی.

دهغه پلار زید له هغو کسانو څخه ؤ چی داسلام له راتګ نه مخکښی هم دمشرکانو له رسمونو اورواجونو څخه متنفر اودیو خدای دبندګی دطریقی په لټه کښی ؤ دابراهیمی دین دکړنلاری میندلو په هیله یی ترشام موصل او حزیری پوری سفرونه وکړل پدی ترڅ کښی یی له یو شمیر یهودی عالمانو سره ملاقاتونه وکړل خوچی ویی لیدل دهغو عقایدو هم له مشرکانو سره چندانی فرق نه درلود نو لاسونه یی په دعا پورته کړل ویی یل:

الهی که زه پوهیدلی چی ستا دعبادت طریقه کومه ده اوته په څه ډول عبادت خوښوی ما به همغسی عبادت کولی.

له مشهور تابعی حضرت سعید بن مسیب (رح) نه روایت دی چی یوځل حضرت عمر (رض) دزید له زوی سره دسرور کائنات (ص) حضور ته ورغی عرض یی وکړ: یارسول الله! دزید مفکوره خو تاته معلومه وه ایا موږ ته رواده چی هغه ته دمغفرت دعا وکړو؟

رسول اکرم (ص) وفرمایل: الله دی زید بن عمرو ته مغفرت وکړی اوپرهغه دی رحم وکړی هغه په ابراهیمی دین باندی وفات شو.

حضرت سعید (رض) ددغه مؤحد انسان زوی دحضرت عمر فاروق (رض) دتره لمسی اواخښی ؤ دلومړنیو مسلمانانو په ډله کښی اته ویشتم شخص ؤ چی درسول اکرم (ص) په لاس یی بیعت وکړ اودهغه میرمن حضرت فاطمه بنت خطاب (رض) دحضرت عمر (رض) خور دمؤمنانو په ردیف کښی له هغه نه یو نمبر مخکښی یعنی اوه ویشتمه مسلمانه وه.

دحضرت سعید بن زید اوفاطمی بنت خطاب دواړو دالله له پاك کلام سره

له حده وتلی مینه وه دقرآن دزده کړی لپاره به یی حضرت خباب بن الارت هر وخت خپل کورته راغوښته دادور دحق پرستانو لپاره دسختو مصیبتونو دورؤ تردی پوری چی پخپله دالله حبیب (ص) له خپلو محدودو یو شمیر مؤمنو ملګرو سره دحضرت ارقم بن ابی الارقم په کور کښی پناه اخیستی وه داهغه وخت ؤ چی دحضرت فاطمی (رض) ورور عمر فاروق (رض) هم دشرك په تیارو کښی لا لهانده ؤ.

یوه ورځ رسول الله (ص) دعا وکړه چی: پروردګاره! دقریشو له دوو ستنو عمربن خطاب یاعمرو بن هشام (ابوجهل) څخه یوتن کوم چی ستا خوښ وی په اسلام مشرف کړه اوخپل دین وربانډی تقویه کړه (دادعا چی دچاپه حق کښی قبوله شوه هغه عمربن خطاب (رض) ؤ خو دایمان څرك دحضرت سعید بن زید (رض) په کور کښی دهغه پرمخ وځلیده پداسی شان چی حضرت عمربن خطاب په ناوړه نیت ددار ارقم خواته روان ؤ او په لاره کښی دنعیم بن عبدالله النحام په نوم یوسړی ورسره مخامخ شو پوښتنه یی وکړه: عمره چیرته روان یی؟

حضرت عمر وویل: ورځم ترڅو هغه سړی له مینځه یوسم چی زمونږ خدایانو ته بدوائی اوزمونږ دین نه منی مطلب یی رسول الله (ص) ؤ حضرت نعیم چی په پټه مسلمان شوی ؤ خوخپل اسلام یی نه ؤ ښکاره کړی ورته وویل لومړی ورشه دخپلی خور فاطمی اوخپل اخښی سعید حال واخله. هغوی هم دمحمد (ص) پیروی غوره کړیده حضرت عمر په غوسه دسعید (رض) دکور خواته روان شو پداسی حال کښی یی دکور دروازه وروټکوله چی هغوی له حضرت خباب (رض) څخه قرآن زده کاوه هغوی دحضرت عمر له ویری حضرت خباب په یوه کوټه کښی پټ کړی حضرت عمر پوښتنه وکړه: څه مو لوستل؟

هغوی دواړو انکار وکړ حضرت عمر (رض) پر سعید باندی حمله وکړه او له حده زیات یی وواهه حضرت فاطمی چی له خپل مسلمان میړه څخه دفاع کوله هغه یی هم ووهله او په وینو یی ولړله په پای کښی یی هیله وکړه چی تاسی خپل کتاب ماته هم واوروی هغوی ورته دسوره طٰهٰ صحیفه راوړه حضرت عمر دهغی په لوستلو وویل: قسم په خدای چی دادبشر کلام ندی ددی

خبری په اوریدلو حضرت خباب (رض) له کوټی نه راووتی ویی ویل: عمره مبارك شه دالله درسول دعا ستاپه حق کښی قبوله شویده پدی ترتیب حضرت عمر (رض) دار ارقم ته ولاړی او اسلام یی راؤړی.

مطلب داچی دحضرت سعید اوفاطمی قربانی او دحضرت عمر دتعذیب اووهلو ټکولو په دوران کښی دهغوی داوینا چی: (قد اسلمنا وتابعنا محمدا افعل ما بدا لك) یعنی هو: مورږ اسلام منلی او دمحمد (ص) پیروان یو څه چی کولای سی ویی کړه، دایوه وسیله وګرځیدله چی حضرت عمر (رض) په اسلام مشرف سو اوحقیقت دی چی دهغه په اسلام راوړلو سره الله تعالی اسلام ته دومره قوت ورکړ چی بیا دباطل لښکرو ونشو کړای چی دحق دپلویانو مقابله وکړی. دهجرت زمانه چی راغله حضرت سعید (رضی الله عنه) په لومړنیو مهاجرینو کښی مدینی منوری ته هجرت وکړ کله چی داسلامی جهادونو لړۍ شروع شوه حضرت سعید (رض) له بدرنه نیولی تراحد خندق خیبر فتح مکه حنین طایف او تبوك پوری دحق او باطل په هره معرکه کښی شریك درسول اکرم (ص) دملګرتیا سعادت ورپه برخه ؤ درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دایران او روم په جنګونو کښی هنم حضرت سعید دتکړه اوسرښندونکی مجاهدپه صفت برخوال ؤحضرت سعید بن زید به په جهاد کښی درسول اکرم (ص) ترمخ اوپه لمانځه کښی به دهغه ترشا ولاړؤ دزهد اوتقوی په برکت دمستجاب الدعوات مقام ورپه برخه شوی ؤ یوځل داروی بنت اویس په نوم یوی ښځی ددروغو دعوه ورباندی وکړه حضرت سعید ښیرا وکړه چی: الهی! دغه ښځه دروغجنه ده په سترګو یی ړنده کړه اوپه کوهی کښی یی مرګ مقرر کړه.

لږ وخت وروسته ارویه ړنده شوه اوبیا دخپل کور په کوهی کښی ولویده اومړه شوه له هغه وروسته دانښیرا دخلګو دژبی وِرد شوه دغوسی په حالت کښی به یی ویل: (اعماك الله کما اعمی الارویه) داسی دی خدای ړوندکړه لکه چی ارویه یی ړنده کړه حضرت سعید بن زید (رض) دعمر په تقریبا اتیا کلنی کښی وفات شو حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) غسل ورکړ اوحضرت عبد الله بن عمر (رض) ورباندی دجنازی لمونځ اداکړ اوپه مدینه منوره کښی دفن

شو. (رضی الله عنه)

حضرت سعد بن عباده رضي الله عنه

حضرت سعدبن عباده دانصارو دخزرج قبیلی دبنوساعده پلرګنی دیوی بارسوخه کورنی غړی اوپه سید الخزرج سره یی شهرت درلود هغه وخت په اسلام مشرف شو چی کله شپږ تنه خزرجیانو حضرت اسعدبن زراره حضرت عقبه بن عامر حضرت عوف بن حارث حضرت رافع بن مالك حضرت قطبه بن عامر اوحضرت جابر بن عبدالله رضي الله عنهم دعقبی په ناؤ کښی درسول الله (ص) په لاس داسلام له بیعت نه وروسته په مدینه کښی دحق تبلیغ شروع کړی ؤ او د هغوی ددعوت په برکت په مدینه کښی یوشمیر کسان دایمان دخزانی مالکان شول بیا دبعثت په (۱۳) کال چی دمدینی دمسلمانانو پنځه اویاکسانو دعقبی په ناؤ کښی درسول کریم (ص) سره دسرښندتی بیعت وکړ پدی ډله کښی حضرت سعد بن عباده (رض) هم شامل ؤ دغه بیعت چی په تاریخ کښی ورته بیعت عقبه ثانیه وائی اګرکه په ډیر خفیه ډول ترسره سوی ؤ خو بیاهم دمشرکانو غوږته خبره ورسیدله دمدینی قافلی ته سهار په توره خړه ورغلل او ویی ویل: (ای دخزرج خلګو! مورږ خبر سوی یو چی تاسی محمد (ص) ته په بیعت کولو اوپناه ورکولو سره زمورږ جنګ ته ملاتړلی ده. دمدینی مشرکانو چی پدی بیعت باندی خبرنه ؤ قسمونه وخوړل چی داکار مورږ ندی کړی خو دهغوی له انکار سره سره اصلی خبره لوځه شوه دمکی مشرکان دقافلی په تعقیب ووتل قافله یی ونشوه نیولی مګر متاسفانه چی سعد بن عباده اومنذر بن عمرو له قافلی نه یوځه فاصله شاته پاتی سوی وه منذربن عمرو هم ترینه وتښتیده خوحضرت سعدبن عباده دظالمانو پنجوته ورغی پداسی شان سره یی مکی بوتلی چی په غاړه کښی یی پړی ورته اچولی ؤ اوهم یی دهغه دسر وریښتان نیولی وو اوپه وهلووهلو یی راکشوی پخپله دحضرت سعدبن عباده ویناده چی:

کله چی زه په مکه کښی دقریشو تر تعذیبونو اووهلو ټکولو لاندی وم ومی لیدل یوسور سپین ښکلی سړی زما خواته راروان دی (داسړی سهیل بن

عمرؤ چی دمکی له فتح نه وروسته یی اسلام راؤړ) زما په زړه کښی را وګرځیدله چی که له چا څخه دشرافتمندانه برخورد هیله کیدای شی نو هغه به همدا سړی وی خوکله چی هغه ماته رانژدی سو داسی سخته څپیړه یی پرمخ راکړه چی لمبه می له سترګو پورته شوه نوما فکر وکړ چی داخلګ ټول سخت زړی ظالمان دی پدی ترڅ کښی یوبل سړی راغی (ابو البختری بن هشام) راته یی وویل: (وروره! ترکومه وخته به همدغسی وهل ټکول خوری ایا په مکه کښی څوك نه پیژنی؟ ماورته وویل: (ولی نه حارث بن امیه اوجبیربن مطعم بن عدی پیژنم دوی دتجارتی کاروبار په لړ کښی یشرب ته ځی راځی اوماپه څو څوځله ددوی دتجارتی کاروانونو حفاظت کړیدی هغه وویل: (ددغو دووتنو نومونه واخله ووایه چی له هغوی سره دغسی ارتباط لرم).

ماهمداسی وکړل یوسړی ښارته ولاړی دکعبی په حرم کښی یی هغه دواړه ومیندل اوزما له حاله یی خبر کړل هغوی ورڅخه زمادنوم پوښتنه وکړه کله چی ورته وویل شول چی ترظلم لاندی سړی سعدبن عباده نومیږی هغوی دغوسی اوخپګان په حال کښی وویل: اوه داڅومره بدکار شویدی داسړی خو دخزرج قبیلی رئیس دی په خدای قسم څه چی وائی ریښتیا وائی ده تل مورږته پناه را کړیده اودیشرب له خلګونه یی هیڅوك ندی پری ایښی چی پرمورږ ظلم وکړی بیا وروسته په منډه منډه راغلل اوزه یی دمشرکانو له منګولو څخه وژغورلم.

رسول الله (ص) چی کله مدینی منوری ته هجرت وکړ اوانصار یی استقبال ته په ډیره مینه اوولوله ولاړ وو پدی بختورو خلګو کښی حضرت سعد بن عباده هم شامل ؤ دښو ساعده له محلی نه دنبوی مرکب دتیریدو په وخت کښی حضرت سعد بن عباده (رض) ور وړاندی شو عرض یی وکړ: یا رسول الله زماکور ستاسی دقدم ایښودلو انتظار باسی زمورږ فقیرخانی ته تشریف راوړی پیغمبر (ص) ورته دخیر اوبرکت دعا وکړه اوویی فرمایل:

زما اوښه پریږدی چیرته چی ورته امر شوی وی همالته به ودریږی) حضرت سعدبن عباده (رض) به رسول الله (ص) اودهغه مسافرو مهاجرو ملګرو ته هروخت په کافی اندازه خواړه لیږل اوداکار دهغه دکورنی له امتیازاتو څخه

ؤ دهغه پلار نیکه په جود اوسخا سره مشهورؤ دهغه دکورنی عادت ؤ چی هره ورځ به یی یوسړی ته وظیفه ورکوله اوهغه به دلاری پرسر اعلان کاؤ چی: هرڅوك چی غواړی غوښی غوړی اولذیذ طعامونه وخوری زموږ دیره ته دی راشی. درسول الله (ص) په وړاندی هم دحضرت سعد بن عباده (رض) خاص مقام اومنزلت ؤحافظ ابن حجر په الاصابه کښی لیکلی دی دهجرت دلمړی کال په پای کښی چی کله رسول الله (ص) دابواء غزا لپاره له مدینی څخه ووتی نوحضرت سعد بن عباده یی خپل جانشین وټاکه.

یوه ورځ رسول الله (ص) په نبوی مسجد کښی ناست ؤ صحابه کرام ﷺ وربانډی راټول وو پدی ترڅ کښی یوسړی راغی اوویی ویل: سعدبن عباده ناروغ دی دهغه کورته یی تشریف یووړی هغه ډیر سخت ناروغ ؤ ترداسی حده چی دپیغمبر (ص) په ورتګ هم خبر نشو پیغمبر (ص) دهغه ددی حالت په لیدلو ډیر غمجن شو له مبارکو سترګونه یی اوښکی وبهیدلی چی دهغه دمبارکو اوښکو په لیدلو ټولو صحابه ؤ وژړل دهغه دروغتیا لپاره یی دعا وکړه اوپه لمدو سترګو دهغه له کوره رخصت شو.

یوځل رسول اکرم (ص) دحضرت سعد بن عباده (رض) دملاقات لپاره دهغه کورته ورغی اوله خپل عادت سره سم چی له اجازی پرته دچا کورته نه داخلیدی دکورپه دروازه کښی ودریدی اوویی فرمایل: (السلام علیکم ورحمة الله) حضرت سعد (رض) دسلام جواب په دومره ټیټ اواز ورکړ چی پیغمبر (ص) وانه وریدی پیغمبر (ص) بیا وویل: (السلام علیکم ورحمة الله) هغه بیاپه ټیټ اواز جواب ورکړ، چی رسول الله (ص) وانه وریده. له دری ځله سلام اچولو نه پس پیغمبر (ص) ګومان وکړ چی سعدبن عباده (رض) داجازی په ورکولو کښی څه عذر لری نوبیرته روان شو حضرت سعدبن عباده په منډه راووتی اوعرض یی وکړ:

یا رسول الله (ص) زما مور اوپلار درڅخه ځار شه ما ستا سلام اوریده او ددی لپاره می په ټیټ اواز جواب درکاؤ چی ستا دمکرر سلام اچولو څخه مستفید شو اوسعادت راپه برخه شی.

دحضرت سعد (رض) ددی خبری په اوریدو سره پیغمبر (ص) موسکی شو اوبیا دهغه کور ته داخل شوپه کور کښی له کښیناستلو نه پس پیغمبر (ص) دعا وکړه چی (اللهم اجعل صلوتك ورحمتك على سعد) الهی په سعد باندی خپل رحمت اومهربانی نازله کړه.

داسلامی جهادونو لړی چی شروع شوه حضرت سعد بن عباده (رض) په هره غزا کښی نه یوازی عملا شریك ؤبلکی دمجاهدینو داعاشی لپاره یی له مالی انفاق څخه کاراخیست ابن سعد (رح) دحضرت عروه (رض) داوینا رانقل کړیده چی:

ماحضرت سعدبن عباده (رض) لیدلی دی چی دخپل کورپه دروازی کښی ولاړؤ ناری یی وهلی چی که دچا غوړی اویا غوښه خوښیږی هغه دی دسعدبن عباده کورته راشی اصحاب صفه ؤنه کورونه درلودل اونه دژوند وسایل چی له همدی امله دالله (ج) میلمانه ګڼل کیدل مالی قدرت لرونکو صحابۀ کرامو به یویو دوه دوه تنه له ځانه سره بیول او خواړه به یی ورکول خو حضرت سعد بن عباده (رض) به هر مانښام داتیا کسانو ډوډۍ ورلیږله.

دحضرت سعد (رض) مور حضرت عمزه بنت مسعود (رض) ته هم دصحابیت شرف په نصیب شوی ؤ او دهغی به یی له حده زیات احترام ساته کله چی هغه په پنځم هجری کال کښی وفات شوه دهغی روح ته دثواب استولو لپاره یی داوبو یولښتی جاری کړ چی نن هم په مدینه منوره کښی د: (سقایة السعد) په نوم موجوددی په اتم هجری کال کښی دحضرت ابوعبیده بن الجراح ترقیادت لاندی دری مجاهدین دسیف البحر غزاته ولاړل په سفرکښی خوراکی مواد خلاص شول دحضرت سعد زوی قیس بن سعدبن عباده پرله پسی په قرض اوښان اخیستل او دمجاهدینو لپاره یی ذبح کول په پای کښی ابوبکر صدیق (رض) اوحضرت عمر (رض) هغه له دی کارنه منع کړ دراستنیدو څخه وروسته چی هغه خپل پلارته قصه وکړه نوحضرت سعد (رض) دپیغمبر (ص) حضورته ورغی عرض یی وکړ: (دابن ابوقحافه اوابن خطاب لخوا جواب راکړه چی هغوی زما زوی بخیلی ته ولی هڅوی؟

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته پرحضرت سعدبن عباده (رض) باندی دغمونو غرونه راوغورځیدل مدینه یی پریښودله اوپه شام کښی یی استوګنه غوره کړه چی هلته په (۱۵) هجری کښی دنامعلومو کسانو لخوا شهید کړای شو اوپخپل خواږه ملګری سید المرسلین (ص) پسی پداسی حال کښی ورغی چی هغه په ژوند کښی ورځخه راضی ؤ اودده کور دهغه (ص) دتګ راتګ ځای ؤ او تل به یی دخیر او برکت دعا ورته کوله او همدا دیو ریښتونی مؤمن لپاره دسعادت معراج دی. (رضی الله عنه)

حضرت سلمه بن اکوع رضی الله عنه

حضرت سلمه بن اکوع په مرالظهران کښی داوسیدونکی قبیلی بنوقمعه دبنواسلم له پلرګنی څخه اودابو اباس په کنیت نوم سره یی شهرت درلود. له شپږم هجری کال نه مخکښی په اسلام مشرف شوی اومدینی منوری ته یی هجرت کړی ؤ دشپږم هجری کال دذی قعدی په میاشت کښی پیغمبر (ص) له خپلو یوزر اوځلورسوو صحابه وسره دعمری اداکولو په نیت له مدینی منوری نه دمکی معظمی خواته روان شو دمسلمانانو په لاره کښی دقریشو دخنډ کیدو لامله پیغمبر (ص) لاره بدله کړه اوپه حدیبیه نومی ځای کښی تم شو څنګه چی دامیاشت له څلورو حرامو میاشتو څخه وه اومسلمانانو نه غوښتل چی جنګ واقع شی نویی دخبرواترو لپاره دسفیرانو لیږلو په لړ کښی دوروستی ځل لپاره حضرت عثمان بن عفان (رض) قریشو ته واستوه قریشو هغه په مکه کښی ایسار کړ اوپیغمبر (ص) ته خبرورسیده چی دښمنانوحضرت عثمان (رض) شهید کړیدی رسول الله (ص) ټول صحابه راغونډ کړل او دسر ښندتی او قربانی بیعت یی ورځخه واخیست چی په تاریخ کښی دغه بیعت ته بیعت رضوان وائی داله دی کبله چی الله (ج) دوحی په ژبه دغو بیعت کوونکو ته دخپلی رضاء اعلان وکړ ویی فرمایل: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونك تحت الشجرة) یعنی حقیقت دادی چی الله (ج) دهغو مؤمنانو څخه راضی شو چی کله یی ترونی لاندی له تاسره بیعت کاوه.

حضرت سلمه بن اکوع هم پدغو بیعت کوونکو کښی شامل ؤ بلکی هغه

دری ځله دپیغمبر (ص) په لاس کښی دبیعت لاس کیښود په صحیح مسلم کښی راغلی دی چی حضرت سلمه (رض) دخپلی قبیلی په شمول په حدیبیه کښی درسول اکرم (ص) په لاس دمرګ بیعت وکړ لږ شیبه وروسته چی دپیغمبر (ص) سترګی پرهغه ولګیدی ویی فرمایل: ای ابن اکوع: ته بیعت نکوی؟

عرض یی وکړ: یارسول الله: ماخو بیعت وکړ ویی فرمایل: (بیابیعت وکړه) حضرت سلمه سمدلاسه پاځیده بیایی دپیغمبر (ص) په لاس بیعت وکړ رسول الله (ص) دخپل لطف اومهربانی له مخی هغه ته یوجنګی سپر ورکړ لږ وروسته چی دپیغمبر (ص) سترګی وربانډی ولګیدی ویی فرمایل: (سلمه! بیعت نکوی؟ عرض یی وکړ: یارسول الله! مور اوپلامی درنه ځار شه ماخو دوه ځله بیعت وکړ پیغمبر (ص) وفرمایل: خیردی دریم ځل بیعت وکړه حضرت سلمه پاځیده اودریم ځل یی هم دبیعت شرف اوسعادت وګټی پدی وخت کښی چی پیغمبر (ص) وکتل له سلمه (رض) سره هغه سپر نشته چی ده ورکړی ؤ نویی پوښتنه وکړه: (سلمه! هغه سپر دی څه کړ؟ عرض یی کړ: یارسول الله زما له تره سره هیڅ وسله نه وه سپرمی هغه ته ورکړ پیغمبر (ص) موسکی شو ویی فرمایل: (سلمه! ستا مثال دهغه سړی په څیردی چی هغه دعا کړی وه چی: خدایه! ماته داسی دوست راکړه چی زما له خپله ځانه هم رابانډی ګران وی.

وروسته بیادحضرت عثمان (رض) دشهادت خبردروغ ثابت سو اوددواړو خواؤ په موافقه دحدیبیی تاریخی صلح مینځ ته راغله اورسول الله (ص) له خپلو څوارلس سوه تنه ملګرو سره بیرته دمدینی خواته روان سو دسفر په ترڅ کښی چی کله وربانډی لومړی شپه راغله نودیوه غره په لمن کښی دیره سول اوله دی امله چی دمعاهدی له لاسلیك کیدونه وروسته دکافرو دغدر اوخیانت یودوه پیښی مینځ ته راغلی وی اواعتماد وربانډی نسو کیدلای اودا ویره وه چی احتمال لری دناخبری په حالت کښی حمله وکړی له همدی کبله پیغمبر (ص) غوښتل چی دشپی پیره وشی نوویی ویل: الله (ج) دی پر هغه چاخپل رحمت نازل کړی او مغفرت دی ورته وکړی چی نن شپه ددی غره سرته وخیژی پیره وکړی اودمشرکانو دځه اقدام په باب مورږ ته پرخپل وخت خبر راکړی

حضرت سلمه (رض) سمدلاسه پاخیدی عرض یی وکی: (یارسول الله! زه به دا خدمت سرته ورسوم. پیغمبر (ص) دهغه دسرښندنی ولوله وستایله ویی فرمایل: (هو همداته داکار وکړه حضرت سلمه (رض) خپله وسله واخیستله او په منډه دغره څوکی ته وختی ټوله شپه یی یوازی پیره وکړه کله به له لښکرنه ګردچاپیره تاویدی او کله به یی دغره له سره ددښمن حالات څارل ترڅو چی شپه په خیریت سره سبا سوه او دحضرت سلمه (رض) لمن درسول الله (ص) درحمت او مغفرت له مستجابی دعا څخه ډکه سوه.

دشپږم هجری کال په پای کښی یوه بله واقعه مینځ ته راغله چی په هغی کښی دحضرت سلمه بن اکوع (رض) بیساری میړانه دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کرښو ثبت سوه. واقعه داسی وه چی دبنوغطفان قبیلی سیمی ته نژدی په ذی قرد ځنګله کښی دپیغمبر (ص) او ښان څریدل دعیینه بن حصن فزاری په نوم داسلام یولوټمار دښمن ددارې مارانوله څلویښت کسیزی ډلی سره حمله وکړه داوښانو شپون دمشهور صحابی ابوذرغفاری زوی ذر رضی الله عنهما یی شهیدکړ اواوښان یی وتښتول.

پدی وخت کښی تصادفا حضرت سلمه (رض) اوحضرت رباح (رض) چی پرآسونو سپاره وو هلته ورغلل حضرت سلمه (رض) ددی صحنی په لیدلو له غوسی ډك سو حضرت رباح یی دخبر رسولو لپاره مدینی ته ولیږی اوپخپله په یوازی ځان له څلویښت کسیزی دارې ماری ډلی سره په جنګ سو دیوی غونډی دپاسه ولاړؤ او لاندی یی پرلوټمارانو باندی غشی اورول تردی پوری چی دښمنانو اوښان پریښودل اودتیښتی لاره یی په مخکښی ونیوله حضرت سلمه (رض) دهغوی په تعقیب مخ په وړاندی روان ؤ چی عیینه بن بدر فزاری له خپلو وسله والو سپرو سره دلوټمارانو دمرستی لپاره راغی اوحضرت سلمه (رض) ته ئی وویل چی: ته څوك یی؟ جواب یی ورکړ: ما وپیژنئ زه داکوع زوی سلمه یم په هغه خدای قسم چی دمحمد (ص) مبارك مخ ته یی عظمت وربخښلی دی له تاسی نه په هیڅ یوه کښی داقدرت نسته چی ما ونیولی شی اوپه تاسی کی یوهم داسی نسته چی که زه دهغه وژل وغواړم چی هغه ځان را

نه خلاص کړی ددوی په مینځ کښی لاهمدا خبری روانی وی چی له مدینی نه مجاهدین راورسیدل او په پای کښی رسول اکرم (ص) پخپله هم تشریف راوړ چی له یوځه برخورد نه وروسته فتح داسلام دسپاهیانو اوشکست دشیطان دملګرو په برخه سو.

دمعرکی په پای کښی رسول الله (ص) وفرمایل: زمونږ په سپرو کښی ابو قتاده ترټولو زیات تکړه دی اوپه پیاده ؤ کښی سلمه.

دذی قرد یاپه بل عبارت د (غابه) له غزا نه دری ورځی وروسته سرور کائنات (ص) له یوزر اوه سوه مجاهدینو سره چی حضرت سلمه بن اکوع هم پکښی برخوال ؤ له مدینی څخه دخیبر دیهودو دځپلو لپاره روان سو دخیبر جنګ داسلامی غزاګانو په لړ کښی خاص شهرت لری داجنګ ډیری ورځی جاری ؤ اوپدی دوران کښی ډیری نښتی له یهودو سره مینځ ته راغلی چی حضرت سلمه (رض) ددی نښتو دمیدان یوغښتلی اتل ؤ.

په صحیح بخاری کښی دخیبر دغزا په باب له حضرت سلمه (رض) نه روایت سوی یوحدیث کښی هغه وائی چی دخیبر په ورځ زما پنډی په توره زخمی سوه رسول الله (ص) ته می موضوع عرض کړه هغه دری ځله وربانډی کف شف وکی زخم می داسی جوړ سو چی بیامی هیڅکله دهغه درد احساس نکړ دهجرت په اوم کال دبنو کلاب قبیلی خلګو بغاوت وکی رسول اکرم (ص) دهغوی دځپلو لپاره دحضرت ابوبکر صدیق (رض) ترقیادت لاندی یو ټولی ولیږله چی حضرت سلمه (رض) هم پکښی ؤ.

حضرت سلمه پدی سریه کښی په پوره میړانه وجنګیده او په یوازی ځان یی اوه کورنی دجهنم کندی ته ولیږلی اوکمو خلګو چی دتیښتی لاره په مخ کښی ونیوله دهغوی ښځی یی اسیرانی ونیولی په مسند احمدبن حنبل کښی راغلی دی چی دثقیف اوهوازن (یعنی دحنین) دغزا په وخت کښی پراوښ سپور یوسړی دمسلمانانو لښکرته راغی اوپه ډوډی کښی له مسلمانانو سره شریك سو پدی وخت کښی هغه دمسلمانانو دلښکر دحالاتو معلومولو لپاره په غلا غلا سترګی غړولی کله چی بیرته روان سو دهغه په جاسوسی باندی

دمسلمانانو اشتباه پیدا سوه حضرت سلمه (رض) دبریښناپه څیرپه چتکی سره په وروسته پسی یی ورغی هغه یی په لاره کښی لاندی کړدهغه داوښ ترځیری یی ونیوی چوك یی کړ بیایی دتوری په یو ګوزار سره دهغه سر غوڅ کړ او مال او متاع یی ترینه واخیستی پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: (دا جاسوس چا وژلی دی؟ صحابه ؤ وویل: سلمه، ویی فرمایل: دهغه ټول مال اومتاع دسلمه ده.

حضرت سلمه بن اکوع اسلمی (رض) په شپاړسو غزاګانو اوسراياؤ کښی برخه اخیستی وه چی له دغی جملی نه دذی قرد، خیبر، ذات الرقاع، دمکی فتح، طائف او تبوك هغه غزاګانی دی چی درسول الله (ص) سره یی پکښی ملګرتیا کړیده.

هغه په جهادی خدمتونو سربیره علمی خدمتونه هم سرته رسولی دی اوله هغه څخه (۷۷) حدیثونه روایت سویدی دحضرت عثمان (رض) له شهادت نه وروسته له مدینی نه ربذه نومی ځنګل ته ولاړی دخپل وفات نه ترلږ ورځی مخکښی وخت پوری همالته اوسیدی خوپه پای کښی چی کله مدینی ته راستون سو نوڅو ورځی وروسته په مدینه کښی وفات اوله خپل خدای (ج) سره وصل سو. (رضی الله عنه)

حضرت سالم مولی ابی حذیفه رضی الله عنه

حضرت سالم بن معقل ایرانی الاصل ؤ دحضرت شبیته بنت یعار دغلامی په قید کښی یثرب ته تللی ؤ هغی چی ازاد کړ نو بیا دمکی دمشر عقبه بن ربیعه زوی حضرت ابی حذیفه په زوی والی ونیوی او دهغه په کور کښی یې دنسبی زوی په څیر ژوند کاؤ.

دمکی پرجهل ځپلی چاپیریال باندی چی کله داسلام دلمر څرك ولګیدی پدی وخت کښی حضرت سالم (رض) نوی دځوانی منګ ته رسیدلی ؤ ډیرو بدبختو کسانو داسلام له رڼانه په تیاره کښی ژوند کولو ته ترجیح ورکړه خو دکمو خلګو چی داقبال ستوری ځلیدلی ؤ هغوی په ډیره مینه داسلام دعوت قبول کړ اوهغه لار یی په مخ کښی ونیوله چی په دنیا کښی دشرف اوسعادت منزل ته اوپه اخرت کښی دجنت منزل ته رسیدلی وه حضرت سالم بن معقل او

دهغه سرپرست ابی حذیفه بن عتبه دواړه دبعثت په لومړیو ختونو کښی دحق له کاروان سره ملګری سول اودکفر اوجهل له تړمی نه داسلام رڼا ته راووتل او دسابقون الاولون دمبارکی ډلی غړیتوب ورپه برخه سو حضرت ابو عبدالله سالم مولی ابی حذیفه به هم په مکی او هم په مدنی ژوندانه کښی له نبوی شمعی څخه دپتنګ په څیر تاویدی همدا لامل ؤ چی په اسلام پوهنه کښی دتبحر درجی ته رسیدلی ؤ او دخپل علمی فضل او کمال او دقرآن دحفظ او حسن قرائت په برکت دټولو صحابه ؤ اوحتی دسرور کائنات (ص) خاصه پاملرنه وراوښتی وه.

یوه ورځ چی لا دستر احکام نه وه نازل سوی رسول اکرم (ص) په کور کښی تشریف درلود اوام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) دڅه ضرورت لپاره دباندی وتلی وه کله چی له څه ځنډ نه وروسته یی کورته تشریف راوړی نورسول الله (ص) پوښتنه وکړه: عائشی ولی دی ځنډ وکی؟ ام المؤمنین عرض وکړ: یارسول الله! مور پلارمی درنه ځارشه کورته راروانه وم چی په لار کښی می دیوقاری دتلاوت اواز ترغوږ سودومره جذاب اوزړه راکشونکی اوازؤ چی ځای پرځای ورته ودریدم اومحو سوم.

رسول الله (ص) بیاپوښتنه وکړه چی: قاری دی په څه حال کښی پریښودی؟ ام المؤمنین عرض وکی. یارسول الله زماترراتګه پوری هغه په تلاوت مصروف ؤ، پیغمبر (ص) ددی خبری په اوریدو سره سمدلاسه پاڅیدی مبارك څادر یی پراوږو واچوی اودباندی ووتی ویی لیدل چی په ریشتیاسره خلګ ددغه قاری دقرائت اوریدوته پداسی مینه ولاړ دی چی تابه ویل دبی هوښی حالت ور باندی راغلی دی، ددی صحنی په لیدلو سره درحمة للعلمین په مبارکه څیره کښی له ډیره خوښی نه ځلا پیداسوه اوویی فرمایل: (الحمد لله الذی جعل فی امتی مثلك) ټوله ثنا اوستاینه دهغه الله لپاره ده چی زما په امت کښی یی ستا په څیر سړی پیدا کړیدی.

داعظیم المرتبه انسان چی سرور کائنات (ص) دهغه په موجودیت باندی دډیری خوښی لامله درب العلمین شکر ادا کړ حضرت ابو عبدالله سالم مولی

ابی حذیفه (رض) ؤ رسول الله (ص) به خپلو اصحابوته توصیه کوله چی قرآن له څلورو کسانو څخه زده کړی: له عبدالله بن مسعود، سالم مولی ابی حذیفه، ابی بن کعب اومعاذ بن جبل څخه.

دقرآن کریم پدی څلورو مشهورو قاریانو کښی حضرت سالم ته دا امتیاز په برخه ؤچی دی سره له دی چی مورنی ژبه یی عربی نه بلکی فارسی وه خوالله (ج) دقرآن پوهنی داسی خزانه ورپه برخه کړی وه چی پخپله رسول الله (ص) خلګو ته امروکی چی قرآن له سالم مولی ابی حذیفه څخه زده کړی. دریښتونی ایمان اوله الله (ج) اورسول (ص) او قرآن سره دمینی برکت ؤ چی دمکی دلوی اوسرکښ رئیس زوی حضرت ابوحذیفه به تل دیوداسی سړی په دوستی او موالات باندی فخر کوی اودخپل ورور ولیدبن عتبه لور فاطمه یی هغه ته په نکاح ورکړه چی دغلامی په قید کښی له خپل پلرنی وطن څخه رابیل سوی او دبیکسی اوبیوسی ژوند یی تیروی.

هغه که دحسب اونسب اودمال اودولت په لحاظ معتبر نه ؤ خوداعتبار او لوړتیا هغه خزانه ورسره وه چی الله (ج) فرمائی: ان اکرمکم عند الله اتقاکم. (دالله په نزد په تاسی کښی ډیر عزتمند هغه څوك دی چی په تاسی کښی زیات متقی وی). یا داچی رسول الله (ص) فرمائی: لافضل لعربی علی عجمی الا بالتقوی). (هیڅ یوعرب پرعجم باندی فضیلت نلری مګر په تقوی سره) مخکښی له دی چی سرور کائنات (ص) له مکی نه هجرت وکړی حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رض) په قبا کښی دلومړیو مهاجرینو لپاره دلمانځه امامت کوی، اوپیغمبر (ص) چی له هجرت نه وروسته کله له قباء نه مدینی ته تشریف یووړی نوحضرت سالم (رض) دقباء په مسجد کښی دامامت وظیفه سرته رسوله په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی ډیرځله لویانو صحابه کرامو لکه حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت عثمان ذو النورین (رض) حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) اونورو جلیل القدرو صحابه ؤ په حضرت سالم (رض) پسی دلمانځه اقتداء کړیده. دمهاجرینو اوانصارو ترمینځ دورورولی دترون په سلسله کښی

رسول الله (ص) دحضرت سالم (رض) اوحضرت معاذبن ماعض انصاری (رض) ترمینځ دمواخات عقد کړی ؤ، حضرت معاذ (رض) به تل دایثار په توده ولوله هغه ته دپیسو اوژوندنیو ضروریاتو پیشکش کوی خوهغه چی دزهد اوتقوی اومعنوی پانګی مالك ؤ هیڅکله یی حضرت معاذ ته څه تکلیف ورنکړ، څه چی به یی دلاس په تنهاکو ګټل هغه به یی هم دخدای په لار کښی لګول او پخپله به یی د بیوزلی ژوند تیروی.

پادشاهی می ترخرقی لاندی اطلس دي پټ ددرست جهان پادشاه ظاهر ګدایم

حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رض) نه یوازی دعلم او فضیلت داسمان ستوری ؤبلکی دجهاد دمیدان یواتل سپاهی هم ؤ په بدر، احد،احزاب او نورو سترو غزاګانو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ اودحق اوباطل ترمینځ په هره معرکه کښی یی داسلام دسرلوړی او دشیطان دقوت ماتولو لپاره توره راپورته کړیده.

دمکی له فتحی نه وروسته رسول الله (ص) شاوخوا قبیلوته هیئتونه ولیږل اوهغوی ته یی داخبر هم ورکړ چی داهیئتونه ددعوت په خاطر درغلی دی نه دجګړی لپاره دیو هیئت مشر حضرت خالد بن ولید (رض) ؤ او حضرت سالم مولی ابی حذیفه (رض) ورسره ملګری ؤ حضرت خالد له زور نه کار واخیستی اوتوره یی استعمال کړه اوحضرت سالم (رض) دهغه پدی کارسره ډیر خپه سو او ورته یی وویل: خالده! ته دخطا مرتکب سوی اودا خبره یی په مکرر ډول ورته کوله حضرت خالد (رض) به کله چوپ سو اوکله به یی له خپل اقدام څخه دفاع کوله خوحضرت سالم (رض) پدی خاطر چی په مسئولیت کښی ورسره شریك ؤ له حق ویلو څخه ساکت نسوکله چی هیئت بیرته راستون سو اورسول الله (ص) له پیښی څخه خبر سو نو یی دخپګان په حالت کښی پوښتنه وکړه (آیا هیچا دخالد پراقدام باندی انتقاد ونکړ؟ صحابه ؤعرض وکی: (ولی نه، یارسول الله سالم ورباندی انتقاد وکړ اوډیره زیاته مناقشه یی ورسره وکړه) ددی جواب په اوریدلو درسول الله (ص) غوسه سړه سوه.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته چی کله حضرت ابوبکرصدیق (رض)

ته دمسلمانانو دخلافت دروندمسئولیت ورپه غاړه سو نودعربو په ګوټ ګوټ کښی دارتداد فتنه راپورته سوه، امیر المؤمنین ابوبکر صدیق (رض) دمرتدانو پرضد جهاد شروع کړ اوداسی سختی جګړی مینځ ته راغلی چی دځینوتاریخ لیکونکو دوینا له مخی داسی سختی جګړی هیڅکله نه وی لیدل سوی په تیره بیا پدی لړکښی دیمامی جګړه چی دشیطان صفته انسان مسیلمه کذاب ترقوماندی لاندی څلویښت زره کسیز مجهز لښکر داسلامی لښکر پر خلاف دجنګ میدان ته راوتلی ؤپدی خونړی جګړه کښی دمهاجرینو بیرغ دحضرت سالم مولی ابی حذیفه په لاس کښی ؤ دکافرانو په صفونو کښی وړاندی ننووتی اودخپلی توری حق یی په میړانه ادا کوی داړیر سخت حالت ؤ دمسلمانانو په صفونوکښی پراګندګی پیداسوه خوحضرت سالم شعار ورکوی چی که زه دمسلمانانو دعلمبرداری حق ادا نکړم، زه به دقرآن په حافظانو کښی ډیر بدسړی یم ددی شعار ترڅنګ به یی ددی مبارك ایت زمزمه کوله چی (وکاین من نبی قاتل معه ربیون کثیر، فما وهنوا لما اصابهم فی سبیل الله وما ضعفوا وما استکانوا والله یحب الصابرین).

ترجمة: یعنی ډیر داسی پیغمبران تیر سویدی چی دهغو په څنګ کښی ډیر زیات خدای پالونکی جنګیدلی دی چی نه دخدای په لاره کښی مصیبتونو دهغوی په ارادی کښی سستی راوستلی سوه، نه یی بدنی کمزوری محسوسه کړه اونه یی ددښمن په وړاندی سرونه ټیټ کړل، الله دصابرانو مل دی.

په پای کښی مرتدانو لومړی دهغه لاسونه په توره غوڅ کړل اوبیایی نور بدن ټوټه ټوټه کړ خوهغه دځنکدن په سلګیو کښی پوښتنه وکړه: دابو حذیفه څه حال دی؟ جواب یی ورکړ: هغه شهید سو حضرت حذیفه وفرمایل: موږ دواړه په یوه قبر کښی دفن کړی اوبیا وروسته پداسی حال کښی له خدای سره وصل سو چی دخوښی موسکا یی پر شونډو خپره وه.

حضرت سالم مولی ابی حذیفه هغه ستر شخصیت ؤ چی حضرت عمر فاروق (رض) دژوند په وروستیو شیبو کښی وفرمایل که سالم ژوندی وای نو مابه دمسلمانانو قیادت له ځانه وروسته هغه ته سپارلی ؤ. (رضی الله عنه)

حضرت سهيل بن عمرو رضي الله عنه

حضرت سهيل بن عمرو دقريشو دستری قبيلی له بانفوذه مشرانو څخه يو تن ؤ دتقرير اوخطابت په ميدان کښی يی ساری نه درلود اوورسره دشعری ذوق اوسليقی خاوند هم ؤ لکه څنګه چی دحق ددعوت پيل کيدو په لومړيو وختونو کښی ابولهب، ابو جهل، ابوسفيان، عقبه بن ابی معيط عتبه بن ربيعه اوشيبه بن ربيعه اواميه بن خلف اونورو دسرور کائنات (ص) پرضد ددښمنی محاذ ونيوی اوخپل ټول طاقت يی په کار اچوه چی څوك دحق بلنی ته لبيك ونه وايی اودحق له کاروان سره ملګرتيا ونکړی همدغه رازسهيل بن عمرو هم له حق سره ددښمنی محاذ ګرم ساتلی ؤ او پخپلو تقريرونو اووياؤ اوله ولولی نه په ډکو اشعاروسره به يی خلګ داسلام دښمنی لوری ته هڅول خوددښمنانو ددی ټولو هلوځلو سره سره داسی ورځ نه وه چی دحق دشمعی دپتنګانو په شمير کښی زياتوالی رانشی اودمکی کورونوته ددی رڼا وړانګی داخلی نشی، که پلار به په جهالت کښی پاتی ؤ، زوی به يی داسلام پيروی غوره کړی وه او که زوی به کافر پاتی ؤ پلار به يی دحق دعوت منلی ؤ.

داسلام پرضد دسهيل بن عمرو له سرسختانه دښمنی سره سره دهغه دوه زامن ابوجندل (رض) اوعبد الله (رض) اودوی لونۍ سهيله اوام کلثوم دخپلو ميړونو ابوحذيفه اوابوسيره په شمول دحق ددعوت په لومړيو وختونو کښی په اسلام مشرف سوی اودمؤمنانو دهغی لومړنی ډلی په صف کښی يی ځای درلود چی خپل هرڅه يی دخدای په لاره کښی داؤ کړی وه سهيل بن عمرو دخپلو زامنو په اسلام راوړلو له حده زيات خپه ؤ دواړه يی په ځنځيرونو کښی تړلی اوبنديان کړی وه عبدالله بن سهيل خو يووخت فرصت ترلاسه کړ، له بندنه يی ځان خوشی کړ اودحبشی په دويم هجرت کښی له مهاجرينو سره چی شمير يی دسلوتنوپه خواوشا کښی ؤملګری سوحبشی ته ولاړی مګر ابوجندل (رض) ان دحديبيی ترزمانی پوری دسهيل بن عمرودظلم په ګرمه بټی کښی وريتيدی دبدر په غزا کښی چی دنبوی هجرت په دويم کال کښی مينځ ته راغله او يوی خواته دری سوه ديارلس تنه حقپرستان اوبلی خواته دخدای (ج) ددښمنانو زر

کسیز مجهز لښکر ؤ سهیل بن عمرو دمشرکانو دپوځ یوعسکر ؤ اوپه ډیره جذبه اوولوله دمسلمانانو پرضد جنګیدی دمالك الملك ذات په خاصه مرسته پدی جګړه کښی دحق پلویانو ته فتح اودحق دښمنانوته شکست په برخه سو اویاتنه یی دمجاهدینو په لاس ووژل سول اواویا تنه نوریی اسیران ونیول سول چی سهیل بن عمرو هم ددی اسیرانو له جملی څخه ؤ کله چی هغه دسرور کائنات (ص) حضورته وړاندی کړای سو نودهغه په لیدلو حضرت عمر فاروق (رض) عرض وکی: (یا رسول الله! که اجازه وی، زه به دسهیل دوه مخکینی غاښونه وباسم ترڅو چی بیا داسلام اومسلمانانو پرضد جذاب تقریرونه ونکړای شی، ددې جذابی ژبی مسلمانانو ته سخت زیان رسولی دی) رحمة للعلمین (ص) وفرمایل: پریږده عمره! دبیانیی ورکولو کم استعداد چی الله (ج) سهیل ته ورکړیدی کیدای شی یوه ورځ تاسی ته ددی ګټه ورسیږی او وربانډی خوشحاله شی.

بیا وروسته پیغمبر (ص) دفدیی په بدل کښی هغه خوشی کړ دهجرت په (۶) کال رسول الله (ص) له یوزر اوڅلور سوه تنه صحابه ؤکرامو سره دعمری ادا کولو لپاره له مدینی نه دمکی مکرمی خواته روان سو، قریش چی خبرسول دمسلمانانو دمخنیوی لپاره یی ترتیبات ونیول، پیغمبر (ص) په حدیبیه نومی ځای کښی دیره سو قریشو ته یی پیغام ولیږی پی مور دجنګ لپاره نه بلکی صرف دعمری اداکولو لپاره راغلی یو مګر قریشو داخبره ونه منله اوخپل استازی عروه بن مسعودثقفی یی دپیغمبر (ص) حضورته ولیږی چی مسلمانان باید بیرته مدینی ته ستانه شی، عروه بن مسعودله مذاکری نه وروسته قریشو ته دستنیدو په وخت کښی وویل ای قریشو! زه دکسری، قیصر اونجاشی درباروونو ته ورغلی یم خو قسم په خدای (ج) چی ماهیڅ کم باچا داسی ندی لیدلی چی دهغه رعیت دومره احترام ورته وکړی لکه څومره چی دمحمد (ص) ملګری هغه ته احترام کوی، نور نوستاسی خوښه.

په پای کښی قریشو سهیل بن عمرو دصلحی له پیشنهاد سره دپیغمبر (ص) حضورته ولیږی چی پیغمبر (ص) هم داخبره ومنله اودصلحی دموادو په

لیکلو یی امر وکی په هغو کښی یوه ماده داوه چی که له مسلمانانو څخه څوك قریشو ته ورشی بیرته به نه ورکول کیږی مګرکه له قریشو نه څوك مسلمانانو ته ورشی بیر ته به یی ورکوی، دصلحی سند لانه ؤ بشپړ سوی چی دهمدی سهیل زوی داسلام په تور دکلونو کلونو بندی ابوجندل (رض) پداسی حال کښی حدیبی ته راورسیدی چی له لاسونو اوپښو څخه یی وینی څڅیدلی او اوس یی هم په لاسونوکښی هتکړی اوپه پښو کښی زولنی پرتی وی، فریادیی وکی (ای زما مسلمانو وروڼو! وګوری زما پلار داسلام راوړلو په جرم کښی زه پدغه بده ورځ کښی ساتلی یم، ایاتاسی به ماته له دغه حالت نه نجات راکړی؟

مسلمانانو دهغه دحالت په لیدلو هیاهوی جوړکړ چی ابوجندل (رض) باید خوشی کړای شی خو پیغمبر (ص) دصلحی دلوظنامی درعایت په اساس او د سهیل بن عمرو دټینګار په خاطر ابو جندل (رض) بیرته ورکړ خودعا یی وکړه چی الله (ج) دی ابو جندل ته دخلاصون لاره برابره کړی همغه ؤ چی ابوجندل په لاره کښی ځان خوشی کړ اودمدینی پرځای دساحل خواته ولاړی دهجرت په (۸) کال رسول الله (ص) له لس زره کسیز اسلامی لښکرسره فاتحانه مکی ته داخل سو، داسلام سرسختو دښمنانو داسلام دعظمت په وړاندی سر کښته کړ، سهیل بن عمرو خپل زوی ابوجندل (رض) راوغوښت ویی ویل: (زویه! ولاړ شه دمحمد (ص) په وړاندی زما شفاعت وکړه چی ماته به بخښنه وکړی) ابو جندل (رض) ومنل اومخامخ درسول الله (ص) حضورته ورغی اوعرض یی وکی: یارسول الله! زما پلار ته امان ورکړه). پیغمبر (ص) دابو جندل (رض) دقربانیو په نظر کښی نیولو سره دهغه پیشنهاد ومنی اوویی فرمایل: سهیل دخدای ﷻ په امان کښی دی، هیڅ مسلمان به هغه ته ضرر نه رسوی.

سهیل بې حده زیات خوشاله سو اوبیاځه موده وروسته په اسلام مشرف سو اودامام بخاری اوحاکم دوینا له مخی دحنین په غزا کښی چی دمکی له فتحی نه وروسته پیښه سوه عملا برخه وال ؤ.

داسلام له راوړلو نه وروسته دحضرت سهیل بن عمرو (رض) په ژوند کښی بشپړ بدلون او انقلاب راغی شپه په قیام اوورځ به یی په صیام تیریدله

خپل مال به یی په خلاص لاس دخدای (ج) په لاره کښی اودخدای (ج) ددین دسرلوړی په خاطر لګوی علامه ابن اثیر (رح) په اسد الغابه کښی لیکلی دی چی دقریشو په مشرانو کښی وروستنی مؤمن حضرت سهیل بن عمرو ؤ خوتر ټولو زیات یی لمونځونه کول، روژی یی نیولی، خیراتونه یی ورکول اوغوره عملونه یی سرته رسول له ډیر ریاضت نه یی بدن وچ سوی ؤ اورنګ یی تك ژیړ ؤ دخپلو تیرو عملونو په یادولو به یی شپه ورځ ژړل په تیره بیاکله به یی چی قرآن اوریده بی اختیاره به یی له سترګونه داوښکو چینی بهیدلی هغه سهیل چی یووخت یی دمسلمانانو پرضد توره راپورته کړی وه بیایی داسلام ددښمنانو پرضد دفولادو دغره په څیر دریځ نیولی ؤ چی دارتداد دفتنی په وخت کښی دهغه کارنامی دخاصی یادونی وړ دی درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته چی کله په عربو کښی دارتداد فتنه مینځ ته راغله نو داسلام لومړی خلیفه حضرت ابوبکر صدیق (رض) ددغی تباه کوونکی فتنی داور وژلو لپاره په کلکه جهاد شروع کړ اوخلګوته به یی ویل: (من کان یعبدمحمدا قد مات ومن کان یعبد الله فان الله حی لایموت)

ترجمة: یعنی که چا دمحمد (ص) عبادت کوی هغه خو وفات سو اوکه چا دالله (ج) عبادت کوی الله (ج) تل ترتله ژوندی دی نه مری.

حضرت سهیل بن عمرو (رض) کټ مټ دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دریځ چی په مدینه کښی یی غوره کړی ؤ هلته په مکه کښی ونیوی یوه ورځ یی یوه لویه غونډه جوړه کړه خلګوته یی په خطاب کښی وویل: (زما وروڼو! تاسی اوریدلی دی چی الله (ج) زمونږ بادار اومولی محمد رسول الله (ص) خپل لوری ته غوښتی دی اوله دی فانی دنیانه یی رحلت کړیدی چی یوه ورځ نه یوه ورځ به همداسی کیدل خوزه ګورم چی په تاسی کښی دځینو کسانو څیرو تغیر کړیدی دا ولی؟ محمد (ص) خو ستاسی معبود نه ؤ ستاسی معبود هغه الله (ج) دی چی هغه حی اوقیوم دی. دمحمد (ص) دوفات څخه دامطلب ندی چی ګوندی اسلام ختم سو په خدای (ج) قسم دی چی اسلام به تل ترتله باقی وی ترڅو پوری چی په دی دنیا کښی دلمر اوسپوږمی ړنا موجوده وی همدغسی

به داسلام دنور وړانګی هم خپریږی. واورئ! هرڅوك چی له اسلام نه داوښتلو هڅه وکړی زمادی په خدای (ج) قسم وی چی زه به دهغه سرله تنی څخه جدا کړم ټولو جواب ورکړ: (ای زمونږ سرداره! مونږ به تل په اسلام باندی ثابت قدم یو هیڅ یودښمن ته به پخپل صف کښی ځای ورنکړو اودحق په لاره کښی به له هیڅ ډول قربانی څخه دریغ ونکړو.

پدی ترتیب درسول الله (ص) هغه پیشګوئی ریشتیا سوه چی (یوه ورځ به دسهیل بن عمرو دفصیح خطابت استعداد داسلام په درد وخوری او د مسلمانانو دخوښی باعث به وګرځی.

حضرت سهیل بن عمرو (رض) دشام په ټولو جګړو کښی دجهاد دمیدان یو سرښندونکی سپاهی ؤ ترڅو چی دحافظ ابن عبدالبر دویناله مخی دیرموك په جګړه کښی شهیدسو یا داچی دعلامه ابن سعد اوحافظ ابن حجر عسقلاتی دویناله مخی په (۱۸) هجری کال کښی دعمواس په وبا ناروغی سره پداسی حال کښی وفات سو چی دجهادپه میدان کښی ولاړ ؤ اوویل یی: (ما له رسول الله (ص) څخه اوریدلی دی چی دالله (ج) په لاره کښی لږوخت دریدل دټول عمر له نیکو عملونو څخه غوره دی نوزه به دمرګ تروختـه جهاد ته دوام ورکم او بیرته به مکی ته ولاړ نشم). (رضی الله عنه)

حضرت شرحبیل بن حسنه رضی الله عنه

حضرت شرحبیل بن حسنه دجمهور سیرت پوهانو دویناله مخی کندی الاصل ؤ دهغه پلار عبدالله بن عمرو بن مطاع په هغه وخت کښی وفات سوی ؤ چی دی وړوکی ماشوم ؤ حسنه رضی الله عنها دمکی له یوسړی سفیان بن معمر سره نکاح وکړه اوحضرت شرحبیل یی له ځانه سره مکی ته راوړی او همالته یی دائمی استوګنه غوره کړه داپیښه له نبوی بعثت نه تقریبا پنځه ویشت کاله دمخه وه څنګه چی خلګو دهغه پلارنه ؤلیدلی نوځکه خو دمور په نوم (شرحبیل بن حسنه) باندی مشهور سو دتوحید دلمر دراختو په لومړی زمانه کښی یی دسرور عالم (ص) په لاس دایمان اوسرښندنی بیعت وکی نه یوازی شرحبیل بلکی دهغه پلندر سفیان بن معمر مورحسنه اخیافی ورونو جابربن

سفیان اوجناده بن سفیان هم دپتنګانو په څیر دحق دشمعی طواف شروع کړ اوښکاره خبره ده چی هغه وخت یوازی هغوکسانو دحق له کاروان سره ملګرتیا کولای سوه چی الله (ج) دالله رسول اودالله کتاب ورته له خپله ځانه دخپلو اولادونو اوددنیا له ټولو مادی ښیګنو څخه ډیر محبوب اوګران وه داداسی دور نه ؤ چی داسلام ترزرینی چپنی لاندی دعیشونو په کرسی کښی، خوندور خواړه وخوری او پرنرمو اوګرمو بسترو باندی دنازخوبونه وکړی بلکی داسلام اعلان داور بټی اودمصیبتونو څپانده سمندر ته وردانګل ؤ داهغه وخت ؤ چی لارسول الله (ص) ته د: فاصدع بما تؤمر، اسمانی فرمان نه ؤ رسیدلی یعنی دحق په ښکاره تبلیغ باندی مامور سوی نه ؤ کله چی دبعثت په څلورم کال پیغمبر (ص) په دارارقم کښی دیره ونیوله او په څرګند تبلیغ یی لاس پوری کړ دمشرکانو دلاسه دحق پرمینانو باندی دوحشیانه ظلمونو لړی شروع سوه چی پدغو مظلومانو کښی شرحبیل بن حسنه هم شامل ؤ.

دغو وحشیانه ظلمونو نه یوازی دهغه په ایمان کښی تزلزل رانه وستلی سو بلکی دحق په لاره کښی دتعذیبونو څخه یی خونداخیست اودامتحان په بټی کښی په سوځیدو سره یی عقیده دفولادو په شان لا پسی سوچه کیدله دغو مصیبتونو ترهغه وخته دوام درلود چی پیغمبر (ص) حبشی ته دهجرت کولو اجازه وکړه چی بیا حضرت شرحبیل اودهغه مسلمانی کورنی مکه پریښودله اودخدای (ج) درضا لپاره یی دپردیسی لاره په مخ کښی ونیوله او پرله پسی دیارلس کلونه یی په پردیس وطن کښی تیر کړل دنبوی هجرت په شپږم کال دخیبردتاریخی غزاپه وخت کښی دحبشی مهاجرین مدینی ته مهاجر سول چی پدی ترتیب حضرت شرحبیل بن حسنه دهغو جلیل القدرو صحابه ؤپه کتار کښی ودریدی چی دذو هجرتین لقب ورپه برخه سویدی اوپه اسلام کښی خاص امتیاز ګټل کیږی.

دعلامه ابن سعد (رح) دوینا له مخی حضرت شرحبیل په مدینه کښی دبنو زریق په کوڅه کښی استوګن سو اودنامتو صحابیه بی بی حضرت شفاء بنت عبدالله له لورسره یی واده وکی حضرت شرحبیل سربیره په دی چی دوحی

کاتب ؤ دجهاد دمیدان یوغښتلی سپاهی هم ؤ، له خیبرنه په وروسته غزاګانو کښی یی په پوره میړانه ګډون وکی په یوروایت کښی داهم راغلی دی چی درسالت په وروستی موده کښی سرور کائنات (ص) مصرته داسلامی ریاست دسفیر په وظیفه ولیږه او لا همالته ؤ چی دهجرت په (۱۱) کال دنبوی رحلت غمموونکی خبر ورته ورسیده مدینی ته چی راستون سو حضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په کرسی ناست ؤ نوسمدلاسه یی له هغه سره بیعت وکی.

کله چی په صدیقی دور کښی دارتداد دفتنی داور لمبی پورته سوی او مسلمانانو په پوره میړانه ددغه اور وژلو پرضد جهاد ته ملا وټړله نو په اسلامی لښکر کښی دحضرت شرحبیل بن حسنه (رض) ممتاز مقام ؤ دمرتدانو دری واړه طبقی چی یوی بیخی داسلام لاره پری ایښی وه، بلی دنبوت دعوه کړی وه اودریمی دزکات له ورکولو نه منع راوړی وه وځپل سوی او خلګ په پوره معنا داسلامی ریاست فرمانبردار سول.

دهجرت په (۱۳) کال چی درومی امپراطوری پر خلاف جهاد شروع شو نو دمسلمانانو دخلیفه لخوا دلښکر لپاره څلور قوماندانان وټاکل سول چی دزیات شمیر روایاتو له مخی ابو عبیده بن جراح دحمص دقوماندان په صفت، یزید بن ابوسفیان دبلقاء او دمشق، عمرو بن العاص دفلسطین او حضرت شرحبیل بن حسنه رض داردن دقوماندان په صفت وټاکل سول چی په نوموړو سیمو کښی دځلورو واړو اسلامی نامتوقوماندانانو فتوحات اوجنګی میړانی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کرښو ثبت سویدی دغه قوماندانان که څه هم دبیلا بیلو سیمو لپاره دمجاهدینو دقوماندانانو په توګه مقرر سوی وه خو ددی ترڅنګ ورته دمسلمانانو دامیر لخوا دافرمان صادر سوی ؤ چی که په هر محاذ کښی جنګ شدت ومومی دبل محاذ مجاهدین به دخپل قوماندان تر قیادت لاندی دمرستی لپاره ورځی اوپه ګډه سره به ددښمن زور ماتوی لکه چی یوځل دحضرت ابوعبیده اوحضرت خالد دمکتوب په اساس حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) له بصری څخه اجنادین ته له خپل لښکر سره ورغی دهغه له فتح نه وروسته یی په متحدډول پردمشق باندی یرغل وکی اوورپسی

داردن نوری سیمی لکه بیسان، محل، اذرعات، عمان، جرش یوه په بلی پسی دمجاهدینو په لاس فتح اوحضرت شرحبیل دهغه هیواد دامیر په توګه دچارو واکی په لاس کښی ونیولی علامه شبلی (رض) په الفاروق کښی دیرموك دجګړی دحالاتو دبیانولو په ترڅ کښی لیکلی دی کله چی رومی جنرال ابن قناطیر یوه ورځ پرمیسره باندی قوی حمله وکړه اودهغه ځای اوسیدونکو قبیلو همت بایلی، دنورو حضرت قباث بن اشیم، سعید بن زید، یزید بن ابی سفیان او عمرو بن العاص په ملګرتیا حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) ډیر سخت مقاومت وکی او پداسی حال کښی چی له ځلورو خواوو محاصره ؤ دا مبارك ایت یی لوسته: (ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم واموالهم بان لهم الجنة یقاتلون فی سبیل الله فیقتلون)

ترجمة: یعنی الله دجنت په بدل کښی دمؤمنانو سرونه اومالونه پیرلی دی، دوی دالله (ج) په لار کښی جنګیږی، وژنی اووژل کیږی، او ورسره یی نعری وهلی: څوك دی چی له الله (ج) سره بیع او شرا وکړی؟

دا اواز چی دهرچا کورته ورسیدی په ډیره بیړه دهغه شاوخوا ته راټول سول تردی پوری چی لښکر منظم سو اوپه پوره شدت سره یی پر دښمن حمله وکړه چی په نتیجه کښی ددښمن پوځ په شا وتنبیده.

لنډه داچی درومی ستری امپراطوری پرخلاف اوږدو جنګونو کښی دنورو اسلامی سپه سالارانو دباتوری ترڅنګ دحضرت شرحبیل بن حسنه دمیړانی باب په تاریخ کښی ډیر روښانه ځلیږی ددوی دمیړانی په برکت رومیانو ماتی وخوړله له اویا زرونه زیات کسان یی دجنګ په میدان کښی ووژل سول او هرقل له انطاکیی نه قسطنطینیی ته په تیښته مجبور سو چی دتګ په وخت کښی یی ناری وهلی: (الوداع ای دشام ځمکی) دحضرت شرحبیل بن حسنه (رض) دژوند بابونه، په اسلام کښی سبقت، دحق په لاره کښی مصیبتونه زغمل، له جهاد سره زیاته مینه اودخدای (ج) په عبادت شپی ویښی تیرول تشیکلوی. پداسی سختو شرائطو کښی یی ایمان راؤړ چی هغه وخت دیو خدای نوم اخیستل دمشرکانو په وړاندی نه بخښل کیدونکی جرم ؤ دوه ځله

یی دخدای (ج) درضا لپاره هجرت وکی لومړی حبشی اوبیا مدینی ته په باقی عمرکښی یی فی سبیل الله جهاد ورځنی عمل ؤ دشپی عابد اودورځی مجاهد ؤ، ډیری زیاتی روژی به یی نیولی اوتل به دخدای (ج) په ذکر مشغول ؤ په پای کښی په (۱۸) هجری کښی د (۶۳) کلونو په عمر په شام کښی دخپری سوی وبا ناروغی په اثر وفات اودحق په لاره کښی دهغه جهاد، صبر او استقامت داسلامی امت دبچیانو لپاره دلاری مثال پاتی سو. (رضی الله عنه)

* * *

حضرت صهیب رومی رضی الله عنه

رسول اکرم (ص) خپل یو خوارِه ملګری ته چی په پیغمبر(ص) پسی مدینی ته دروانیدو په وخت کښی داسلام دښمنانو ایسار کړ، نه یی پریښودی چی مدینی ته ولاړ شی اوهغه خپل ټول مالونه دهجرت په بدل کښی فدیه کړل او ځان یی خلاص کړ دملاقات په لومړیو شیبو کښی وفرمایل: (ابو یحیٰی تا ډیر ګټور تجارت وکی، تاډیر ګټور تجارت وکی) له دی وینا سره جوخت بیا دوحی دا الفاظ دسرور عالم (ص) په مبارکه ژبه جاری سول چی: (ومن الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات الله، والله رؤف بالعباد).

ترجمة: له خلګو نه ځینی کسان داسی دی چی خپل ځانونه دالله درضا لپاره پلوری اوالله (ج) پرخپلو بندګانو باندی زیات مهر بان دی.

دادلوړ مقام خاوند چی دخدای (ج) په دربار کښی دهغه دقربانی قبلیدل په اسماتی وحی سره تائید اوسرور کائنات (ص) دهغه دی کارته ګټور تجارت ووایه څوك ؤ؟

داغوره بنده حضرت صهیب بن سنان رومی (رض) ؤ چی اصلی وطن یی عراق، بیا ډیره موده یی په روم کښی تیره کړی وه اوپه پای کښی دبنوکلب قبیلی سوداګرو له ظالمو رومیانو څخه په بیع واخیست اومکی ته یی راؤست دحاکم په مستدرك کښی راغلی دی چی ابن جدعان هغه په بیعه واخیست او ازاد یی کړ.

حضرت صهیب (رض) یوزیارکښ اوهنرمند سړی ؤ، کله چی مکی معظمی ته راغلی ؤ بیخی بیوزلی او فقیر ؤ خو په لږ موده کښی دکاروبار له لاری دډیر مال اودولت خاوند سو په همدی زمانه کښی دحق دبلنی اواز دهغه غوږته ورسیدی دار ارقم ته ولاړی او په اسلام مشرف سو رسول کریم (ص) به ویل: (صهیب دروم لومړنی میوه ده) حضرت صهیب بن سنان، حضرت بلال بن رباح، حضرت عماربن یاسر، حضرت عامر بن فهیره اوابو فکیهه دیوصف خلګ او په سابقون الاولون کښی شامل وو.

دحضرت صهیب (رض) دایمان راوړلو زمانه هغه سخته اوله مصیبتونو ډکه زمانه وه چی داسلام دښمنانو دحق دشمعی پرپتنګانو باندی ځمکه سره کړی وه، په تیره بیا داسی پردیسان چی دقومی حمایت نه محروم اوظالمانو دغلامی کړی په غاړه کښی وراچولی وی لکه حضرت صهیب (رض) هغوی ته خو اصلا دانسان په نظرنه کتل کیدل دمؤمنانو په ردیف کښی دلمبر په حساب حضرت صهیب (رض) یودیرشم سړی ؤ چی دکفر اوشرك له تیارو څخه دایمان نور اورناته راووت ځینو کسانو په پټه اسلام قبول کړی ؤ مګر دظالمانو دظلم له ویری څخه یی خپل اسلام نه سو اعلانولی خوحضرت صهیب (رض) دیو ساعت لپاره هم خپله عقیده پټه ونه ساتله، دمشرکانو په وړاندی یی اسلام څرګند کړ او هغوی ورباندی دظلم بی پایه لړی شروع کړه. مدینی منوری ته دهجرت اجازه چی وسوه ځینی صحابه کرام ولاړل خو حضرت صهیب (رض) بیا هم په مکه مکرمه کښی پاتی سوکله چی پخپله رسول اکرم (ص) هم مهاجر سو نو بیا دحضرت صهیب ترقدمونو لاندی اور سو دنبوی هجرت لاڅو ورځی نه وی تیری سوی چی دسفر لپاره یی ځان تیار کړ.

مشرکان چی کله دهغه دهجرت له تصمیم نه خبر سول هغه یی له څلورو خواؤ څخه محاصره کړ اوورته یی وویل: (مورږ تانه پریږدو چی له دی ځایه ولاړ شی حضرت صهیب (رض) په لیندی کښی غشی کیښود ویی ویل: (ای دمکی خلګو! تاسی ته معلومه ده چی زما داغشی اولیندی به دربانډی چلیږی او چی غشی ختم شی بیابه دتوری چلولو واروی ترهغه به درسره وجنګیږم ترڅو می

چی ساپه بدن کښی وی، که خپله سلامتی غواړی زما لاره خوشی کړی اوخپلو کورونو ته ستانه شئ مشرکانو وویل: صهیبه! ته چی کله مکی ته راغلی وی څه دی نه درلودل خواوس له مال او شتمنی سره روان یی، دامال زمونږ دی، ته یی پریږده اوبیا چی هری خواته ځی ولاړ شه) حضرت صهیب (رض) ټول مال پریښودی او تش لاس پخپل محبوب پسی روان سو.

مدینی ته پداسی حال کښی ورسیدی چی لا رسول الله (ص) په قباء کښی تشریف درلود او دخپلو خوږو ملګروپه مینځ کښی ناست ؤ خرماوی یی خوړلی، صهیب (رض) دسفر سختیو وهلی، جامی یی ګردجنی او یوه ستړګه یی هم خوږیدله په مجلس کښی کښیناست اودخرماؤ په خوړلو یی شروع وکړه رسول الله (ص) وفرمایل: سبحان الله ستړګه دی پرسیدلی ده اوپدی حال کښی خرماوی خوری؟ صهیب (رض) عرض وکی: (یارسول الله! زه خرماوی دبلی روغی ستړګی لپاره خورم رسول الله (ص) دهغه پدی خبره دومره وخندل چی مبارك غاښونه یی وځلیدل.

پدی وخت کښی حضرت صهیب (رض) عرض وکی: یارسول الله! مور او پلارمی درنه ځار شه، تاسی راغلاست، زما پروا مو ونکړه، زه په مکه کښی یوازی پاتی سوم، مشرکانو ډیرظلم راباندی وکی په پای کښی می خپل ټول مال ورکړ او ځان می ورځخه خلاص کړ همدا هغه وخت ؤ چی رسول الله (ص) ورته وفرمایل: (ابو یحیٰی! تا ګټور تجارت وکی، ابو یحیٰی! تا ګټور تجارت وکی. کله چی دجهاد لړی پیل سوه نوحضرت صهیب رومی (رض) له بدرنه نیولی ترتبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی دپیغمبر (ص) دملګرتیا سعادت ترلاسه کړ په غشو ویشتلو او تورزنی کښی دومره پټ هم ؤ چی کله به دیو کافر سره په مقابله کی یوځای سو نو حضرت صهیب (رض) به دتوری څوکه دهغه په ستړګه کښی ښخوله اورا پرځوی به یی.

دخدای (ج) په لاره کښی دهغه دقربانی دګرمی جذبی او داخلاص ثبوت دصحیح مسلم په هغه رانقل کړی حدیث سره کیدای شی چی یوځل رسول الله (ص) وفرمایل: (صهیب دومره غوره انسان دی چی که دخدای (ج) ویره ورسره

نه وای هم ګناه به یی نه وای کړی) حضرت صهیب (رض) دټولو غوره اخلاقو لکه حقپالنه، دسختیو زغمل، صبر اواستقامت، زهد اوتقوی، حلم او تواضع، میلمه پالنی اوغریب نوازی لرونکی ؤ خوځومره یی چی دخدای (ص) په لار کښی دجهاد سره مینه وه اوورته هوسیدی له بل عمل سر یی پدی تناسب مینه نه وه هغه به دسپین ږیرتوب په حالاتو کښی خپلو همنشینانو ته دجهاد کارنامی اورولی او تشویقول به یی.

یوځل حضرت عمر فاروق (رض) هغه ته وویل: صهیبه ته ماته ډیرګران یی خوستا دری خبری می نه خوښیږی: (یوه داچی ته دعربیت دعوه کوی او په ژبه کښی دی عجمی رنګ غالب دی بله داچی خپل مال بیدریغه مصرفوی او دریمه داچی خپل کنیت نوم دی دیوپیغمبر په نامه باندی ایښی دی پداسی حال کښی چی ته دیحیٰی په نوم زوی هم نلری.

جواب یی ورکړ: امیر المؤمنین! زه په ریشتیا سره عرب یم خو په روم کښی می وخت ډیر تیر کړیدی زما ژبه دهغوی له ژبی نه اغیزمنه سویده، مال له دی امله زیات مصرفوم چی پیغمبر (ص) فرمایلی دی: په تاسی کښی غوره سړی هغه دی چی خلګو ته ډوډۍ ورکړی او دسلام جواب ووایی پاتی سوه دریمه خبره داکار ماندی کړی، دا نوم راباندی رسول الله (ص) ایښی دی. دحق دشمعی دغه پتنګ په دنیا کښی داسلام دغوښتنو سره سم ژوند تیر کړ او په پای کښی داویا کالو په عمر د (۳۸) هجری کال دشوال په میاشت کښی وفات او په جنة البقیع کښی دفن کړای سو. (رضی الله عنه)

حضرت ضرار بن ازور اسدی رضی الله عنه

حضرت ضراربن مالك ازور دخیبر ترځنګ میشته عربی مشهوری قبیلی بنواسد ته منسوب او پخپله قبیله کښی عزتمند او شتمن سړی ؤ، په ټوله سیمه کښی دهغه دتورزنی اومیړانی نوم ؤ یووخت دهغه غوږ ته داسلام دمبارك دین دمینځ ته راتګ اوازه ورسیدله خودهغه اقبال په درانه خوب بیده ؤ داسلام دپیروی پځای یی ترهغه وخته انتظار ته ترجیح ورکړه چی وګوری ددغه دین اینده څه کیږی بیا کله یی چی واوریدل دحق دعلمبردارانو په لاس

دعربو مرکز مکه معظمه فتح سویده نوزړه یی په عین الیقین سره شاهدی ورکړه چی اسلام حق دین دی بی له دی چی کم مبلغ او معلم ورشی او داسلام خواته دعوت ورکړی اسلام یی ومانه اودهغه ترمشری لاندی یوه ډله چی طلیحه بن خویلد او وابصه بن معبد غوندی نامتوخلګ پکښی شامل وو دنهم هجری کال په لومړنیو وختونو کښی دبیعت پخاطر دسرور کونین (ص) حضور ته ورغلل او په لوړه لهجه یی عرض وکی: (یارسول الله! مورږ دښو اسد قبیلی خلګ یو بی له دی چی ته مورږ ته کم بلونکی راولیږی مورږ پخپله اسلام قبول کړیدی اواوس دبیعت پخاطر له ډیر لیری ځای نه ستا حضورته راغلی یو. الله (ج) دهغوی دغه لهجه چی پاسلونه اواحسان ورځخه معلومیده خوښه نکړه او دوحی په ژبه یی خپل پیغمبر ته وفرمایل: (یمنون علیك ان اسلموا قل لا تمنوا علی اسلامکم بل الله یمن علیکم ان هداکم للایمان).

ترجمة: ای پیغمبره! داخلګ پرتا باندی احسان اچوی چی مورږ اسلام راوړیدی، ورته ووایه پرما باندی دخپل اسلام راوړلو احسان مه اچوی بلکی الله پرتاسی احسان کړیدی چی تاسی ته یی دایمان هدایت درپه برخه کړیدی) په دې وخت کښی حضرت ضرار وړاندی سو او پدی مفهوم یی شعر ووایه:

ماشراب خوری ترك کړه اودشرابو پیالی می ماتی کړی اودهغه ذات خوا ته راوګرځیدم چی ډیر لوړدی اودهغه دعظمت پای نسته مخکښی زما قوت له مسلمانانو سره په جنګ کښی مصرفیده خواوس ماخپل مال اوخپلوان ای زما ربه دتل لپاره ستا په لاره کښی پلورلی دی.

رسول الله (ص) ددی شعر په اوریدلو مسکی سو اوویی فرمایل: (ستا تجارت تاوان ندی کړی). په ریشتیا سره چی حضرت ضرار (رض) خپل ټول مال دخدای (ج) په لارکښی ولګوی اوپخپله مسکین پاته سو اودبیوزلو مسلمانانو په صف کښی یی ځای ونیوی.

څه وخت وروسته رسول اکرم (ص) هغه ته امروکی چی ولاړشی اودښو صید اوښو هذیل قبیلوته داسلام تبلیغ وکړی، ضراربن ازور ترهغه پوری دحق دتبلیغ فریضه ادا کوله چی سرور عالم (ص) له دی فانی دنیانه رحلت وکړ او

بیا وروسته مدینی منوری ته راستون سو.

دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت ددور له شروع کیدو سره سم په ټولو عربو کښی دارتداد دفتنی اوربل سو او صدیق اکبر (رض) ددغی فتنی پرضد جهاد شروع کړ، چی پدی کښی. مشهوره تاریخی جګړه دمسیلمة الکذاب پرضد دیمامی جګړه وه، حضرت ضرار (رض) دسیف الله خالدبن ولید (رض) ترقیادت لاندی ددی جګړی دمیدان یواتل سپاهی ؤ چی دخدای (ج) ددښمنانو لخوا ډیر سخت ټپی سو مګر دژوند مهلت یی باقی ؤ الله (ج) دهغه زخم جوړکړ او هغه دخدای (ج) په لار کښی مسلحانه جهاد ته ادامه ورکړه.

کله چی دشام جګړه مینځ ته راغله، دمجاهدینو په صف کښی نه یوازی حضرت ضرار (رض) بلکی دهغه مجاهده خورخوله بنت ازور هم شامله وه. حضرت ضرار (رض) به کله دجنګ زغره واغوستله اوکله به بربنډ بدن پراس سپور انقلابی اشعار به یی ویل او دخدای (ج) پردښمنانو به یی پداسی زړه ورتوب اومیړانه حملی کولی چی درومیانو په مینځ کښی په (پیری) سره مشهور سوی ؤ او چی له ده سره به مخامخ سول ویل به یی: هغه دی پیری راغی، هغه دی پیری راغی تښتی، زیاترو مغازی لیکونکو لیکلی دی چی حضرت ضرار دخپل زړه ورتوب لامله دعربو دیو زر توریالیو سره برابر ګډل کیدی.

په (۱۳) هجری کال کښی چی کله اسلامی لښکر دمشق محاصری کړی نو رومیانو دمحاصری ماتولو لپاره دهرقل دمشهور جنرال وردان ترقیادت لاندی دولس زره عسکر ددمشق خواته ولیږل.

حضرت خالدبن ولید (رض) ددی لښکر دمخنیوی لپاره حضرت ضرار (رض) له پنځه سوه کسانو سره ولیږه چی دغه پنځه سوه کسیز ټولی ددولس زره کسیز مجهز لښکر په مقابل کښی په پوره میړانه وجنګیده مګر په پای کښی ددښمن عسکرو حضرت ضرار (رض) محاصره کړ اوژوندی یی ونیوی حضرت خالد چی خبرسو ډیر زیات خپه سو، سمدلاسه یی دمجاهدینو لښکر دجنګ میدان ته وخوځوه دلښکر په مخ کښی پرسره آس باندی سپور داسی یو

څوك روان ؤ چې نقاب يې پرمخ پروت ؤ دجګړې په وخت کښې نقاب والا مجاهد ترټولو وړاندې ددښمن په لیکو کښې پداسې شان روان ؤ چې وار په وار يې هم بې شميره زخمونه وخوړل خو يوقدم هم پشا ونه تمبيده، حضرت خالد وربانده ږغ وکې: (اې دخداى (ج) دلارې مجاهده! تا په ريشتيا سره سرښندنه اومیړانه وکړه دخداى (ج) درسول په حضور کښې به سرلوړې اوسې خو ستاله شان سره مخ پټول نه ښايي، مخ لوڅ کړه چې ودې پيژنو چې ته څوك يې؟ جواب يې وکې: (اې اميره زه دضرار بن ازور خور خوله بنت ازور يم، زه ډيره غمګينه يم چې ورورمې بندې دې، ماقسم کړيدې چې يابه خپل ورور له دښمنانو څخه ازاد کړم اويابه له ژوند نه لاس په سر شم.

حضرت خالد وفرمايل: دخداى (ج) رحمت دې وې دربانده په کم قوم کښې چې تاغوندې لونې موجودې وې دښمن وربانده نشې برلاس کيداى لورې! ته ډاډه اوسه، که ضرار ژوندې وې انشاء الله چې زه به يې ازاد کړم اوکه شهيد سوې وې، هغه دتل لپاره ژوندې دې او موږهم دهغه پرلاره تللو ته ملا تړلې ده.

له دې وينانه وروسته اسلامې لښکرچې حضرت خوله بنت ازورهم پکښې وه پر دښمنانو سخته حمله وکړه، خوله (رض) په دې وخت کښې پدې مفهوم شعر وايه: اې زما يکه نازولې ورورې! اې زما دمور زويه! تا زما ژوند تريخ کړيدې، تاپرما خوب حرام کړيدې، چيرې يې چې نه دې زه وينم اونه دې زما قوم اوقبيله وينې په جنګ کښې يوه ډله رومې عسکر بنديان ونيول سول، حضرت خالد له هغوى نه پوښتنه وکړه چې زمونږ يوملګرې چې په شاتورې اس باندې به بربنډ سپريدې او جنګيدې به تاسې نيولې دې، هغه مو څه کړ؟

جواب يې ورکړ: زمونږ قوماندان هغه هرقل ته وليږې ترڅو ورته وښيې چې مونږ له پيريانو سره په جنګ بوخت يو حضرت خالد (رض) رافع بن عميره له سل تنه سپرو سره وليږې چې ورشې او ضرار راخوشې کړې حضرت خوله هم ورسره ملګرې سوه، په ډيره چټکې دحمص خواته روان سول، په لاره کښې يې وليدل چې سل تنه دښمن عسکر چاپيردې په مينځ کښې يې حضرت ضرار بن

ازور پراس دپاسه تړلی دی او هغه له ځانه سره پدی مفهوم اشعار وایی:

(ای قاصده! ورشه زما قوم اوزما خور خوله خبره کړه چی زه بندی یم، لاسونه اوپښی می تړل سویدی، شاوخواته می رومی کافر عسکر په زغرو کښی پټ روان دی، زه نه دبیرته تلو وس لرم اونه څوك راسره مرسته کولای شی. زما زړګیه له غمه وچوه، زما سترګو زما پرمخ داوښکو لښتی جاری کړی کاشکی زما قوم اوزما خور خوله راسره وای چی ماخپل تعهد پوره کړی وای. خوله ددی اشعارو په اوریدلو بی اختیاره چیغه کړه: (دادی وروره زه راغلم) مجاهدینو دالله اکبر نعری پورته کړی پررومیانو باندی یی حمله وکړه اوهغوی یی تارومار کړل اوحضرت ضراریی ازاد کړ بیا وروسته یی دحضرت خالد (رض) حضورته بوتلی چی هغه له حده زیات خوښ سو.

ددمشق له نیولو نه وروسته داجنادین جګړه مینځ ته راغله جګړه داسی سخته سوه چی نژدی وه ځینی مسلمانان میدان پریږدی پدی وخت کښی حضرت عکرمه (رض) ناری کړی: څوك زما په لاس باندی دمرګ بیعت کوی؟ څلور سوه مجاهدین چی ضرار (رض) هم پکښی ؤ: وړاندی سول اودمرګ بیعت یی وکی، دوی چی له خدای (ج) سره کم تعهد وکی هغه یی ریښتونی کړ اوددی مبارك ایت مصداق سول چی: (من المؤمنین رجال صدقوا ماعاهدوا الله علیه فمنهم من قضی نحبه ومنهم من ینتظر وما بدلوا تبدیلاً).

ترجمة: له مؤمنانو څخه سته داسی کسان چی له الله (ج) سره خپل تعهد یی ترسره کی. ځینو خپل نذر پوره کی اوځینی نور دوخت دراتلو انتظار باسی او پخپل هوډ کښی یی هیڅ تبدیلی رانه وستله. پدی ترتیب حضرت ضراربن ازور اسدی (رض) دیو میړنی مجاهد په صفت ژوند وکی اودشهید په جامه کښی له دی فانی دنیانه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت طلحة الخیر رضی الله عنه

یوه ورځ رسول اکرم (ص) دخپلو خوږو ملګرو په مینځ کښی ناست ؤچی یو اطرافی سړی راغی عرض یی وکی یارسول الله: دقرآن کریم دغه ایت دچا په باب نازل سویدی چی: (من المؤ منین رجال صدقوا ما عاهدوا الله علیه فمنهم

من قضى نحبه ومنهم من ينتظر وما بدلوا تبديلا).

ترجمة: له مؤمنانو څخه ځينى داسى شخصيتونه دى چى لـه الله ﷻ سره خپل کړى تعهد يى پوره کړ اوځينى نور دنذر پـوره کولـو دوخت انتظـار باسى اوپخپله تګلاره کښى يى هيڅ تبديلى نده راوستى. رسول الله (ص) داعرابى پوښتنى ته هيڅ جواب ورنکړ، هغه خپله پوښتنه بيا تکرار کړه خوپيغمبر (ص) بياهم جواب ورنکړ پدى وخت کښى يو ښکلى ميانه قد سړى نبوى مجلس تـه راغى رسول کريم عليـه افضل التحيـة والتسليم سمدلاسه پوښتونکى تـه مـخ واړاوه اوويى فرمايل: ددغه ايت مصداق دغـه سړى دى) دغـه لـه الله (ج) سره پخپل تعهدکښى وفادار شخصيت حضرت طلحه بن عبيد الله ؤ (رض).

سيدنا طلحه بن عبيدالله يو جليل القدر صحابى اوله هغـو لـسو تنـو څخـه يو ؤ چى په دنيا کښى دجنت زيرى ورکړ سوى ؤ درسول اکرم (ص) له بعثت نه تقريبا پنځه لس کاله مخکښى دقريشو دښو تيم په کورنى کښى زيږيـدلى ؤ او لاپه ماشومتوب کښى يى تجارتى کاروبار کوى دحق دعوت ته دلومړنيو لبيك ويونکو په ډله کښى دى، هغه پخپله دخپل اسلام راوړلو قصه کوى وايى:

زه دبعثت په لومړنى زمانه کښى دتجارت لپاره شـام تـه تللى وم هلتـه مـى يو راهب وليدى چى له خلګو نه يى پوښتنه کولـه چـى: ايـا پـدى ورځـو کـى لـه مکى نه څوك راغلى دى؟ ما جواب ورکړ: هو! زه لـه مکـى نـه راغلـى يـم راهـب پوښتنه وکړه ايا احمد پيغمبر مبعوث سوى؟ مـا وويـل: احمـد څوك دى؟ ويـى ويل: احمد بـن عبدالله بـن عبـد المطلب همـدا دهغـه دپيغمبـر کيـدو وخـت دى همغه په دنيا کښى وروستى پيغمبردى، ته بيرته ولاړشه سمدستى له هغه سره بيعت وکړه.

زه له شام نه بيرته مکى ته راستون سوم له خلګو نه مى پوښتنه وکړه: زمـا دغياب په ورځو کښى خو څه نوى پيښه نده سوى؟ جواب يى راکړ: محمـدبن عبدالله دنبوت دعوه کړيده اوابن ابى قحافه يعنـى ابـوبکر صـديق (رض) دهغـه پيروى غوره کړيده، زه ددى خبرى له اوريدونه وروسته ابوبکر صديق (رض) ته ورغلم اوپوښتنه مـى ترينـه وکړه: ايـا تاپـه ريشتيا دمحمـد (ص) پيـروى غـوره

کړیده؟ جواب یی راکړ: هو! دحق په لوری دعوت ورکوی، ته هم دغه دعوت قبول کړه پدی وخت کښی ما ورته هغه خبره واورولە چی په شام کښی می له راهب نه اوریدلی وه هغه ډیر زیات خوشاله سو بیایی له ځانه سره درسول اکرم (ص) حضورته بوتلم او په اسلام مشرف سوم دسیرت لیکونکو اومحدثینو له بیلا بیلو روایتونو څخه ثابتیږی چی له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت طلحه (رض) دمکی دکافرانو دسخت ظلم اوستم مورد وګرځیدی امام بخاری دمسعود بن خراش داوینا نقل کړیده چی موږ دصفا او مروه ترمینځ ګرځیدو راګرځیدو ومولیدل چی څه کسان یوزلمی راکشوی اویوه ښځه ورپسی په غوسه روانه ده او بدی ردی ورته وائی پوښتنه می وکړه: داڅه پیښه ده اودا ښځه څوك ده چی بدی ردی وائی؟

جواب یی راکړ: دازلمی طلحه بن عبیدالله دی له خپل پلرنی دین نه اوښتی دی اودا ښځه دهغه مور صعبه بنت حضرمی ده چی خپل زوی ته په غوسه ده حضرت طلحه (رض) که هرڅومره داسلام ددښمنانو لخوا تعذیب او وځورول سو خودهغه په تصمیم اواراده کښی دیو وریښته په اندازه بدلون رانغی بالاخره کافرانو دهغه له تعذیبولو نه لاس واخیست او هغه خپل تجارتی کاروبار ته ادامه ورکړه.

دهجرت دورچی راغی نوله خپلی مور صعبه بنت حضرمی سره چی وروسته په ایمان مشرفه سوی وه مدینی منوری ته یی هجرت وکی دبدر په جګړه کښی پدی خاطر شریك نسو چی رسول اکرم (ص) داطلاعاتو راټولولو لپاره دشام خواته لیږلی ؤ خو کله چی د هجرت په دریم کال داحد تاریخی غزا مینځ ته راغله حضرت طلحه (رض) په ډیره میړانه وجنګیدی دسرور کائنات (ص) په حفاظت اوحمایت کښی یی دقربانی داسی صحنه تمثیل کړه چی داحد دعظیمی معرکی قهرمان وشمیرل سو په هغه سخت ساعت کښی چی سرور عالم (ص) ددښمنانو په مینځ کښی محاصره، غاښ مبارك یی شهید او بدن یی زخمی ؤ حضرت طلحه (رض) دهغو فدائیانو له جملی څخه ؤ چی درسالت له روښانه شمعی نه دپتنګ په څیر تاویده له اویاؤ نه زیات زخمونه یی وخوړل

ټول بدن یی په وینو رنګ ؤ خوهیځ یی خپل ځانته پام نه ؤ اوپدی مفهوم یی په لوړ اواز اشعار ویل: مورږ غالبیدونکی اوقدرت لرونکی محافظین یو، مورږ له خپل مبارك پیغمبر نه ددښمنانو په ضد دفاع کوو، په جنګونو کښی مشرکان داسی ورنه شړو لکه چی نجات میندونکی برلاسی سړی ترڼ سوی چاغ اوښ وهی.

یومشرك حضرت پیغمبر (ص) ته ورنژدی سو په هغه باندی یی توره پورته کړه حضرت طلحه (رض) په ډیره بیړه خپل لاس دکافر دتوری ګوزار ته سپر کړ چی دلاس ګوتی یی غوڅی سوی دصحیح البخاری په کتاب المغازی کښی دقس بن ابو حازم روایت دی وائی: (رایت ید طلحة شلاء وقی بها النبی (ص) یوم احد)

ترجمة: مادطلحه لاس ولیدی چی شل سوی ؤ هغه پدی لاس سره داحد په ورځ دنبی (ص) حفاظت کړی ؤ ټولو صحابه ؤ به دحضرت طلحه (رض) ددغی میړانی ستاینه کوله ترداسی حده چی حضرت ابوبکر صدیق (رض) به ویل: (داحد ورځ داحد ورځ نه وه، که ریشتیا می پوښتی دطلحه ورځ وه عمر فاروق (رض) چی به کله حضرت طلحه (رض) ته خطاب کوی نو ورته ویل به یی: ای طلحه ای داحد خاونده.

حضرت طلحه (رض) له احد نه وروسته په نورو ټولو غزاګانو کښی هم برخوال ؤ اودحق اوباطل په هره معرکه کښی یی دمړانی او فداکاری نه هیریدونکی کارنامی ترسره کړیدی په لسم هجری کال دحجة الوداع په سفر کښی هم دسرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته که څه هم دحضرت طلحه (رض) په زړه باندی دخپل پیشوا او محبوب په جدائی کښی دغم لوڅړی خپری وی خو په پرله پسی ډول یی ددریو واړو راشده خلفاؤ ابوبکرصدیق (رض) عمر فاروق (رض) اوحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښی دقیادت دسوری دمهم غړی په صفت وظیفه اجرا کړه خو کله چی داسلام دځلورم خلیفه حضرت علی کرم الله وجهه په دور کښی دجمل جګړه مینځ ته راغله حضرت طلحه (رض)

دمروان بن الحکم دغشی په ګوزار دشهادت جام وڅښنه حضرت طلحه (رض) دډیری زیاتی شتمنی خاوند ؤخو دجود اوسخاوت داسی پیکرؤ چی حضرت قبیصه (رض) بن جابر وائی: زه له حضرت طلحه (رض) سره ډیره موده اوسیدلی یم او ما له هغه نه زیات هیڅوك داسی ندی لیدلی چی خپل مال له غوښتنی پرته په دومره زیاته اندازه انفاق اوخیرات کړی رسول اکرم (ص) پخپله مبارکه ژبه هغه ته دری لقبونه ورکړی وو: طلحة الخیر، طلحة الفیاض اوطلحة الجود. دهغه زوی موسی وائی رسول کریم (ص) زما پلارته داحد په غزا کښی دطلحة الخیر دتبوك په غزا کښی دطلحة الفیاض اودحنین په غزا کښی دطلحة الجود لقب ورکړی ؤ.

کله چی شهید شو علی مرتضی (رض) دهغه دجسد ترڅنګ ودریدی، د هغه مخ مبارك یی له ګردونو څخه پاك کړ اوویی ویل: ابومحمده پرما باندی دادډیره سخته تمامیږی چی داسمان ترستورو لاندی تاپه خاورو، دوړو کښی سپیره ووینم کاشکی زه له دغی پیښی نه شل ورځی دمخه مړ وای، پدی وینا سره دامیر المؤمنین اودهغه دملګرو له سترګو نه اوښکی راتوی سوی اوډیر یی وژړل (رضی الله عنه)

حضرت طفیل بن عمرو رضی الله عنه

حضرت طفیل بن عمرو دعربو ددوس قبیلی چی دیمن په یوه غرنی سیمه کښی میشته وه په یوه شتمنه اوعزتمنه کورنی کښی زیږیدلی اوروزل سوی ؤ اوالله تعالی (ج) ورته دشعر اوادب لویه پانګه وربخښلی وه. دشعر اوادب په مسابقو کښی به تل لومړی درجه ورپه برخه کیدله او له همدی امله به یی کله نا کله دعکاظ په موسمی میلو کښی هم ګډون کوی او مکی ته به تل راتلی.

رسول الله (ص) چی کله د بعثت په څلورم کال د الهی فرمان: (فاصدع بما تؤمر واعرض عن المشرکین) (هغه څه چی درته امر کیږی په ښکاره څرګنده یی بیانوه اوله مشرکانو څخه بی پروا اوسه) په اساس دحق څرګند دعوت شروع کړ نومشرکانو نه یوازی پخپله دهغه دعوت ونه مانه بلکی دبیګانه ؤ خلګوپه مخ کښی به هم خنډ کیدل ترڅو چی دتوحید بلنی ته غوږ ونه نیسی، کم خلګ

به چې له اطرافو نه مکی ته راتلل دهغو مخی ته به ورتلل او ورته ویل به یی چې په مورِ کښی یو سړی پیدا سویدی چې پلرنی دین یی پری ایښی، نوی او نااشنا خبری کوی، دخلګو په مینځ کښی تفرقه اچوی، په وینا کښی یی دسحر غوندی اثردی، پام کوی چې دهغه خبرو ته غوږ ونه نیسئ په همدی وختونو کښی یوه ورځ دمکی مشرکانو واوریدل چې طفیل بن عمرو مکی ته راروان دی هغه له دی مخکښی هم مکی ته تل راتلی خو دائل دهغه دراتګ خبر دوی په سخت تشویش کښی واچول ځکه چې دوی پیژندی چې هغه دخپلی قبیلی رئیس اوزړه راکشونکی شاعردی، که چیری دمحمدی دعوت ږغ یی غوږته ورسیږی اوایمان راوړی نو بیابه دهغه شاعری اوقومی رسوخ داسلام په خدمت کښی شی او دابه ددوی لپاره چې په هیڅ شان نه غواړی داسلام دعوت خپورشی ډیرسخت دردِسر وی نو دهغه استقبال ته ورغلل، میلمستیا یی ورته تیاره کړه دخوښی اوساعت تیری وسایل یی ورته برابر کړل او بیایی ورته وویل چې: (پام کوه له محمد (ص) سره ونه ګوری، دهغه وینا دسحر غوندی اثرلری، دزوی او پلار، دوه ورونو اوښځی او میړه ترمینځه بیلتون راولی، دهغه خبری اوریدل به تاا وستا قبیله په غم اخته کړی).

حضرت طفیل بن عمرو دوسی وائی چې: (په خدای (ج) قسم دی چې مشرکانو دومره ټینګار وکی چې ماوپتېیله چې زه به نه له رسول الله (ص) سره ملاقات وکړم اونه به یی خبره واورم، کله به چې سهار کعبی ته ورتلم نو په غوږونو کښی به می مالوچ (پنبه) ایښوده چې که په ناڅاپی ډول له هغه سره زما لیدنه وشی چې غوږ ته می دهغه خبره ونه رسیږی خوله دی سره سره چې یوه ورځ کعبی ته ورغلم ومی لیده چې رسول الله (ص) په لمانځه ولاړدی زه دهغه ترڅنګ ودریدم اوخدای (ج) غوښتی وه چه دهغه له خولی نه څه واورم، ډیر خوږ کلام می واوریده اوله ځانه سره می وویل: والله چې زه خو یوادیب او شاعریم، دښو اوبدو تمیز کولای شم، څه پیښه ده چې دده وینا نه اورم، زه باید ارومرو دده کلام ته غوږ ونیسم که ښه ؤ وبه یی منم اوکه ښه نه ؤ پری به یی ږدم انتظار می وایستی ترڅو چې هغه کورته ولاړی، زه هم ورپسی روان

سوم اوکورته یی ورغلم، پوښتنه مې وکړه: ای وروره ستا قوم ماته داسې او داسې خبرې کړیدې اوزه یې ستاپه هکله دومره بیرولی یم چې په غوږونوکښې مې مالوچ (پنبه) ایښې دې ترڅوچې ستاخبرې وانه ورم خوبیامې هم واوریدلی ډیر ښه کلام مې واوریدې ته اوس مهربانې وکړه ماته خپل دعوت واوروه رسول الله (ص) ماته دقرآن ایتونه ولوستل او داسلام بلنه یې راته واورولە، زماپه خدای (ج) قسم دې چې له دینه ښه کلام مې په ټول عمر کښې نه ؤ اوریدلی اونه مې دهغه له لارې نه بله ښه لاره لیدلی وه نو سمدلاسه مې اسلام راوړی اودشهادت کلمه مې وویله اوبیامې عرض وکې: یارسول الله! زه پخپل قوم کښې نفوذ اورسوخ لرم، خلګ زما خبره منې ماته اجازه راکړه چې زه ولاړ شم، هغوی اسلام ته راوبولم اوماته دعا وکړه چې خدای (ج) ددعوت دوظیفې داسانی لپاره ماته کمه نښانه راکړی رسول الله (ص) هغه ته دعاوکړه چې (اللهم اجعل له ایة). (ای خدایه! ده ته څه نښانه ورکړه).

حضرت طفیل بن عمرو دؤسې چې له اوږده سفرنه وروسته په کمه ورځ خپلې سیمې ته نژدې سو نو داداسې وخت ؤ چې لمر پریوتلی ؤ لاره ددوو غرونو ترمینځ تیره سوی وه اوډیره تږمې وه، پدې وخت کښې طفیل یوه حیرانوونکی صحنه ولیدله هغه داسې چې مخ یې دسپوږمۍ په څیر رڼا وکړه او شاوخوا وادی ټوله روښانه سوه، حافظ ابن عبدالبر په الاستیعاب کښې لیکلی دی چې حضرت طفیل (رض) پدی رڼا کښې دخپلې قبیلې ټول کورونه لیدل دادرسول الله (ص) ددعا برکت ؤ او هماغه نښانه وه چې له خدای (ج) نه یې غوښتې وه او له همدی امله په تاریخ کښې دطفیل ذوالنور لقب ورپه برخه سو. حضرت طفیل بن عمرو (رض) چې کورته ورسیدی دهغه سپین ږیری پلار یې ملاقات ته راغی خو هغه ورته وویل زما او ستا ترمینځ نور هیڅ ارتباط نسته، پلار پوښتنه وکړه ولی څه سویدی؟

جواب یې ورکړ (ما دمحمد (ص) پیروی غوره کړیده اواسلام مې راوړیدی) دهغه پلار هم دنیك فطرت خاوندؤ، سمدلاسه یې ایمان راوړی او ویې ویل: کم چې ستا دین دی، همغه زما دین هم دی بیا وروسته یې خپلی

ښځی ته دحق دعوت وړاندی کړ هغه هم داسلام منلو ته تیاره سوه خوعذر یی وړاندی کړ چی ذوالشری راته په غوسه نشی حضرت طفیل وویل: دابی روحه بت دی، له خپله ځانه بی خبره دی بل چاته به ګټه او تاوان څنګه ورسوی پدی ترتیب دهغه ښځه اوورپسی دکورنی نور غړی هم په اسلام مشرف سول له کورنی نه وروسته حضرت طفیل دحق دعوت دخپلی قبیلی خلګو ته وړاندی کړ خوله ډیر کوشش سره سره له حضرت ابو هریره (رض) نه پرته بل چا دهغه دعوت ونه مانه، په پای کښی حضرت طفیل دخپل قوم له ناوړه چلند او سرکښی نه په تنګ سو اودمکی خواته روان سو مکی ته چی ورسیدی په چټکی سره درسول الله (ص) حضورته ورغی اوعرض یی وکی یارسول الله! زما قوم دفحشاء اوسود په چاروکښی اخته دی ته دخدای (ج) نه وغواړه چی هلاك یی کړی رسول الله (ص) داسمان خواته لاسونه پورته کړل اوویی ویل: اللهم اهد دوسا وأت بهم مسلمین) ای خدایه! دوس ته هدایت وکړی او پداسی حال کښی یی راولی چی مسلمان وی بیایی حضرت طفیل ته مخ واړوه اوویی فرمایل: (ارجع الی قومك فادعهم وارفق بهم) ځه خپل قوم ته ورشه هغوی ته دعوت ورکړه اونرمی ورسره وکړه (درسول الله (ص) له امر سره سم بیرته خپلی قبیلی ته ولاړی او په دعوت مصروف سو، پدی زمانه کښی رسول الله (ص) مدینی ته هجرت وکړ، دبدر احد او خندق غزاګانی هم تیری سوی وی اودخیبر دتاریخی غزا وخت ؤ چی حضرت طفیل (رض) درسول الله (ص) ددعا برکت پخپلو سترګو ولیدی، هغه داسی چی ددوس قبیلر اتیا کورنی ورسره وی، درسول الله (ص) حضورته وړاندی سول اودهغه په لاس یی دایمان اوسربندنی بیعت وکړ.

حضرت طفیل دمکې دفتحی په وخت کی ددولس زره کسیز اسلامی لښکر غړی ؤ او کله یی چی ولیدل چی رسول الله (ص) دکعبی په مینځ کښی ایښودل سوی دری سوه اوشپیته بتان یوپه بل پسی رانسکوروی اووایی: (وقل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل کان زهوقا) ، ترجمه: یعنی حق راغی اوباطل له مینځه ولاړی بی شکه چی باطل محوه کیدونکی دی، پدی وخت

کښی حضرت طفیل ته دعمرو بن حممه بت وریاد سو له رسول الله (ص) نه یی اجازه وغوښتله چی ولاړ شی او هغه له مینځه یوسی، رسول الله (ص) اجازه ورکړه حضرت طفیل پرهغه بت باندی چی ذا الکفین نوم یی ؤ اوربل کړ اودا شعر یی وایه:

یا ذا الکفین لست من عبادکا
میـــلادنا اقدم من میـــلادکا
انی حســوت النار فی فؤادکا

ترجمة: ای ذا الکفین! زه ستا له عبادت کوونکو څخه نه یم، زه لتا نه دمخه زیږیدلی یم، ماستا پرزړه باندی اوربل کړیدی) دطائف دغزا په وخت کښی چی کله هغه پیغمبر (ص) ته دذا الکفین دسوځولو قصه واورولـه نور رسول الله (ص) ډیر زیات خوشحاله سو.

حضرت طفیل به له هغه نه وروسته له رسول الله (ص) سره یوځای ژوند کوی په هغه پسی یی لمو نځ ادا کوی له هغه سره یی په جهاد کښی ملګرتیا کوله دهغه نه یی زده کړه کوله.

کله چی سرور کائنات (ص) له دی فانی دنیا نه داخرت په سفر روان سو او دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دورکښی دارتداد فتنه راپورته سوه نو د مرتدانو پرضد جهاد شروع سو، پدی لړکښی چه کله دمسیلمة الکذاب پرضد دیمامی جګړه مینځ ته راغله نوحضرت طفیل دنورو جګړوپه څیرپه هغه کښی هم برخه وال ؤ. ددښمنانو پرخلاف په پوره میړانه وجنګیدی او په پای کښی یی دشهادت جام نوش کړی. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

عبدالله بن مسعود (رض) شپږم مسلمان دی هغه وخت یی له رسول اکرم (ص) سره بیعت وکی چی لاسرور کائنات (ص) دارارقم ته نه ؤداخل سوی دهغه دایمان راوړلو پیلیزه داسی وه چی یوه ورځ رسول کریم (ص) اوحضرت ابوبکر

صدیق (رض) بیدیاته وتلی وو، لوړه اوتنده پر راغله، یوزلمی شپونکی یی ولیدی چی میږی پیایی ابوبکر (رض) پوښتنه وکړه: زلمیه شیدی درسره سته چی موږ ته یی راکړی؟ جواب یی ورکړ: میږی زماندی، زه دعقبه بن ابی معیط شپون یم، دهغه له اجازی پرته تاسی ته شیدی درکول په امانت کښی خیانت دی. سرور کائنات (ص) وفرمایل: ښه ده وروره! داسی یوه میږه راته راوله چی نه وی لنګه سوی، شپانه وویل: دغسی میږه به تاسی ته څه پکار درشی خوبیا هم زه به یی راولم رسول اکرم (ص) دمیږی په تیونو باندی لاس راکش کړئ بیایی دعا وکړه دمیږی غولانځه له شیدونه ډکه سوه هغه یی ولوشله دومره شیدی یی وکړی چی. دریو واړه په مړه خیټه وځښلی بیا وروسته دپیغمبر (ص) په دعاسره دمیږی تیونه خپل اصلی حالت ته راغلل شپونکی پیغمبر (ص) ته عرض وکی چی دغه دعا ماته هم راوښیه! ویی فرمایل: (انك غلام معلم) ته تعلیم یافته زلمی یی، داهغی سبا ورځی ته اشاره وه اودهغه راتلونکی وخت پیشګوئی وه چی له دغه فقیر، اجیر اودنریو ډنګرو پښو خاوند زلمی څخه به فقیه الامت اودقرآن معلم جوړیږی زلمی شپونکی عبدالله بن مسعود (رض) چی دمدرکه له کورنی څخه او بنوهذیل قبیلی ته منسوب ؤ ددغی معجزی په لیدلو څو ورځی وروسته دبشریت دهادی حضورته ورغی او په اسلام مشرف سو له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت عبدالله بن مسعود (رض) خپل ځان دسرور عالم (ص) خدمت ته وقف کړ اودهغه له مبارکی ژبی نه یی په مسلسل ډول دقرآن کریم سورتونه زده کول او حفظ کول یوه ورځ صحابه ؤ پخپلو مینځو کښی سره وویل:

تراوسه پوری قریشو په لوړ اواز قرآن ندی اوریدلی څنګه کیدای شی چی هغو ته په جهر سره قرآن واورول شی؟ عبدالله بن مسعود (رض) وویل: داکار به زه وکړم صحابه ؤ وویل: دا خطرناك کاردی او ستا قبیله کمزوری ده نشی کولای چی لتا نه دفاع وکړی، عبدالله (رض) دسرښندنی په ولوله وویل: زه په الله (ج) توکل کوم همغه به می وساتی بله ورځ دلمر خاته په وخت کښی چی دقریشو مشرکان دکعبی ترڅنګ راغونډ سوی وه عبدالله بن مسعود (رض)

دهغوی ترڅنګ ودریدی او په ډیره خوږه لهجه په لوړ اواز یی دسورة الرحمن تلاوت شروع کړی.

مشرکانو چی ددغه فقیر شپونکی له خولی نه دغه زړه راکښونکی نااشنا کلام واوریدی، په حیرانتیا سره یی یوبل ته وکتل، پدی ترڅ کښی یوتن وویل: داهغه کلام لولی چی په محمد (ص) باندی نازل سویدی، ددی خبری په اوریدو قریشو په بی رحمانه اووحشیانه ډول دهغه په وهلو شروع وکړه خو عبدالله (رض) ترهغه پوری خپل تلاوت ته ادامه ورکړه ترڅوچی سورت ختم سو.

حضرت ابن مسعود (رض) چی کله زخمی زخمی خپلو ملګروته راستون سو نوهغوی ورته وویل: مورږ همدا ګڼله چی ته مو منع کولی عبدالله (رض) وفرمایل: (ماکان اعداء الله اهون علی منهم الان ولئن شئتم لاغادینهم بمثلها غدا) دخدای (ج) دښمنان له نن زیات هیڅکله زما په نظر کښی نه وو سپك سوی، که ستاسی خوښه وی سباته به بیا ورته قرآن واوروم. صحابه کرامو وویل: (حسبك فقد اسمعتهم ما یکرهون) نه، همدومره بس دی، تا مشرکانو ته هغه کلام واوروی چی هغوی یی بد ګڼی. ددغه ضعیف فقیر زلمی څخه، یوه مجسمه معجزه جوړه سوه، بی ساری جرئت یی درلودی، دعلم اوفضیلت سمندرؤ. په ډیره زړه راکښونکی لهجه اولوړ اواز به یی هر هرچیری دقرآن حکیم تلاوت کوی او دمکی دوحشی جبارانو اومستکبرینو لخوابه تعذیبیدی دځوریدلو مومنانو په ډله کښی یی دوه ځلی حبشی ته او دریم ځل مدینی منوری ته هجرت وکړ هغه درسول اکرم (ص) دومره خاص اوهمیشنی ملګری ؤ چی هغه ته به صاحب العصا، صاحب الوسادة او صاحب المطهرة ویل کیدل، یعنی رسول اکرم (ص) ته به یی همساپه لاس کښی ورکوله، تکیه به یی ایښودله او مسواك به یی په لاس کښی ورکوی پداسی حالاتو کښی به دالله (ج) له رسول سره ګوښه ناست ؤ چی نورو صحابه ؤ ته به دداخلیدلو اجازه نه وه دعلم اوفضیلت خویی دامقام ؤچی پخپله وائی ما درسول کریم (ص) له مبارکی ژبی نه په مستقیم ډول دقرآن مجید اویا سورتونه حفظ کړیدی اود

قرآن دهر ایت په باب راته معلومات دی چی چیری نازل سویدی اودهغه شانِ نزول څه ؤ.

نبوی ارشاددی: (من احب ان یسمع القرآن غضا کما انزل فلیسمعه من ابن ام عبد) ترجمة: که څوك غواړی چی قرآن هغسی تروتازه واوری لکه چی نازل سویدی نو له ابن ام عبد یعنی عبدالله بن مسعود نه دی واوری. یوه ورځ رسول اکرم (ص) هغه خپل حضورته راوغوښتی ورته یی وفرمایل: (اقرأ علی یا عبدالله) ای عبدالله ماته قرآن ولوله ابن مسعود (رض) عرض وکی: (أقرأ علیك وعلیك انزل یارسول الله) ! تاته به څنګه قرآن لولم پداسی حال کښی چی په تا باندی نازل سویدی ای دالله رسوله؟ ویی فرمایل: (انی احب ان اسمعه من غیری) زه داخوښوم چی له بل نه یی واورم ابن مسعود (رض) دسورة نساء په لوستلو پیل وکی کله چی دغه مبارك ایت ته ورسیدی چی: (فکیف اذا جئنا من کل امة بشهید وجئنا بك علی هؤلاء شهیدا) یعنی څنګه به وی ددوی حالت په هغه ورځ کښی چی مونږ له هرامت نه یو شاهد راولو اوای محمده تاپردغه امت باندی شاهد وګرځوو؟ ددی ایت په اوریدلو سره دسرور کائنات (ص) له مبارکو سترګو نه اوښکی توی سوی او په اشاره سره یی ابن مسعود (رض) له نور تلاوت نه منع کړ. ابوموسی اشعری (رض) به ویل: (لاتسألونا عن شئیا مادام هذا الحبر فیکم) یعنی ترڅو چی ابن مسعود غوندی متبحر عالم موجود وی له مونږ نه دهیڅ یوی مسئلی پوښتنه مکوی.

عبدالله بن مسعود (رض) دقرآن دحفظ اوعلم ترڅنګ دزیات شمیر حدیثو عالم اوحافظ دی له هغه څخه (۸۳۸) حدیثونه روایت سویدی.

هغه به چی حدیث بیانوی نوله دی ویری نه چی هسی نه چیرته داسی لفظ یی له خولی نه ووزی چی رسول اکرم (ص) نه وی ویلی په اندامونو باندی به یی لړزه راتله اوله وچولی نه به یی خولی بهیدلی.

دعلمی لوړ مقام ترڅنګ ابن مسعود (رض) یوغښتلی مجاهد هم ؤ، په بدر، احد، خندق، خیبر، تبوك، حنین اونورو ټولو غزاګانو کښی یی عملی برخه اخیستی وه دحدیبیی اومکی دفتح په سفرونو کښی هم له سرور عالم

(ص) سره ملګری ؤ دبشریت دلارښود له رحلت نه وروسته که څه هم دهغه دزړه دنیاګی ویجاړه سوه خوعلمی خدمتونو او جهادی فعالیتونو ته یی ادامه ورکړه. زمونږ دمذهب امام، ابو حنیفه رحمه الله دهغه له بالواسطه شاګردانو څخه دی.

دعمر په پای کښی یی له حضرت عثمان (رض) سره څه خپګان راغلی ؤ اوحضرت عثمان (رض) وربانده معاش بند کړی ؤ، کله چی دمرګ په ناروغی اخته سو حضرت عثمان عیادت ته ورغی پوښتنه یی وکړه: ستا ناروغی څه ده؟ جواب یی ورکړ: خپل ګناهونه حضرت عثمان (رض) پوښتنه وکړه څه شی ته ضرورت لری؟ جواب یی ورکړ: دخدای (ج) رحمت ته پوښتنه یی وکړه: طبیب درته راولیږم؟ ابن مسعود (رض) جواب ورکړ: نه زه طبیب ناروغ کړی یم حضرت عثمان (رض) پوښتنه وکړه: ستا معاش درته حواله کړم: جواب یی ورکی: معاش ته ضرورت نلرم ددغو خبرو اترو نه وروسته دواړو لویانو یودبل نه معافی وغوښتله اوسره پخلا سول.

حضرت ابن مسعود (رض) په (۳۲) هجری کال کښی په خپل خواږه ملګری پسی داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت عکرمه بن عمرو بن هشام رضی الله عنه

په اتم هجری کال درمضان المبارك په میاشت کښی دمکی له فتحی نه وروسته سرور کائنات (ص) څوورځی په مکه کښی پاتی سو په همدی موده کښی یوه ورځ یوتکړه غښتلی ځلمی درسول اکرم (ص) استوګنځی ته ورغی، رسول الله (ص) دهغه په لیدو خوشاله سو، دهغه مخی ته دومره په چټکی سره ورپاځیدی چی له اوږو مبارکو څخه ئی څادر وغورځیدی هغه ئی په ډیره مینه په غیږ کښی ونیوی وئی فرمایل: (مرحبا بالراکب السهاجر مرحبا بالراکب المهاجر) ترجمة: ښه راغلی ای سپور پردیسه! هر کله راشی ای سپور مسافره! زلمی یوی ښځی ته چی دهغه څنګ ته ولاړه وه اشاره وکړه وئی ویل: ای محمد (ص) دغی ته داسی ثابته سویده چی تا ماته امان راکړیدی؟ پیغمبر (ص) وفرمایل: هو! داریشتیا وائی، ته په امن ئی، ددی ویناپه اوریدو سره په

زلمی باندی ډډیری خوښی څپی خپری سوی، له خجالت نه یی سرکښته واچوه اوپه لړزیدلی اوازئی عرض وکړ: زه شاهدی وایم چی الله (ج) یودی شریك نلری، ته دالله (ج) بنده اورسول ئی، په خدای (ج) قسم چی ته تر ټولو خلګو نه زیات نیکوکار، ترټولو زیات صادق اوامین اوتر ټولو زیات دخپلی ویناعملی کوونکی او پوره کوونکی ئی تل دی دحق خواته خلګ دعوت کړیدی، یا رسول الله (ص) له دی نه مخکښی ماپرله پسی له اسلام سره دښمنی کړیده ستا تکذیب می کړیدی اوته می زورولی یی زه اوس هیله کم چی ستاپه خلاف چی ما ددښمنی کمی هلی ځلی کړیدی ستاپه ضدجنګونو کښی می برخه اخیستی ده، دحق په لاره کښی می خنډونه اچولی دی، تاته می مخامخ یاپه غیاب کی څه بدی ردی ویلی دی هغه ټولی راته معاف کړه او درب العزت له دربار نه راته مغفرت وغواړه.

رحمة للعلمین (ص) داسمان خوا ته په دعا لاسونه پورته کړل وئی ویل: الهی! دغه سړی چی زما سره هره دښمنی کړیده، ستا دنور دمړه کولو لپاره یی چی په هره جګړه کښی برخه اخیستی ده او زما دابرو رژولو لپاره ئی چی زما په وړاندی یا زماپه غیاب کښی هره خبره کړیده، د هغه ټولو ورته بخښنه وکړه. دپیغمبر (ص) دویناپه اوریدلو سره دهغه په مخ کښی له خوشالی نه ځلا پیداسوه عرض یی وکی: (یارسول الله (ص) هره خبره چی ډیره ښه وی ماته یی وښیه چی زه دتل لپاره عمل په وکړم رسول کریم علیه افضل التحیة والتسلیم وفرمایل: (دزړه په مینه دالله (ج) په وحدانیت اوزما په رسالت باندی شاهدی وایه اودالله (ج) په لار کښی جهاد کوه) زلمی په توده ولوله عرض وکی: یا رسول الله (ص) په خدای (ج) قسم دی تراوسه پوری چی ما دحق ددعوت دمخنیوی په لاره کښی څومره مال لګولی دی اوس به دهغه دوه چنده دالله (ج) په لار کښی مصرفوم تراوسه پوری چی څومره دحق په ضرر جنګیدلی یم اوس به دالله (ج) په لارکښی دهغه دوه چنده جهادکوم رسول الله (ص) دهغه دغه ایمانی جذبه وستایله او دهغه داستقامت اوثبات لپاره ئی یوځل بیا دعا وکړه دغه سړی چی پیغمبر (ص) دهغه راتګ استقبال کړ اودهغه دمغفرت لپاره ئی

دعا وکړه څوک ؤ؟

دا دابوجهل عمرو بن هشام مخزومی زوی حضرت عکرمه (رض) ؤحضرت عکرمه (رض) داسلام دسرسخت دښمن ابو جهل زوی ؤ دخپل پلار په ملګرتیا کښی ئی دپیغمبر (ص) اسلام او مسلمانانو په خلاف له دښمنی ډکی کارنامی ترسره کړی وی اودابو جهل له مرګه وروسته دهجرت تراتم کال پوری بیا هم دجهل په تیارو کښی پاتی ؤ کله چی دهجرت په اتم کال درمضان په بختوره میاشت مکه فتحه سوه اوددواړو جهانو سردار محمد مصطفّی (ص) هلته څو ورځی هستوګنه اختیار کړه حضرت عکرمه (رض) دتسلیمیدو پرځای له ویری نه دتیښتی لاره په مخ کښی ونیوله اوغوښتل ئی دسمندر له لاری یمن ته ولاړ شی، دهغه ښځه ام حکیم (رض) چی په اسلام مشرفه سوی وه دپیغمبر (ص) حضورته ورغله عرض یی وکړ: هیله منه یم زما میړه عکرمه درحمة للعلمین دعفوی مورد وګرځی، هغه له کوره تښتیدلی دی، زه به یی راولم رسول کریم (ص) دهغی دغه پیشنهاد منظور کړ. عکرمه په کښتی کښی سپور سوی ؤ خو پرکښتی باندی مخالف طوفان راوالوتی او بیرته ئی هغه ساحل ته راوستله چی له هغه ځایه روانه سوی وه. پدی وخت کښی ام حکیم (رض) هم ساحل ته ورسیدله اودعفوی خبر ئی ورته واوروه، همغه ؤ چی عکرمه راستون سو اوپه اسلام مشرف سو. حضرت عکرمه (رض) لکه څنګه چی ئی له پیغمبر (ص) سره بیعت اوتعهدکړی ؤ له ایمان راوړلو وروسته دحنین،طائف اوتبوك په غزاګانو کښی په پوره میړانه برخه واخیستله، یوازی بدنی جهاد نه بلکی دمجاهدینو دتجهیز په لاره کښی به ئی په پوره اخلاص سره مالونه هم مصرفول درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی چی کله دارتداد فتنه مینځ ته راغله نوحضرت عکرمه (رض) دفتنی داور مړکولو لپاره دمرتدینو په خلاف په خورا زړه ورتوب سره وجنګیدی دارتداد دفتنی له ختمیدو وروسته چی کله دشام اوایران دجنګونو لړی شروع سوه په هغو کښی هم حضرت عکرمه تل دیو غښتلی قوماندان په توګه برخوال ؤ. ددی جګړوپه سلسله کښی تر ټولو مهمه اوسخته جګړه دیرموك وه چی رومی

فرمانروا هرقل په لکونو مجهز فوج تیار کړی ؤ اودیخوا ته داسلامی لښکر شمیر دځلویښتوزرو په خواوشا کښی ؤ رومیانو پداسی شدت سره حمله وکړه چی مسلمانان په تشویش کښی ولویدل پدی سخت وخت کښی حضرت عکرمه (رض) دخپل لښکرپه لومړی صف کښی ودریدی او ږغ ئی وکړ: څوك دی چی له ماسره دمرګ بیعت کوی؟

ددی ږغ په اوریدو سره څلور سوه کسان وړاندی سول اودهغه په لاس ئی دمرګ بیعت وکړ چی دهغه دوه زامن هم پکښی وه دغه سر ښندونکی ډله ټول یا شهیدان اویا سخت زخمیان سول چی پدی زخمیانو کښی پخپله عکرمه (رض) او دهغه دواړه زامن هم شامل وه. حضرت خالد بن ولید (رض) دځکندن په وروستیو سلګیوکښی دعکرمه (رض) سرپخپل ورانه باندی کیښودی او وئی ویل: په خدای (ج) قسم چی دابن حنتمه (یعنی عمر فاروق (رض) دا ګومان غلط ؤچی بنومخزوم شهادت ګټل نه غواړی ځینو مؤرخینو لیکلی دی چی حضرت عکرمه (رض) دځنکدن په وخت کښی اوبه وغوښتلی یوسړی ورته په منډه اوبه راوړلی مګر کله چی ئی اوبه خولی ته ورنږدی کړی په څنګ کښی ئی یو بل زخمی اوبه وغوښتلی عکرمه (رض) وویل: زما دغه وروربه ترما ډیر تږی وی هغه ته ئی ورکړی دهغه څنګ ته بل تږی زخمی پروت ؤ هغه ته ئی وبخښلی او هغه بل ته اوبل ته ترڅو چی اوه کسان تږی وچی شوندې له دنیانه رخصت سول اوداسلام دمدرسی شاګردانو ته ئی دادرس ورکړ چی مسلمان باید دځنکدن په وخت کښی هم دایثار روحیه ولری. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه

حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دقریشو دقبیلی دبنوزهره له کورنی څخه اوپه پنځم پښت کلاب بن مره کښی دهغه نسبی لړی له سرور کائنات (ص) سره یوځای کیږی، له عام الفیل نه لس، په بل روایت دولس کاله وروسته په یوه تاجره اوشتمنه کورنی کښی زیږیدلی ؤ.

خو کله چی په محمدی بعثت سره دمکی په تړمی مشرك چاپیریال کښی دتوحید لمر راوخوت حضرت عبدالرحمن (رض) پداسی شرایطو کښی دسرور

کائنات په لاس کښی دبیعت لاس کیښودچی ډیر لږکسان په اسلام مشرف سوی وه او لاپه دار ارقم کښی رسول کریم (ص) دیره نه وه جوړه کړی چی دا وخت دمؤمنانو لپاره دمصیبتونو اوکړاوونو خورا تریخ دورؤ مګر څنګه چی عبدالرحمن بن عوف (رض) ته الله (ج) او دالله رسول له خپله ځانه، له خپل مور پلار اودنیوی شتمنی هرڅه نه ګران ؤ تعذیبونو اومحرومیتونو ته یی غاړه کیښوده او داسلام پرلاره روان سو.

عبدالرحمن بن عوف (رض) له عشره مبشره ؤڅخه یوتن ؤیعنی یو له هغو لسو کسانو څخه ؤچی پیغمبر (ص) پخپله ژبه په همدی دنیا کښی دجنت زیری ورکړی ؤ دظالمو مشرانوله لامله چی کله پرمؤمنانو باندی ژوند له حده زیات تریخ سونو دبعثمت په پنځم کال کښی سرور کائنات (ص) ځینو صحابه ؤ ته دحبشی په لوری دهجرت اجازه وکړه چی عبدالرحمن بن عوف (رض) هم پکښی شامل ؤ.

کله چی دبعثت په (۱۳) کال مسلمانانوته دمدینی په لوری دهجرت اجازه وسوه نوحضرت عبدالرحمن (رض) هم له مکی نه مدینی منوری ته ولاړی هلته په اقتصادی لحاظ مهاجر مسلمانان له ډیری تنګسی سره مخامخ وه مګر عبدالرحمن بن عوف (رض) خپل پلرنی کسب یعنی تجارت ته ملاوتړله اودهغه په تجارتی کاروبار کښی الله تعالی دومره برکت اچولی ؤچی هغه پخپله وائی که مابه تیږه هم راپورته کوله داسی به می ګڼله چی ترهغی لاندی به سپین یا سره زر په لاس راشی.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله داسلام لومړنی غزا یعنی دبدر په میدان کښی دحق او باطل معرکه مینځ ته راغله نو حضرت عبدالرحمن (رض) په ډیره ګرمه ولوله پکښی برخه واخیستله، سائب بن ابی رفاعه غوندی غټ کافران دهغه په لاس جهنم ته ولیږل سول.

په همدی جګړه کښی دعبدالرحمن بن عوف (رض) ترځنګ دوه هلکان ودریدل اوپوښتنه یی ورنه وکړه: تره ابوجهل مورږ ته راوښیه. ده ورنه پوښتنه وکړه: څه یی کوئ؟ هغوی جواب ورکړ: مورږ قصد کړیدی چی یابه هغه ووژنو

اویا به موږ شهیدان کیږو. ابوجهل یی چی ورته وښودی هغوی دبازانو په څیر ورباندی غوټه وکړه اوهغه یی دجهنم کندی ته وغورځوه دغه دوه هلکان چی عبدالرحمن بن عوف (رض) دهغوی په مینځ کښی ولاړ ؤ دعفراء زامن معاذ اومعوذ وه.

داحد په تاریخی غزا کښی هم عبدالرحمن بن عوف (رض) برخوال ؤ، د جنګ په دوران کښی رسول اکرم (ص) له حضرت حارث بن صمه انصاری نه پوښتنه وکړه چی: عبدالرحمن بن عوف دی لیدلی دی؟

هغه عرض وکی چی دغره په خوا کښی مشرکانو محاصره کړی ؤ سرور کائنات (ص) وفرمایل: پرشتی دعبدالرحمن ساتنه کوی حضرت حارث چی کله دعبدالرحمن خواته ورغی ویی لیدل چی دحضرت عبدالرحمن بن عوف په مخ کښی اوه سړی پراته دی پوښتنه یی وکړه: ایا دا ټول تا وژلی دی؟

عبدالرحمن (رض) جواب ورکړ: دادری تنه ماوژلی دی خوددی څلوروقاتل راته ندی معلوم ددی خبری په اوریدو سره حضرت حارث وویل: درسول الله (ص) خبره بیخی صحیح وه.

داحزاب په جګړه کښی هم حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) پوره میړانه وښودله اوپه شپږم هجری کال کښی رسول الله (ص) دومة الجندل ته نژدی بنو کلب قبیلی ته اوه سوه کسیز لښکر ولیږی اودهغه قیادت یی حضرت عبد الرحمن (رض) ته وسپاری.

له روانیدو نه مخکښی پیغمبر (ص) پخپل مبارك لاس دهغه پرسر باندی تور رنګ پګړی وټړله اودځټ خواته یی یوځپك شمله ورته پریښودله. بیایی ورته وفرمایل: دالله (ج) په لار کښی دجهاد لپاره ولاړ شه، دالله (ج) له حکمه دسرکښی کوونکو سره وجنګیږه، خوپام کوه چی خیانت ونکړی، ددښمن دوژل سویو کسانو جسدونه مثله نکړی یعنی شوندی، پوزه، غوږونه اونور اندامونه یې غوڅ نکړی اوماشومان به نه وژنی دا دخدای (ج) امردی اودهغه درسول سیرت دی.

عبدالرحمن بن عوف (ج) له دومة الجندل نه وروسته دمکی په فتح او د

تبوك په جګړه اونورو غزاګانو کښې هم درسول الله (ص) سره ملګری ؤ د مسلمانانو دلومړی حج په سفر کښې چی دهجرت په نهم کال د حضرت ابوبکر صدیق (رض) ترقیادت لاندی دری سوه مسلمانان مکی معظمی ته ولاړل پدی قافله کښې هم حضرت عبدالرحمن بن عوف شامل ؤ همدارنګه دحجة الوداع په سفر کښې دسرور کائنات دملګرتیا سعادت ورپه برخه سوی ؤ.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته هم عبدالرحمن بن عوف (رض) اسلامی جهاد ته ادامه ورکړه اودعراق اوشام په جګړه کښې یی شرکت درلود.

حضرت عبدالرحمن (رض) نه یوازی دبدنی جهاد له سعادت نه برخوردار ؤ بلکی دمجاهدینو دتجهیز په لاره کښې یی پنډونه او مال مصرفوی لکه چی یوځل یی پنځوس زره دیناره او زر اسونه دخدای (ج) په لاره کښې وقف کړل، همدارنګه یی له وفات نه مخکښې بدری صحابه ؤ ته دفی نفر لپاره دځلور سوه دینارو وصیت وکی چی پدی وخت کښې له هغو څخه تقریبا دری سوه کسان ژوندی وه دازواجو مطهراتو لپاره یی یو باغ وقف کړ چی هغه بیاپه څلور لاکو درهمو وپلورل سو.

عمر فاروق (رض) له وفات نه مخکښې دخلګو په غوښتنه وصیت وکی چی له مانه وروسته له دغو شپږ تنو څخه درایو په اکثریت یو خپل خلیفه وټاکی حضرت علی، حضرت عثمان، حضرت طلحه، حضرت زبیر، حضرت سعدبن ابی وقاص اوحضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) ځکه چی له دوی نه دالله رسول تروروستی وخت پوری راضی ؤ دحضرت عثمان (رض) تروخته پوری حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) ددریو واړو خلفاؤ په دورکښې خپله هیڅ نوع همکاری ونه سپموله اودژوند په پای کښې یی ګوښه ناسته غوره کړه ترڅوچی په (۳۱) هجری کال کښې د (۷۵) کلونو په عمریی داجل داعی ته لبیك وویل حضرت امیرالمؤمنین عثمان (رض) ورباندی دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنة البقیع کښې دفن کړای سو. (رضی الله عنه)

حضرت عمار بن یاسر رضی الله عنه

حضرت عمار بن یاسر (رض) دیمن قحطان قبیلی ته منسوب اودبعثت په

لومړيو وختونو کښې په اسلام مشرف سوی ؤ نه يوازی عمار (رض) بلکی دهغه پلار ياسر بن عامر بن مالك او دهغه مور حضرت سميه بنت خياط هم په همغه زمانه کښې دايمان له قيمتی خزانی څخه برخوردار سوی وه دغی بيکسه بيوطنه کورنی په مکه کښې دغلامی ژوند تيروی دوی چی کله دحق دعوت ته لبيك ووايه دادحقپالونکو لپاره دمشرکانو دظلم په تناره کښې دسوځيدو ورځی وی حتی هغه خلګ چی په مکه کښې دقومی نفوذ اورسوخ خاوندان وه داسلام پخاطر له سختو کړاوونو سره مخامخ وه نوښکاره خبره ده چی دياسر (رض) کورنی خوبه داورپه ژرنده اوړه کيدله که څه هم حضرت ياسر (رض) او دهغه ميرمن سميه دزوړښت په وخت کښې اوډير کمزوری وه خو له دی سره سره يی داټول کړاوونه په ورين تندی وزغمل اوپه عقيده کښې يی يوه ذره تزلزل رانغی، په حضرت عمار اودهغه په ورور عبدالله باندی هم هره ورځ دکفارو دظلم له لاسه دمحشر ورځ وه، داوسپنی زغری به يی په واغوستلی او دمکی په سوځوونکو شګو کښې به يی څملول او دهغو بربنډو اړخونو ته داور دسکروټو داغونه ورکول دمشرکانو ورځنی شغل ؤ. بلاذری (رح) دحضرت ام هانئ روايت نقل کړيدی چی يوه ورځ پداسی حال کښې چی دغو څلورو واړو پردیسو بيکسو مظلومانو دشيطان دپيروانو له لاسه غير انساتی تعذيبونه زغمل چی رسول الله (ص) پرلاره تيريدی اوپخپلو سترګويی دغه زړه دردوونکی صحنه وليدله، زړه يی ډير زيات وځوريدی اوويی فرمايل: (ای دياسر کورنی! صبر وکړی، ستاسو لپاره دجنت وعده ده).

سپين ږيری حضرت ياسر (رض) خو دظلمونو پدی لړ کښې خپل ژوند خدای (ج) ته نذرانه کړ همدارنګه حضرت سميه (ض) دابوجهل دبرچی په ګوزار شهيده سوه چی زياترو سيرت ليکونکو ددوی مبارك نومونه دحق دلاری دشهيدانو دفهرست په لومړی سرکښې نيولی دی.

ورپسی چی کله عبدالله بن ياسر (رض) هم شهيد کړای سو نو حضرت عمار (رض) دخپلی کورنی دغړو دبيلتانه په اورکښې ستی سو اودخپلی بيکسی فريادیی دالله رسول ته وکی ويی ويل: يارسول الله! نور خو ظلمونه

انتهائی حدته ورسیدل، زه څه وکړم؟ پیغبر (ص) هغه ته دصبر توصیه وکړه لاس په دعا سو ویی فرمایل: (یاالله! دیاسر کورنی ته له دوزخ نه نجات ورکړه.

ابن سعد (رح) وائی چی یوځل یوسړی دحضرت عمار شا بربنډه ولیدله چی ټوله خاپ خاپ وه پوښتنه یی وکړه: داڅه دی؟ هغه جواب ورکړ چی داد هغو تعذیبونو نښی دی چی دمکی په سروشګو کښی به ماته راکول کیدل.

یوځل مشرکانو حضرت عمار (رض) داور په سکروټو باندی څملولی ؤ چی پدی وخت کښی رسول الله (ص) راغی، دهغه پرسریی مبارك لاس راتیر کړئ ویی فرمایل: ای اوره! پرعمار باندی داسی یخ شه لکه چی پر ابراهیم (ع) باندی یخ سوی وی.

حضرت عمار (رض) په مکه کښی ټول وختونه پداسی تعذیبونو کښی تیر کړل چی دهغو په اوریدلو سره دانسان غوټی زیږه شی، کله چی درسول اکرم (ص) لخوا صحابه ؤ ته دمدینی په لوری دهجرت اجازه وسوه نو حضرت عمار (رض) دصحیح بخاری دروایت له مخی دحضرت ابوسلمه عبدالله بن عبدالاسد مخزومی، حضرت عامر بن ربیعه، حضرت لیلی بنت ابی حشمه، حضرت سعد بن ابی وقاص، حضرت بلال بن رباح په ملګرتیا مدینی منوری ته هجرت وکی دا هجرت دپیغمبر (ص) له هجرت نه دوه میاشتی دمخه ؤ.

کله چی پخپله سرور کائنات (ص) هم هجرت وکی اودلومړی ځل لپاره یی دقباء دمسجد په تعمیر او ودانولو لاس پوری کړ نو ددغه مبارك تاریخی مسجد زیاتره برخه کار دحضرت عمار (رض) په لاس سر ته ورسیدی په غمونو او مصیبتونو کښی لوی سوی. عمار (رض) دحق دشمعی یوممتاز پتنګ ؤ، د رسول الله (ص) له هغه سره ډیره زیاته مینه وه له بدر نه واخله تر تبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی ددواړو جهانو له سردار (ص) سره ملګری ؤ.

ابن عساکر یو روایت رانقل کړیدی چی یوځل رسول الله (ص) دهغه په باب وفرمایل: څوك چی عمارته بدوایی الله (ج) هغه ته بدوائی، څوك چی عمارته غوسه کیږی، هغه دالله (ج) په قهراخته کیږی اوڅوك چی دعمار تحقیر کوی هغه دالله (ج) لخوا تحقیریږی.

دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دورکښی چی کله دارتداد فتنه راولاړه سوه حضرت عمار (رض) له مرتدانو سره دجګړی په هرمحاذکښی په پوره میړانه برخه واخیستله له حضرت عبدالله بن عمر (رض) څخه روایت دی چی دمسیلمه کذاب پرخلاف دیمامی په جنګ کښی دهغه یو غوږ غوڅ سو خو هغه هیڅ پروا ونکړه او جنګ ته یی ادامه ورکړه، پدی جګړه کښی پرمسلمانانو لږځه سختی راغله او وارخطا غوندی ښکاریدل حضرت عمار (رض) پریوجګ ځای باندی ودریدی اوغږ یی وکړ: ای مسلمانانو ایا تاسی له جنت نه تښتی؟

زه عمار بن یاسریم راشئ زما خواته. دهغه ددی نعری په اوریدلو د مسلمانانو حو صلی لوړی سوی، په یواتفاق سره یی پردښمن حمله وکړه اوالله تعالی فتح اوبری ورپه برخه کړ.

دیمامی جنګ په (۱۱) هجری کال کښی واقع سوی ؤ، دا وخت دحضرت عمار (رض) عمر د (۶۵) کلونو په خواوشا کی ؤخو دهغه همت له زلمیانو څخه هم زیات ؤ، امیرالمو منین عمرفاروق (رض) به دحضرت عمار (رض) ډیراحترام کوی یوځل دقریشو سرداران حضرت ابو سفیان بن حرب، حضرت حارث بن هشام اوحضرت سهیل بن عمرو له عمرفاروق (رض) سره دلیدنی لپاره ورغلل، تصادفاپه همدی وخت کښی په همدی غرض حضرت عمار (رض) حضرت بلال (رض) اوحضرت صهیب (رض) هم حاضر سول، امیر المؤمنین ته چی خبر ورکړ سو نو هغه دملاقات نوبت لومړی حضرت عمار (رض) حضرت بلال (رض) او حضرت صهیب (رض) ته ورکړ او ورپسی دقریشو سردارانو ته حضرت ابو سفیان (رض) شکایت وکی چی: غلامانو ته سمدستی دملاقات اجازه ورکول کیږی اومونږ چی دقوم مشران یو، ناست یو انتظار باسو.

امیر المؤمنین وفرمایل: ددی خبری جواب تاسی له خپل وجدان نه وغواړی داسلام بلنه تاسی اودغو خلګو ته په یو وخت کښی ورسیدله خودغه خلګ لتاسی نه وړاندی سول. په (۲۰) هجری کال کښی عمر فاروق (رض) حضرت عمار (رض) دکوفی والی مقررکړ اودکوفی خلګو ته یی فرمان ولیږی

چی: زه تاسی ته عماربن یاسر دامیر اوابن مسعود دوزیر اومعلم په حیث درلیږم. دادواړه درسول الله (ص) خواړه ملګری اودبدر مجاهدین دی. ددوی پیروی وکړی اوامرونه یی ومنئ. حضرت عمار بن یاسر (رض) دغه دحقی لاری عاشق له دی امله چی په رسول الله (ص) باندی ډیر ګران ؤ ځکه خوراشدینو خلفاؤ هم دهغه بی حده احترام کوی. یوه ورځ پداسی حال کښی درسول کریم (ص) کورته ورغی چی علی کرم الله وجهه هم ناست ؤ، دعمار (رض) په لیدلو دسرور کائنات (ص) په مبارکه څیره کښی دخوښی نمونی وځلیدی او په ډیره مینه یی وفرمایل: (مرحبا بالطیب المطیب) ستړی مشی ای پاك او سپیځلی سوی انسانه! حضرت عمار (رض) که له یوی خوا کلونه کلونه دحق په لارکښی کړاونه تیرکړ، اوبیایی له هجرت نه وروسته ژو ند په جهادونو کښی مصرف کړ خو له بلی خواله نبوی صحبت نه په استفادی سره دقرآن او حدیث پیاوړی عالم هم ؤ دالله (ج) دکتاب او نبوی سنت په رڼا کښی یی ژوند وکی، نه ددنیا لپاره ژوند بلکی داخرت دنه ختمیدونکی ورځی لپاره ژوند کله چی شهیدسو علی کرم الله وجهه دهغه په وینو لړلی مبارك جسد ترڅنګ په لمدو سترګو ودریدی ویی ویل: کمه ورځ چی عمار ایمان راوړی الله (ج) وربانډی رحم وکی دشهادت په ورځ الله (ج) ور باندی رحم وکی اودقیامت په ورځ به الله (ج) وربانډی رحم وکړی. ماعمارپه هغه وخت کښی درسول الله (ص) ترڅنګ لیدلی ؤ چی صرف څلورو یاپنځو صحابه ؤخپل اسلام اعلان کړی ؤ. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن رواحه رضی الله عنه

حضرت عبدالله بن رواحه (رض) دانصارو دخزرج قبیلی د بنو حارث له کورنی څخه اودخپلی قبیلی له بارسوخه شخصیتونو څخه ؤله نورو څخه یو خاص امتیازیی داؤ چی نامتو لیکوال اوشاعرؤ دبعثت په دیارلسم کال په بیعت عقبه کبیره کښی شریك او دبنو حارث قبیلی استازی ؤله بیعت عقبه اولی نه وروسته په اسلام مشرف سوی اودعقبی په دوهم بیعت کښی یی دالله (ج) له رسول سره دهړډول قربانی اوسرښندنی قصد کړی وو.

مدینی ته له نبوی هجرت نه وروسته چی کله دالله (ج) ددین داعتلاء لپاره

دجهادونو لړی پیل سوه نوحضرت عبدالله بن رواحه نه یوازی په توری سره دخدای (ج) ددښمنانو پرخلاف په هرمحاذ کښی ولاړؤ بلکی دهغه ژبی اوقلم هم دشیطان لښکری له وارخطائی سره مخامخ کړی وی.

حافظ ابن حجر عسقلانی پخپل کتاب (الاصابه) کښی لیکلی دی چی حضرت عبدالله بن رواحه (رض) به په هره غزاکښی ترټولو دمخه روان ؤ او د بیرته ستنیدو په وخت کښی به ترټولو شاته ؤله بدرنه ترمؤته پوری هیڅ داسی غزانه وه چی عبدالله بن رواحه (رض) پکښی شریك نه ؤ د (۷) هجری کال دذو القعدی په دویمه رسول اکرم (ص) دعمری دقضایی لپاره مکی ته روان سو، پدی سفر هم عبدالله بن رواحه (رض) دسرورعالم (ص) سره ملګری ؤ کله چی مکی ته داخل سول دپیغمبر (ص) داوښی ترڅیری یی نیولی ؤ اوپه ډیر جوش او ولولی سره یی پدی مفهوم شعر وایه :

ای کافرانو! دپیغمبر (ص) لاره خوشی کړی ځکه چی له ده سره دخیر ټولی زیرمی دی، مورږ دقرآن په تاویل سره تاسی وهلی یاست اودقرآن په تنزیل سره مو پرتاسی ګوزار کړیدی، ای زما پروردګاره! زه درسول الله (ص) په ویناؤ باندی ایمان لرم.

دغه اشعارپه حضرت عمر فاروق (رض) باندی ښه ونه لګیدل حضرت عبدالله بن رواحه (رض) ته یی وویل: ته دالله (ج) په حرم کښی اودرسول الله (ص) په وړاندی دغه شعر وایی؟ مخکښی له دی چی عبدالله بن رواحه څه ووایی رسول کریم (ص) وفرمایل: پریږده عمره زمادی په هغه ذات قسم وی چی زما دروح واکمن دی، دعبدالله بن رواحه اشعار پر دښمنانو باندی دغشی اوتوری له ګوزارنه سخت لګیږی بیایی حضرت ابن رواحه ته وفرمایل چی دا وایه: (لا اله الا الله وحده ونصر عبده، واعز جنده، وهزم الاحزاب وحده) یعنی له الله نه پرته بل معبود نسته هغه یو دی دخپل بنده نصرت یی وکی، دهغه لښکر یی تقویه کړ اویوازی پخپله یی ددښمن لښکروته شکست ورکړ عبدالله (رض) دخپل قایدله امرسره سم ددغوالفاظو په ویلو شروع وکړه، ټولو صحابه ؤ ورسره په یواوازویل چی دمکی په فضا کښی یی انګازی کولی اوپرکافرانو

باندی هیبت پریوتلی ؤ.

رسول اکرم (ص) داتم هجری کال دجمادی الاولی په میاشت کښی دری زره کسیز لښکر درومیانو دمقابلی لپاره دحضرت زیدبن حارثه (رض) ترقیادت لاندی ولیږی، دلښکر درخصتیدو په وخت کښی وفرمایل که زید شهیدسو نو قیادت به جعفر کوی اوکه هغه شهید سو نو بیابه دلښکر قیادت دعبدالله بن رواحه په غاړه وی پدی وخت کښی یو یهودی هم موجود ؤ دپیغمبر (ص) دخبرو په اوریدو سره یی وویل: دادری تنه به ارومرو وژل کیږی ځکه چی دپخوانیو پیغمبرانو ددغسی ویناؤ نتیجه به همدغسی راوتله دری واړو صحابه ؤ دهغه په جواب کی وویل: پیغمبر(ص) ریښتونی دی، که موږ ته په تقدیر کښی شهادت لیکل سوی وی نوموږ به څومره خوش نصیبه یو.

پیغمبر (ص) یوسپین بیرغ حضرت زیدته ورکړ اوله لښکرسره یی دمدینی څخه دباندی تشریف یوړ دعبدالله بن رواحه (رض) درخصتیدو په وخت کښی پدی خبره پوره باورؤ چی بیابه یی پدی دنیا کښی له دغوخلګو سره ملاقات ونشی کله چی خلګو دخدای پامانی په وخت کښی په عافیت سره دبیرته راستنیدو دعا ورته وکړه خو حضرت عبدالله بن رواحه (رض) داشعر ووایه دشعر مضمون: زه له الله ج نه دخپلو ګناهونو مغفرت غواړم او دتوری داسی سخت ګوزارچی جذبه سړه کړی اوفواره وهونکی وینی وبهوی یا دبرچی داسی وارچی کولمی او ځیګر راوباسی ترڅو زماپر مزار باندی تیریدونکی خلګ ووایی چی الله (ج) دغه مجاهد ته هدایت وکی اوخپل هدف ته ورسیدی له پیغمبر (ص) سره یی خدای پامانی کوله دعبدالله بن رواحه (رض) زړه راډک سو اوبی اختیاره یی پدی مضمون شعر ووایه: دوروستی ځل لپاره پرهغه چا سلام چی دخرماؤ ترونو لاندی می رخصت کړ، په مشایعت کوونکو کښی ترټولو غوره اوله بل هرچانه ښه دوست دی. شرحبیل بن عمرو غساتی ته چی داسلامی لښکر خبر ورسیدی خپل لښکریی هم تیارسی کړ اوله هرقل نه یی هم مرسته وغوښتله چی یولك پوځیان یی ورته ولیږل چی پدی ترتیب د مسلمانانو شمیر ددښمن دپوځونو دشمیر په مقابل کښی هیڅ دیادونی وړنه ؤ

ځینو صحابه ؤ مشوره وړاندی کړه چی رسول اکرم (ص) ته دی رپورټ ولیږل شی چی مورږ څه وکړو؟ ددی خبری په اوریدلو حضرت عبدالله بن رواحه (رض) وفرمایل: (ای خلګو! تاسی له کمی خبری نه بیریږی ستاسی هدف خودحق په لاره کښی خپل سرونه قربانول دی مسلمان هیڅکله دمادی قوت اودپوځ دشمیر په زیاتوالی نه جنګیږی، بلکی یوازی دهغه دین پخاطر جنګیږی چی ده ته یی عزت وربخښلی دی، مخ په وړاندی ولاړ شی، له دوو هدفونو څخه یو ترلاسه کړی یافتح یاشهادت) دغی دجذبی وینا دټولو غازیانو احساس را ولړزوی دشهادت په مینه یی میدان ته ودانګل درومیانوله طاغوتی هیبت ناك طاقت سره ترهغه وجنګیدل چی درسول اکرم (ص) دپیشګوئی سره سم حضرت زید اوحضرت جعفر رضی الله عنهما یوپه بل پسی شهیدان اودقیادت بیرغ حضرت عبدالله بن رواحه (رض) پورته کړ حضرت عبدالله (رض) دری ورځی خواړه نه وه څکلی، له لوږی نه بیتابه ؤ چا ورته غوښه په مخ کښی کیښودله خو لومړنی ګوله یی په خوله کښی وه چی دحضرت جعفر (رض) دشهادت خبر ورته ورسیدی دخولی ګوله یی تیره کړه اوخپل نفس ته په خطاب یی وویل: ای نفسه جعفرله دنیانه رخصت سو، خوته لاپه فانی دنیا کښی مشغول یی، پاځیده توره یی واخیستله اودجګړی صف ته ددا خیلدو په وخت کښی یی پدی مضمون شعر ووایه: ای نفسه که ونه وژل شی بیابه هم مری، دمرګ حمام ګرم کړای سویدی، څه چی غواړی درکول کیږی که ددغو شهیدانو غوندی کار دی وکی نوهدایت دی وموندی ورپسی یی دګرمی معرکی په وخت کښی پداسی حال کښی چی زخمی سوی هم ؤ بیاپدی مضمون شعر ووایه:

ای نفسه! زه قسم خورم چی په میدان کښی به جنګیږی که خوښ یی که ناخوښه. حضرت عبدالله بن رواحه (رض) سره له دی چی زخمی سوی ؤ په ډیره میړانه یی توره اونیزه چلوله چی په پای کښی ددښمن یوعسکر په سینه کښی په برچی باندی وواهه، له سینی څخه یی وینو فواره وکړه، هغه یی په لاس کښی راواخیستلی او په خپل مخ یی ومښلی بیایی مسلمانانو ته وویل: دخپل ورور غوښه له دښمن نه وساتی، په همدی حالت کښی یی پاك روح

علیین ته پرواز وکی.

بناکردند خوش رسمی بخاک وخون غلطیدن خدا رحمت کند این عاشقان پاک طینت را

عبدالله بن رواحه (رض) چی کله دمؤته خواته روانیدی ځینی سیرت لیکونکی وائی چی هغه وژړل خلګو دژړا دعلت پوښتنه ورنه وکړه ویی ویل: زما دژړا سبب نه له دنیا سره مینه ده اونه له تاسی نه جدا کیدل بلکی داخرت غم می ژړوی بیایی دامبارك ایت ولوست چی: (وان منکم الا واردها کان علی ربك حتما مقضیا) لتاسی نه به هریو ارومرو په جهنم باندی تیریدونکی وی دا ستا درب حتمی فیصله ده پدی ترتیب دحق دشمعی دغه پتنګ اوداسلامی لښکر قهرمان قاید داسلام دسرلوړی په لاره کښی له اوږدو جهادونو څخه وروسته دشهادت جام نوش کړ. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن عباس رضی الله عنه

له رسول اکرم (ص) سره دحضرت عبدالله بن عباس (رض) دقرابت او خپلولی دوه پیوندونه وه. یو داچی درسول الله (ص) دتره زوی یعنی دحضرت عباس بن عبدالمطلب زوی ؤ اوبل داچی دحضرت عبدالله مورام الفضل لبابه (رض) اوام المؤمنین حضرت میمونه سکنی خویندی وی حضرت عبدالله بن عباس (رض) له نبوی هجرت نه دری کاله مخکښی هغه وخت په مکه کښی پیداسو چی بنوهاشم دقریشو دلاسه په شعب ابی طالب کښی محاصره وه.

عباس (رض) بن عبدالمطلب چی کله مدینی منوری ته دمکی دفتح په کال هجرت کوی په دی وخت کښی دحضرت عبدالله (رض) عمر دیولس کالو په خواوشا کښی ؤ درسول اکرم (ص) کورته به له دی امله ازادانه ورتلی چی هلته یی دمور خور (خاله) موجوده وه اوبله داچی ددواړو جهانو دسردار (ص) ډیره زیاته مینه ورسره وه ددیر ذکاوت، پوهی اوښی حافظی خاوندؤ. درسول الله (ص) ویناوی به یی په غور سره اوریدلی او دهغه کړه وړه یی تعقیبول.

یوه شپه رسول الله (ص) دلمانځه لپاره ودریدی ترشایی حضرت عبدالله بن عباس (رض) هم ودریدی پیغمبر (ص) له لاسه ونیوی، له ځانه سره برابر یی ودروی، خوځنګه چی پیغمبر (ص) لمونځ شروع کړ هغه بیرته شاته ورځخه ولاړ

اوپخپل ځای کښی ودریدی له سلام اړولو نه وروسته رسول الله (ص) ترینه پوښتنه وکړه: ما خوته خپل څنګ ته ودرولی بیا ولی شاته سوی؟

په ډیر ادب سره یی عرض وکی: یارسول الله! څوك کولای شی چی دالله (ج) له رسول سره برابر ودریږی لمونځ ادا کړی ایا زه او پیغمبر برابر ودریږو او لمونځ وکړو؟ دازما له طاقت نه پورته خبره ده). رسول الله (ص) دهغه ددی جواب په اوریدلو سره ډیر زیات خوشاله سو اودخدای (ج) دربارته لاس په دعاسو چی: (پروردګاره! دغه هلك ته ډیر زیات علم ورکړه اوله دی نه زیات فهم اوفراست ورپه برخه کړه).

درسول الله (ص) ددعا اودخدای (ج) دورکړی پوهی اوذکاوت برکت ؤ چی حضرت عبدالله بن عباس (رض) دالحبر، البحر، ترجمان القران اوامام المفسرین په نومونو شهرت وموندی حافظ ابن حجرعسقلانی (رح) په الاصابه کښی لیکلی دی چی یوه ورځ عبدالله (رض) له نبوی مجلس نه راغی اوخپل پلارته یی وویل: مانن له رسول الله (ص) سره یوسړی ولیدی خوومی نه پیژندی کاشکی دهغه په باب راته معلومات وای عباس (رض) چی دعبدالله خبره رسول الله (ص) ته واورولە نو پیغمبر (ص) عبدالله (رض) راوغوښت په غیږ کښی یی ونیوی او پر سریی ورته دمینی لاس راتیر کړی دعایی وکړه: (پروردګاره پده باندی خپل برکتونه نازل کړه اودی دعلم درنا خپرولو وسیله وګرځوه).

ابن عباس (رض) دیارلس کلن ؤ چی رسول اکرم (ص) له دنیانه رحلت وکی، څنګه چی دده زیاتره وخت ددواړو جهانو دسردار (ص) په کورکښی او دهغه په صحبت کښی تیرسوی ؤ نبوی سیرت یی په ذهن کښی نقش ؤدصحابه ؤ لویانو به دهغه احترام ساتی اودیو لوی شخصیت په نظریی ورته کتل په تیره بیا عمرفاروق (رض) دهغه روزنی اوپالنی ته زیاته پاملرنه کوله په صحیح بخاری کښی پخپله له ابن عباس (رض) څخه روایت رانقل سویدی ویلی یی دی چی: حضرت عمر (رض) به زه دبدر له صحابه ؤسره کښینولم.

یوځل ځینو مشرانو صحابه ؤپه تعجب سره حضرت عمر (رض) ته وویل:

امیر المؤمنین! ته دغه هلك له موږ سره په مجلس کښی کښینوی پداسی حال کښی چی زموږ زامن دده همزولی دی؟

فاروق اعظم (رض) وفرمایل: هو داهغه شخصیت دی چی تاسی ته هم دده لیاقت ښکاره دی همدارنګه په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی کله ناکله به دعمر فاروق (رض) په مجلس کښی داسی مسئلی پیښیدلی چی ابن عباس (رض) به غوښتل دهغو جواب ورکړی مګر دلویانو صحابه ؤ په وړاندی وړغیدل به ورته عار بریښیدل امیر المؤمنین به دهغه دحوصلی لوړولو لپاره ورته ویل: (ابن عباس! علم دعمر په کموالی اوزیاتوالی پوری اړه نلری، ته خپل ځان وړوکی مه ګڼه کمه خبره چی ویل غواړی یادی په زړه کښی څه در ګرځی هغه په زغرده بیانوه).

دعمرفاروق (رض) اوعثمان ذی النورین (رض) دخلافت په دورکښی زلمی ابن عباس (رض) په ځینو جهادی سفرونو کښی هم ګډون وکی اودعلم درڅنګ په جهاد کښی دشریکیدو سعادت هم ورپه برخه سو، دحضرت علی کرم الله وجهه دخلافت په دور کښی ابن عباس (رض) دبصری والی مقرر کړل سو او وروسته بیا دایران حکمرانی هم وروسپارل سوه او پداسی حال کښی چی حالات ډیر نازك وه خو بیاهم ابن عباس (رض) خپل مسئولیت په ښه توګه ترسره کړ، په کرمان فارس او دایران په نورو ولایتونو کښی یی باغی قوتونه وټکول او په بشپړه توکه یی امنیت ټنګ کړ.

امام المفسرین حضرت ابن عباس (رض) دعلم اوفضیلت داسی سمندر ؤ چی صحابه کرامو، تابعینو، تبع تابعینو او ټولو سلف علماؤ به دهغه دپوهی، ذکاوت اوذهانت بی حده ستاینه کوله.

حضرت علی کرم الله وجهه به ویل: ابن عباس چی دقرآن تفسیر کوی نو داسی معلومیږی لکه چی دشفافو پردو ترشا غیبی شیان وینی دعبدالله بن مسعود (رض) وینادہ چی ابن عباس (رض) دقرآن بهترین ترجمان دی، حضرت عبدالله بن عمر (رض) به ویل: څه چی پرمحمد (ص) باندی نازل سویدی په محمدی امت کښی ترټولو زیات عبدالله بن عباس (رض) وربانډی ښه پوهیږی.

دحضرت ابی بن کعب انصاری (رض) زوی محمد (رض) روایت کوی چی یوه ورځ عبدالله بن عباس (رض) زما له پلارسره ناست ؤ کله چی پاځیدی روان سو نو زماپلار وفرمایل: یوه ورځ به داسړی ددی امت متبحر عالم وی. حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) ویلی دی: ماله ابن عباس نه زیات بل څوك دښه فهم، ښه درایت، زیات علم اوزیات حلم خاوند ندی لیدلی.

ابن عباس (رض) یوازی دقرآن اوحدیث ښه مفسر اوښه معبرنه بلکی په فقه، تاریخ، عربی لغت اوادب کښی یی هم لوی لاس درلود داسلامی نړیوال دولت له ګوټ ګوټ نه به خلګ ډلی ډلی ورته راتلل اوله هغه څخه به یی په بیلا بیلو علومو کښی معلومات ترلاسه کول.

له حضرت ابن عباس (رض) څخه (۲۲۶۰) حدیثونه روایت سویدی او د هغه تفسیر په تفاسیرو کښی خورا مهم مقام لری، په تفسیر، حدیث اواسلامی علومو کښی یی په زرګونو شاګردان روزلی دی چی په هریوه باندی یی اسلامی امت فخر کوی اوددی امت دلاری مشالونه دی.

دعمر وروستی وختونه یی په طایف کښی تیر کړل او په (۶۸) هجری کال کښی چی له (۲۸۷) میلادی سره سمون خوری وفات سو، محمد بن حنفیه (رح) یی دجنازی لمونځ ادا کړ اوامام المفسرین یی پداسی حال کښی خاوروته وسپاری چی په خپله خطبه کښی یی وفرمایل: (قسم په خدای دی نن ددی امت ډیر لوی عالم له دنیا نه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن عمر رضی الله عنهما

فقیه الامة حضرت عبدالله بن عمر (رض) دبعثت په دویم کال کښی زیږیدلی اوکله چی دهغه پلار حضرت عمر فاروق (رض) دبعثت په شپږم کال په اسلام مشرف سو پدی وخت کښی دعبدالله بن عمر (رض) عمر تقریبا دپنځو کالو ؤ طبیعی ده کله چی هغه ځان پیژندلی نوله اسلام نه پرته یی بل مذهب اومسلك ندی لیدلی اوله ابتداء څخه داسلام په پاکه لمن کښی رالوی سویدی. عمر فاروق (رض) چی دبعثت په دیارلسم کال مدینی ته هجرت کوی عبدالله (رض) هم ورسره ؤ او پدی وخت کښی یوولس کلن ؤ دبدر اواحد په غزاګانو کښی

حضرت عبدالله بن عمر (رض) له دی امله برخه نده اخیستی چی عمر یی له پنځه لس کلنی څخه کم ؤ، اوکم عمره هلکانوته په جنګونو کښی دشریکیدو اجازه نه ورکول کیده خوکمه لومړنی غزا چی په هغی کښی عبدالله بن عمر (رض) برخه واخیستله هغه داحزاب غزاوه، په شپږم هجری کال دحدیبیی دصلحی په وخت کښی په هغه بیعت کښی موجودؤ چی الله تعالی (ج) په هغه کښی شریکیدنکو ته په څرګندو الفاظو کښی دخپلی رضا زیری ورکړ: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونك تحت الشجرة) ای پیغمبره الله له هغو مؤمنانو څخه راضی سو چی کله یی ترونی لاندی له تا سره بیعت کوی.

حضرت ابن عمر دخیبر، فتح، حنین، طایف اوتبوك په غزاګانو اودحجة الوداع په سفر کښی ددواړو جهانو دسردار (ص) سره ملګری ؤ.

په یولسم هجری کال کښی چی رسول اکرم (ص) رحلت وکی دعبدالله بن عمر (رض) دزړه خونه دغم په سیند لاهو سوه اودومره خپه ؤ چی له هغه نه وروسته یی بیاپه ټول عمر کښی نه کم کور جوړ کړ اونه کم باغ هروخت به یی چی سرور عالم (ص) په یادیدی بی اختیاره به یی له سترګو څخه داوښکو باران اوریدی ابن عمر (رض) دخپل پلار فاروق اعظم (رض) دخلافت په زرین دور کښی دایران، شام اومصر په فتوحاتوکښی په پوره میړانه برخه واخیستله دکمی رتبی له غوښتنی څخه پرته دیوعادی مجاهد په صفت له فاروقی دورنه وروسته هم ابن عمر (رض) په جهادونو کښی شریك سویدی ابن عمر (رض) که له یوی خوا دخدای (ج) دلاری یو غښتلی مجاهد ؤ له بلی خوا دقرآن اوسنت متبحر عالم هم ؤ چی دصحابه ؤ ترمینځ یی ځانګړی علمی مقام درلود او په تاریخ کښی دفقیه الامت لقب ورکړ سویدی دقرآن مجیدپه ایتونو کښی به یی عمیق فکر کوی په مؤطا امام مالك کښی راغلی دی چی یوازی دسورة بقره په مفاهیمو کښی یی څوارلس کاله فکر کوی. سره لدی چی دحدیث په روایت کښی یی له ډیر زیات احتیاط څخه کار اخیست بیاهم له ابن عمر (رض) څخه یو زر شپږسوه اودیرش (۱۶۳۰) حدیثونه روایت سویدی نه یوازی هغه نبوی ملغلری دهغه دلاری مشال وی چی په مستقیم ډول یی دسرور عالم (ص) له

خولی څخه اوریدلی وی بلکی دنورو په واسطه چی کم حدیثونه ورته رسیدل په هغو باندی یی هم په کلکه عمل کوی دهغه داستاذانوپه ډله کښی دحضرت ابوبکر صدیق (رض) عمر فاروق (رض) عثمان ذو النورین (رض) علی مرتضی (رض) ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) ام المؤ منین حضرت حفصه (رض) عبدالله بن مسعود (رض) بلال حبشی (رض) صهیب رومی (رض) زیدبن ثابت (رض) رافع بن خدیج (رض) غوندی جلیل القدر صحابه شامل دی اودهغه په شاګردانو کښی دسالم (رح) عبیدالله (رح) محمد (رح) نافع (رح) حفص (رح) عروه بن زبیر (رح) موسی بن طلحه (رح) ابو سلمه بن عبدالرحمن (رح) سعیدبن مسیب (رح) قاسم (رح) ابوبرده (رح) بن ابوموسی اشعری (رض) سعید بن یسار (رح) عکرمه (رض) مجاهد (رح) سعیدبن جبیر (رح) طاؤس (رح)، عطار (رح) ابوالزبیر (رح) اوابی ملیکه (رح) غوندی لویومحدثینو اواسلامی فقهاؤ نومونه درج دی، ابن عمر (رض) دومره زیات ورته محبوب ؤ چی ابن سعد (رح) وایی: یووخت خلګو دادعاوکړه چی خدایه! ترڅوچی مورِ ژوندی یو، ابن عمر ژوندی ولره چی مورِ دهغه دعلم او فیض له چینی څخه سیراب اوسو نن له ده نه زیات له نبوی دورڅخه باخبره بل څوك نسته. له سرور کائنات (ص) سره یی دومره زیاته مینه وه چی دهغه دپاك نوم په یادیدلو به یی بی اختیاره ژړل اوبیسده کیدی به اوځینو خلګوبه پدغه رازوختونو کښی حتی لیونی ورته وایه، دنبوی سنتو دومره پابند ؤ چی قدم په قدم یی تعقیبول، چیری چی پیغمبر (ص) لمونځ اداکړی ؤ هلته به یی لمونځ کوی چیرته یی چی استراحت کړی ؤ هلته به یی استراحت کوی، ترکمی ونی لاندی یی چی دمه کړی وه ابن عمر (رض) به هغی ونی ته اوبه ورکولی چی وچه نشی اودسنت په پیروی به یی ترهغی لاندی استراحت کوی داخرت په یادبه یی پراندامونو لړزه راتله له یوی خوا دخدای دلاری مجاهدله بلی خوا قائم اللیل اودائم الصوم ؤ په ځینو وختونو کښی یی هره شپه یوځل دقرآن مجید ختم کوی دهرلمانځه لپاره به یی نوی نوی اودس کوی پخپل ژوند کښی یی شپیته حجونه او یوزر عمری وکړی ددنیا له رنګینیو اوشتمنی سره یی هیڅ مینه نه وه حضرت جابر بن عبدالله

انصاری (رض) به ویل: په موږکښی له ابن عمر (رض) څخه پرته بل داسی څوك نه وو چی ددنیا رنګینیو ځانته نه وی مایل کړی دهغه په دسترخوان به چی فقیر اومسکین نه ؤ ناست ډوډی یی نه خوړله له نیکانه خلګو سره یی ډیره مینه کوله یوځل دمدینی منوری په یوه اطرافی سیمه کښی دهغه مخ ته دسترخوان اوار سو، هاخوا ته یو شپون تیریدی، سلام یی واچوی، ابن عمر (رض) هغه ډوډی ته دعوت کړ، هغه معذرت وغوښت ویی ویل روژه می ده، ابن عمر (رض) وویل: په دومره ګرمی کښی روژه نیسی اوبیا رمه هم پیایی؟

بیایی وفرمایل: شپونکیه! دا پسونه پرموږ خرڅ کړه، نغدی پیسی به هم درکړو اودروژه مات لپاره غوښه هم شپونکی عرض وکی: داپسونه زماندی زه غلام یم ابن عمر (رض) دهغه دتقوی دمعلومولو لپاره وویل: ستا بادار به څه وکی؟ شپون داسمان خواته ګوتی پورته ونیولی ویی ویل: این الله، این الله، (الله چیرته دی الله چیرته دی) بیاروان سومطلب یی داؤ که بادارمی نسته الله (ج) خوسته ابن عمر (رض) هغه پسونه اوشپون دواړه دهغه له باداره په بیعه واخیستل شپون یی ازاد کړ اوپسونه یی هم وروبخښل.

دهغه له حکیمانه اقوالو څخه یوڅه رانقل کوو هغه به ویل: ترټولو اسانه نیکی ورین تندی اوخوږی خبری دی علم ولټوی، که له دښمن سره وی هم دنورو دعیبونو دلټولو نه دمخه پرخپلو عیبونو نظرواچوی لکه څنګه چی خوږ شربت څیښئ همدغسی غصه وخوری دعلماؤ په ټولی کښی انسان هغه وخت حسابیدای شی چی له ځانه پرپورته باندی حسد ونکړی اوله ځانه کښته حقیر ونګڼی اوخپل علم خرڅ نکړی دچاچی اخلاق خراب وی دهغه ایمان هم خراب دی که غواړی ګناه وکړی هغه ځای ته ولاړ شه چیرته چی الله (ج) موجودنه وی!

دا وه دابن عمر (رض) داخلاقو اونیکیو له ګلستان څخه څوګلونه چی دتحفی په ډول وړاندی سوه. (رضی الله عنه)

حضرت عبد الله بن زبیر رضی الله عنه

دمکی دمشرکانو دظلم اوستم لامله دپیغمبر (ص) په شمول زیات شمیر مسلمانانو مدینی ته هجرت وکی، څه موده تیره سوه خو تصادفا په مهاجرو

کورنیو کښی دچا اولاد پیدا نسو نوداسلام دښمنانو یهودو دا پروپاګنډونه خپاره کړل چی مونږ پرمسلمانانو باندی کوډی کړیدی او دهغوی دنسل لړی مو قطع کړیده دیهودو پدی خبرو باندی که څه هم دمسلمانانو باورنه کیدی خو بیاهم دهغوی په ناوړه تبلیغاتو باندی ځوریدل په همدی دوران کښی یوه کورنی نوی مهاجره سوه اوپه هغی کښی یوهلك وزیږیدی، مسلمانان چی خبر سول هغه یی راواخیستی دمدینی په کوڅو کښی یی پداسی حال کښی وګرځوی چی دتکبیر نعری یی پورته کولی په پای کښی یی درسول اکرم (ص) حضور ته راوړی، سرور عالم (ص) هغه په غیږ کښی راپورته کړی بیایی یوه دانه خرما راوغوښتله، هغه یی پخپله مبارکه خوله کښی وژوله اودهغه ماشوم په خوله کښی یی ورکړه دخیر او برکت دعایی ورته وکړه بیایی ماشوم دمورپه غیږ کښی واچوه او پدی ترتیب دیهودو مخونه تور سول اودپروپاګنډو طوفان غلی سو.

دابختور ماشوم چی لومړنی خواړه یی دسرور کائنات (ص) دمبارکی خولی ناړی وی اودهغه په زیږیدو سره دیهودو پروپاګنډونه خنثی سول او د مسلمانانو دخوښی موجب وګرځید دحضرت زبیر بن العوام اوحضرت اسماء بنت ابی بکر صدیق (رض) دسترګوتور حضرت عبدالله بن زبیر (رض) ؤ عبدالله بن زبیر (رض) له رسول اکرم (ص) سره دقرابت اوخپلولی څوپیوندونه لرل، یو داچی دهغه مور حضرت اسماء (رض) دحضرت عائشی (رض) خوروه بل داچی دهغه پلار زبیر بن العوام حواری رسول دحضرت صفیه بنت عبدالمطلب زوی اودرسول اکرم (ص) دترور زوی ؤ، دریم داچی په قصی بن کلاب کښی دهغه نسبی لړی، له رسول اکرم (ص) سره نښتله، څلورم داچی حضرت زبیر بن العوام (رض) دحضرت خدیجة الکبری (رض) وراره ؤ.

دغه کمسن صحابی که څه هم درواېتونو په اختلاف نهه یالس کاله عمر تیر کړی ؤ چی رسول الله (ص) له دنیا نه رحلت وکی مګر دقرابت دمتعددو پیوندونو لرلو لامله به زیاتره وختونه درسول الله (ص) په کور کښی اوسیدی اوځنګه چی دقوی حافظی اوښه ذهانت خاوند ؤ نبوی اقوال او افعال یی په

ذهن کښې کښينستل ددواړو جهانو دسردار (ص) له رحلت نه وروسته عبدالله بن زبير (رض) دراشدينو خلفاؤ په دور کښې په اسلامی غزاګانو کښې په پوره ميړانه اوشهامت سره برخه اخيستله اوداسلامی لښکر دسپه سالار لقب يی وګټی عبدالله بن زبير (رض) ته که څه هم ډير فرصت په لاس نه ؤ ورغلی چی درسول اکرم (ص) څخه په مستقيم ډول زياته علمی استفاده وکړی خو بياهم څنګه چی دپلار حضرت زبير بن العوام (رض) دمور حضرت اسماء (رض) نيکه حضرت ابوبکر صديق (رض) اوخاله حضرت عائشه صديقه (رض) په غيږ کښې روزل سوی ؤ له دی امله په بيلا بيلو دينی علومو کښې يومتبحر عالم ورڅخه جوړ سوی ؤ دقرآن مجيد قاری اوعالم ؤ حضرت عبدالله بن عباس (رض) به دهغه دحسن قرائت ستاينه کوله، په صحيح بخاری کښې له هغه څخه دځينو ايتونو تفسير نقل سويدی په (۳۰) هجری کال کښې چی کله امير المؤمنين حضرت عثمان ذوالنورين (رض) ځينو صحابه ؤ کرامو ته دقرآن حکيم دتدوين اوراغونډلو وظيفه وسپارله په هغو کښې يوتن حضرت عبدالله بن زبير (رض) ؤ له هغه څخه دری ديرش حديثونه روايت سويدی.

دعلم، فضيلت اوکمال ترڅنګ ډير لوی زاهد اوعابد هم ؤزياتره وختونه به يی ټوله شپه په قيام اوورځ په صيام تيروله، په داسی خشوع اوخضوع سره به يی لمونځ کوی چی که ولاړبه ؤ دبی روحه ستنی ګومان به ور باندی کيدی اوکه په سجده به پروت ؤ نودرخت (ټوکر) ديو غورځيدلی تان غوندی به ښکاريدی. حضرت عبدالله بن عباس (رض) به ويل: که غواړی درسول اکرم (ص) لمونځ ووينی نو دابن زبير لمانځه ته وګوری.

ابن اثير (رح) وائی ډيرځله به داسی پيښيدله چی نورو خلګو به سورة بقره ټوله لوستله خو دابن زبير (رض) رکوع به نه ختميدله.

عبدالله بن زبير (رض) په ژوندکښې له بی شميره ستونزو اوتکليفونو سره مخامخ سو خوهيڅ يو کړاؤ دهغه په عزم اوحوصله کښې کمی رانه وستلی سو، دخلافت تقريبا دولس کلنه موده يی په مسلسلو کړاوونو اوغمونو کښې تيره کړه دحضرت امام حسن (رض) له شهادت نه وروسته چی کله دمکی خلګو

دخلافت لپاره له حضرت عبدالله بن زبير (رض) سره بيعت وکړ، يزيد له شام نه دمقابلي لپاره لښکر وليږي، دلښکر مشر حصين بن نمير دبوقبيس پرغره باندی موضع ونيوی اومکه يی محاصره کړه اودکعبی پرودانی باندی چی تر څنګ يې حضرت ابن زبير (رض) خيمه نصب کړی وه تيږی به يی اورولی مګر دغو سختو حالاتو ونسو کړای چی دحضرت ابن زبير (رض) په عزم کښی تزلزل راولی له خيمی څخه به وتی اوپه کعبه کښی به په لمانځه مشغول ؤ.

ديزيد له وفات نه وروسته چی کله عبدالملك بن مروان پرمکه معظمه باندی دحملی کولو لپاره حجاج ته وظيفه ورکړه، حجاج په (۷۲) هجری کال کښی دذيقعدی په مياشت کښی مکه محاصره کړه اوپر بيت الله باندی به يی تيږی اورولی ددغی محاصری په دوران کښی چی تقريبا اوه مياشتی يی دوام وکی خلګ دډيری لوږی لامله پرله پسی حجاج ثقفی ته تسليم سول اوابن زبير (رض) چی پدی وخت کښی يی عمر تقريبا اويا کلونوته رسيدلی ؤيوازی پاتی سو البته صرف څوکسان ورسره وه.

پدی حالت کښی يی دخپلی مور حضرت اسماء بنت ابی بکر الصديق (رض) څخه چی دهغی عمر دسلوکلونو په خواوشاکښی ؤ پوښتنه وکړه: موری دمحاصری اوه مياشتی تيری سوی دی زه يوازی پاته يم حتی خپل نژدی کسان هم دلوږی له سختی نه راڅخه ولاړل اوحجاج ته تسليم سول ماته څه مشوره راکوی؟ حضرت اسماء (رض) وفرمايل: زويه! ته له ما څخه پخپل کار نښه پوهيږی، که ځان درته په حقه ښکاری، نودحق په لار کښی دشهادت تروخته ثابت قدم اوسه. حضرت عبدالله بن زبير (رض) وويل: زما پاڅون دحق پخاطر دی، زه له مرګه نه بيريږم خودا بيره راسره ده چی دښمنان به له مرګه وروسته زما اندامونه ټوټی ټوټی کړی اوپه دار به می وځړوی؟ حضرت اسماء (رض) وويل: زويه! کله چی څوك ذبح کړای شی نو بياکه دهغه پوستکی وايستل شی اويايی اندامونه ټوټی ټوټی کړای شی دهغه څه پروا ده؟ ته دالله (ج) په توکل سره ووزه، دمرګ له بيری نه دغلامی ذلت مه قبلوه په خدای (ج) قسم چی دعزت مرګ دذلت له حکمت نه ډير غوره دی اودحق په لاره کښی په تورو سره

ټوټه ټوټه کیدل دګمراهانو له غلامی نه زر کرته ترجیح لری. حضرت عبدالله بن زبیر (رض) عرض وکړ: موری! ماهمدا غوښتل، الحمدلله چی ستا حوصله ترما لوړه ده خدای دی وکړی چی زما له شهادت نه وروسته هم خپله حوصله ونه بایلی په خدای (ج) قسم دی، چی ما هیڅکله بدی نده خوښه کړی! پر هیڅ مسلمان باندی می ظلم ندی کړی کم تعهد می ندی مات کړی، په امانت کښی می خیانت ندی کړی اودخدای له رضانه پرته می بله هیله نشته په پای کښی حضرت اسماء بنت ابی بکر الصدیق (رض) خپل زوی پرتندی ښکل کړ اودخیر دعایی ورته وکړه رخصت یی کړ.

حضرت ابن زبیر (رض) دشامی لښکر په مقابل کښی په میړانه وجنګیدی اوپه پای کښی شهید شو حجاج بن یوسف ثقفی دهغه مطهر جسد په دار وځړوی، دشهادت په دریمه ورځ حضرت اسماء (رض) هغه ځای ته ورغله چیری چی حضرت عبدالله (رض) په دارځړول سوی ؤ، حجاج هم هلته موجود ؤ، حضرت اسماء (رض) هغه ته په خطاب وویل: ایا ددی سپاره دکوزیدو وخت ندی رارسیدلی؟ ورپسی یی په پوره بی پروائی سره ورته وویل: تا دابن زبیر دنیا خرابه کړه خوده ستا اخرت خراب کړ بیا وروسته حجاج دهغه پاك جسد دهغه مورته وسپاری اوپه حجون کښی خاورو ته وسپارل شو. (رضی الله عنه)

حضرت عثمان بن مظعون رضی الله عنه

حضرت عثمان بن مظعون (رض) دقریشو دبنوجمح له قبیلی څخه ؤ، رسول الله (ص) چی کله دحق دعوت شروع کړ، دغه دنیك فطرت خاوند ورته پداسی حال کښی لبیك ووایه چی دګوتو په شمیر کسان په اسلام مشرف سوی وه، دحضرت ابو عبیده بن الجراح، حضرت عبدالرحمن بن عوف،حضرت عبیده بن الحارث اوحضرت ابوسلمه بن الاسدپه ملګرتیا یی هغه وخت دکوثر دساقی له لاسه دتوحید پیاله نوش کړه چی یوازی دیارلس پتنګان دنبوی شمعی په خوا وشا کښی راټول سوی وه دا دزیاتو مصیبتونو دور ؤ، مؤحدین دمشرکانو دلاسه سخت په تکلیف وو، دکافرانو ظلم اوستم انتهائی حدته رسیدلی ؤ، هغه چا دحق له کاروان سره ملګرتیا کولای سوه چی الله اورسول ورته له خپله

ځانه ګران اومحبوب وو اواخرت ته یی په دنیا باندی ترجیح ورکوله دبعثت په پنځم کال کښی سرور کائنات (ص) مسلمانانو ته هدایت ورکړی چی له دی ځایه حبشی ته ولاړ شئ، دهغه ځای واکمن یوخواخوږی سړی دی، تاسی ته به پناه درکړی اوترڅو پوری چی الله ج پدی شرایطو کښی څه تحول اوبدلون نه وی راوستی، تاسی به همالته اوسیږئ.

دهجرت له اجازی نه وروسته دلومړی ځل لپاره یوولس نارینه ؤ اوڅلورو میرمنو حبشی ته دتلو تکل وکی چی پدی کوچنی ډله کښی حضرت عثمان بن مظعون (رض)، حضرت عثمان بن عفان (رض)، حضرت زبیر بن العوام (رض)، حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض)، اوحضرت مصعب بن عمیر (رض) غوندی شخصیتونه شامل وو اودابن هشام دوینا له مخی ددی حقپالونکی مهاجری ډلی مشر حضرت عثمان بن مظعون (رض) ؤ، دری میاشتی وروسته په حبشه کښی دا اوازه خپره سوه چی دمکی ټولو مشرکانو اسلام منلی دی، یا په بل روایت دپیغمبر (ص) له دښمنی نه یی لاس اخیستی دی چی ددی خبرپه اوریدلو سره دغه مهاجر مسلمانان له حده زیات خوشاله سول او خپل وطن ته دراستنیدو لاره یی په مخ کښی ونیوله کله چی مکی معظمی ته نژدی سول ورته ښکاره سوه چی په حالاتو کښی هیڅ کم بدلون ندی راغلی او دپخوا په شان مسلمانان دکافرانو دظلم په ژرنده اوړه کیږی او دوی ددروغو په خبرونو وغولیدل. دوی متردد اوزړه نازړه وو چی له دوو لارونه کمه یوه غوره کړی بیرته حبشی ته ولاړ شی اوکه مکی معظمی ته داخل شی دکفارو تعذیبونو ته غاړه کښیږدی؟

له ډیر غور اوفکر نه وروسته یی فیصله وکړه چی دهغه وخت له ټولنیزو اوسیاسی عاداتو سره سم له ځینو نامسلمانو دوستانو څخه په پناه غوښتنی سره مکی ته داخل شی حضرت عثمان بن مظعون (رض) ته دخالد سیف الله پلار ولیدبن مغیره پناه ورکړه او په اصطلاح دامن او سولی ژوند یی پیل کړ، خویو مسلمان څنګه کولای شی چی دکافر ترسیوری لاندی له قلبی اطمینان سره شپی ورځی تیری کړی اوځنګه کولای شی چی پدغسی ژوند باندی خپل

ضمیر اووجدان قانع کړی، له همدی امله څوورځی وروسته حضرت عثمان بن مظعون (رض) له ځانه سره تصمیم ونیوی چی دخپل قائد (ص) اودهغه دنورو صدیقو ملګرو غوندی دکفارو دظلم په بټی کښی سوځیدل اودشیطانی قوت پرضد مبارزه کول دیوکافر ترځنګ دامن له ژوند تیرولو نه ډیر ښه دی، په همدی هوډ ولیدته ورغی ویی ویل: (ای اباعبد شمس زه نور ستاپه پناه کښی اوسیدل نه غواړم، زه به درسول الله (ص) اوصحابه ؤ غوندی وخت تیروم، زه دالله ج له پناه نه پرته دبل حمایت ته اړتیا نلرم) ولیدورته وویل: ته بایدپه حرم کښی اعلان وکړی ترڅو خلګ وپوهیږی چی زماپه حمایت اوپناه کښی نه یی حضرت عثمان بن مظعون (رض) چی کله داکار وکی نوله پخوانه زیات دخدای (ج) ددښمنانو دظلم مورد وګرځیدی. سیرت پوهان لیکی چی په همدی زمانه کښی دعربو نامتو شاعر لبیدبن ربیعه چی لاپه اسلام نه ؤ مشرف سوی مکی ته راغی، خلګو یی ډیر تود استقبال وکی، دشعر اوادب محفل یی ګرم کړ دشعر په یوه مصرع کښی یی وویل:

الا کل شیئ ما خلا الله باطل

یعنی خبر دار اوسی ، چی له الله (ج) نه پرته نور هرڅه باطل دی.

حضرت عثمان بن مظعون (رض) چی پدی مجلس کښی حاضرؤ ویی ویل: (همدغسی ده تا ریښتیا وویل) کله چی هغه بله مصرع وویله:

وکل نعیم لا محالة زائل

یعنی نعمت ارومرو زائلیدونکی دی نوعثمان (رض) ږغ وکی داغلطه خبره ده، دجنت نعمتونه ابدی دی نه زائلیږی لبید پدی خبره ډیرخپه سو اوقریشو ته یی وویل چی: زه ستاسی په محفل کښی توهین سوم، له مشرکانو څخه یوتن راپاڅیدی، حضرت عثمان بن مظعون (رض) یی پرمخ باندی پداسی سخته څپیړه وواهه چی سترګه یی شنه راووتله، پدی وخت کښی ولیدبن مغیره ورته ږغ وکی چی: که له ماسره دی تعهد نه وای مات کړی، هیچا نسو کولای چی لاس دربانډی پورته کړی. عثمان (ض) جواب ورکړ: زما دابله سترګه هم دخدای (ج) په لارکښی زخمی کیدوته هوسیږی کله چی پرمسلمانانو باندی ددښمنانو

ظلمونه انتهاء ته ورسیدل، رسول الله (ص) دوهم ځل بیا حبشی ته دهجرت کولو اجازه ورکړه اوداځل (۸۳) نارینه او (۲۰) میرمنی هجرت ته تیار سول، پدی قافله کښی هم حضرت عثمان بن مظعون (رض) شامل ؤ.

دریم ځل یی په رسول اکرم (ص) پسی مدینی منوری ته هجرت وکی او دمهاجرینو اوانصارو دمواخات دعقدپه سلسله. کښی ددواړو جهانو سردار (ص) دهغه اودحضرت ابو الهیثم بن التیهان انصاری (رض) ترمینځ دورورولی ټرون وکی.

ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی چی کله د بدر تاریخی غزا مینځ ته راغله حضرت عثمان (رض) پدی جګړه کښی دغښتلی سپاهی په توګه برخه واخیستله خوکله چی له جګړی نه راستون سو نوناروغ سو، دناروغی دوره یی دحضرت ام العلاء انصاریه (رض) په کور کښی تیره کړه او همالته وفات سو، دهغه دوفات داوازی په خپریدو سره رسول الله (ص) دام العلاء کورته ورغی، دری ځلی ورکښته سو اودحضرت عثمان (رض) تندی یی ښکل کړ اودومره اوښکی یی له مبارکو سترګو نه بهیدلی چی دهغه مخ په لوند سو.

تردی وخته دمسلمانانو کمه مشخصه هدیره نه وه، یوچا عرض وکی: یا رسول الله ابوالسائب (حضرت عثمان بن مظعون (رض) به چیرته دفن کړو؟ ویی فرمایل: په بقیع کښی ورته قبر وکیندئ. رسول الله (ص) دهغه له جنازی سره ولاړی پرهغه یی دجنازی لمونځ اداکړ ددفن په وخت کښی دهغه دقبر په څنډه ولاړؤ کله چی پردغه حقپالونکی باندی خاوری واړول سوی نوسرور عالم (ص) وفرمایل: له نن نه وروسته به بقیع دمسلمانانو هدیره وی په مدینه کښی چی هرمسلمان وفات شی همدلته به دفن کیږی، دحضرت عثمان بن مظعون (رض) دسپیڅلی ژوند کتاب داخلاص، غوره اخلاقو، دخدای (ج) په لارکښی ثبات جرئت اومیړانی، زهد اوتقوی اودخپل رب له عبادت سره دزیاتی مینی په بابونو سینګاردی.

دزهد اوعبادت درجه یی له هغی واقعی نه ښه څرګندیدای شی چی یوځل چی کله رسول الله (ص) ته خبر ورسیدی چی عثمان بن مظعون (رض) شپه په

عبادت اوورځ په روژه تیروی اوخپل اهل اوعیال ته یی شا کړیده نوهغه یی را وغوښتی ویی فرمایل: (عثمانه! ایاتا زما له سنت او طریقی نه مخ اړولی دی؟ عرض یی وکی: (یارسول الله! موراو پلار می درنه ځارشه، په خدای قسم که داسی وی ستا سنت خوزما دلاری مشال دی) پیغمبر (ص) وفرمایل: (واوره! زه هم ویده کیږم اوهم لمانځه ته ولاړیږم، هم روژه نیسم اوهم افطار کوم اوهم له ښځو سره نکاح کوم دالله (ج) نه وبیریږه، ستا میرمن پرتا حق لری، ستامیلمه پرتا حق لری اوستا خپل نفس هم پرتا حق لری، نو له دی کبله هم روژه نیسه او هم افطار کوه هم لمونځ کوه اوهم بیده کیږه) حضرت عثمان عرض وکی: په اینده کښی به همداسی کوم. (رضی الله عنه)

* * *

حضرت عمرو بن العاص رضی الله عنه

حضرت عمرو بن العاص بن وائل دقریشو دبنو سهم له کورنی څخه ؤ اوله عام الفیل نه شپږکاله وروسته یعنی په (۵۷۶) میلادی کښی زیږیدلی دی. دهغه پلارعاص بن وائل سهمی داسلام اوپیغمبر له سرسختو دښمنانو څخه ؤ چی متاسفانه حضرت عمرو بن العاص هم دخپل پلارپه پیروی ډیره موده دایمان له دولت نه محروم پاتی سو، خوکله یی چی داقبال ستوری وځلیدی او دحق دشمعی په رڼایی دزړه تیاره ګوټونه روښانه سول نو بیایی داسلام په لاره کښی داسی ستر خدمتونه وکړل چی دهغه کارنامی به ترقیامته پوری داسلامی امت دژوند دلاری مشال وی.

ابن حجر (رض) په الاصابه کښی لیکلی دی چی داحزاب په غزا کښی دمشرکانو له ناکامی نه وروسته دحضرت عمرو بن العاص په فکرکښی انقلاب راغی او دتوحید په دعوت باندی یی غور شروع کړ دهغه خپله ویناده چی: داحزاب له جنګ نه وروسته ماداسلام په هکله غور شروع کړ دمسلمانانو له دښمنی څخه می لاس واخیستی زما دکړنلاری دبدلیدو سره، قریشو یو استازی راولیږی له ماسره یی بحث شروع کړ، ما پوښتنه وکړه: مورږ پرحقه یو

که د فارس اوروم خلګ؟ ویی ویل: مورِ ماپوښتنه وکړه: مورِ ډیری شتمنی اومال خاوندان یوکه هغوی؟ استازی جواب راکړ: هغوی. ما وویل: کله چی داسی ده زمورِ دامسلك چی حق راته ښکاری په کم وخت کښی به په کارراځی، په داسی حال کښی چی مورِ له دی ژوندانه څخه وروسته په بل ژوندانه باندی هیڅ عقیده نلرو او پدی ژوندانه کښی خودهغوی په نسبت زمورِ ژوند تنګ او تریخ دی له دی امله زه فکر کوم چی دمحمد (ص) داوینا ډیره سمه او په زړه پوری ده چی له مرګه وروسته بیا ژوندون سته چی هلته به هرچا ته دهغه له عملونو سره سمه بدله ورکوله کیږی.

په مسنداحمد بن حنبل کښی دهغه داسلام راوړلو واقعه دهمغه په خولی بیان سویده چی وایی داحزاب له جنګ نه وروسته مورِ حبشی ته ولاړو او همالته مواستوګنه غوره کړه یوه ورځ حضرت عمرو بن امیه ضمری (رض) درسول الله (ص) لخوا دځه کار لپاره دحبشی باچا نجاشی ته راغی، مورِ چی خبر سوو، باچاته ورغلو ومو ویل: ستا حضورته زمورِ ددښمن استازی راغلی دی، دوی زمورِ مشران په تکلیف کړیدی، دی مورِ ته په لاس راکړه چی ویی وژنو نجاشی زما ددی خبری په اوریدلو ډیرپه غوسه سو ویی ویل: تاسی دوژلو لپاره دهغه چا استازی راڅخه غواړئ چی پرهغه باندی ناموس اکبر نازلیږی، هماغه ناموس اکبر چی پرحضرت موسی علیه السلام باندی به نازلیدی؟ ما وویل: ایاپه ربښتیا سره همداسی ده؟ باچا وویل: عمرو! ستا پرحال باندی ډیر افسوس دی، زما ومنه دهغه پیروی غوره کړه، زماپه خدای (ج) قسم دی چی هغه په حقه دی بیا وروسته مدینی ته ولاړم، په لاره کښی خالد بن ولید راسره ملګری سو چی هغه هم داسلام راوړلو اراده درلوده دواړه درسول الله (ص) حضورته ورغلو، لومړی خالد بن ولید داسلام بیعت وکړ بیازه وړاندی سوم، عرض می وکی: یارسول الله! زه راغلی یم چی لتاسره بیعت وکړم خوپه یوشرط چی زما مخکنی ګناهونه وبخښل شی رسول الله (ص) وفرمایل: (بیعت وکړه په اسلام سره مخکنی ګناهونه بخښل کیږی له هغه وروسته حضرت عمرو بن العاص (رض) دخپل عمر زیاته برخه دجنګ په میدان کښی تیره کړه درسالت

په دور کښی یی په ټولو غزاګانو کښی برخه واخیسته اودنبی کرپم (ص) له رحلت نه وروسته هم دهغه دژوند څرګند اړخ دخدای (ج) په لار کښی جهادکول ؤدحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی دارتداد دفتنی په مخنیوی کښی یی ستره ونډه درلوده دفلسطین، اجنادین، دمشق، مصر، تونس، الجزائر اومراکش په جنګونوکی شریك او دمجاهدینو په لومړی صف کښی ولاړؤ اوددغو سیمو دزیاترو ښارونو دپاسه دهغه په لاس د (لااله الا الله محمد رسول الله) بیرغ ورپول سو.

په خاصه توګه په تاریخ کښی دا افتخار ورپه برخه سو چی دمصر دفاتح په توګه یادشی دعمر فاروق (رض) په دور کښی حضرت عمرو بن العاص (رض) ډیره موده دمصر امیرؤ او په پوره موفقیت سره یی خپله وظیفه سرته ورسوله یووخت په مدینه منوره یعنی داسلام په پایتخت کښی دارتزاقی موادو تنګسه راغله امیر المؤمنین عمر (رض) حضرت عمرو بن العاص ته خط ولیږی، په هغه کښی یی لیکلی وو: (دخدای دبنده عمر امیر المؤمنین لخوا، عمرو بن العاص ته، السلام علیکم عمرو! که ستا اوستا دملګرو خیټی مړیږی اوزه او زما ملګری له لوږی څخه مړه کیږو هم ستا پروا نسته. له موږ سره مرسته وکړه) حضرت عمرو بن العاص (رض) دامیر المؤمنین دخط په جواب کښی ولیکل: (ای امیر المؤ منین! السلام علیکم! ډیر ژربه له غلی نه بار د اوښانو یوه داسی قافله درورسیږی چی دهغی لومړی برخه به لتا سره وی او وروستی برخه به یی له ماسره وی اوامیدوار یم داسی لاره هم برابره شی چی دسمندر له لاری غله درولیږلی شم).

حضرت عمرو بن العاص (رض) همداسی وکړل اودغلی اوټوکرانو زیاته مرسته یی اسلامی دار الخلافت ته ولیږله عمرو بن العاص (رض) دراشدینو خلفاؤ اودسرور عالم (ص) دخورږو ملګرو له حدنه زیات احترام ساته خودحق وینایی دهیچاپه وړاندی نه سپموله.

دحضرت عثمان ذوالنورین (رض) په خلافت کښی چی کله دمفسدینو توطئی زیاتی سوی نوهغه دصحابه ؤ یوه شورٰی راوغوښتله چی په هغی کښی

حضرت عمرو بن العاص (رض) هم شریك ؤ کله چی نورو خلګو هریوه خپله رایه څرګنده کړه حضرت عثمان (رض) په خاص ډول له حضرت عمروبن العاص (رض) څخه پوښتنه وکړه چی ستا رایه څه ده؟

په جواب کښی یی وویل: (امیر المؤمنین! دفتنو اوفساد اساسی سبب دا دی چی ته له ضرورت نه زیاته نرمی کوی اوچیرته چی دشدت ضرورت وی هلته هم اغماض کوی، زما مشوره داده چی په سیاست کښی دحضرت ابوبکر اوحضرت عمر (رضی الله عنهما) پیروی وکړه، دسختی په وخت کښی له سختی نه اودنرمی په وخت کښی له نرمی کار واخله. دامیر معاویه (رض) تر وخته په ټولو دوروکښی حضرت عمرو بن العاص (رض) داسلامی سیاست ډیر ښه ممثل ؤ او په پای کښی چی عمر یی دنوی کلونو په خواوشا کښی ؤ په (۴۷) هجری کال کښی سخت ناروغ سو.

په صحیح مسلم کښی له حضرت عبدالرحمن بن شماسه نه روایت دی چی زه دهغه پوښتنی ته ورغلم، هغه دیوال ته مخ اړولی ؤ ژړل یی، دهغه زوی عبد الله بن عمرو (ض) وویل: پلاره! ولی ژاړی، ایا تاته رسول الله (ص) هغه او دغه بشارتونه ندی درکړی؟ ویی فرمایل: زما په نزد ترټولو قیمتی دولت د (لا اله الا الله محمد رسول الله) شاهدی ده پرما باندی په ژوند کښی دری مرحلی راغلی دی یوه هغه چی له رسول الله (ص) سره می سخته دښمنی وه که پدی حالت کښی مړسوی وای نو ارومرو به دوزخ ته تلم، دویمه هغه چی دبیعت لپاره درسول الله (ص) حضورته ورغلم اوعرض می وکی: ایمان راوړم خو په دی شرط چی ماته زما مخکنی ګناهونه وبخښل شی رسول الله (ص) راته وفرمایل: ایمان راوړه اوله هغه وروسته ددنیا له ټولو شیانو څخه زیاته له رسول الله (ص) سره زما مینه او محبت ؤ، دهغه دعظمت دومره هیبت راباندی پروت ؤ چی له ډیری حیانه می دهغه مبارك مخ ته په غټو غټو سترګو نسول کتلای، که څوك له ما نه درسول الله (ص) دقواری پوښتنه وکړی، له دی امله یی نشم ښودلای چی هیڅکله می په غټو سترګو ورته ندی کتلی، پدی حالت کښی که مړوای نو جنت ته دتلو هیله من وم، دریمه مرحله داسی راغله چی راز

راز عملونه می سرته ورسول، اوس نه پوهیږم چی عاقبت به می څه وی ځکه ژاړم زویه! کله چی مړ شم، ویرګری ښځی به زما له جنازی سره نه ځی، اوربه راپسی نه راوړل کیږی، ددفن کیدو په وخت کښی خاوری راباندی په کراره کراره واړوئ له دفن کیدونه وروسته دومره وخت زما له قبر سره واوسیږئ لکه چی یوڅاروی ذبح شی اودهغه غوښه وویشل شی ترڅو چی زه په قبر کښی الفت واخلم اوپدی غور وکړم چی دخپل خالق داستازو څه جواب ورکړم). زوی ته دکفن دفن اوجنازی له وصیت نه وروسته خپل رب ته لاس په دعاسو ویی ویل: پروردګاره! تاحکم وکی ماغاړه غړولی ده، تا نهی کړیده له ماڅخه نافرمانی سویده، بده نده چی عذر وړاندی کړم، قوی نه یم چی برلاسی شم خو همدابه وایم چی: لا اله الا الله محمد رسول الله) کلمه طیبه یی تکرارولـه چی مبارك روح یی علیین ته والوتی. (رضی الله عنه)

حضرت عباده بن صامت رضی الله عنه

دهغه سترو شخصیتونو اودخدای دغوره بندګانو له جملی نه چی دخدای درسول (ص) په پیروی سره یی دشرك اوکفر په تړمی چاپیریال کښی دتوحید ډیوه بله کړه اودحقپالنی په خاطریی هرراز ستونزی او مشکلات په ورین تندی وزغمل، یو هم حضرت عباده بن صامت انصاری (رض) ؤحضرت عباده بن صامت دانصارو دخزرج قبیلی دبنو سالم تبرته منسوب او دبعثت په یوولسم کال په اسلام مشرف سوی ؤ او په بیعت عقبه اولی کښی یی درسول الله (ص) په لاس بیعت وکی.

پخپله له حضرت عباده (رض) څخه روایت دی چی رسول الله (ص) له مونږ څخه ددغو خبرو بیعت واخیست: (مونږ به له الله (ج) سره هیڅوك اوهیڅ شی شریك نه نیسو، غلابه نه کوو دبی حیایی دچاروبه نه مرتکب کیږو، خپل اولادونه به نه وژنو، په چا باندی به تور تهمت نه وایو، په هیڅ امر معروف کښی به درسول الله (ص) نافرمانی نه کوو، دهغه حکم به اورو اومنو به یی که داسانی په حالت کښی وی اوکه دسختی خوښ یو اوکه ناخوښ اومونږ چی هرچیرته اوپه هرحالت کښی اوسو حق به وایو اودهیڅ حاکم له محاکمی څخه

به نه بیړیږو بیا پیغمبر (ص) وفرمایل: لتاسی نه هرچاچی په دغو خبرو باندی عمل وکی، دهغه لپاره جنت دی، اوکه څوك دبدی مرتکب سو او په همدی دنیا کښی دخپل جرم سزا ورکړه سوه هغه سزابه دهغه لپاره دګناه کفاره وی او په چاباندی چی ستار العیوب پرده واچوله ، دهغه سرنوشت په الله تعالی پوری ترلی دی که یی خوښه شی نو بخښنه به ورته وکړی.

همداراز کله چی دبعثت په (۱۳) کال دبیعت عقبه ثانیه ستره پیښه مینځ ته راغله، اودمدینی داوس اوخزرج قبیلو دنارینه ؤ اوښځو پنځه اویا کسیزی ډلی درسول کریم (ص) په لاس بیعت وکی اوالله (ج) حبیب (ص) ته یی پیشنهاد وکی چی که ته مدینی ته راشی، مونږ به دسرونو اومالونو په بیه ستا حفاظت اونصرت وکړو، داسی حفاظت اونصرت لکه چی دخپلو ځانونو او د خپل اهل اوعیال کوو حضرت عباده بن صامت (رض) پدی اویا کسیزه ټولی کښی هم شامل ؤ له پیغمبر (ص) سره دغه بیعت اوپیمان څه عادی او ساده خبره نه وه بلکی دډیر لوی خطر سره مخامخ کیدوته تن ایښول ؤ ځکه چی په هغه وخت کښی ټولو عربی قبیلو درسالت دشمعی مړه کولوته ملاترلی وه پدی نازکه اوحساسه مرحله کښی دهغه ملاتړ په حقیقت کښی ټولو عربوته دجنګ اودښمنی څرګند اعلان ؤ ددی بیعت او معاهدی ارزښت پخپله درسول اکرم (ص) له وینا څخه معلومیږی چی دبیعت په پای کښی یی دغو اویا تنو مؤمنانو ته وفرمایل: ستاسی وینه زما وینه، ستاسی ګټه زماګټه ستاسی زیان زمازیان دی، تاسی زما اوزه ستاسی یم، تاسی چی له چاسره صلح وکړی زه به له هغوسره صلح کوم اوتاسی چی له چاسره جنګ وکړی زه به ورسره جنګیږم، زما ژوند اومړینه لتاسی سره یو ځای ده، (داسی به هیڅکله نه وی چی که زه پردښمنانو برلاسی شم، تاسی به پریږدم اوبیرته به خپل قوم ته راشم).

له بیعت نه وروسته رسول الله (ص) امروکی چی دخپلو چارو دسمبالښت پخاطر خپل نقیبان وټاکی، هغوی (۱۲) تنه نقیبان وټاکل، نهه تنه دخزرج له قبیلی څخه اودری تنه داوس له قبیلی څخه وو چی په خزرجی نقیبانو کښی یو تن حضرت عباده بن صامت (رض) ؤ.

له مکی نه مدینی ته په راستیندو سره حضرت عباده (رض) دتوحید په تبلیغ لاس پوری کړ، دخپلی بت پرستی قبیلی کورونو ته به ننووتی اودهغوی بتان به یی ماتول، دبنوقوافل یوسړی کعب بن عجره چی دحضرت عباده (رض) پخوانی دوست ؤ پخپل کور کښی یی یوغټ بت ساتی، یوه ورځ حضرت عباده (رض) دهغه کورته ننوتی اوهغه بت یی ټوټی ټوټی کړ، بیایی کعب ته وویل: دابت دخپل ځان حفاظت نشی کولای نوتاته به څه په درد وخوری؟ راشه دیوه خدای (ج) دبندګی خواته دهغه دعوت دکعب زړه ته لاره پیدا کړه اوځه موده وروسته په اسلام مشرف سو. له رسول الله (ص) سره دحضرت عباده دومره زیاته مینه وه چی له بیعت عقبه کبیره څخه وروسته ترنبوی هجرت پوری پدی لنډه موده کښی دوه ځلی مکی ته ولاړی او ددواړو جهانو دسردار (ص) په دیدار مشرف سو.

کله چی رسول الله (ص) هجرت وکی مدینی ته یی تشریف راؤړی، حضرت عباده (رض) دومره خوشحاله ؤ لکه چی دټولی دنیا نعمتونه اودولتونه یی میندلی وی، هروخت به دالله دپاك رسول (ص) په حضور کښی حاضر ؤ اوله نبوی فیوضاتوڅخه به یی استفاده کوله همدا لامل ؤ چی هغه داسلام دلومړنی مدرسی چی دصفی داصحابو لپاره جوړه سوه معلم وټاکل سو.

حضرت عباده (رض) نه یوازی دعلم اوفضیلت په لحاظ ستر مقام درلود بلکی دحق په لاره کښی دسر اومال نذرانه کول هم دهغه دژوند سترهدف ؤهغه یوغوښتلی اوسرښندونکی مجاهد وو دمرګ بیره یی هیڅ په زړه کښی نه راګرځیدله، کله چی دجهادونو لړی پیل سوه له بدرنه ترتبوك پوری په ټولو غزاګانوکښی دسرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ اودجهاد په هرمحاذ کښی یی دخدای (ج) په لار کښی دایثار او سرښیدنی حق ادا کړ.

حضرت عباده (رض) په هغو څوارلس سوه تنوصحابه ؤ کښی هم شامل ؤ چی په حدیبیه کښی یی ترونی لاندی درسول الله (ص) په لاس بیعت وکی او دوحی په ژبه هغوی ته دالله (ج) رضا اعلان سوه همدارنګه دمکی دفتح په سفر کښی دلس زره کسیز اسلامی لښکر یو عسکرؤ.

په مسند احمدبن حنبل کښی راغلی دی چی یوځل حضرت سیدنا عباده (رض) ناروغ سو، رسول الله (ص) دځوتنو صحابه ؤ په شمول دهغه پوښتنی ته ورغی، له هغه نه یی پوښتنه وکړه: (عباده! پوهیږی چی شهید څوك دی؟ عباده (رض) خپلی میرمنی ته وویل: ماته تکیه شه چی کښینم، کله چی کښیناست عرض یی وکی: (یارسول الله شهید هغه دی چی مؤمن وی هجرت یی کړی وی اوپه فی سبیل الله جهاد کښی په کار راشی). دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته که څه هم عباده بن صامت (رض) خپل زیاتره وخت په تدریس، افتاء، وعظ اوتبلیغ اوځینو مهمو حکومتی ماموریتونو کښی تیروی خو ددی هرڅه سره سره دجهاد ولوله دهغه په زړه کښی څپانده وه، هرکله به چی فرصت په لاس ورتلی، دجهادپه میدان کښی به دیوغښتلی مجاهدپه صفت حاضر ؤ نه یوازی یوعادی مجاهد بلکی داسلامی لښکرله ډیرو نامتو سپه سالارانو څخه شمیرل کیدی ددی مدعا داثبات ښه دلیل هغه واقعه ده چی کله حضرت عمرو بن العاص (رض) دمصر په فتح کولو کښی له مشکلاتو سره مخامخ سو اوله دار الخلافت نه یی مرسته وغوښتله نوحضرت عمر فاروق (رض) څلور زره کسیز لښکر دځلورو تنو قائدینو: حضرت زبیر بن العوام (رض) حضرت مقداد بن اسود (رض) حضرت مسلمه بن مخلد (رض) اوحضرت عباده بن صامت (رض) ترقوماندی لاندی ورولیږی، اوحضرت عمروبن العاص (رض) ته یی ولیکل چی ددغو قایدینو هریو دزرو تنوسره برابردی یعنی داځلور زره کسیز لښکر په واقع کښی اته زره کسیز پوځ دی.

امام بیهقی اوابن عساکر یو روایت رانقل کړیدی چی دعباده بن صامت (رض) دوفات وخت نژدی سوخپل خپلوان اوګاونډیان یی راوغوښتل، ټولوته یی وویل: (ښائی داورځ زما دژوند وروستی ورځ وی اوراتلونکی شپه می داخرت دسفر لومړی شپه وی که زماپه لاس یازما په ژبه پرچا باندی څه تجاوز سوی وی نو یو یودی راشی اوله ماڅخه دی خپله بدله واخلی مخکښی له دی نه چی دقیامت په ورځ الله (ج) راڅخه ددوی انتقام واخلی) ټولو عرض وکی: ته زمونږ دمهربان پلار په څیروی، تامونږ ته ادب رانښودلی دی حضرت عباده

(رض) وویل: ایاتاسی ماته معافی وکړه؟ ټولوجواب ورکړ: هو! له هغه وروسته یی دخپل کفن دفن په باب وصیت وکړ اودخپل عمرپه (۷۳) کلنی له دی فانی دنیا نه داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن جحش رضی الله عنه

عبدالله بن جحش (رض) دبنو اسد قبیلی ته منسوب اوله سرور کائنات (ص) سره یی دخپلولی دوه پیوندونه درلودل دهغه مور امیمه بنت عبدالمطلب دپیغمبر (ص) ترور وه اودهغه خور حضرت زینب بنت جحش (رض) دامهات المؤمنین څخه وه چی پدی ترتیب هم درسول اکرم (ص) ترورزئی اوهم اوښی ؤ.

حضرت عبدالله بن جحش دپنځه ویشتوکلونوپه منځ کښی ؤ چی دکائناتو سردار دحق دعوت پیل کړ څنګه چی دتوحید دبلنی ږغ دهغه غوږته ورسیدی، سمدلاسه یی ورته لبیك وویل اودرحمة للعامین (ص) په لاس یی دسربنډنی بیعت وکی، دادبعثت هغه ابتدائی زمانه وه چی لاپیغمبر (ص) په دار ارقم کښی دیره نه وه نیولی دغه زمانه دمؤمنانو لپاره دترخو اوسختو ازمیښتونو زمانه وه، دتعذیبونو اوکړاوونو زمانه، دبند اوزولنو زمانه، داقتصادی او اجتماعی مقاطعو اومحرومیتونو زمانه دایمان په دایره کښی یوازی عبدالله نه بلکی دری خویندی حضرت زینب، حضرت ام حبیبه اوحضرت حمنه اودوه ورونه حضرت ابواحمد عبد اوحضرت عبیدالله (رضی الله عنهم اجمعین) هم داخل سول ددغی مطهری کورنی اسلام راوړل ؤ اودکفارو لخوا دمصیبتونو باران ؤ چی اوریدل یی شروع سول خوهیڅ ډول کړاؤ اوتعذیب دهغوی په عقیده اوایمان کښی څه تغیر رانه وستلی سو.

دظلم اوستم ټولی صحنی اومرحلی یی په پوره صبر اواستقامت سره وزغملی اوترهغه وخته دظلم په ژرنده اوړه کیدل ترڅو چی پیغمبر (ص) حبشی ته دهجرت اجازه وکړه کموصحابهؤ کراموته چیدذوهجرتین لقب ورکړسویدی اوددوو هجرتونو ثوابونه یی میندلی دی حضرت عبد الله بن جحش (ص) له همدغی جملی څخه دی مدینی ته دهجرت په وخت کښی دمکی زیاتره کورنی په دوو برخو وویشل سوی مؤمن وګړی مدینی ته ولاړل اوله ایمان څخه محروم

کسان په مکه کښی پاته سول خو دعبدالله کورنی ټوله مدینی ته وخوځیدله او ددودان بن اسدمحله له اوسیدونکو څخه بالکل خالی سوه اودکورونو دروازو ته یی کولپونه واچول سول.

کله چی رسول اکرم (ص) له هجرت نه شپږ میاشتی وروسته دمهاجرینو او انصارو ترمینځ داخوت او وروروڼی پیوندونه ټړل دحضرت عبدالله بن جحش (رض) دوروروڼی تړون سرور کائنات (ص) له حضرت عاصم بن ثابت (رض) سره وکی دهجرت په دویم کال درجب په میاشت کښی رسول الله (ص) حضرت عبدالله بن جحش (رض) دصحابه ؤ دیو دولس کسیز ټولګی امیر وټاکه او یو سر ټړلی خط یی ورکړ ورته یی وفرمایل: له دوه ورځی مزل وهلونه وروسته به دا خط خلاص کړی اووبه یی لولی دروانیدو په وخت کښی رسول الله (ص) دهغه ملګروته وفرمایل: داسی نده چی عبدالله بن جحش (رض) له تاسی ټولو نه غوره دی خومادی لپاره هغه ستاسی امیروټاکی چی دلوړی تندی دسختیو په زغملو کښی زیات صابردی.

له دوه ورځی سفرنه وروسته چی عبدالله بن جحش (رض) خط پرانیستی په هغه کښی لیکل سوی وه چی: (دمکی اوطائف ترمینځ نخله نومی ځای ته ولاړسه اوله هغه ځای نه دقریشودتګ راتګ څارنه وکړه که څوك پخپله خوښه درسره نه ځی، په زوره یی مه مجبوروه، که څوك درسره ځی ولاړ به شی، که نه ځی بیر ته به راشی).

حضرت عبدالله بن جحش (رض) دلیك دمتن په اورولو سره خپلو ملګرو ته وویل: (دالاره دسختیو لاره ده که څوك دخدای (ج) په لاره کښی دشهادت هیله من وی، هغه دی له ماسره ولاړ شی اوکه څوك بیرته ځی، زه یی مخه نه نیسم) ددی پوښتنی په جواب کښی دهغه ملګرو وویل: موږبه ارومرو له تاسره ځو اودرسول الله (ص) دامر اطاعت به کوؤ، که پدی لاره کښی زموږ سرونه ځی هم ولاړدی شی له هغه وروسته عبدالله بن جحش (رض) خپل ماموریت ترسره کړ او دهیڅ ډول خطر پروایی ونکړه.

دبدرپه غزا کښی چی دحق او باطل دلومړنی معرکی په نوم یادیږی، عبد

الله بن جحش (رض) دمؤمنانو په هغه ډله کښې موجود ؤ چې هغوی ته دالله (ج) لخوا خاص امتیاز اومقام ورپه برخه سویدی، په همدی جګړه کښې دخالد بن ولید (رض) ورور ولید بن ولید بن مغیره دعبدالله بن جحش په لاس اسیر ونیول سو، عبدالله بن جحش (رض) دلومړنیو ایمان راوړونکو له جملې نه ؤ، ددوه ځلی هجرت کوونکو مهاجرینو په ډله کښې شامل ؤ دغزاګانو لړۍ لانه وه شروع سوی چې دجهاد میدان ته یې ودانګل، اوهغه سریه په تاریخ کښې دسریه عبدالله بن جحش په نامه شهرت لری.

دنبوی شمعی دغه پتنګ نه یوازی په زړه کښې دشهادت دجام څښلوهیله من ؤ بلکی دلوی خدای (ج) له دربارنه یې دشهادت غوښتنه کوله، دهغه دا غوښتنه درب العزت په دربار کښې قبوله سوه پداسی شان چې دهجرت په دریم کال دشوال دمیاشتی په شپږمه ورځ حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) اوحضرت عبدالله بن جحش (رض) دوه په دوه ناست وو اودجګړی په هکله یې خبری اتری کولی سعدبن ابی وقاص (رض) دعا وکړه: الهی! کله چې زه دجنګ میدان ته ورشم، زما مقابلی ته دکافرانو یوسخت جنګیالی راوله چې ورسره وجنګیږم بیا ماته پرهغه باندی برلاسی راکړه ترڅو ستا په لاره کښې یې ووژنم.

حضرت عبدالله (رض) دهغه پردعا امین وویل وروسته یې ددعا لاسونه پورته کړل ویې ویل: پروردګاره زمامقابلی ته داسی یوسړی راوله چې توریالی او په جګړه کښې ډیر تیزوی اوزه ورسره ترهغه وجنګیږم چې ستاپه لاره کښې دهغه په لاس ووژل شم او بیا وروسته زما پوزه اوغوږ پریکړی، کله چې زه د قیامت په ورځ ستا حضورته درشم اوته راڅخه پوښتنه وکړی چې: پوزه او غوږونه دی ولی غوڅ سویدی نوزه به عرض وکړم چې الله! ستا لپاره اوستا د رسول لپاره اوزما دخبری په جواب کښې راته وفرمایی چې: هو! ته ریشتیا وائی.

سعد بن ابی وقاص (رض) دده په دعا امین وویل کله چې داحد جګړه ونښتله حضرت عبدالله بن جحش (رض) په ډیره میړانه وجنګیدی ترداسی حده

چی دهغه په لاس کښی توره ماته سوه رسول الله (ص) هغه ته دخرما دونی یوه درې په لاس کښی ورکړه چی له هغی څخه یی دتوری کار اخیست پدی ترڅ کښی ابوالحکم بن اخنس ثقفی دتوری ګوزار وربانډی وکړ اوهغه خپل ژوند دخدای (ج) په لار کښی لوګی کړ اودشهادت جام یی نوش کی مشرکانو دهغه پوزه اوغوږ پریکړل اودهغه مبارك جسد یی مثله کړ اوپدی ترتیب الله (ج) دهغه دعا قبوله کړه.

علامه ابن اثیر (رح) لیکلی دی چی حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) دهغه جسدپه لیدلو وویل: (قسم په خدای (ج) دی چی زما له دعانه دعبدالله دعابهتره وه). حضرت عبدالله بن جحش (رض) رسول الله (ص) ته دومره ګران ؤ چی دهغه جسدیی دخپل ګران اومحبوب تره سید الشهداء حمزه (رض) له جسد سره یوځای په یوه قبر کښی دفن کړچی نن هم داحد په هدیره کښی دهغه مزار معلوم دی اودنړۍ دګوټ ګوټ حاجیان زیارت ته ورځی. (رضی الله عنه)

حضرت عمرو بن عبسه رضی الله عنه

حضرت عمرو بن عیسه (رض) چی دمور نوم یی رمله بنت وقیعه ؤ دمستدرك حاکم دیو روایت له مخی دجلیل القدر مشهور صحابی حضرت ابوذر غفاری (رض) دمور زوی یعنی اخیافی ورورؤ خو ابوذر دبنوغفار قبیلی ته اوعمرو بن عبسه دبنوسلیم قبیلی ته منسوب ؤ.

دجاهلیت په دور کښی هم له هغو کسانو څخه ؤ چی الله (ج) یی واحد لا شریك ګڼی اوبتانو ته یی سرپه سجده نه کښته کوی حافظ ابن حجر عسقلانی په اصابه کښی پخپله له حضرت عمرو بن عبسه (رض) څخه روایت نقل کړیدی چی وایی: ماچی خپل ځان پیژندلی دی، له هغه وخت څخه می دبتانو عبادت ندی کړی اوزما داعقیده وه چی بتان چاته نه ګټه رسولای شی اونه زیان، نورو خلګو به چی دبتانو عبادت کوی زماپه نظر کښی هغوی ګمراهان وه یوه ورځ می له یوتن اهل کتاب سره لیدنه کتنه وسوه هغه راته وویل چی زمونږ دکتاب دپیشګوئی له مخی په مکه کښی داسی یو شخص راپورته کیدونکی دی چی خلګ به دبتانوله عبادت څخه منع کوی اودواحد لاشریك معبود بندګی ته به

یی دعوت کوی اودهغه شریعت به له ټولو شریعتونو څخه بهتر وی.

ددی خبری له اوریدو نه وروسته به ما هر وخت انتظار ایستی چی کله به داخبر زما غوږته رسیږی یوه ورځ له مکی نه یوسړی راغی، راته ویی ویل چی: په مکه کښی یوسړی راپورته سویدی خلګ دبتانو له عبادت څخه منع کوی اودیوه خدای (ج) بندګی ته یی رابولی اوداسی معلومیږی چی هغه دیو غوره دین داعی دی.

ددی زیری له اوریدونه وروسته زه مکی ته روان سوم رسول الله (ص) دعکاز بازارته تللی ؤ چی هلته به هرکال دعربی نړی له (ګوټ ګوټ) نه خلګ دمیلی لپاره غونډیدل، زه هم په هغه ورپسی دعکاز بازار ته لاړم ومی لیدل چی رسول الله (ص) په یوه لویه غونډه کښی خلګو ته دحق تبلیغ کوی اوخلګ په هغه پوری مسخری کوی اوهغه دکفارو دناوړه سلوك په مقابل کښی له صبر اوزغم څخه کار اخلی زه دموقع په میندلو وروړاندی سوم، پوښتنه می وکړه: ته څوك یی؟ جواب یی راکړ: زه دالله پیغمبر یم. پوښتنه می وکړه: پیغمبر چاته وائی؟ جواب یی راکړ: دالله لخوا پیغام راوړونکی ته. پوښتنه می وکړه: ایا الله په ریشتیا سره ته رالیږلی یی؟ جواب یی راکړ: هو، الله ماته نبوت را کړیدی. پو ښتنه می وکړه: ستا بلنه څه ده؟ جواب یی راکړ: الله (ج) دی یو اولا شریك وګڼل شی، دبتانو عبادت دی نه کیږی، له خپلوانو سره دی محبت او ښه سلوك وشی. پوښتنه می وکړه: په تا باندی چا ایمان راوړیدی؟ جواب یی راکړ: هو، دغو دواړو په ماباندی ایمان راوړیدی (هلته ابوبکر صدیق (رض) او حضرت بلال (رض) موجود وه. پوښتنه می وکړه: اسلام څه شی دی؟ ویی فرمایل: له هر چا سره په ښو اخلاقو برخورد او مسکینانو ته خواړه ورکول. پوښتنه می وکړه: ایمان څه شی دی؟ ویی فرمایل: دخدای په لاره کښی صبر کول او راضی اوسیدل. پوښتنه می وکړه: داسلام لوړه درجه څه ده؟ ویی فرمایل: داچی نه چاته په ژبه ضرر ورسول شی او نه په لاس. پوښتنه می وکړه: دایمان لوړه درجه څه ده؟ ویی فرمایل: په ښه عمل سره په ایمان کښی لوړتیا پیدا کیږی. عرض می وکی: ای دالله رسوله زه هم په تا باندی ایمان راوړم،

اقرار کوم چی الله واحد لاشریك دی دبتانو بندګی نه منم اوله خپلوانو سره به غوره سلوك کوم ویی فرمایل: وروره! نن چی پر مورږ باندی کم ظلمونه کیږی، ته هغه نشی زغملای، اوس ته بیرته خپل وطن ته ولاړ شه، کله چی خبر سوی چی مورږ غالب سوی یو بیاچی مورږ هرچیرته وو همالته راشه. زه درسول الله (ص) دامر سره سم خپل وطن ته ولاړم.

دسیرت پوهانو دوینا له مخی حضرت عمرو بن عبسه دبعثت په څلورم کال هغه وخت دایمان دعظیم دولت خاوند سو چی رسول کریم علیه افضل التحیة والتسلیم د: دفاصدع بماتؤمر، له اسمانی فرمان سره سم په څرګند ډول دحق تبلیغ شروع کړی ؤ اودا هغه سخته زمانه وه چی درسول الله (ص) ملګرتیا یوازی هغو کسانو کولای سوه چی دهغوی په عقیده اوایمان کښی هیڅ ډول مصیبتونو اوتعذیبونو دیوی ذری په اندازه سستی نسوه راوستلی او نه دسر او مال تاوان دهغوی په عزم او اراده کښی څه تغیر راوستلی سو. حضرت عمرو بن عبسه (رض) تر اتم هجری کال پوری پخپل وطن کښی اوسیدی، یوه ورځ دمدینی منوری څوکسان لاروی دهغه دکور ترڅنګ چی په بیدیا کښی یوه جونګړه وه تیریدل، له هغو څخه یی پوښتنه وکړه: (څوك چی له مکی نه تاسی ته درغلی دی، دهغه څه حال دی؟ هغو جواب ورکړ: (کوم وخت چی هغه راتلی، دهغه قوم دهغه دوژلو اراده کړی وه خوالله (ج) هغه ته دقوم له شرنه نجات ورکړ اوپه خیریت سره مدینی ته راورسیدی، اوس چی مورږ دیخوا ته راتلو دهغه دا حال ؤ چی خلګ ډله ډله دهغه خواته ورمات وو.

حضرت عمرو بن عبسه (رض) ددی خبری له اوریدو نه وروسته سمدلاسه مدینی ته روان سو له رسیدونه وروسته درسول الله (ص) حضورته ورغی، سلام یی واچوی، بیایی عرض وکی: ای دالله رسوله! ما پیژ نی؟ ویی فرمایل: هو، ته همغه سړی یی چی څوکاله مخکی دی په مکه کښی له ماسره کتلی وه او زما درسالت تصدیق دی کړی ؤ حضرت عمرو بن عبسه (رض) عرض وکی:

بیشکه ای دالله رسوله زه همغه سړی یم. حافظ ابن حجر په الاصابه کښی لیکلی دی چی دپیژندګلوی څخه وروسته حضرت عمرو بن عبسه (رض) عرض

وکی: یارسول الله علمنی ماعلمك الله، یعنی ماته دهغه څه تعلیم وکړه چی الله (ج) تاته درښودلی دی. له رسول الله (ص) څخه یی دینی احکام زده کړل اودتل لپاره یی په مدینه کښی استوګنه غوره کړه څه موده وروسته چی دمکی دفتح سفر مینځ ته راغی نوحضرت عمرو بن عبسه (رض) هم په هغه لس زره کسیز اسلامی لښکر کښی ګډون درلود چی دهغه عظمت په تاریخ کښی په زرینو کرښو ثبت سویدی.

دطائف په جګړه کښی هم برخوال ؤ په مسنداحمد بن حنبل کښی پخپله له حضرت عمرو بن عبسه (رض) څخه روایت دی چی دطایف دمحاصری په دوران کښی رسول الله (ص) وفرمایل: هرڅوك چی دالله (ج) په لاره کښی یو غشی وولی، دهغه لپاره به په جنت کښی یوه دروازه پرانستله شی ماچی دا مبارکه وینا واوریدله، پرله پسی می شپاړس غشی وویشتل، حضرت عمروبن عبسه (رض) که څه هم درسول الله (ص) په صحبت کښی لږ موده تیره کړی وه خو بیاهم دحدیثو دروایت کوونکو صحابه ؤ کرامو په څلورم لمبر ټولګی کښی یی ځای درلود اوله هغه څخه (۴۸) حدیثونه روایت سویدی.

حضرت عمروبن عبسه (رض) دخپل زهد اوتقوی اودرسول الله دمخلصانه پیروی په برکت دخدای (ج) په درګاه کښی منل سوی انسان ؤ دحضرت کعب (رض) غلام روایت کړیدی چی یوه ورځ حضرت عمرو بن عبسه (رض) درمی پیولو لپاره ځنګله ته ولاړی، ترغرمی پوری وځنډیدی چی ورپسی ورغلم ومی لیده چی هغه بیده دی او وریځی وربانډی سیوری جوړکړی دی ماچی کله هغه راوینښ کړ نوراته یی وویل: څه چی دی ولیدل، ستادی په خدای (ج) قسم وی چی چاته به یی نه وایی ماهم دهغه دوفات تروخته پوری داحال چاته ونه وایه.

حضرت عمرو بن عبسه (رض) خپل ټول عمر دالله (ج) دکتاب اودرسول (ص) دسنت له غوښتنو سره سم تیرکړ او په پای کښی دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دورکښی له دی فانی دنیا نه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبیده بن حارث رضی الله عنه

حضرت عبیده بن حارث دقریشو دبنو مطلب کورنی ته منسوب اودنسب

لړی یی په څلورم پښت یعنی عبدمناف کښی له رسول الله (ص) سره یوځای کیدله، دمور نوم یی ؤ: سخیله، په عمر کښی لس کاله دپیغمبر (ص) څخه مشر ؤ.

دبعثت په لومړنیو دریو کلونو کښی هغه وخت یی دحق دعوت ته لبیك وویل چی حضرت عثمان بن مظعون (رض) حضرت عبد الرحمن بن عوف (رض)، حضرت ابوعبیده بن الجراح (رض) حضرت ابوسلمه بن الاسد (رض) او حضرت ارقم ابن ابی الارقم (رضی الله عنهم اجمعین) په اسلام مشرف سوی وه او پیغمبر (ص) لاپه دار ارقم کښی دیره نه وه نیولی. دبعثت په اوم کال چی قریشو ولیدل داولو ظلمونو اومصیبتونو سره سره بیاهم ورځ په ورځ دمسلمانانو شمیر زیاتیږی یوشمیر حبشی ته مهاجر سول اونور دظلم په ژرنده په مکه کښی اوړه کیږی خو هیڅ تکلیف او کړاؤ دهغوی په عقیده کښی تزلزل رانه وستلی سو نویی په یوه لویه غونډه کښی فیصله وکړه چی ترڅو پوری چی بنوهاشم محمد (ص) دوی ته ونه سپاری اودهغه له حمایت نه لاس وانخلی دوی به دبنوهاشم له ټولی پلرګنی سره اقتصادی اواجتماعی مقاطعه کوی، نه به څوك ورباندی څه خرڅوی، نه به ورڅخه څه اخلی، نه به ورسره خبری کوی اونه به یی ازادانه ګرځیدو راګرځیدو ته پریږدی بلکی نه به یی پریږدی چی پخپلو کورونو کښی واوسیږی، دامعاهده ولیکل سوه اودکعبی په دروازه باندی وځړول سو.

بنوهاشم چی دمشرکانو له دغی فیصلی نه خبر سول، له ابولهب اودهغه ترلاس لاندی څوکسانو څخه پرته نورو ټولو دپیغمبر (ص) ملګرتیا اوحمایت ته ملا وتړله اوله خپلو ښځو اوماشومانو سره دغره یوی دری ته چی دشعب ابی طالب په نوم یادیدله کډه سول او ورسره دبنومطلب کورنی چی دعبیده بن حارث پرګنه ده هغوی هم پدی سختو اوترخو وختونو کښی له بنوهاشم سره ملګری وو.

حضرت عبیده (رض) دحق په ملګرتیا کښی ددری کلنی سختی محاصری ټول کړاوونه په ورین تندی وزغمل هلته به زیاتره وخت له داسی سختی لویږی

سره مخامخ کیدل چی دونو پانې به یی خوړلی همدارنګه دځرمنی ټوټی به یی لمدولی اوپه هغو سره به یی دلوړی مخنیوی کوی.

دامن اوامان په وختونو اواسانه شرائطو اوبی خطره حالاتو کی خو به هر څوك داسلام مدعی شی خو دخدای تعالی (ج) په وړاندی هغه مؤمن بندګان دزیات قدر وړ دی چی په مصیبتونو او کړاوونو کښی او دسر او مال دسخت خطر په وختونو کښی دحق له کاروان سره ملګرتیا وکړی، رحمت دی وی درسول الله (ص) پرخوږو ملګرو چی دحق په لاره کښی یی هرډول تکلیفونو ته اوږه ورکړه اودسر اومال قربانیو ته تیار سول.

کله چی سرور کائنات (ص) مدینی منوری ته دهجرت کولو اجازه وکړه حضرت عبیده بن حارث (رض) هم دخپلو وروڼو طفیل اوحصین او وراره مسطح بن اثاثه په شمول دخدای (ج) په لاره کښی اودخدای (ج) ددین دحفاظت اوساتنی لپاره خپل پلرنی محبوب وطن پریښودی اومدینی ته یی هجرت وکی پدی وخت کښی دهغه عمر شپیتو کلونوته رسیدلی ؤ له همدی امله د (شیخ المهاجرین) په لقب سره ونومولی سو اوکله چی رسول الله (ص) پخپله مدینی ته تشریف یوؤړ نوحضرت عبیده ته یی ددایمی استوګنی لپاره یوه ټوټه ځمکه ورکړه چی هغه پکښی دخپلی ټولی کورنی لپاره ودانی وکړه اوهلته یی سکونت غوره کړ.

له هجرت نه وروسته که څه هم مسلمانان تر یوحده دمشرکانو له اذیتونو څخه بی غمه سول خوبیاهم هر وخت ددښمنانو دیرغل او ناڅاپی حملی خطر موجود ؤ دهمدی خطر دمخنیوی لپاره به سرور کائنات (ص) وخت ناوخت واړه واړه وسله وال ګروپونه دمکی خواته یا دمدینی اطرافو ته لیږل چی په اسلام کښی سرایا اوپه اوسنی اصطلاح ورته ګوریلا ټولګی ویل کیږی، دبدر له غزا نه دمخه چی کم سرایا لیږل سویدی په هغوکښی یوه سریه درابغ ناؤ خواته دحضرت عبیده بن حارث (رض) ترقیادت لاندی لیږل سبیده چی په هغو کښی دمسلمانانو شپیته کسیزه ډله ددښمن له دوه سوه کسیز ټولی سره مخامخ سوه مګر کفارو دمقابلی پرځای دبیرته تیښتی لاره په مخ کښی ونیوله پدی سریه

کښی دحضرت سعد بن ابی وقاص غوندی نامتو سپه سالارهم دحضرت عبیده بن حارث ترقوماندی لاندی دیوعسکر په صفت برخوال ؤ او په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی حضرت سعد ویلی دی: زه په عربو کښی لومړنی سړی یم چی دخدای (ج) په لاره کښی می دغشی ګوزار کړیدی یعنی دحضرت عبیده بن حارث (رض) سریه هغه لومړنی سریه ده چی دالله (ج) په لاره کښی غشی پکښی وویشتل سول.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر په میدان کښی دحق اوباطل لښکری سره مخامخ سوی نوپدی وخت کښی حضرت عبیده (رض) ته هم درحمة للعلمین ملګرتیا په نصیب وه، دقریشو دښو عبد مناف مشهور جنګیالی عتبه، شیبه اوولید دجنګ میدان ته راوړاندی سول چی دهغو مقابلی ته حضرت عوف (رض) حضرت معاذ (رض) اوحضرت معوذ (رض) ورووتل چی دادري واړه له انصارو څخه وو عتبه دهغوی دنومونو او نسب پوښتنه وکړه، کله چی ورته معلومه سوه چی دوی دمدینی انصار دی نو په لوړ ږغ بی ناری کړی: محمد! (ﷺ) دا خلګ زمونږ سیالان او رقیبان ندی زمونږ مقابلی ته دی زمونږ تربرونه را وړاندی شی. رسول الله (ص) دری واړه انصار مجاهدین شاته کړل اوامر یی وکی: حمزه، علی، او عبیده وړاندی سئ او دحق پخاطر وجنګیږئ. دنبوی فرمان سره سم دحقی لاری دری واړه سرښندونکی حضرت حمزه بن عبد المطلب، حضرت علی بن ابی طالب او حضرت عبیده بن حارث دخپلو حریفانو جنګ ته وړاندی سول.

علامه ابن سعد وایی چی حضرت حمزه له عتبه سره مخامخ سو اوږغ یی وکی (زه یم حمزه بن عبد المطلب، دالله اودهغه درسول زمری) عتبه ورته په جواب کښی وویل: (زه دخپلو حلیفانو زمری یم خودا ووایه چی نوردوه ملګری درسره څوك دی؟ حضرت حمزه وفرمایل: (یوعلی بی ابی طالب او بل عبید بن حارث) عتبه وویل: سمه ده، اوس نوتاسی زمونږ دمقابلی وړ یاست.

کله چی جګړه پیل سوه عتبه دحضرت حمزه په لاس اوولید دحضرت علی کرم الله وجهه په لاس ووژل سول او دحضرت عبیده (رض) اوشیبه ترمینځ تر

ډیره حده وار ګوزار روان ؤ په پای کښی شیبه پرحضرت عبیده (رض) باندی دتوری ډیر سخت ګوزار وکی چی په هغه سره سخت زخمی سومګر حضرت حمزه (رض) ددی ګوزار انتقام واخیست اوشیبه یی دتوری په یووارسره دجهنم کندی ته پخپلو نورو دوو ملګرو پسی ولیږی.

کله چی حضرت عبیده بن حارث (رض) درسول الله (ص) حضور ته راوړل سو اوپیغمبر (ص) دهغه زخمونه ولیدل له حده زیات خپه سو اودمینی څرګندولو په منظوریی خپل مبارك سردهغه په ورانه باندی کیښود پدی وخت کښی حضرت عبیده (رض) عرض وکی یارسول الله ایا ماته به دشهادت مرګ په نصیب نشی؟ پیغمبر (ص) وفرمایل: ولی نه ته په ریشتیا سره شهید یی او دښو خلګو پیشوا یی) دسرور کائنات (ص) ددی جواب په اوریدو سره دحضرت عبیده (رض) په څیره کښی دخوښی نښی نښانی وځلیدی اووی ویل: که نن ابوطالب ژوندی وای اوزه یی پدغه حالت کښی لیدلی وای نوباور به یی راغلی ؤ چی زه څومره دهغه ددی شعر مصداق یم چی ویلی یی وو:

ونسلمه حتی نصرع حوله ❋ ونذهل عن ابناءنا والحلائل

یعنی موږ به ترهغه پوری درسول الله حفاظت کوو چی دهغه نه ګردچاپیره قربانی سو اوله خپلی کورنی او تبر څخه بی پروا سو.

دبدر له جګړی نه مدینی منوری ته دراستنیدو په لاره کښی دحضرت عبیده (رض) دعمرشیبی پوره سوی، په وادی صفراء کښی یی پاك روح علیین ته پرواز وکی او په همغه وادی کښی دفن کړل سو.

څه موده وروسته یووخت سرور کائنات (ص) له خپلو ملګرو سره په هغی لاره باندی تیریدی او دشپی تیرولو لپاره یی په وادی صفراء کښی واړول، دشپی وږمه لګیدله اودمشکو خوشبوئی یی خپروله، صحابه ؤ کرامو (رض) عرض وکی: یا رسول الله! زموږ پردماغ باندی دمشکو خوشبوئی لګیږی، دابه له کم لوری څخه راځی؟ پیغمبر (ص) وفرمایل: (دلته چی دابو معاویه قبر موجود وی، تاسی ولی تعجب کوی) ابو معاویه دحضرت عبیده بن حارث، دبدر دنامتو شهید کنیت نوم ؤ، هغه چی په ډیرو ترخو حالاتو کښی یی په ډیر

اخلاص اوکلك عزم دحق له کاروان سره ملګرتیا وکړه هغه څوك چې دمهاجرینو په ټولې کښې دسپین ږیرتوب له امله د (شیخ المهاجرین) لقب ورکړل سو او هغه څوك چې درسول الله (ص) په ژبه دخدای (ج) په لار کښې دشهادت دلوړی درجی میندلو اودنیکانو دپیشوائی زیری ورکړل سو. (رضی الله عنه)

حضرت عمرو بن جموح رضی الله عنه

حضرت عمرو بن جموح (رض) دمدینی دانصارو دخزرج دستری او مشهوری قبیلی دبنوسلمه پرګنی رئیس ؤ په اسلام باندی له مشرف کیدو نه دمخه یی دلرګی یوبت جوړ کړی اودعبادت لپاره یی پخپل کور کښې ایښی ؤ چې دهغه دغه عمل دبعثت تر دیارلسم کال پوری دوام درلودی خو کله چې دنبوت په (۱۳) کال کښې دمدینې پنځه اویا کسانو دعقبی په ناؤکښې دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس دایمان اوقربانی بیعت وکی اوله بیرته ستنیدو نه وروسته یی دمدینې په شرك ځپلیو تیارو کورونو کښې دتوحید ډیوه پرله پسی بلوله، په همدی دوران کښې دعمرو بن جموح (رض) دا قبال ستوری هم وځلیدی اودشرك له توری تیاری څخه دتوحید رڼاته راووتی او دهغه په ژوند کښې ددی ستر بدلون اوتحول راتلو لپاره دهغه زلمی زوی حضرت معاذ بن عمرو بن جموح (رض) چې په بیعت دعقبه ثانیه کښې برخوال ؤ اغیزناك نقش درلودی.

معاذبن عمرو چې کله ولیدل، دبیعت کوونکو له راستنیدو نه وروسته دیثرب یعنی مدینی منوری زیاتره کورنی داسلام په ډیوه روښانه دی خودده سپین ږیری پلار عمرو بن جموح لا هماغسی دخپل مناف نومی بت په مینه کښې غرق دی نو یی دتوحید خواته دهغه دمخ را اړولو لپاره دالاره وسنجوله چې دشپی به یی دهغه بت له کوره وایستی دنجاست اوچتلی په یوه کنده کښې به یی غورځوی عمرو به چې سهار ولیدل چې بت یی په کور کښې نسته نو له غوسی نه به ډك سو اودهغه په لټه پسی به سو کله به یی چې ومیندی له

نجاست نه به یی پاك کړ، وبه یی مینځی، خوشبوئی به یی پرووهله اوبیا به یی په کور کښی کیښودی.

څنګه چی داوضع هره ورځ تکراریدله نویوه ورځ عمرو بن جموح په تنګ راغی، د (مناف) په غاړه کښی یی توره وځړوله اوور ته یی وویل: که په تا کښی څه خیر وی نو له خپل ځان څخه دی دفاع وکړه.

کله چی شپه تیره سوه دائل یی خپل بت دنجاست په ډکه کنده کښی پداسی حال کښی ومیندی چی توره ورسره نسته اودیوه پړی په وسیله په یوه مردار سپی پوری تړل سویدی، نودپخوا نه زیات دغیظ اوغضب اوسخت خپګان په حالت کښی سو، پدی وخت کښی دمدینی هغه بختور کسان چی په اسلام مشرف سوی وه ورغلل، په مردار سپی پوری تړل سوی، بیوسی بت ته داشاری په ترڅ کښی یی عمروبن جموح ته توصیه وکړه چی دهغه پرځای دحی اوقیوم خدای (ج) بندګی اودهغه دپیغمبر (ص) پیروی وکړی اودهغه دین او شریعت په رښا کښی ژوند وکړی چی انسان دانسان له بندګی نه ازادوی اودیوه مقتدر خدای (ج) بندګی ته یی رابولی، دهغه ذات بندګی ته چی هغه د لا زوال قدرت خاوند دی عمرو بن جموح دخپل باطل معبود دبیوسی په لیدلو اودحق په دعوت سره زیات اغیزمن سو او سمدلاسه په اسلام مشرف سو.

علامه ابن اسحاق (رح) ویلی دی چی هغه خپل بت ته په خطاب پدی مفهوم شعر ووایه: په خدای قسم که ته معبود (اله) وای نوته او مردار سپی به په یوه رسی کښی تړل سوی پراته نه وای پرهغه ذلیل ځای دی لعنت وی چی ته پکښی پروت وی، که ما له هغه ځایه ته نه وای راپورته کړی ته به همالته پروت وای الله (ج) زه ستا له پیروی نه وژغورلم مخکی له دی نه چی په تیاره کښی دخپل شرك په دام کښی راګیر شم ټوله ثنا ستاینه هغه لوی او لوړ خدای (ج) لره ده چی احسان کوونکی، روزی ورکوونکی اود قیامت دورځی مالك دی) له اسلام راوړلو نه وروسته حضرت عمرو بن جموح (رض) خپل سر اومال دخدای (ج) په لاره کښی وقف کړل، رسول الله (ص) له بنوسلمه نه پو ښتنه وکړه: ستاسی رئیس څوك دی؟ هغوی عرض وکی: جد بن قیس چی په بخل

سره شهرت لری پیغمبر (ص) وفرمایل: له بخل نه بد تربل شی نسته، له نن نه وروسته ستاسی رئیس دسپینو څښو خاوند عمرو بن جموح دی.

دحق اوباطل دلومړنی معرکی یعنی دبدر دغزا وخت چی راغی حضرت عمرو بن جموح سره له دی سره چی په یوه پښه ګوډ ؤ په ډیره ولوله یی وغوښتل چی جهاد ته ولاړ شی مګر دهغه څلور زامن دهغه دتللو مانع سول خوځنګه چی هغه بیاهم ټینګار کوی نو زامنویی موضوع دسرور کائنات (ص) په حضور کښی عرض کړه پیغمبر (ص) وفرمایل: (اسلام هغه دجهاد له فریضی نه معاف کړیدی، دائکه چی هغه دګوډوالی لامله عاجزدی) کله چی رسول الله (ص) دهجرت په دریم کال دشوال دمیاشتی په شپږمه داحد دغزا لپاره صحابه چمتو کول حضرت عمرو بن جموح (رض) دسرور کائنات حضورته ورغی د زاریو په لهجه بی عرض وکی:

یا رسول الله زما زامن پخپله جهادته روان دی اوما نه پریږدی چی په جهاد کښی برخه واخلم او ستا ملګرتیا وکړم او راته وایی ستاپښه ګوډه ده خوزه په الله (ج) قسم خورم اوهیله من یم چی که دخدای (ج) دلاری په جهاد کښی ووژل شم په همدی ګوډه پښه به سکیږم او جنت ته به ځم.

رسول الله (ص) چی ولیدله هغه له معاف کیدوسره سره بیاهم ټینګار کوی چی جهادته ولاړ شی نویی اجازه ورکړه عمروبن جموح (رض) وسله راواخیسته اودرانیدو په وخت کښی بی په ډیر عجز اونیازسره خپل رب ته دعا وکړه چی: (اللهم ارزقنی الشهادة ولاتردنی الی اهلی خالیا) الهی ماته شهادت په نصیب کړه او بیرته می نا امیده خپل کور ته مه راوله.

داحد په غزا کښی حضرت عمروبن جموح (رض) اودهغه څلورو زامنو په ډیر جرئت او میړانه د شیطان پر پیروانو دتورو ګوزارونه کول خو په عین حال کښی به حضرت عمرو داسمان خواته داسی سترګی اړولی چی تابه ویل دپرشتی انتظار باسی چی راسی دده روح قبض کړی او بیایی له ځانه سره جنت ته بوځی هغه دشهادت سوال کړی ؤ اوقسم یی خوړلی ؤ چی زه به په همدی ګوډه پښه جنت ته ځم او پدی یی عقیده وه چی خدای (ج) به دده سوال

قبول کړی وی اوپه قسم کښی به یی نه حانشوی.

دهغه دانتظار شیبی پوره سوی اوله خدای (ج) سره دوصل کیدو نیټه را ورسیده، یوی ډلی مشرکانو محاصره کړ اوپه پای کښی یی شهید کړ، کله چی دمشرکانو پوځ په شا ولاړی اورسول اکرم (ص) داحد په میدان کښی دحقی لاری دشهیدانو مطهر جسدنه کتل سترګی یی دحضرت عمرو بن جموح (رض) پرجسد ولګیدی چی په وینو اوخاوروکښی لت پت پروت دی پدی وخت کښی یی وفرمایل: دخدای (ج) ځینی بندګان چی قسم وخوری، خدای (ج) دهغوی قسم پوره کوی عمرو (رض) هم له همدغسی بندګانو څخه دی زه وینم چی هغه په جنت کښی ګرځی راګرځی اودهغه ګوډه پښه روغه سویده.

پدی غزا کښی دحضرت عمرو بن جموح (رض) اخښی حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) هم شهید سوی ؤ دحضرت عمروبن جموح میرمن صحابیه بی بی حضرت هند (رض) چی کله دخپل میړه حضرت عمرو (رض) دخپل ورور حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) اودخپل زوی حضرت خلاد (رض) د شهادت خبر واوریدی نو پوښتنه یی وکړه: درسول الله (ص) څه حال دی؟

خلګو جواب ورکړ: هغه ژوندی دی دخوښی په څپو کښی دهغه حضورته ورغله عرض یی وکی: ته چی سلامت یی، نور ټول غمونه هیڅ دی حضرت هند (رض) له ځان سره داحد میدان ته یو اوښ بیولی ؤ پرهغه باندی یی دخپل میړه زوی او ورور جسدونه بار کړل او دمدینی په خوا روانه سوه په لاره کښی ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) اوځو تنه نوری بیبیانی په مخه ورغلی درسول الله (ص) په هکله دپوښتنی په جواب کښی حضرت هند (رض) وویل: رسول الله (ص) ژوندی دی اوپدی اوښ باندی زما دمیړه، زوی، ورور جسدونه دی چی په جهادکښی شهیدان سویدی، ددی خبروپه ترڅ کښی اوښ څملاست هرځومره یی چی وواهه دمدینی په طرف روان نسو خوکله یی چی دهغه مخ داحد خواته واړوه په چټکی سره روان سو.

حضرت هند (رض) چی درسول الله (ص) حضورته ورغله اوقصه یی ورته وکړه نو پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: له کورنه دراوتلو په وخت کښی له دوی

څخه کم یوه خو څه نه ؤ ویلی؟ هند (رض) عرض وکی (ولی نه، یارسول الله له کورنه دراوتلو په وخت کښی عمرو بن جموح دعا کړی وه چی: (الهی ماته شهادت په نصیب کړه او بیرته می کورته نا امیده مه راوله).

بیا پیغمبر (ص) دری واړه دفن کړل خودعلامه ابن اثیر (رح) دویناله مخی رسول الله (ص) حضرت عمروبن جموح اوحضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دواړه په یوه قبر کښی دفن کړل اوویی فرمایل: (عبدالله بن عمرو اوعمرو بن جموح په یوه قبر کښی دفن کړئ ځکه چی ددوی دواړو په دنیا کښی یو له بل سره ډیره مینه وه) شپږ څلویښت کاله وروسته داحد پرهدیره باندی سخت سیلاب راغی قبرونه یی خراب کړل، مسلمانانو هڅه کوله چی خپل مړی بل ځای ته نقل کړی جابربن عبدالله غوښتل چی دخپل پلار عبدالله بن عمرو اودخپلی ترور دمیړه عمرو بن جموح (رض) جسدونه نقل کړی ویی لیدل چی دواړه داسی روغ رمټ اوتازه پراته دی لکه چی په خوب بیده وی ځمکی ددوی له جسدونو څخه هیڅ شی نه وو خوړلی. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن سلام رضی الله عنه

حضرت عبدالله بن سلام دمدینی دیهودو دبنوقینقاع له قبیلی څخه ؤ اصلی نوم یی حصین، دخپلی قبیلی رئیس ؤ اونه یوازی په مدینه کښی ترټولو زیات دتورات لوی عالم ؤ بلکی په انجیل باندی هم پوهیدی په تورات کښی یی داخر الزمان پیغمبر (ص) نښی نښانی لوستی وی اوپه زړه کښی یی داهیله دسمندر دڅپو په شان څپانده وه چی کاشکی دسرور کائنات (ص) په لیدویی سترګی یخی شی دکم ژوند بخښونکی او ښوونکی زیری داوریدو لپاره چی دعبدالله بن سلام (رض) غوږونه لك څك وو هغه یی دهغه شپږ کسیز هیئت له خولی نه واوریدی چی دبعثت په (۱۱) کال دحج په موسم کښی له مدینی نه مکی ته تللی اودرسول الله (ص) په مبارك لاس یی دایمان اوسرښندنی بیعت کړی ؤ حضرت عبدالله بن سلام چی کله دخزرج قبیلی له دغو شپږو تنو مؤمنانو څخه دسرور کائنات (ص) دنښانو اوعلائمو پوښتنه وکړه هغوی همغه نښانی بیان کړی چی ده په تورات کښی لوستی وی له همدی امله یی په زړه

کښی داسلام تخم زرغون سو، کله چی دنبوت په (۱۳) کال رسول الله (ص) مدینی ته هجرت وکی پدی وخت کښی عبد الله بن سلام پخپل باغ کښی ؤ اودهغه ترور خالده بنت حارث هم ورسره ناسته وه په ناڅاپی ډول یوڅوك باغ ته ورننووتی او هغه ته یی دمحمدرسول الله (ص) دتشریف راوړلو خبرواوروی ددی زیری په اوریدلو عبدالله بن سلام په زوره ناری کړی: (الله اکبر) خالده بنت حارث ورته وویل: حصینه ددی سړی په راتلو دی دومره خوښی نښکاره کړه چی که موسی بن عمران (ع) راغلی وای هم دومره به نه وی خوشاله سوی؟ جواب یی ورکړ: (په خدای (ج) قسم چی داهم دموسی (ع) وروردی اودهمغه هدف په خاطر نړی ته استول سویدی دکم لپاره چی حضرت موسی (ع) راغلی ؤ ترور ورڅخه پوښتنه وکړه؟ وراره په رینښتا سره داهمغه اخر الزمان پیغمبر دی چی په تورات اونورو اسمانی کتابونو کښی دهغه دراتګ خبر ورکړل سویدی؟

جواب یی ورکړ: هو! داهمغه پیغمبر دی هیڅ شك اوشبه پکښی نسته) خالده بنت حارث وویل: کله چی داسی ده نومورې ډیرنیکمرغه یوچی اخرالزمان پیغمبر پخپله زمورږ ښار اوسیمی ته تشریف راوړیدی.

علامه ابن هشام وائی چی له دغو خبرواترو نه وروسته حضرت عبدالله بن سلام اودهغه ترور خالده بنت حارث دواړه په منډه منډه ورغلل او په اسلام باندی دمشرف کیدو او درسول الله (ص) په لاس دبیعت کولو سعادت ورپه برخه سو کور ته له راستنیدو نه وروسته یی دخپلی کورنی ټولو غړوته دحق دعوت وړاندی کړ اوهغوی هم ټول په اسلام مشرف سول.

دحضرت عبدالله بن سلام (رض) څخه روایت دی وائی: ماپه همغه وخت کښی په رسول الله (ص) باندی غائبانه ایمان راوړی ؤچی دهغه دبعثت اوازه می غوږ ته رسیدلی وه خوما خپل ایمان له یهودو نه پټ ساتلی ؤ کله چی پیغمبر (ص) مدینی ته تشریف راؤړی زه دهغه حضورته ورغلم دهغه په لیدو اودهغه دمبارکی وینا په اوریدو می کلك باور راغی چی همدا اخر الزمان پیغمبر دی خو بیامی هم دزیات اطمینان په خاطر عرض وکی: یارسول الله زه لتانه ددریو داسی شیانو پوښتنه کوم چی هغه له مرسل پیغمبرنه پرته بل چاته

معلوم ندی:
(۱)- دقیامت په ننبانو کښی لومړنی نبنه کمه یوه ده؟
(۲)- دجنتیانو لومړنی خوراك به څه شی وی؟
(۳)- ماشوم کله دپلار په څیره اوکله دمورپه څیره وی ددی سبب څه شی دی؟

دلومړی پوښتنی په جواب کښی رسول الله (ص) وفرمایل: لومړنی نښه به یو داسی اور وی چی خلګ به له ختیز نه دلویدیځ خواته وځغلوی.

ددویمی پوښتنی په جواب کښی یی وفرمایل: دجنتیانو لومړنی خواړه به دماهی لړمون وی.

اودماشوم دځیری په هکله یی وفرمایل: دادمور اوپلار دتناسلی مادی په غلبی پوری اړه لری. ددی دریو جوابونو په اوریدو سره دحضرت عبدالله له خولی نه دا الفاظ راووتل: (اشهد ان لا اله الا الله وانك رسول الله) (یعنی زه شاهدی وایم چی له الله (ج) نه پرته بل برحق معبود نسته اوبیشکه ته دالله رسول یی) دشهادت له کلمی ویلونه وروسته عبدالله بن سلام عرض وکی: یا رسول الله زه هم دیهودو دقوم مشریم اوزما پلارهم ددوی رئیس ؤ زماقوم ماته عالم بن عالم وائی اوله حده زیات احترام اودرناوی می کوی خو ماته معلومه ده چی زما قوم درواغجن اومفتری دی، ته دیهودو مشران راوغواړه زه به پټ شم، زما پوښتنه ورنه وکړه خوزما داسلام راوړلو په باب ورته څه مه وایه.

رسول الله (ص) دیهودو مشران راوغوښتل اوویی فرمایل: ای خلګو زه تاسی ته داسلام دعوت درکوم، تاسی باور وکی چی داسلام دین حق دی، زه دالله (ج) بنده اودهغه رسول یم تاسی زما دعوت قبول کړی. یهودی مشرانو وویل: (مورږ اسلام نه منو، پرکمه لاره چی روان یو، هماغه زمورږ لپاره بهتره او نبه ده پیغمبر (ص) پوښتنه وکړه: حصین بن سلام څنګه سړی دی؟

جواب یی ورکړ: (هغه اودهغه پلارله مورږ ټولونه غوره خلګ دی هغوی زمورږ مشران اومورږ یی خدمتګاران یوله هغوی نه زیات عالمان اومحترم خلګ په مورږ کښی نسته) پیغمبر (ص) وفرمایل: (نبه نو که هغه مسلمان شی، تاسی به دهغه پیروی وکی؟

جواب یی ورکړ: داهیڅکله نشی کیدای چی هغه مسلمان شی.

پدی وخت کښی رسول الله (ص) عبدالله بن سلام ته ږغ وکی، هغه له پټ ځای نه پداسی حال کښی راووتی چی دشهادت کلمه یی په ژبه جاری وه او خپل قوم ته یی وویل: ای خلګو له خدای نه وویریږی تاسی ته ښه معلومه ده چی دا دالله (ج) رسول دی دده دین حق دی خو تاسی ددی دپاسه هم له ایمان راوړلو نه تښتی یهودو چی دهغه داخبری واوریدلی، له غوسی نه وپړسیدل او ویی وبل: (ته دروغجن یی ته زمونږ په قوم کښی ډیر بد سړی یی اوستا پلارهم ډیر بد سړی ؤ). عبد الله بن سلام عرض وکی: یارسول الله: تا ولیدل زه ددوی دهمدی افتراء څخه اندیښمن وم پیغمبر (ص) وفرمایل: (نوربه ستا نوم دحصین پرځای عبدالله وی).

دحضرت عبدالله بن سلام ټول ژوند دقرآن اوحدیث عملی تفسیر ؤ دالله (ج) له عبادت اودرسول الله له متابعت سره یی دزړه له کومی مینه وه اودهمدی مینی لامله په رسول اکرم (ص) باندی ډیرګران ؤاودهغه په هکله به یی فرمایل: عبدالله بن سلام جنتی دی.

یوه ورځ دپیغمبر حضورته ورغی، عرض یی وکی: (یا رسول الله زما مور اوپلار دی درنه ځارشی ماتیره شپه عجیب اوغریب خوب لیدلی دی، هغه داسی چی زه په یوباغ کښی یم چی ډیر زیات لوی اوښیرازه وی دچمن په مینځ کښی داوسپنی یوه ستن وی چی بیخ یی په ځمکه کښی ښخ وی اوسریی پورته اسمان ته رسیدلی وی، بلی خواته یی یوه عروه یعنی کړی وی، ما ته چا وویل: پردغی ستنی باندی وخیژه، ما وویل: نشم ختلی پدی وخت کښی یو خدمتګار راغی، زما جامی یی راپسی راپورته کړی او زه دختلو په حال کښی سوم ترڅو چی پورته وختلم اوهغه کړی می ونیوله اوږغ راباندی وسو چی کلکه یی ونیسه، پدی وخت کښی له خوبه راویښ سوم رسول الله (ص) دهغه دخوب تعبیر وکی چی باغ اسلام دی ستن داسلام احکام دی اوکړی عروة الوثقی ده چی الله تعالی فرمایی: (فقد استمسك بالعروة الوثقی لا انفصام لها) نوته به دژوند ترپایه پوری پراسلام باندی ثابت قدم یی) ددی تعبیر په اوریدو

سره دهغه په ژبه دالله اکبر شعارونه جاری سول.

الله تعالی په سورۀ رعدکښی دوحی په ژبه دعبدالله بن سلام ستاینه کړیده چی فرمایی: (قل کفی بالله شهیدا بینی وبینکم ومن عنده علم الکتب) ووایه ای پیغمبره زما اوستاسی ترمینځه الله (ج) دشاهد په توګه کافی دی اوبل هغه څوك چی دکتاب عالم دی پخپله عبدالله بن سلام وویل چی دکتاب له عالم څخه زه مراد یم). جلیل القدر صحابی عبدالله بن سلام سربیره پدی چی دتورات اوقرآن لوی عالم او دنبوی احادیثو له زیرمی څخه برخوال ؤ، دجهاد د میدان سپاهی هم ؤ هغه دپرهیزګار اوجنتی بنده په صفت ژوند وکړ او په پای کښی په (۳۳) هجری کښی دامیر معاویه (رض) دخلافت په دور کښی وفات سو. (رضی الله عنه)

حضرت عتبه بن غزوان رضی الله عنه

حضرت عتبه بن غزوان مازنی دبنو عیلان قبیلی دبنومازن له کورنی څخه اوله بعثت نه کابو دیرش کاله مخکښی پیدا سوی ؤ کله چی دفاران دغره له څوکو نه داسلام لمر راوختی اومحمد مصطفی (ص) دحق خواته بلنه پیل کړه نودغه دعوت دمکی دخلګو زړونه داسی ودرزول چی تابه ویل: ناڅاپی بندر ورباندی راوغورځیدی، ځکه په کمو وهمونو تعصبونو اونارواچارو کښی چی هغوی دپیړیو په اوږدو کښی اخته وه اسلام دهغو جړی غوڅول غوښتل، هغوی ظالمان وو اسلام دعدل پیغام راوړی ؤ، هغوی دقبیلوی دښمنیو په اور کښی سوځیدل اوهمدا لاره ورته ښه ښکاریدله مګر اسلام دوروولی خواته بلنه ورکوله، هغوی دکمزورو خلګو وینی ځبیښلی اواسلام دمستضعفانو د حمایت اونجات ږغ پورته کوی هغوی خپلی لونی ژوندی ښخولی، اسلام ښځو ته په انسانی حقوقو اوکرامت قائل ؤ، هغوی عیاشی اوفحاشی کوله اسلام دعفت اوعصمت خواته رابلل، هغوی دبی حسه اوبی حرکته بتانو په وړاندی سجدی کولی، اسلام دواحد اومقتدر خدای (ج) بندګی ته راغوښتل هغوی دجهالت اوحیوانیت په ځنګل کښی لا قیدی خوښوله اسلام دعلم اوانسانی لوړو اخلاقوپه مانې کښی دهغوی لپاره سوکاله اوشرافتمندانه ژوند غوښتی.

لنډه داچی داسلام انسان جوړوونکی پیغام له سره ترپایه دهغوی دحیوانی هیلو پرخلاف ؤ له همدی کبله دحق ددعوت پرضد راپورته سول نه یوازی داچی حق ته یی غاړه نه ایښودله بلکی هرچابه چی دحق دعوت ته لبیك ویل اودحق له کاروان سره به یی ملګرتیا غوره کوله پرهغه باندی به یی داسی ظلمونه کول چی انسانیت به ورڅخه کرکه کوله او پرهغه باندی به یی داسړه ځمکه ددوزخ په شان ګرمووله مګر ددی ټولو ظلمونو سره سره دحق مینانو دحق پر پلوی باندی ټینګار کوی او دحق له شمعی نه دپتنګانو په څیر تاویدل، ځانونه یی وریتول خو دحق ملګرتیا یی نه پریښودله.

حضرت عتبه بن غزوان ته الله (ج) نیك فطرت په برخه کړی ؤ کله یی چی غوږ ته دحق ددعوت ږغ ورسیدی سمدلاسه یی قبول کړ اوزړه او دماغ یی شاهدی ورکړه چی همدا دخلاصون او نجات لاره ده، همدادژوند بهترین قانون دی په همدی کښی دانسانیت خیردی دخدای (ج) دښمنانو چی نه یی غوښتل دحق دعوت خپور شی او نه یی غوښتل چی دحقپالونکو ډله قوی او غټه شی دحق دشمعی دنورو پتنګانو په څیر حضرت عتبه بن غزان هم دخپلو وحشیانه ظلمونو مورد وګرځوی داهغه وخت ؤ چی ایله بیله دګوتو په شمیر کسان په اسلام مشرفه سوی وو او ټول دحق ددښمنانو په لاس دظلم په ژرنده اوړه کیدل اوکله نا کله به دلوړی له داسی سختو صحنو سره مخامخ کیدل چی دونو پانی به یی خوړلی اودلوړی تکلیف به یی پری دفع کوی جامی به یی وشلیدلی اوپه ډیر تکلیف سره به یی دبدن پټولو لپاره ټوټه پیدا کوله دحق پر مینانو باندی چی کله دظلمونو لړی له حده زیاته سوه، رسول اکرم (ص) په پای کښی اجازه وکړه چی حبشی ته هجرت وکړی نو دمهاجرینو په دویمه قافله کښی چی دوه اتیا نارینه اوشل ښځی پکښی شاملی وی حضرت عتبه بن غزوان (ض) هم پدی شمیر کښی یوتن ؤ دحبشی باچا نجاشی که څه هم یوخوا خوږی انسان ؤ دپردیسو مظلومانو هرډول ملاتړ به یی کوی خودحق دشمعی دغه پتنګان له شمعی نه دبیلتانه لامله سخت ناکراره او غمجن وو، پرحضرت عتبه بن غزوان (رض) باندی خوغم دومره غلبه وکړه چی څوکاله وروسته له

حبشی نه بیرته مکی ته راستون سو او دهجرت له بی ازاره اوامن ژوند څخه یی دیته ترجیح ورکړه چی که په مکه کښی هرڅه وربانډی راځی رادی شی خو چی له خپل محبوب اومولا څخه جدا نه وی.

علامه ابن اثیر (رح) لیکلی دی چی له حبشی څخه دحضرت عتبه دبیرته راستنیدو تروخته پوری مدینی ته دهجرت لړی نه وه پیل سوی اومؤمنان لا هماغسی دکافرانو ترظلم لاندی وه څه موده وروسته چی رسول اکرم (ص) مدینی ته هجرت وکړ پر حضرت عتبه باندی په مکه کښی یوه شپه دیو کال په اندازه اوږده وه. شپه ورځ په دی فکر کښی غرق ؤ چی په څه شان سره دخپل بادار محمد رسول الله (ص) لمنی ته ځان ورسوی الله (ج) دهجرت دلومړی کال دشوال په میاشت کښی دهغه داسپیڅلی هیله ترسره کړه اوپدی ترتیب دذو هجرتین مقام ور په برخه سو.

دمهاجرینو اوانصارو مسلمانانو ترمینځ دمواخات دعقد په سلسله کښی رسول اکرم (ص) دحضرت عتبه بن غزوان او حضرت ابودجانه انصاری ترمینځ ورورولی برقراره کړه دمکی او مدنی ژوند ترمینځ ډیر زیات توپیر ؤ، په مکه کښی مؤمنان دظلم په ژرنده اوړه کیدل له ډول ډول تکلیفونو اوکړاوونو سره مخامخ وو، نه یوازی سیاسی اقتدار یی په لاس کښی نه ؤ بلکی په انفرادی ژوندانه کښی یی هم څه ازادی نه لرله، له اقتصادی ستونزو اومحرومیتونو سره لاس په ګریوان وو خو په مدینه کښی درسول الله (ص) په لاس داسلامی ریاست بنسټ کیښودل سو، اسلامی قضاء نافذه سوه، اسلامی دعوت تر سیاسی اقتدار لاندی چلیدی، قرآنی حدود تطبیقیدل، که له یوی خوا محراب او منبرؤ له بلی خوا محکمه او محتسب هم ؤ دا هغه وخت ؤ چی مظلومو مسلمانانو په اسانی سره ساه واخیستله، جسمًا اوروحًا په راحت سول، په تیره بیاڅه وخت چی ددعوت څپی دمسلحانه جهاد په وسیله په خپریدو سوی او مؤمنانو ته دالله (ج) لخوا حکم وسو چی دفتنی اور دقتال او جنګ په وسیله ووژنی دالړی چی پیل سوه حضرت عتبه بن غزوان په ټولو هغو غزاګانو کښی په پوره میړانه او سرښندنه برخه واخیستله چی ددواړو جهانوسردار محمد

مصطفی (ﷺ) پکښی شریك ؤ. دبدر، احد، خندق، ذی قرد، فتح مکه، حنین طایف اوتبوك په غزاګانو او دحدیبی اوحجة الوداع په مبارکو سفرونوکښی حضرت عتبه بن غزوان درسول الله (ص) سره ملګری ؤ.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت عتبه بن غزوان مازنی (رض) وخت په وخت په اسلامی جهادونو کښی برخه وال ؤ په تیره بیاپه فاروقی دور کښی دهغه جهادی کارنامی دتاریخ په پاڼو کښی په زرینو کرښو ثبت سویدی دابله، دشت میسان، بصره اودعراق دجنوبی سیمو نیول دهغه دفتوحاتو څرګندی بیلګی دی حضرت عتبه مینه لرله چی دیومجاهد په صفت ژوند وکړی خوددی مینه وال نه ؤ چی دحکومت اقتدار یی په لاس کښی وی.

یوځل دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دبصری دوالی په توګه وټاکل سو خوهغه شپږ میاشتی وروسته له خپلی وظیفی نه استعفاء وکړه.

ددنیا ژوند دحضرت عتبه (رض) په نظرکښی بی ارزښته ؤ تل به یی اخرت په نظر کښی ؤ داخروی ژوند دسوکالی لپاره یی هم پخپله زیار ایستی او هم یی نوروته توصیه کوله، ددی مدعا داثبات لپاره دده هغه خطبه ښه دلیل دی چی دبصری په نوی جامع جومات کښی یی مؤمنانو ته پدی ډول اورولی وه : (ای خلګو! ددنیا ژوند څوورځی دی، دنیا ډیره ژرمورِ ته شا اړوونکی ده. ددنیوی ژوند ډیره برخه تیره سویده اولږ پاتی ده، مثال یی داسی دی لکه چی له لوښی نه اوبه واړول شی اوپه اخره کښی یو یو څاڅکی ترینه څڅیږی. تاسی له دی فانی نړی نه داسی یوځای ته په تللو کی یاست چی هغه زوال اوفنا نلری نوتاسی ولی دخپل ابدی استوګنځی لپاره تیاری نه نیسی؟

دهغه کور سامان دنیکی اوخیر عمل دی ای خلګو! ماته زما بادار محمد (ص) ویلی دی چی دوږخ دومره پراخ اوژور دی چی که دهغه له څنډی نه یوه تیږه وروغورځوله شی نو په اویا کلونو کښی به هم دهغه بیخ ته ونه رسیږی او په خدای (ج) قسم دی چی یوه ورځ به دادوزخ ارومرو ډك شی ایا تاسی پدی خبره تعجب کوی؟

په خدای (ج) قسم چی ماته پیغمبر (ص) داهم ویلی دی چی جنت به دومره

پراخ وی چی دهغه دیوی دروازی څخه تربلی پوری به دځلویښتو کلونو مزل وی خو یوه ورځ به داسی هم راشی چی دجنتیانو به وربانډی ګڼه ګونډه وی.

ای خلګو یووخت داسی ؤ چی له مانه پرته صرف شپږ کسان له رسول الله (ص) سره ملګری وه اودومره بیوسی او بیوزلی وو چی دونوله پانوڅخه پرته دخوراك لپاره نورڅه نه پیداکیدل تردا سی حده چی زمونږ زامی له کاره لویدلی وی اودلباس داحالت ؤ مایوه ورځ یوڅادر ومیندی، هغه می دوه ټوټی کړ، یوه ټوټه مالنګ کړ او بله سعد بن ابی وقاص (رض) نن پرمونږ باندی دالله (ج) احسان دی چی مونږ هریو دبیلا بیلو ښارونوامیران یو، زه له دی خبری نه الله (ج) ته پناه وروړم چی خپل ځان لوی وګڼم پداسی حال کښی چی زه دهغه په وړاندی ډیر حقیر مخلوق یم.

ای خلګو په غورسره واوری چی نبوت ختم سویدی اوماته داسی معلومیږی چی په پای کښی به باچایان رامینځ ته شی، تاسی له مونږنه وروسته امیران وګوری چی څه کوی. له بصری نه درخصتیدو په وخت کښی حضرت عتبه خلګو ته په یوه خطبه کښی وویل:

ای دبصری خلګو دګناهونوڅخه ځان ژغورل اونیك عمل دخدای په توفیق پوری اړه لری، زه درنه ځم، کله چی له مانه وروسته نور حاکمان دربانډی مقرر شی بیابه وپوهیږئ. حسن بصری (رح) وایی کله چی له حضرت عتبه (رض) نه دوروسته حکامو سره زمونږ مخه سوه نومونږ ولیدل چی په ریښتیا هم حضرت عتبه (رض) ترهغه ټولو غوره ؤحضرت عتبه (رض) دمجاهدانه ژوندپه پای کښی داوښ له شانه درالویدو په یوه پیښه کښی د (۵۷) کلونو په عمر وفات سو. (رضی الله عنه)

حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام رضی الله عنه

حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دانصارو دخزرج قبیلی دبنو سلمه له مشرانو څخه ؤ دشپږمی عیسوی پیړی په وروستیو وختونو کښی یی پدی فانی نړی کښی سترګی پرانستی وی اودبعثت په دیارلسم کال په اسلام مشرف سوی ؤ.

دنبوت په (۱۳) کال چی کله دحج په موسم کښی دمدینی دخلګو په قافله کښی څلور اویاتنه مؤمنان شامل وه حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام پداسی حال کښی ددی قافلی له غړو څخه ؤ چی لا تردی وخته داسلام سعادت بخښوونکی غیږه نه وه ورپه برخه سوی ابن جریر طبری (رح) دحضرت کعب بن مالك روایت رانقل کړیدی چی هغه وائی: مونږ دسفر په ترڅ کښی عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) ته وویل:

ابوجابر! ته زمونږ دقوم یومشر یی، په مونږ کښی درسوخ اوعزت خاوندیی خودا دډیری خواشینی ځای دی چی لا تراوسه پوری دکفر اوضلالت په تیارو کښی لالهانده یی، که ته پخپل باطل مسلك باندی همداسی باقی پاتی شی نو الله تعالی (ج) به تا دقیامت په ورځ په دوزخ کښی واچوی مونږ دانه غواړو چی ستاپه څیر یوسړی له دغسی انجام سره مخامخ شی، څومره به ښه وی چی زمونږ ملګرتیا وکړی اودحق دین قبول کړی رسول الله (ص) له مونږسره دملاقات وعده کړیده، مونږ ورځو چی دهغه په لاس بیعت وکړو حضرت کعب زیاتوی چی: مونږ په ډیره ښه لهجه هغه ته دحق بلنه ورکړه اوهغه ورته لبیك وویل او سمدلاسه په اسلام مشرف سو.

دحضرت عبدالله بن عمرو بن حرام په شمول دمدینی پنځه اویا مؤمنانو چی دری اویا نارینه اودوې ښځی وی دمنی دورځو په وروستی شپه کښی دعقبی په ناؤ کښی له رسول الله (ص) سره ملاقات وکړ، پدی مجلس کښی حضرت عباس بن عبدالمطلب پاځیدی ویی ویل: ای دخزرج خلګو! تاسی محمد (ص) ته بلنه ورکړیده چی مدینی ته درشی خو واوری چی محمد (ص) په مونږ کښی دعزت اولوړ حیثیت خاوند دی، مونږ ټول دده حفاظت اوحمایت کوو خواوس چی مونږ پریږدی اوتاسی ته درځی، ایاپه تاسی کښی دومره قوت شته چی دټولو عربو دښمنی په غاړه واخلئ اوددې څخه په سر اومال دفاع وکړی؟ اوماته داهم ووایاست چی له دښمن سره ستاسی دجګړی نوعیت څنګه دی؟ حضرت عباس بن عبد المطلب چی تردغه وخته په اسلام نه ؤ مشرف سوی خودرسول الله (ص) ملګرتیایی کوله اودهغه خواخوږی ؤ خپل وینایی

واورولە اوکښيناست په مقابل کښی حضرت عبدالله بن عمروبن حرام پاځيدی اوويی ويل: ای عباسه! په خدای (ج) قسم دی چی مورږ له جنګيدو او له مرګ ژوبلی سره پوره بلد خلګ يو، مورږ لومړی په غشو سره جنګيږو غشی چی ختم شی بيا پردښمنانو باندی په نيزو سره ګوزارونه کوو او چی نيزی ماتی شی نو بيا توری راپورته کوو اوتر هغه پوری له دښمن سره جنګيږو چی يا هغه له مينځه يوسو اويا مورږله مينځه ولاړ سو.

دحضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دوينا څخه وروسته حضرت عباس بن عبدالمطلب وويل: بيشکه چی تاسی جنګيالی خلګ ياست.

بيا انصارو رسول الله (ص) ته عرض وکړ: يارسول الله! تاسی خوهم څه وفرمايياست، رسول اکرم (ص) انصاروته دقرآن کريم ايتونه ولوستل توصيه يی وکړه چی پراسلام باندی محکم اوسئ او بيايی وفرمايل: (زه لتاسی نه دا بيعت اخلم چی تاسی به دخپلو ځانونو اودخپلو اولادونو اومالونو په ځير زما حفاظت کوی او ددين دخپرولو په لاره کښی به زما پوره ملاتړ کوئ.

دانصارو له جملی نه حضرت براء بن معرور پاځيدی ويی ريل: (يا رسول الله په خدای (ج) قسم چی مورږ به ستا هرارخيز حفاظت اوملاتړ وکړو ورپسی حضرت ابوالهيثم بن التيهان وويل: يارسول الله! زمورږ اوديهودو ترمينځ ژمنی به له دی بيعت نه وروسته ماتيږی داسی ونشی چی کله الله (ج) تاته غلبه درکړی او بيا مورږ پريږدی او بيرته خپل قوم ته راشی.

رسول الله (ص) دموسکا په لهجه وفرمايل: نه داسی نده، زماوينا ستاسی وينا ده زما ذمه واری ستاسی ذمه واری ده، زه ستاسی اوتاسی زما ياست، تاسی چی له چاسره جنګيږی زه به هم ورسره جنګ کوم اوله چاسره چی ستاسی صلح وی زمابه هم ورسره صلح وی له دی خبرو اترونه وروسته ټول يوپه بل پسی وړاندی شول اودرسول الله (ص) په لاس يی دايمان اوسربندنی بيعت وکړ چی حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام هم پدغو بيعت کوونکو کښی شامل ؤ. له بيعت نه وروسته رسول الله (ص) له انصارو نه دولس تنه مشران وټاکل نهه تنه دخزرج قبيلی اودری تنه داوس له قبيلی څخه چی دخزرج په نهو تنو

نمایندګانو کښی یوتن حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام ؤمدینی ته له ستنیدو نه وروسته بیعت کوونکو صحابه ؤ کرامو ټولو داسلام خدمت ته ملا وټړله په تیره بیاحضرت عبدالله بن عمرو بن حرام اوحضرت سعد بن عباده چی یوځل رسول الله (ص) دهغوی دمخلصانه خدمتونو په ستاینه کښی دعا وکړه چی: الله (ج) دی ټولو انصاروته اجر ورکړی په تیره بیا عبدالله بن عمرو بن حرام او سعد بن عباده ته.

پیغمبر (ص) چی کله پخپله له مکی نه مدینی منوری ته هجرت وکړ نو حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام خپل وخت درسول الله (ص) ملګرتیا او خدمت ته وقف کړ اودومره خوشحاله ؤ چی تابه ویل دټولی دنیا پادشاهی او شتمنی ور په برخه شویده.

ددویم هجری کال درمضان په میاشت کښی چه کله دبدر په میدان کښی دحق اوباطل ترمینځ لومړنی معرکه پیښه سوه حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام (رض) دهغو دری سوه دیارلس تنو مجاهدینو څخه یوتن ؤ چی الله (ج) دوی ته دمغفرت اوجنت زیری ورکړ په راتلونکی کال کښی دهجرت په دریم کال دشوال په میاشت کښی حضرت عبدالله سره له اوسوه تنه سرښندونکو مجاهدینو له مشرکانو له دری زره کسیز مجهز لښکرسره داحد دغره په لمن کښی مخامخ سول حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام داسلامی لښکر غړی ؤ عبدالله بن عمرو مخکښی له دی چی غازیان دجهادمیدان ته ورشی خپل غوره انجام اولوړ مقام یی لیدی. په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی یوه ورځ مخکښی یی خپل زوی جلیل القدر صحابی جابر بن عبدالله راوغوښتی اوورته یی وویل: زویه زه باور لرم چی پدی غزا کښی به شهید کیږم، ښائی چی د مجاهدینو له جملی څخه به لومړنی شهید همدازه یم او قسم په خدای (ج) دی چی له رسول الله (ص) نه وروسته ته راباندی ډیر ګران یی تاته وصیت کوم چی زما قرضونه ادا کړه اودخپلو خویندو سرپرستی وکړه.

دجګړی میدان چی ګرم سو نوحضرت عبدالله بن عمروبن حرام په ډیره میړانه اوزړورتوب دخدای (ج) ددښمنانو په صفونو کښی ننوتی ښی اوکیڼ

خواته یی دتوری ګوزارونه کول چی یومشرك اسامه الاعور بن عبید وربانډی ګوزار وکړ اوعبدالله هغه مقام ته ورسیدی چی جنګ ته له راوتلو نه دمخه ورسره په زړه کښی دهغه تلوسه اومینه وه یعنی دشهادت لوړمقام. سخت زړیو مشرکانو دهغه مبارك جسد مثله کړ یعنی شونډی پوزه اوغوږونه یی ورځخه غوڅ کړل دجګړی په پای کښی چی رسول الله (ص) اوصحابه کرامو دخپلو شهیدانو مطهر جسدونه کتل پدی لړ کښی دشهید عبدالله بن عمرو زوی جابر بن عبدالله اودهغه خور هندبنت عمرو بن حرام دواړه دعبدالله بن عمرو بن حرام دجسد څنګ ته ودریدل او دهغه دمثله اندامونو په لیدلو یی په ژړا پیل وکړ پدی وخت کښی رسول اکرم (ص) وفرمایل: (ابکوه او لاتبکوه فان الملئکة لتظله باجنحتها) (یعنی تاسی وژاړی اوکه ونه ژاړی پرښتو پرعبدالله باندی خپل وزرونه سیوری کړیدی) بیا وروسته درسول الله (ص) په امر دحضرت عبد الله بن عمرو بن حرام اودهغه دخورهند دمیړه حضرت عمرو بن جموح جسدونه په یوه قبر کښی دفن کړای سول.

په جامع ترمذی کښی راغلی دی چی داحد له غزا نه وروسته حضرت جابربن عبدالله ډیر زیات خپه ؤ پیغمبر (ص) دهغه دخپګان په لیدلو پوښتنه وکړه چی: جابره ولی دومره اندیښمن یی؟

عرض یی وکړ یارسول الله! پلارمی شهید سو، ډیر اولادونه اوقرضونه یی راته پری ایښی دی رسول اکرم (ص) وفرمایل: الله (ج) له هیڅا سره بی حجابه خبری ندی کړی خوستا له پلارسره یی بی حجابه خبری وکړی، ستا پلاریی خپل حضورته وغوښتی اوورته یی وفرمایل: زما بنده څه غواړی ووایه؟ هغه عرض وکړ: ای پروردګاره! مابیرته دنیاته ولیږه چی یوځل بیا ستاله دښمنانو سره وجنګیږم اوشهید شم الله (ج) وفرمایل: دازما فیصله ده، څوك چی له دنیا نه راشی هغه بیرته نه لیږل کیږی عبدالله عرض وکړ: خدایه! زما له حالاتو نه زما اړوند کسان اووارثان خبر کړه دهغه داهیله ومنل سوه اودا ایتونه نازل سول: (ولا تحسبن الذین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احیاء عند ربهم یرزقون فرحین بما اتاهم الله من فضله ویستبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم الا خوف علیهم ولا هم

یحزنون) کوم کسان چی دالله په لاره کښی وژل سویدی هغوی مړه مه ګڼئ، هغوی په حقیقت کښی ژوندی دی، دخپل پروردګار په وړاندی روزی مومی، الله دخپل لورینه له مخی هغوی ته څه ورکړیدی پر هغه باندی خوشاله سو او سوکاله دی او ډاډه دی چی کوم مؤمنان چی له هغو ورسته په نړۍ کښی پاتی دی او لا تراوسه پوری له هغوسره ندی یوځای سوی دهغو لپاره هم څه ویره او کړاؤ نشته.

دحق دشمعی پتنګ حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دالله (ج) ددین او د الله (ج) درسول ریښتونی خدمتګار ؤ، دمجاهدپه حیث یی ژوند وکړ اودشهید په حیث له دی فانی دنیانه رخصت سو. (رضی الله عنه)

حضرت عدی بن حاتم طائی رضی الله عنه

حضرت عدی بن حاتم طائی په یمن کښی دمیشته قبیلی طی ته منسوب ؤ دغه قبیله له اسلام څخه مخکښی عیسائی دین منلی ؤ او حاتم طائی ددغی قبیلی رئیس ؤ هغه حاتم طائی چی نه یوازی له اسلام نه په مخکښی دور کښی په ټولو عربو کښی دهغه دسخاوت، استغناء اومیلمه پالنی اوازه خپره وه بلکی نن هم کله چی دیوچا دسخاوت صفت کیږی نوله حاتم طائی سره یی تشبیه ورکوی.

حضرت عدی ددغی مشهوری کورنی په غیږکښی وزیږیدی اوکله یی چی خپل ښی اوچپ لاس وپیژندی نوویی لیدل چی دهغه کورنی دامارت په ناز، نعمت اوجاه وجلال په غیږ کښی ژوندکوی له محمدی بعثت نه مخکښی چی کله حاتم طائی مړسو نو دطی قبیلی خلګو دریاست پګړی عدی ته ور په سر کړه او داسلام دراتګ په وخت کښی همغه دطی قبیلی رئیس ؤ.

کله چی داسلام دمبارك دین دفتوحاتو دور راغی اوقومونه اوقبیلی یوه په بلی پسی داسلام په دائره کښی داخلیدلی نوحضرت عدی په هغه وخت کښی چی رسول اکرم (ص) په (۹) هجری کال کښی دسیدنا علی مرتضی کرم الله وجهه ترقیادت لاندی دمجاهدینوپنځوس کسیز ټولی دطی قبیلی لوری ته ولیږه له خپلی کورنی سره دشام خواته وتښتیدی خودهغه خورسفانه بنت حاتم

طائی اودقبیلی نورخلګ له لږ مقاومت نه وروسته مجاهدینوته تسلیم سول چې دولجی له مالونو سره یوځای دغه جنګی اسیران هم مدینی ته یووړل سول.

کله چې دطی قبیلی جنګی اسیران دسرور کائنات (ص) حضورته وړاندی کړای سول نوسفانه بنت حاتم طائی عرض وکړ: ای دقریشو سرداره! پرما رحم وکړه، دپلار له سیوری څخه محرومه سوی یم اوورور دبیکسی په حالت کښی پریښودم رانه ولاړی زما پلار دقبیلی رئیس ؤ، وږو ته یی ډوډی ورکوله دیتیمانو پالنه یی کوله دمحتاجانو اړتیاوی یی پوره کولی، دګاونډیو حقوق یی ادا کول، بندیان بی له بنده خلاصول، دلاس لاندی خلګو لاس نیوی یی کوی دمظلومانو ملاتړ یی کوی اوظالمانو ته یی سزا ورکوله زه دهغه حاتم طائی لوریم چې دهغه له کوره هیڅکله کوم درویزګر تش لاس ندی تللی، که تاسی ماخوشی کړی، دابه دعربی مروت او عنعناتو سره سمه خبره وی) پیغمبر (ص) دسفانه بنت حاتم طائی دخبرو اوریدو څخه وروسته وفرمایل: ای نښځی! تا چې دخپل پلارکوم صفتونه بیان کړل داپه حقیقت کښی دمسلمانانوصفتونه دی، که ستا پلار ژوندی وای نومونږ به له هغه سره ښه چلند کړی وای.

بیایی خپلو صحابه ؤ ته وفرمایل: (دانښځه خوشی کړی دا دیونیك خویه پلار لورده کوم عزتمند انسان چې ذلیل شی، یاکوم شتمن بیوزلی شی، یاکوم عالم دجاهلانو په لاس کښی پریوزی نودهغه پرحال ورحمیږی.

څوورځی وروسته دیمن دقضاعه قبیلی یوهیئت مدینی ته راغی، رسول الله (ص) سفانه په ډیر درناوی سره دهغه هیئت په ملګرتیا کښی پداسی شان سره یمن ته ولیږله چې سپرلی، جامه اودلاری څاروی یی ورته برابر کړی ؤ.

سفانه چې کله په شام کښی (جوشیه) نومی سیمی ته چې هلته عدی بن حاتم طائی استوګن ؤ ورسیدله حضرت عدی وائی چې ماته خپلی خورسفانه په لومړی ملاقات کښی وویل: (ای ظالمه! ای درحم اوخپلولی غوڅونکیه! ستا پرحال افسوس دی چې خپله کورنی دی راوستله اودحاتم لوردی پریښودله دهغی ددی وینا په اوریدلو زه پښیمانه سوم اوله هغی څخه می

بخښنه وغوښتله، بيا وروسته مې ورنه پوښتنه وکړه: دقريشو سردار څنګه دی؟ خور جواب راکړ: څومره ژرچی کيدای شی ورشه، ورسره وګوره، که هغه پيغمبر وی نو دخير په لاره کښی وړاندی کيدل ستا په ګټه دی اوکه باچاوی بياهم له هغه سره په ژر ملاقات کولوکښی ستاعزت مضمردی دخپلی خور سفانه خبری پرما اثر وکړ په چټکی سره مې دمدينی لاره په مخ کښی ونيوله هلته مخامخ نبوی جومات ته ورغلم له پيژندګلوی نه وروسته پيغمبر (ص) راته وفرمايل: (ای عدی! ته ترنن پوری له اسلام نه تښتيدلی، حال دا چی دا دين قدم په قدم دسلامتيا ضامن دی) ای عدی! تا تراوسه پوری پدی ګومان اسلام ندی منلی چی دا دبيوزلی دين دی اومسلمانان هيڅ نلری خوته به ډير ژر وګوری چی همدغه بيوزلی مسلمانان به دکسری دخزانو مالکان وی او د دومره مال او شتمنی خاوندان به وی چی خلګوته به پيسی اومالونه ورکول کيږی مګر هغوی به يی نه اخلی اودکسری سپينه مانی به هم دمسلمانانو په ولکه کښی وی.

رسول الله (ص) پخپلو مفصلو خبرو کښی داهم راته وفرمايل: ای عدی! قسم په خدای (ج) چی ډير ژربه داسی وخت راورسيږی چی يوه ښځه به له حيره نه يوازی راشی دکعبی طواف به وکړی اوڅوك به ورته پورته هم ونه ګوری.

دنبوی ارشاداتو له اوريدونه وروسته حضرت عدی په اسلام مشرف سو او دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس يی دسرښندنی بيعت وکړ رسول الله (ص) دهغه په مسلمانيدو سره ډيرزيات خوشاله سو اوبيا وروسته يی هغه دطی قبيلی دامير په حيث وټاکی اورخصت يی کړ.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته حضرت عدی بن حاتم طائی (رض) دارتداد دفتنی داور په وژلو کښی دمسلمانانو دلومړی خليفه ابوبکر صديق (رض) په زړه پوری ملګرتيا وکړه اوهمدارنګه وروسته دعراق اوشام په جګړه کښی چی دحضرت عمر فاروق (رض) په دورکښی وسوی حضرت عدی بن حاتم طائی (رض) داسلام دنامتو قوماندانانو حضرت مثنی بن حارثه، حضرت سعد بن ابی وقاص اوحضرت خالدبن وليد په ملګرتيا کښی دجهاد دميدان

دیو اتل سپاهی په حیث برخه وال ؤ حضرت عدی (رض) وائی: ما درسول الله (ص) پیشګوئی پخپلو سترګو ولیدلی، زه په هغو مجاهدینو کښی شامل وم چی هغوی دکسری بن هرمز خزانی ونیولی اودمدائن سپینه مانی یی ترولکی لاندی راوستله او داسلام دهیبت اوامن هغه دور می هم ولیدی چی په کجاوه کښی ناسته یوه ښځه په تنهائی سره له حیره نه راغله دکعبی طواف یی وکړ او بیرته خپل وطن ته ستنه سوه.

حضرت عدی بن حاتم طائی به دفاصلی دزیاتوالی سره سره تل کوشش کوی چی ځان دفخر کائنات (ص) مجلس ته ورسوی اودرسالت داسمان دفیوضاتو په باران سره دخپل روح کرونده خړوبه کړی همدا لامل ؤچی له هغه څخه (۲۲) حدیثونه روایت سویدی حضرت عدی (رض) زیات عابد او زاهد ؤ تل به په اوداسه ګرځیدی اولمونځونه اوروژی نیول دهغه خاصه روحی غذاوه.

حضرت عدی نه یوازی دخپلی قبیلی په وګړو کښی داحترام وړ ؤ بلکی دنورو قبیلو خلګوهم دهغه ډیر زیات احترم کوی له اسلام راوړلو نه وروسته به چی هروخت درسول اکرم (ص) حضورته راتلی، دپیغمبر (ص) په څیره کښی به دخاصی خوښی نښی اونښانی پیدا کیدلی اوخپل ځای به یی هغه ته پریښودی. سخاوت اومیلمه پالنه حضرت عدی بن حاتم طائی ته په میراث کښی پاتی وه هیڅکله داسی نه پیښدله چی کوم سوال ګردی دهغه له کوره تش لاس ولاړشی هغه دلږ خیرات په ورکولو دخجالت احساس کاوه فقیرانوته به یی دومره څه ورکول چی دهغوی ټولی ړومبی اړتیاوی به وربانډی ایسته کیدلی، که چابه دلږ څه شی غوښتنه ورڅخه وکړه نه یی ورکول لکه چی یوځل یوسړی له هغه نه دسلودرهمو غوښتنه وکړه، هغه جواب ورکړ: (زه دحاتم طائی زوی یم اوته له ماڅخه صرف سل درهمه غواړی؟ قسم په خدای (ج) دی چی دومره لږ پیسی به هیڅ کله درنکړم.

یوځل اشعث بن قیس له هغه څخه دپخلی دیګونه وغوښتل حضرت عدی دیګونه له طعام نه ډك ورولیږل، اشعث استازی ورواستوه چی ما خوتش دیګونه غوښتی وو؟ حضرت عدی جواب ورکړ: یوچاته تش دیګونه لیږل زما

دعادت پرخلاف خبره ده. حضرت عدی بن حاتم طائی دحق دشمعی دریښتونی پتنګ په څیر په دنیا کښی ژوند وکړ قرآن اوسنت په ژوند کښی دهغه دلاری مثال ؤ چی دهمدی مثال په رښا کښی یی دخپل عمر مزل په (۲۷) هجری کال کښی په کوفه کښی پای ته ورسوی اودعمر په یوسل اوشل کلنی کښی یی له دی فانی دنیا سره خدای پامانی وکړه. (رضی الله عنه)

حضرت عمیربن سعد رضی الله عنه

حضرت عمیر بن سعدبن عبید دمدینی دانصارو داوس قبیلی دعمرو بن عوف له کورنی څخه ؤ.

کله چی رسول الله (ص) له مکی نه مدینی ته هجرت وکړ پدی وخت کښی حضرت عمیر صغیرؤ اولاد بلوغ اوځوانی منګ ته نه ؤ رسیدلی چی په اسلام مشرف سو، داسلام اورسول الله (ص) مینه دهغه په رګونو کښی دوینی په څیر ځغلیدله، درسول الله ص دیدار دهغه لپاره روحی غذاوه، له همدی امله درحمة للعلمین علیه افضل الصلواة واکمل التحیات هم له هغه سره زیاته مینه وه او شفقت یی ورباندیی درلودی حضرت عمیر (رض) له یوی خوا ښه عابد اوله بلی خوا غښتلی اوتکړه مجاهد ؤ په لمانځه کښی به هم په لومړی صف کښی دریدی اودجهاد په میدان کښی هم دهغه مقام دمجاهدینو په لومړی صف کښی ؤ، داله دی امله چی غوښتل یی په عبادت کښی دسابقینو ثواب اوپه جهاد کښی دشهادت لوړه درجه ورپه برخه شی.

تقوی اوله رب العزت (ج) څخه ویره دهغه خاص صفتونه وه، ګریوان به یی تل په اوښکو لوندؤ له اخرت څخه نه غافل کیدی او په هرحالت کښی خدای (ج) ته منقاد ؤ اودهمدی غوره صفتونو لرلوله کبله صحابه ؤهغه ته دزمانی دمثالی شخصیت لقب ورکړی ؤ اوالله (ج) دمؤمنانو په زړونو کښی دهغه مینه اودوستی اچولی وه، هرچابه غوښتل چی له هغه سره کښینی او دهغه مخ ته وګوری اوخپلی سترګی پری یخی کړی دهغه هم له ټولو صحابه ؤ سره بی حده مینه وه خوهیچا اوهیڅ شی ته یی پردین باندی ترجیح نه ورکوله.

کله چی دتبوك دغزا په وخت کښی دجلاس بن سویدبن صامت واقعه چی

دځینو سیرت لیکونکو دویناله مخی دحضرت عمیربن سعد پلندرؤ اودسکنی زوی په څیریی دده روزانه اوپالنه کړی وه ددی مدعاداثبات لپاره څرګند دلیل دی واقعه داسی وه چی دهجرت په (۹) کال په عربو کښی وچکالی اودغلو او دانو قیمتی وه، پداسی حال کښی چی دخرماؤ فصل پوخ سوی اودمدینی خلګ دخپلو حاصلاتو راټولولو په تکل کښی وه رسول الله (ص) دتبوك دغزا لپاره دتیاری نیولو امر وکړ اوورسره داچی هرڅوك دی دمجاهدینو دتجهیز لپاره مرسته وکړی.

مؤمنانو چی خپل سرونه اومالونه هرڅه یی دخدای (ج) په لاره کښی پلورلی وه درسول الله (ص) دامر په اطاعت کښی هرډول ایثارته تیار او چمتو سول، ابوبکر صدیق (رض) خپل ټول مال راؤړی پیغمبر (ص) ورځخه پوښتنه وکړه: (ابوبکره! تادخپل اهل او عیال لپاره څه پریښودل؟ عرض یی وکړ: الله اوالله رسول حضرت عمر فاروق (رض) خپل نیمائی مال راؤړی حضرت عثمان غنی (رض) دری سوه بارکړی اوښان، سل اسونه اویوزر دیناره وړاندی کړل حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دوه سوه اوقیه سپین زر اوهمدارنګه طلحه بن عبیدالله عاصم بن عدی اونورو صحابه ؤ په زیاته اندازه نغد اوحنس راوړل، بیبیانو خپلی ګینی راوړی اودخدای (ج) دربارته یی نذرانه کړی یوی خواته دمؤمنانو دبیساری ایثار داحال ؤاوبلی خواته منافقانو هلی ځلی کولی چی دجهاد په مخ کښی خنډونه پیدا کړی ، مسلمانانوته به یی ویل: دخرماؤ حاصلات تیار دی، که تاسی ولاړ شی ټول به بربادشی بله داچی ډیره ګرمی ده، پدی وخت کښی جنګ ته تلل پخپل لاس دمرګ خولی ته ځان سپارل دی، رومیان هم چی تاسی دهغوی دمقابلی لپاره ورځی، یولوی طاقت دی له هغو سره جنګیدل ډیر ګران کاردی.

له بده مرغه جلاس بن سوید چی دحضرت عمیربن سعد (رض) نژدی دوست اوخواخوږی ؤسره له دی چی مسلمان ؤ اوله دی نه مخکښی یی په یو شمیر غزاګانو کښی برخه اخیستی وه دمادیاتو په لومه کښی راګیر شو او په یوه غونډه کښی یی له خولی نه دا الفاظ ووتل: (لئن کان الرجل صادقا لنحن

شر من الحمر) که محمد (ص) پخپله دعوه کښی ریښتونی وی نومورِ به له خرو نه هم بدتر یو.

دهغه داخبره پرعمیربن سعد (رض) باندی چی پدی غونډه کښی موجودؤ ډیره بده ولګیده اوجواب یی ورکړ: محمد (ص) یقینا ریښتونی دی اوتاسی په ریښتیاسره له خرونه بدتر یاست) بیا وروسته دپیغمبر (ص) حضورته ورغی او دجلاس خبره یی ورته واورولـه، رسول الله (ص) جلاس وروغوښتی او پوښتنه یی وکړه: (جلاس! تانن په فلانی مجلس کښی داخبره کړیده؟ جلاس دقسم په خوړلو له خپلی خبری نه منکر شو اودحضرت عمیربن سعد (رض) راپوریی دروغ وبلی خوالله (ج) دوحی په ژبه دعمیربن سعد داسی تصدیق وکړ: (یحلفون بالله ماقالوا ولقد قالوا کلمة الکفر وکفروا بعد اسلامهم وهموا بمالم ینالوا ومانقموا الا ان اغناهم الله ورسوله من فضله فان یتوبوا یك خیرا لهم).

ترجمة: دوی په خدای باندی قسمونه خوری وائی چی مورِ داخبره نده کړی پداسی حال کښی چی دوی یقینا دادکفر خبره کړیده اوله اسلام نه وروسته دکفر مرتکب شول اودهغه څه دسرته رسولو قصدیی وکړ چی ویی نشو کړای ددوی داټوله غوسه پدی خبره ده چی الله (ج) اودهغه رسول پخپلی لورینی سره دوی شتمن کړیدی خوکه بیاهم دوی توبه وباسی دابه ورته ښه وی.

دوحی په لوستلوسره دجلاس رنګ وارپه وار ژړیدی اوکله چی رسول الله (ص) دفان یتوبوا لك خیرا لهم جملی ته ورسیدی نوچیغه یی کړه او دپیغمبر (ص) په قدمونو پریووتی اوویی ویل: یارسول الله! زه خطاکار یم ، زه توبه کوم، دخدای لپاره ماته عفوه وکړه رسول الله (ص) هغه ته بخښنه وکړه اوبیایی حضرت عمیر له غوږنه ونیوی اوویی فرمایل: ستا پروردګار ستاتصدیق وکړ.

عمر فاروق (رض) به چی حکام مقررول نوویل به یی: زه داسی والی غواړم چی له عامو خلګرسره یی په لباس خوراك اواستوګنځی کښی څه توپیرنه وی اوپه هغو کښی لمونځ اقامت کړی، دهغوی ترمینځ په حق سره ویش وکړی په هغوی کښی په عدل سره فیصله وکړی او دمحتاجاتو پرمخ خپله دروازه ونه ټړی.

حضرت عمیر بن سعد په غه معیار پوره ؤ نو هغه یی د حمص دوالی په توګه وټاکی، حضرت عمیر یوکال په حمص کښی تیر کړ خو پدی موده کښی یی نه مدینی ته مالیات ولیږل اونه یی امیر المؤمنین ته کوم مکتوب واستوی حضرت عمر فاروق (رض) هغه مدینی ته راوغوښتی هغه پداسی حال کښی مدینی ته راغی چی دسر اوږیری وریښتان یی ګردجن وو پرښی اوږه یی یوه خورجینه وه چی یوه کاسه هم پکښی وه او پرچپه اوږه یی داوبو پتك ځړیدی اوپه لاس کښی یی همساوه دامیر المؤمنین په وړاندی ودریدی ویی ویل: السلام علیك یاامیر المؤمنین حضرت عمر (رض) د هغه دځوروونکی حالت په لیدلو دوعلیك ویلونه وروسته پوښتنه وکړه: عمیره څه حال دی؟ جواب یی ورکړ؟ دامی حال دی چی ته می وینی ایاته می نه وینی چی روغ رمټ یم، او دنیامی پراوږو را اخیستی ده راغلی یم؟ حضرت عمر (رض) پوښتنه وکړه دنیا درسره ده، زماتوښه پکښی ده اویوه کاسه چی په هغی کښی خوراك کوم په چپه اوږه کښی می داوبو پتك دی څنباك اواودس پری کوم، په لاس کښی می همساده تکیه وربانډی کوم او جهاد وربانډی کوم که دښمن رابانډی تعرض وکړی.

حضرت عمر (رض) پوښتنه وکړه: پیاده راغلی؟ جواب یی ورکړ: هو! پوښتنه یی وکړه څوك نه ؤچی تاته یی سپرلی برابره کړی وای؟ حضرت عمیر بن سعدجواب ورکړ: هغوی په خپله داکار ونکړ اوما ورځخه غوښتنه ونکړه.

امیر المؤمنین پوښتنه وکړه: موږ چی کومه وظفه درسپارلی وه په هغی کښی دی څه وکړل؟ جواب یی ورکړ: هغی سیمی ته ورغلم چی تاورته لیږلی وم دهغه ځای صالحان خلګ می راټول کړل اودمالیاتو جمع کولو وظیفه می ورته وسپارله هغوی مالیات راجمع کړل اوما دهغوی دارټیاؤ ایسته کولو په لاره کښی ولګول، که څه زیات سوی وای نوهرومرو به می دار الخلافت ته رالیږلی وای. حضرت عمر (رض) ډیر خوشاله سو اوورته یی وویل ځه خپلی وظیفی ته ولاړشه، حضرت عمربن سعد (رض) معذرت وغوښت او وروسته یی خپله کورنی له ځانه سره واخیستله اوله مدینی نه څو میله لیری په یوه کلی

کښی استوګن سو.

فاروق اعظم (رض) څه موده وروسته خپل استازی له سلو دینارو سره ورولیږی او ورته یی وویل: ورشه وګوره که عمیر په تکلیف کښی ژوند کوی نوداسل دیناره ورکړه استازی چی ورغی ګوری چی حضرت عمیر (رض) یو دیوال ته تکیه وهلی ده اومونجینه رسی اوبی اوډیری زړی جامی یی په تن دی استازی دری ورځی ورسره تیری کړی حضرت عمیر (رض) همدومره څه پیدا کول چی دشپی به یی یوه ډوډی پخوله اومیلمه ته یی ایښودله او پخپله یی په لوږه کښی وخت تیروی استازی چی کله سل دیناره ورکړل هغه چیغه کړه او ویی ویل: قسم په خدای دی چی زه دیته ضرورت نلرم بیایی هغه پرمسکینانو باندی وویشل، استازی چی مدینی ته راستون سو اوامیر المؤمنین ته یی قصه وکړه نوامیر المؤمنین وژړل اوحضرت عمیر یی راوغوښتی زیاته اندازه غله او ټوکران یی ورته په مخ کی کیښودل خوهغه عرض وکړ: امیر المؤمنینه: غلی ته ضرورت نلرم ځکه زه چی راتلم دوې پیمانی وربشی په کور کښی موجودی وی خو ټوکران به لږځه واخلم ځکه چی ډیره موده وسوه چی زما میرمنی داغوستلو لپاره پوره جامه نده میندلی له دغی واقعی نه لږ وخت وروسته حضرت عمیربن سعد (رض) داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت عباد بن بشر رضی الله عنه

حضرت عبادبن بشر دمدینی دانصارو داوس قبیلی دعبد الاشهل له کورنی څخه اوله نبوی هجرت نه مخکښی هغه وخت دایمان دخزانی مالك سو چی د بعثت په (۱۲) کال حضرت مصعب بن عمیر (رض) درسول الله (ص) لخوا دقرآن دتعلیم اوداسلام دمبارك دین دتبلیغ لپاره مدینی ته ولیږل سو او دبنو اشهل دمشر نامتو انصاری صحابی حضرت سعدبن معاذ (رض) په شمول داوس قبیلی ډیر کسان په اسلام مشرف سول.

د حق دشمعی د نورو پتنګانو په څیرحضرت عباد بن بشر انصاری (رض) هم په پوره بی صبری سره دهغه وخت انتظار ایستی چی دمدینی فضاپه نبوی هجرت سره روښانه اومنوره شی، کله چی دانتظار موده پوره سوه او ددواړو

جهانو سردار محمد مصطفی (ص) له مکی مکرمی سره خدای پامانی وکړه او دمدینی دخلګو دزړونوترې کروندی دنبوی هجرت درحمت په باران سره خړوبه سوی نوحضرت عباد بن بشر (رض) دومره خوشاله ؤ چی تابه ویل دټولی دنیا نعمتونه ورپه برخه سویدی اوله همدی امله ؤ چی دخپل وخت زیاتره برخه به یی په نبوی مجلس کښی تیروله او په محمدی مدرسه کښی یی زده کړه کوله.

دالله (ج) اورسول مینه دحضرت عبادبن بشرپه رګونو کښی دوینی په څیر ځغلیدله، دهمدی مینی په تقاضا دخدای (ج) ددین اودخدای درسول (ص) دملاتړ په لاره کښی هغه خپل سر اومال هرڅه داؤ کړی وو دخدای (ج) له ذکر اودرسول الله (ص) له خدمت څخه یی دومره خوند اخیستی چی دغومره خوند اولذت یی ددنیا په یومادی نعمت کښی نه محسوسوی.

سرور کائنات (ص) دام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) په حجره کښی یوه شپه استراحت ؤ دشپی په وروستی برخه کښی چی کله دتهجد دلمانځه لپاره پاڅیدی نودالله (ج) دذکر اواز یی غوږ ته ورسیدی چی یوڅوك دنبوی مسجدپه ګوښه کښی ناست او په الهی ذکر بوخت دی. پیغمبر (ص) ډیر زیات خوښ سو اودعایی وکړه چی خدایه دغه ذاکر ته بخښنه وکړی) درسالت په ژبه دغه بخښنه حضرت عباد بن بشرته غوښتل سوی ده.

په مدنی دور کښی داسلامی غزاګانو دلړی له پیل کیدونه وروسته حضرت عبادبن بشر انصاری (رض) له بدرنه نیولی ترتبوك پوری دحق اوباطل په ټولو معرکو کښی دیو سرښندونکی مجاهد په توګه برخوال ؤ.

امام بخاری (رح)، ابن سعداو یوشمیر نورو سیرت پوهانو لیکلی دی چی دبدرله غزانه وروسته کعب بن اشرف چی یهودی عالم اوجذاب شاعرؤ داسلام اومسلمانانو پرضد ددښمنی دریځ ونیوی له یوی خوابه یی دمسلمانانواوحتی دسرور کائنات (ص) پرخلاف شعرونه ویل اوله بلی خوایی دشیطان پلویان دحق دپلویانو په مقابل کښی پاڅون ته راپارول چی دهمدی شوم هدف لپاره مکی ته ولاړی او په بدر کښی دوژل سویو کافرانو دغچ اخیستنی په لمبوکی سوځیدونکو زړونو باندی یی ددښمنی دتاؤ زیاتولو نور پتروړ هم وشیندل او

بیرته مدینی ته راستون سو.

سرور کائنات (ص) چی کله ددغه مفسد له فتنه اچوونکو حرکاتو څخه خبر سو نودصحابه ؤ کرامو یوی ډلی ته یی هدایت ورکړ چی ولاړشی اوددغی فتنی جړی غوڅی کړی، حضرت محمدبن مسلمه انصاری حضرت عباد بن بشر اوځینی نور مجاهدین له ځانه سره بوتلل اومسلمانان یی دکعب بن اشرف له شرڅخه خلاص کړل چی دحافظ ابن عبدالبر (رح) دویناله مخی حضرت عباد بن بشر دخوښی په څو شعرونو کښی دالله (ج) شکر پرځای کړ چی هغه ته یی توفیق ورکړ چی داسلام یوغټ دښمن دهغه په لاس له مینځه یووړل سو.

په اسلامی غزاګانو کښی داحزاب یا خندق غزا چی دهجرت دپنځم کال واقعه ده پرمسلمانانو باندی خورا لوی ازمینښت ؤ له یوی خوا یوازی دمکی قریش نه بلکی په ټولو عربوکښی داسلام دښمنانو لاسونه سره یوکړه او د دولس زره کسیز لښکر په شکل کښی یی پرمدینه منوره باندی یرغل کړی ؤ. او له بلی خواپه مدینه کښی دننه دبنوقریظه یهودو داسلام له دښمنانو سره په لاس یوکولو غدر اوخیانت ته ملا ترلی وه، مدینه دکفارو دلښکرو لخوا تر محاصری لاندی اوهروخت به له صحابه ؤکرامو سره دا اندیښنه وه چی خدای مکړه رسول الله (ص) ته ددښمنانو له لاسه څه تاوان پیښ نشی چی حضرت عبادبن بشربه دڅوتنو نورو صحابه ؤ کرامو په ملګرتیا هره شپه درسول الله (ص) داستوګنځی په چارچاپیر کښی ترسهاره پیره کوله.

حضرت عباد بن بشر انصاری دهغو مبارکو هستیوله جملی څخه یوتن ؤ چی په شپږم هجری کال کښی یی دحدیبی په سفر کښی تریوی ونی لاندی دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس دسرښندنی اوقربانی بیعت وکړ اوالله (ج) هغوی ته خپله رضا اعلان کړه: (لقد رضی الله عن المؤ منین اذ یبایعوك تحت الشجرة) یعنی الله له مؤمنانو څخه راضی سو کله چی هغوی لتا سره ای پیغمبره! ترونی لاندی بیعت کوی.

په اووم هجری کال کښی دذات الرقاع غزاپه وخت کښی حضرت عبادبن بشر انصاری (رض) دحق دحراست اوحفاظت په لار کښی داخلاص اوایثار یوه

داسی بیلګه وړاندی کړه چی څوك ورسره سیالی نشی کولی.

پیښه داسی ده چی دذات الرقاع له غزانه دراستنیدو په لاره کښی رسول الله (ص) په یورباط کښی واړول اودشپی دپیره داری وظیفه یی حضرت عباد بن بشر اوحضرت عمار بن یاسرته وسپارله ترڅو په نوبت سره پیره وکړی حضرت عباد بن بشر (رض) خپل ملګری ته وویل: دشپی په لومړی برخه کښی به زه پیره وکړم، ته بیده شه حضرت عباد (رض) چی دلمانځه سره یی بی حده مینه وه فکر یی وکړ چی چاپیریال خو مصؤن دی نوولی خپل وخت په لمانځه کښی تیر نکړم، په لمانځه ودریدی اودسورۀ فاتحی له لوستلو نه وروسته یی دسورۀ کهف تلاوت شروع کړ چی پدی وخت کښی دښمن ورباندی دغشی ګوزار وکړ، حضرت عباد غشی له خپل بدن څخه وایستی او لمانځه ته یی ادامه ورکړه پدی وخت کښی دویم غشی ورباندی ولګیدی اوورپسی دریم، خوترڅو چی هغه سورت نه ؤختم کړی رکوع ته کښته نسو دسورت له پای ته رسولونه وروسته چی کله رکوع ته ولاړی او بیا په سجده پریوتی نوپدی وخت کښی له یوی خوادهغه له بدن نه وینی فواری وکړی او له بلی خوادرد ورباندی زورسو، سلام یی واړوی اوپه دردیدلی اوازیی خپل ملګری عماربن یاسر (رض) ته وویل: (قم للحراسة مکانی، فقد اصبت) پاڅیږه، زماپرځای پیره وکړه چی زه ددښمن په غشو لګیدلی یم، حضرت عمار چی پاڅیدی او دهغه حالت یی ولیدی ویی ویل: سبحان الله: ولی دی دلومړی غشی له لګیدونه وروسته ویښ نکړم؟ عباد بن بشر (رض) جواب ورکړ: ماپه لمانځه کښی دقرآن کریم ایتونه لوستل دامی ښه ونه ګڼله چی هغه قطع کړم او قسم په خدای (ج) دی چی که درسول الله (ص) لخوا راسپارل سوی وظیفه کښی قصورنه راتلای مابه مرګ ته ترجیح ورکړی وای پدی باندی چی دقرآن کریم تلاوت قطع کړم بلکی نور به می هم دقرآن کریم لوستلو ته ادامه ورکړی وای.

په (۸) هجری کال کښی درمضان المبارك دمیاشتی په لسمه نیټه دسرور کائنات (ص) ترقیادت لاندی دقدسیانو لس زره کسیز لښکر مکی مکرمی ته له اتو کلونو پرله یسی جهادونو څخه وروسته په فاتحانه ډول داخل سو اوهغه

پاکه ځمکه دمسلمانانو ترتسلط اوولکی لاندی راغله چی یووخت دمشرکانو له لاسه دخدای (ج) پرمخلصو بندګانو اودحق پرعلمبردارانو باندی داور دبتې په څیرسره ګرځول سوی اوحضرت رسالت ماب اودهغه عاشقان له هغی نه هجرت کولوته مجبور سوی وه حضرت عباد بن بشر انصاری (رض) ددغه ستر مقدس لښکر یو سرښندونکی سپاهی ؤ.

دمکی له فتحی نه وروسته دحق دشمعی پتنګ حضرت عباد بن بشر (رض) دحنین اوطائف په غزاګانو کښی هم په پوره میړانه وجنګیدی اودتبوك په غزاکښی چی د (۹) هجری کال واقعه وه حضرت عباد بن بشرانصاری (رض) سربیره پردی چی دورځی له پلوه دجهاد په میدان کښی توره په لاس ولاړ ؤ رسول الله (ص) دشپی له پلوه دپیره دارانو دټولیو مشرتوب هم ورسپارلی ؤ، چی هغه به ټوله شپه له لښکر نه چارچاپیره ګرځیدی او دمجاهدینو حفاظت به یی کوی. اوپدی ترتیب دهغه چامقام ورپه برخه ؤچی رسول الله (ص) ددوزخ له اورنه دنجات زیری ورکړیدی اوفرمایلی یی دی: (عینان لا تمسهما النار عین بکت من خشیة الله وعین باتت تحرس فی سبیل الله) دوه سترګی داسی دی چی ددوزخ اور به ورته ونه رسیږی یوهغه چی دخدای (ج) له ویری نه اوښکی تویوی اوبل هغه چی دشپی دخدای (ج) په لاره کښی پیره کوی.

په (۱۱) هجری کال کښی چی کله رسول الله (ص) له دی فانی دنیا نه رحلت وکړ اوحضرت ابوبکر صدیق (رض) دمسلمانانو خلیفه وټاکل سو، پدی دور کښی دارتدادستره فتنه رامینځ ته سوه چی ابوبکر صدیق (رض) دمرتدانو پرضد جهاد پیل کړ، حضرت عباد بن بشر (رض) پدی جهاد کښی بیاهم دیو متعهد مؤمن اوسترمجاهدپه صفت برخوال ؤ دمسیلمة الکذاب دلښکر پرضد دیمامی جګړه ددی سترو جنګونو دلړی یوه سخته کړی وه ددی جګړی له پیل کیدو نه یو ورځ مخکښی حضرت عباد خوب ولیدی چی جلیل القدر صحابی حضرت ابوسعید الخدری (رض) ته یی وویل: مانن شپه ولیدل چی داسمان دروازه راته خلاصه سوه، کله چی زه پورته تیرسوم نوهغه بیرته وتړل سوه، او فکرکوم چی انشاء الله زه به شهید کیږم، حضرت ابوسعید الخدری (رض) ورته

وویل: هو! په خدای (ج) قسم دی چی تاډیر ښه خوب لیدلی دی) دهغه خوب ریښتیا سو، هغه دمرتدانو پرضدپه پوره میړانه وجنګیدی اوپه پای کښی یی. دشهادت جام نوش کړ.

لومړنیو صحابه ؤ به دحضرت عبادبن بشر (رض) په باب ویل: داهغه سړی دی چی دالله (ج) نور ورسره دی ام المؤمنین حضرت عائشه صدیقه (رض) به فرمایل: په انصارو کښی دری کسان دی چی له هغو نه پورته مقام دبل چا نشته: سعدبن معاذ، اسیدبن حضیر اوعباد بن بشر. حضرت عبادبن بشر انصاری (رض) دالله (ج) دنور په رڼاکښی دخدای (ج) دلاری دیوغښتلی مجاهد په صفت سپیځلی ژوند وکړ اوپه پای کښی دشهادت په ګلرنګه جامه کښی دخپل پروردګار لورته ورغی. (رضی الله عنه)

حضرت قیس بن سعد بن عباده رضی الله عنه

حضرت قیس (رض) دمدینی دانصارو خزرج قبیلی دمشر حضرت سعدبن عباده انصاری (رض) زوی ؤ نه یوازی دهغه پلار بلکی دهغه مورحضرت فکیهه (رض) اودهغه دپلار مورحضرت عمره بنت مسعور (رض) هم په اسلام مشرف سوی وه اسلام ددغی کورنی یو شرف اوعظمت ؤ اوسخاوت یی بل خاصیت اوامتیازؤ حضرت قیس (رض) له نبوی هجرت نه مخکښی په داسی حال کښی ایمان راوړ چی دهغه دنوی اوښکلی ځوانی دورؤ. په مسند احمدبن حنبل کښی راغلی دی چی کله چی سرور کائنات (ص) مدینی ته تشریف راوړ، یوه ورځ حضرت سعد بن عباده (رض) خپل زوی قیس (رض) له ځانه سره بوتلی او عرض یی وکړ: یارسول الله زه داهلك ستاسی دخدمت لپاره وقف کوم، رسول الله (ص) د قیس (رض) په سیما کښی دخلوص، شجاعت اوسخاوت دنښانوپه لیدلوسره هغه قبول کړ چی دصحیح بخاری درانقل کړی یوحدیث له مخی په نبوی دربار کښی دقیس (رض) حیثیت داسی ؤ لکه دکوم فرمانروا په دربار کښی چی دپولیس دکوم صاحب منصب مقام وی (کان قیس بن سعدمن النبی بمکان صاحب الشرطة من الامیر).

حضرت قیس بن سعد (رض) دډیری دنګی ځوانی اولوړقد خاوندؤ، ډیره

ښکلی څیره یی وه خو داچی کوسه ؤ ږیره یی نه لرله نو دقوم خلګو به په خوش طبعی سره ورته ویل: له هره حیثه زمونږ دمشرتابه وړیی خو کاشکی چی ږیره په پیسو پیرل کیدلای چی درته اخیستی مو وای.

هغه نه یوازی دظاهری حسن له نعمت څخه برخوردار ؤ بلکی دکره پوهی، تدبیر اوپاخه ذکاوت خاوندهم ؤدهغه خپله ویناده چی: (لولا انی سمعت رسول الله (ص) یقول: المکر والخدیعة فی النار، لکنت من امکر هذه الامة).

یعنی که ماله رسول الله (ص) څخه دهغه داوینا نه وای اوریدلی چی دمکر اوخمی سزا اوردی نوزه به ددی امت له لویو مکارانو څخه وای معنا داچی په هرکار کښی به یی داسی تدبیر په لاره اچولی چی هیچابه یی مخه نسوه نیولی په یوبل روایت کښی دهغه داوینا رانقل سویده چی: (لولا الاسلام لمکرت مکرا لا تطیقه العرب) یعنی که اسلام نه وای مابه داسی تدبیرونه جوړول چی دعربوله وسی پوره نه وای) جود اوسخا حضرت قیس بن سعد (رض) ته له پلار نیکه نه په میراث پاتی وه ددغی کورنی حجره اودیره دستړو ددمی او اوږو دتمی ځای ؤ، سهار اومابنام به دکورنی یوسړی دلاری پرسر ولاړؤ اوپه وازګومی به یی اعلان کوی : څوك چی غواړی غوښی اوغوړی یعنی ښه طعامونه وخوری نوهغه دی ددلیم دیری ته راشی، دلیم دعباده پلار یعنی دقیس بن سعد ورنیکه ؤ.

دانه بدلیدونکی انسانی فطرت دی چی په کوم ځای کښی چی سخاوت موجود وی هلته شجاعت ارومرو موجود وی کوم لاس چی دمال په ورکولو سره نه ریږدی هغه دتوری په اخستلو سره هم نه ریږدی، چیرته چی سخاوت وی شجاعت نه وی، وپوهیږی چی هغه سخاوت ندی بلکی ریا اوغولونه ده همدارنګه چیری چی سخاوت نه وی او شجاعت لیدل کیږی نو وپوهیږی چی هغه لوبه ده نه حقیقت دادواړه خصلتونه لازم اوملزوم دی او په حضرت قیس بن سعد (رض) کښی دواړه په بشپړ ډول موجودوه له همدی املە یی دنبوی دورپه زیاترو غزاګانو اوسراياؤ کښی په توده ولوله برخه واخیستله او دخپلی توری جوهر یی دجهاد په هر محاذ کښی وښودی.

داتم هجری کال درجب په میاشت کښی سرور کائنات (ص) دحضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) ترقیادت لاندی دمهاجرینو اوانصارو دری سوه کسیز لښکرچی په هغه کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) او حضرت قیس بن سعد (رض) هم شامل وو، دقریشو دکاروان دمخنیوی لپاره دبنوجهینه سیمی ته ولیږی چی داسلام په تاریخ کښی دسریه سیف البحر په نوم یادیږی او ددی نوم دلیل دادی چی دغه سیمه له مدینی څخه دینځه ورځی مزله په فاصله دسمندر په ساحل کښی واقع وه سیرت لیکونکو دغی سریی ته دجیش الخبط نوم هم ورکړیدی خبط دونو پانو ته وائی پدی سفر کښی چی کله دمجاهدینو دخوراك توښه اوخوری خلاص سو نوبیایی دلوږی دفع کولو لپاره دونوپانی خوړلی، په صحیح بخاری کښی راغلی دی کله چی حضرت قیس بن سعد (رض) داوضع ولیدله نودری ځله یی دری دری اوښان په قرض واخیستل اوهغه یی ذبح کړل اودلښکر دپاره یی خواړه برابر کړل، علامه ابن اثیر وایی چی حضرت ابوبکر صدیق (رض) اوحضرت عمر فاروق (رض) دلښکر مشرته وویل چی هغه منع کړی کنه نو دخپل پلار جایداد به پدی مصارفو اوقرضونو کښی ولګوی چی حضرت ابوعبیده بن الجراح (رض) هغه منع کړ. حافظ ابن عبد البر په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی دسیف البحرله سریی نه په راستنیدو سره صحابه ؤ دحضرت قیس بن سعد (رض) داوښانو ذبح کولو قصه رسول اکرم (ص) ته واورولە هغه وفرمایل: سخاوت ددی کورنی له خصوصیاتو څخه دی: (ان الجود شیمة اهل هذا البیت).

په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی له دی سفرنه له راستنیدو څخه وروسته حضرت قیس (رض) خپل پلار حضرت سعد بن عباده (رض) ته دغازیانو دلوږی حالت بیان کړ پلاریی وفرمایل: اوښان به دی ورته ذبح کړی وو ویی فرمایل مادوه ځلی همداسی وکړل خو په پای کښی له دی کارنه منع کړای سوم. علامه ابن اثیر (رح) وایی: دجیش الخبط واقعه چاسعدبن عباده ته اورولی وه چی قیس دحضرت ابوبکر صدیق (رض) اوحضرت عمر فاروق (رض) په سفارش سره داوښانوله ذبح کولو نه منع کړای سو هغوی ویل چی که

قیس داسی مصارف کوی نو دخپل پلار جایداد به ټول ولګوی. ددی خبری په اوریدو سره سعدبن عباده په غوسه ولاړی او درسول اکرم (ص) ترشا ودریدی عرض یی وکړ: یارسول الله! دابن ابی قحافه اوابن خطاب له پلوه ته جواب راکړه چی هغوی ولی زما زوی بخیلی ته هڅوی؟

دسیف البحر سفر په ریښتیا سره هم ډیر سخت سفرؤ خوداهم حقیقت دی چی خدای (ج) دخپلی لاری مجاهدین بی اسری نه پریږدی.

له حضرت جابربن عبدالله انصاری (رض) څخه روایت دی چی له ډیرو پانو خوړلو څخه چی کله زمونږمری زخمی سوی نویوه ورځ دسمندرڅپو یوسمندری حیوان یعنی عنبر ماهی زمونږلوی ساحل ته راوغورځوی، مونږ دری سووکسانو پنځه لس ورځی دهغه په غوښه باندی ګوزاره وکړه او لونږی وهلی سپیره مخونه مو بیرته تازه سول دادومره غټ حیوان ؤ چی دلښکر دقوماندان په امر سره دهغه دپښتی هډوکی ودرول سو نوحضرت قیس چی دهغه قدله ټولو نه لوړؤ پراوښ سپور ترهغه لاندی تیرسو خو هډوکی لا بیاهم دهغه له سرنه لوړ ؤ. مدینی چی راستانه سو اوپاتی غوښه مودلاری دتوښی په توګه له ځانه سره راوړه کله چی ټوله قصه مورسول اکرم (ص) ته واورولـه نو ویی فرمایل الله تعالی هغه ستاسی دخوراك لپاره پیداکړ که دهغه غوښه موله ځانه سره راوړی وی نوماته یی هم راکړی چی ویی خورم مونږله هغی غوښی څخه ورکړه او رسول الله (ص) وخوړله.

یوځل یوسپین ږیری سړی راغی حضرت قیس بن سعد ته یی وویل: زما په کور کښی دخوراك څه نشته. ویی فرمایل: ځه لاړ شه، اوس به ستاپه کور کښی دهرڅه پریمانی وی هغه چی رخصت سو خپلو خدمتګارانو ته یی امر وکړ ورشئ ددی سړی کورله غلی، غوړیو اودخوراك له نورو شیانو څخه ډك کړئ.

حافظ بن عبدالبر (رح) لیکلی دی چی پرکثیر بن صلت باندی دیرش زره روپی قرض ؤ اوقرضدار هغه دیته مجبور کړی ؤ چی باید خپل کور خرڅ کړی نو دحضرت قیس حضورته ورغی اودخپلی قرضداری حالت اودکور خرڅولو

مجبوریت یی ورته بیان کړ حضرت قیس بن سعد (رض) کثیر بن صلت ته دیرش زره روپی ورکړی کله چی یی پیسی دمدینی والی مروان بن الحکم ته وړاندی کړی دهغه زړه ودردیدی اووی ویل: ځه لاړشه، روپی اوکور دواړه دی ستاوی کثیر بن صلت روپی بیرته حضرت قیس (رض) ته وروړی، خوهغه ورته وویل: (انا لانعود فی شئ اعطیناه) مورِ چی کوم شی چاته ورکړو بیرته یی نه اخلو.

داتم هجری کال درمضان په میاشت کښی چی کله داسلام لس زره کسیز لښکرپه فاتحانه ډول مکی ته داخل سو، پدی سفر کښی هم حضرت قیس بن سعد بن عباده (رض) دحضرت سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ.

درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت قیس (رض) که له یوی خوا خپل مجاهدانه ژوندته دوام ورکړله بلی خوایی دسیاسی اواجتماعی مدبر په توګه دمسلمانانو داجتماعی اوسیاسی ژوندانه دبهبود په هکله داسلامی ریاست دیوښه مشاورپه صفت فعاله ونډه لرله دحضرت علی کرم الله وجهه دخلافت په دور کښی چی کله دمصر دوالی په صفت مقرر سو نو خپله ورسپارل سوی وظیفه یی په ښه تدبیر سره پرمخ بیوله.

دحضرت قیس امتیازی خصلتونه لکه په اسلام کښی سبقت درسول الله سره له حده زیاته مینه، په خاص ډول دهغه جود اوسخاوت، په عبادت کښی تل مصروف اوسیدل اوپه چاروکښی تدبیر اوحکمت اوپه جهادکښی شجاعت دهغه دژوندپه کتاب کښی هغه څرګند بابونه اودعالم اسلام لپاره هغه قیمتی درسونه دی چی دوروستیو نسلونو لپاره دلاری مثال ګڼل کیږی.

حضرت قیس په پای کښی په شپیتم هجری کال کښی په یوه اوږده ناروغی اخته اوپخپل مولا پسی داخرت په سفر روان سو. (رضی الله عنه)

حضرت قتاده بن نعمان انصاری رضی الله عنه

حضرت قتاده بن نعمان دمدینی دانصارو داوس قبیلی دبنوظفر کورنی څخه ؤ اودعلامه ابن اثیر (رح) دوینا له مخی په بیعت عقبه ثانیه کښی دایمان دخزانی مالك سو او پدی ترتیب دهغه نوم دانصارو دلومړنیو مؤمنانوپه ردیف کښی راځی دهغو مبارکو هستیو په ردیف کښی چی هغوی دانسانانو لارښود

محمد مصطفی (ص) ته دعوت ورکړ چی مدینی ته تشریف یوسی اودوی به پخپل سر اومال سره له هغه نه داسی دفاع کوی لکه چی له خپلو ځانونو او خپلو اولادونو څخه یی کوی.

دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دحق او باطل لومړنی جګړه پیښه سوه اودزر کسیز مجهز شیطانی لښکر مقابلی ته صرف دری سوه دیارلس تنه تش لاسی مومنان ووتل، پدغو سرښندونکو مؤمنانو کښی حضرت قتاده بن نعمان (رض) هم شامل ؤ داهغه بختور خلګ وو چی الله (ج) اوالله رسول ورته په څرګندو الفاظو کښی دجنت زیری ورکړ اوپه ژوند کښی به هم ټولو مسلمانانو دبدری صحابه ؤ ډیر زیات احترام اودرناوی کوی.

حضرت قتاده بن نعمان انصاری (رض) داحدپه غزا کښی هم چی ددریم هجری کال دشوال دمیاشتی واقعه وه په پوره اخلاص اوتوده ولوله برخه واخیستله پدی جګړه کښی دیومشرك دسخت ګوزارلامله دهغه دسترګی ګاټی دباندی راووتی او پراننګی یی راوځړیدی مجاهدینو وغوښتل چی هغه غوڅ کړی خوحضرت قتاده وویل: له رسول الله (ص) سره مشوره وکړی که هغه اجازه وکړه بیایی غوڅ کړی پیغمبر (ص) چی کله دهغه دسترګی له تکلیف نه خبرسو ویی فرمایل: (نه، مه یی غوڅوی) بیایی پخپل مبارك لاس سره دقتاده دسترګی ګاټی پخپل ځای کښی کیښودی اودعایی وکړه چی: (اللهم اکسها جمالا) الهی دغی سترګی ته ښایست او جمال وبخښه دنبوی دعا په برکت دحضرت قتاده دغه سترګه له پخوانه هم زیاته ښکلی سوه، بینائی یی زیاته سوه اوبیا یی دهغه دژوند ترپایه پوری درد ونکړ.

دطبرانی دروایت له مخی پخپله دحضرت قتاده (رض) وینا داسی ده چی داحد په ورځ رسول الله (ص) ماته یوه لینده راکړه اوزه دپیغمبر (ص) مخ ته ولاړوم، دومره غشی می وویشتل چی لینده ماته سوه خوسره له دی هم دسرور کائنات (ص) دژغورنی پخاطر دهغه مخی ته دسپرپه ځیر ولاړوم، کله به چی دمشرکانو کوم غشی راته مابه خپل مخ ورته مخامخ کوی په دی ترڅ کښی یو غشی راغی زماپه سترګه کښی ولګیدی زمادسترګی ګاټی راووتی اوپراننګی

می وځړیدی، پیغمبر (ص) چی زماحالت ولیدی، مبارکی سترګی یی له اوښکو ډکی سوی اودعایی وکړه: خدایه قتاده پخپل مخ سره ستا دپیغمبر عزت او احترام وکړ، ته دده سترګه روغه کړی او بینایی یی لازیاته کړی چی بیا زما سترګه روغه سوه اونظر می له پخوانه هم لازیات تیزسو) دغه قربانی دحضرت قتاده دکورنی اوځوځات لپاره ترپایه پوری دویاړ اوافتخار سبب وه لکه چی یووخت دهغه لمسی عاصم بن عمر (رح) دحضرت عمربن عبدالعزیز حضورته ورغی، هغه پوښتنه وکړه ته څوك یی؟ عاصم پدی شعرسره جواب ورکړ:

انا ابن الذی سالت علی الخد عینه فردت بکف المصـــطفی احسن الـرد

فصـارت کما کانت لاول امـــرها فیا حسن ما عین ویـا حسن ما ضـــوء

زه دهغه سړی زوی یم چی دهغه سترګه پراننګی راځړیدلی وه او بیاپه ډیر ښه شکل دمحمد مصطفی (ص) په مبارك لاس بیرته پرخپل ځای کیښودل سوه اودا سترګه همغسی جوړه سوه لکه څنګه چی مخکښی وه څومره ښه سترګه وه هغه اوڅومره ښه وو دهغی بیا بینا کیدل.

ددی جواب په اوریدلو سره حضرت عمر بن عبدالعزیز دهغه ډیر زیات احترام اودرناوی وکړ، حضرت قتاده (رض) دبدر اواُحُد له غزاګانو وروسته داحزاب یا خندق په غزا کښی چی دهجرت دپنځم کال واقعه وه هم دیو سرښندونکی اواتل مجاهدپه صفت ګډون وکړ اوټولی هغه سختی یی په سړه سینه وزغملی چی دمحاصری په دوران کښی ورسره مخامخ سو همدارنګه دمکی دفتحی په لس زره کسیز لښکر کښی چی داتم هجری کال درمضان دمیاشتی پینښه ده دښنو ظفرقبیلی علمبردار حضرت قتاده ؤ دمکی له فتحی نه یوه میاشت وروسته چی کله دحنین خونړی جګړه مینځ ته راغله اومسلمانان په سخته ازموینه کښی ولویدل، ددښمن دهجوم لامله دمکی خلګ په شا وتمبیدل اونور مسلمانان هم وارخطا اوتیت پرك سول پدی وخت کښی سرور کائنات (ص) اویوه ډله سرښندونکی مؤمنان دفولادو دغره په څیرکلك ودریدل اومقاومت ته یی ادامه ورکړه چی پدی میړانی اوسرښندونکی ډله کښی حضرت قتاده (رض) هم شامل ؤ رسول اکرم (ص) پدی وخت کښی دازمزمه

کوله:

انا النَّبیُّ لا کذب انا ابن عبد المطلب

زه پیغمبریم پدی کښی هیڅ دروغ نشته زه دعبدالمطلب زوی یم.

پیغمبر (ص) خپل تره عباس بن عبد المطلب ته امر وکړ چی مهاجرینو او انصاروته ږغ وکړه هغه په لوړ اواز ږغ وکړ: یامعشر الانصار، یا اصحاب الشجرة ای انصارو ای ترونی لاندی بیعت کوونکو! ددی اوازپه اوریدو سره سمدلاسه اسلامی لښکر بیا له سره منظم سو اوپرمشرکانو یی قوی حمله وکړه زیات شمیر مشرکان یی دجهنم کندی ته ولیږل، یوشمیر نوریی بندیان ونیول اوبی شمیره مالونه دمسلمانانو لاس ته دغنیمت په توګه ورغلل اوپدی ترتیب لکه څنګه چی الهی سنت دی په پای کښی فتح اوغلبه بیاهم دمسلمانانو په نصیب سوه.

سیرت لیکونکو دهغو صحابه ؤ کرامو دمیړانی او فداکاری ډیره زیاته ستاینه کړیده چی داحد، احزاب اوحنین دجګړو دسختیو په حالاتو کښی یی مقاومت کړیدی او په پوره ثبات اومتانت سره یی دخدای ددښمنانو مقابله کړیده اوحضرت قتاده (رض) پدی دریوارو غزاګانو کښی دهمغو صحابه ؤ له ډلی څخه ؤ چی په پوره اخلاص یی دالله (ج) دپاك حبیب (ص) ملګرتیا کړیده اوخپل سنګریی ندی پری ایښی.

دمحبوب رسول زیدبن حارثه دزوی زلمی صحابی حضرت اسامه (رض) تر قیادت لاندی کوم لښکر چی دهجرت دیوولسم کال دصفری په میاشت کښی د مؤته دشهیدانو دانتقام اخیستلو لپاره درسول الله (ص) لخوا ولیږل سو او په هغه کښی دحضرت ابوبکر صدیق (ض) حضرت عمرفاروق (رض) حضرت سعد بن ابی وقاص، حضرت ابوعبیده بن الجراح اوحضرت سعید بن زید (رض) غوندی نامتو اومشران صحابه شامل وو.

حضرت قتاده (رض) هم دحق له دغه کاروان سره ملګری ؤ لنډه داچی حضرت قتاده بن نعمان انصاری (رض) داسلامی جهادونو دمیدان یواتل سپاهی ؤ اودحق اوباطل په هره معرکه کښی یی دایمان تقاضا پوره کړیده

دجنګ په میدان کښی دحق ددښمنانو ډیری سختی حملی هم دهغه قدمونه ندی لړزولی دائکه چی هغه پدی ښه پوهیده چی دباطل پرضد جګړه کښی صبر اوثبات دکامیابی او برلاسی یوازنی وسله او ووسیله ده اوالله (ج) دصابرانو مل دی اودهغه وعده ده چی نصرت او بری ورپه برخه کوی.

حضرت قتاده بن نعمان (رض) که له یوی خوا دجهاد دمیدان اتل ؤ له بلی خوا دزهد اوتقوی عبادت اوریاضت پیکر هم ؤ، په بل عبارت دشپی زاهد او دورځی مجاهد ؤ یوه شپه چی پراسمان باندی توری درندی وریځی خپري وی کله چی رسول الله (ص) دماسختن لمانځه لپاره نبوی مسجد ته ولاړی خلګ لمانځه ته نه وو راغلی ځکه دتیاری لامله یی پخپلو کورونو کښی لمنځونه اداکړی وو خویوازی یوسړی دجومات په ګنج کښی ناست ؤ کله چی دبریښنا پړك سو، رسول الله (ص) وفرمایل: قتاده ته یی؟ عرض ئی وکړ: هو! یارسول الله زه پوهیدم چی شپه تیاره ده کم خلګ به داسی وی چی مسجد ته راشی نو ماهمت وکړ او په ډیر تکلیف می ځان راورسوی) پیغمبر (ص) دهغه داخلاص اوښی بندګی پدی ولوله ډیر خوشاله سو اوویی فرمایل: له لمانځه نه چی فارغ سوی، زما سره ووینه بیا کورته ولاړشه کله چی هغه کورته ستنیدی نو پیغمبر (ص) هغه ته دخرما یوه څانګه ورکړه ویی فرمایل: داڅانګه به ستا شاوخوا ته لس لس ګزه ځای روښانوی. هغه لښته واخیستله او دهغی په رڼا کښی په اطمینان سره خپل کورته ولاړی. دسرور کائنات (ص) له رحلت نه وروسته حضرت قتاده یوولس کاله نورهم ژوندی ؤ اوپه پای کښی دحضرت فاروق اعظم (رض) دخلافت په دورکښی په (۲۳) هجری کال کښی د (۲۵) کالو په عمر وفات سو، امیر المؤمنین دهغه دجنازی لمونځ اداکړ اوبیا وروسته په خپله امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) حضرت ابوسعید خدری (رض) چی د هغه اخیافی وروړ اوحضرت محمد بن مسلمه انصاری (رض) دهغه مطهر جسد دلحد غیږی ته وسپاری. (رضی الله عنه)

حضرت کعب بن مالک انصاری ﷺ

کعب بن مالك (رض) دانصارو دخزرج قبیلی بنو سلمه کورنی ته منسوب،

له نبوی هجرت نه تقریبا اوه ویشت کاله دمخه زیږیدلی اوداسلام له دریو تنو مشهورو شاعرانو څخه یوتن ؤ یعنی حضرت حسان بن ثابت، عبدالله بن رواحه اوکعب بن مالك ﷺ هغه وخت یی دمصعب بن عمیر (رض) په دعوت اسلام قبول کړچی لارسول الله (ص) مدینی ته هجرت نه ؤ کړی. دعقبه ثانیه دبیعت کوونکو په (۷۵) کسیزه ډله کښی شامل ؤ بلکی له هغودولس تنه نقیبانو څخه یوتن ؤ چی انصارو درسول الله (ص) په امر وټاکل ، دبدر په غزا کښی یی دڅه عذر لامله برخه وانخیستلی سوه په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی هغه به له بدرنه محرومیت پدی وینا سره تلافی کوی چی: الله (ج) ماته په لیلة العقبه کښی دشریکیدو سعادت په برخه کړچی هغه پربدر باندی فضیلت لری.

رسول الله (ص) دهغه له شاعری سره ځانګړی مینه لرله، یوځل پخپله دهغه کورته ورغی په موسکا شونډو یی ورته وفرمایل:ابو عبدالله! له خپلو اشعارو څخه یوڅه راته واوروه هغه په ډیره مینه یوڅو شعرونه واورول، بیایی ورته وفرمایل: (نور ووایه) بیایی څوشعرونه واورول، دریم ځلی یی امر وکړ: (نور ووایه) کعب بن مالك بیانبوی سفارش پوره کړ، سرورعالم (ص) وفرمایل: (هذا اشد علیهم من وقع النبل) یعنی ددی شعرونو ګوزار په کافرانو باندی دغشی له ګوزارنه سخت لګیږی.

جلیل القدر صحابی حضرت کعب بن مالك انصاری (رض) که له یوی خوا مقتدر الکلام شاعرؤ چی دهغه دانقلابی اشعارو په اوریدو سره به دخدای (ج) ددښمنانو په اندامونو باندی لړزه راتله له بلی خوا دجنګ دمیدان یوتوریالی سپاهی هم ؤ داحد په جنګ کښی یی یوولس زخمونه خوړلی وه اوبیایی هم حوصله ډیره لوړه وه درسول اکرم (ص) دشهادت دغلط خبرله خبریدو څخه وروسته چی کله دحضرت کعب (رض) سترګی ورباندی ولګیدی، بی اختیاره یی له خولی څخه چیغه ووتله: (دغه دی رسول الله) پیغمبر (ص) په اشارې سره ورته وفرمایل: (چوپ شه). دتبوك په غزاکښی حضرت کعب بن مالك (رض) په لوی امتحان کښی په کامیابیدوسره پداسی شان دالهی رحمت موردوګرځیدی چی ترڅو پوری دادنیا ودانه وی اومؤمنان دقرآن تلاوت کوی دسوره توبه د

(۱۱۸) ایت په لوستلو به دهغه دتوبی قبلیدو سرګذشت وریادیږی.

حضرت کعب بن مالك (رض) خپله قصه پخپله بیان کړیده وائی پیغمبر (ص) اومجاهدین چی کله دتبوك غزاته روان سول زه دسستی اوتساهل لامله بیرته پاتی سوم، زماپه شان دوه نور صحابه: هلال بن امیه اوسراره بن ربیع هم پانی سوی وه، په نن اوسبا کښی وو چی تبوك ته داسلام دلښکر درسیدو خبر راورسیدی اووخت راڅخه تیر سو.

زه به پدی ډیر ځوریدلم چی لیدل به می په مدینه کښی یا هغه کسان پاتی دی چی شرعی عذر لری خدای (ج) معاف کړیدی اویا منافقان دی، اصلا دمسلمانانو ملګری ندی کله چی پیغمبر (ص) له تبوك نه بیرته تشریف راوړو نو له خپل عادت سره سم لومړی مسجد ته ولاړی، دوه رکعته لمونځ یی ادا کړ، بیاله خلګو سره دملاقات لپاره کښینستی پدی مجلس کښی منافقان پرله پسی راتلل اودخپلو عذرونو لپاره یی قسمونه خوړل، پیغمبر (ص) دهغوی عذرونه چی داتیاوو کسانو په خواوشا کښی وو ومنل او دهغوی معامله یی خدای (ج) ته وسپارله، بیازما وار راغی وړاندی سوم، سلام می واچوه، رسول الله (ص) زما خواته په موسکا وکتل ویی فرمایل: راځه ته څه شی منع کړی وی؟ عرض می وکړ: (په خدای (ج) قسم، که ددنیا له خلګو نه دچاپه وړاندی ولاړ وای، دڅه عذرپه جوړولو به می قناعت ورکړی وای، خوستاپه باب می عقیده داده چی که ددروغو په ویلو سره تاله ځانه راضی کړم، خدای (ج) به دی بیا راڅخه ناراضه کړی اوکه ریښتیا ووایم که ته راڅخه ناراض هم اوسی، خدای (ج) به زما دبخښنی څه لاره برابره کړی، حقیقت دادی چی زه دویلو هیڅ عذر نلرم، محض دسستی لامله پاتی سوم، پیغمبر (ص) زما ریښتینولی تصدیق کړ ویی فرمایل: ځه ولاړ شه انتظار وباسه ترڅوچی الله (ج) ستاپه باب څه فیصله وکړی) زمادوه نورو ملګرو مراره بن ربیع اوهلال بن امیه هم همدغه تګلاره ونیوله.

پیغمبر (ص) له مورډ دریو واړو سره دخبرو نکولو لپاره مؤمنانو ته عام فرمان صادرکړ، هغوی دواړه خوپه کورونوکښی کښیناستل مګرزه به وتلم، په

جماعت سره به مې لمونځ ادا کوی، په بازارونو کښې به ګرځیدم راګرځیدم هیڅابه خبری راسره نکولی، داسی ښکاریدله چی داوطن بیخی بدل سویدی، ټول خلګ بیګانه دی پدی کلی کښې زماڅوك نشته جومات ته به چی دلمانځه لپاره تلم، سلام به مې اچوی اوډیره تلوسه به مې وه چی کاشکی پیغمبر (ص) راته وعلیکم السلام ووایی، په لمانځه کښې به مې دپیغمبر (ص) خواته په غلا غلا سترګی وراړولی چی ایا هغه ماته ګوری اوکنه؟

زه به چی په لمانځه کښې وم راته کتل به یی خو چی سلام به مې واړوی هغه به رانه خپلی سترګی واړولی.

یوه ورځ دخپل تره زوی ابوقتاده ته ورغلم، دباغ پردیواله وروختلم، سلام می واچوی، جواب یی رانکړ ماورته وویل: (ابو قتاده ستا دی په خدای (ج) قسم وی، چی زه له خدایه اودهغه له رسول سره مینه نلرم؟ هغه چوپ پاتی ؤ، دویم اودریم ځلی می چی خپله پوښتنه تکرار کړه راته ویی ویل: (الله (ج) او رسول ښه پوهیږی سترګی مې له اوښکو ډکی سوی او مایوس له دیوال نه راکوز سوم په همدی حالت کښې ځلویښت ورځی راباندی تیری سوی وی چی درسول الله (ص) لخوا دافرمان راغی چی: (خپله میرمن دی له ځانه بیله کړه) ما پوښتنه وکړه: (طلاق ورکړم؟ استازی وویل: (نه فقط بیله یی کړه میرمن می هم دهغی دپلارګنی کره ولیږله اوزه یوازی پاتی سوم.

پدی ورځو کښې دمدینی په بازارکښې یوعیسائی په مخه راغی، دغسان باچا خط یی راکړ چی لیکلی یی وو: کعب بن مالك! خبر سوی یو چی ستا سردار لتاسره ناوړه سلوك کړیدی، راشه زما خواته وګوره چی څنګه عزت او احترام دی کیږی) دخط په لوستلو می وویل: (انالله وانا الیه راجعون) له زړه نه می دغم لوګی پورته شوه چی اوس یوکافرهم ماته طمعه کړیده چی ماله حق نه واړوی اوله خپل بادار نه می جدا کړی.

دپنځوسمی ورځی دسهارله لمانځه نه وروسته دخپل کور پربام باندی ناست وم اوخپل ځان ته می غوسه راتله چی په ناڅاپی ډول چا راته ږغ وکړ: (کعب بن مالکه مبارك دی شه) زه ددی زیری په اوریدو سره پرسجده پریوتم

ورپسی خلګ ډلی ډلی راتلل اومبارکی یی راته ویله چی ستا توبه قبوله سویده، زه پاځیدم، مخامخ جومات ته ولاړم ومی لیدل چی درسول الله (ص) مبارکه څیره له خوښی نه ځلیږی، سلام می واچوی له وعلیك نه وروسته یی وفرمایل مبارك دی شه، دغه ورځ ستا په ژوند کښی ترټولو بهتره ورځ ده) پوښتنه می وکړه: (دا بخښنه دپیغمبر لخوا ده که دالله (ج) لخوا؟ ویی فرمایل: (دخدای (ج) لخوا) بیایی دا الهی کلام راته ولوستی: (وعلی الثلثة الذین خلفوا حتی اذا ضاقت علیهم الارض بما رحبت) الایه، څومره لوی شان دی، څومره لوړه رتبه چی الله تعالی (ج) دوحی په ژبه په همدی دنیا کښی چاته دمعافی او بخښنی اعلان وکړی، حضرت کعب بن مالك انصاری (رض) ته دخپل اخلاص اوریښتنیولی لامله دغه مرتبه ورپه برخه سوه.

دسرور عالم (ص) له رحلت نه وروسته حضرت کعب بن مالك (رض) نه دیرش کاله ژوندی ؤ دقرآن اوحدیث په رڼا کښی یی ژوند وکړ. دینی غیرت، حب رسول، دخدای ویره، دحق لپاره اواز پورته کول، ریښتونولی، په ژبه او توری دواړو سره دخدای (ج) په لارکښی جهاد کول دهغه دژوند څرګند یادونه تشکیلوی، که څه هم په حدیثو کښی یی لوی لاس درلود خوله هغه څخه دروایت سویو حدیثونو شمیر (۸۰) دی. دا ځکه چی دحدیث په روایت کښی یی دزیات احتیاط څخه کار اخیستی.

دحق دشمعی دغه پتنګ د (۷۷) کلونو په عمر دځینو سیرت لیکونکو دځیړنی له مخی په (۵۰) هجری کال کښی دامیر معاویه (رض) دحکومت په دور کښی له دی فانی دنیانه رخصت سو او پخپل خواږه ملګری پسی داخرت په سفر ولاړی. (رضی الله عنه)

حضرت مصعب بن عمیر رضی الله عنه

مصعب (رض) بن عمیربن هاشم دبنو عبدالدار له کورنی څخه، دډیری ښکلی ځوانی خاوند اودیوی شتمنی کورنی دناز اونعمت په غیږ کښی لوی سوی ؤ ډیری اعلی وریښمینی جامی به یی اغوستلی او بینظیره خوشبویی به یی استعمالوله دیوی جوړی جامی قیمت به یی دوو سوو درهموته رسیدی،

دصورت ښایست ترڅنګ دسیرت اونیك فطرت له ښکلا نه هم برخوردار ؤ کله چې سرور کائنات (ص) دحق بلنه پیل کړه نومصعب (رض) سمدلاسه ورته لبیك وویل، داهغه زمانه وه چې حقپالونکی دحق ددښمنانو له لاسه دمصیبتونو په ژرنده اوړه کیدل حضرت مصعب (رض) دارارقم ته ورغی او درسول الله (ص) په لاس یې دسرښندنی اواطاعت بیعت وکړ زیاتره وخت به یې په نبوی مجلس کښی تیروی او دعلم اوعرفان له ژوند بخښونکی چینی څخه به یی دخپل زړه او دماغ کروندہ خړوبوله.

دحضرت مصعب (رض) له اسلام راوړلونه په خبریدو سره دهغه خواخوږی مور خناس بنت مالك اودکورنی دنورو غړو بیساری محبت په سخت نفرت بدل سو، هغه یې له حده زیات وواهه او بیایی په بیرحمی سره په رسی وتړی اوپه یوه تیاره کوټه کښی یی بندی کړنه یوازی مصعب (رض) بلکی درسول اکرم (ص) نورو عاشقانوهم دډیرو تکلیفونو اوکړاوونو په څپو کښی وختونه تیرول تردی پوری چې دبشریت رهبر (ص) مظلومو مسلمانانوته اجازه وکړه چې حبشی ته هجرت وکړی ټول شپاړس تنه: دولس نارینه اوڅلور ښځی له مکی نه ووتل چې پدغسی کوچنی قافله کښی یوتن حضرت مصعب بن عمیر ؤ هلته دڅه مودی تیریدو نه وروسته اوازه خپره سوه چې مشرکانو دمسلمانانو په ضد ددښمنی څخه لاس اخیستی دی نو حضرت مصعب (رض) دڅو تنو په ملګرتیا مکی ته راستون سو خوکله چې راغلل وپوهیدل چې دغه اوازه دروغ وه، دقریشو له پخوانه وحشت نه یوازی کم سوی نه ؤ بلکی له پخوانه لازیات سوی ؤ څه موده وروسته رسول اکرم (ص) نورو مظلومانوته هم دهجرت اجازه ورکړه، داځل دمهاجرینو شمیر دسلو تنو په خواوشا کښی وو، اتیا نارینه او شل مسلمانی بیبیانی چې پدی قافله کښی هم حضرت مصعب (رض) شامل ؤ.

حضرت مصعب (رض) چې دهجرت دبیوسی او پردیسی په ژوند کښی څه شی ډیر ځوروی هغه دخپل بادار محمد رسول الله (ص) څخه لیری والی ؤ، دمدینی له هجرت څخه دری کاله مخکی بیرته مکی ته راستون سو اوس مصعب (رض) نه هغه ښکلی تنکی مخ درلود اونه هغه قیمتی وریښمینی

جامی، داسی پیوندی جامی یی په تن وی چی حتی دځرمنی ټوټه هم پکښی وه مخ یی دسفر اوهجرت په سختیو کښی دخزان وهلی پانی غوندی ژیړ اوښتی اولاسونه اوپښی یی چاودلی وه، دسر وریښتان یی چی یو وخت به په عطرو لامده وو اوس په خاورو اودوړو پټ اوانجړ وو خو په معنی کښی داستقامت اوعزیمت په لوړه پوړی کښی ؤ، دزهد اوتقوی سمبول ؤ او دایمانی غیرت او عزت خزانه.

دحقی لاری دغه مسافر چی کله دبیوزلی اوفقر پدغسی حالت کښی نبوی مجلس ته ورغی او دپیغمبر (ص) سترګی ورباندی ولګیدی نو له مبارکو سترګونه یی اوښکی توی سوی صحابه ؤ ته یی وویل: (داسړی پیژنی څوك دی؟ دا دمکی هغه ښکلی او نازولی زلمی دی چی یووخت دده په څیر دښو قیمتی جامو اغوستونکی اودناز اونعمت په غیږکښی بل پالل کیدونکی نه ؤ خونن یی دالله (ج) اودالله درسول په مینه کښی خپل عیش اوسوکالی قربان کړیده اوددنیوی خوندونو اوراحت دوسایلو پرځای یی په زړه کښی دنیکیو محبت ځای نیولی دی). حضرت مصعب (رض) درسول اکرم (ص) په مجلس کښی دتل کښیناستلو لامله یوستر دینی عالم اوفقیه سو کوم سورت چی به نازلیدی هغه به یی سمدلاسه حفظ کوی، همدا وجه وه کله چی دیثرب خلګو له رسول اکرم (ص) سره بیعت وکړ او بیایی دخپلو خلګو لپاره دقرآن دمعلم غوښتنه وکړه نوپیغمبر (ص) له هغوسره حضرت مصعب (رض) ولیږی ترڅوچی خلګ دالله (ج) خواته دعوت کړی دهغه په بلنه اوښوونه دمدینی منوری زیاتره خلګ په اسلام مشرف سول.

مدینی ته دسرور کائنات (ص) اومسلمانانو له هجرت کولونه وروسته هم حضرت مصعب (رض) ددعوت اوتبلیغ سپیڅلی وظیفی ته ادامه ورکړه له یوی خوا دا اوله بلی خوانه دجهاد دمیدان سرښندونکی سپاهی ؤ دهجرت په دویم کال درمضان په میاشت کښی چی کله دبدر ستره تاریخی غزا مینځ ته راغله، دحق اوباطل پدی لومړنی معرکه کښی دهغو دری سوه دیارلس فدائیانو په ډله کښی چی دکائناتو دخالق لخوا دتیرو اوراتلونکو ګناهونو دبخښنل کیدو

زیری ورکړل سو یوتن حضرت مصعب (رض) ؤ، نه یوازی په غزا کښی برخوال ؤ بلکی دمهاجرینو لوی بیرغ رسول اکرم (ص) پدی معرکه کښی هغه ته په لاس کښی ورکړی ؤ داحدپه غزاکښی چی دهجرت ددریم کال دشوال دمیاشتی واقعه ده هلته هم رسول کریم (ص) دمهاجرینو بیرغ حضرت مصعب (رض) ته وسپاری.

داحد په غزا کښی چی کله مسلمانان په ازموینه کښی واقع سول او له تکلیفونو سره مخامخ سول، داویا تنو په خواوشا کښی شهیدان سول حتی پخپله ددواړو جهانو دسردار (ص) غاښ شهید اومبارك مخ یی زخمی سو نو په مؤقتی ډول دمجاهدینو په صفونو کښی ماتی ګډه سوه مګر پدی سختو شیبو کښی هم حضرت مصعب (رض) دفولادو دغره پشان محکم ولاړ ؤ او په لوړ اواز یی وویل: زه به هیڅکله پرینږدم چی درسول الله (ص) بیرغ نسکور شی، په یولاس کښی یی توره او په بل کښی بیرغ ؤ او په پوره میړانه یی پر کفارو باندی ګوزارونه کول پدی وخت کښی دمشرکانو مشهور پهلوان ابن قمیه پرهغه باندی دتوری ګوزار وکړ او دهغه ښی لاس یی غوڅ کړ، هغه بیرغ په کین لاس کښی ونیوی کله چی کین لاس یی هم ترینه غوڅ کړ نوپه شوتو لاسونو سره یی بیرغ په سینی پوری جوخت ونیوی، په پای کښی ابن قمیه دهغه له علم اوایمان نه ډکه مبارکه سینه دنیزی په څوکه سوری کړه او دشهادت جام یی نوش کړ.

دجنګ له ختمیدو وروسته چی کله رسول کریم (ص) دجنګ په میدان کښی دشهیدانو مبارك جسدونه کتل دمکی په دغه ښکلی او نازولی ځوان یی سترګی ولګیدی چی پرمخی پخپلو وینو کښی لت پت پروت دی، دهغه جسد سره نزدی ودریدی له مبارکو سترګو نه یی بی اختیاره اوښکی توی سوی او مبارك ایت یی ولوستی چی: (من المؤمنین رجال صدقوا ماعاهدوا الله علیه فمنهم من قضی نحبه ومنهم من ینتظر ومابدلوا تبدیلا)

یعنی له مؤمنانو څخه ځینی شخصیتونه داسی دی چی له الله (ج) سره خپل کړی تعهدیی پوره کړ، ځینو خپله نذرانه اداء کړه اوځینی نور دوخت

دراتلو انتظار باسی او پخپله تګلاره کښی یی هیڅ تبدیلی نده راوستی)، بیایی مصعب (رض) ته په خطاب وفرمایل: ما په مکه کښی ستا په څیر ښایسته دښه لباس اغوستونکی بل نه ؤ لیدلی خو نن وینم چی ستا وریښتان په ګردونو پټ اوانجړ دی او یوازی یوڅادر دربانده پروت دی، زه شاهدی وایم چی تاسی به دقیامت په ورځ دالله (ج) په حضور مشرف شی.

بیایی امر وکړ چی مصعب (رض) ته کفن ورکړی، خو دهغه دتکفین لپاره همدا یوڅادر ؤ، دومره تنګ لنډ چی سرته به یی راکش کړی پښی به یی لوڅی پاتی کیدلی اوکه پښو ته به یی راکش کړی سر به یی لوڅیدی، په پای کښی یی پرسر باندی څادر او پرپښو باندی دسرګړی وانښه واچول اودفن یی کړی. (رضی الله تعالٰی عنه)

حضرت مقداد بن عمرو رضی الله عنه

دحق اوباطل ترمینځ لومړنی ستره معرکه دبدر تاریخی غزاوه، رسول اکرم (ص) هغی ته له روانیدونه مخکی موضوع دخپلو خویږو صحابه ؤ مجلس ته دهغوی درایو معلومولو لپاره وړاندی کړه، حضرت مقداد بن عمرو (ض) دمهاجرو مسلمانانو په نمایندګی پاڅیدی عرض یی وکړ: یا رسول الله! موږ دموسی علیه السلام دقوم په څیرنه یوچی ووایو: (فاذهب انت وربك فقاتلا انا ههنا قاعدون) ته اوستا رب دواړه ولاړشی، وجنګیږی موږ به دلته درته ناست یو) بلکی موږ وایو کوم لوری ته چی ستارب درته حکم کوی همغی خواته لاړ شه، په هغه خدای (ج) قسم چی زموږ دروح واکمن دی اوته یی برحق پیغمبررالیږلی یی موږ به ستانښی خواته به جنګیږو ستا چپی خواته به جنګیږو، ستا ترمخ به جنګیږو اوستا ترشابه جنګیږو، والله ترڅوچی زموږ یوه سترګه په رپیدو وی ترهغه به درسره ملګری یو ددغی جذبی او ولولی نه ډکی ویناپه اوریدو سره دسرور کائنات (ص) په مبارکه څیره کښی دخوښی ښبی وځلیدی اوله حده زیات خوشحاله سونه یوازی رحمة للعالمین (ص) خوشحاله ؤ بلکه دسرښندنی، اخلاص اومینی ددغی بیلګی په وړاندی کولوسره دحق دشمعی دټولو پتنګانو په رګونو کښی دقربانی جذبه راوپاریدله اووینه یی په جوش راغله او

بیاکله چی ددواړو جهانو سردار محمد مصطفی (ص) هغه ته دخیر دعا وکړه دهریوه په زړه کی راوګرځیدله چی کاشکی دغه الفاظ زماله خولی څخه وتلی وای اودفخر الرسل ددعا ستره خزانه ماګټلی وای دقربانی اونذرانی دغه ستر پیشکش حضرت مقدادبن عمرو (رض) دټولو صحابه ؤ کرامو په نظر کښی محبوب وګرځوی حضرت عبدالله بن مسعود (رض) به ویل: دبدر په غزا کښی دمقداد ملګرتیا راپه برخه کیدل ماته دومره قدر اوارزښت لری چی دټولی دنیا نعمتونه دهغی په مقابل کښی هیڅ دی حضرت عبدالله بن عمر (رض) چی دخپلی کم عمری لامله یی دبدر په جګړه کښی ګډون ونسو کړای ویل به یی: کاشکی زه په بدرکښی دبرخی اخیستلو وړوای اودغه الفاظ زماپه ژبه ویل سوی وای حضرت مقداد (رض) مکی الاصل ندی، دهغه پلار دبهراؤ اوسیدونکی اوقضاعه قبیلی ته منسوب ؤ چی بیاله هغه ځایه دیمن ښار کیندی ته ولاړی، هلته یی واده وکړ اوحضرت مقدادپه کینده نومی سیمه کښی زیږیدلی دی په پای کښی له هغه ځایه مکی ته راغلل اواستوګنه یی غوره کړه په مکه کښی دمقداد استوګنه لږموده تیره سوی وه چی داسلام اوازه پورته سوه الله (ج) هغه ته دظاهری ښایست ترڅنګ ښکلی اونیك فطرت هم په نصیب کړی ؤ کله چی دتوحید دبلنی ږغ دهغه غوږ ته ورسیدی، بی له شك اوتردد نه یی ورته لبیك ووایه، نبوی دربارته ورغی اوپه اسلام مشرف سو داهغه دورؤ چی اسلامی دعوت دډیرو سختیو په مینځ کښی خپله لاره وایستله، یوی وړی ډلی خدای پالونکو دلوی بت پرست قوم راز راز ظلمونه زغمل، په ظاهره محاله ښکاریدله چی اسلامی تحریك دی کامیاب او برلاسی شی، یوازی هغه چا دتوحید دعوت ته لبیك ویلی سو چی اخرت ته یی په دنیا باندی ترجیح ورکوله اوهره شیبه یی دمرګ منظر سترګو ته مخامخ ولاړؤ حضرت مقداد (رض) که څه هم پردیس او بی وطنه سړی ؤ خو دهغه عزم او اراده دومره محکمه اوپخه وه چی هیڅ ډول تکلیفونو اوکړاوونو نسوه متزلزله کولای کله چی حبشی ته دهجرت لړی پیل سوه، حضرت مقداد (رض) هم دمظلومومسلمانانوپه ډله کښی حبشی ته مهاجرسو هلته دځه مودی له تیرولو

نه وروسته بیرته مکی ته راغی خوکله چی دمدینی دهجرت سلسله شروع سوه نوحضرت مقداد (رض) هم له مکی نه مدینی ته هجرت وکړ په مدینه کښی دهجرت لومړنی شپی ورځی پرحضرت مقداد (رض) باندی ډیری سختی تیریدلی هغه پخپله وایی چی: په مدینه کښی پرما اوزما په دوو ملګرو باندی ډیرسخت حالت راغی شپی به موپه لوړه تیرولی بالاخرة درسول اکرم (ص) حضورته ورغلو اوخپل تکلیف موورته بیان کړ پیغمبر (ص) موړته دکلثوم بن هدم (رض) په کور کښی ځای راکړ، پیغمبر (ص) اوموږ به یوازی دمیړو په شیدو باندی ګوزاره کوله.

د دویم هجری کال درمضان په میاشت کښی دبدر مشهوره غزا مینځ ته راغله، له دری سوه دیارلس مجاهدینو سره دسپرلی لپاره اویا اونبان اوصرف دوه اسونه وو چی په یوه باندی حضرت حارثه انصاری (رض) او په بل باندی حضرل مقداد (رض) سپور ؤ، حضرت حارثه (رض) خو لادجنګ له پیل کیدو نه دمخه دیو حوض نه داوبو څښلو په حال کښی دحبان بن العرقه نومی مشرك دغشی په ګوزار شهیدسو مګرحضرت مقداد (رض) چی دجنګ دفنونو یوماهر سپاهی ؤ دکافرانودسل کسیززغره وال سپاره ټولی مقابلی ته یوازی وروړاندی سو اوددښمن صفونه یی تارومار کړل څه چی یی پخپله جذبه په خطبه کښی په ژبه ویلی وه په عمل کښی یی په اثبات ورسول دبدر له جګړی نه وروسته حضرت مقداد (رض) په احد، احزاب، ذی قرد اونورو ټولو غزاګانو کښی په پوره میړانه برخه اخیستی ده درسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته هم حضرت مقداد (رض) په اسلامی جهادونو کښی ګډون درلود. په فاروقی دور کښی چی کله عمروبن العاص (رض) پرمصر باندی یرغل وکړ، له مصریانو سره هم دجنګ افراد زیات وو اوهم جنګی تجهیزات اومسلمانان دشمیر اووسلو په لحاظ دهغوی په نسبت کمزوری وو حضرت عمرو بن العاص (رض) ددار الخلافت نه دمرستی غوښتنه وکړه، عمرفاروق (رض) داسلامی لښکر دمرستی لپاره څلورزره عسکر اوځلور تکړه قوماندانان ورولیږل اودائی ورته ولیکل چی هریوقوماندان له زرو افرادو سره برابردی، پدغو څلورو قوماندانانو کښی

یوتن حضرت مقدادبن عمرو (رض) ؤ ددغی مرستی په رسیدوسره دمجاهدینو پوځ تقویه سو اوپه لږوخت کښی په مصرکښی داسلام بیرغ ورپیدی، اسلامی مؤرخینو لیکلی دی چی له دی جنګ نه مخکی حضرت مقداد (رض) دشام په جهاد کښی هم برخه اخیسی وه.

په جنګ یرموك کښی دګډون کوونکو مشهورو صحابه ؤ په جمله کښی هم دحضرت مقداد (رض) نوم په خصوصی ډول یاد کړل سویدی دحضرت مقداد بن عمرو (رض) دمقام په لوړتیا اوفضیلت باندی ټول صحابه قائل وه، دایمان دخلوص اوقربانی دولولی په برکت هغه پررسول الله (ص) باندی ګران ؤ یوځل رسول کریم (ص) وفرمایل: ماته الله ج امرکړیدی چی له څلورو کسانوسره محبت ولرم اوالله هم له هغوی سره محبت لری پوښتنه وسوه چی هغوی څوك دی؟ ویی فرمایل: علی (رض) مقداد (رض) سلمان (رض) اوابو ذر (رض) دحق دشمعی دغه پتنګ، مجاهد شخصیت، دعلم اوفضیلت خاوند، جلیل القدر صحابی په (۳۳) هجری کال دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دورکښی داجل داعی ته پداسی حال کښی لبیك ووایه چی دهغه عمرله اویا کالو څخه اوښتی ؤ امیرالمؤمنین پخپله دهغه دجنازی لمونځ اداکړ اوله هغه وروسته په زرګونو مسلمانانو په لمدو سترګو هغه په جنت البقیع کښی خاوروته وسپاری. (رضی الله تعالی عنه)

حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنه

حضرت معاذ بن جبل (رض) دانصارو دخزرج قبیلی داوس بن سعدله کورنی څخه اودبیعت عقبه ثانیه په وخت کښی دپنځه اویا کسیز هیئت په جمله کښی په اسلام مشرف سوی ؤ اودا وخت دهغه دنوی ځوانی موسم ؤ. دحضرت معاذ (رض) صورت اوسیرت دواړه ښایسته وو، ډډیری پوهی او ذکاوت خاوند ؤ، هغه څوك چی رسول اکرم (ص) ورته دامام العلماء لقب ورکړی ؤ مدینی منوری ته دپیغمبر (ص) له هجرت نه وروسته به هغه هروخت په نبوی مجلس کښی حاضرؤ اودقرآن اوسنت زده کړه به یی کوله رسول کریم (ص) هغه ته پخپله دبنوسلمه دمسجدامامت سپارلی ؤ. دیمن خلګو چی دخپل

استازی هیئت په خوله له پیغمبر (ص) نه دیوداسی ولی غوښتنه وکړه چی هم دهغوی داجتماعی چارو تنظیموونکی وی اوهم دقضایاؤ فیصله کوونکی، نو رسول اکرم (ص) ددغی وظیفی لپاره حضرت معاذ(رض) وټاکی، کله چی دخپل ماموریت خواته روانیدی نوسرور کائنات (ص) ورځخه پوښتنه وکړه: معاذه ته به دځه په اساس فیصلی صادروی؟ عرض یی وکړ: دالله په کتاب.

پوښتنه یی وکړه: که دالله په کتاب کښی ځرګند نص ونه مومی بیابه څه کوی؟ عرض یی وکړ: درسول الله په سنت.

پوښتنه یی وکړه: که درسول الله (ص) په سنت کښی هم تصریح حکم ونه مومی نوبیابه څه کوی؟ عرض یی وکړ: بیابه پخپله رایه اجتهاد کوم اوهیڅ قصور به ونکړم. دحضرت معاذ (رض) دجوابونو په اوریدو سره پیغمبر (ص) خوشحاله سو، دهغه پرسینه یی لاس راتیرکړ ویی فرمایل: الحمدلله چی خدای دپیغمبر استازی ته دهغه څه توفیق ورکړ چی دالله رسول وربانډی خوښ دی، بیا رسول الله (ص) دیمن خلګو ته فرمان ولیکی چی زه تاسی ته ډیرښه سړی درلیږم تاسی دمعاذبن جبل اودده له ملګرو سره ښه رویه وکړی ، دزکات او جزیی مالونه ورته ټول کړی، دوی خوشحاله وساتی پام کوی چی درځخه خفه نشی. له بلی خوایی حضرت معاذ (رض) ته نصیحت وکړچی: دهغه وطن له خلګوسره نرمه رویه وکړئ سخته رویه ورسره مکوی، خلګ خوشحاله وساتئ مه یی کرکجن کوی، په ملګرتیا سره کارکوی.

دنصیحت په پای کښی یی ورته وفرمایل: دمظلومانو له ښیراؤ نه وویریږی چی دهغو او دالله (ج) ترمینځ حایل اوپرده نشته.

درخصتیدو په وخت کښی سرور کائنات (ص) ورته وفرمایل: ښائی بیا زما اوستا ملاقات ونشی اوکله چی ته بیرته مدینی ته راشی نوزما قبربه ووینی، ددی خبری په اوریدو سره پرحضرت معاذ باندی غرونه، غرونه غم راغی او په زوره زوره یی ژړل رسول الله (ص) ورته وفرمایل مه ژاړه ژړا ښه کارندی، بیایی په مات زړه خدای پامانی وکړه اودیمن خواته روان سو دسرور کائنات (ص) وینا رشتیاوه حضرت معاذ (رض) لاپه یمن کښی ؤ چی ددواړو

جهانو سردار له دی فانی دنیا نه رحلت وکړ.

دحضرت معاذ (رض) دعلم او پوهی مقام له هغه مبارك حدیث څخه څرګندیږی چی رسول الله (ص) فرمایلی دی (اعلم امتی بالحلال والحرام معاذ بن جبل) زماپه ټول امت کښی چی څوك په حلالو اوحرامو باندی ښه عالم دی هغه معاذ بن جبل دی، دصحابه کرامو په مجلس کښی به چی کله دکوم حدیث په هکله بحث راغی اوپه هغه کښی به حضرت معاذ موجود ؤ نو ټولو به دهغه خواته سترګی اړولی او پوښتنه به یی ورڅخه کوله اوهغه به جواب ورکوی. حضرت معاذ دعلم، ذکاوت اوحسن اطاعت لامله په رسول الله (ص) باندی ډیر ګران ؤ، یوه ورځ سرور کائنات (ص) د هغه لاس ونیوی اوویی فرمایل: زه لتا سره ډیره مینه لرم، حضرت معاذ پدی خبره دخوښی په څپو کښی ډوب سو عرض یی وکړ: یارسول الله (ص) مور او پلارمی درنه ځارشه، زما هم لتاسره له حده زیاته مینه ده، ددنیا له هرشی نه راته محبوب او ګران یی، پیغمبر (ص) وفرمایل: ښه نوله هرلمانځه نه وروسته دادعا وایه اوهیڅکله یی مه هیروه؟ (رب اعنی علی ذکرك وشکرك وحسن عبادتك) یاالله دخپل ذکر اوشکر اوښه عبادت کولو لپاره مرسته راسره وکړه.

حضرت معاذ (رض) وویل: یارسول الله! زه به پخپله هم تل وربانډی عمل کوم او نوروته به هم وربانډی دعمل کولو توصیه کوم.

یوه ورځ رسول الله (ص) پوښتنه وکړه: معاذه دسهار شیبی دربانډی څنګه تیری سوی؟ حضرت معاذ عرض وکړ: یارسول الله! له ایمان سره رابانډی تیری سوی، پیغمبر (ص) وفرمایل: داپه کوم دلیل وایی؟ عرض یی وکړ: هرسهار چی راشی دمانښام دراتلو هیله می نه وی اوهرمانښام چی راشی دسهار دراتلو هیله می نه وی، هرقدم چی واخلم دبل قدم اخیستلو هیله می نه وی په پای کښی یی وویل: داسی راته ښکاری چی ګویا ددوزخیانو انجام هم وینم او دجنتیانو انجام هم، رسول الله (ص) ورته وفرمایل: تادمعرفت مقام میندلی دی، پرهمدی ثابت قدمه اوسه، حضرت معاذ (رض) نه یوازی دعلم پوهی او دغوره اداری اوتنظیم په میدان کښی ترزیاترو خلګو مخکی ؤ بلکی دجهادپه

سنګر کښی هم له چانه بیرته پاتی نه ؤ، هغه امام الفقهاء ؤ پدی پوهیدی چی دخدای (ج) په نزد بهترین عمل فی سبیل الله جهاد دی په همدی اساس درسول الله (ص) په ژوند کښی له بدر نه واخله ترتبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی عملا شریك ؤ.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دابوبکر صدیق (رض) اوعمر فاروق (رض) په دورکښی هم دشام اوروم په جګړه کښی برخوال ؤ فاروق اعظم (رض) خودومره احترام ورته درلود چی په زیاتره چاروکښی به یی مشوره ورڅخه اخیستله اوویل به یی چی: (لولا معاذ بن جبل لهلك عمر)، که معاذ بن جبل نه وای نوعمر به هلاك سوی ؤ.

حضرت معاذ (رض) د (۳۲) کالو په عمر دحضرت فاروق (رض) دخلافت په دور کښی وفات سو اوداردن دسیند پرغاړه په بیسان نومی مشهور ښارکی دفن کړای سو. (رضی الله عنه)

حضرت مغیره بن شعبه رضی الله عنه

حضرت مغیره بن شعبه (رض) دطایف دمشهوری قبیلی بنو ثقیف څخه ؤ، بنوثقیف ډیر سرکښ او جنګیالی خلګ وه او په عین حال کښی دښه ژوند خاندان هم وه چی حاصل خیزه کروندی اومیوه دارباغونه یی لرل. دبعثت په لسم کال سرور کائنات (ص) دتوحید ددعوت ورکولو لپاره طایف ته ولاړی، ددغی قبیلی مشرانو نه یوازی درحمت عالم (ص) قدر او احترام ونکړ بلکی داسی ناوړه برخورد یی ورسره وکړ چی انسانیت ترینه کرکه کوی اودهغه ترخه خاطره ټول عمر ورته یاده وه. ددغی قبیلی خلګ دهجرت تر نهم کال پوری داسلام له نعمت څخه محروم پاتی وو، البته دګوتو په شمیر څوکسانو له دغه تاریخ نه مخکی ایمان راوړی ؤچی حضرت مغیره بن شعبه (رض) هم پدغو بختورو هستیو کښی شامل ؤ: حافظ ابن عبدالبر (رض) په الاستیعاب کښی لیکلی دی چی حضرت مغیره بن شعبه (رض) په پنځم هجری کښی ایمان راوړ اوپه همدی کال کښی مدینی منوری ته مهاجر سو داسلام په راوړلو سره دهغه دزړه خونه دقومی تعصب څخه خالی اودرسول الله (ص) په مینه اومحبت

مالامال اوپوره معمور سوه، دخپل وخت زیاتره برخه به یی ددواړو جهانو دسردار په خدمت کښی تیروله اوله نبوی فیوضاتو څخه به یی گټه اخیستله اوله دی امله چی په لیك اولوست پوهیدی، په ځینو وختو کښی یی دوحی لیکلو درنده وظیفه هم سرته رسوله.

دهجرت په شپږم کال دذی قعدی په میاشت کښی سرور کائنات (ص) له څوارلس سوه صحابه کراموسره دعمری ادا کولوپه نیت دمکی معظمی خواته روان سو اوداهمغه سفرؤ چی دبیعت رضوان تاریخی پیښه پکښی مینځ ته راغله یعنی څوارلس سوه کسانو ترونی لاندی دالله (ج) درسول په لاس دقربانی او سرښندنی بیعت وکړ اوالله (ج) هغوی ټولوته دخرګندی وحی په ژبه دخپلی رضا زیری ورکړ اوویی فرمایل: (لقد رضی الله عن المؤمنین اذ یبایعونك تحت الشجرة) حقیقت دادی چی الله (ج) له مؤمنانو څخه راضی سو کله چی هغوی تر ونی لاندی له تاسره بیعت کاوه.

اوحضرت مغیره بن شعیه پدی مبارکو صحابه ؤکښی شامل ؤ دبیعت رضوان اودحدیبیی له صلحی نه وروسته دخیبر، دمکی دفتح، تبوك اونورو ټولو اسلامی غزاګانو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ.

په نهم هجری کښی دطایف خلګوله خپلو بانفوذه اوبارسوخه کسانو څخه مرکب یوهیئت دخپل یومشر عبدیالیل ترقیادت لاندی مدینی ته ولیږی له پیغمبر (ص) سره له خبرو کولو وروسته هیئت اسلام ومنی اوطایف ته دهغوی له بیرته ستنیدونه څوورځی وروسته رسول الله (ص) حضرت مغیره بن شعبه اوحضرت ابوسفیان بن حرب اودبل یوروایت له مخی دخالد بن ولید په شمول طایف ته ولیږل چی دهغه ځای دخلګو مشهور بت " لات " او دهغه معبد دړی وړی کړی.

دپیړیو پیړیو مشرکانه باطلی عقیدی دهغوی په زړونو کښی دخپل معبود (لات) رعب اچولی ؤ اوفکریی کوی چی که څوك ،،لات،، ته په سپك نظر وګوری هغه ته به ارومرو څه ضرر اوزیان رسیږی مګرحضرت مغیره (رض) طایف ته په رسیدو سره دغه حرافی انګیرنه له مینځه یوړه لومړی یی دلات

بت ټوټې ټوتې کړ اوبیایې دبتکدی ددیوالونو په نړولو لاس پورې کړ اوعملا یې خلګوته وښوله چې دادخلګوپه لاس جوړسوی خدایان نه چاته ګټه رسولای شی اونه زیان، ګټه اوزیان هرڅه دواحد لاشریك الله (ج) په لاس کښې دی، له همغه نه ویره په کارده دهغه پدی اقدام سره دقبیلی دټولو خلګو ایمان محکم اوراسخ سو. دهجرت په لسم کال چې رسول الله (ص) حج ته تشریف یوړ، پدی سفرکښې هم حضرت مغیره بن شعبه (رض) دپیغمبر (ص) سره ملګری ؤ اودبنو ثقیف قبیلی ټولو خلګوهم پدی حج کښې ګډون درلودی.

دهجرت په یولسم کال چې سرور کائنات (ص) له دی فانی دنیانه رحلت وکړ، پر صحابه ؤکرامو باندی له ډیره غمه رښا ورځ توره شپه سوه، دجنازی د لمانځه له ادا کولو وروسته یې چې کله دهغه ﷺ مطهر جسد په لحد کښې ایښودی، پدی وخت کښې حضرت مغیره بن شعبه (رض) له ډیره غمه منګولی مروړلی چې ناڅاپه دهغه دګوتی ګوتمی درسول لله (ص) په مبارك قبرکښې ولویدله، حضرت علی کرم الله وجهه چې نژدی ولاړؤ حضرت مغیره (رض) ته یې وویل: کوزشه اوخپله ګوتمی راواخله، هغه قبرته کوزسو، درسول الله (ص) پرمبارکه پښه یې لاس ولګیدی خلګوته یې وویل: خاوری توی کړئ خلګوچې خاوری واړولی نوهغه په لمدو سترګو اوسترو سلګیو له قبرنه راپورته سو او بیابه یې ټول عمر پدی افتخار کوی اووایل به یې: زه وروستی سړی یم چې له رسول الله (ص) څخه جدا سوم درسول الله (ص) له وفات نه وروسته دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دورکښې دمرتدانو پرضد جهادکښې دحضرت مغیره بن شعبه (رض) خوراستر نقش ؤ ترهغه پوری مدینی ته راستون نسو ترڅو چې دغه فتنه بیخی له مینځه نه وه تللی، همدارنګه، دعمر فاروق (رض) دخلافت په دورکښې دایران او شام په اوږدو جګړو کښې داسلامی لښکر دلاسه په بویب نومی ځای کښې دایرانی لښکر دماتی خوړلو نه وروسته ایرانی مشهور پهلوان رستم دمسلمانانو پرضد دجنګ لپاره یو لاك اواتیا زره کسیز پوځ او دری سوه جنګی هاتیان (فیلان) له ځانه سره واخیستل اوقادسیې ته ولاړی خو دجنګ نه مخکی یې دخبرو اترولاره په مخ کښې ونیوله، حضرت سعدبن ابی

وقاص (رض) حضرت مغیره بن شعبه (رض) دخپل نماینده په صفت ورولیږی.

رستم خپل دربار په قیمتی فرشونو سینګار کړ او دشاهانه تاج پرسر ایښودلو سره دسرو زرو پرتخت کښینستی اوبیائی حضرت مغیره (رض) ځان ته وغوښتی حضرت مغیره (رض) دجهاد په سپیرو ګردجنو جاموکښی له خپلی زنګ وهلی توری اولیندی سره په ډیره بیباکی وړاندی ورغی، رستم پوښتنه وکړه ته به پخپله زنګ وهلی توره او وړو وړو غشو سره زمونږ پرضد څنګه وجنګیږی؟ پداسی حال کښی چی زمونږ شان شوکت او عسکری قوت پخپلو سترګو وینی.

حضرت مغیره (رض) جواب ورکړ: زما توره زړه ده خودهغی په تیزوالی می پوره باوردی، پاتی سوه دغشو خبره، پدی وپوهیږه چی که داور بځری هرڅومره وړوکی هم وی خوپه هرحال بیاهم اوردی اوداورخاصیت سوځول دی، رستم وویل: اوس هم لاوخت شته که تاسی بیر ته ولاړ شئ دابه ښه وی، مونږ نه یوازی داچی په تاسی پسی نه درځو بلکی ستاسی دلښکر مشر او نورو تکړه قوماندانانو ته به قیمتی انعامونه هم درکړو حضرت مغیره (رض) دخپلی توری پرموټی باندی لاس کیښودی او په پوره جرئت سره یی ورته وویل: که ته حق دین نه منی نولږ ترلږه جزیه ومنه اوکه داهم نکوی نو توره به زمونږ او ستاسی ترمینځ فیصله کوی له هغه وروسته بیرته خپل لښکرته ستون سو او په بله ورځ دمسلمانانو اوایرانیانو ترمینځ دقادسیی خونړی جګړه ونښتله چی په نتیجه کښی مسلمانان فاتح اوایرانی لښکرو عبرتناك شکست وخوړی.

حضرت مغیره (رض) امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) ته ډیر ګران او محبوب ؤ له همدی امله یی لومړی په بصره او بیاپه کوفه کښی داسلامی دولت دوالی په صفت ټاکلی ؤ چی دهغه غوره کارنامی داسلامی اعمالو لپاره دلاری مثال ګڼل کیدای شی دکوفی دامارت په دوران کښی به هغه ویل : زه دکوفی دخلګو په وینو لاسونه نه سره کوم چی هغوی نیك بخت اوځان بدبخت کړم، زه به نیکوکارانو ته انعام ورکوم او بدکارانوته به عفوه کوم، که څوك ښه خبره کوی دهغه به ستاینه کوم اوکه څوك ناپوه وی هغه به پوهوم ترهغه پوری

چی دقضا غشی زما اوددوی ترمینځ جدائی راولی اودکوفی په خلګو باندی چی له مانه وروسته بل حاکم مقررشی نوبیابه زه ډیر ډیر وریادیږم، حافظ ابن حجر دقبیصه بن جابر داوینا رانقل کړیده چی: ماله مغیره سره ډیره موده تیره کړه، هغه دومره مدبر اوځیرك سړی ؤ چی که دیو ښار اته داسی دروازی وای چی بی حکمته له یوی دروازی نه تیریدل هم محال وای نو حضرت مغیره به له اتو واړو څخه تیر سوی ؤ حضرت مغیره یوازی مجاهد او مدبر نه بلکی دعلم اوفضیلت داسمان یوځلنده ستوری هم ؤ، له هغه څخه (۱۳۳) حدیثونه روایت سویدی. (رضی الله عنه)

حضرت مثنی بن حرثه رضی الله عنه

حضرت مثنی بن حارثه (رض) دبنو شیبان ټبرته منسوب اوله عدنانی نسل څخه ؤ اودغه عربی قبیله دفارسیانو په ګاونډ کښی میشته وه دلومړی ځل لپاره له رسول اکرم (ص) سره دهغه لیدنه کتنه دبعثت په لسم کال دحج په موسم کښی وسوه، رسول الله (ص) پداسی حال کښی چی حضرت ابوبکر صدیق (رض) هم ورسره ملګری ؤ له خپلی تګلاری سره سم منی ته تشریف یوړ ترڅو هلته دعربی نړۍ له ګوټ ګوټ څخه دمختلفو قبیلو راغلیو حاجیانوته دتوحید بلنه وړاندی کړی.

په یوه خیمه کښی څوتنه معزز اوبارسوخه خلګ ناست وو حضرت ابوبکر صدیق (رض) له سلام اچولونه وروسته له هغوی نه پوښتنه وکړه: ای دخدای (ج) دکور میلمنمو تاسی کومی قبیلی ته منسوب یاست؟

جواب یی ورکړ: مونږ دشیبان بن ثعلبه ځوځات یو اودفارس دخلګو په ګاونډ کښی اوسیږو، ابوبکر صدیق (رض) جواب ورکوونکی سړی ته وویل: که مااشتباه نه وی کړی نوته مفروق بن عمرو یی؟

جواب بی. ورکړ: هو! زه مفروق یم اوراسره ملګری هانی بن قبیصه، مثنی بن حارثه اونعمان بن شریك دی.

ابو بکر صدیق (رض) دخبرو اترو په ترڅ کښی خپل ځان هم هغوی ته معرفی کړ اوبیایی داشاری په ترڅ کښی وویل: تاسی به درسول الله (ص) په

باره کښی څه اوریدلی وی، همدغه دالله (ج) رسول دی.

مفروق درسول کریم (ص) خواته متوجه سو، عرض یی وکړ: ای قریشی وروره ستا بلنه اودعوت څه شی دی؟

پیغمبر (ص) وفرمایل: زه تاسی ته بلنه درکوم چی شاهدی ووایاست چی له الله (ج) نه پرته بل څوك دعبادت مستحق ندی اوزه دالله (ج) برحق رسول یم، غواړم چی تاسی زما ملاتړ اومرسته وکړی ترڅو چی زه وکولای شم چی دالله (ج) بندګانوته دخدای (ج) دین ورسوم قریشو دالله (ج) له حکمونو څخه څرګنده سرغړونه کړیده دهغه رسول ته یی ددروغجن نسبت کړیدی، له حق نه یی مخ اړولی دی اوپرباطل باندی ټینګ ولاړدی، الله (ج) ددوی له ټولو خبرونه منزه او دڅنا ستاینی وړدی.

مفروق بیا پوښتنه وکړه: ستا دبلنی نور مطالب څه دی؟

رسول الله (ص) دقرآن څوایتونه ورته ولوستل چی په هغوکښی دا احکام وو چی: له الله (ج) سره شریك مه نیسئ له مور پلارسره احسان وکړی، خپل اولادونه دلوږی او بیوزلی له ویری نه مه وژنی اودبی حیائی چاروته که ښکاره وی اوکه پټ مه نژدی کیږی، دچاوینه چی الله (ج) حرامه کړیده په ناحقه مه تویوئ، دیتیم مال ته لاس مه غځوی تله اوپیمانه په عدل او انصاف سره کوی اوکله چی خبری کوی په انصاف سره ږغیږی اګرکه دکوم خپلوان معامله وی هم اوله الله (ج) سره مو چی کوم تعهد اوڅبنه کړی وی هغه ترسره کړی.

مفروق ددی الهی احکامو په اوریدلو سره وویل: ای قریشی وروره تاچی مورږ ته څه ولوستل دادځمکی داوسیدونکو کلام ندی، په خدای (ج) قسم چی ستا دعوت دنیکیو پیغام دی چاچی تاته ددروغجن نسبت کړیدی هغوی پخپله دروغجن اوظالمان دی.

بیا وروسته مثنی بن حارثه عرض. وکړ: ای قریشی وروره تاچی څه واورول په خدای (ج) قسم چی له دی نه مخکی ما هیڅکله دغسی کلام ندی اوریدلی خوخبره داده چی مورږ دفارسیانو ګاونډیان اودکسری ترقوماندی لاندی یو، چی مورږستا ملاتړ وکړو اوهغه ستا ددښمنی په محاذ کښی ودریږی

نوبیابه مورِ دهغه دظلم په ژرنده اوړه سو مورِ دعربوپه خلاف ستاملاټر کولای سوخو دکسری پرخلاف دریدل زمورِ له وسی نه پورته خبره ده رسول الله (ص) دمثنی بن حارثه په جواب کښی وفرمایل: شیبانی وروره! په یو ځای کښی ملاټر کول اوپه بل ځای کښی ملاټر پریښودل داسلام له روح سره سمون نلری، که ته دحق منونکی یی نودالله (ج) ټول دین به منی، دانشی کیدای چی هم به داسلام اطاعت کوی او هم دکسری، په ریښتیا سره دالله (ج) ددین پیروان هغه کسان دی چی په هراړخیز ډول دهغه مرسته اوملاټر وکړی له دی خبرو اترونه وروسته رسول الله (ص) اوابوبکر صدیق (رض) له مجلس نه پاځیدل اوروان سول دلسم نبوی کال نه ترنهم هجری کال پوری دمثنی بن حارثه شیبانی داقبال ستوری دمحرومیت په وریځو کښی پټ ؤ اودحق له کاروان سره دملګرتیا په لوری یی هغه ته لارښوونه ونکړای سوه، پدی موده کښی ډیرستر تحولات اوعظیمی پیښی مینځ ته راغلی، رسول الله (ص) مدینی منوری ته هجرت وکړ، دبدر احد خندق اوخیبر غزاګانی تیری سوی، دحدیبیی په سولی سره دفتح مبین لپاره زمینه مساعده سوه، دنړی جابرو اوبی لاری امپراتورانو ته دحق دعوت اوپیغام ولیږل سو، دمکی هغه ځمکه چی یووخت په رحمت عالم باندی سور اور ګرځول سوی وه دحق دلښکرپه لاسونو فتح کړای سوه او د اسلام بیرغ ورباندی ورپول سو، دحق سرسختو دښمنانو داسلام دعظمت په وړاندی دعجز اوتسلیم سرونه کښته کړل جاهلی رسمونو خپل ځای دحق نظام ته پریښودی اودقیصر او کسری شیطانی طلسم دړی وړی سواو دعربی نړی له ګوټ ګوټ نه انسانان ډلی ډلی راتلل اوداسلام ترنورانی بیرغ لاندی ودریدل، په همدی دورکښی دبنوشیبان هیئت دحضرت مثنی بن حارثه ترمشری لاندی مدینی منوری ته داطاعت په دائره کښی ددا خلیدو لپا ره روان سو اودا هغه وخت ؤ چی دمثنی بن حارثه داقبال ستوری وځلیدی او درسول الله (ص) په مبارك لاس یی دایمان اوسرښندنی بیعت وکړ خوداسی ریښتونی بیعت چی له هغه وروسته یی خپل هرځه دحق په لار کښی وقف کړل درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی چی کله

دارتداد دفتنی اورونه بل سول، دمرتدانو پرضد جګړه کی حضرت مثنی بن حارثه لوی لاس درلودی، دعراق دتسخیر په جګړه کښی حضرت مثنی شیبانی داته زره کسیز اسلامی لښکر مشرؤ چی وروسته بیا حضرت خالد بن ولید (رض) دهغه دمرستی لپاره له لس زره عسکروسره ورغی اوحضرت خالد (رض) که څه هم داته لس زره کسیز لښکر مشری پرغاړه واخیستله خودحضرت مثنی (رض) له مشوری نه پرته یې یوقدم هم نه پورته کاوه.

دعراق له نیولونه وروسته حضرت خالد (رض) دامیر المؤمنین ابوبکر صدیق (رض) دفرمان په اساس دشام خواته مخه کړه اوحضرت مثنی بن حارثه (رض) یی دعراق دامیر په حیث پریښودی څه موده وروسته ایرانی لښکرو دمشهور حربی جنرال او نامتو پهلوان رستم بن فرخ زاد ترقیادت لاندی پر مسلمانانو باندی یرغل وکړ اوداسلامی لښکر اوایرانیانو ترمینځ اوږدی جګړی وسوی چی پدی ټولو جنګونوکښی دحضرت مثنی بن حارثه (رض) ستر نقش ؤ دیو ماهر جنرال په صفت یی جنګی تاکتیکونه برابرول، دلښکر تعبیه یی کوله او په عین حال کښی یی دیو نامور خطیب وظیفه هم اجرا کوله چی دهغه د تقریرونو په اثر به دهرمسلمان عسکر په زړه کښی دشهادت جذبه او ولوله راپاریدله او په پوره زړورتوب اومیړانه به یی دجهاد میدان ته وردانګل، یوځل دجنګ په میدان کښی دهغه ورور مسعود بن حارثه شیبانی ډیر خطرناك زخمی سو اودځنکدن په حالت کښی یی وویل: ای دبکر بن وائل زامنو خپل بیرغ لوړ اوځلانده وساتئ خدای (ج) به تاسی ته لوړتیا در په برخه کړی، پام کوی چی زماپه مرګ سره ستاسی قدمونه ونه ښوئیږی.

پدی وخت کښی حضرت مثنی بن حارثه (رض) راپاځیدی اووی ویل: ای مسلمانانو! شریف انسانان همدغسی مری پام کوی چی ستاسی بیرغ راټیټ نشی، داجګړه دتاریخ په پانو کښی دبویب په نوم ثبت سویده، پدی جګړه کښی چی ایرانی لښکرو ته دسر اومال څومره تاوان ورسیدی په بله هیڅ یوه جګړه کښی ورته نه ؤ رسیدلی له فتحی نه وروسته چی حضرت مثنی دخپل ورور مسعود اوانس بن هلال دجنازی لمونځ اداکړ نودیوی خطبی په ترڅ کښی

یی وویل: په خدای (ج) قسم دی چی دغوخلګو دخپل شجاعت، استقامت او میړانی بیرغونه ودرول اودخپلو وینو په نذرانه کولو سره یی دخپلو ګناهونو کفاره اداکړه حضرت مثنی بن حارثه دبویب له جګړی نه مخکی دجسر په جګړه کښی دیوکافر دلاسه زخمی سوی ؤ دهرډول علاج سره سره دهغه زخم جوړنسو اوکله چی هغه وپوهیدی چی داجل نیټه یی نژدی سویده نویی بشیر بن خصاصیه (رض) خپل جانشین وټاکی اووصیت یی ورته وکړ چی حضرت سعد بن ابی وقاص (رض) ته زما پیغام ورسوه چی: ترڅو چی امکان موجود وی دعربو په سرحد کښی واوسیږی اوله ایرانیانو سره وجنګیږی، که الله ج بری درپه برخه کړ په بی پروائی سره ایران ته داخل شی اوکه خدای (ج) مکړه ایرانیان مغلوب نسول نودخپل هیواد په حدودو کښی دننه به بیا دخپل لښکر دتنظیمولو اویرغل کولو تدبیر ونیسی له دی وصیت نه وروسته داسلامی لښکر نامتو قوماندان ددی فانی دنیانه رخصت سو اود ذوقار په سیمه کښی خاوروته وسپارل سو. (رضی الله عنه)

حضرت هشیم بن عتبه رضی الله عنه

حضرت هشیم بن عتبه دقریشو دعبدشمس له کورنی څخه او په څلورم پښت عبد مناف بن قصی کښی دهغه دنسب لړی له رسول اکرم (ص) سره یو ځای کیږی دهغه پلار عتبه بن ربیعه دقریشوله سردارانو څخه او پخپل قوم کښی یو بانفوذه اوبارسوخه سړی ؤ دهغه په پوهه باندی دخلګو اعتماد ؤ اوخپلی لانجی اوشخړی به یی دفیصلی لپاره هغه ته وړاندی کولی خوعقل او پوهی ونشو کړای چی دحق خواته یی رهبری کړی کله چی سرور کائنات (ص) دمکی خلګو ته دتوحید بلنه وړاندی کړه هغه ددی پرځای چی دحق پیروی وکړی دابولهب، ابوجهل، امیه بن خلف، ولید بن مغیره، عقبه بن ابی معیط، اسودبن عبدیغوث اونورو هغو اشرارو ملګری سو چی هغوی درحمة للعالمین (ص) اود هغه دخوږو ملګرو پرضد دښمنی ته کلکه ملاتړلی وه مګر دعتبه په غیږ کښی روزل سوی هشیم غوږ ته چی کله دتوحید دبلنی ږغ ورسیدی بی له ځنډه یی ورته لبیك وویل هم پخپله اوهم دهغه ښځه سهله بنت سهیل بن عمرو

دحقپالونکو په هغی سپیځلی ډله کښی شامل سول چی داسلام په تاریخ کښی دسابقون الاولون غوره لقب ورکړل سویدی.

عتبه بن ربیعه دخپل زوی هشیم اودخپلی مړورسهله بنت سهیل په اسلام راوړلو ډیر زیات خپه سو اوکه څه هم چی پخپله یی څه ضرر ورته ونه رسوی خودمکی دمشرکانو دوحشیانه ظلمونو په مقابل کښی چی درسول الله (ص) پر ملګرو یی کول دهغوی حمایت یی هم ونکړ دبعثت ترپنځم کال پوری دخدای (ج) ددښمنانو دظلم په ژرنده اوړه کیدل چی په پای کښی دنبوت دپنځم کال د رجب په میاشت کښی حبشی ته دمهاجرینو په لومړنی ډله کښی چی (۱۱) تنه نارینه اوڅلور بیبیانی پکښی شاملی وی حضرت هشیم اوحضرت سهله دواړو له خپل پلرنی وطن مکی سره خدای پامانی وکړه اوحبشی ته ولاړل.

په حبشه کی یی دوه دری میاشتی وتلی وی چی یوخبر خپور سو چی درسول اکرم (ص) اوقریشو ترمینځ صلح سویده اواوس مسلمانان دکافرانو له ظلم څخه په امن دی.

ددی خبری په اوریدلو مهاجرین خوشحاله سول چی دخپل مولی محمد رسول الله (ص) په دیدار مشرف شی او نور به په مکه کښی دامن ژوند تیروی، خو کله چی مکی مکرمی ته نژدی سول وپوهیدل چی هغه خبر دروغ ؤ او له پخوانه زیات مسلمانان دکفارو دلاسه ځورول کیږی له مشوری نه وروسته دټولو مهاجرینو پدی باندی اتفاق راغی چی دهغه وخت له تعامل سره سم هر څوك دمکی له مشرانو څخه پناه وغواړی او پدی ترتیب مکی ته په امن داخل شی دعلامه بلاذری (رح) دوینا له مخی حضرت هشیم او دهغه میرمن حضرت سهله له امیه بن خلف څخه پناه وغوښتله اودسرور کائنات (ص) په دیدار مشرف سول څنګه چی حالات له پخوانه هم خراب اومسلمانانو داسلام په جرم دخدای (ج) ددښمنانو وحشیانه ظلمونه زغمل اوسړه ځمکه داور په شان وربانده سره وه نوله دی امله رسول الله (ص) مظلومو صحابه ؤ ته یوځل بیا هدایت وکړ چی حبشی ته هجرت وکړی په دویم ځل هجرت کښی هم حضرت هشیم بن عتبه اودهغه میرمن حضرت سهله بنت سهیل بن عمرو شامله وه.

مدینی ته له هجرت نه مخکی حضرت هشیم مکی ته راستون سو اوکله چی مدینی ته دهجرت اجازه وسوه ابو حذیفه هشیم (رض) دهغه میرمن سهله (رض) اودهغه ازادسوی غلام، سالم (رض) له مکی نه مدینی ته مهاجر سول او پدی ترتیب ددریو هجرتونو سعادت ورپه برخه سو ابوحذیفه هشیم بن عتبه نه یوازی ددری ځله هجرت کولو په وسیله دممتاز مقام خاوندؤ بلکی په بدری صحابه ؤ کښی هم شامل ؤ، دخدای (ج) دلاری دهغو دری سوه دیارلس تنو مجاهدینو څخه یوتن ؤ چی الله (ج) هغوی ته دمخکینیو او وروستنیو ټولو ګناهونو دبخښل کیدو اعلان وکړ دحق اوباطل په دغی لومړنی معرکه کښی چی ددویم هجری کال درمضان دمیاشتی واقعه وه دحضرت ابوحذیفه پلار عتبه بن ربیعه دباطل پوځ قیادت کوی، دعقیدی دجلاوالی له امله دابو حذیفه اودهغه دپلار عتبه ترمینځ دزوی والی او پلاروالی پیوند شلیدلی ؤ، زوی دحق په هغه صف کښی چی دشمیر اوجنګی تجهیزاتو په لحاظ ډیر کمزوری ؤ اوپلارپه هغه صف کښی چی دجنګی تجهیزاتو اوجنګیالیو دشمیر دزیاتوالی لامله ظاهربینو فکر کوی چی نن به داسلام او مسلمانانو ستمه وزی او بیابه څوك دحق ددعوت لپاره پاځون ونکړی مګر دمادیت پرستانو دظاهر بینانه فیصلی اواتکل پرخلاف لږ شمیر تش لاسی مؤمنان دشیطان پرلوی مجهز لښکر باندی غالب او برلاسی سول، اویا سل تنه مشرکان یی دعتبه بن ربیعه په شمول چی دحضرت حمزه (رض) په لاس وژل سوی ؤ دجهنم کندی ته ولیږل اواویاتنه نوریی اسیران ونیول دجګړی له ختمیدونه وروسته دمشرکانو جسدونه په یوه څاکی واچول سول اوله دفن کیدونه وروسته رسول اکرم (ص) دهغوی دهدیری ترځنګ ودریدی اوپه لوړ اوازسره یی وفرمایل: (ای عتبه! ای شیبه! ای ابو جهل! ای فلان! ای فلان! ایا تاسی دالله (ج) وعده ولیدله؟

له موږ سره چی رب العزت کومه وعده کړی وه هغه خو ترسره سوه درسول الله (ص) ددی ویناپه اوریدو سره دصحابه کرامو غوټی زیږه سول اودعبرت ډیرلوی درس یی واخیستی، خوحضرت ابوحذیفه هشیم بن عتبه (رض) ډیر زیات خواشینی ولاړؤ رسول اکرم (ص) ورځخه پوښتنه وکړه: (دپلار په مرګ

دی خپه یی؟ عرض یی وکړ: (نه! یارسول الله، په خدای (ج) قسم دی چی دپلار په مرګ باندی نه یم خپه، خپه پدی یم چی زما پلار دکفرپه حالت کښی مړسو، هغه یوهوښیار او په چارو کښی ځیرك سړی ؤ، زما باورؤ چی دحق دعوت به ومنی خواوس چی وینم چی کافر له دنیانه ولاړی، زما ټولی هیلی له خاورو سره خاوری سوی نو ځکه خپه یم.

رسول الله (ص) دهغه دجواب په اوریدو ورته دخیر دعا وکړه اودایمانی جذبی له امله یی ورته افرین ووایه.

له بدرنه وروسته دنبوی دور په نورو سترو غزاګانو کښی هم حضرت ابو حذیفه هشیم بن عتبه په پوره میړانه برخه اخیستله اوتل به یی په زړه کښی دشهادت جذبه دسمندر دځپو غوندی ځپانده وه هغه پدی پوهیدی چی تر ټولو غوره ژوند هغه دی چی دخدای (ج) دلاری په جهاد کښی تیرشی اوتر ټولو غوره مرګ هغه دی چی مؤمن ته دخدای (ج) دلاری په جهاد کښی نصیب شی کوم اجرچی مؤمن ته په فی سبیل الله جهاد کښی په برخه کیږی په بل هیڅ نیك عمل سره ورته هغومره ثواب نشی په نصیب کیدای اودشهادت په مرګ سره دانسان ټول هغه ګناهونه بخښل کیږی چی دژوند په اوږدو کښی ورڅخه صادر سوی وی.

په (۱۱) هجری کال کښی چی کله سرور کائنات (ص) له خپل رفیق اعلی سره وصل سو اوحضرت ابوبکرصدیق (رض) دمسلمانانو دقیادت دروند پیټی پراوږو واخیستی نو په ټولو عربو کښی دارتداد دمهلکی فتنی لمبی پورته سوی. دمرتدانو یوی طبقی لکه مسیلمه کذاب او طلیحه اسدی په دروغو سره دنبوت دعوه وکړه له اسلام نه کفرته وګرځیدل، بلی طبقی په لمانځه او زکات کښی دکموالی راوستلو غوښتنه وکړه اودریمی طبقی بیخی دزکات ورکولونه انکار وکړ، دمدینی له انصارو اودمکی له قریشو اوبنو ثقیف نه پرته نوری لږ قبیلی داسی وی چی یایی ټول اویایی لږکسان مرتد سوی نه وی ددی تباه کوونکو فتنومخه که نه وای نیول سوی نودا دځوان اسلامی خلافت لپاره سخته نازکه مرحله وه خوحضرت ابوبکر صدیق (رض) له بی ساری متانت،

ثبات اوهمت څخه کار واخیستی نه یوازی دمرتدانو په وړاندی یی سرښکته نکړ اودهغوی یی هیڅ ډول رعایت ونکړ بلکی دوسایلو له محدودیت سره سره یی دهغوی دځپلو لپاره ملا وټړله اودجهاد اعلان یی وکړ دمجاهدینو یوولس زره لښکری یی تیاری کړی اودمرتدانو دراپرځولو لپاره یی مختلفو سیموته ولیږلی چی پدی لړکښی ترټولو سخته جګړه دمسیلمه کذاب پرخلاف دیمامی جګړه وه لکه چی علامه ابن جریر طبری وائی: دیمامی له جګړی نه بله هیڅ یوه جګړه سخته نه وه، مسیلمه څلویښت زره کسیز مجهز لښکر تیار کړی ؤ، یوی خواته هم عرب اوبلی خواته هم عرب وو، له اوسپنی سره داوسپنی ټکر ؤ خو یوی خواته هغه کسان وو چی دالله (ج) اودالله درسول لپاره جنګیدل اوبلی خوا ته هغه کسان وو چی دشیطانی مفکوری پخاطر راوتلی وو، دحقپالونکو په صف کښی حضرت ابوحذیفه هشیم بن عتبه اودهغه زوی بللی سالم چی په مولی ابی حذیفه سره یی شهرت درلود هم شامل وو، ابوحذیفه او سالم دواړه په ډیره میړانه دخدای (ج) ددښمنانو پرضد وجنګیدل او په پای کښی دواړو هغه لوړمقام ومیندی چی یومسلمان په ټول ژوندکښی دهغه دمیندلو هیله من وی یعنی دخدای (ج) دلاری په جهاد کښی دشهادت لوړ مقام پدی وخت کښی دحضرت ابوحذیفه عمرد (۵۴) کلونو ؤ هرڅوك چی دحق دشمعی دپتنګ حضرت ابوحذیفه هشیم دژوند کتاب ترمطالعی لاندی ونیسی نو په اسلام کښی درومبی والی، دحق په لاره کښی ددرندو مصیبتونو زغملو په دین کښی داخلاص اودخدای (ج) له رسول سره دژوری مینی بابونه به ډیر څرګند په نظر ورشی اوهرمسلمان کولای شی چی دهغه په قدم باندی دقدم اینبودلو اودهغه دتګلاری په تعقیبولو سره دجنت اودیدار سره منزل ته ورسیږی. (رضی الله عنه)

حضرت هشام بن عاص رضی الله عنه

حضرت هشام بن عاص بن وائل دحضرت عمرو بن عاص ورور ؤ، په عمر کښی له هغه نه کشر خوپه ایمان راوړلو کښی له هغه نه مشرؤ ځکه چی عمرو بن عاص په پنځم هجری کال کښی داحزاب له غزانه وروسته ایمان راوړ مګر

حضرت هشام بن عاص دبعثت په لومړیو وختونو کښی دایمان دخزانی مالك سوی ؤ.

په څرګند ډول دحق دتبلیغ له پیل کیدونه وروسته نه یوازی داچی دقریشو لویانو دحق دعوت نه منی بلکی ددی دعوت دخپریدوپه مخ کښی یی هرراز خنډونه ایجادول او دحق پر پیروانو باندی یی ژوند تریخ کړی ؤ اوحتی پخپله رسول الله (ص) ته یی په لاس اوژبی سره ضرر رسوی چی ابولهب، ابوجهل، عقبه بن ابی معیط، عتبه، ربیعه، امیه بن خلف اوعاص بن وائل سهمی ددښمنانو په لومړی صف کښی ولاړوو ددی خبری یوځرګند دلیل هغه پیښه ده چی یوه ورځ رسول کریم (ص) دحق دتبلیغ لپاره روان ؤ اودغه اشرار په یوځای کښی راټول سوی ناست وو.

عقبه بن ابی معیط ربیعه ته په خطاب وویل: ده ته وګوره وائی پرمابانډی له اسمانه پرښتی رانازلیږی ربیعه دخندا په څپوکښی وویل: ایاته یې وینی چی له ده سره پرښتی روانی وی عقبه بن ابی معیط وویل: په لات اوعزی باندی قسم که یوه پرښته ووینم زه به دده په کلمه ویلوکښی یوه شیبه هم ځنډ ونکړم، عتبه وویل: نه زه خوبه ترهغه پوری ورباندی باور ونکړم ترڅو چی پخپله خدای (ج) راته ونه وائی چی ای عتبه دازما رسول دی، دده خبره ومنه، امیه بن خلف وویل: هغه خلګ څومره ناپوه دی چی پده باندی ئی ایمان راوړیدی که په رشتیا سره پیغمبر (ص) وای نوفرشتی به وړاندی اووروسته ورسره روانی وای دسروزرو کور به یی ؤ، باغونه اوچینی به یی درلودی دسروزرو دخزانو مالك به ؤ هرچا هرڅه وویل چی پدی ترڅ کښی دعاص بن وائل سهمی وار راغی هغه وویل: پریږدی، دایو بی بنیاده سړی دی کله چی مړشی بیابه یی څوك نوم په خوله وانخلی، عاص بن وائل، دغه دحق سرسخت دښمن چی کله دخپل زوی هشام (رض) له ایمان راوړلو څخه خبرسو دغضب لمبی یی تاوجنی سوی اودهغه په وهلو ټکولو اوتعذیبولو یی لاس پوری کړ او پرهغه باندی دا کړاوونه اوظلمونه حبشی ته دهجرت تروخته پوری پرله پسی روان وو خودهغه په ایمان اوعقیده اوراسخ عزم کښی دیوویښته په اندازه تزلزل رانغی اونه

دحق له سمی لاری څخه کوږ سو ځکه چی هغه پدی پوهیدی چی دحق له کاروان سره ملګرتیا په لاس کښی داور دسکروټو نیول دی اودتوحید دعوت خپرول اودباطل ټغر ټولول د درندو قربانیو له زغملو پرته ناممکن کاردی کله چی پرمسلمانانو باندی دکفارو ظلمونه دزغم له حد څخه پورته سول نو رسول اکرم (ص) اجازه ورکړه چی حبشی ته هجرت وکړی اوحضرت هشام بن عاص (رض) هم دمهاجرینو په دویمه قافله کښی شامل ؤ.

په حبشه کښی داوسیدونکو مهاجرینو له جملی څخه ځینی کسان دحضرت جعفر طیار (رض) په ملګرتیا دهجرت تر اوم کال یعنی دخیبر دغزا تروخته پوری پاتی سول خو یوشمیر نور مدینی ته دمسلمانانو له هجرت نه مخکی بیرته مکی معظمی ته ستانه سول چی حضرت هشام بن عاص (رض) هم له همدغی جملی څخه ؤ رسول الله (ص) چی کله مدینی ته دهجرت کولو اجازه وکړه حضرت هشام بن عاص (رض) هم دسفر لپاره ځان چمتوکړ خوله روانیدو نه مخکی دکورنی خلګ ورباندی خبر سول، دهغه په لاسونو اوپښو کښی یی ځنځیرونه واچول او بندی یی کړ چی پنځه شپږ کاله یې په بنداو تعذیب کښی تیر کړل په همدغو کلونو کښی په دار هجرت مدینه کی درسول الله (ص) په لاس داسلامی ریاست بنسټ کیښودل سو داسلامی غزاګانو لړی روانه وه اودبدر، احد اواحزاب جنګو نه هم تیرسوی وو داحزاب له جګړی نه وروسته حضرت هشام بن عاص (رض) په څه چل اوهنر سره ځان خوشی کړ او مدینی منوری ته ولاړی اوهلته مخامخ دسرور کائنات (ص) حضورته ورغی، کله چی پرهشام باندی درسول کریم (ص) سترګی ولګیدی نو له حده زیات خوشحاله سو اودحضرت هشام (رض) دخوشحالی خو دا حال ؤ چی که دټولی دنیا باچاهی ورکړه سوی وای دومره به نه ؤ خوشحاله سوی دائکه چی درسول الله (ص) سره ژوند کول داسی نعمت ؤ چی ددنیا هیڅ یونعمت ورسره سیالی نسوه کولی له اسلام راوړلو نه تردی وخته پوری دحضرت هشام (رض) ژوند د کفارو ترلاس لاندی، تعذیبونو اوجلاوطنی کښی تیرسو اومدینی ته له هجرت نه وروسته دهغه دژوند ستر مصروفیت دخدای (ج) ددین دسرلوړی اودشیطان

دنظام دنسکورولو پخاطر جهاد کول ؤ چی دحق ددعوت خپرولو لپاره ډیره غوره اومؤثره وسیله ده امام حاکم پخپل مستدرك کښی لیکلی دی چی له هجرت نه وروسته حضرت هشام (رض) په ټولو غزاګانو کښی دسرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ او په هرمیدان کښی دباطل دپیروانو پرضد په پوره میړانه وجنګیدی یوازی درسول الله (ص) په زمانه کښی نه بلکی دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په زمانه کښی هم دجها دمیدان یوغښتلی اواتل سرښندونکی ؤ دروم دقیصر دلښکرو پرضد جګړو کښی حضرت هشام (رض) داسلام داردو عسکرؤ پدی لړکښی ډیره ستره جګړه داجنادین جګړه وه چی یوی خواته درومی جنرالانو تذارق اوقبقلار ترقوماندانی لاندی دکفر لښکر اوبلی خواته دحق لښکری وی ددښمن دپوځ په پرتله دمسلماناو شمیر ډیرکم ؤ خو داسلامی اردو دبری راز پدی کښی پروت ؤ چی مجاهدین له ټولو فتحه سویو سیمو څخه په یواتفاق سره په اجنادین کښی غونډسول او متحد صف یی تشکیل کړ.

ددیارلسم هجری کال دجمادی الاولی دمیاشتی په (۲۸) نیټه درومیانو او مسلمانانو ترمینځ سخته خونړی جګړه ونښتله چی حضرت هشام بن عاص (رض) په هغی کښی دیورښتونی سرښندونکی په توګه خپله فریضه ادا کړه، دجګړی په ترڅ کښی یی چی کله یووخت ولیدل چی مسلمان کمزوری ښکاره کوی نوحضرت هشام (رض) خپله زغره واله خولی له سره ایسته کړه اومسلمانو عسکروته په خطاب یی وویل: ای مسلمانانو زه دعاص بن وائل زوی هشام یم، راشی په ماپسی راشی چی جنت درته سترګی په لاره دی، که نه راځی نو وګنی چی تاسی له جنت نه تښتئ.

ای مسلمانانو ورونو! داخلګ زمونږ توری ته نشی ټینګیدای زه چی کوم تاسی هم همغسی وکړی، له دی وینا وروسته یی توره پورته کړه او ددښمن په صفونو کښی په پوره زړه ورتیا وړاندی ننووتی اوثابته یی کړه چی هغه په رښتیا سره دجنت خواته روان ؤ، دخدای (ج) پرډیرو دښمنانو باندی یی میندی بوری کړی خوپه پای کښی پخپله هم پداسی ځای کښی شهیدسو چی تنګ

غاښی ؤ اوله هغی لاری نه یوازی یوتن په تکلیف سره تیریدای سو. پدی تنګه لاره کښی دهغه دجسد په غورځیدو سره داسلامی لښکر دتیریدو مخه بنده سوه او هغه خواته کم شمیر مسلمانان ډیر لوی لښکرسره لاس په ګریوان په جنګ اخته وو، پدی وخت کښی دحضرت هشام (رض) ورور حضرت عمرو بن العاص (رض) مسلمانانوته په خطاب وویل: ای مسلمانانو! الله (ج) زما ورورته دشهادت لورمقام په برخه کړیدی اودهغه روح یی ځان ته غوښتی دی، دلته یوازی دهغه جسد پروت دی، دهغه دجسد لپاره مه ایساریږی دهغه پرجسد باندی له غاښی نه واوړی اوځانونه ددښمن مخی ته ورسوی.

حضرت عمرو بن عاص (رض) لومړی خپل اس ورباندی تیرکړ او ورپسی نور مجاهدین له غاښی نه واوښتل چی پدی توګه دحضرت هشام (رض) مبارك جسد داسونو ترقدمونو لاندی ټوټی ټوټی سو، جګړه چی پای ته ورسیدله عمروبن عاص (رض) دخپل شهید ورور دجسد ټوټی په یوه بوری کښی واچولی اوخاورو ته یی وسپاری.

ابن سعد پخپل طبقات کښی لیکلی دی چی حضرت عمر فاروق (رض) چی کله دحضرت هشام (رض) له شهادت نه خبرسو نوویی ویل: الله (ج) پرهشام باندی خپل رحمت نازل کړی، هغه داسلام ډیرلوی خدمتګار اوملاتړ ؤ، دحضرت هشام (رض) له شهادت نه څوکاله وروسته دصحابه ؤ په یوه غونډه کښی داسوال مطرح سو چی حضرت هشام (رض) به بهترؤ اوکه عمرو بن عاص؟ پدی وخت کښی حضرت عمروبن عاص (رض) هم موجود ؤ، هغه وویل: زه تاسی ته یوه پیښه بیانوم، تاسی دهغی په اوریدلو پخپله قضاوت وکړئ چی هغه بهترؤ اوکه زه؟

مورږ دواړوپه جنګ کښی دبرخی اخیستلو لپاره تیاری ونیوی خوله جنګ نه یوه ورځ مخکی مودشهادت میندلو لپاره دعا وکړه کله چی دجنګ میدان ته ولاړو نو دهشام دعا قبوله سوه او زه له شهادت څخه محروم سوم اوس تاسی فکر وکړی چی الله (ج) چاته فضیلت ورپه برخه کړ؟

دشهید دپاکی وینی له هرځاځکی راټوکیږی داسلام دبن ګلونه

حضرت یزید بن ابو سفیان رضی اللہ عنہ

حضرت یزید بن ابوسفیان دقریشو بنوامیه کورنی ته منسوب او دام المؤمنین حضرت ام حبیبه (رض) اوامیر معاویه (رض) ورورؤ، ددوی له کورنی څخه ام المؤمنین حضرت ام حبیبه (رض) چی اصلی نوم یی رمله ؤ دمحمدی بعثت په لومړیو وختونو کښی دحق له کاروان سره ملګری سوه اودرسول الله (ص) په مبارك لاس یی دایمان بیعت کړی ؤ اوپخپله حضرت یزیدبن ابوسفیان که څه هم دمکی دفتحی تر زمانی پوری چی دهجرت داتم کال درمضان دمیاشتی واقعه وه دایمان له خزانی څخه محروم پاتی سو خو دجاهلیت په دوره کښی یی نه کله مسلمانانو ته څه ضرر ورسوی اونه یی درسول الله (ص) اومؤمنانو پرضد داسی کوم حرکت وکړ چی دشریفو انسانانوله شان سره نامناسبه وی.

دمکی دفتحی په وخت کښی له اسلام راوړلو نه وروسته چی حضرت یزید بن ابواسفیان په کومه غزا کښی ګډون وکړهغه په اتم هجری کال کښی دشوال په میاشت کښی دحنین غزاوه اوحافظ ابن حجر په، الاصابه، کښی لیکلی دی چی دحنین له جګړی نه وروسته رسول الله (ص) حضرت یزید (رض) دبنو فراس دامیر په حیث و ټاکی.

دقریشو دنامتو قوماندان ابوسفیان بن حرب په زامنو کښی حضرت یزید (رض) ترټولو زیات په جنګی چاروکی ماهر اوتوریالی ؤ خوله دی کبله چی درسول الله (ص) دژوند په وروستیو وختونو کښی یه اسلام مشرف سوی ؤ ، درسالت ددورپه غزاګانو کښی دبرخی اخیستلو کمه موقع په لاس ورغلی وه مګر داسلامی جهادونو لړی وروسته ثابته کړه چی هغه داسلامی لښکر دنامتو اومشهورو قوماندانانوله جملی څخه یوتن ؤ اوالله (ج) دهغه دتوری په برکت سره ډیری زیاتی سیمی دکفرله لوث څخه پاکی کړی اود ﴿لا اله الاالله محمد رسول الله﴾ مبارك بیرغ پکښی ورپیدی لومړی خلیفه ابوبکر صدیق (رض) چی کله دارتداد دفتنی داور وژلوڅخه وروسته دلومړی ځل لپاره دشام لوری ته داسلامی لښکرو دلیږلو اراده وکړه نوپه ټولو عربوکښی یی اعلان

وکړ چې مسلمانان باید دجهاد لپاره تیاری ونیسی، له دی اعلان نه وروسته چې کله دعربوله ګوټ ګوټ نه ډلی ډلی مجاهدین راټول سول او ستر اسلامی لښکر ورځخه جوړ سونو صدیق اکبر (رض) حضرت ابوعبیده بن الجراح، حضرت یزید بن ابو سفیان، حضرت شرحبیل بن حسنه اوحضرت معاذ بن جبل (رض) راوغوښتل او په یوه خطبه کښی یی ورته وویل:

زه تاسی ته دشام دجهاد مسئولیت درسپارم، لښکر چې تیارشی، زه به یی په بیلا بیلو ټولیو باندی وویشم اوستاسی دهریوه ترقوماندی لاندی به یی بیلوبیلو سیموته ولیږم، که تاسی دجهاد په کوم میدان کښی سره یوځای شئ نو بیابه اعلی سر قوماندان ابوعبیده بن الجراح وی اوکه هغه موجود نه ؤ نو دټولو پوځونو قوماندان به یزید بن ابوسفیان وی، ځی ولاړشی شام ته دوتلو دپاره تیاری ونیسی.

داعلان نه وروسته په څو ورځوکښی دننه دننه مدینی منوری ته ډیر زیات مجاهدین راورسیدل، حضرت ابوبکر صدیق (رض) عسکری چوپی ته تشریف یوړی، حضرت یزیدبن ابوسفیان ته یی دقیادت بیرغ وسپاری اودلښکر دخوځولو امریی ورته وکړ.

حضرت یزید بن ابوسفیان چې کله پراس باندی سپورسو او وخوځیدی نو امیر المؤمنین ورسره پیاده روان سو، حضرت یزید (رض) عرض وکړ: ای امیر المؤمنینه! یاخوته هم سپورشه، یاماته اجازه راکړه چې زه هم پیاده روان شم، داځنګه کیدای شی چې زه سپور اوته پیاده راسره روان یی. ابوبکر صدیق (رض) جواب ورکړ: نه به زه سپورشم اونه به تاته دکوزیدو اجازه درکړم زه چې هرڅومره قدمونه درسره اخلم دادخدای (ج) په لار کښی شمیرم اوهیله من یم چې خدای (ج) به په هرقدم باندی ماته اجر راکړی، له ډیری فاصلی وهلونه وروسته یی دالوداع ویلو په وخت کښی ورته وصیت وکړ چې په هغه کښی دا لس خبری شاملی وی: ابوخالده!

ښځی مه وژنه، ماشومان مه وژنه، سپین ږیری اوسپین سری مه وژنه، شنی ونی مه غوڅوه، کلی مه ورانوه، له ارټیانه زیات پسونه اواوښان مه ذبحه

کوه، ونی مه سوځوه څوك په اوبو کښی مه غرقوه، خیانت مکوه بی زړه توب او بی همتی مکوه.

په پای کښی یی دحضرت یزید بن ابوسفیان لاس په لاس کښی ونیوی او ویی فرمایل: ځه ولاړشه: یزیده په خدای (ج) دی سپارم، پرتادی دخدای رحمت اوسلامتیا وی ته زما لومړی قوماندان یی (چی له مدینی منوری څخه روانیږی).

شام ته دحضرت یزیدبن ابوسفیان له رسیدو وروسته داسلام لومړی خلیفه ابوبکر صدیق (رض) دحضرت ابوعبیده بن الجراح (رض) حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) دحضرت معاذ بن جبل (رض) هریوه ترقیادت لاندی بیلا بیل پوځونه شام ته ولیږل اوددی ترځنګ یی حضرت عمرو بن العاص (رض) ته هم پیغام ولیږی چی هغه هم له خپل لښکرسره له عمان نه، شام ته ولاړشی، دپنځو واړو نامتو قوماندانانو ترقیادت لاندی اسلامی لښکر دشام په اجنادین سیمه کښی غونډسو اوهاخواته دروم قیصر خپل پوځونه داسلامی لښکر دمقابلی لپاره تیارسی کړل، دمسلمانانو اورومیانو ترمینځ ډیره سخته جګړه ونښتله، له یوی خوا دری زره تنه مجاهدین شهیدان سول اوله بلی خوا دشیطان پیروان دشهیدانو څوچنده دجهنم کندی ته ولاړل چی په پای کښی له پایتخت دمشق نه پرته نوری یوشمیر سیمی دمجاهدینو په لاس فتحه سوی او له هغه وروسته یی پایتخت محاصره کړچی دغی محاصری تقریباشپږ میاشتی دوام وکړ اوپه همدی دوران کښی حضرت ابوبکر صدیق (رض) پخپل خواږه ملګری محمد رسول الله (ص) پسی داخرت په سفر روان سو او حضرت فاروق اعظم (رض) دمسلمانانو خلیفه وټاکل سوله شپږ میاشتی محاصری نه وروسته ددمشق په فتح کښی دحضرت یزیدبن ابوسفیان میړانه په تاریخ کښی په زرینو کرښوثبت سویده، له دغی فتحی نه وروسته داردن وارراغی خو دهغه ټولی سیمی یوه په بلی پسی په اسانی سره له دی امله فتحه کیدلی چی دروم کفری لښکرو همت بایللی ؤ.

داردن اوساحلی سیمو له تسخیرولونه وروسته حضرت ابو عبیده بن

الجراح (رض) دحمص خواته روان سو اوحضرت یزیدبن ابوسفیان (رض) یی په دمشق کښی خپل قایم مقام وټاکی چی هغه دیوښه اداره چی اوفاتح قوماندان په صفت خپله فریضه سرته ورسوله.

درومی لښکر په پرله پسی ماتی خوړلو باندی دروم قیصر هرقل له حده زیات په غوسه شو او په انطاکیه کښی دډیر لوی پوځ په غونډولو سره یی وغوښتل چی دشام ټولی سیمی له مسلمانانو څخه وزګاری کړی خوکله چی داسلامی لښکر نامتو قوماندان حضرت ابوعبیده بن الجراح ددښمنانو له تصمیم څخه خبرسو سمدلاسه یی شورا راوغوښتله اوفیصله یی وکړه چی اسلامی پوځونه دی له ټولو سیمونه یو ځای ته راغونډ شی او په یواتفاق سره دی ددښمن پرپوځ باندی حمله وکړی ددی فیصلی له مخی په یرموك کښی څلویښت زره اسلامی لښکر ددښمن ددوه لاکو نه زیات لښکر دمقابلی لپاره تیارسی سو اوپدی جګړه کښی حضرت یزید بن ابوسفیان دښی اړخ قوماندان وټاکل سو، پدی وخت کښی تصادفا دیزید پلار ابوسفیان هم موجود ؤ، خپل زوی ته یی ډغ وکړ:

زویه! دجنګ په میدان کښی هریو عسکر په پوره میړانه جنګیږی، ته دمسلمانانو قوماندان یی، دافرادوپه پرتله ستامسئولیت درونډ دی، له خدایه (ج) وویریږه، په هرحال کښی په خدای (ج) باندی توکل وکړه تاته ښایی چی له خپلو ملګرونه زیات داخرت غوښتونکی په جنګ کښی ثابت قدم اودهر راز کړاوونو زغمونکی اوسی، که نن ستاپه پوځ کښی کوم عسکر په میدان کښی لتانه وړاندی شی داستا لپاره دشرم خبره ده.

حضرت یزید (رض) چی دمخه هم په پوره زړورتیا سره جنګیدی دخپل پلار پدی خبروله پخوانه زیات په جوش راغی اودقربانی په داسی توده ولوله وجنګیدی چی دښمنان په شا تلوته مجبور سول او پدی ترتیب دشام دنیولو غوښه جګړه سرته ورسیدله، هرقل وتښتیدی قسطنطنیی ته ولاړی اوبیایی هیڅکله دشام په خاوره کښی قدم کښینښودی له هغه وروسته اسلامی پوځ دبیت المقدس خواته مخه کړه اوهغه یی محاصره کړ، دښار خلګو حضرت ابو

عبیده بن الجراح (رض) ته پیغام ولیږی چی مورږ حاضر یو بیت المقدس دروسپارو خو باید دمسلمانانو امیردلته راشی اوله مورږ سره دصلحی لوزنامه لاسلیك کړی، حضرت ابو عبیده (رض) امیر المؤمنین عمرفاروق (رض) ته خط ولیکی او هغه په خورا فقیرانه لباس کښی بیت المقدس ته تشریف یوړو اوله وینو توئیدونه پرته بیت المقدس دمسلمانانو ترولکی لاندی راغی په (۱۸) هجری کال کښی په اسلامی لښکر کښی دعمواس ناروغی خپره سوه چی حضرت ابوعبیده بن الجراح (رض) هم په همدی ناروغی سره وفات سو، حضرت فاروق اعظم (رض) دهغه پرځای یزید بن ابوسفیان دشام دوالی په حیث و ټاکی اوامریی ورته وکړچی دقیساریه دنیولو لپاره لښکر وخوځوی. حضرت یزید (رض) له اویا زره لښکرسره وخوځیدی خودښار دمحاصری په دوران کښی سخت ناروغ سو چی خپل ورور حضرت معاویه بن ابوسفیان (رض) یی خپل قایم مقام پریښودی او پخپله دمشق ته راستون سو چی په (۱۸) هجری کال کښی همالته په دمشق کښی وفات سو، په جهاد کښی دحضرت یزیدبن ابوسفیان (رض) میړانه ثبات او قربانی اودهر ډول مشکلاتو په وړاندی صبر به ترقیامته پوری دخدای (ج) دلاری دمجاهدینو د لاری مثال وی. (رضی الله عنه)

* * *

دصحابه کرامو رضی الله عنهم لنډه پیژندنه

(۱). **حضرت ابوعبیده بن الجراح** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابوعبیده (رض) اصلی نوم عامر، دپلار اصلی نوم عبدالله، درسول کریم (ص) لخوا دامین الامت لقب ورکړسوی ؤ دقریشو بنوفهر قبیلی ته منسوب ؤ دنسب شجره یی داده:

عامر بن عبدالله بن جراح بن هلال بن اهیب بن ضبة بن حارث بن فهر. دهغه دمور نوم ؤ امیمه بنت غنم چی صحابیه بی بی وه.

دجمهور سیرت پوهانو دوینالہ مخی لہ هجرت نه څلویښت کاله دمخه په مکه کښی زیږیدلی دی.

دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سویدی داسلامی اردو مشهور قوماندان ؤ دحضرت عمر فاروق (رض) دخلافت په دورکښی درمله اوبیت المقدس ترمینځ یوه سیمه کښی وفات سوحضرت معاذبن جبل (رض) یی دجنازی لمونځ اداکړ او حضرت عمروبن العاص اوحضرت ضحاك بن قیس خاوروته وسپاری.

(**۲**) **حضرت ابو ذر غفاری** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابوذر غفاری اصلی نوم جندب ؤ بنوغفار قبیلی ته منسوب ؤ دکنانه بن خزیمه له ځوځات څخه اوله مدینی منوری نه یوسل اوشل کیلومتره لیری دبدر په خواوشا کښی اوسیدی.

دنسب شجره یی داده: ابوذر جندب بن جناده بن قیس بن عمروبن ملیل بن صغیر بن حزام بن غفار.

دمور نوم یی ؤ: رمله بنت ربیعه له حضرت خدیجة الکبری ابوبکرصدیق، حضرت علی حضرت زیدبن حارثه نه وروسته پنځم سړی دی چی په اسلام مشرف سویدی.

په (۳۲) هـ ق کال کښی په ربذه نومی ځنګل کښی په داسی حال کښی وفات سو چی څنګ ته یی یوه لور او بله میرمن ناستی وی خو وروسته بیا حضرت عبدالله بن مسعود (رض) له یوشمیر ملګرو سرله کوم لوری راغی، دهغه دجنازی لمونځ یی‌اداکړ اوهغه یی خاوروته وسپاری. له هغه څخه (۲۸۱) حدیثونه روایت سویدی.

(**۳**) **حضرت اسامه بن زید** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت اسامه بن زید (رض) بن حارثه د بنوقضاعه قبیلی دبنوکلب له پرګنی څخه ؤ دهغه پلار زیدبن حارثه یوازنی صحابی دی چی په قرآن کښی یی نوم یادسویدی، دهغه مور برکت چی په ام ایمن سره یی شهرت درلود هغه بی بی وه چی سرور کائنات (ص) به هغی ته دمور خطاب کاوه.

حضرت اسامه (رض) د نبوت په اوم کال په مکه معظمه کښی دمسلمانی کورنی په غیږ کښی وزیږیدی کله یی چی په خبرو باندی ژبه ماته کړه نو د توحید په کلیمه یی ژبه وخوځوله.

دپنځلس کلنی په عمر کښی درسول الله (ص) لخوا دحرقات دسریی قوماندان وټاکل سو، دهجرت په (۱۱) کال له رحلت نه دمخه سرور کائنات (ص) دمؤته دشهیدانو دانتقام اخیستلو اودشام دسرحدونو دځارنی پخاطر د (۱۸) کلنی په عمر دمجاهدینو داوه سوه کسیز لښکر دقوماندان په صفت وټاکی چی حضرت ابوبکرصدیق (رض) حضرت عمر فاروق (رض) حضرت ابو عبیده بن الجراح (رض) حضرت سعدبن ابی و قاص (رض) اوحضرت سعیدبن زید (رض) غوندی مشران صحابه دهغه لښکر عسکروو دحضرت اسامه (رض) دوفات کال (**۵۴**) هجری ښودل سویدی، دوفات ځای جرف اومدفن مدینه منوره.

(**۴**) **حضرت ابو ایوب انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابو ایوب انصاری اصلی نوم خالدبن زیدؤ، دخزرج قبیلی دبنو نجار رئیس ؤ.

دنسب شجره یی داده: ابوایوب خالد بن زید بن کلیب بن ثعلبه بن عبدعوف خزرجی، دمورنوم یی هندبنت سعد خزرجی وه له نبوی هجرت نه یودیرش کاله دمخه په یثرب (مدینه) کښی زیږیدلی ؤ.

له نبوی هجرت نه مخکښی دحضرت مصعب بن عمیر (رض) په دعوت سره په اسلام مشرف سوی ؤ په انصارو مؤمنانوکښی په سابقون الاولون کښی شمیرل کیدی دبیعت عقبه ثانیه دځلور اویا کسانوله جملی څخه یوتن ؤ. کله چی پیغمبر (ص) مدینی منوری ته هجرت وکړ نودهغه دسپرلی اوښی (قصوآء) دحضرت ابوایوب (رض) دکور په مخکی ګونډه ووهله اوپیغمبر (ص) دهغه په کورکښی دیره سو اوداسعادت الله (ج) حضرت ابوایوب (رض) ته په نصیب کړ.

دحضرت امیر معاویه (رض) دحکومت په دورکښی چی کله دقسطنطنیه دنیولو لپاره اسلامی لښکر روانیدی حضرت ابو ایوب انصاری (رض) سره له

دی چی عمریی له اتیاکالو اوښتی ؤ دیوعادی مجاهدپه صفت پدی غزا کښی برخوال ؤ په همدی سفر کښی وفات سو او همالته دفن کړای سو په (۵۷) هجری کال کښی چی کله سلطان محمد فاتح پرقسطنطنیه باندی داسلام بیرغ ورپوه نوبیا وروسته یی دحضرت ابوایوب انصاری (رض) قبر ولټوی اودهغه پرمزار باندی یی یوه ګونبده ودانه کړه.

(۵) **حضرت ابی بن کعب** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابی بن کعب (رض) دانصارو دخزرج قبیلی د بنو نجار څخه ؤ. دنسب شجره یی داده:

ابی بن کعب بن قیس بن عبید بن زیاد بن معاویه بن عمرو بن مالك بن نجار بن ثعلبه بن عمرو بن خزرج الاکبر کنیت نوم یی ابوالمنذر اوالقاب یی سید المسلمین اوسید القراء وو له نبوی هجرت نه دمخه دایمان دخزانی مالك سوی ؤ.

له بدرنه واخله ترطائف پوری په ټولو غزاګانو کښی برخوال ؤ دقرآن کریم حافظ اودوحی کاتب ؤ، دومره لوی دینی عالم ؤ چی حتی درسول الله (ص) په ژوند کښی یی دمفتی وظیفه اجرا کوله، دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښی چی دقرآن کریم مصحف تدوین کیدی ددغه کمیسون مشر حضرت ابی بن کعب انصاری (رض) وټاکل سو.

حضرت ابی بن کعب (رض) دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دورکښی په (۳۲) هـ کال کښی وفات سو.

(۶) **حضرت اسیدبن حضیر** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت اسیدبن حضیر دانصارو داوس قبیلی دعبد الاشهل له کورنی څخه ؤ. دنسب شجره یی داده.

اسیدبن حضیر بن سماك بن عتیك بن رافع بن امرؤ القیس بن زیدبن عبدالاشهل. له نبوی هجرت نه مخکښی دحضرت مصعب بن عمیر په دعوت سره په اسلام مشرف سوی ؤ په بیعت عقبه ثانیه کښی شریك ؤ، په همدی بیعت کښی درسول الله (ص) لخوا دانصارو ددوو مشهورو قبیلو اوس اوخزرج

لپاره دولس نمایندګان وټاکل سول نهه دخزرج قبیلې څخه اودری داوس قبیلی څخه چی حضرت اسیدبن حضیر داوس قبیلی له دریو نمایدګانو څخه یو تن ؤ له بدرنه پرته چی دځه معقول اوشرعی عذر لامله پاتی سوی ؤ په نورو ټولو غزاګانو کښی برخوال ؤ حضرت اسید بن حضیر په (۲۰) هجری کال کښی په مدینه منوره کښی وفات سو، امیر المؤمنین عمر فاروق (رض) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنة البقیع کښی خاورو ته وسپارل سو.

(**۷**) **حضرت ابو هریرة** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابوهریرة (رض) دیمن ددؤس له قبیلی څخه ؤ. دنسب شجره یی داده:

ابو هریرة عبدالرحمن بن عامر بن عبدذی الشری بن طریف بن غیث بن هنیه بن سعد بن ثعلبه بن سلیم بن فهم بن غنم بن دؤس.

حضرت ابو هریرة (رض) دخپل دغه نوم په هکله وائی چی ماپیشو ساتلی وه چی له ځان سره به می ګرځوله، له هغی سره دمینی پخاطر خلګو ماته ابو هریره ویل په صحیح بخاری کښی راغلی دی چی رسول الله (ص) به هم هغه ته ابوهریره ویل. حضرت ابوهریرة (رض) له خپلی مورسره دهغو اتیاؤ کورنیو په جمله کښی شامل ؤ چی دحضرت طفیل ذوالنور (رض) ترقیادت لاندی یی د اوم هجری کال په لومړیو وختونو کښی مدینی ته هجرت وکړ اودا دخیبر دغزا وخت ؤ. حضرت ا بوهریرة (رض) به خپل ټول وخت درسول الله (ص) په خدمت کښی تیروی له همدی امله دحدیثودراویانو دلومړی ډلی دفهرست په سرکښی ځای لری اوله هغه څخه پنځه زره دری سه څلور اویا (**۵۳۷۴**) حدیثونه روایت سویدی. حضرت ابوهریرة (رض) دهغو اویا تنو اصحاب صفه څخه یوتن ؤ چی داغوستلو لپاره یی یو څادر قدری هم نه درلودی، او زیاتره وختونه بی په لوږه کښی تیرول.

حضرت ابوهریرة (رض) دخیبرله غزانه وروسته غزاګانو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ ابو هریرة (رض) دحضرت عمر (رض) په دور کښی دبحرین دوالی په حیث ټاکل سوی ؤ اوهمدارنګه دامیر معاویه په دورکښی کله ناکله یی دمدینی دامارت وظیفه سرته رسوله حضرت ابو هریرة (رض) دروایتونو په

اختلاف په (۵۷) یا (۵۸) کښی د (۷۸) کلونو په عمر په مدینه منوره کښی له دی فانی دنیانه رحلت وکړ او په جنة البقیع کښی خاوروته وسپارل سو.

(۸) **حضرت ابوطلحه زیدبن سهل انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابوطلحه زیدبن سهل دمدینی دانصارو دخزرج قبیلی دبنونجار له کورنی څخه ؤ.

دحضرت انس بن مالك (رض) دکونډی مسلمانی مورام سلیم (رض) په دعوت سره یی ایمان راؤړ اوهغی دده ایمان دخپلی نکاح په مهر کښی قبول کړ اوپدی ترتیب دحضرت زید بن سهل اوحضرت ام سلیم ترمینځ نکاح وسوه حضرت ابوطلحه خپل سر اومال داسلام په لار کښی وقف کړی وو.

دامبارك ایت دهغه په هکله نازل سو چی: (ویؤثرون علی انفسهم ولوکان بهم خصاصة) یعنی دوی نوروته پرخپل ځان ترجیح ورکوی اګرکه پخپله په تنګسه کښی وی.

دغزاپه هرمیدان کښی دخپل محبوب محمد رسول الله (ص) سره ملګری ؤ داحدپه جګړه کښی چی زیاتره صحابه کرام تیت پرك سول اومیدان یی پریښود ابوطلحه دهغو کسانوله جملی څخه ؤچی دسرور کائنات (ص) ترڅنګ ولاړؤ اودا شعر یی وایه:

نفسی لنفسك الفداء ووجهی لوجهك الوقاء

یعنی زما ځان دی ستاله ځانه ځارشی اوزمامخ دی ستادمخ په وړاندی سپر وی. حضرت ابوطلحه د نبوی مدرسی شاګرد ؤ، له هغه نه دوه نوی (۹۲) حدیثونه روایت سویدی.

حضرت ابو طلحه زیدبن سهل انصاری (رض) دحضرت امیرمعاویه (رض) دحکومت په دور کښی پداسی حال کښی چی عمریی داویا کلونو په خواوشا کی ؤ دقسطنطنیه په جګړه کښی برخه واخیستله اودحضرت انس بن مالك دروایت له مخی په (۵۱) هجری کال کښی له دی فانی دنیا نه داخرت دنه ختمیدونکی ژوندانه په لور روان سو دهغه وفات پداسی حال کښی ؤ چی په کښتی کښی سپورؤ اوروح یی دعلیین په لوری والوتی.

(۹) **حضرت ارقم بن ابی الارقم** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ارقم بن ابی الارقم دقریشو دبنو مخزوم له پرګنی څخه ؤ.

دنسب شجره یی داده:

ارقم بن ابی الارقم عبدمناف بن ابوجندب اسدبن عبدالله بن عمروبن مخزوم بن یقظه بن مره بن کعب بن لوی د بعثت په لومړیو دریوکلونو کښی په اسلام مشرف سوی ؤ له نبوی هجرت نه دیرش کاله مخکی په مکه کښی زیږیدلی، دهغه کور درسول الله (ص) اودګوتو په شمیر مظلومو مؤمنانو لپاره پناه ځای اودحق ددعوت مرکز ؤ. په (۱۳) بعثتِ نبوی کال دذی الحجی په میاشت کښی مدینی منوری ته مهاجر سو.

دمواخات دعقد په لړکښی رسول الله ﷺ دده اوحضرت ابو طلحه زید بن سهل انصاری ترمینځ دورورولی تړون کړی ؤ.

دجها دلړی چی پیل سوه حضرت ارقم بن ابی الارقم دغزا دهرمیدان اتل سپاهی ؤ حضرت ارقم بن ابی الارقم دروایتونو په اختلاف د (۸۳) یا (۸۵) کلنی په عمر په (۵۳) یا (۵۵) هجری کال کښی په مدینه منوره کښی وفات سو، مشهور صحابی سعد بن ابی وقاص د هغه دجنازی لمونځ ادا کړ او په جنت البقیع کښی دفن کړی سو.

(۱۰) **حضرت ابو جندل بن سهیل** (رضی االله تعالی عنه)

دحضرت ابوجندل اصلی نوم عاص ؤ، دقریشو دبنو عبد شمس له کورنی څخه ؤ د نسب شجره یی داده:

ابو جندل عاص بن سهیل بن عمرو بن عبدشمس بن عبدود بن نصربن مالك بن حسل بن عامر بن لؤی، دبعثت په لومړیو وختونو کښی دایمان دلا زواله خزانی مالك سوی ؤ اوکلونه کلونه یی دخپل پلار دلاسه په بند او زندان هتکړیو اوزولنو کښی تیرکړی او مصیبتونه یی زغملی وو ترڅو چی دحدیبی دصلحی په وخت کښی الله (ج) ورته نجات ورکړ اوبیا دساحل خواته ولاړ، وروسته بیا درسول الله (ص) په امر مدینی ته راغی اودمکی دفتح، طائف تبوك او نورو غزاګانو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ دحضرت عمر

فاروق (رض) دخلافت په دورکښی چی کله دشام جګړی پیل سوی ابو جندل (رض) داسلامی لښکر دیوتکړه عسکر په صفت درومیانو پرخلاف پرله پسی شپږ کاله وجنګیدی چی په پای کی په (۱۸) هجری کال کښی همالته دعمواس دطاعون په ناروغی اخته او وفات سو.

(**۱۱**) **حضرت ابو دجانه انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابو دجانه سماك بن خرشه دانصارو دخزرج قبیلی بنو ساعده ته منسوب ؤ د نسب لړی یی داده:

سماك بن خرشه بن لودان بن عبدودبن زیدبن ثعلبه بن طریف بن خزرج بن ساعده بن کعب بن خزرج الاکبر. له نبوی هجرت نه دمخه په اسلام مشرف سوی ؤ مشهور جنګیالی اوتوریالی ؤ دغزاګانو لړی چی پیل سوه دحق او باطل دمعرکی په هرمیدان کښی یی دخپلی توری جوهر وښودی.

هغه دیمامی په جګړه کښی چی دحضرت ابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دور کښی دمرتدانو پرضد مینځ ته راغلی وه له حده زیاته میړانه وښودله او په پای کښی یی دشهادت جام وڅښی له هغه نه په سننِ ابوداؤد کښی صرف یوحدیث روایت سویدی چی (یووخت درسول الله (ص) په مجلس کښی صحابه کرامو ددنیا دشتمنی یادونه وکړه نو رسول الله (ص) وفرمایل: واوری بیاهم واوری چی ساده ژوند تیرول له ایمان څخه دی.

(**۱۳**) **حضرت انس بن مالک** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت انس بن مالك (رض) دخزرج قبیلی دبنو نجارله شریفی کورنی څخه ؤ اودنسب شجره یی داده:

انس بن مالك بن نضربن ضمضم بن زید بن حرام بن جندب بن عامر بن غنم بن عدی بن نجار دهغه کنیت نومونه دوه وو: حضرت ابو حمزه اوحضرت ابوثمامه لقب یی ؤ درسول الله خدمتګار. دمورنوم یی ؤ ام سلیم (رض) چی خورا مشهوره صحابیه وه له نبوی هجرت نه مخکی لاهغه ماشوم ؤ چی خپلی مور ورته داسلام تلقین اوښوونه کوله کله چی رسول الله (ص) مدینی منوری ته هجرت وکړ نوحضرت ام سلیم (رض) خپل لس کلن زوی انس دهغه حضورته

دخدمتګار په توګه پیشکش کړچی هغه په شفقت سره ومنی. حضرت انس (رض) لس کاله دسرور کائنات (ص) په خدمت کښی ؤ اورحمة للعلمین هم وربانډی خاصه مهربانی کوله یووخت یی ورته دعا وکړه چی خدایه! دانس مال اواولاد زیات کړی اوجنت ته یی داخل کړی ددی دعاپه برکت هغه تر ټولو انصارو شتمن ؤ اوکله چی وفات کیدی دهغه دلونواوزامنو اوله دواړو خواوو څخه دلمسیانو شمیرله سلونه زیات ؤ حضرت انس دنبوی مدرسی شاګرد هم ؤ اودجهاد دمیدان عسکرهم وو.

هغه په (۹۳) هجری کال کښی د (۱۰۳) کلونو په عمر وفات سو، قطن بن مدرك کلابی دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او بیا بصری ته نژدی په طف نومی ځای کښی خاوروته وسپارل سوله هغه څخه (۱۲۸۶) حدیثونه روایت سویدی.

(۱۳) **حضرت ابن ام مکتوم** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابن ام مکتوم اصلی نوم عبدالله اوام مکتوم دهغه دمور عاتکه بنت عبدالله بن عنکثه بن عامر بن مخزوم کنیت نوم ؤ. دنسب شجره یی داده:

عبدالله بن قیس بن زائده بن اصم بن هرم بن رواحه بن حجر بن عدی بن معیص بن عامر بن لؤی القرشی.

حضرت عبدالله بن ام مکتوم دحضرت ام المؤمنین خدیجة الکبری سکنی دمامازوی ؤ دسرپه سترګوړوند خودزړه سترګی یی بیناوی، دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سوی ؤ.

دخدای (ج) په دربار کښی دهغه مقبولیت له سورۀ عبس څخه په ډاګه معلومیږی چی په لږ غوندی بی توجهی سره الله (ج) دخپل پیغمبر پام دهغه خواته راوګرځوی.

حضرت ابن ام مکتوم (رض) له دی امله چی ړوندؤ او په جهاد کښی یی برخه نسوه اخیستلی په ډیر تاسف سره اندیښنه ښکاره کړه چی دده مقام به دمجاهدینو له مقام څخه کم وی اوپدی هکله یی دسرورکائنات (ص) حضورته عرض وکړ. الله (ج) دالنساء دسورت دیوایت نازلولو په وسیله هغه ته ډاډینه ورکړه چی:

(لا یستوی القاعدون من المؤمنین غیر اولی الضرر والمجاهدون فی سبیل الله باموالهم وانفسهم)

ترجمة: یعنی له مسلمانانو څخه هغه کسان چی بی له څه عذرنه په کور کښی ناست وی له هغو مجاهدینو سره برابر ندی چی دخدای (ج) په لاره کښی په سر اومال سره جهاد کوی معنا داچی حضرت ابن ام مکتوم له دی خبری نه مستثنی دی ځکه چی هغه نابینا اومعذور دی. د معذوری سره سره ابن ام مکتوم دقادسیه په جګړه کښی برخه واخیستله اوهمالته شهید سو.

هغه دقرآن کریم حافظ ؤ اودحضرت انس (رض) اوذربن جیش په روایت له هغه څخه څوحدیثونه هم روایت سوی دی.

پیغمبر (ص) به دخپل سفر په وختونو کښی کله نا کله عبدالله ابن ام مکتوم (رض) په مدینه منوره کښی دخپل جانشین اولمانځه دامام په توګه تعینوی.

(۱۴) **حضرت ابو لبابه انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابولبابه اصلی نوم رفاعه بن عبدالمنذرؤ، داوس قبیلی عمرو بن عوف کورنی ته منسوب ؤ له نبوی هجرت نه مخکښی په اسلام مشرف سوی ؤ اودعقبه ثانیه په بیعت کوونکو کښی شامل ؤ په بدر، احد، احزاب، خیبر، اویو شمیرنورو غزاګانوکښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ په بیعت رضوان کښی هم برخوال ؤ او دمکی دفتح په وخت کښی دلس زره کسیز اسلامی لښکر غړی ؤ حضرت ابو لبابه انصاری (رض) دحضرت علی کرم الله وجهه دخلافت په دور کښی وفات سو.

(۱۵) **حضرت اسعد بن زراره** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت اسعد بن زراره (رض) دانصارو دخزرج دبنو نجار له کورنی څخه ؤ، اودنسب شجره یی داده:

اسعد بن زراره بن عدس بن عبیدبن ثعلبه بن غنم بن مالك بن نجار بن ثعلبه بن عمرو بن خزرج. دبعثت په (۱۱) کال دحج په مراسمو کښی یی په منی کښی درسول الله (ج) په لاس دایمان اوسربندنی بیعت وکړ. حضرت اسعد بن

زراره (رض) په مدینه کښی داسلام دلومړنی معلم حضرت مصعب بن عمیر (رض) میلمه پال او ددعوت ملګری ؤ.

حضرت اسعدبن زراره (رض) دهجرت دلومړی کال دشوال په میاشت کښی وفات سو پخپله پیغمبر (ص) دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او بیایی دبقیع په هدیره کښی خاورو ته وسپاری.

(۱۶) **حضرت ابو سلمه عبدالله مخزومی** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابوسلمه دقریشو بنومخزوم قبیلی ته منسوب ؤ درسول الله (ص) دترور برره بنت عبدالمطلب زوی اورضاعی ورور ؤ. دنسب لړی یی داده:

ابوسلمه عبدالله بن عبد الاسد بن هلال بن عبدالله بن عمرو بن مخزوم. دبعثت په لومړیو دریو کلونو کښی چی لارسول الله (ص) په دارارقم کښی دیره نه وه نیولی په اسلام مشرف سوی ؤ.

دبعثت په پنځم کال یی له خپلی میرمنی ام سلمه هند بنت ابی امیه سهیل سره حبشی ته هجرت کړی ؤمدینی ته دمسلمانانو له هجرت کولو نه لږ مخکی بیرته مکی ته راغی اوبیا دبعثت په (۱۲) کال مدینی ته مهاجرسو. حضرت ابو سلمه داحد په غزا کښی زخمی سو او بیا څه موده وروسته له هماغه زخم نه شهیدسو اوپخپله پیغمبر (ص) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ.

(۱۷) **حضرت ابو العاص بن ربیع** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ابوالعاص بن ربیع دقریشو دبنوعبد شمس له کورنی څخه او دسرور کائنات (ص) زوم ؤ چی حضرت زینب (رض) یې په نکاح کښی وه، دده بله سکنۍ خور وه هغې ته هم دصحابیت درجه په نصیب سوی وه دحضرت ابوالعاص اصلی نوم لقیط ؤ.

دنسب لړی یی داده: ابوالعاص لقیط بن ربیع بن عبدالعزی بن عبد شمس بن عبدمناف بن قصی. په عبدمناف کښی دهغه نسب دسرور کائنات (ص) له نسب سره یوځای کیږی.

په (۲) هجری کال کښی په اسلام مشرف سو په (۱۳) هجری کال کښی دمرتدانو پرضد دیمامی په جګړه کښی شهیدسو اوحضرت زینب (رض) له

هغه څخه دمخه په (۸) هجری کښی وفات سوی وه.

(**۱۸**) **حضرت ابو سفیان مغیره بن الحارث** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت مغیره بن حارث بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف بن قصی د سرور کائنات (ص) دتره زوی اورضاعی ورور ؤ چی حضرت حلیمه سعدیه دواړو ته شیدی ورکړی وی دحضرت مغیره دمورنوم غزنه بنت قبه ؤ او دبنو فهرله پرګنی څخه وه.

حضرت مغیره دهجرت په (۸) کال هغه وخت په اسلام مشرف سو چی رسول الله (ص) له لس زره کسیز لښکر سره له مدینی نه دمکی خواته روان ؤ دمکی له فتحی نه په وروسته غزاګانو کښی په پوره میړانه برخوال ؤ.

په (۱۳) هجری کال کښی دحج دادا کولو نه وروسته وفات سو، حضرت عمرفاروق (ض) دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او په جنت البقیع کښی خاورو ته وسپارل سو.

(**۱۹**) **حضرت ابو سفیان بن حرب** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت ابوسفیان بن حرب (رض) اصلی نوم صخرؤ، دنسب لړی یی داده:

ابوسفیان صخربن حرب بن امیه بن عبدشمس بن عبدمناف بن قصی چی په عبدمناف کښی دهغه نسب دسرور کائنات (ص) له نسب سره نښلی دهغه دکورنی نوم ؤ بنو امیه.

حضرت ابوسفیان بن حرب دسرور کائنات (ص) خسرؤ، دهغه لورحضرت رمله (رض) چی په ام حبیبه سره مشهوره ده له امهات المؤمنین څخه وه ابو سفیان بن حرب (رض) دهجرت په (۸) کال دمکی دفتحی په وخت کښی په اسلام مشرف سو.

ابو سفیان (رض) دمکی له فتحی نه وروسته په ډیرو غزاګانو کښی ګډون وکړ اودحضرت عثمان بن عفان (رض) دخلافت په دورکښی د (۹۷) کلونو په عمر وفات سو دروایتونوپه اختلاف حضرت عثمان (رض) یا امیر معاویه (رض) بن ابوسفیان بن حرب دهغه دجنازی لمو نځ اداکړ اوپه جنت البقیع کښی خاورو ته وسپارل سو.

(۲۰) **حضرت بلال حبشی** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت بلال بن رباح (رض) په نسب حبش او په مکه کښی دښو جمع درئیس امیه بن خلف غلام ؤ دمحمدی بعثت په وخت کښی (۲۸) کلن ؤ، دبعثت په لومړیو وختونوکښی په اسلام مشرف سو، داسلام پخاطر یی داسی مصیبتونه ولیدل چی په اوریدو سره یی دانسان غونی زیږه شی یوه ورځ حضرت ابوبکر صدیق (ض) دهغه دتعذیب یوه صحنه ولیدله، زړه یی وسوځیدی، هغه یی له امیه بن خلف نه دخپل یو مشرك غلام اوځه پیسو په بدل کښی واخیستی اوله غلامی نه یی ازاد کړ.

دبعثت په (۱۳) کال یی دنورو صحابه ؤ سره مدینی ته هجرت وکړ. دمواخات دعقدپه لړکښی رسول الله (ص) دحضرت بلال اوحضرت عبدالله بن عبدالرحمن خثعمی ترمینځ ورورولی برقراره کړه. دغزاګانولړی چی شروع سوه حضرت بلال (رض) له بدرنه نیولی ترتبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی درسول الله (ص) سره ملګری ؤ.

حضرت بلال (رض) درسول الله (ص) مؤذن ؤ دسرورکائنات (ص) له رحلت نه وروسته یی دمؤذن وظیفه پریښودله دجهاد لاره یی په مخ کښی ونیوله، دشام په جنګونو کښی موجودؤ، دبیت المقدس له فتح کیدونه وروسته یی دعمر فاروق (رض) په خواهش یوځل بیا دشکرانی په توګه اذان وکړ.

حضرت بلال دخپل عمر وروستی کلونه همالته په شام کښی تیرکړل او د عمر په شپیته کلنی په (۲۰) هجری کښی له دی فانی دنیانه رخصت سو.

(۲۱) **حضرت براء بن مالک** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت براء بن مالك دانصارو دخزرج قبیلی دښو نجارله کورنی څخه ؤ، او دنسب لړی یی داده:

براء بن مالك بن نضربن ضمضم بن زید بن حرام بن جندب بن عامر بن غنم بن عدی بن نجار. دمورنوم یی سمحاء ؤ دنبوی هجرت سره په سمه زمانه کښی په اسلام مشرف سو، دهغه خاصی مدرسی له شاګردانو څخه ؤ چی داصحاب صفه په نوم یادیږی.

له احد نه نیولی ترتبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی شریك سوی اوله رسول الله (ص) سره ملګری ؤ همدارنګه دپیغمبر (ص) له رحلت نه وروسته دشام، عراق اوایران په جنګونوکښی دیواتل سپاهی په صفت برخوال ؤ چی په پای کښی دایران دباچا یزدګرد دخاص نماینده هرمزان دلاسه یی قوی ګوزار وخوړ زخمی سو اوله هماغه زخم څخه شهید سو.

(**۲۲**) **حضرت تمیم بن اوس داری** (رضی الله تعایی عنه)

حضرت تمیم بن اوس دشام له اوسیدونکو څخه ؤ، دقبیلی نوم یی لخم ؤ. مخکښی له اسلام نه دمسیحی دین پیرو ؤ. دنسب لړی یی داده:

تمیم بن اوس بن خارجه بن سودبن خزیمه بن ذراع بن عدی بن الدار. په (۹) هجری کال کښی له شام نه مدینی منوری ته راغی اوپه اسلام مشرف سو او بیا وروسته په مدینه کښی استوګن سودتبوك په غزاکښی له سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ. حضرت تمیم بن اوس داری (رض) په (۴۰) هجری کال کښی وفات سو او په حبرون نومی کلی کښی خاوروته وسپارل سو.

دصحیح مسلم مشهور حدیث (الدین النصیحة) له همغه نه روایت سویدی.

(**۲۳**) **حضرت ثابت بن قیس انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ثابت بن قیس دانصارو دخزرج قبیلی ته منسوب او دنسب پوره لړی یی داده: ثابت بن قیس بن شماس بن زهیر بن مالك بن امرؤ القیس بن مالك اعز بن ثعلبه بن کعب بن خزرج بن حارث بن خزرج الاکبر.

حضرت ثابت بن قیس له نبوی هجرت نه دمخه اوله بیعت عقبه ثانیه نه وروسته دایمان دخزانی مالك سو درسول الله (ص) لخوا دخطیب لقب ورکړ سوی ؤ. دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دورکښی دمرتدانو پرضد دیمامی په مشهوره جګړه کښی شهید سو.

(**۲۴**) **حضرت جعفر طیار** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت جعفر بن ابی طالب درسول الله (ص) دتره زوی اودحضرت علی کرم الله وجهه مشر ورور ؤ. هغه دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سوی ؤ دحبشی دمهاجرینو مشرؤ مدینی منوری ته دخیبر دغزاپه وخت

کښی مهاجرسو له خیبرنه وروسته غزاګانوکښی دیوماهر قوماندان اوغښتلی سپاهی په توګه برخوال ؤ دمؤته په غزا کښی دحضرت زیدبن حارثه له شهادت نه وروسته یی بیرغ په لاس کښی ونیوی اوتر هغه پوری وجنګیدی چی دشهادت جام یی نوش کړ.

(۲۵) حضرت جابر بن عبدالله انصاری (رضی الله تعالی عنه)

حضرت جابر بن عبدالله دانصارو دخزرج قبیلی دبنوسلمه له کورنی څخه ؤ، او دنسب اړی یی داسی ده:

جابر بن عبدالله بن عمروبن حرام بن کعب بن غنم بن سلمه له نبوی هجرت نه (۱۹) کاله دمخه په مدینه منوره کښی زیږیدلی دبعثت په (۱۳) کال په اسلام مشرف سو اودبیعت عقبه ثانیه له (۷۴) کسانو څخه یو تن ؤ.

دبدر اواحدپه غزاګانو کښی دخپل مجاهد پلارعبدالله بن عمرو (رض) په امر دکور دسرپرستی لپاره پاتی سو خو په وروسته غزاګانو کښی شریك ؤ.

په (۷۴) هجری کښی د (۹۴) کلونو په عمرپه مدینه منوره کښی وفات سو، دمدینی امیر حجاج بن یوسف ثقفی دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او په جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل سو حضرت جابربن عبدالله دمحدثینو صحابه ؤ په لومړی ردیف کښی ځای لری اوله هغه څخه یوزر پنځه سوه څلویښت حدیثونو روایت سویدی.

(۲۶) حضرت جریر بن عبدالله البجلی (رضی الله تعالی عنه)

حضرت جریربن عبدالله په عربو کښی دخوری وری قبیلی بنوبجیله څخه ؤ، دنسب پوره لړی یی داده:

جریر بن عبدالله بن جابر بن مالك بن نضربن ثعلبه بن جشم بن عوف بن خزیمه بن حرب علی بن مالك بن سعد بن نذیر بن قسر بن عبقر بن انمار بن اراش بن عمروبن غوث بجلی هغه درسالت دزمانی په وروستیو وختونو کښی په اسلام مشرف سو او له ایمان راوړلونه وروسته بیرته یمن ته ولاړی.

دحضرت فاروق اعظم (رض) دخلافت په دور کښی دایران په جګړه کښی پداسی حال کښی برخوال ؤ چی دبنو بجیله دلوی لښکر امیرؤ دحضرت عثمان

ذوالنورين (رض) دخلافت په وخت کښی دهمدان دوالی په توګه مقرر سو.

حضرت جرير (رض) په (۵۴) هجری کال کښی په قرقيسيا کښی وفات سو له حضرت جريرڅخه سل ۱۰۰ حديثونه روايت سويدی.

(۲۷) **حضرت حمزه بن عبدالمطلب** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حمزه درسول الله (ص) تره ؤ رسول کريم (ص) اوحضرت حمزه دواړو دابو لهب دوينزی ثويبه (رض) شيدی رودلی وی له دی امله رضاعی ورونه هم وو (اسدالله، اسد الرسول اوسيد الشهداء) دهغه القاب وو او کنيت نوم يی ابوعماره ؤ. دبعثت په (۲) کال په اسلام مشرف سودبدر په جګړه کښی دکفر غټی ستنی لکه عتبه، شيبه، طعيمه بن عدی، اسد بن عبدالاسود او داسی نور ونړولی اومشرکانو به ويل چی حمزه بن عبدالمطلب دبدر په جګړه کښی مورِ ته ډير لوی زيان ورسوی.

په احد کښی هم په ډيره ميړانه وجنګيدی او په پای کښی دحبشی غلام وحشی بن حرب له لاسه شهيدکړی سو هندبنت عتبه دهغه لړمون راوايستی اواوم يی وخوړی پيغمبر (ص) اويا ۷۰ ځلی دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او همالته داحد په ميدان کښی دفن سو.

(۲۸) **حضرت حنظله بن ابی عامر** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حنظله دانصارو داوس قبيلی دعمرو بن عوف له کورنی څخه ؤ، او دنسب پوره لړی يی داده:

حمظله بن ابی عامربن عمرو بن صيفی بن مالك بن اميه بن ضبيعه بن زيدبن عوف بن عمرو بن عوف بن مالك بن اوس، له نبوی هجرت نه وروسته په اسلام مشرف سو او په دريم هجری کال کښی په احد کښی پداسی شان شهيدسو، چی دواده له بسترنه پاڅيدی اودلحد غيړی ته ولاړی پرښتو هغه ته غسل ورکړ او له همغی ورځی نه په غسيل الملائکه سره مشهور سو.

(۲۹) **حضرت حذيفه بن اليمان** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حذيفه بن اليمان ديمن د بنو غطفان قبيلی دعبس له کورنی څخه ؤ کنيت نوم يی ابو عبدالله اولقب يی (صاحب سرّ رسول الله) ؤ، له نبوی هجرت

نه مخکی مکی ته ولاړی اودرسول الله (ص) په مبارك لاس یی دایمان بیعت وکړ. دبدر په غزا کښی دځه عذر په اساس شریك نسو چی رسول الله (ص) معاف کړی ؤ خوله بدرنه وروسته په نورو غزاګانو کښی برخوال ؤ. دایران په جګړه کښی دحضرت نعمان بن مقرن له شهادت نه وروسته داسلامی لښکر امیرؤ اوهمدارنګه دحضرت عمرفاروق (رض) اوحضرت عثمان ذوالنورین (رض) دخلافت په دورکښی دمدائن والی ؤ او همالته په (**۳۵**) هـ کښی له دی فانی دنیانه رخصت سوله هغه څخه څه دپاسه سل حدیثونو روایت سویدی.

(**۳۰**) **حضرت حسان بن ثابت انصاری** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت حسان بن ثابت (رض) دانصارو دخزرج قبیلی دبنو نجارله معززی کورنی څخه ؤ دنسب پوره لړی یی داده:

حسان بن ثابت بن منذربن حرام بن عمرو بن زید مناة بن عدی بن عمرو بن مالك بن نجاربن ثعلبه بن عمرو بن خزرج. کنیت نوم یی ابو الولید اولقب یی درسول الله (ص) "شاعر" ؤپه مدینه منوره کښی دهغه استوګنځی دنبوی مسجد لویدیځ لوری باب الرحمة ته مخامخ واقع ؤ.

دنبوی هجرت په وخت کښی دهغه عمرله شپیتو نه اوښتی ؤ، دسپین ږیرتوب په وخت کښی په اسلام مشرف سو خوهغه خپله شاعری چی په ټولو عربو کښی یی ساری نه ؤ داسلام اوالله درسول (ص) په خدمت کښی وقف کړه، داسلام دسر لوړی لپاره دمجاهدینو توری هغومره کارنسو کولای لکه دحضرت حسان بن ثابت انصاری (رض) شعر چی کوی. حضرت حسان (رض) د (۱۲۰) کلونو په عمرله شپیتم هجری نه مخکی وفات سو.

(**۳۱**) **حضرت حبیب بن زید** (رضی الله تعالی عنه)

حبیب بن زید (رض) دخزرج قبیلی دبنو نجارله کورنی څخه اودنسب لړی یی داده:

حبیب بن زید بن عاصم بن کعب بن عمرو بن عوف بن مبذول بن عمرو بن مازن بن نجاربن ثعلبه بن عمرو بن خزرج. دمورنوم یی حضرت ام عماره (رض) وه داحد دجګړی قهرمانه بی بی چی پیغمبر (ص) دهغی په هکله دعا کړی وه:

(ای خدایه! ام عماره په جنت کښی له ماسره ملګری کړه). حضرت حبیب بن زید دخپلی مورام عماره او ورور عبدالله بن زیدپه شمول داحد په جګړه کښی پداسی میړانه وجنګیدل چی ددوی کارنامی دتاریخ په پاڼوکښی په زرینو کرښو ثبت دی حضرت حبیب بن زید دیمامی دجګړی په دوران کښی دمرتدانو دمشر مسیلمه کذاب لخوا په ډیره ظالمانه او بیرحمانه توګه شهید کړای سو.

(**۳۲**) **حضرت خبیب بن عدی** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خبیب بن عدی دمدینی دانصارو داوس قبیلی څخه او له نبوی هجرت نه دمخه دایمان دخزانی مالك سوی ؤ دهغه لقب ؤ بلیغ الارض.

دبدر اواحد په غزاګانو کښی یی په پوره میړانه برخه واخیستله. د (۴) هجری دصفر په میاشت کښی بنو لحیان قبیلی یوه دسیه جوړه کړه دقرآن کریم دتعلیم په بهانه یی له رسول اکرم (ص) څخه دحضرت عاصم ترمشری لاندی دیوهیئت غوښتنه وکړه پدی شپږکسیز هیئت کښی حضرت خبیب هم شامل ؤ. زینب بنت حارث له لحیانیانو څخه داوو اوښانو په بدل کښی واخیستی او د مکی په تنعیم نومی ځای کښی یی په زړه دردونکی شکل شهید کړ.

(**۳۳**) **حضرت خباب بن الارت** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خباب بن الارت (رض) بنو تمیم قبیلی ته منسوب او دنسب پوره لړۍ یی داده:

خباب بن الارت بن جندله بن سعدبن خزیمه بن کعب بن سعدبن زید مناة بن تمیم. حضرت خباب بن الارت شپږم سړی ؤ چی په اسلام مشرف سوی ؤ. له هغه نه مخکښی پنځو کسانو ایمان راوړی ؤ: حضرت خدیجة الکبری (رض) حضرت ابوبکر صدیق (رض) حضرت علی (رض) حضرت زیدبن حارثه (رض) اوحضرت ابوذر غفاری (رض).

خباب بن الارت په مکی ژوندانه کښی داسلام په خاطر ډیرزیات تکلیفونه لیدلی وو، هغه له هجرت نه وروسته په ټولو غزاګانو کښی برخوال ؤ حضرت خباب (رض) په (۳۷) هجری کال کښی په کوفه کښی وفات سو.

(**۳۴**) **حضرت خالد بن ولید** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خالد بن ولید (رض) دقریشو دبنومخزوم له کورنۍ څخه ؤ دنسب پوره لړۍ یی داده:

خالدبن ولیدبن مغیره بن مخزوم بن یقظه بن مره بن کعب بن لؤی القریشی حضرت خالدته درسول الله (ص) لخوا دسیف الله لقب ورکړل سوی ؤ کنیت نوم یی ابو سلیمان ؤ له بعثت نه (۲۷) کاله دمخه په مکه کښی زیږیدلی ؤ دهجرت داتم کال په لومړیو وختونو کښی دمکی له فتحی نه شپږ میاشتی مخکی دخپل ورور حضرت ولید بن ولید په دعوت سره په اسلام مشرف سو. بیا وروسته همالته په مدینه کښی استوګن سو.

حضرت خالدبن ولید (رض) له اسلام راوړلونه وروسته درسالت په مبارکه زمانه اوله هغی نه وروسته په ټولو غزاګانو کښی دیوماهر قوماندان په صفت برخوال ؤاو دکفر په ډیرو تررمی ګوټونو کښی دهغه دتوری په برکت داسلام ډیوه بله سویده حضرت خالد بن ولید (رض) دخپل عمر په شپیتم کال په (۲۱) هجری کښی په حمص کښی وفات اوهمالته دفن سو.

(**۳۵**) **حضرت خالد بن سعید** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت خالدبن سعید (رض) دقریشو دبنوامیه له کورنی څخه ؤ، اودنسب پوره لړۍ یی داده: خالدبن سعیدبن امیه بن عبدشمس بن عبدمناف بن قصی دنبوت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سو.

دبعثت په (۲) کال له خپلی میرمنی امینه سره حبشی ته مهاجر سو او بیا دهجرت دشپږم کال په پای کښی مدینی ته مهاجر سو دحدیبیی له صلحی نه په وروسته غزاګانو کښی برخوال ؤ دپیغمبر لخوا په (۹) هجری کښی دیمن دامیر په حیث وټاکل سو. دشام په جګړو کښی دابوبکر صدیق (رض) لخوا داسلامی لښکر دیوی ډلی قوماندان مقرر سوی ؤ.

حضرت خالدبن سعید (رض) د فحل په جګړه کښی دشهادت جام وڅښی.

(**۳۶**) **حضرت زید بن حارثه** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زیدبن حارثه (رض) دبنوقصاعه قبیلی درئیس حارثه بن شراحیل زوی ؤ، دحضرت زید (رض) دمور نوم سعدی بنت ثعلبه وه حضرت رسول اکرم

(ص) حضرت زیدپه زوی والی سره (متبنی) نیولی ؤچی خلګوبه په ابتداء کښی ورته زیدبن محمد (ص) ویل په څلورو لومړنیو مؤمنانو کښی یوتن دی یعنی حضرت خدیجة الکبری (رض)، حضرت ابوبکر صدیق (رض)، حضرت علی (رض) اوحضرت زید بن حارثه (رض)، له هجرت نه وروسته په مدینه کښی دمهاجرینو اوانصارو دمواخات دعقد په لړکښی پیغمبر (ص) دحضرت زید بن حارثه (رض) ورورولی له حضرت اسیدبن حضیر اشهلی سره قائمه کړی وه.

حضرت زیدبن حارثه (رض) دحق اوباطل په معرکه کښی دجهاد دمیدان یو اتل سپاهی اوغښتلی قوماندان ؤ.

دهجرت په اتم کال دمکی له فتحی نه وروسته دموته په جګړه کښی شهید سو، پدی وخت کښی دهغه عمر د (۵۲) کلونو په شاوخوا کښی ؤ.

(۳۷) **حضرت زبیر بن العوام** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زبیربن العوام (رض) د قریشو دبنواسد قبیلی څخه ؤ، او دنسب پوره لړی یی داده: زبیر بن العوام بن خویلد بن اسدبن عبدالعزی بن قصی له رسول الله (ص) سره له څو لارو دهغه دخپلولی پیوند نښتلی ؤ:

یوداچی په (قصی) کښی دهغه نسب له رسول الله (ص) سره یوځای کیدی بل داچی دهغه مورصفیه بنت عبدالمطلب درسول الله (ص) تروروه بل داچی ام المؤمنین حضرت خدیجة الکبری (رض) بنت خویلد دهغه تروروه، بل داچی د حضرت ام المؤمنین عائشه صدیقه (رض) مشره خورحضرت اسماء بنت ابی بکر صدیق (رض) دهغه ښځه وه، حضرت زبیر (رض) دمحمدی بعثت په وخت کښی پنځلس کلن ؤ، هغه په مؤمنانو کښی له سابقون الاولون څخه او په شپاړس کلنی کښی په اسلام مشرف سوی ؤ لومړنی توره چی دپیغمبر (ص) دحمایت په لاره کښی له تیکی نه راوتلی وه هغه دحضرت زبیربن العوام (رض) توره وه له همدی امله د هغه لقب ؤ حواری رسول اودهغه توره په اسلام کښی یوه یادګاری نښه وه په رسول الله (ص) پسی لړوخت وروسته یی مدینی ته هجرت وکړ اوچی دجهادونو لړی پیل سوه نوحضرت زبیر (رض) دحق اوباطل دمعرکی په هرمیدان کښی په پوره میړانه برخوال ؤ همدارنګه درسالت له

دورنه وروسته دشام، عراق، ایران، اسکندریه په جګړو کښی هم شریك ؤ.

دجمل دجګړی په خواشینوونکو واقعاتوکښی حضرت زبیر (رض) دجنګ له میدان څخه ووتی اوله حضرت علی (رض) سره یی مقابله پریښودله خوابن جرموز غداری وکړه پداسی حال کښی یی دحضرت زبیر (رض) سر غوڅ کړ او شهیدیی کړ چی هغه دماپښین په لمانځه کښی په سجده پروت ؤ دشهادت په وخت کښی دهغه عمر څلورشپیته کاله ؤ بصری ته نژدی په وادی السباع کښی خاوروته وسپارل سو.

(**۳۸**) **حضرت زید بن ثابت** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زیدبن ثابت (رض) دخزرج قبیلی دبنو نجارله کورنی څخه ؤ، او دنسب پوره لړی یی داده:

زیدبن ثابت بن ضحاك بن زیدبن لوذان بن عمروبن عبدبن عوف بن غنم بن مالك بن نجار. ابوسعید دهغه کنیت نوم اوحبرالامت اوکاتب الوحی دهغه القاب وو. له نبوی هجرت نه دمخه په (۱۱) کلنی کښی په اسلام مشرف سوی ؤ دقرآن کریم حافظ او دوحی لیکوال ؤ.

په بدر اواحدکښی دعمر دکموالی لامله پیغمبر (ص) دشریکیدو اجازه ورنکړه خو په نورو یوشمیر غزاګانو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ.

دقرآن کریم لومړنی مصحف چی دحضرت ابوبکر صدیق (رض) په وخت کښی تدوین سو داکار دځلورو کسانو په وسیله سرته ورسول سو چی یوله هغونه حضرت زیدبن ثابت (رض) ؤ دحضرت عمر (رض) دخلافت په وخت کښی چی کله دقضا تشکیل جوړسو نوحضرت زیدبن ثابت انصاری (رض) یی دمدینی دقاضی په توګه وټاکی.

دحضرت عمر اوحضرت عثمان رضی الله عنهما دخلافت په دور کښی به ډیر ځله دامیر المؤمنین دغیابت په وخت کښی دخلیفه جانشین ؤ.

حضرت زیدبن ثابت دعمر په (**۵۲**) کلنی کښی په (**۴۵**) هجری کښی په مدینه منوره کښی وفات سو.

(**۳۹**) **حضرت زید بن خطاب** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زیدبن خطاب (رض) دقریشو دبنوعدی له کورنی څخه اودنسب لړۍ یی داده:

زیدبن خطاب بن فضیل بن عبدالعزی بن رباح بن عبدالله بن قرط بن زراح بن عدی بن کعب بن لؤی، حضرت زید (رض) دحضرت عمر فاروق (رض) مشر ورور ؤ دبعثت په لومړیو دریو کلونوکښی له حضرت عمر (رض) نه دری کاله مخکښی په اسلام مشرف سوی ؤ، دبعثت په (۱۳) کال یی مدینی ته هجرت وکړ. له بدر نه وخله ترحجة الوداع پوری په غزاګانو اوسفرونو کښی له رسول الله (ص) سره ملګری ؤ دیمامی په جګړه کښی چی دحضرت ابوبکرصدیق (رض) دخلافت په دوران کښی دمرتدانو پرضد برپا سوی وه، حضرت زیدبن خطاب (رض) په پوره میړانه وجنګیدی او په پای کښی یی دشهادت جام وڅښی.

(۴۰) **حضرت زید بن ارقم** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت زیدبن ارقم (رض) دانصارو دخزرج قبیلی دبنوحارث له کورنی څخه ؤ اودنمسب پوره لړی یی داده:

زید بن ارقم بن زیدبن قیس بن نعمان بن مالك الاعز بن ثعلبه بن کعب بن خزرج بن حارث بن خزرج الاکبر دبیعت عقبه ثانیه څخه وروسته دحضرت عبدالله بن رواحه په لارښوونه په ډیر وړوکوالی کښی په اسلام مشرف سوی ؤ دبدر اواحدپه غزاګانو کښی دعمر دکموالی لامله دشریکیدو اجازه ورنکړای سوه لومړی غزاچی حضرت زید بن ارقم (رض) پکښی برخه واخیستله هغه دخندق غزاوه په بیعت رضوان کښی برخوال ؤ، اودمؤته غزاته له حضرت عبد الله بن رواحه سره یوځای روان سو چی هغه دده دپلارله مرګه وروسته دده روزنه اوپالنه کړی وه او په نسب کښی دهمدی کورنی یو خواخوږی غړی ؤ اوحضرت زیدبه ورته کاکا ویل. حضرت زیدبن ارقم (رض) دعمرپه اتیا کلنی په (۶۸) هجری کال کښی په کوفه کښی وفات سو.

(۴۱) **حضرت سعد بن معاذ** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعدبن معاذ (رض) دانصارو داوس قبیلی دبنواشهل مشرؤ او

دنسب لړی یی داسی ده:

سعد بن معاذ بن نعمان بن امرء القیس بن زیدبن عبدالاشهل. کنیت نوم یی ابوعمرو ؤ.

له نبوی هجرت نه مخکښی دحضرت مصعب بن عمیرپه دعوت سره په اسلام مشرف سو دبدر دغزاپه وخت کښی یی دانصارو په نمایندګی پخپله وینا کښی هرډول قربانی ته چمتوالی څرګندکړ او بیادجهاد په میدان کښی داوس قبیلی بیرغ دهمغه په لاس کښی ؤ داحد اوخندق په غزاګانو کښی هم دجهاد دمیدان یوغښتلی سپاهی ؤ دبنوقریظه یهودوته دحضرت سعدبن معاذ (رض) په فیصله سزا ورکول سوه حضرت سعد بن معاذ (رض) ته دخندق په غزا کښی زخم رسیدلی ؤاو دبنو قریظه دمعاملی له فیصله کیدو نه وروسته له همغه زخم څخه شهید سو.

دهغه جنازه پرښتو اخیستی وه رسول الله (ص) له اوښکونه په ډکو سترګو دهغه له جنازی سره روان ؤ او په جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل سو.

(**۴۲**) **حضرت سعید بن عامر** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعیدبن عامر (رض) دقریشو دبنوجمح له کورنی څخه اودنسب پوره لړی یی داده:

سعیدبن عامربن خدیم بن سلامان بن ربیعه بن سعدبن جمع بن عمروبن مصیص بن کعب. حضرت سعید دهجرت په (۷) کال په اسلام مشرف سو، د خیبر، دمکی دفتح، حنین او تبوك په غزاګانو کښی دجهاد دمیدان یواتل سپاهی ؤ. درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دشام او یرموك په جګړو کښی هم دهغه دمیړانی کارنامی تاریخ په زرینو کرښو ثبت کړیدی.

دحضرت فاروق اعظم (رض) دوالی په توګه وټاکل سو چی دهجرت په (۱۹) کال دځلویښتو کلونو په عمر همالته په حمص کښی وفات سو.

(**۴۳**) **حضرت سلمان فارسی** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سلمان (رض) دایران داصفهان څخه ؤاصلی نوم یی مابه بن بوذخشان بن مورسلان آب الملکی ؤداسلام دلمرله راختلونه مخکښی یی خپل

پلرنی دین یعنی اتش پرستی پریښودله، مسیحیت یی ومنی او بیاله ډیرو مزلونو وهلو اوکلونو تیرولونه وروسته مدینی ته ورسیدی اوهلته درسول الله (ص) حضورته ورغی اودهغه په مبارك لاس یی دایمان او سرښندنی بیعت وکړ رسول الله (ص) دمابه پرځای دهغه نوم سلمان کیښود اوهغه یی دغلامی له قید نه ازادکړ.

حضرت سلمان (رض) له یوی خوایو درویش عابد اوله بلی خوا دخدای دلاری مجاهدؤ داحزاب په جنګ کښی دخندق کیندلو پلان حضرت سلمان (رض) وړاندی کړی ؤ دحضرت عثمان ذوالنورین (رض) دخلافت په دورکښی وفات سو.

(۴۴) **حضرت سعد بن ابی وقاص** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) دبنو زهره له پرګنی څخه اودنسب پوره لړی یی داده: سعد بن ابی وقاص مالك بن وهیب بن عبدمناف بن زهره بن کلاب بن مرة.

کنیت نوم یی ابواسحق اوله عشره مبشره ؤ څخه یوتن ؤ حضرت سعد (رض) دبعثت په وخت کښی د (۱۷) اویا (۱۹) کلنی په مینځ کښی ؤځنګه چی دتوحید ددعوت ږغ یی غوږ ته ورسیدی سمدلاسه یی ایمان راؤړ او دمؤمنانو په سابقون الاولون کښی شامل سو مدینی ته دهجرت تروخته پوری پرهغه باندی راز راز کړاوونه تیرسول له نبوی هجرت نه وروسته چی کله دجهادونو لړی شروع سوه حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) له بدرنه ترتبوك پوری په ټولو غزاګانو کښی له سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ. درسالت له دورنه وروسته جنګونو کښی دحضرت سعد کارنامی دومره څرګندی دی چی دمسلم امت دبچیانو غوږونه ورسره بیخی اشنا دی.

حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) دهجرت په (۵۵) کال په مدینه منوره کښی وفات سو مروان بن الحکم دهغه دجنازی لمونځ اداکړ او بیاپه جنت البقیع کښی خاوروته وسپارل سو.

(۴۵) **حضرت سعید بن زید** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعیدبن زید دقریشو له بنوعدی قبیلی څخه دحضرت عمرفاروق (رض) دتره زوی اواوښی ؤ اودنسب پوره لړی یی داده:

سعید بن زیدبن عمرو بن نفیل بن عبد العزی بن رباح بن عبدالله بن قرط بن زراح بن عدی بن کعب بن لؤی القریشی حضرت سعیدبن زید (رض) له عشره مبشره څخه یوتن ؤ.

دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سو دلومونیو مهاجرینو په ډله کښی یی مدینی ته هجرت وکړ دبدر دغزاپه وخت کښی پیغمبر (ص) وظیفه ورکړی وه دشام لوری ته یی لیږلی ؤ یا داچی دبخاری دروایت له مخی هغه بدری صحابی دی.

په نورو ټولو غزاګانوکښی هم له سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤدرسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دشام اوروم په جګړوکښی هم برخوال ؤ.

حضرت سعیدبن زید (رض) د (۵۰) او یا (۵۲) هجری کلونو په مینځ کښی په عقیق نومی کلی کښی وفات سو، بیا دهغه جنازه مدینی منوری ته راوړل سو، حضرت سعدبن ابی وقاص (رض) غسل ورکړ، عبدالله بن عمر (رض) دهغه دجنازی لمونځ ادا کړ او بیایی خاوروته وسپاری.

(۴۶) **حضرت سعد بن عباده** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سعدبن عباده (رض) دانصارو دبنوساعده قبیلی څخه لقب یی سید الخزرج اوکنیت نوم یی ابو قیس ؤ، دنسب پوره لړی یی داده:

سعدبن عباده بن دلیم بن حارثه بن ابی خزیمه بن ثعلبه بن طریف بن خزرج بن ساعده بن کعب بن خزرج الاکبر. له بیعت عقبه ثانیه نه مخکښی په اسلام مشرف سوی او بیا پدغه بیعت کښی دشاملو (۷۵) کسانوله جملی څخه ؤ.

له بدر نه واخله ترتبوك پوری ټولو غزاګانو کښی له سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤحضرت سعدبن عباده انصاری (رض) په (۱۵) هجری کال کښی د دښمن په لاس پخپل کور کښی شهید کړای سو.

(۴۷) **حضرت سلمه بن اکوع** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سلمه بن الاکوع دبنو قمعه قبیلی دبنواسلم له کورنی څخه او

دنسب پوره لړی یی داده:

سلمه (سنان) بن عبدالله (اکوع بن عبدالله بن قشیربن خزیمه بن مالك بن سلامان بن اسلم. له شپږم هجری کال نه دمخه په اسلام مشرف سوی، مدینی منوری ته مهاجرسوی او همالته استوګن سوی ؤ په شپږم هجری کال کښی چی څوارلس سوه کسانو ترونی لاندی دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس دسر بښندنی بیعت وکړ اوالله (ج) خپله رضا ورته اعلان کړه پدغه بیعت کښی حضرت سلمه هم شامل ؤ دبیعت رضوان نه وروسته غزاګانو کښی حضرت سلمه له سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ حضرت سلمه (رض) په (۷۴) هجری کښی په مدینه منوره کښی وفات سوله هغه څخه (۷۷) حدیثونه روایت سویدی.

(۴۸) **حضرت سالم مولی ابی حذیفه** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سالم مولی ابی حذیفه په اصل کښی ایرانی ؤ دهغه دپلار نوم درواياتو په اختلاف معقل یاعبیدؤ په تاریخ کښی داتفصیل نشته چی هغه څنګه اوڅه وخت مکی معظمی ته دغلامی په ځنځیر کښی بښکیل ورسیدی خودا ثابته ده چی له ازادی اخیستلونه وروسته حضرت ابوحذیفه بن عتبه بن ربیعه په زوی والی سره ونیوی.

حضرت سالم (رض) دبعثت په لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سوی ؤ له سرور کائنات (ص) نه دمخه یی مدینی منوری ته هجرت وکړ. هغه هم مجاهدؤ اوهم ددین متبحر عالم اودقرآن کریم حافظ ؤ دصدیق اکبر (رض) دخلافت په دورکښی دمرتدانو پرضد دیمامی په جګړه کښی شهیدسو.

(۴۹) **حضرت سهیل بن عمرو** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت سهیل بن عمرو (رض) د قریشو دبنو عبد شمس له کورنی څخه او ؤ، دنسب پوره لړی یی داده:

سهیل بن عمرو بن عبدشمس بن عبدود بن نصربن مالك بن حسل بن عامر بن لؤی قرشی عامری، هغه دهجرت په اتم کال دحنین له غزا نه وروسته په اسلام مشرف سو دحافظ ابن عبدالبر (رح) دلیکنی له مخی حضرت سهیل بن

عمرو (رض) دیرموك په غزا کښی شهید سو.

(۵۰) **حضرت شرحبیل بن حسنه** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت شرحبیل په نسب کندی الاصل ؤ دهغه دپلار نوم عبدالله بن عمرو بن بن مطاع ؤ خوهغه دخپلی مور بی بی حسنه په نامه مشهورؤ او په تاریخ کښی دشرحبیل بن عبدالله پرځای دشرحبیل بن حسنه په نامه یادیږی، هغه د بعثت په لومړیو وختونو کښی دتوحید دعوت ته لبیك وویل.

هغه له خپلی مور اودکورنی له نورو غړیو سره دمهاجرینو په قافله کښی شامل وو چی دقریشو دظلمونو دلاسه دسلوتنو په خواوشا کښی دبعثت په (۲) کال حبشی ته ولاړل دخیبر دغزاپه وخت کښی چی کله شپیته تنه مهاجرین له حبشی نه مدینی ته مهاجر سول حضرت شرحبیل هم پدغی ډله کښی ؤ له خیبر نه وروسته په نورو غزاګانو کښی له سرور کائنات (ص) سره ملګری ؤ، هغه دقرآن کریم ددرویشت تنو لیکونکو له جملی نه ؤ.

دصدیقی خلافت په دورکښی دمرتدانو پرضد جګړو کښی اوهمدارنګه دشام، روم، یرموك او نورو جګړو کښی دیو تکړه قوماندان په صفت برخه وال ؤ. حضرت شرحبیل بن حسنه (رض) دعمواس دوبا په ناروغی دعمرپه (۲۹) کلنی کښی وفات سو.

(۵۱) **حضرت صهیب رومی** (رضی الله تعالی عنه)

دحضرت صهیب پلار سنان بن مالك دایران دباچا لخوا دابله حاکم مقرر سوی ؤ. رومیانو چی کله پرابله باندی حمله وکړه حضرت صهیب چی په عمر وړوکی ؤ دمالونو په جمله کښی یی وتښتوی بیاوروسته یی دغلام په نوم خرڅ کړ چی پدی سلسله کښی دعبدالله بن جدعان ترلاسه ورغی اوهغه ازاد کړ دبعثت یه لومړیو وختونو کښی په اسلام مشرف سودهغه دمور نوم سلمی بنت قعیدوه. داسلام په لاره کښی یی دبلال حبشی ، عمار بن یاسر عامر بن فهیره، خباب بن الارت اوابو فکیهه (رض) غوندی مصیبتونه وزغمل.

په رسول الله (ص) پسی لږ ورځی وروسته یی مدینی ته هجرت وکړ حضرت صهیب بن سنان بن مالك رومی دهجرت په (۳۸) کال په مدینه منوره

کښی دعمر په اویا کلنی وفات او په جنت البقیع کښی دفن کړل سو.

(**۵۳**) **حضرت ضرار بن ازور اسدی** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت ضرار بن ازور اسدی (رض) دخیبر په خواوشا کښی اوسیدونکی مشهوری قبیلی بنواسد څخه اودنسب پوره لړی یی داده:

ضراربن ازور بن خزیمه بن ربیعه بن مالك بن ثعلبه بن دودان بن اسدبن خزیمه. دهجرت په اتم کال دمکی له فتحی نه وروسته په اسلام مشرف سوی او دهجرت د (۹) کال په لومړیو وختونو کښی دخپلی قبیلی له یو هیئت سره مدینی منوری ته ولاړی اودسرور کائنات (ص) په مبارك لاس یی دسربنډنی بیعت وکړ.

دسرور کائنات (ص) درحلت تروخته یی دهغه په هدایت دبنوصیه اوبنو هذیل په قبیلو کښی دحق دتبلیغ وظیفه اجرا کړه.

دابوبکر صدیق (رض) دخلافت په دورکښی دمرتدانو پرضدجګړو کښی برخوال ؤهمدارنګه دشام په اوږدوجګړوکښی کله دیوسپاهی اوکله دقوماندان په صفت شریك ؤ چی دروایتونو په اختلاف دیرموك له جګړی نه وروسته په (۱۵) هجری کال یاد شام دټولو سیمولە فتحی نه وروسته شهید یا دعمواس دوبا په ناروغی وفات سو.

(**۵۳**) **حضرت طلحه بن عبیدالله** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت طلحه بن عبیدالله (رض) دقریشو دبنو تیم کورنی ته منسوب اوله عشره مبشره ؤ څخه ؤ دنسب پوره لړی یی داده:

طلحه بن عبیدالله بن عثمان بن عمرو بن کعب بن سعد بن تیم بن مره بن کعب بن لؤی. دحضرت طلحه نیکه عثمان بن عمرو اودحضرت ابوبکر صدیق نیکه عامربن عمرو سکنی ورونه وو دحضرت طلحه پلار عبیدالله داسلام له راتګ نه مخکښی مړسوی ؤخو دهغه مور صعبه بنت عبدالله حضرمی ژوندی وه او دصحابیت شرف ورپه برخه سوی ؤ.

دحضرت طلحه کنیت نوم ابومحمد اولقب یی طلحة الخیر ؤ له محمدی بعثت نه تقریبا پنځلس کاله مخکښی په مکه کښی زیږیدلی ؤ اوداسلام دلمر

له راختونه وروسته دلومړنیو مؤمنانو په ډله کښی شامل سو.

دنورو مظلومو مؤمنانو په څیر حضرت طلحه (رض) هم داسلام پخاطر دمشرکانو له لاسه سخت تعذیبونه ولیدل.

په پیغمبر (ص) پسی لږوخت وروسته یی مدینی منوری ته هجرت وکړ او کله چی دغزاګانو لړی پیل سوه حضرت طلحه بیا دجهاد دمیدان سپاهی ؤ، په بدر کښی درسول الله (ص) لخوا ماموریت ورسپارلی سوی ؤ خوپه احد کښی دسرورکائنات (ص) په څنګ کښی پداسی میړانه وجنګیدی چی حضرت ابوبکر صدیق (رض) دهغه پربدن باندی اویا زخمونه وشمیرل اوتل به یی ویل: (داحد ورځ په واقع کښی دطلحه ورځ وه).

له هغه نه وروسته په نورو ټولو غزاګانو کښی هم حضرت طلحه درسول الله (ص) سره ملګری ؤ حضرت طلحة الخیر دعمر په څلور شپیته کلنی د(۳۶) هجری کال دجمادی الاخر دمیاشتی په لسمه نیټه دجمعی په ورځ دجمل په افسوسناك جنګ کښی دمروان بن الحکم په لاس شهید سو.

(۵۴) **حضرت طفیل بن عمرو** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت طفیل (رض) دیمن دیوی غربی قبیلی دوس څخه ؤ اودنسب پوره لړی داده: طفیل بن عمرو بن طریف بن عاص بن ثعلبه بن سلیم بن فهم بن غنم بن دؤس.

دبعثت له لومړیو دریوکلونو څخه وروسته هغه وخت په اسلام مشرف سو چی دکعبی دزیارت لپاره مکی ته راغلی ؤ درسول الله (ص) په دعاسره دبیرته ستنیدو په وخت کښی دالهی نښانی په توګه یوه رڼا وروښودل سوه چی له همدی امله دهغه لقب ذوالنور.

په اوم هجری کال کښی مدینی ته مهاجر سو درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دابوبکرصدیق (رض) دخلافت په زمانه کښی دمرتدانو پرضد دیمامی په جګړه کښی په پوره میړانه وجنګیدی او په پای کښی شهیدسو.

(۵۵) **حضرت عبدالله بن مسعود** (رضی الله تعالی عنه)

حضرت عبدالله بن مسعود (رض) دبنوخندف قبیلی دبنو هذیل له کورنی

څخه ؤ اودنسب لړی داده:

عبدالله بن مسعودبن غافل، بن حبيب بن شمخ بن فار بن مخزوم کنيت نومونه يی دوه وو: ابوعبد الرحمن اوابن ام عبد، لقب يی فقيه الامت ؤ.

رسول الله (ص) له اسلام راوړلونو لادمخه هغه ته ويلی ؤ: (ته تعليم يافته هلك يی) هغه ديوي معجزي په ليدلو دبعثت په لومړيو وختونو کښي اسلام راوړ اوله هغه وروسته درسول الله (ص) په خدمت کښي ؤ اودقرآن په زده کړه بوخت سو.

له هجرت نه وروسته چي دغزاګانو لړي پيل سوه، له بدرنه واخله ترتبوك پوري په هره غزا کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ.

حضرت عمر فاروق (رض) دخپل خلافت په دورکښي هغه دکوفي دوالي اودهغه ځاي دبيت المال دخزانه دارپه توګه وټاکی.

عبدالله بن مسعود (رض) دځه دپاسه شپيتو کلونو په عمر ددريم خليفه حضرت عثمان (رض) دخلافت په دورکښي په (۳۲) هجري کال کښي په مدينه منوره کښي وفات سو، حضرت عثمان (رض) دهغه دجنازي لمونځ ادا کړاو دحضرت عثمان بن مظعون ترځنګ په جنت البقيع کښي دفن کړاي سوله عبد الله بن مسعود (رض) څخه د (۸۴۸) حديثونو روايت سويدي.

(۵۶) **حضرت عکرمه بن عمرو** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عکرمه (رض) دقريشو بنومخزوم قبيلي ته منسوب اودنسب لړي داده: عکرمه بن عمرو (ابو جهل) بن هشام بن مغيره بن عبدالله بن عمرو بن مخزوم بن يقظه بن مره بن کعب بن لؤي د هجرت په اتم کال دمکي له فتحي نه وروسته په اسلام مشرف سو دهغه ميرمن ام حکيم (رض) هم صحابيه وه.

حضرت عکرمه (رض) دحنين، طايف، اوتبوك په غزاګانو کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دمرتدانو پرضد جګړو کښي اودشام په جنګونو کښي ديوغښتلي عسکر اويوه تکړه قوماندان په صفت برخوال ؤ.

په (۱۳) هجري کال کښي ديرموك په سخته جګړه کښي يي دشهادت جام

وځښی.

(**۵۷**) **حضرت عبدالرحمن بن عوف** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دقریشو دبنوزهره له کورني څخه او دعشره مبشره ؤ یوتن دي دنسب لړي یي داده: عبدالرحمن بن عوف بن عبد عوف بن عبدبن حارث بن زهره بن کلاب بن مره بن کعب بن لؤي.

دبعثت په وخت کښي دهغه عمر ددیرشو کلونو په شاوخوا کښي ؤ (۱۳) لمبر مسلمان دي په هغه وخت کښي یي ایمان راوړ چي لارسول الله (ص) په دار ارقم کښي دیره نه وه نیولي دهغه دمور نوم شفا (رض) بنت عوف وه، هغه هم صحابیه وه له هجرت نه وروسته دانصارو اومهاجرینو ترمنیځ دوروري دعقد په لړکښي دهغه ورورلي له حضرت سعدبن ربیع انصاري (رض) سره برقرار سوي وه په اسلامي غزاګانو کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ حضرت عبدالرحمن بن عوف (رض) دزیاتي شتمني خاوندؤ اوهغه پنډونه مالونه دخداي (ج) په لاره کښي لګول په (۳۱) هجري کال کښي دځه دپاسه اویا کلونو په عمر په مدینه منوره کښي وفات سو.

امیر المؤمنین حضرت عثمان ذوالنورین یي دجنازي لمونځ اداکړ او په جنت البقیع کښي خاوروته وسپارل سو.

(**۵۸**) **حضرت عمار بن یاسر** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عماربن یاسر (رض) په اصل کښي دیمن دقحطان له پرګني څخه او دنسب لړي داده:

عماربن یاسربن عامربن مالك بن کنانه بن قیس بن حصین بن لوذیم بن عوف بن عامر الاکبر بن یام بن عنس، کنیت نوم یي ابو الیقظان اولقب یي (طیب المطیب) ؤ.

دبعثت په لومړیو وختونو کښي په اسلام مشرف سو دهغه مورحضرت سمیه بنت خباط (رض) داسلام لومړني شهیده ده حضرت عمار (رض) داسلام په لارکښي بي شمیره تعذیبونه اوکړاوونه ولیدل ترڅوچي دبعثت په (۲) کال حبشي ته مهاجر سو.

مدیني منوري ته دلومړنیو مهاجرینو په کتار کښي شامل ؤ دغزاګانو له شروع کیدو نه پس له بدرنه نیولي ترتبوك پوري په هرمیدان کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ په شلم هجري کال کښي حضرت عماربن یاسر (رض) دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دکوفي دوالي په توګه وټاکل سو حضرت عماربن یاسر (رض) دڅه دپاسه نوي کلونو په عمر دصفین په جګړه کښي شهید سو.

(**۵۹**) **حضرت عبدالله بن رواحه** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالله بن رواحه دانصارو دخزرج قبیلي دحارث بن خزرج له کورني څخه او دنسب پوره لړي یې داده:

عبدالله بن رواحه بن ثعلبه بن امرء القیس بن عمرو بن امرء القیس الاکبر بن مالك الاعز ابن ثعلبه بن کعب بن خزرج بن حارث بن خزرج الاکبر. کنیت نوم یي ابومحمدؤ له بیعت عقبه ثانیه نه مخکښي دایمان دخزاني مالك سو او په بیعت عقبه ثانیه کښي درسول الله (ص) لخوا دانصارو ددولسو نمایندګانولـه جملي نه وټاکل سوله بدرنه تر مؤته پوري ټولو غزاګانو کښي برخوال ؤ چي په پاي کښي دمؤته په تاریخي غزا کښي شهیدسو حضرت عبدالله بن رواحه سربیره پردي چي دجهاد نامتو قوماندان ؤ خورا تکړه شاعر ؤ.

(**۶۰**) **حضرت عبدالله بن عباس** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالله بن عباس (رض) درسول اکرم (ص) دتره عباس بن عبد المطلب زوي ؤ کنیت نوم یي ابوالعباس اوالقاب یي داوو: الحبر، البحر، امام المفسرین، له نبوي هجرت نه دري کاله مخکښي په مکه کښي پیدا سوي ؤ.

حضرت عبدالله بن عباس (رض) دیارلس کلن ؤ چي رسول الله (ص) له دي فاني دنیا څخه رخصت سو.

حضرت عبدالله بن عباس (رض) دقرآن اوحدیث اوفقهي لوي عالم ؤ. دقرآن لومړني تفسیر دابن عباس (رض) تفسیردي، سره له دي چي دعمرپه لحاظ ډیر کشرؤ خو حضرت عمر (رض) به دخپل خلافت په دور کښي له بدري لویانو صحابه ؤ سره په مجلس کښي کښینوی اوپه ځینو مسئلو کښي به یي فتوي

ورڅخه غوښتله دحضرت علي کرم الله وجهه دخلافت په دورکښي دبصري او بيا دايران دوالي په توګه وټاکل سو.

دخلفاي راشدينو ددور په جنګونو کښي چي ډيري ځمکي دمسلمانانو په لاس فتح سوي عبدالله بن عباس (رض) په ډيرو غزاګانو کښي برخوال ؤ.

دحضرت حسن بن علي (رض) دخلافت په دورکښي داسلامي اردو اعلي قوماندان ؤ دژوند په وروستيو وختونوکښي په طائف کښي استوګن ؤ او دعمرپه (۷۱) کال په (۶۸) هجری کښي وفات سوحضرت محمدبن حنفيه (رح) دهغه دجنازي لمونځ اداکړ او په طائف کښي دفن کړاي سو له حضرت ابن عباس (رض) (۲۲۶۰) حديثونه روايت سويدي.

(۶۱) حضرت عبدالله بن عمر (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالله بن عمر(رض) دقريشوله بنوعدي قبيلي څخه اودنسب لړي داده: عبدالله بن عمر بن خطاب بن نفيل بن عبدالعزي بن رباح بن قرط بن زراح بن عدي بن کعب بن لؤي، دمورنوم يي زينب بنت مظعون ؤ او هغه هم صحابيه وه ام المؤمنين حضرت حفصه (رض) دهغه سکنۍ خور وه.

دعبدالله بن عمر (رض) کنيت نوم ابوعبد الرحمن ؤ لقب يي فقيه الامت ؤ دبعثت په ۲ کال په مکه کښي زيږيدلي دي، نبي اوکيږ لاس يي چي وپيژندی خودپخپله داسلام په غيږ کښي ؤ ځکه چي دهغه پلار عمر فاروق (رض) دبعثت په (۶) کال په اسلام مشرف سوي ؤ په (۱۱) کلني سره يې هجرت وکړ په بدر اواحد کښي دعمر دکموالي لامله اجازه ورنکړه سوه چي په غزا کښي شريك شي خو په نورو غزاګانو کښي ، دحديبيې په بيعت رضوان کي دمکي په فتحه اودحجة الوداع په سفر کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري و.

دشام، ايران اومصر په فتوحاتو کښي ديو غښتلي مجاهد په صفت برخوال ؤ. حضرت ابن عمر (رض) دعبدالملك بن مروان دخلافت په وخت کښي د (۸۴) کلونوپه عمرپه (۷۴) هجري کښي په مکه معظمه کښي وفات سو. حجاج دهغه دجنازي لمونځ ادا کړ او په (فخ المهاجرين) نومي هديره کښي دفن کړاي سو هغه دقرآن کريم اونبوي احاديثو لوي عالم وروسته له هغه څخه

(۱۲۳۰) حدیثونه روایت سوي دي داسلامي احکامو معتمد مفتي ؤځکه خو دفقیه الامت لقب ورکړل سویدي .

(**۶۲**) **حضرت عبدالله بن زبیر** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالله بن زبیر (رض) دقریشو دبنو اسدله کورني څخه اود نسب لړي داده: عبدالله بن زبیربن العوام بن خویلد بن اسدبن عبدالعزي بن قصي.

دابن زبیر (رض) انا دسرور کائنات (ص) تروروه، دهغي نوم ؤصفیه بنت عبدالمطلب دابن زبیر (رض) مور دام المؤمنین حضرت عائشي (رض) مشره خوروه، دهغي نوم ؤاسماء بنت ابوبکر صدیق (رض) عبدالله بن زبیر (رض) دهجرت په لومړي کال په مدینه کښي وزیږیدی، حضرت زبیر بن العوام هغه دسرور کائنات (ص) حضورته بوتلی اوهغه (ص) ورته په خوله کښي خپلي مبارکي لانې ورکړي اودعا یي ورته وکړه. درسالت دزماني په غزاګانو کښي دعمر دکموالي لامله شریك نسو خوپه وروسته جګړو کښي برخوال ؤ.

دیزیدبن معاویه دسلطنت په وخت کښي مکي ته ولاړی په همدي وختونو کښي دکربلا پیښه منځ ته راغله دیزید له مرګه وروسته عبدالملك بن مروان پرتخت کښیناست حجاج بن یوسف ته یي امر وکړ چي پرمکه باندي یرغل وکړي ، هغه د (۷۲) هجري کال دذي قعدي په میاشت کښي مکه معظمه محاصره کړه، دشامي لښکر او دحضرت ابن زبیر دپیروانو ترمینځ ډیره اوږده جګړه وسوه چي په پاي کښي حضرت ابن زبیر (رض) د (۷۲) کلونو په عمر شهید سو.

(**۶۳**) **حضرت عثمان بن مظعون** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عثمان بن مظعون (رض) دقریشو دبنوجمح له کورني څخه او دبعثت په بیخي لومړیو وختونو کښي په اسلام مشرف سوي ؤ په لومړني پنځلس کسیزه اودویمه یوسل اودري کسیزه ډله کښي یي حبشي ته هجرت وکړ اودریم هجرت یي مدیني منوري ته وکړ. مدیني ته له هجرت کولو نه وروسته دبدر په لومړني غزا کښي په پوره میړانه وجنګیدی په همدي کال یعني دهجرت په دویم کال کښي وفات سو.

له مهاجرينو څخه لومړني څوك چي په جنت البقيع کښي دفن سوي دي حضرت عثمان بن مظعون (رض) دي . رسول الله (ص) پخپله دهغه دجنازي لمونځ ادا کړ او بيا وروسته خاوروته وسپارل سو.

(۶۴) **حضرت عمرو بن العاص** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عمرو بن العاص (رض) دقريشو دبنوسهم کورني ته منسوب او دنسب لړي داده:

عمرو بن العاص بن وائل بن هاشم بن سعيد بن سهم بن عمرو بن هصيص بن کعب بن لؤي بن غالب، کنيت نوم يي ابو عبد الله او لقب يي ؤ فاتح المصر. دمور نوم يي نابغه بنت حرمله بن حارث وه، حضرت عمرو بن العاص (رض) دمکي له فتحي نه مخکښي ايمان راوړ هغه داسلامي اردو يو نامتو قوماندان ؤ دشام، روم، ايران، فلسطين او مصر په جګړو کښي برخوال ؤ په تيره بيا داچي دمصر فاتح ؤ او په مختلفو دوروکښي دهمغه ځاي والي هم ؤ.

حضرت عمرو بن العاص (رض) د (۴۳) هجري کال دکوچني اختر په ورځ وفات سو، پدي وخت کښي دهغه عمر دنوي (۹۰) کلونو په شاوخوا کښي ؤ دهغه زوي حضرت عبدالله بن عمروبن العاص دجنازي امامت وکړ اوبيا دمقطم غره په لمن کښي دفن کړاي سو.

(۶۵) **حضرت عباده بن صامت** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عباده بن صامت (رض) دانصارو دخزرج قبيلي دبنوسالم له کورني څخه او دنسب پوره لړي داده: عباده بن صامت بن احرم بن فهربن ثعلبه بن غنم بن سالم بن عوف بن عمرو بن عوف بن خزرج. کنيت نوم يي ابو الوليد ؤ دمور نوم يي قرة العين بنت عباده بن فضله ؤ. له نبوي هجرت نه مخکښي په اسلام مشرف سوي ؤ اوپه بيعت عقبه اولي اوپه بيعت عقبه ثانيه کښي يي درسول الله (ص) په مبارك لاس دايمان او سرښندني بيعت کړي ؤ.

په بيعت رضوان کښي چي څوارلس سوو صحابه ؤ کرامو درسول اکرم (ص) په مبارك لاس دقرباني اوسرښندني بيعت وکړ حضرت عباده (رض) هم شريك ؤ دمکي دفتح په وخت کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ.

درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته دشام اومصرپه جګړوکښي برخوال ؤ حضرت عمرفاروق (رض) دخپل خلافت په دورکښي حضرت عباده په فلسطين کښي دقاضي په حيث ټاکلي ؤحضرت عباده (رض) په فلسطين کښي استوګن سو اوهمالته په (۲۴) هجري کښي دحضرت عثمان (رض) دخلافت په دور کښي دعمر په (۷۳) کلني کښي وفات او په بيت المقدس کښي دفن کړاي سو. حضرت عباده بن صامت انصاري (رض) دقرآن اوسنت عالم ؤ له هغه څخه د (۱۸۱) حديثونو روايت سويدي.

(**۶۶**) **حضرت عبدالله بن جحش** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبد الله بن جحش دعدناني قبيلي بنومصر بنواسد بن خزيمه له کورني څخه او دنسب پوره لړۍ يي داده:

عبدالله بن جحش بن رياب بن عمربن صبره بن مره بن کثير بن غنم بن دودان بن اسدبن خزيمه. دهغه کنيت نوم ؤ ابو محمد دهغه لقب ؤ المجدع في الله (دخداي په لاره کښي غږ پريکړي) دحضرت عبدالله بن جحش مور اميمه بنت عبدالمطلب دسرورکائنات (ص) سکنۍ تروروه اودهغه خور حضرت زينب بنت جحش (رض) له امهات المؤمنين څخه وه.

دبعثت په لومړيو دريوکلونوکښي چي لارسول الله (ص) په دارارقم کښي ديره نه وه نيولي په اسلام مشرف سو پدي وخت کښي څلورويشت کلن ؤ.

ددوو هجرتونو ثواب ورپه برخه سوي ؤ يوځل حبشي اوبل ځل مديني ته دبدرله دري سوه دیارلس کسانو څخه يوتن ؤداحد غزاته له روانيدونه دمخه يي دشهادت دعا کړي وه، الله (ج) دهغه دعا قبوله کړه او په احدکښي شهيد سو پدي وخت کښي دهغه عمرله څلويښتو کلونوڅخه اوښتي ؤ همالته په احد کښي له حضرت سيد الشهداء حمزه (رض) سره په يوقبر کښي دفن کړاي سو.

(**۶۷**) **حضرت عمرو بن عبسه** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عمرو بن عبسه (رض) دبنو سليم قبيلي ته منسوب اودنسب پوره لړي داده: عمرو بن عبسه بن عامر بن خالد بن غاضره بن عتاب بن امرؤالقيس. دهغه کنيت نوم ابونجيح ؤ حضرت عمرو بن عبسه (رض) دحضرت ابوذر

غفاري (رض) خيافي ورور (دمور زوي) ؤ.

دبعثت له لومړيو دريو کلونو څخه وروسته په اسلام مشرف سو دمکي له فتحي نه لږ ورځي مخکښي مدينې ته ولاړی اوهلته استوګن سو.

دمکي دفتحي اوطايف په غزاګانو کښې له رسول الله (ص) سره ملګري ؤ حضرت عمرو بن عبسه (رض) دحضرت عثمان رض دخلافت دزماني په وروستيو وختونو کښې وفات سو.

(**۶۸**) **حضرت عبيده بن حارث** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبيده بن حارث دقريشوله بنومطلب څخه اودنسب لړي يې داده:

عبيده بن حارث بن مطلب بن عبدمناف بن قصي القريشي. (پدي کورني کښې مطلب اوعبد المطلب دوه بيلا بيل کسان دي) دحضرت عبيده کنيت نوم ابومعاويه ؤاولقب شيخ المهاجرين دهغه دمورنوم ؤ سخيله هغه په عمر کښې له رسول الله (ص) څخه لس کاله مشرؤ دبعثت په لومړنيو وختونو کښې په اسلام مشرف سو په شعب ابي طالب کښې دبنوهاشم دمحاصري په دوران کښې هغه هم له رسول الله (ص) سره ملګري ؤ.

مدينې ته له خپلي کورني سره دهجرت په وخت کښې دهغه عمرله شپيتو کلونو څخه اوښتي ؤ له همدي امله په (شيخ المهاجرين) سره مشهور سو.

دبدر په غزا کښې په پوره ميړانه وجنګيدی چې په پاي کښې زخمي سو اوپه وادي صفاء کښې يې روح عليين ته والوتی او په همغي وادي کښې دفن کړاي سو پدي وخت کښې دهغه عمر (۶۳) کاله ؤ.

(**۶۹**) **حضرت عمرو بن جموح** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عمروبن جموح (رض) دانصارو دخزرج قبيلي دبنو سلمه له کورنی څخه اودنسب لړي داده: عمرو بن زيد حرام بن کعب بن غنم بن کعب بن سلمه. دحضرت عمرو بن جموح (ض) لقب سيد الانصار ؤ له بيعت عقبه ثانيه نه وروسته په اسلام مشرف سوي ؤ.

داحدپه غزا کښې سره له دي چې په يوه پښه ګوډ اومعذور ؤ په ډيره مينه شريك سو اولکه څنګه چې دهغه هيله وه په همدي غزا کښې شهيد سو.

(۷۰) **حضرت عبد الله بن سلام** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالله بن سلام بن حارث ديهودي قبيلي بنوقينقاع څخه ؤ. کنيت نوم يي ابو يوسف ؤ. دده اصلي نوم ؤ حصين دتورات اوانجيل لوي عالم ؤ.

له نبوي هجرت نه وروسته جوخت دپيغمبر (رض) حضورته ورغي اوپه اسلام مشرف سو هغه له يوي خوا عالم او له بلي خوا مجاهد ؤ.

دسورة رعدپه (۱۲) اودسورة احقاف په لومړي رکوع کښي الله (ج) دهغه يادونه کړيده حضرت عبدالله بن سلام (رض) دحضرت امير معاويه (رض) دخلافت په دور کښي په (۴۳) هجري کال کښي وفات سو.

(۷۱) **حضرت عتبه بن غزوان** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عتبه بن غزوان دقيس عيلان قبيلي دبنومازن له کورني څخه او دنسب لړي يي داده: عتبه بن غزوان بن جابر بن وهب بن شيب بن زيد بن مالك بن حارث بن مازن بن منصور بن عکرمه بن خصفه بن قيس بن عيلان.

دده کنيت نوم ابوعبدالله ؤ. دبعثت په لومړي وخت کښي په اسلام مشرف سو چي پدي وخت کښي دهغه عمر ديرش کاله وه ددوهجرتونو ثواب يي ګټلی ؤ يوحبشي او بل مديني منوري ته. په غزاګانو اودحجة الوداع په سفرکښي له رسول الله (ص) سره ملګري ؤدرسول اکرم (ص) له رحلت نه وروسته دشام ايران عراق او فلسطين په جګړو کښي هم حضرت عتبه بن غزوان کله دمجاهدپه صفت او کله دقوماندان په توګه برخوال ؤ.

دحضرت عمر (رض) لخوا دبصري دوالي په توګه ټاکل سوي ؤ.

حضرت عتبه بن غزوان دعمري خلافت په دورکښي د (۵۷) کلونو په عمر په هغه سفر کښي وفات سو چي مکي معظمي ته دحج لپاره راغلي او بيرته بصري ته روان ؤ .

(۷۲) **حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عبدالله بن عمرو بن حرام دانصارو قبيلي دبنو سلمه له کورني څخه اودنسب لړي يي داده: عبدالله بن عمرو بن حرام بن کعب بن غنم بن سلمه بن سعدبن علي بن اسد بن ساردہ بن يزيدبن جشم بن خزرج. دهغه کنيت نوم

ابوجابر ؤ. له نبوي هجرت نه تقريبا څلويښت کاله مخکښي په مدينه کښي زيږيدلي ؤ دبيعت عقبه ثانيه په وخت کښي يي دسرور کائنات (ص) په لاس دايمان اوسرښندني بيعت وکړ. دبدر اواحد په دواړو غزاګانو کښي په پوره ميړانه برخوال ؤ اوله خپلي هيلي سره سم داحد په غزا کښي شهيد سو. او دسرور کائنات (ص) په هدايت عبدالله اوعمرو بن جموح په يوه قبر کښي دفن کړاي سول.

(**۷۳**) **حضرت عدي بن حاتم طايی** (رضي الله تعالٰی عنه)

حضرت عدي بن حاتم طائي ديمن له طي قبيلي څخه وو چي مذهب يي عيسائي ؤ اوحاتم طائي ددغي قبيلي مشرؤ، دهجرت په نهم کال په اسلام مشرف سو. دحضرت ابوبکرصديق (رض) اوحضرت عمرفاروق (رض) دخلافت په دورکښي دشام، روم، عراق اوايران په ټولو جنګونو کښي شريك ؤ.

دحضرت اميرمعاويه (رض) دخلافت په دور کښي د (۱۲۰) کلونو په عمر په (۷۷) هجري کال کښي په کوفه کښي وفات سوله حضرت عدي بن حاتم طائي څخه (۷۷) حديثونه روايت سويدي.

(**۷۴**) **حضرت عمير بن سعد** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عمير بن سعد بن عبيد دانصارو داوس له مشهوري قبيلي او دعمرو بن عوف له کورني څخه ؤ. دنسب پوره لړي يي داده:

عمير بن سعد بن عبيد بن نعمان بن قيس بن عمرو بن عوف، له نبوي هجرت نه وروسته لا صغيرؤ چي دايمان دخزاني مالك سو له يوي خوا دعلم او کمال خاوندله بلي خوا دجهاد دميدان اتل ؤ دحضرت عمرفاروق (رض) لخوا دحمص دامير په توګه ټاکل سوي ؤ. دحضرت عمر (رض) دخلافت په دورکښي وفات او په جنت البقيع کښي دفن کړاي سو.

(**۷۵**) **حضرت عباده بن بشر** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت عباد بن بشر دانصارو داوس قبيلي دعبد الاشهل له کورني څخه اودنسب لړي داده:

عباد بن بشر بن دقش بن زغبه بن زعوراء بن عبدالاشهل. کنيت نوم يي

ابورافع ؤ حضرت عبادبن بشرله نبوي هجرت نه مخکښي دخپلي قبيلي درئيس حضرت سعدبن معاذ (رض) په دعوت سره په اسلام مشرف سوي ؤ.

له نبوي هجرت نه وروسته چي دغزاګانو لړي شروع سوه حضرت عبادبن بشرله بدرنه واخله ترتبوك پوري دغزاپه هرميدان کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ دحضرت ابوبکر صديق (رض) دخلافت په دور کښي ديمامي په جګړه کښي چي دمرتدانو پرضدپه تاريخ کښي ډيره لويه خونړي جګړه تيره سويده په پوره ميړانه وجنګيدی اوپه پاي کښي يي دشهادت جام وڅښی پدي وخت کښي هغه دپنځه څلويښتو کلونو په عمرکښي ؤ له هغه څخه يوازي دوه حديثونه روايت سويدي .

(**۷۶**) **حضرت قيس بن سعد بن عباده** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت قيس بن سعد (رض) دانصارو دخزرج قبيلي دبنوساعده له کورني څخه او دنسب لړي داده:

قيس بن سعدبن عباده بن وليم بن حارثه بن حزام بن خزيمه بن ثعلبه بن طريف بن خزرج بن ساعده بن کعب بن خزرج الاکبر، دمور نوم يي فکهيه بنت عبيده بن وليم وه دهغه پلار اومور دواړوته دصحابيت شرف په برخه سوي ؤ.

دحضرت قيس کنيت نوم ابوالفضل ؤ له نبوي هجرت نه دمخه په اسلام مشرف سوي ؤ هغه هم غازي ؤ اوهم ډير زيات سخي په (۶۰) هجري کال کښي دحضرت اميرمعاويه رض دخلافت په دورکښي په مدينه منوره کښي وفات سو.

(**۷۷**) **حضرت قتاده بن نعمان انصاري** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت قتاده بن نعمان دانصارو داوس قبيلي دبنو ظفرله کورني څخه او دنسب لړي داده: قتاده بن نعمان بن زيدبن عامربن سواد بن ظفر بن خزرج بن عمرو بن مالك بن اوس دهغه کنيت نوم ابوعمر ؤ، دبيعت عقبه ثانيه په وخت کښي په اسلام مشرف سوي ؤ.

په غزاګانو کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته هم دجهاد ميدان يوغښتلي سپاهي ؤ اودعمر فاروق (رض) دخلافت په دور کښي په (۲۳) هجري کال کښي وفات سو.

(**۷۸**) **حضرت کعب بن مالک انصاري** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت کعب بن مالك (رض) دانصارو دخزرج قبیلي دبنوسلمه له کورني څخه او دنسب لړي داده: کعب بن مالك بن ابي کعب عمرو بن قین بن سواد بن غنم بن کعب بن سلمه بن علي بن اسد بن سارده بن یزید بن جشم بن خزرج، دمور نوم یي لیلي بنت زیدبن ثعلبه وه له نبوي هجرت نه (۲۷) کاله دمخه په مدینه منوره کښي زیږیدلي ؤ.

له بیعت عقبه اولي نه وروسته دحضرت مصعب بن عمیر (رض) په دعوت سره په اسلام مشرف سوي ؤ او په بیعت عقبه ثانیه کښي یي دسرور کائنات (ص) په مبارك لاس دایمان اوسرښندني بیعت کړي ؤ.

له بدر اوتبوك نه پرته په نورو ټولو غزاګانو کښي له رسول الله (ص) سره ملګري ؤ دحضرت امیرمعاویه (رض) دحکومت په دورکښي په **۵۰** هجري کال کښي د (۷۷) کلونو په عمروفات سو.

(**۷۹**) **حضرت مصعب بن عمیر** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت مصعب بن عمیر (رض) دقریشو دبنو عبدالدار له کورني څخه او دنسب لړي یې داده:

مصعب بن عمیربن هاشم بن عبدمناف بن عبدالداربن قصي. دتوحید دعوت ته یي دبعثت په لومړیو وختونو کښي لبیك وویل اوداسلام پخاطریي ډیر زیات تکلیفونه وګالل ددوو هجرتونو ثواب یي ګټلي ؤ یوځل حبشي ته او بل ځل مدیني منوري ته. له نبوي هجرت نه مخکښي دانصارو په غونښتنه درسول الله (ص) لخوا مدیني ته دقرآن دمعلم په صفت ولیږل سو چي دهغه په تبلیغ اودعوت سره ډیر زیات خلګ په اسلام مشرف سول.

حضرت مصعب بن عمیر(رض) دحق اوباطل په لومړني معرکه کښي ددري سوه اودیارلس سرښندونکو مؤمنانوله جملي څخه یوتن ؤ اوداحدپه غزا کښي هم ترهغه پوري دخداي (ج) په لارکښي وجنګید چي دشهادت جام یي وڅښی.

(**۸۰**) **حضرت مقداد بن عمرو** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت مقداد بن عمرو (رض) دبهراؤ اوسیدونکي او دقبیلي نوم یې ؤ

قضاعه له هغه ځایه دیمن کندي ښارته ولاړی دنسب لړي يي داده:

مقدادبن عمروبن ثعلبه بن مالك بن ربیعه بن ثمامه بن مطرود بن عمرو بن سعد. دهغه کنیت نوم ابوالاسود ؤ. له بعثت نه مخکښي مکي ته راغلي ؤ اود بعثت په لومړیو وختونو کښي په اسلام مشرف سوله نبوي هجرت نه وروسته يي مديني منوري ته هجرت وکړ هغه په ټولو مشهورو غزاګانو کښي له رسول الله (ص) سره ملګري ؤ.

په (۳۳) هجري کال کښي دځه دپاسه (۷۰) کلونو په عمر په مدینه منوره کښي وفات سو، امیر المؤمنین حضرت عثمان بن عفان (رض) يي دجنازي لمونځ ادا کړ او په جنت البقیع کښي خاوروته وسپارل سو.

(۸۱) حضرت معاذ بن جبل (رضي الله تعالي عنه)

حضرت معاذ بن جبل (رض) دانصارو دخزرج دقبیلي داوي بن سعدله کورني څخه او دنسب لړۍ يي داده:

معاذبن جبل بن عمروبن اوس بن عائذبن عدي بن کعب بن عمروبن داوي بن سعد بن علي بن اسد بن ساردة بن یزید بن جشم بن خزرج اکبر.

دبعثت په (۱۳) کال په اسلام مشرف سو او په بیعت عقبه کبیره کښي دانصارو د (۷۵) بیعت کوونکو له جملي څخه یوتن ؤله بدرنه ترتبوك پوري په ټولو غزاګانو کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ.

دقرآن اوسنت لوي عالم ؤ درسول الله (ص) لخوا دبنوسلمه دمسجد دامام په توګه ټاکل سوي ؤ همدارنګه درسول الله (ص) لخوادیمن دامیرپه توګه لیږل سوي ؤله نبوي رحلت نه وروسته هم دجهاد دمیدان سپاهي ؤ دشام اوروم، ایران اوعراق په جګړو کښي برخوال ؤ اودعمر په وروستیو وختونو کښي يي فلسطین ته کډه وکړه اوپه پاي کښي دعمر په (۳۲) کلني کښي وفات اوداردن دسیند پرغاره په بیسان نومي ښارکښي دفن کړاي سوله حضرت معاذبن جبل (رض) څخه (۱۵۷) حدیثونه روایت سوي دي.

(۸۲) حضرت مغیره بن شعبه (رضي الله تعالي عنه)

حضرت مغیره بن شعبة دطائف دبنوثقیف قبیلي څخه اودنسب لړي يې دا

ده: مغيره بن شعبه بن ابي عامربن مسعود بن معتب بن مالك بن كعب بن عمرو بن عوف بن قيس. په (۵) هجري كال كښي مديني منوري ته ولاړ درسول الله (ص) په مبارك لاس يي دايمان اوسرښندني بيعت وكړ اوهمالته استوګن سو هغه په بيعت رضوان كښي چي د(۶) هجري واقعه ده برخوال ؤ.

دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دبصري او بيا دكوفي دوالي په توګه ټاكل سوي ؤپه پاي كښي په (۵۰) هجري كال كښي د (۷۰) كلونو په عمر وفات سوله حضرت مغيره بن شعبه څخه (۳۳) حديثونه روايت سوي دي.

(۸۳) **حضرت مثنٰي بن حارثه** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت مثني بن حارثه (رض) دعدناني نسل دمشهوري قبيلي بنوبكر بن وائل دبنو شيبان له كورني څخه اودنسب لړۍ يي داده:

مثني بن حارثه بن سلمه بن ضمضم بن سعدبن مره بن ذهل بن شيبان بن ثعلبه بن عكابه بن صعب بن علي بن بكر بن وائل.

په (۸) هجري كال كښي دمكي له فتحي نه وروسته مديني ته ولاړې، په اسلام مشرف سو اوبيا همالته استوګن سو دعراق اوايران په جنګونو كښي دهغه په كارنامو باندي دتاريخ پاڼي ښكلي دي دجسر په مشهوره معركه كښي زخمي سوي ؤ حتي بالاخره له همغه زخم نه شهيد سو.

(۸۴) **حضرت هشيم بن عتبه** (رضي الله تعالى عنه)

حضرت هشيم بن عتبه دقريشو دبنوعبد شمس قبيلي ته منسوب او د قريشو دنامتو رئيس اوغټ مشرك عتبه بن ربيعه زوي ؤ دنسب لړۍ يي داده:

هشيم بن عتبه بن ربيعه بن عبد شمس بن عبدمناف بن قصي. دهغه كنيت نوم ابوحذيفه.

دبعثت په لومړيو وختونو كښي حضرت هشيم اودهغه ميرمن سهله بنت عمرو دتوحيد بلنې ته لبيك وويل او داسلام راوړلو لامله وروباندي سخت كړاوونه راغلل ددوو هجرتونو خاوندؤ يوحبشي او بل مديني منورې ته، په ټولو غزاګانو كښي په پوره ميړانه برخوال ؤ.

دحضرت ابوبكر صديق (رض) دخلافت په دور كښي ديمامي په جګړه

کښي دمرتدانو پرضد ترهغه وجنګيدی چي دشهادت جام يي وڅيښی پدي وخت کښي دحضرت هشيم (ابوحذيفه) عمر د (۵۴) کلونو ؤ.

(۸۵) **حضرت هشام بن عاص** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت هشام بن عاص (رض) دقريشو دبنوسهم دقبيلي څخه اودنسب لړۍ داده: هشام بن عاص بن وائل بن هاشم بن سعيدبن سهم بن عمرو بن هصيص بن کعب بن لؤي .

دبعثت په لومړيو وختونو کښي په اسلام مشرف سو اوله سابقون الاولون څخه ؤ ددوو هجرتونو ثواب يي ګټلي ؤ يوځل حبشي اوبل ځل مدينې منوري ته. دخيبر دغزا تروخته پوري په مدينه کښي نه ؤ له هغه وروسته په نورو ټولو غزاګانو کښي له رسول الله (ص) سره ملګري ؤ.

په صديقي دور کښي درومیانو پرخلاف جګړه کښي په پوره میړانه وجنګيدی اوپه همدي جګړه کښي شهيد سو دهغه جسد دآسونو ترقدمونو لاندي ټوټې ټوټې سو چي بيا دهغه ورور دمصر فاتح حضرت عمرو بن عاص هغه ټوټې راټولي کړي په بوري کښي يي واچولي اودفن يي کړ.

(۸۶) **حضرت يزيد بن ابو سفيان** (رضي الله تعالي عنه)

حضرت يزيد بن ابوسفيان (رض) دقريشو دبنوااميه له کورني څخه ؤدنسب لړۍ داده:

يزيدبن ابوسفيان صخربن حرب بن اميه بن عبد شمس بن عبدمناف بن قصي. دهغه کنيت نوم ابو خالد ؤ. دمکي دفتحي په وخت، په اتم هجري کال کښي په اسلام مشرف سوي ؤ دحنين په غزا کښي له سرور کائنات (ص) سره ملګري ؤ درسول الله (ص) له رحلت نه وروسته په صديقي اوعمري دور کښي دروم، شام په اوږدو جنګونوکښي شريك ؤ دشام له فتحي نه وروسته دحضرت عمر فاروق (رض) لخوا دشام دوالي په صفت وټاکل سو حضرت يزيد بن ابو سفيان (رض) په (۱۸) هجري کښي داجل داعي ته لبيك وويل.

يادونه: دځينو صحابه ؤ کرامو (رض) دژوند دځينو پيښو او دشهادت او وفات په نيټو کښي دسيرت ليکونکو اومؤرخينو ترمينځ اختلاف سته خو

مونږ دموضوع داختصار لپاره داختلافي روايتونو له راوړلونه ډډه کړيده او يوازي ارجح اقوال مو را غونډ کړيدي.

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّم وَبَارِك عَلىٰ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّعَلىٰ آلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِيْنَ).

دحقپالونکي مأخذونه

صحيح بخاري، امير المؤمنين فى الحديث ابى عبدالله محمد بن اسماعيل البخارى. رحمه الله

صحيح مسلم، امام ابى الحسين مسلم بن الحجاج ابن مسلم القشيرى النيسابورى. رحمه الله

جامع الترمذي، امام الحافظ ابى عيسٰى محمد بن عيسٰى الترمذى. رحمه الله

مسند احمد بن حنبل، امام احمد بن حنبل الشيبانى. رحمه الله

طبقات ابن سعد، محمد بن سعد بن منيع أبو عبدالله البصري الزهري. رحمه الله

الإصابة فى تميز الصحابة، حافظ ابن حجر العسقلانى. رحمه الله

الإستيعاب فى معرفه الأصحاب، حافظ ابن عبد البر النمرى القرطبى. رحمه الله

السيرة النبوية، ابو محمد عبد الملك ابن هشام. رحمه الله

زاد المعاد، محمد بن أبي بكر بن أيوب بن سعد الحافظ ابن قيم الجوزية. رحمه الله

اسد الغابة، عزالدين أبوالحسن علي بن محمدبن عبد الكريم المعروف بـ"ابن الأثير". رحمه الله

حياة الصحابة، علامة محمد يوسف البنورى الكاندهلوي. رحمه الله

البدايه والنهايه، الامام الحافظ ابي الفداء اسماعيل بن كثير الدمشقي. رحمه الله

الفاروق، علامه شبلى نعمانى. رحمه الله

پچاس صحابه، مولانا طالب الهاشمى (حفظه الله)

رجال حول الرسول، خالد محمد خالد (حفظه الله).

شهدآء الصحابة في صدر الإسلام، محمد نهمي عبدالوهاب (حفظه الله).

دروس وعبر، دوكتور مصطفي سباعي (حفظه الله).

سو شيدائي، .....

تيس پرواني، .....

٤٠ جان نثار، .....

احمد حبیبی
مکتبه حبیبیه
ارگ بازار، کندهار، افغانستان